

Barcode : 5990010098751

Title - atihSIK PANNE

Author - sardesai

Language - sanskrit

Pages - 576

Publication Year - 1930

Barcode EAN.UCC-13

5 990010 098751

काव्येतिहास-संग्रहांत प्रसिद्ध झालेले
ऐतिहासिक पत्रे यादी वगैरे

लेख

द्वितीयावृत्ति

संपादक—

गो. स सरदेसाई,
या. मा. काळे व वि. स वाकस्कर

मुद्रक व प्रकाशक—

श न जोशी, 'चित्रशाळा प्रेस' १०२६ सदाशिव
पेठ, पुणे शहर

माहे जून सन १९३०

(या आग्रतीचा हक्क प्रकाशकाचा आहे)

प्रकाशकाचे दोन शब्द

इतिहाससाधनग्रथांतील बखरींचें पुनर्मुद्रण होऊन तें साहित्य इतिहासाभ्यासकांपुढें आहे पण त्याहून अधिक योग्यतेच इतिहाससाहित्य, जे तत्कालीन पत्रें इत्यादि, त्याच्या पुनर्मुद्रणाचा योग रियासतकार श्री सरदेसाई प्रभृति विद्वानाच्या सहाय्यामुळे आला ही गोष्ट आम्हास फार आनदाची वाटत आहे कै इतिहासाचार्य राजवाडे यांच्या 'ऐतिहासिक प्रस्तावना' लेखांचें स्वतंत्र पुस्तक आम्हीं पूर्वी प्रसिद्ध केलें आहे त्यात राजवाडे यांनी इतिहास व त्याचे साधन ह्याविषयी शास्त्रीय विवेचन केलें असून 'इतिहासजिज्ञासूचें पहिलें काम अस्सल कागदपत्रें शोधून काढून तीं छापण्याचें आहे,' असे प्रथमच स्पष्ट व विशद करून सांगितलें आहे आणि तेथेंच ह्या पुस्तकांतील म्हणजे काव्येतिहाससंग्रहातील पत्रांची कालवार, कारकीर्दवार व विषयवार थोडक्यात यादीहि त्यांनी दिलेली आहे असेंहि म्हटलें आहे की, 'काव्ये० संग्रहात व इतरत्र छापलेल्या पत्रांची किंमत फारच निराळ्या प्रकारची म्हणजे अत्यंत महत्त्वाची आहे तींच हीं पत्रें प्रस्तावनेत म्हटल्याप्रमाणें पुन छापण्याचें वाडस केलें आहे या आशेवर की, महाराष्ट्रात इतिहाससाहित्याचा शास्त्रीय व वाढत्या प्रमाणावर अभ्यास होऊन इतिहासाची विरचना करण्याचें कार्य सुरू आहे अशा स्थितीत ह्या ग्रथाचा योग्य आदर होईल इतिहासाचार्य राजवाडे' ह्यांनीच एकदा म्हटल्या प्रमाणें पैसे टाकून घावयाचे असताल तर० इतिहासाहित्यछपाईत ते पैसे खर्चाचे कारण महाराष्ट्रजनता व सरकारी विद्याखातें हीं जेथें आळस व जाभया देत आहेत तेथें असल्या ग्रथाचा आदर व स्वीकार किती व्यक्ति करणार व तेवढ्यानें कसें निभावणार ! परंतु, ही स्थिति दिवसानुदिवस बदलत चालली आहे व त्याच दृष्टीनें ही जबाबदारी पत्करण्याचें आम्हीं घाडस केलें आहे

ह्या ग्रथाप्रमाणें आणिकहि काहीं दुर्मिळ व महत्त्वाचे ऐ सा ग्रथ छापण्यास आम्हास महाराष्ट्रीय जनतेकडून ह्या ग्रथाचा स्वीकार करण्याच्या रूपानें, प्रोत्साहन मिळेल अशी आशा व्यक्त करून व इ स शकर नारायण जोशी ह्याचें ह्या पुस्तकाचें कामी थोडें फार सहाय्य झाल्यामुळें त्याचा निर्देश करून कै रावबहादुर साने याचेप्रमाणें आम्हीं हें पुस्तक महाराष्ट्राच्या भाषेचा व इतिहासाचा आस्थापूर्वक अभ्यास करणाऱ्याकरिता सादर प्रसिद्ध करीत आहों

विजयादशमी
श १८५२. }

शकर नरहर जोशी

FOREWORD.

A reconstruction of Maratha history by the scientific method began towards the close of the 19th century. None of the pioneers of this movement has done more sound and valuable work than the late Rao Bahadur Kashinath Narayan Sane. State papers and letters are the very raw materials of history, or, indeed its flesh and blood, in the early ages when autobiographies and diaries written by historical personages were unknown. In such times reports from the scenes of action and news-letters from courts and camps formed the only possible basis of true history and the only corrective of bazaar gossip and popular tradition. All such documents (with several of other classes—such as chronicles, royal edicts &c.) which fell into the hands of Sane were printed by him under the title of *Patien-yadi*, as a portion of the magazine *Kavyetihas-sangraha* (1878-1889) amounting to 501 items. Parasnis published 246 more in his *Bharat-Varsha* (1898-1900) under a similar title.

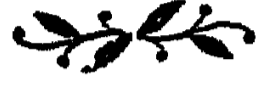
In editing these Sane did his best but considering the haphazard growth of the series and the publication of each letter immediately as it came in to his hand, and also the great advances in our knowledge since Sane's time it was only natural that he has given no dates to many letters and failed to interpret correctly the persons and events mentioned in some others. A chronological arrangement of the papers was out of the question in his publication.

Both these collections of letters have been out of print for 25 years or more and are now absolutely unobtainable. Mr G. S. Sardesai, assisted by Messrs Y. M. Kale and V. S. Vakaskar, has laid the scholarly world under a deep debt, by reprinting these letters after rearranging them in the chronological order, correctly dating them, clearing obscure points, adding necessary references—so as to bring Sane's work abreast of the latest research. A second volume will give a reprint of Parasnis' collection with the same improvements. Thus the editorial labour of these three eminent students of the subject, will render it possible for future scholars to study Maratha history on the basis of absolutely reliable original sources. This service of the editors will win our thanks for generations to come.

Darjiling,
6th June, 1930 }

Jadunath Sarkar.

प्रस्तावना

इतिहासाची अत्यंत विश्वसनीय साधने म्हणजे निरनिराळ्या घडामोडात व राजकारणात भाग घेणाऱ्या पुरुषांची पत्रे, तहनामे, सनदा, बातमीपत्रे वगैरे अस्सल लेख होत असलीं कागदपत्रे छापून खऱ्या इतिहासाचा साधने कायम ठेवण्याचे व उजेडात आणण्याचे श्रेय ज्या गृहस्थाना दिले पाहिजे त्यापैकी कै० रा व काशीनाथ नारायण साने*, राजवाडे, खुरे, पारसनास, मोडक वगैरे प्रमुख आहेत ऐतिहासिक अस्सल साधनांचे जे नवीन भांडार आज आपणास उपलब्ध झाले आहे त्याचे श्रेय मुख्यत्वे वरील योर पुरुषानाच दिले पाहिजे

हल्लींचा प्रथम "पत्रे व यादी" हा के साने यांनी "काव्येतिहाससंग्रह" या मासिक पुस्तकाच्या ऐतिहासिक भागातून प्रथम छापून मग शके १८११ (इ स १८८९) मध्ये पुस्तकरूपाने प्रसिद्ध केला काव्येतिहाससंग्रह हे मासिक इ स १८७८ च्या जानेवारी पासून कै विष्णुशास्त्री चिपळूणकर, जनार्दन बाळाजी मोडक व रा व साने या त्रिवर्गाने सुरू केले त्याचे तीन भाग होते एक संस्कृत कविता, दुसरा मराठी कविता व तिसरा मराठी इतिहास वरील तिन्ही भाग तिघांनी वाटून घेऊन बरेचसे उपयुक्त वाङ्मय प्रसिद्ध केले मासिक काची पृष्ठे दरमहा ४८ असून वर्गणी वार्षिक ५ रु होती निवधमालेच्या ४९ व्या अंकांत या मासिकाचा शास्त्रीबोवांनी पुरस्कार करून एक मोठा विस्तृत निवध लिहिला "पत्रेयादी" शिवाय या ऐतिहासिक भागातून अनेक बखरी, कैफियती व चरित्रे प्रसिद्ध झाली आहेत व त्यापैकी बरीच पुस्तकरूपाने कायम राहिली आहेत त्याची यादी "मराठ्यांच्या इतिहासाचे साहित्य" यात दिली आहे

हे उपयुक्त मासिक इ स १८७८ पासून १८८९ पर्यंत चालून बंद पडले रा व साने यांनी निरनिराळ्या ठिकाणाहून मोठ्या परिश्रमाने हीं जुने कागदपत्रे मिळवून व तीं वाचून, त्यावर अपरिचित शब्दांच्या व सदर्थविषयक टीपा देऊन छापलीं त्यांची ही पुनरावृत्ति आहे साने यांच्या पूर्वतयारीमुळेच वरील प्रथम वाचकाना समजण्यास सुलभ झाला आहे नाही तर अनेक व्यक्तींची स्मृतिहि आज राहिली नसती

"पत्रे, यादी" हे पुस्तक कांहीं वर्षांपासून दुर्मीळ झाले असल्यामुळे आता उपलब्ध नाही हल्लीं मराठ्यांच्या इतिहासाची बरोचशी दुसरी सामुग्री उपलब्ध झाली आहे व चिकित्सक अभ्यासकांची सख्याहि दिवसेंदिवस वाढत आहे अशा वेळीं या पुस्तकाच्या पुनर्मुद्रणाची आवश्यकता आम्हास वाढ लागली परंतु अशा पुस्तकाचा खप कमई असल्यामुळे कोणीहि मुद्रक व प्रकाशक आपखुशीने हे काम हातीं घेईल असे वाटेना शेवटीं चित्र

* रा व साने यांचे त्रोटक चरित्र चित्रमयजगत्, जुलै १९०३ व "मराठी भाषेचे व्याकरणकार मोने" यांनी पृ २३५ यांत दिले आहे

शाळा प्रेसचे मालक रा. रा. वासुदेवराव जोशी यांनी आमच्या विनंतावरून हे काम पत्रकारिले. कै. साने याचे चिरजीवानाहि पुनर्मुद्रणास परवानगी दिली.

पहिल्या आवृत्तीच्या प्रस्तावनेत लिहिल्याप्रमाणे या कागदपत्राचा कालानुक्रम मावण्याचा प्रयत्न केला नव्हता, व त्याची कारणेहि तशीच अपरिहार्य होती. हर्षी कामाची मर्यादा बाधता आल्यामुळे सर्व कागदपत्राच्या तारखा शोथून व जेथे नाहात त्या जातल मजदुराच्या सदर्भाने ठरवून अनुक्रम लाविला आहे. जेथे मूळांत तारखा मिता नाहीत अशा कागदपत्राच्या ह्या दिलेल्या तारखा कदाचित् चुकल्या असण्याचा संभव आहे, परंतु शक्य तितका काळजी घेतली आहे. काल कसा ठरविला हे बहुतेक ठिकाणा टापेत दशाविले आहे त्यामुळे पडताळा पाहण्यास सोडचे होईल.

पूर्वीचे आवृत्तींत मूळातील अक्षरे न लागल्यामुळे जशी समजली तशी अक्षरे नेऊन सशय प्रगट केला आहे. अशा स्थळांपैकी पुष्कळ ठिकाणा तर्काने मूळात शुद्ध अक्षरे कोणतीं असावीत ते सदर्भावून व मोडी वाचनाच्या सभाव्य चुकावरून ठरवून दुरुस्ती केला आहे. आपखीहि दुरुस्ती करता येणे शक्य आहे. परंतु मूळ कागद ह्या पाहण्यास मिळण्यामारखे नसल्यामुळे सर्वच दुरुस्त्या करिता आल्या नाहात.

कठीण शब्दाचा कोश शेवटी निराळा दिल्यामुळे अर्थाच्या टीपा मजदुरांच्या खाली आल्या नाहींत. फक्त महत्त्वाच्या व सदर्भदर्शक टापाच काय त्या मजदुराखाली आल्या आहेत व टीपाची संख्या कमी झाली आहे. तेच तेच कठीण शब्द पुनः पुनः आल्यामुळे या नवीन पद्धतीने पुनरावृत्ति टाळता आली आहे.

दुसऱ्या कागदपत्राशी अगर ग्रथाशी सबब दान्यविणाऱ्या टीपा देण्याचा प्रथम विचार होता, परंतु असे करणे फारच त्रासाचे झाले असते, त्यामुळे ग्रथाच्या प्रकाशनास उशीर लागला असाता. शिवाय हर्षी सर्व साधनाचा उपयोग करून लिहिलेले इतिहासग्रंथ प्रसिद्ध झाले असून त्यातच "पत्रे व यादी" या ग्रथाचाहि उपयोग केलेला असल्यामुळे तो विषय काढताच सर्व सबद्ध साधनाचा उल्लेख एके जागी मिळण्याची सोय झाली आहे. यामुळेहि वरील गोष्ट अनवश्यक वाटली.

या ग्रथातील काहीं कागदपत्रे फार महत्त्वाची व काहीं कमी महत्त्वाची आहेत त्याची निवड करून फक्त महत्त्वाचेच कागद पुनः छपावे असेहि एतदा वाटल, परंतु यातहि एक अडचण अशी होती की, एकास जे पत्र निरुपयोगी वाटेल तेच दुसऱ्यास उपयोगी अस वाटण्याचा संभव आहे. सबब सर्वच पत्रे छापून त्याची चिकित्सा करण्याचे काम वाचकावर सोपविले आहे.

या पुस्तकाच्या गुणदोषाविषयी प्रकाशक जबाबदार नाहींत. ते काम पूर्णपणे संपादकांचे आहे. शक्य ती काळजी घेऊनहि या पुस्तकांत पुष्कळ दोष राहिले असतील परंतु त्यांबद्दल वाचक आम्हास क्षमा करतील अशा आशा आहे.

"पत्रे व यादी"तील ऐतिहासिक मजदुरासंबंधी कै. राजवाडे व खरे यांच्या खडांच्या प्रस्तावनेप्रमाणे सारांशरूपाने दिग्दर्शन पुढे केले आहे. ग्रथातील सर्वच पत्रे एकमेकांशी

सबद्ध नाहोंत व मधील पुष्कळ भाग गळलेला आहे परंतु ज्यांना सर्वच ग्रथ वाचण्याची सवड अगर इच्छा नाही, त्यांना साधारण कल्पना येण्यास पुढील मजकुराचा उपयोग होईल

या ग्रथात शिवपूर्वकालीन लेख फारसे नाहोंत ले ६ मध्ये शहाजीची कैफियत दिली आहे, तीत शिवपूर्वकालीन मजकूर बराचसा आहे व शहाजीच्या वेळच्या प्रसिद्ध व्यक्तींचा बराचसा निदेश आहे बाकाचे सर्व लेख शिवकालीन व उत्तरमालान आहेत ले १४, १८, १९, २०, ३१ हे लेख कोल्हापुरकर सभाजी व शाहूराजे यामधील तहाचे आहेत त्यांनी उभयतांच्या मुलखाच्या हद्दी निश्चित केल्या आहेत ले २६ हा उच्च वखारावाल्याशा सभाजी कोल्हापुरकर याने केलेल्या तहाचा आहे ले २७ हे भोपालजवळ बाजाराव पेशव्याने निजामुत्सुल्कास अडवून त्याचा मोठे केला, त्यावेळचे खुद्द बाजीरावाने ब्रम्हेंद्रस्वामीस लिहिलेले पत्र आहे

ले २९, ३०, ३१, ३२, ३३ हे चिमाजी आपाने वसई घेतल्याबद्दलचे आहेत वसई घेणे किता दुरापास्त होते व त्या विजयाचे महत्व मराठ्यांस किती वाटले हे चिमाजी आपाच्या पत्रावरून दिसते या वेद्याचे बरेच तपशीलवार वर्णन ले ३१ मध्ये आहे “ फिरगी याना तो हिंमताची व मर्दुमीची सीमा केली, ” “ फिरगियासारखे झुजणार, ” “ टोपकर अभिरूप होत ” या उद्गारावरून उभयपक्षांच्या पराक्रमाची कल्पना येते

बाजाराव व नानासाहेब यांच्या मागे पैशाची ओढ किती असे याची कल्पना येण्याजोगी स्थळें पुष्कळ आहेत पेशव्यांच्या मागे सर्व राज्याची काळजी, परंतु इतराना त्याची काहींच फिकीर नसे प्राताचे सुभेदार, सरदार, कमाबीसदार वसूल वेळच्या वेळी पाठवीत नसत व कित्येक तर अगदींच डीईजट असत नागपूरकर भोसले यानी पेशव्यास कधींच मनापासून मदत केली नाही उत्तर हिंदुस्थानातील कमावासदारहि निरनिराळ्या सबबी सागून वेळ मारून नेत, (ले १४८, १४९, १५८) त्यामुळे बाजीरावासारख्या पराक्रमी पुरुषासहि सावकाराची मनधरणी करावी लागे ब्रम्हेंद्रस्वामी व कायगावकर दीक्षित यांची काहींशी गुरु म्हणून तर व याच अशी सावकार म्हणून खुशामत करावी लागे, व तेहि या परिस्थितींचा फायदा घेत असत बाजीरावाचा मृत्यु होताच दीक्षितांनी रकमेचा तगादा लावला व पुढे दुहोत्रा ब्याज घेऊ म्हणून सांगितले, त्यावर चिमाजी आपा व नानासाहेबाना “ दुहोत्राचा करार करावा असे काय आहे ? ” असे लिहून काहीं रकम दिली (ले ३६ ३७) तसेच सदाशिवरावाने ब्रम्हेंद्रस्वामीस “ स्वामींनी पैकियाविषयी चार महिने कृपा करावी ” असे म्हणून स्वामीस याबाबिले (ले ४२)

ले ४९, ९२, १४४, १६६, १८६, १८९, १९५ वरूनहि पैशाच्या अडचणींची कल्पना येईल ले १२७ यात तर राज्यास हा कर्जाचा क्षयरोग लागला आहे असे म्हटले आहे बगालचे मोहिमेवरून पैसा आणावा (ले १६६), दिल्लीची वजीरी दुसऱ्यास देऊन पैसा मिळवून कर्ज वारावे (ले १६७), वगैरे मनसुबे केले पण कर्जाची ओढ मिटली नाही

शाहूच्या कारकादींच्या अखेरीस राजद्वियाचे वर्चस्व कारभारात होऊन शाहू कसा

शक्तिहीन झाला नेता हें ले ५४, ५५, ५९ वरून दिसते ' उभयतां महालक्ष्में अति प्राबल्य जहाले आहे, ' ' राजश्री स्वामींचें सरकार कर्जदार झाले व खर्च महालाचे अनिवार, नित्य कथळे घरच्याच कारभारात राजश्री स्वामी दग आहेत ' शाहूनतरहि तारा बाइच्या व पेशव्याच्या विघाडाची अनेक पत्रें आहेत (ले ७८, ८१)

ले ७९ पासून उत्तर हिंदुस्थानाताल मसलतीचा पत्रें आहेत जयाजी शिंदे व मल्हारराज होळकर यांनी अहमदशा बगस व बहादुरखा रोहित्याचा केलेला पराभव व वजीराचा केलेला पाठपुरावा (ले ७९), दत्ताजी शिंद्याचा पराक्रम (ले ८०) जेने मोठविण्याची मसलत, मारवाडात विजेसिंगाशी युद्ध ले (१-२, १०७, १७१), जयाजीचा दरग्यान खून (ले (१३९, १४३) वगैरे हकीकता समकालीन लोकान्या केषणातून आपणास वरील पत्रातून वाचावयास मिळतात

वरील भानगडी हिंदुस्थानात चालू असता ' सा सुभे दक्षिण सोडवावी या कामाचा पाळी आहे ' (ले ९२) अशी स्थिति दक्षिणेत आली होती उद्ध निजामुल्मुल्क चीनफिलिचखान हा इ स १७४८ मध्ये मरण पावला व त्याचे मार्गे गादीबदल भाडणे सुरू झाली वडालपुत्र गाजीउद्दीन ऊर्फ फेरोजजग हा दिल्लीस दरबारात होता, त्याने मराठ्यांचे सरदार शिंदे होळकर यांशी मदतीचें बोलणें लावले इकडे सलावतजग यानें नानासाहेबांशी बोलणें लावले व जानबा निंबाळकर, सयद लफ्फरखान, रामदासपत याजकडे नानासाहेबांनी राजकारणें सुरू केली गाजीउद्दीन इकडे येईना व तो आल्याशिवाय दक्षिणच्या कारस्थानास रगचढेना पातशहा व वजीर यांचे कारस्थानास गुतलेले सरदार शिंदे व होळकर यास नानासाहेबांने दक्षिणेत बोलावले परंतु तेहि येईनात नानासाहेबाजवळ फाज योडी, शिवाय आपसातील शत्रु दाभाडे, गाईकवाड, भोसले, प्रतिनिवि यांची पेशव्यास खाली आठव्याची घडपड, यामुळे ' दक्षिण मोकळी करण्याचा ' पेशव्याचा जन्माचा प्रयत्न सिद्धीस गेला नाही या घडामोडीचें रसभरित वर्णन ले ९९ मध्ये खुद्द नानासाहेबांने केले आहे त्यामुळे त्याचें हृदय स्पष्ट होतें हें अस्सल पत्र त्यावेळच्या अतस्थ गुतागुती कळण्यास फार महत्त्वाचें आहे शिवाय याच सबधाचे ले ८४ ९०, ९५, १०२, १०७, १०९ पहावे राजकारणाच्या लटपटीतही जबाबदार पेशव्यांना आपले शब्दाची व नावलौकिकाची बरीच किंमत होती हें ले ८४, १०२ वरून दिसेल

ले १६२ हें पत्र राघोबादादानें लाहोर घेऊन अबदालीस शह दिला त्याबद्दलचें आहे व लेखक अताजी माणकेश्वर यानें दादास सुचविलें आहे की पठाण पुन्हां पजाबांत येतील परंतु राघोबादादानें तें स्वतः छावणी न करता अगर कोणी कर्तबगार सरदार पाठवून आपलें ठाणें पकें न करतां परत भरारी मारली व मार्गे सर्व मुख्य मोकळा सोडला, त्यामुळे अबदालीचा मार्ग मोकळा राहून त्याचा परिणाम परपरेनें पानिपतच्या युद्धात कसा भोवला हें दिसून येईल चाणाक्ष नानासाहेबांच्या हें लक्षात आलें होतें व दादांनी ठेवलेला अर्दानाबेग मृत्यु पावल्यावर दत्ताजी शिंद्यानें लाहोरास जाऊन राहावें म्हणून लिहिलेहि होतें. (ले १६५), परंतु त्याप्रमाणें वागणूक घडली नाही

पानिपताचे युद्धाबद्दल एकहि पत्र या सग्रहात नाही नानाफडणीसाच आत्मचरित्र (ले १९२) यात थोडासा मजकूर आहे, व लढाईनंतरच्या पळापळीची व मोठमोठ्या पुरुषाच्या व स्त्रियांच्या आपत्तीची हृदयद्रावक हकीगत त्यात दिला आहे सदाशिवराव भाऊचा शोध लढाईनंतर सर्वत्र झाला त्यापैकी नानासाहेबानें नाना पुरदरे यास लिहिलेले एक पत्र (ले १८७) आहे व त्यात भाऊसाहेबाची खबर आणण्यास सांगितलें आहे पानिपतचे लढाईनंतर उत्तर हिंदुस्थानातील मराठ्यांची सत्ता कमी होऊन सर्वांनीच उठाव केला त्यातच बुदेल्यांनी सर्व बुदेलखडातून मराठ्यांचा अमल उठविला तेव्हा पेशव्यांनी नागपुरकर जानोजी भोंसल्यास पाठवून आपले सरदाराची बाजू साभाळली व आपला अमल कायम केला (ले १८८) तसेच जाटानींही उचल केली त्यावर गोपाळराव गणेश वगैरे सरदार रवाना केले, व मागाहून खुद्द राघोबादादा हिंदुस्थानात गेला व काहीं स्वस्थता झाली (ले १९३, ९४) मल्हारराव होळरू दक्षिणेंत आल्यामुळें उत्तरेकडील बाजू लगडी पडली, ती सावरण्याचा प्रयत्न नारोशकर करीत होता (ले १९६)

ले २५३ ते ३९३ हे इम्रजाविरुद्ध नाना फडणीसानें चालविलेल्या युद्धासबर्धीचे इ स १७८०-८२ दरम्यानचे आहेत सर्वाई माधवरावाचे कारकीर्दीत सुद्धा राघोबादादाचा पक्ष धरून इम्रजाचें कारस्थान चालूच होतें पूर्वी वडगावच्या तहानें इ स १७७९ मध्य इम्रज नरम पडून त्यांनीं राघोबादादास मराठ्यांच्या ताब्यात देऊन साष्टीसह सर्व प्रात परत दिला होता, परंतु तो तह इम्रजानी पाळला नाही नानांनीं यावर इम्रजाची पुरीच खोड मोडण्याचा निश्चय करून इम्रजाविरुद्ध जर्गी सघ तयार केला शिंदे, होळरू, भोंसले वगैरे मराठे सरदार, निजाम व हैदर यांची एकजूट करून चोहोकडून इम्रजाशीं एकदम युद्ध सुरू केलें त्याची हकीकत या पत्रात पहावयासै सापडेल नाना फडणीसाची करामत या युद्धात चांगली निदर्शनास आली

ले ३९७ हा सर्वाई माधवरावाचे लग्नाच्या व्यवस्थेसबर्धी आहे व फार मनोरंजक आहे यांत लग्नातील निरनिराळीं कामें व त्याचा बदोबस्त फार बारकाईनें नेमून दिला आहे राजकारणाच्या दृष्टीनें हें टिपण महत्त्वाचें नाही, परंतु उच्च वर्गाच्या मराठ्यांच्या लग्नाच्या रीतीभाती व ऐश्वर्य याचे हें स्मारक आहे

ले ३९८ पासून ४५० चे कागद नाना फडणिसाच्याच कारभाराचे सर्वाई माधवरावांच्या काळाचे असून तदुत्तर खर्च्यांच्या लढाईचा पोवाडा व तपशीलवार दिनचर्या आहे त्यापुढे कागद दुसऱ्या बाजीरावाच्या राजवटीचें नानाविव बाबतींचे व ऐतिहासिक महत्त्वाचे आहेत विशेषतः ले ४७५ चे कागदात एकदर मराठी राज्याची उपज व सरजामी सरदारांचीं पयकें व त्याचें रच्ये दाखविले आहेत ते सर्व तपशीलवार व अभ्यसनीय आहेत

ले ४८९ ९० यातील शमावली अत्यंत बहुमोल समजली जाते ले ४९१ ९७ पावेतो निरनिराळ्या पेशव्यांच्या हकीकती व वशावळी आहेत, त्याही बहुवा ज्या त्या वेळींच अस्सल टिपणाच्या आधारें बनविलेल्या दिसतात अशा रीतीनं या पुस्तकात आलेले

पन्चशत क्रमगद हेच महाराष्ट्राच्या इतिहासाचा पहिला मुख्य गाभा होत मासिकेत विखुरले गेल्यामुळे त्याजकडे अभ्यासकांचे लक्ष प्रथम ब्यवास्थितपण जाऊ शकले नाही आतां तरा चित्रशाळेच्या मालकांनीं हें खर्चाचें ओझे अगावर घेतलें, हा त्याचाच इतिहासावर उपकार आहे साराश या दुर्मीळ ग्रथाच्या पुनर्मुद्रणानें मराठ्यांच्या इतिहासाच्या अभ्यासाची नवान सोय होईल, अशी आशा आहे

गोविंद सखाराम सरदेसाई

यादव माधव काळे

विनायक सदाशिव वाकसकर

प्रथमावृत्तीचे मुखपृष्ठ

काव्येतिहास-संग्रह

[३१]

ऐतिहासिक पत्रे यादी वगैरे

[हे ५०१ लेख]

अर्थद्योतक व इतर माहितीच्या टीपासह

काशीनाथ नारायण साने, बी. ए. (डेकन कॉलेज)

यांणी प्रकाशित केले

शालिवाहन शके १८११

श्री

महाराष्ट्राच्या भाषेचा व इतिहासाचा

आस्थापूर्वक अभ्यास करुं

इच्छिणाऱ्या सज्जनांस

हा ग्रंथ

परम प्रेमपूर्वक अर्पण करितों.

-ग्रंथ-प्रकाशक (का० सं०)

रा. व. साने यांचें हस्ताक्षर.

~~रा. व. साने~~

~~रा. व. साने~~
रा. व. साने

Dear Popkhar,

I send the balance
of the Ayazbhusdian Press by
an insured letter. You will get it
on Monday. The letter contains the
post charges. This is ^{my} ~~an~~ ^{only} ~~the~~ ^{entire} ~~information~~
I have.

Yours aff. sincerely

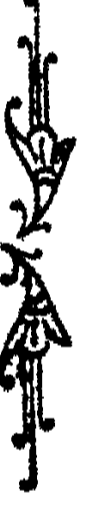
K. V. Sane

AS

What about the Deccan Bank
affair regarding which I wrote to you
the day before yesterday?

K. V. S.

अनुक्रमणिका.

दिनांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
१	खेम सावंत	लखमंशावत	५ ३ १६५९	तहनामा
२	”	”	२१ ६ १६७३	कानूजाबता अष्टप्रधानाचीं कामें
३	”	”	१९ ५-१६८८	यादी घोरपडे यांचे सरजामाबद्दल
४	रामचंद्र नीलकंठ अमाल्य	सताजी घोरपडे	२९ ७-१६९२	भिरज देशमुखीची सनद
५	छत्रपती शिवाजी	कृष्णाजी भास्कर पंडित	२२ ४ १७११	इनामपत्र कलबस्ते गाव
६	”	”	इ स १७१२	कौफियत शहाजी भोसले
७	शमु छत्रपती	बतनदार अधिकारी	२४ १२ १७१४	पायरे गावचा मुकासा
८	शमु छत्रपती	देशाधिकारी	२ ११ १७१७	अडेली गाव नागणप्रभूच्या बायकास
९	”	”	१७१८ इ	राणोजी व उदाजी चव्हाणाची ह
१०	कान्होजी आग्ने	देशाधिकारी	१७ ७ १७१८	यादी युवराजा व अष्टप्रधान यांची व
११	शमु छत्रपती	फोंड सावत	८ ९ १७२०	राघोबलाळ देसाई यांस सनद
१२	दादभट उपाध्ये	चांदोजी जाधव	२७ १० १७२०	वर्जफेड
१३	शाहू राजे	सभाजी कोल्हापुरकर	२ ५ १७२१	सिधुदुर्गाचा वसाहत व भिक्षुकी वत
१४	बाजीरावबलाळ	अबाजी पुरदरे	३० १२ २५	तहनामा
१५	शाहू	अबाजी पुरदरे	फेब्रु १७२७	ताम्रडतोंब येण्याबद्दल पत्र
१६	शमु छत्रपती	कृष्णाजी प्रतिनिधि	१२ ३ १७२७	बाजीरावास निजामावर हल्ल्याची अ
१७	शमु छत्रपती	नीळकंठराव त्रिंबक	११ ७ १७२८	कामाबद्दल आज्ञा
१८	”	”	८ ८ १७३०	शाहूशीं तहाच्या शर्ती

(२)

लेखांक	कोणकडून	कोणास	तारीख	विषय
१९	शाहू राजे	सभाजी करवीरकर	१३ ४-१७३१	तहनामा नकल
२०	शाहू	सभाजी	१३ ४ ३१	तहनामा
२१	शाहू	सुभानराव मोरे	१६-४ १७३१	कोपल सभाजीच्या स्वाधीन करण्याची आज्ञा
२२	बाजीराव	अबाजीपत पुरंदरे	२४ ५ १७३३	हबशी याचे मसलतीसबधी
२३	लक्ष्मीबाई आग्ने	शाहू राजे	इ १७३४	मानाजी आंग्र्याविरुद्ध तक्रार
२४	बाजीराव	ब्रह्मद्व स्वामी	इ १७३४	मोघम पत्र
२५	बाजाराव बहाळ	नारायण दीक्षित पाटणकर	२४ ७-१७३५	मथुरेनजीक दहा गाव देऊ
२६	शशु छत्रपती	वलदेज (डच)	२३ १७३६	तहनामा
२७	बाजाराव	ब्रह्मद्वस्वामी	८-१ १७३८	भोपाळनजीक निजामाचा मोड
२८	चिमाजीआपा	"	११ १ १७३८	सदरहू
२९	"	"	४ ३-१७३९	वसईवर लगट करतो
३०	बाळाजी बाजीराव	"	१७ ४ १७३९	वसईचे वर्तमान
३१	"	"	१३ ५ १७३९	वसईच्या वेढ्याची हकीकत
३२	चिमाजीआपा	ब्रह्मद्वस्वामी	१३ ५ १७३९	वसई फत्तेचे वर्तमान, पुतळ्या नजर
३३	"	"	१५ ६ १७३९	वसईच्या वेढ्याची हकीकत व सामान
३४	बाजीरावबहाळ	नारायणदीक्षित	इ १७४०	राजणगाव मुकाशा बदल
३५	चिमाजी	ब्रह्मद्वस्वामी	१० ४ १७४०	सभाजी आंग्र्याचा मोड
३६	चिमाजी व बाळाजी बाजीराव	नारायण दीक्षित	२९-९ ११७४०	व्रत वज वेगरे
३७	चिमाजी	वासुदेव दीक्षित	१३ ११ १७४०	नारायण दीक्षितास पधरा हजार रु दिले
३८	बाळाजी बाजीराव	ब्रह्मद्वस्वामी	१४ १ १७४१	चिमाजी आपाचा मुत्यु
३९	मानाजी आंगरे	बाळाजी बाजीराव	२५ ३ १७४१	मामुली
४०	बाळाजी बाजीराव	ब्रह्मद्वस्वामी	२४ ४-१७४४	जनादनपताचे लम्

(३)

लेखांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
४१	नारायण दीक्षित	बाळाजी बाजीराव	२४ १२ १७४१	रामाजी केशव याची शिफारस
४२	सदाशिव चिमणाजी	ब्रह्मदस्वामी	१९ १ १७४३	पैक्याबद्दल
४३	शाहू राजे	'	१६-२ १७४३	पत्र आल्याबद्दल आभार
४४	'	बापूजी भिमराव	२९-८ १७४४	पत्र यावे
४५	बाळाजी बाजीराव	'	८ ५-१७४५	राधो गोविंदस मदत करा
४६	'	बाळाजी बाजीराव	२९ ५ १७४५	मोगलाचा कजिया मिटता घ्यावा
४७	सदाशिवराव भाऊ	ब्रह्मदस्वामी	२ ६ १७४५	बाबूजा नाईकास कर्नाटकचा मामला
४८	बाळाजी बाजीराव	बापूजी बाजिराव	२६ ७ १७४५	मोघम
४९	सदाशिवराव भाऊ	मल्हारराव होळकर, व	२३ १२ १७४५	फौजेच्या खर्चाबद्दल वगैरे
५०	बाळाजी बाजाराव	जयाजी शिंदे	१० ४ १७४६	अर्जुनसिंगास मदत
४१	'	'	७ ६ १७४६	जेतपुर घेतल्याबद्दल शाबासकी
५२	'	'	८ ६ १७४६	बुधेल्यावराल मोहीम
५३	'	'	१७ ७ १७४६	पुढाल बातमी पाठवा
५४	नाना पुरंदरे	नानासाहेब पेशवे व सदा	२९-८-१७४६	माताऱ्याचे वृत्त रघूजीस कर्नाटक
५५	बाळाजी बाजीराव	शिवराव	२१ १०-१७४६	शाहूचा निरोप घेण्यास साताऱ्यास
५६	'	रामचंद्रबाबा शेणवी	२२ १०-१७४६	दतियेकराची आगळीक
५७	'	'	२४ १० १७४६	अर्जुनसिंगाचा जागा बुधेल्याकडून परत
५८	'	'	२८-१०-१७४६	'
५९	'	'	१६ १२ १७४६	शाहूच्या दरबारचे वर्तमान
६०	'	'	२१-२-१७४७	बाबूजी नाईकास कर्नाटकातून काढणे
६१	'	'	२२ २ १७४७	सौधे, बिदनूर, सावनूरकडलिल हकीकती
६२	'	'	६ ५-१७४७	सर्व हालचालींची खबर

(४)

लेखांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
६३	नानासाहेब	मल्हार व व जयाजी	२१-५ १७४८	निजामुल्लुकाचा नासरजगास उपदेश
६४	”	धोंडोबा पुरंदरे	१३ ७ १७४८	राघोजी भोसल्याची कटककडे पिछेहाट
६५	सदाशिवराव भाऊ	”	१७४८	निजाम, गाइक्वाड लाहोरकडील हकीकती
६६	”	”	१७४८	गोविंदराव दाभाडे याची मसलत
६७	नानासाहेब	रामचंद्रबाबा	१७४८	सफदरजगास मदत, काशी त्याचे ताब्यात
६८	बाळाजी बाजीराव	वासुदेव दीक्षित	१५-१० १७४९	मोघम
६९	नानासाहेब पेशवे	नाना पुरंदरे	१५ ११ ४९	किरकोळ बाबी
७०	सदाशिवराव भाऊ	नाना पुरंदरे	१७५०	कर्नाटकचा मामला व इतर बाबी
७१	सदाशिवराव भाऊ	नाना पुरंदरे	१७-१० डिसेंबर	दाभाडे, सातारा वगैरे प्रकरणी
७२	नाना सा	जयाजी शिंदे	१७५१ जानेवारी	दाभाडे, रामचंद्रबाबा, गंगोबा तात्या इ०
७३	नाना सा०	वासुदेव दीक्षित	२०-९ १७५१	निजामाबद्दल ममलती
७४	सदाशिवराव भाऊ	नाना पुरंदरे	३० ३ १७५१	गायक्वाडाचा मोड
७५	नाना सा०	नाना पुरंदरे	३१ ३ १७५१	गायक्वाडाचा पराभव, पुढील धोरण
७६	नाना सा०	वासुदेव दीक्षित	२२ ४-१७५१	औरंगाबादेहून ऐवज पाठवणे
७७	सदा० भाऊ	नाना पुरंदरे	११ ५ १७५१	सातारचे राजकारण
७८	नाना सा	मल्हारराव होळकर व जयाजी शिंदे	२२ ५ १७५१	ताराबाईची मध्यस्ती, सलोखा पसला
७९	नाना सा	जयाजी शिंदे	२२ ५ १७५१	बहादुरखा रोहिल्याचा पराभव
८०	नाना सा०	मल्हारराव होळकर व जयाजी शिंदे	२३-५ १७५१	रेवा मुमुदपूरचा पैसा उगवत नाही
८१	नाना सा०	जयाजी शिंदे	१७५१ मे	ताराबाईशीं विधाड, शिंदे यांस इशारा
८२	नाना सा०	साबाजी शिंदे	१०-६-१७५१	शाबासकी

(५)

लेखांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
८३	नाना सा०	जयाजी शिंदे	१० ६ १७५१	अहमदखान पठाण बुडविला
८४	"	मल्हार० व जयाजी	११-६ १७५१	गाजीउद्दीन व सलाबतजग सबर्घी धोरण
८५	"	वासुदेव दाक्षित	१२ ७ १७५१	निजामशाहीच्या राजकारणी मसलती
८६	"	"	११ ९-१७५१	जानबा निंबाळकर व रामदासपत
८७	"	शिंदे, होळकर	२९ ९ १७५१	सय्यद लखरखान व जानबा निंबाळकर
८८	नानासा०	शिंदे, होळकर	८-१० १७५१	गाजीउद्दीनास फक्त वरवर अनुकूल आहेत
८९	"	"	८-१० १७५१	सलाबतजग व गाजीउद्दीन,
९०	"	"	८ १० १७५१	गाजाउद्दीन यास खान आलमची थैली
९१	"	वासुदेव दीक्षित	१७५१ सप्टेंबर	गाजीउद्दीनास रामचंद्र जाधवराव जानबा
९२	"	रामाजीपत दामोळकर	१६ १२ १७५१	निंबाळकर व खान आलम याच्या थैल्या
९३	उदाजी चव्हाण	नाना सा०	१७५१	नवाब बोहेर निघाले थुडे मनसुबा काय ?
९४	नाना सा०	वासुदेव दीक्षित	१७५२ जानेवारी	जयापास पत्र, मल्हारबाचेबुद्धास भेद
९५	"	"	१७-१२ जानेवारी	लिंगोपतास पाठविले आहे मनसुबा कळवावा
९६	"	जयाजी शिंदे	१२ २ १७-१२	मोघम
९७	नाना सा०	जयाजी शिंदे	१२ २ १७५२	निजामाने पेशव्यास जहागिरीची कबुला
९८	"	"	७ ३-१७५२	मल्हारराव होळकराच्या इमानाचा बेल
				मडार पाठविला तो पावला
				धराऊ प्रहार, मनसुब्याचा तपशील पाठवू
				इकडील अडचणी व पैशाची ओढाताण,
				तुम्ही ज्येष्ठमासी यावे म्हणजे मनसुबे सागू
				म्हणून निरुडीचे पत्र

(६)

लेखांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
९९	नानासाहेब	शिंदे, होळकर	२७ ३-१७५२	शिंदेहोळकरास दोष दक्षिणेकडील व अतस्थ मानगडोंची मट्टवाची माहिती
१००	"	बापूजी भिवराव	८ ४ १७५२	संयदलष्करखानास तबी देऊन ल्याजकडून आपले मुद्दे मान्य करून घेतल्याचा शाबासकी रामदासपत व निजाम, ताराबाई, दादोबा प्रतिनिधी यांची माहिती
१०१	रघुनाथ बाजरान	जयाजी शिंदे	२४ ५ १७५२	आपलेकडे दोष न येईल अशा रीतीने सला बतजग यासबधी मसलन
१०२	नाना सा	शिंदे, होळकर	३१ ५ १७५२	गाजीउद्दीनास ताराबाई व महादोबा पुरदरे यांचा मजकूर
१०३	नाना सा	जयाजी शिंदे	१८ ७ १७५२	गाजीउद्दीन बऱ्हाणपुरास येताच और गाबादेस त्याची द्राही फिरवावी अशा मसलत
१०४	"	वासुदेव दीक्षित,	२० ७ १७५२	संयदलष्करखान व गाजीउद्दीन
१०५	"	"	२५ ७ १७५२	गाजीउद्दीन नर्मदा उतरून आले
१०६	"	"	२५ ७-१७५२	शिंदे होळकर व गाजीउद्दीन
१०७	"	"	२७ ७ १७५२	नर्मदा उतरून तुम्ही लोकर मिळवें
१०८	जयाजी शिंदे	भाऊसाहेब	३१ ७ १७५२	
१०९	मल्हारराव होळकर व जयाजी शिंदे	भाऊसाहेब	९ ८ १७५२	
११०	नाना सा	शिंदे, होळकर	६ १० १७५२	रामचंद्र जाधवांचे मनसबदाराची यादी
१११	क्षेमतराव निंबाळकर	जयाजी शिंदे	१५ १० १७५२	बीड प्रणयास लष्करचा उपद्रव होऊ नये
११२	राघोबादादा	दत्ताजी शिंदे	२२ १० १७५२	तुम्ही लाभ लाभ मजला मारून लोकर यावे

(७)

लेखांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
११३	मानाजी आगरे	नाना सा०	१० १२ १७५२	रामाजी महादेव व नारो त्रिंबक तळेकर सागरगडावर हला
११४	नाना सा०	वासुदेव दीक्षित	२५ १ १७५३	सलाबतजगशी सहा दादाची गुजराथेत रवानगी
११५	नाना सा०	जयाजी शिंदे	६ २ १७५३	तुम्ही भोजन करून लौकर येणे
११६	रघुनाथ बाजीराव	वासुदेव दीक्षित	२७ ३ १७५३	अहमदाबाद झुझत आहे
११७	जयाजी शिंदे	रामाजीपत भाऊ	२८ ४ १७५३	असाम्याचे हिशेब आम्ही गोधास आलों
११८	यशवतराव दाभाडे	बाळाजी बाजीराव	६ १० १७५३	बैल पाठविले हाशीलाचा उपसर्ग नको
११९	रघुनाथ बाजीराव	वासुदेव दीक्षित	३ ६ १७५४	मथुराप्रार्ती दहा गाव व द्वारकेकरिता पाच गावाची मागणी
१२०	बाळाजी बाजीराव	वासुदेव दीक्षित	३ ६ १७५४	आम्ही कर्नाटक कचेथरीहून आलो
१२१	रघूजी भोसले	वासुदेव दीक्षित	३० ७-१७५४	पत्र पावले
१२२	गणेश कृष्ण	दीक्षित	१-८ १७५४	दिल्लिहून सर्व बातम्या कळवितो
१२३	रघुनाथ बाजीराव	जयाजी शिंदे	१९ ८ १७५४	सुरजमल जाटाकडील वसूल आला काय ?
१२४	नाना सा०	जयाजी शिंदे	२० ८ १७५४	कृष्णगड फते केल्याची बातमी कळली
१२५	”	”	३ ९ १७५४	मारवाडच्या युद्धा बद्दल मला
१२६	”	”	३ ९-१७५४	विजयादशमीनंतर स्वारीस निघू
१२७	”	”	३ ९ १७५४	कर्जाची ओढ, तुमचेकडून पैसा येत नाही
१२८	नाना सा०	जयाजी शिंदे	४ ९ १७५४	बर प्रमाणे
१२९	सदाशिव चिमणाजी	जयाजी शिंदे	५-९ १७५४	राघोबादादांचे भेटीस दिहास आलों
१३०	बालकृष्ण दीक्षित	वासुदेव दीक्षित	२-११ १७५४	

(८)

लेखांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
१३१	बाळाजी बाजीराव	रामाजी अनंत दामोळकर	१ ११ ५४	बिजेसिंगाचा पराभव केला रामसिंग स्थापिला गोहदकराण्याचे पारिपत्य करावें
१३२	गगाधर यशवंत चंद्रचूड	रामाजी अनंत दामोळकर	१ ७ ५५ जानेवारी	रोहित्यांचे मामलतीचा वसूल आला
१३३	बाळाजी बाजीराव	वासुदेव दीक्षित	२ ७ २ १ ७ ५५	टोक्यास येऊन भेटावे सय्यद लष्करखान याचा दिवाण बरोबर आणावा
१३४	महादजी अबाजी पुरंदरे	मुरारराव घोरपडे गुत्तीकर	१ ४ ४ २ ७ ५५	मोघम
१३५	सखाराम भगवत	जयाजी शिंदे	१ ७ ५५ मे	बिजेसिंगाबद्दल मनसुबा काय आहे ?
१३६	बाळाजी बाजीराव	वासुदेव दीक्षित	२ ३ ६ १ ७ ५५	सयद लष्करखानाच निरोपाची सशयनिवृत्ति
१३७	बाळाजी बाजीराव	वासुदेव दीक्षित	२ ७-७ १ ७ ५५	श्रावणमासचे उत्सवास यावें
१३८	नाना सा०	जयाजी शिंदे	३ १ ७ १ ७ ५५	अताजी माणकेश्वर समागमे निरोप पात्रला मल्हारनास मायेत राखावे
१३९	बाळाजी बाजीराव	रामाजी अनंत दामोळकर	३ ० ८ १ ७ ५५	जयाजी शिंदे यास दग्याने मरण
१४०	"	वासुदेव दीक्षित	१ ९ १ ७ ५५	फिरगियाचा भाव खराखुरा कसा आहे ?
१४१	"	दत्ताजी शिंदे	१ ८ ९ १ ७ ५५	अष्टपैलूरीतीने वागावें, निवळ शिपाईगिरीनको
१४२	"	रामाजी अनंत	२ ९ ९ १ ७ ५५	दसन्यानंतर खासा स्वारी चालीस हजार फौजेनिशां दत्ताजीचे मदतीस येईल
१४३	अताजी माणकेश्वर	नानामाहेब	१ ७ ५६ जानेवारी	बिजेसिंगावरील मारवाडचे स्वारीचे वर्णन
१४४	नाना सा०	जनकोजी शिंदे	१ ७ ८-१ ७ ५६	कोटयाचे खडणीचे दहा लक्ष पाठवावे
१४५	दत्ताजी शिंदे	रामाजी अनंत	७-९ १ ७ ५६	हिशोन श्रीमतांस दाखवावा • आम्ही गगा- तीरास जातो
१४६	दत्ताजी शिंदे	रामाजी अनंत	१ १ ९ १ ७ ५६	ताळेवद दाखवून यावें
१४७	दत्ताजी शिंदे	नाना सा०	२ १ ९ १ ७ ५६	घटल्या तयार नसल्याबद्दल जबाब,

(९)

लेखांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
१४८	दत्ताजी शिंदे	रामाजीपत	३० ९-१७५६	हिशेबाबदल
१४९	जानोजी भोसले	नाना सा०	२४ ११ १७५६	वऱ्हाडचे मामलताचा वसूल पाठविता
१५०	हणमताराव निंबाळकर	नाना सा०,	१९ १२ १७५६	फिरगोजा निंबाळकर याजबरोबर दोन हजार फौज पाठविली
१५१	नाना सा०	दत्ताजी शिंदे	१७५६	गोविंदबाबा दीक्षित हे धरणे धरून बसले
१५२	रघुनाथ बाजीराव	दत्ताजी शिंदे	१७५६	तरा त्याची समजावीस करणे
१५३	जानोजी भोसले	नाना सा०	७ १७५७	विष्णु महादेव गद्रे यांजकडून ऐवज आला
१५४	जानोजी भोसले	वासुदेव दीक्षित	२८-३ १७५७	असल तो पाठविणे
१५५	”	”	३० २ १७-१७	आज्ञेप्रमाणे फौजेसह गगेकडे येत आहों
१५६	बळवतराव मेहेंदळे	नाना सा०	२ ७ १७५७	उद्या आम्हास दुधनातीरा करडावर भेटावे
१५७	हणमताराव निंबाळकर	दत्ताजी शिंदे	७ १२ १७५७	उदरीच्या मुक्कामी येउन जरूर भेटाव
१५८	महादजी पुरदरे	सोमशेखरनाईक हरपन हल्ली	१७५७	श्रीरगपट्टणकर पैका देतात कीं नाही ?
१५९	गोपाळराव बापूजी	नाना सा०	१७५७	निजाम व पेशवे याचा सलोखा करावा
१६०	विठोजी पाटील	तिमाजी	१७ ४ १७५८	सस्थानचा मामला खुववावा नाहा तर
१६१	मुधोजी भोसले	राघोबादादा	४ ५ १७५६	आम्ही फौज सुद्धा तुमचे प्रांतावर येतो
				हिदुपत बुधेले याने अमानसिगास मारून
				त्याने सरकारचा टिका न होता राजा झाला
				व सेदसिगास काढून दिले तरा त्यास पत्रे
				व फौज पाठविणे बंदोबस्त करतो
				भोरगावचे पाठरीचे खरेदीखत
				लाहोर घेतल्याबद्दल सतोष

(१०)

लेखांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
१६२	अताजी माणकेश्वर	राघोबादादा	५-५-१७५८	लाहोरास छावणी करून राहण्याची सूचना
१६३	मानाजी आंगरे	नाना सा०	१६-१-१७५८	महादाजी रघुनाथास पालखी देण्याबद्दल शिफारस
१६४	बाळाजी बाजीराव	वासुदेव दीक्षित	८-९-१७-५८	काशीबलाळाची हिंदुस्थानात रवानगी
१६५	नाना सा०	रामाजी अनंत	१७-१२-१७५८	दत्ताजी शिंदे यांनी लाहोरास राहिवें
१६६	"	"	२४-२-१७५९	लाहोर बगाला, पट्टेने ति ही मसलती करून प्रयाग, काशी, अयोध्या सोडवून ध्यावी
१६७	"	दत्ताजी व जनकोजी शिंदे	०१-३-१७५९	शुजाउद्दौला पन्नास लाख रु व काशीप्रयाग देत असेल तर त्यास वजरी घावी
१६८	"	"	२१-३-१७५९	अताजी माणकेश्वर मुद्दाम उशीर लावून लबाडीने राहिले बंद करून हुजूर पाठवावे
१६९	राघोजी आंगरे	नाना सा०	२२-४-१७५९	उदेरी व जजीन्यावर सर्व आरमारें एकत्र करून हला करावा याबद्दल खटपट
१७०	"	भाऊ सा०	१९-४-१७५९	वर प्र० व वसुद्धन आरमार लौकर पाठवावे
१७१	बाळाजी बाजीराव	रामाजी अनंत दाशोळकर	२५-१-१७५९	सुजाउद्दौला नजीबखान, वजरी, लाहोर, अताजी माणकेश्वर वगैरे मनसुबे
१७२	जसवत निंबाळकर	राघोबादादा	१२-६-१७५९	लाला त्रिजनाथकडून आमचे रुपये देववावे
१७३	आनदराव निंबाळकर	नाना सा०	१७५९ जुलै	अजनेरोड येथील बाजाराबद्दल
१७४	जसवत निंबाळकर	नाना सा०	८-७-१७५९	तोंडी निरोप सागण्याकरिता मनुष्य
१७५	आरायण भास्कर	नाना सा०	२८-८-१७५९	गोविंकर गडनरास पत्रे पाठवून सरकारचे आरमारास मदत करण्यास सागावे
१७६	"	"	२९-८-१७५९	सदरहू प्रकरणी

(११)

लेखांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
१७७	दैमाजी गायकवाड	कोणास ”	२९ ८ १७५९	सावत व गोवेंकर फिरगी यांची लढाई व तद्द्वाराची वाटाघाट चालली आहे
१७८	नाना सा०	नाना सा०	१० १० ५९	जर्जीच्या हबशास मदत न करावी, नाहों तर तुमचे पारिपत्य करू अशी तबी हबशी व कोळी प्रकरणा
१७९	,	नाना पुरदरे	७ ११ १७५९	सगमनेरच्या आसाम्यावद्दल
१८०	नानासा०	सदाशिवराव भाऊ	२१ १ १७५०	मोगलाशी लढाई तोफा व हत्ती पाडाव
१८१	नाना सा०	महीपतराव त्रिबक पुरदरे	८ २ १७६०	रामाजी महादेव, व नारो त्रिबक याज मध्ये फिन्न क्लेशीता आली दोघास कासे
१८२	नाना सा०	भाऊसाहेब	२० २ १७६०	बेट घेण्यास लावावे
१८३	सदाशिवराव भाऊ	बजाबा पुरदरे	१९ ४ १७६०	आम्ही नर्मदापार झालो पुढे जातो तुम्ही घोड्यवर बसणे, लिहिणे, पढणे नीट करावे खेळू नये
१८४	नाना सा०	विसाजी कृष्ण बिनीवाले	१३ ५ १७६०	तुम्ही शिरहनी घेतली सतोष झाला
१८५	”	बाबुराव रामरामी	१५ २-१७६१	सुमरसिंग याजकडील गाड्याची वाटणी
१८६	नाना सा०	गोविंद दीक्षित	२० २ १७६१	पन्नास हजार कर्ज घेतले
१८७	”	नाना परदरे	७ ३ १७६१	भाऊसाहेब आल्याखेरीज तुम्ही न यावे बाबूजी नाइकास अजमीरपर्यंत खबरीसाठी पाठविणे (पाणिपतचे लढाई नंतर)
१८८	जानोजी भोसले	नाना सा०	८-५ १७६१	खेचीवाड्याचे पारिपत्य करून सुरजेस आलो गोविंदपत बुंदेल्याची कुमक केली वराड प्रांतीची अपती करू

(१२)

लेखांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
१८९	नाना ना०	गोविंद दीक्षित	१२ ५-१७६१	पचवीस हजार कर्जे
१९०	नाना सा०	रघुनाथ हरी	२८ ५ १७६१	बोडसे प्राताचा बंदोबस्त व वसुलीबदल
१९१	जिजाबाई (सभाजी बायको)	बाळाजी बाजीराव	९ ६-१७६१	सलोख्याचे पत्र
१९२	नानाफडणिसाचे आत्मचरित्र	नाना फड० आत्मचरित्र	२० ७ १७५१	पाणिपतची लढाई व पलायन, वगैरे
१९३	गोपाळराव गणेश	विश्वामराव (नारो शक रचा पुतण्या	२१ ८ १७६१	दादासाहेबान्या आशेप्रमाणे हिंदुस्थानात जातो दादासाहेब चादवडास आले
१९४	"	"	२३ ८ १७६१	दादासा० बऱ्हाणपुरास आले जाटानीं गडबड आरभली तर आम्ही सत्वरच येतो
१९५	माधवराव बळाळ पेशवे	गोविंद दीक्षित	२७ ११-६१	पंचेचाळीस हजार कर्जे
१९६	नारोशकर	विश्वामराव लक्ष्मण	१२ २ १७६२	मल्हारराव होळकर देशास आले आम्ही येतो
१९७	शिवछत्रपती करवीरकर	त्रिंबक सदाशिव पुरंदरे	२६ ११ १७६२	विजयादशमीचे मुहूर्ते सिंहासनारोहण
१९८	माधवराव बळाळ	महिपतराव पुरंदरे	३-१-१७६३	राजास त्रिल्यावर नेऊन ठवणे
१९९	"	महिपतराव पुरंदरे	१९ ५ १७६३	वरप्रमाणे
२००	"	"	२० ५ १७६३	राजश्रीस किल्यावर हरतजविजीने नेणे
२०१	रघुनाथ बाजीराव	बाळकृष्ण दीक्षिन	३ ९ १७६३	औरंगाबादेस जातो यवनास बुडवितो
२०२	महादजी शिंदे	दादासा०	३-३-१७६४	नगरास तोफखाना आला आहे त्यातून पाच तोफा आम्हास द्याव्या
२०३	माधवराव पेशवे	त्रिंबकराव विश्वनाथ पेठे	२८ ६-१७६४	पिरेपट्टणाचा किल्ला घेतला कळले
२०४	देवजी बयाजी	दादासा०	१५ ७ १७६४	महादजी शिंदे यांचे पलायन
२०५	माधवराव बळाळ	नाना पुरंदरे	५ २ १७६५	पुरंदरे किल्यातील सरकारी जामदारखाना कोठे आहे त्याची याद करून पाठविणे

(१३)

लेखांक	कौणाकडून	कौणास	तारीख	विषय
२०६	महादजी बल्लाळ व हरी बल्लाळ फडके	दादासा०	१७-५-१७६५	श्रीमत कृष्णा उत्तरीरास आले बकापूरचा किस्रा खाली करून घेतला
२०७	माधवराव बल्लाळ	”	३२-१७-६६	निजामाची भेट कुळमखेडानजीक कराडे याची सुटका झाली पाहिजे
२०८	”	”	८-२-१७-६६	बावजी नारिकाचा पाठलाग
२०९	माधवराव बल्लाळ	माधवराव रामचद्र	९-३-१७-६६	रावसाहेब (माधवराव) टोवयास आले
२१०	बाळाजी कृष्ण व हरी बल्लाळ सु पुणर्तांबे	रामचद्रपत तात्या	२४-४-१७-६६	लढाई फत्ते झाली आम्हा उभयतास आणण्यास मागे ठेवले भवानराव प्रतिनिधि लष्करांत आले त्यास अडकावून घेतले
२११	माधवराव पेशवे	दादासा०	४-६-१७-६६	बऱ्हाणपुरची कमावीस त्रिबक नारायण यास सांगितली नारो कृष्ण सर सुभेदार यांनी त्यास अमल दिला नाही पारिपत्य असावे
२१२	रघुनाथ बाजीराव	बाळाजी गोविंद	१३-६-१७-६६	पुरुषोत्तम महादेव हिंगणे यास सरजाम
२१३	”	”	२-१-६-१७-६६	नारो कृष्ण याजकडेस कमावीस राहू द्यावी, परंतु गोपाळराव गणेश याजप्रमाणेच यांनी अमयादा चालविली म्हणून त्याजकडे सुम्ही लिहिल्याप्रमाणे ठेविला नाही
२१४	माधवराव पेशवे	नाना पुरदरे	२२-११-१७-६६	कृष्णातीरास जातो आज कूच होऊन येवतावर जातो सुम्ही येऊन वक्तशीर भिकावे दादोउद्धव यास वरघाटचे किऱ्यास ऐवज एक लक्ष सुदती प्रमाणे देणे
२१५	माधवराव पेशवे	बाळाजी जनार्दन (नाना फडणीस)	२२-१-१७-६७	

(१४)

लेखांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
२१६	नारायणराव बळाळ (पेशवे)	बजाबा पुरदरे	१२ ३-१७६७	तीर्थरुपनी खड्या घोड्यानिशी शिरे घेतले आम्ही लष्करातून निघालो पत्राची उत्तरे पाठविला
२१७	माधवराव पेशवे	दादासा०	१७६८ पूर्वीचे	माधवरावानी दादासाहेबाशा झुज करून त्यांची फौज लुटली कारभार माधवरावाचे स्वाधीन केला
२१८	नारायण बळाळ	त्रिंबक सदाशिव पुरदरे	१६ ३ १७६८	जानोजी भोसल्याचा तुम्ही पराभव केला मी भविष्य लिहून दिले होते त्यात पहावे उत्तर हिद्रकडील राखकारणी परिस्थिति हिंदुराव घोरपडे व गोपाळराव व आनंदराव यांचे मताने लष्कर उभारण जयनगरकडे जाटावर फौज जात आहे मराठी फौजाना केलेला कामे शिंदे, होळकर व तुम्ही भिळून एक मनसुबा करावा तुम्ही न एकाल तर आम्ही मागे जातो हिशेबी
२१९	सुरली जोतिषी	माधवराव प्रधान	१७६९ फेब्रुवारी	आमचा प्रांत कडेबळीत येथील पागेस भग वतराव राम हे त्रास देतात तरी ताकीद द्यावा महमदअलीखान व हैदर, इग्रज याज कडाल राजकारणे
२२०	बाळाजी गोविंद खेर	रामचद्रपत	५-४ १७६९	तुम्हा फौजेसुद्धा येउन रघुनाथरावाची पेशवाईवर स्थापना करावी
२२१	माधवराव पेशवे	त्रिंबकराव विश्वनाथ ऊर्फ त्रिं मामा पेंठे	१४ ७ १७६९	
२२२	खडोजी अरगडे, बुदीकोटा	बाबा दाक्षित कोथगावकर	४ १२ १७६९	
२२३	”	”	६ १२-१७६९	
२२४	रामचद्रपत तात्या व विसाजीपत	विष्णू महादेव गद्रे साव०	९ १२ १७६९	
२२५	माधवराव पेशवे	नाना फडर्णिस	१९ ६ १७७०	
२२६	जानोजी भोसले	सखाराम बापू	२७७२	
२२७	सदाशिव मल्हार पुरदरे	माधवराव पेशवे	१८-२ १७७२	
२२८	करवीरकर	हैदरअली	५-११-१७७३	

लेखांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
२२९	गोविंदराव गायकवाड	पतप्रधान	६-२-१७७४	आज्ञा घेऊन सुरत अठाविशीत आला फत्तिसिंग गायकवाड रेवातीरी आहे
२३०	गोविंदराव गायकवाड	पतप्रधान	२८ २ १७७४	३३ सरदारास छत्रपतीची आज्ञा
२३१	नारो शंकर राजेबहादर	नाना फळणीस	१५ ४ १७७४	बेडाय्यास वेढा दिला आहे
२३२	हरी बल्लाळ (फडके)	नारोपत नाना (नारोशिवदेव)	११ ६ १७७४	दौलतबाबूरावानें जबूसर घेतले
२३३	शिवछत्रपती	बाळाजी जनार्दन	१ ८ १७७४	दादासा० धुळकोटापलीकडे आहेत खर्चास मागतात, विष्णूपताकडून देवविले
२३४			१९-११ १७७४	येसाजीराम वगैरेची गावें कराराप्रमाणें सरकारात येत नाहीत त्याबद्दल ताकीद एक राजकारणी पत्र
२३५	०	"	१७७५ मे	मुबईकर इमजास पत्र कौ इमजाशीं लढा
२३६	०	"	८-८ १७७५	ईचा प्रसंग आणू नये
२३७	हैदर अली	कोल्हापुरचे कारभारी यश वतराव शिंदे	६ ३ १७७७	तुम्हीं बारभाईच्या फौजेवर हल्ला करून मुख्ख मारावा आम्हीहि इकडून तसेंच करतो
२३८	"	"	"	सदरदुची नकल
२३९	०	महादाजी प्रभू	९ ३ १७७७	मुबईकर इमजाची तयारी चालली आहे, बंदोबस्त करावा
२४०	सवाई माधवराव	गणेश विश्वनाथ बंधरे	२२ ४-१७७७	फत्तिसिंग गायकवाड अमदाबादेत मोर्चे लावून बसले तरी तुम्ही तशी यावी ताल्यावर येतील
२४१	गोविंदराव नारायण	त्रियकराव दामाडे	१ ६ १७७७	फत्तिसिंग गायकवाड व कोठवाड प्रकरणें
२४२	सवाई माधवराव	जिवाजी रघुनाथ	२ १२ १७७७	सिंदखेडच्या मजमदारास रुपये देण्याबद्दल

(१९)

लेखांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
४१७	"	"	११-५ १७८३	ग्वाल्हेर किल्यास मोर्चे लावले आहेत
४१८	"	आपाजीराम	१४ ५ १७८३	इंद्रसेन व म्हालास दोन लक्षाची जहागीर
४१९	"	नारोपत	२७ ५ १७८३	टिपूचे युद्धप्रकरण
४२०	"	"	"	ग्वाल्हेर किल्यावर हल्ल्याचा तपशील कळला
४२१	"	"	"	रकारनामक पुण्यांत असतांना गप्पा मारीत होता तेथे आल्यावर कांहीं काम केले नाही
४२२	"	"	"	फ्रेंच व टिपूच्या इंग्रजाविरुद्ध चळवळी
४२३	"	"	४ ६ १७८३	दादासाहेबास आणण्याबद्दल
४२५	"	"	१६-६ १७८३	अहिल्याबाई व तुकोजी होळकर यांचे
४२६	"	आपाजी राम	१६ ६ १७८३	बखेड्याविषयी तडजोड
४२७	"	नारोपत	४-७ १७८३	आनंदराव धुळप यांची इंग्रजाशी लढाई
४२८	"	नारोपत	२८ ९ १७८३	इंद्रसेनास दीड लक्षाची जहागीर देऊ
४२९ ४३०	नाना	"	२८ ९-१७८३	किरकोळ
४३१	"	"	"	दादासाहेबास आणण्याबद्दल
४३२	"	"	१ १० १७८३	ग्वाल्हेर घेतली कळले
४३३ ४३४	"	"	२३ ११ १७८३	किरकोळ
४३५	"	"	१७८३	कापशीकर घोरपडे यांची हकीकत
४३६	राव रमा जयवत निबाळकर	गोविंदराव काले	३-९ १७८४	नरसिंगराव घाटके याचा अमल टेसुरणीवर नीट करून द्यावा
४३७-४३८	शिवाजी छत्रपति	परशराम रामचंद्र	११-४ ८५	मनोली तालुक्याचे पाचलक्षाचे मामलतीबद्दल
४३९	नमना	अमृतराव	७ ३ १७८६	मालीटइंग्रज श्रीमताचे भेटिस आला
४४०	आज्ञापत्र पतप्रधान यास		१४ ६ १७८७	नारायणराव ढमढेरे यांचे सरजामाची यादी

(२०)

लेखांक	कोणीकडून	कोणास	तारीख	विषय
४४१	हरिपत फडके	आपाजी राम	१२ १ १७८९	गुलाम कादराचा अलीबहादराकडून पराभव किरकोर
४४२ ४४४	"			
४४५	नाना	आपाजीराम दामोळकर	३०-११-१७९०	महादजी डेरे दाखल झाले सांबर त्याच्या फौजेने घेऊन अजमेरास मोर्चे लावले, मेड त्यावर मारवाडी व राठोड यांचा मोड केला तात्यास हरिपत मिळण्यास जात आहेत वाशीमावर चार दिवस जास्त लागले धारवाडचा बंदोबस्त करून तुंगभद्रापार होऊन ठाणी घेऊन रामदुर्गास मुक्काम केला हिशोबी
४४६	बळवतराव भवानीशकर	गोविंदराव काळे	५ ५-१७९१	पतप्रधान, प्रतिनिधी, अमात्य, गायकबाड यांचे सत्काराविषयी करवीरकर छत्रपती यांची यादी, गायकबाड घराण्याची वशावळ इ करवीरकर शिवाजी छत्रपती तर्फे वाळाजीराम व मुबईचे गव्हर्नर आबरकांबी तर्फे सांडफोडे खेमसावत कुडाळकर व करवीरकर महाराज याजमर्थाळ जाबसाल
४४७	परशुराम रामचंद्र	गोविंदराव पिंगळे	१४-५-१७९१	पेशवे निजामाच्या तत्र्यासबधी, माल्ट्यास जकास माफीचा परवाना वाडी गावासबधा निजाम प्रकरणी खर्चचे लढाईचा पोवाडा
४४८	महादजी सिंदे	बळवंतराव कमावीसदार	२८ ९-१७९१	
४४९	यादी		२१ ११-१७९२	
४५० ४५२	कसरनामा		२५ ११-१७९२	
४५३			२९-७-१७९३	
४५४-४५५	गोविंदराव काळे	नाना	४-१२-१७९४	
४५६			१६-१२-१७९४	
४५७	संस्कृत पत्र	सवाईमाधवराव	१७९५	
४५८	गोविंदराव काळे	नाना	२१-२-१७९५	
४५९			११-३-१७९५	

(२१)

लेखांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
४६०			११ ३-१७९५	यादी सर्वाई माधवराव पुण्याहून खर्चोपर्यंत लढाईस गेले त्याचे लष्कराचे मुक्कामाची किरकोळ
४६१	गोविंदराव काळे	भाऊ	२७-८ १७९५	सर्वाई माधवरावाचे मृत्यूचे वर्तमान
४६२	नाना फळणीस	बाबूराव	७ १२-१७९५	गोत्रज मुलगा दत्तक घेऊन कारभार करावा
४६३	झाडू छत्रपती सातारा	यशोदाबाई प्रधान	सन १७९५	चिमाजी आपाचे लग्नाची पत्रिका
४६४	बाजीराव रघुनाथ प्रधान	काविरी राजे	१० ६ १७९७	धोडपचे जहागिरीचा अमल भोसले व निजाम
४६५	धलीबहादर	पेशवे	५-६ १७९८	सुरळीतपणे देत नाहीत बंदोबस्त व्हावा
४६६	सुतरामलिंग विजय रघुनाथ सेतुपति रामेश्वर क्षेत्राचे राजे	बाजीराव पेशवे	४ ११ १७९८	इंग्रजांनी आमचे राज्य घेऊन आम्हांस त्रिच नापलीचे किल्यात कैदेत ठेविले तरी सोडवून इंग्रजांची खडणी ठरवून द्यावी
४६७	नारो हारि करंदीकर	पटवर्धन	१७ ९ १७९९	परशराम भाऊचे लढाईचे व मृत्यूचे पत्र
४६८			१४ २ १८००	प्रातिनिधि प्रकरण
४६९			१८००	गुप्तीकर, गजेंद्रगडकर व कापशीकर घोरपडे याची वशावळ व सरजाम
४७०	भवानीशकर हैबतराव	पतप्रधान	इ १८०० ची यादी	वाई प्रातांत ब्राह्मण जातीत कन्याविक्रय करणारास व घेणारास दंड
४७१			१६ १२ १८०१	तैनात जाबस्याचा एक नमुना, एकाडे शिले-दारांचा पगार, शर्ती वगैरे
४७२	आनंदराव गायकवाड	पतप्रधान	१५-२-१८०२	कान्होजी गायकवाड यास कैद केल्याबद्दल
४७३	बाजीराव पेशवे	कृष्णराव नारायण	११-२ १८०२	साताऱ्याचे बंदोबस्तास त्रिविक महिपत पुरदरे

(२२)

लेखांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
४७४	यशवतराव होळकर	रामचंद्र व लक्ष्मीनारायण दीक्षित कायगावकर	११ ८ १८०२	नबाब अमीरहौला यास कायगाव टोक व इतर क्षेत्रास उपसर्ग न देण्याबद्दल पत्र हिंदुस्थानातील सर्व प्रांताचा जमाबंदीचा खर्चा जनरल्वेलस्ली याने तयार करविलेला इंग्रजांनी लढाईची तयारी चालविल्याबद्दल एक गुप्त बातमी
४७५			१८०३	
४७६			१० ११ १८०९	
४७७	बाजीराव पेशवे	माईसाहेब सातारकर छत्रपती	१७ २ १८११	यशवतराव होळकर जेजुरीचे दर्शनास येतात
४७८	मल्हार चिंतामण	आबासाहेब	१४ १० १८११	एक बातमीपत्र मजकूर किरकोळ
४७९	मल्हारराव होळकर	रावजी गोविंद	१५-७-१८१२	
४८०-८४			२७ ७ १८१२	
४८५	बयाजी नाईक	"	१४ते-२-१२ १८१४	" गुप्त बातम्या रोसिडेटास कोणकोण भेटले
४८८	दौलतराव शिंदे	सदाशिव माणकेश्वर	१८१७	दाभोळकर घराण्याची सेवा व वतन
४८९	मेस्तक व शकावली		११-२ १८१८	शिवाजीपासून दु बाजीरावाचे अखेरपर्यंत
४९०	मेस्तक व शकावली		२०-११ १८३०	सवाई माधवरावापासून महत्वाचे गोष्टींचे टिपण
४९१			१८३२	पेशवे व सातारकर राजे यांच्या कारकादि
४९२			१८३३	महत्वाच्या गोष्टींची टिपण
४९३			८ १८४१	चदावराकडील राजाचा वशावळ तपशीलवार
४९४			७ ८-१ ७४१	पेशव्याची संपूर्ण वशावळ
४९५			१२ ८ १८४१	नाळार्जी विश्वनाथार्चा कैफियत
४९६				बाजीराव वञ्जळ पेशवे यांची कैफियत

(२३)

लेखांक	कोणाकडून	कोणास	तारीख	विषय
४२७	'			पेशव्याचे कारभाऱ्याची यादी
४९८	सोयराजी अवधूत	पेशवे	१८५०	मकरसकमणाचे ताळ
४९९-५००				किरकोळ
५०१				बावडेकर पत अमात्य यांची वशावळ

सूचना.

१ पूर्वीच्या आवृत्तीत कालानुक्रम नव्हता, तो या आवृत्तीत दिल्याने पूर्वीचे लेखांक बदलावे लागले तरी जुने लेखांक त्याच्याच खाली काटकोनी कसात दिले आहेत

२ मूळात मोडी वाचतांना जे शब्द लागले नव्हते, त्यापैकीं सदर्भाने लागले तेवढे दुरुस्त करून बाकीचे तसेच सुट्या अक्षरांनी कायम ठेविले आहेत

३ पृ ३ ले २ चा सन १६७३ पडला आहे तो १६७४ पाहिजे, व पृ ५ ले ३ चा सन १६६८ पडला आहे तो १६८८ पाहिजे

४ पृ ३६५-६८ वर ले ४०४-४०९ असे आंकडे पडले आहेत, त्याऐवजीं ले ४०५-८१० असे अनुक्रमें समजावे

५ पृ ६१३ वर ले ४६२ आहे त्याऐवजीं ४६१ पाहिजे

शुद्धिपत्र

पृ०	ओळ	अशुद्ध	शुद्ध
९०	६	“ १-१६-१०२१ ”	“ ११-६-१७२१ ”
९६	७	“ व जे ही ”	“ बाजेही ”
१०७	१०	“ शहाजवान खानाशी ”	“ शहा नवान खानाशी ”
२११	शेवटून ४	“ मुईकर इमजाचे ”	“ हैदर खानाच ”
२५२	५	“ कु पी या ”	“ कुपिया [खुफिया=गुप्त] ”
२९७	शेवटून ३	“ स जा व ल ”	“ सजावल * ”
			खाला टाप । सजावल= गुन्हेगारास पकडून आणण्या- मरिता पाठविलेले लोक
३००	१७	“ तरफे न ”	“ तरफैन ”
”	४२	“ ईमाजुद्दौला ”	“ इमानुद्दौला ”
४०७	शेवटून ५	“ * तवाफरा वगैरे सर्व ”	ही सर्व टीप गाळावी
४०८	२	“ दनी ”	“ पनी ”
४०८	टीप ओळ २	{ “ × बहिन्यामधी- तोफांच्या ” नळी ? ”	{ “ बहिन्यामधी ” = बहिर बुणग्यात (गैरलढाऊ लोका त लढाऊ लोक मिसळले)
४०८	१८	“ येथ शामजगास ”	“ येहेतेशामजगास ”
४५१	११	“ पिपडी ”	“ पिदडी ”
६५३	५	“ दु स रे व जी ”	“ खुसरहीन ”
	“इजायतनामा”	हा शब्द जेथे जेथे येईल तेथे तेथे	“इनायतनामा” असे वाचाव

काव्येतिहास-संग्रह

पत्रे, यादी वगैरे.

उपाद्घात

१ राजकारणा पुरुषांनीं मार्गे निरनिराळ्या ऐतिहासिक गोष्टांच्या सबधान जीं पत्रे लिहिलीं व त्यांस जा पत्र आला ती आणि ऐतिहासिक व थोर पुरुषांच्या चरित्रांस अनु-लक्षण असणारे नानाप्रकारचे जुने किरकोळ लेख आमचेकडे येऊ लागले आहेत या पत्रांचा व किरकोळ लेखांचा इतिहासाच्या कामीं बाराक बाराक गोष्टांचा निर्णय करण्यांत व इतिहासाच्या खांचा खोचा भरून काढण्यात मोठा उपयोग होईल पत्रे लिहिण्याची पद्धति, लिहिणारांचा स्वभाव, तेव्हाची लोकस्थिति इत्यादि प्रकारच्या माहितीचेहि हे लेख द्योतक होतात यास्तव ते सर्व एका ठिकाणीं निराळे बाधिता यावे म्हणून “पत्रे, यादी वगैरे” असे निराळ सदर घालून त्या खालीं जसजसे ते येतील तसतसे देण्याचे योजिले आहे

• आता हे पत्र वगैरे लेख कालानुक्रमानें प्रसिद्ध करणे योग्य होतें परंतु तसे सध्याच करणे म्हणजे दुरापास्त आहे एक तर या लेखावर शक वगैरे मिति साकल्येकरून दिली नसते कोठे नुसता वार, काठें नुसती तिथी व महिना इतकेच घातलेलें असतें तेव्हा त्यांचा अनुक्रम लाविता येत नाहा खेरीज पत्रे वगैरे सर्व लेख आम्हांस मिळाल्यावर त्यांचा अनुक्रम लावण्यास ठीक पडणार परंतु हा पत्रसंग्रह जितका असेल तितका आमचेकडे येणे कठीण दिसते, आणि तो एकदम सगळाच्या सगळाच आमचेकडे येणें हे तर मुळींच अशक्य आहे याकरितां सर्व पत्रादिकांचा संग्रह आमचेकडे येई तोपर्यंत न थाबता जा जीं पत्रे, टिपणें मिळतील तीं तीं सर्व जशा येतील तशा देऊन त्यांची कालानुक्रमें व्यवस्था करण्याचें काम तूर्त न स्वीकारिता कालातरावर टाकितों

३ या किरकोळ लेखांच्या मूळच्या भाषेत फेरफार वगैरे न करिता बरपरा प्रमाणे जशाचे तसेच छापण्याचे योजिलें आहे दुर्बाव ठिकाणा [१] असे प्रश्न चिन्ह करून जशीं अक्षरे दिसला तशा घातला आहेत त्याचा बोंव कोणास झाल्यास इकडे कळविण्यात यावा, व तसच निरनिराळ्या पुरुषांचीं व स्थलाचा नावें येतील त्याजबद्दल्ही काहा कमा-जास्त माहिती मिळाल्यास तीही आम्हाकडे पाठविण्याची एतत्-संग्रह-हित-चितकास आमची विनती आहे

४ जुन्या काळच्या पत्रव्यवहाराची पुढकाच्या पुढका पुष्कळ गृहस्थावडे लोक फळलेली सापडतील परंतु ता मिळण्याचीच मोठी मारामार आहे या पत्र-व्यवहाराची ऐतिहासिक दृष्टीनेच काय किंमत असेल ती असेल, बाकी दुसऱ्या दृष्टीने पहाता त्याची काही किंमत ह्या काळी दिसत नाही तेव्हा हे लेख वाण्याच्या दुकानात किंवा कसरीच्या भक्ष्यस्थानी दवडण्यापेक्षा त्याचा जीर्णोद्धार करण्याविषयी त्याच्या रक्षकाचे मनात कोणतेही रीतीने विबले तर इतिहासाचे कामास मोठी अनुकूलता होईल

[हा काव्येतिहाससंग्रहकाराचा मूळचा उपोदघात तसाच येथे घेतला आहे]

पत्रे, यादी वगैरे

के १
(४११)]

[श १०८० फा व ७
ता ५ मार्च १९५९]

श्री

सन १०६८ फसली

फेरिस्त नवर

तहनामा राजश्री खेम सांवत व लखम सावत देमाई बहादूर प्रांत कुडाळ याजकडील पीतांबर शेणवई कारभारी येऊन ठराव करून दिला सुरु सन तिसा खमसैन अल्प

प्रात मजकूरचे महाल वगैरे चालत आहेत आकार होईल त्याचा ऐवज दरसाल निम्मे हुजूर पावता करावा, निम्मा आकार राहिल त्यांत तीन हजार लोक पायदळ हेटकरी ठेवावे आणि ज्या वेळेस हुजूर चाकरीस बोलविले जातील तेव्हा तीन हजार लोका निशी सेवा करावी खासा जातीने येथ्याचे प्रयोजन पडेल तेव्हा बोलावणे होईल तेव्हा येत असवे कलम १

विल्ले पोडे प्रात तालुका घेऊन हुजूर ठेविला त्यास हरएक प्रसगास कुमक राखीत जावी विदमूर वगैरे सूर्यानच्या खडण्या घेण्यास खारी होईल त्याच्या कुमकेस जात असवे कलम १

स्वराज्य साधनाच्या ठायां वकिलापाशी मध्ये राहून तुरुफ लोकांचे साधन करावे कलम १

प्रातातील जमाबंदीच्या चौवशीस हुजूरून कारकून व लोक राहतील ते ठेवून त्यांच्या नेमणुकीबद्दल हुजूर अमल पैका पावत करावे कलम १

प्रात मजकूरची देशकत वतने तुमची व बहादूर किताब अजरा [मन्हा] मत चालेल त्यातील विल्ले, कोट व ठाणी तुमच्या स्वाधीन केली आहेत तेथे दस्तान करून जतन करावी तेथे हुजूरचे कारकून व लोक येतील ते ठेवावे कलम १

शके १५८० विल्लेनामसंवत्सरे फाल्गुन वद्य ७ एवूण पांच कलमे करार करून तहनामा दिला असे " मोर्तब "

ले २]
(२१)

[श १५९६ ज्ये व १३
ता २१-६-१६७३

श्री

कानूजाबता राज्याभिषेक शके १ आनद नाम सवत्सरे ज्येष्ठ वद्य १३ त्रयोदशी भोमवासरे

मुख्य प्रधान याणा सर्व राजकार्य करावे राजपत्रावर शिक्षा करावा सेना घेउन युद्ध-प्रसंग व स्वारी करावी व तालुका ताबिनात स्वाधीन होईल त्याचा रक्षण बंदोबस्त करून आज्ञेत वर्तावे सर्व सरदार सेना [याणी] याजबरोबर जावे त्याणा सर्वासमेत चालावे येणेप्रमाणे मोर्तब कलम १

अमात्य याणा सर्व राज्यातील जमाखर्च चौकशा करून दप्तरीस [हे] यांचे स्वाधीन असावे लिहिणे चौकशीने आकारावे फडाणिसी, चिटणिसी पत्रावर निशाण करावे युद्धप्रसंग करावे तालुका जतन करून आज्ञेत चालावे मोर्तब कलम १

सचिव याणा राजपत्रे शोध करून अधिक उणे अक्षर मजकूर शुद्ध करावा युद्धप्रसंग करून तालुका स्वाधान होईल तो रक्षण आज्ञेत वर्तावे राजपत्रावर चिन्ह समत करावे मोर्तब कलम १

मत्री याणी सर्व मंत्रविचार राज्यकारणे यातील सावधतेने विचार करावे आभरण, वांकनिसी त्यांच्या स्वाधीन तालुका जतन करून युद्धादि प्रसंग करावे राजपत्रावर समत चिन्ह करावे, मोर्तब कलम १

चिटणीस याणा सर्व राज्यातील राजपत्रे लिहावी राजकारणपत्रे, उत्तरे लिहावी सनदा, दानपत्रे वगैरे महाली हुकुमी याचा जाबता फडणिसी अलाहिदा त्याप्रमाणे लिहावा हातरोखे

सेनापती याणा सर्व सैन्य संरक्षण करून युद्धप्रसंग स्वारी करावी तालुका स्वाधीन होईल तो रक्षण दिशेब रजू करून आज्ञेत वर्तावे फौजेच्या लोकांचे बोलणे बोलावे सर्व फौजेचे सरदार याणा त्याजबरोबर चालावे मोर्तब कलम १

पंडितराव याणी सर्व धर्माधिकार, धर्म, अधर्म पाहून शिक्षा करावी शिष्टांचे सत्कार करावे आचार, व्यवहार, प्रायश्चित पत्रे होतील त्याजवर समत चिन्ह करावे दान प्रसंग, शांति, अनुष्ठान तात्काळ करावे मोर्तब कलम १

न्यायाधीश याणी सर्व राज्यांताल न्याय अन्याय मनास आणून बहुत धर्मे करून न्याय करावे न्यायाचा निवाडपत्रे याजवर समत चिन्ह करावे मोर्तब कलम १

सुमत याणी परराज्यातील विचार करावा त्याचे वकील येतील त्यांचे सत्कार करावे युद्धादि प्रसंग करावे राजपत्रावर समत चिन्ह करावे मोर्तब कलम १

फौजेचे सबनीस बक्षी याणी सर्व फौजेचा हजेरी चौकशी करावी यादी करून समज वावे रोजमुरा वाटणे, सत्कार करावा युद्धादि प्रसंग करावा मोर्तब कलम १

सेनाधुरधर याणा बिनी करावी, आघाडीस जावे, फडफर्मास करावी, छट करणे, मना करणे, चौकशी, ताकीद त्याजकडे, पुढे असून

नाजूकपत्र याजवर मोतब अथवा खास दस्तक
मात्र वरकटाचा दाखलाचिन्ह नाहा चिटणा
सानाच करावे मोतब कलम १

फिल्ले, फाट, ठाणीं जनिरे येथील कायने
करून दिले त्याप्रमाणे हवालदार, सुभेदार,
कारखानास मबनीस, सरनोबत, तटसरनोबत
लोफ याचे जाबते करून दिले त्याप्रमाणे
चालून सायबतेने सरळे रक्षावात तगिरी
बदला हुजूरन व्हावा वेजमा नेमणूक ताट
वेदार याजफडे तरवाजा किल्या [याजवर]
हवालदार याचा टुकूम शिके त्याच्या नाचे
कारखानिसा, मगनिसी, जायता अलाहिदा
अमे मोतब कलम १

आठरा कारखान्याचे अविकारी याणा
खासगाचे अविकारा याच्या इतत्यात चालून
दफतरा हिशेब गुजरावे मोतब कलम १

आयदारखाना चिटणीस याजफडे मरफ
खाना सुद्धा अविकार सागितला मजालसी
विडे, अत्तरगुलाय व हारतुरे, फळफळावळ खुष
बई खेरदी, जमाखच याणीं करून हिशेब दफ
तरा गुजरावा मोतब कलम १

पागा जुमलेदार, सरदार याणा कद करून
दिली त्याप्रमाणे चालून सेनापता व प्रधान
याच्या समागमे कामकाजे करावा मोतब
कलम १

सेना रायण करावा मोतब कलम १

सुभे मामले तालुकेदार, यास ज्याजफडे
जे नेमल त त्याणा जायत्या प्रमाणे चालावे
हुजूरचे तरखदार चिटणीस, फडणीस, मुजू
मदार यांच्या इतल्याने चालून हिशेब गुज-
रावे मोतब कलम १

बारा महालचे अविकारी याणा आपापले
काम दुरुस्त राखून हिशेब आकारून दफत
रात गुजरावे मोतब कलम १

दरुणी महालचे कामकाज दिवाण नेमून
दिले त्याणा सर्व पाहून करावे चिटणीस
फडणास याणा आपलाले दरखाचे कागद
लिहावे त्यांजवर निशाणचिन्ह दिवाणांनीं
करून त्यास समजून मोतब समक्ष करावे
मोतब कलम १

पोतनास याणा पोत जमाखर्च लिहिणे
करावे नजरपेशकशा जमा करावी पोतदार
याणा पारख करावी कलम १ मोतब

अष्टप्रधान याजफडे पेटे व ताठुके व
स्वारीस जाणे त्यांस दरखदार सर्प हुजूरच्या
नाव, त्याच्या दाखत्यांना पत्रव्यवहार करावा
स्वारीस जावे त्यास मुतालाफ करून दिले
त्याणा सर्व व्यवहार चालवावा हुजूर राहवे
कलम १ मोतब

एकूण कलम वास मोतब §

* बारा महाल —पोते-कोठा-पागा-दरजा-टफमाळ-सादागिरा-इमारत-हबेला—
पालखी-थडी-चौबिना-शेरी महाल

§हा व याच्याच सारखे आणखा फाहा कागद 'सनदा पत्र' पृ १२० पासून पुढे
छापलेले आहेत कागदाची मिति ज्येष्ठ वा १० या दिवशा खरे जत्रात रविवार आहे, भोम
वार नाहा त्याची इगजी तारीख २१ जून स १ ७४ येत भारतवर्ष २ मराठ्यांचे दप्तर या
प्रकरणात, इ० ऐ० वि० वि० स १ पृ २१ व ख ३ पृ २५ यांत अशाच प्रकारचे
कागद आहेत तसेच भा इ स म इतिवृत्त १८३२ पृ २०३ आणि चित्रगुप्त-बखर पृ
१०४ ५ पहा

ले ३
(४०६)]

[श १५१० ज्येष्ठ शु १०
ता ९ मे १५६८

श्री

सन १०९८ फसली श्रीमन्महाराज शम्भु छत्रपती शेज नबर २५

यादी श्रीमन्महाराज शम्भुछत्रपति याची स्वारी सगमेश्वर मुक्कामी होता ते समयी अव-
रगजेब पादशाहा याची फौज शके १६१० विभवनामसवत्सरे ज्येष्ठ शुद्ध १० रोज मदवासरी
येऊन लढाई जहाली त्या लढाईत म्हालोजी घोरपडे फौजे सुद्धा लढून ठार झाले त्यास
पुत्र तीन

१ सताजी घोरपडे वडील पुत्र १ बहीरजी घोरपडे दुसर पुत्र
१ मालोजी घोरपडे तिसरे पुत्र

एकूण ३

या तीन असामाना व विठोजी चव्हाण यांण। फौज सुद्धा तुळापूर मुक्कामा अवरगजेब पाद-
शाहाचे लश्करावर छापा घालून पादशाहान्या डेऱ्याचे सोऱ्याचे वळस आणून श्रीमन्महाराज
राजे साहेब विशाळगड मुक्कामा होते त्यांच्या पुढे ठेविले ते समयी महाराजांची मर्जी सतोष
होऊन चवघाचा सन्मान करून व वत्रे, भूषणे, जवाहीर देऊन सताजी घोरपडे यास ममलकत-
मदार हा किताब दिला बहीरजी घोरपडे यास हिदूराव म्हणून किताब दिला, व
मालोजी घोरपडे यास अमिरुलउमराव म्हणून किताब दिला व विठोजा चव्हाण
यास हिम्मतबहादर हा किताब दिला नंतर विशाळगड मुक्कामा रामचद्र पडित आमात्य
यांणा महाराजाच्या सेवेशा विनती करून सताजी घोरपडे यास सेनापतिपद देविले
नंतर महाराजाची स्वारी काहीं कारणामुळे चदीस निघोन गेली बरोबर नानाप्रफारचे वेष
धारण करून घोरपडे व च हाण वगैरे सेवक लोक निघून गेले तेथे चदी मुक्कामा घोरपडे
यांणी काजकामें बहुत केला पुढे चदीहून आल्यावर सताजी घोरपडे सेनापति प्रांतांत
स्वान्या करून राज्य काबीज करीत होते पुढे श्रीमन्महाराज राजाराम साहेब छत्रपति
यांणी किल्ले † शिवगड एथे शके [१५११] साला कैलासवास केला पुढे सताजी घोरपडे
यास म्हसवडकर माने यांणा दगाफटका करून शके १६३५ † साला मारले पुढे त्याचे चिरजीव
पिराजी घोरपडे यास सेनापतिपद दिले, ते शके १५३७ साली ते पुढे शके १५५० साली
स्वामीकार्यावर हलकरणी कमवा नूल या गांवावर लढाईत ठार पडले पुढे त्याचे पुत्र राणोजी
घोरपडे यास सेनापतिपद जहाले

१ महाराज सरकारातून राणोजी घोरपडे सेनापति यास तालुका सुद्धा इसजे सला
सांन मग्या अलफ दफतर दिमत मुजमू विरोधीकृतनाम सवत्सरे छ १ माहे मोहरम श्रीम-
न्महाराज शम्भुछत्रपति महाराज यांणी मनोळीच्या मुक्कामी सरजाम निवटून दिला * आषाढ
शुद्ध २ गुरुवार (२५-६-१७३१)

† सिंहगड ले ९ पहा † हा शक चुकला आहे श १५१९ आषाढमासा सताजी
मारला गेला जे श

ले ४
(४३३)]

[श १६१४ श्रावण व १११
ता २९ जुलै १६९२]

श्रा

तालीक फेरिस्त न १३

राजश्री सताजा घोरपडे गोमावि यास

छु अखडित लक्ष्मा अलकृत राजमान्य स्नेहांकित रामचंद्र नीलकंठ अमात्य आशीर्वाद
सुरुषन सल्लास तिसैसन मैग्या व अरुफ राजश्री छुत्रपति स्वामा कर्नाटकात जातेसमर्थी तुम्हांस
या प्रातात ठेउन गेले त्यासमर्थी इकडे गलिमाची धामवूम बहुत होउन कुल देशदुर्ग हस्तगत
केली होती ता गेला राज्यामध्ये काहीं अर्थ उरला नाही कुल् मराठे याणी इमान खत्ता
करून गलिमाकडे गेले परतु तुम्ही इमान खत्ता न करिता राजश्राच्या पायार्शा बहुतच एक-
निष्ठा धरून जमाव करून शेख निजाम व सर्जाखान व रणमस्तखान व जानसरखान असे
उमदे वजीर जुडविले जागोजाग गर्लामास कोट घालून नेस्तनावूद केले आणि देश सोड-
विला राज्य सरक्षणाच्या प्रसगास असा वारण श्रम केले, अवरगजेवास दहशत लाविली
पुढेही कित्येक स्वामिकार्याच्या ठाया हिम्मत वरिता या करिता तुम्हावरि राजश्री स्वामी
सतोष होउन मामले मिरज कर्याती २० बेवीस एथील देशमुख होत ते नेस्तनावूद झाले,
त्याच्या वशी कोणी नाहा, त्याचे मुतालक होते ते बळावून देशमुखी वतन खात होते तेही
दुर्बुद्धि धरून गलिमास मिळून फिसालत केली, एकनिष्ठा धरून इकडे येउन भेटले नाहीत,
म्हणून त्यासि देशमुखी दूर करून तुम्हांस अजरामरामत देशमुखा म मले मजकूरची अवलाद
अफलाद वतन करून दिली असे पुत्रपौत्री चालवून देशमुखीचा हक्क लाजिमा व इनामन व
इसाफतीचे गांव सालाबाद पहिले देशमुखास चालले असतील तेणेंप्रमाणें खाऊन वतनाचा
मामला चालवून सुखरूप रहाणें तुम्हास देशमुखी नूतन करून अजरामरामत दिली म्हणून
शेरणी तुमच्या माथा होन पातशाही ५ ००० पाच हजार करार केले असत याचा वसूल
हुजूर घेतला छ ०४ जिल्काद मोर्तब हुजूर

पत्रें, यादी वगैरे

ले ५
(४०९)]

[श १६३४ चैत्र व १३
ता २२-४-१७१२

श्री

सन १९०९ फसली

फेरिस्त नबर ६

शिका

स्वस्ति श्री राज्याभिषेक शके ३८ नदननामसवत्सरे चैत्र बहुल त्रयोदशी भोमवासेरे
क्षत्रियकुलावतस श्री राजा शिव उत्रपति स्वामी याणा राजश्री
शिका शिका ” कृष्णार्जी भास्कर *उग्रनाम पडित गोत्र काश्यप यास दिलें
इनामपत्र ऐशी जे तुम्ही स्वामींचे पुरातन सेवक, स्वामींच्या
पायाशा निष्ठा धरून अत करणपूर्वक सेवा केली कित्रे विशालगड अवरगजेवानें
हस्तगत करून उदितसिंग रजपूत किल्ले मजकुरा ठेवून मनसुबी केली, ते स्थळ
स्वामाच्या शासनावश ब्हावे या गोष्टीचा प्रयत्न तुम्हीं विशेष केला उदितसिंगाशीं
राजकारण करून त्याला रालीं उतरिले ते समयीं आपला भाऊ केशव भास्कर यास उदि-
तसिंगाच्या समागमे त्याच्या देशास जावयास दिले आणि स्थळ स्वामींच्या शासनावश
केले ते मसया तुमच्या विषया राजश्री परशराम पडित प्रतिनिधी याणा एक गाव इनाम
करून द्यावा म्हणून विनति पूर्वी केला होती, ती साप्रत तुम्हीं स्वामींची सेवा प्रेमभावे
करून स्वामास सतोषी करून एक गाव आपणास लेंकराच्या लेंकरा चाले ऐसा इनाम करून
दिला पाहिजे म्हणून पन्हाळ्याच्या मुक्कामा तुम्हीं स्वामींसनिध विनति केली, त्याजकरून
स्वामी तुमच्या सेवेवर्षि सतोषा होऊन तुम्हास नूतन इनाम कुलबाब कुलकानू देखील हल्लीं
पट्टी व पेस्तरपट्टी झाडझाडोरा व जल तरु पाषाण सहित, खेरीज हक्कदार व इनामदार करून
मौजे कलबस्ते तर्फ सगमेश्वर देहे १ एक रास इनाम आजरामरामत करून दिला असे, तरि
तुम्हीं मौजे मजकूर पूर्व मर्यादेप्रमाणे चतु सीमा याचे स्वाधीन करून हरदू इनाम तुम्हीं
व तुमचे पुत्रपौत्रादि वशपरपरेनें अनुभवून स्वामींची सेवा करून सुखरूप राहणें.
स्वामा तुम्हास मौजे मजकूर इनाम सुरक्षीत चालवितील जाणिजे निशाण निदेश
समक्ष “ मोतब ”

* हे हल्लीं उपनाव जमेनीस लावितात याचें घरणे मलकापुर सस्थान विशालगड व
मौजे साल्में तालुके सगमेश्वर येथे नादत आहे वशाबळ पहा, मावलकर सदेसा २ घ इ भाग १
पृ ६८ व भाग २ ते ६८-७१

[ले
(१२८)][श १ २४
इ स १७१२]

श्री

सन ११२ फसली

फेरिस्त न० ५

कैफियत शहाजी महाराज भोसले याची

उब्राहिम आदिलशाहा मृत्यु पावले १०३७ हिजरी छ ११ माहे १० मोहरम ते समया मिरजा महमद व दौलतखान याणा त वतमान प्रगट न होउ देता दरवाजा बंद करून, सर्व मुत्सद्दी यांस बोलावन सांगितलें का, पादशहाचा तुकूम सुल्तान महमद यास माझ्या पाठीमागे तक्तावर बसवणे म्हणून जहाला आहे त्या वेळी दौलतखान याणा एक लासखान यास विचारले त्याणा “ बडेसाहेबांस विचारावे, आणि आम्हांस पादशाहाच्या पाठी मागे कारभार करण्याची इच्छा नाहा दुर्वेष पादशहा व सुल्तान महमद या उभयतातून विवा बडेसाहेब यांच्या विचारास येईल त्यांस तक्तावर बसवावे ” असे सांगितलें नंतर तेथून दौलतखान विवा बडेसाहेब यांच्या महालात जाऊन याप्रमाणें विनंति केला त्याणीही सांगितले का, “ पादशहाची आज्ञा जहाली असेल त्याप्रमाणे करावे ”

नंतर तेच दिवशीं सुल्तान महमद यास तक्तावर बसविले ते समया वय पधरा वर्षांचे होते एकलासखान यास घरास जावे म्हणून सांगितल आणि द्वियानतुलमुत्क व आकारजा वगैरे ब्राह्मण यास कैद केल आणि इब्राहिम पादशहास यवना पद्धतीप्रमाणे नेऊन माती दिली

दुसरे दिवशा दुर्वेष पादशहा व दुसरा एक होता त्यास नजरबदात ठेवित्यावर द्वियानतुलमुत्क व आकारजा व ब्राह्मण यांस कदेतून मोकळा करून पूर्ववत् प्रमाणे कामास ठेविल आणि मटलीस किताब दिले ते आकारजा याम काम मुल्फी व द्वियानतुलमुत्क यास सरखेली व मिरजा महमद यास मुस्तफाखान व दौलतखान यास खवास खान असें देऊन वाढविले

सन मजफुरी निजामशाहा अहमदनगर ऊर्फ बेदर याणा आपला गेलेला प्रात परत घ्यावा म्हणून फौजेसह तयार होऊन किल्ले दारुन येथे आले विजापुराहून वजीर यास समागमे फौज देऊन त्याजवर खाना केले उभयताचा लढाई झाला बेदरवाले नामोहरम होऊन पळाले नंतर काहा दिवसांनी फौज देऊन येऊन विजापूरच्या पादशहाकडाले सिआदतखान व यतिबारखान यास वरून नेले आणि आपल्या स्वसू आणवून वख्र भूपणे व

घोडे देउन रवाना केले आणि आपण फौजेसुद्धा कृष्णाकिनाऱ्यास देउन राहिले नंतर काहीं दिवसानी हर्मादखान यास फौजेसह विजापुरानजीक जाउन ब्राह्मणपुरीऱ्या दरवाजाकडून लढाईस प्रारंभ केला आतून नबाबखान व एकलासखान व यतियादखान सरनोबत व आणखी सरदार फौज घेउन बाहेर निघून लढाई झाली ते वेळेस हमादखान नामोहरम होउन पळाले

नंतर चार महिन्यांनीं वर्तमान आलें कीं कदमराव बकापूरकर याणा बडाई केला त्याजवर पादशहा यांणीं मीर अलीरजा यास फौज देउन रवाना केले ते जाउन पोहचल्यावर एक वर्षपर्यंत लढाई होत होती शेवटा कदमराव यास हिजरी सन १० ८ ६ १० रबिलावल रोजीं कैद करून मारिलें

दिल्लीकडून शहाजहा पातशहा याणा वझे भूषणे शेखमहमुदान याजवरोबर पाठविलीं, ता सनमजकूर छ १० जमादिलावल रोजा पावला नंतर वचेरी वरून वझे घेतला मुस्तफाखान म्हणजे महमदअमीन हे फार दिवस निजामशाहा द्वेष करता होते, कारण मलिक अबर हे त्याचे श्वशूर त्यास त्याणीं मारिले यामुळे मलिक अबर याचे पुत्र फत्ते खान याणा मुस्तफाखान याचे विचारें निजामशाही दौलतीचा विभाग करावा, आणि वरकड सरदार याच्या चित्तास ही गोष्ट येईना तेव्हा काजा सय्यद रणदुलाखान याजकडील वकील याणीं कचेरात येउन पादशहास सांगितले जे, इच्छा दूर होउन निजामशाही तालुका घ्यावा हे योग्य नाहा कारण निजामशाही दौलत बुडाली असता सबब आपणास व मोगल यास पडेल, आणि काहीं दृष्टोपत्तीस द्वेष आला असता कटाण होईल, याजकरिता दौलत निजामशाही कायम राखावा त्याजवरून मुस्तफाखान व काजासय्यद याजमध्ये विरुद्ध वाढलें खवासखान याणा मुस्तफाखान याजपाशा करार केला परंतु मुस्तफा याच्या आप्रहामुळे मोगलाशी स्नेह केला, आणि जबरखान व अलासखान व सय्याराव घाटगे वगैरे यांस जाहागार जास्ती देउन फरहादखान व खेरियतखान व आणखी सरदार यांचा स्नेह करून रणदुलाखान यास कुमर मोगलास पाठविलीं निजामशाहा याजवरोबर द्वेष मुस्तफाखान याणा केला आणि मोगल याशा स्नेह केला यास्तव सर्व मुस्तफा द्वेष करू लागले आणि खवासखान व मुस्तफाखान याजम येही विरुद्ध वाटले अदीलशाहा व मोगल या उभयताना मुलक वाटून घ्यावा असे ठरून शेख महुदीन यास वझे, भूषणें देउन दिल्लीस रवाना केलें इतक्यात वर्तमान समजलें की, मोगल याणा आपला क्रिया सोडून किल्लेदार कृष्णेऱ्या काठा आहे तो घेण्याकरिता फौज मोगल याजकडील आली, असें

१ तारीख २८ नोव्हेंबर सन १८०८

० निजामशाही=अहमदनगरवाले-अथवा दौलताबादवाले

ऐकताच अदीलशहा पादशहा याणा वकिली व पत्र मालिकमरजान याजम्बे पाठवून शेख मझनुद्दीन यास कैद केले हें वृत्त शहाजहा पादशहा याणा ऐकून क्रोधायमान होऊन असफ खान व अबदुल्लाखान व खाजेजादखान व इरादतखान व अबदुल हसन बक्षी व आकिदतखान व राजे लाज शिंग व राजे राम हे फौज देऊन या मोहिमेस खाना वेले असफ खान हसनाबादपर्यंत येऊन प्रातः लुटण्यास प्रारंभ केला आणि विजापुराकडाला नजीक हाउद रजोरंग म्हणून आहे तेथे येऊन राहिले अदिलशहा याजम्बडील फौज बाहेर येऊन दररोज लढाई होत होता मोगलाकडाला सरदार शिक्दर अल्ला उ २ माहे शाबान रोजी लढाईत पडले नंतर छ ९ माहे मजकुरी फौज तयार होऊन शहरच्या आसपास आला आणि लढाईस प्रारंभ केला तो अदिलशहाची फौज हतवेर्य होऊन एकाएका बाहेराला फौज पडून लढाई दिली ते समया ता फौज घाबरी होऊन पळाली, ता आतून मुरारपत फौज येऊन पाठीवर चालले तो ता फौज आपल्या सरहद्दात गेला नंतर मुरारपत फिरून किल्ले परडा येथे राहिले तो किल्ला विजापुराकडे होता याचे कारण पूवा आकारो जवान किल्ले दार निजामशाही तेथे होता, तेव्हा निजामशाहा याची दोलत गिरिफ्तारीत आला, यामुळे तो किल्लेदार अदिलशहा याजम्बे मिळून हिजरा सन १०४० छ १० माहे मोहरम रोजी किल्ला दिला त्या किल्यावरील तोफ मुख्य मैदान होता ता विजापुरास पोहचवावा म्हणून पादशहाचा हुक्म मुरारपतास झाला त्या प्रमाण तोफ सन मजकुरा छ १५ माहे सफर रोजी गरबी बुरुजावर ठेवली

त्या समयी असफखान याचा मोड होऊन पळाले, ह वृत्त शहाजहास वळून बहुत हैराण झाले, आणि मोहबतखान यास लाहोरहून आणवून बन्दाणपूरचे साहेब सुभा व फौज देऊन दक्षिणेस पाठविले फत्तेखान याणा निजामशाहा दोलत जप्त केला ह वर्तमान

१ मुख्य ३ मैदान = मैदानचा सिंह मलाक ३ मैदान = मैदानचा राजा दुसरे नांव बरोबर आहे असें ग्राटडफ साहेबाचे म्हणणे आहे ह्या तापेच्या तोंडाचा व्यास ४ फूट ८ इंच आहे व पोवळीचा व्यास २ फूट ४ इंच आहे सन १८०३ साला ही तोफ विलायतेस नेण्याचा विचार चालला होता, पण मुबईपर्यंत आणण्याचे सबंधे रस्त्याची वेगवेगळे अडचण म्हणून तो तसाच राहिला औरंगजेबान स० इ० १६८६ मध्ये विजापूर घेतला त्या वेळी आपल्या विजयाच्या स्मरणार्थ ह्या तोफवर एक लेख खोदला ह्या वरून हा तोफ त्या साली ओतिली असा कितीकाचा समज होतो पण तो चुकीचा आहे ही स० इ० १८४९ साली अहमदनगर येथे चलिबी स्मीखानाने ओतिली (पहा सु १२ ११०७१)

२ फत्तेखान हा मलाक अबर याचा मुलगा हा पहिल्याने विजापूरवाल्याच्या धाकाने मोगलाच्या स्वाधीन झाला व दौलताबाद किल्ला त्याण मोगलाच्या ताबेत दिला पण पुढे पुन फत्तेखान मोगलाकडून विजापूरवाले याम मिळाला शाहाजीची जहागार फत्तेखान यास मोगल याणी लावून देऊन त्यास निजामशाहाचा मुक्त्यार नेमिले होत, त्यामुळे शहाजीचे व फत्तेखानाचे वाकडे होते

मोहबतखान यास समजल्यापर दौलताबादेस गेले हे वर्तमान आदिलशहा याणी ऐकून फौजेमुद्धा या मोहिमस निघाले मोहबतखान दौलताबादेस जाऊन ते शहरपन्ना घेऊन किल्ला घेण्याच्या तरतुदीत होते आतून फत्तेखान याणी आदिलशहास पत्र लिहिलें की, आपल्या कडून काहीं कुमक घेऊन पोहचली असता परचक्राचा पराभव करून किल्ला पादशाहाच्या हयाला करितों कारण किल्ल्यात सामान व सरजाम काहा नाहा याजवरून पादशाहा याणी खवासखान यास सांगितले त्याणा आज्ञेप्रमाणे फौज व सामान मुरारपतासमागमे देऊन रवाना केले आणि मुरारपतास सांगितले जे, जातांच सामान पोहचते करून कुमक करावी, आणि कपेहि करून किल्ला दौलताबादेचा मोहबतखान यास हस्तगत होऊ देऊ नये मुरारपत दौलताबादेजवळ येऊन पोहचले फत्तेखान याणा लटाई बद केली, कारण फत्ते जहाली असता पादशाही पत्र त्याच्या नावे येईल फत्तेखान याणा मुरारपतास लिहिले की, किल्ल्यात काही जखीरा व सामान नाहा तरी जलद पाठवावे याणा लिहिलें जे तुम्ही जखीरा मागण्याचे कारण काय? तुम्हास याविणे गरज नाहा किला आमच्या स्वाधीन करून बाहेर जाणें नाही तरी तुम्हास कद करून दौलताबादेच्या बुरजावरून सदकात टाकवीन फत्ते खान याणा मुरारपत ऐकत नाहीं सत्र मोहबतखान याजकडे मिळाले आणि त्यास पत्र पाठविलें जे, तुम्ही आमची कुमक केली असता किल्ला तुमच्या स्वाधीन करितो त्याजवरून मोहबतखान याणा विचार केला का, काहा प्रयत्न न करिता किल्ला हातास येतो म्हणून पत्राचे उत्तर व क्रियाशफती देऊन हरकामात कुमक करितो म्हणून सांगून पाठविले नंतर किल्ला त्याच्या स्वाधीन केला तेथ आपल्या पुत्रास ठेवून निजामशहा व फत्तेखान यास बरोबर घेऊन ब्रह्माणपुरास निघाले आणि किल्ला लढाई व श्रम सायास न करिता आला यास्तव व लष्कर श्रमी झाले याजबद्दल दररोज कोश दोन कोश चालाव हे वर्तमान आदिल- शहा याणी ऐकून त्याच्या पाठीवर सरदार फौज देऊन रवाना केले ते आल्यावर मोहबत खान याणा द्रय देऊन आपली व लष्करची मोकळीक करून घेतली, आणि आपल्या सरहद्दीत पोहचले

शहाजा महाराज व मुरारपत व रणदुल्लाखान मागे फिरून शहाजी महाराज नाशि- काकडून भीमगडास गेल, रणदुल्लाखान व मुरारपत यवकाकडून विजापुरास आले, खवासखान मुरारपतावर बहुत रागास देऊन बोलले का, तुम्ही फत्तेखान याचें न ऐकता किल्ला मोहबतखान यास देविला आणि पादशाही द्रब्यही बहुत खर्च झाल, मुरारपत काहा एक उत्तर न देता स्वबव बसले, पादशाहात निजामशाहावर पादशाहा नाहीं, याजमुळे आदिलशहा व शहाजहा ह उभयता तो मुलख घेण्याचा प्रयत्न करू लागले, आणि सिद्दी रेहान सोलापुरीं होते शहाजी महाराज भीमगडा होते, श्रीनिवासरव जुन्नरास

* मुरारपत—हा मोठा कता ब्राह्मण होता, बारबल, जनार्दनपत, अकृष्णा व मादण्णा वगैरे सडळीप्रमाणेच बहुतेक सर्व कारभार याजकडे असे

होते, सिद्दा साया सैफखान तळ कोरणात होते, सिद्दी अबर, जाजिरा राजपुरा होत आणि दुसरे मित्रेदार व जमीदार आपलाले ठिकाणी प्रात घेण्याच्या उद्योगात होते सिद्दा रेहान योड्या फौजेनिशा मोहबतखान याजशी युद्ध करून यश संपादिले, आणि निजामशाही स्वार चार पाच हजार त्याजपाशी जमले होते खवासखान याचा स्नेह पूवापासून होताच, त्या वेळेस अदिलशहा याची फर्मान लिहून हाफीजनसरह्लाह याजबरोबर पाठविला जे, “ तुम्ही पुस्थाये करून मोहबतखान याजबरोबर लटला यास्तव तुम्हावर सतोष होऊन फर्मान पाठविला आहे तरि फर्मान देखतांच कोणा विश्वासख इक्डून पाठवून देणे म्हणजे जे बक्षिस मिळावयाचे तेही प्राप्त होईल ” नंतर हाफाजनसरह्लाह याचा सन्मान बहुत करून त्याजबरोबर आपल्यामंडाल सिद्दी पोलाद दौलतखान व न्यामतखान व विनातिपत्र देऊन रवाना केले ते येऊन पावल्यावरि पादशहा व खवासखान याणा यास कोल्हापूर व कन्हाट हे परगणे दिले आणि पोलादखान व दौलतखान यास जवळ राहण्याविषयी हुकूम झाला

शहाजा महाराज भीमगडा जाताच निजामशाही प्रात पुणे व जालना बालेघाटपयत व जुन्नर व अहमदनगर व सगमनेर व नाशिक व यवतपयत घेतले आणि सात आठ हजार स्वार ठेवून प्रात लुट लागले इरादतखान दौलताबादेस होते त्यास मालोजी भोस्ले याजकडून स्नेह केला आणि उमेदवार शहाजहा पादशहा याच्या कृपेचे म्हणून मनसब बेवीस हजारी करार करून फर्मान शहाजी महाराज याच्या नावे व वस्त्रे पादशहाचा आणून दिले आणि शहाजामहाराज ज्याप्रमाणे सागतील त्याप्रमाणे दिग्गिहून आणवून देऊन शहाजहाचे चाकर करून विजापूरच्या पादशहाचा मुल्लम [१] असे इरादतखान याच्या चित्तात होते हे वृत्त महाराजास समजून हे हुशारच होते मुरारपतास न कळता खवासखान याजकडून कागदपत्रे येत होता शहाजी महाराज याणी लिहिले वा, तुम्हाकडून काहीं उपराळा जहाला अमता आम्हीं पुनरपि निजामशाही उभी करितो त्यास खवासखान याच्या चित्तात होते, परंतु मुस्तफाखान याच्या विचारास येईना खवासखान दौलताबादेस गेले अजुर्दपणाने इरादतखान याशा स्नेह केला आणि शहाजीमहाराज याचे भय होते, परंतु ही मसलत, याजवरून बहुत सतोष वाटला आणि पत्राचे उत्तर पाठविले की, वश निजामशाही म्हणून गादीवर बसवार्ने असे लिहिले मुरारपत याजबरोबर फौज देऊन मक्केस शहाजा महाराजाकडे रवाना केले शहाजा महाराज श्रीवर्धन कित्याहून निघून कोकणात जाऊन निजामशाहा वश ऋदेत होते त्यातून दहा वर्षांचा मूल मुरतजा नामे होता त्यास आणून भीमगडा येऊन तक्तावर बसविले आणि प्रात घेण्याच्या उद्योगास लागले सिद्दी साबा सैफखान कोकणप्रात घेऊन भीवडीस होता, त्यास शहाजा महाराज याणा पत्र आपल्या व मुरारपत याच्या नावे तुम्हीं निजामशाहास येऊन भेटाव असे लिहिले तेव्हां महाराजाच्या लिहिण्यास राजी न होता अदिलशहाचा चाकरी करावी म्हणून कोकणप्रात शहाजीमहाराज यांच्या स्वाधीन करून निघाले ता शहाजी महाराज याणी फौज त्याच्या पाठलागास

पाठविली तेन्हा उभय लष्करची गाठ पडून युद्ध होऊ लागले दोहाकडील मनुष्ये बहुत जाया झालीं सिद्दी अबर तोफखान्याचा सरदार होता त्यास कैद केला, आणि सैफखान याच्याही फौजेस वेढा दिला इतक्यात मुरारपताकडील फौज कुमकेस येऊन सैफखान यास घेऊन नंतर विजापुरास जाऊन पादशहाचा भेट घेतली बादशहानी त्यास दोन लहोन देऊन हरपनहल्ली येथे ठेविले नंतर काहीं दिवसांना मृत्यु पावले शहाजी महाराजाना श्रीनिवासराम यास मेजवानीस बोलावून कैद करून त्यांजकडील किल्ले व प्रात घेऊन मुरतजा पादशहास जुन्नरास घेऊन येऊन द्रव्य व सरजामहा बहुत सग्रह केला दहा बारा हजार स्वार जमविले

हें वर्तमान मोहबतखान यास कळून, बहुत क्रोधायमान होऊन, शहाजहां पादशहा याच्या आज्ञेवरून शहाजादा § दारुशम्होह यास व हाणपुराकडून परडे कित्यास वेढा घातला आणि सुरंग काटण्यास सांगितला कित्यातील फौज तयार होऊन युद्ध करात होते असे चार महिने युद्ध चालले ते समया मोहबतखान याणा विचार केला की, येथे बसून उपयोग नाहा म्हणून काहा निमित्त करून बहाणपुरास गेले

सुलतान महमद याची मातुश्री हिजरी सन १०४३ ह्य ३ माहे सफर रोजा मृत्यु पावली ते समया खवासखान याणीं मुस्तफाखान यास कैद केले आणि वरकड मुत्सद्दी यासही दूर केले आपल्या तफचे त्या कामावर ठेविले तेन्हां मुत्सद्दी याणीं खवासखान यास पत्र लिहिले का, मुरारपत कामास योग्य नाहा, याकरितां त्यास काशीस जाण्यास निरोप द्यावा म्हणजे आम्हा तुमच्या पक्षांना वागतों तेन्हा याणा लिहिले जे, तुम्हीं आज त्यास राजी नाही उद्या आम्हांसही राजी नाही म्हणून असे उत्तर आले त्याजवरून सर्वत्रानी शेख मइनुद्दीन यास शहाजहाकडे रवाना केले का, विजापुरी बहुत अव्यवास्थितपणानी वागतात याजकरिता कुमकेस फौज पाठवून, बंदोबस्त करून, विजापूर आपल्या ताब्यात ध्यावे आणि अली खैरयतखान व अली खुदावतखान व महमद याकुबखान व राघोपत व खेलोजी भोसले व सज्यराव घाटगे वगैरे विजापूरच्या सरहद्दातून निघून गुलबर्ग्यास येऊन राहिले. इमामखान हवालदार आनिकरेचा याणी बड केले त्याच्या पारिपत्यास खवासखान याणी मुरारपत व फौज रवाना केली आणि काहा फौज मुत्सद्दी यांच्या रोखास ठेविली मुत्सद्दी याणा विचार करून खवासखान याच्या पारिपत्यास विजापुराकडे निघून मलिक रेहान सोलापुराहून निघून कमलापुरी येऊन मिळाला राघोपतास सांगितलें की, तुम्ही भीमानदी भरली आहे, त्यास पलीकडे जाऊन उतरावें, आम्हीही येऊन पोहचतो नंतर राघोपत गेले खवासखान याणा मलिक रेहान याजबराबर राजकारण लावून बोलणें लाविलें जे, “रणदु झाखान वगैरे हे दोलत गारत करण्यास तत्पर जहाले तुम्ही दौलतीचें कल्याण करणारे तेन्हां

हे योग्य नव्हे ” मालूम रेहान हे एकून टाकलाहून निघून मदप येथ गेल राधोपत भीमा उतरून पांच सहा हजार फौजानिशा देवगावच्या मुमार राहिले मुरारपत बड मोडून निघाले तर राधोपताच उत्त गेविले तेव्हा विचार केला ना, ते सव एकत्र झाले नाहीत तो पर्यंत जाऊन गाठाव असे याजून आनाकरेहून एकतीस कोश एक रोज व रात्रीत येउन लढाई सुरू केली सग्यद उसमान, शेलार मोठे बहुत गर मुरारपताकडील ठार झाले आणि राधोपताकडील लष्कर मुरारपतावर पडून बहुत जाया जखमी जहाले लष्कर पळ लागल ते हा मुरारपत पधरा स्वाराशिर्शां स्वावनुरास जाउन तेथे निनामशहा मडाल मुस्तफाखान होता त्याची भेट घेऊन, तेथून निघून द्वारकेस गेले तेथून मौजे मडगी रणदुलाखान याच्या जहागिरातार लुटून कृष्णातीरीं येऊन राहिले तेव्हा सर्वाना विचार करून खवासखान याजकडे विजापुरास जावें म्हणून तो धारवाडचे नाईकवाडी याजबरोबर नदी उतरून धारवाडास गेले रणदुला खान यास मुरारपताचा मोड होउन पळाले हे वतमान समजताच आपण फौजेनिशीं भीमा उतरून विजापुरानजीक जाऊन राहिले खवामखान याणा विजापूरचे दरवाजे बंद करून लढाईचा वेत केला, रणदुलाखान याणा खवासखान यास निरोप पाठविला जे, शहरचे दरवाजे उघडावे आणि तुम्हां सव अमिराप्रमाण रहावें ते याणा गेविले नाहीं तेव्हा अदिलशहा माणीं सिद्दी रेहान यास बोलावून आणून सांगितलें जे, या वेळेस कार्य माधावयापूर्वा सिद्दी मजकूर व मातुश्रा इब्राहिम अदिलशहा याच्या कारकीदात नौरसपर येथे विकावयास सौदागरांनीं आणिले तेव्हा सिद्दीमजकूर पादशहानीं खरेदी घेउन आपले पुत्र सुल्तान महमद यास दिला व त्याच्या मातुश्रींस अत्रीयान हजार याणीं घेतली त्या पासून शहाजाद्या बराबर सिद्दी मजकूर नेहमा असे एके दिवशा शहाजादे याणा त्याची टोपी हौदात टाकली तेव्हा तो पादशहाकडे फियाद गेला पादशहा याणा टोपी काढून देण्यास सांगितल आणि जवळ होते त्यास सांगितल कीं, पादशाही सुल्तान महमद करील तेव्हा हा वाजिरी करील तेव्हा सिद्दी मजकूर याणा कराम सने व हुसेनखान या दोघास हस्तगत करून खवासखान याच्या पारपत्यास तयार होउन कचेरीत बसले खवासखान पालग्यात बसून घरास निघाला तो करीम सज याणीं उरावर खजीर मारला हुसेनखान यांणा वार मारला असता खवासखान जखमी होउन आपल्या घरास गेला सिद्दी रेहान याणीं पाहिलें कीं खवासखान जखम सोसून गेला तेव्हा हा वाचला असता आपल्यास नीट नाहा म्हणून पादशाहाकडे जाऊन खाजगीचे लोक घेऊन जाऊन खव सखान याचें घर लुटून पाहून शिरच्छेद केला हुसेनखान तयार होउन हत्तीवर बसून खदकापर्यंत आला त्यास सिद्दी मजकूर लोकामुद्दा जाऊन लोक मारून त्यास मारिला त्याचा बध् दाऊदखान पादशहाच्या कृपेंत होता त्याच्या मारला रणदुलाखान वगैरे मुत्सद्दी पादशहाच्या आज्ञेनें त्याच रात्रा येऊन शहापूरच्या हौदावर येउन उतरले तेव्हा पादशाहाना खवासखान व मुबरकखान यांचें शीर पाटीत घाटून रणदुलाखान वगैरे मुत्सद्दी याजकडे पाठविलें दुसऱ्या दिवशा सर्वत्र

आल्यावर पादशहा तक्तावर बसून सिद्दी रेहान यास विताब एवलाखान हा देउन वजिरी दिली नबाबखान यास प्राताचा बंदोबस्त सांगितला अहमदखान दहद खुदावतखान यास सरनोबती दिली हिजरी सन १०४५ त खवासखान याणा वजिरी आठ वर्षे केली

नंतर काहा दिवसानी मुस्तफाखान बळगावन्या विळ्यात कैदेत होता त्यास आणावयाकरिता शहाहसन फकरजाबादेस रवाना केले त्याणा जाउन नववे दिवशा त्यास विजापुरा पाहचविले त्यास पादशहाना सर्फराजी करून ठेविले मुरारपत पाच हजार स्वारांनिशा धारवाडास आले तो विहेकरी याणीं विळ्यात घेतलें नाहा तेव्हा लढाईस तयार झाले ते समया दलपतराव व सूर्याराव व नाईववाडी क्रियाप्रमाण घेउन भेटीस आले नंतर कैद करून काही लोक मारिले पण तेथे चार रोज राहून दिलें तों खवासखान यास मारलेली खबर आली तेथून रात्रीस पळून हरिहरास गेला तेथील अमलदार याणा कैद करून विजापुरी पाहचविला तेव्हा रुबरु पादशहास शिवांगाल केली त्याजमुळे जिब्हाच्छेद करून गाड्यावर बसवून शहरात फिरवून मारिला खवासखान यास मारित्यावरि एक माहिन्थान हे वर्तमान झाले हिजरी सन १०५७ त मुस्तफाखान यास फौज देउन कर्नाटकास रवाना केलें पेशजी शहाजी महाराज व असदखान यास रवाना केलें मागून मलिक रेहान वगैरे सरदार रवाना केले कृष्णाकिनाऱ्यास युद्ध झाले शहाजी महाराज याणीं मोड केला ते समया शहाजी महाराजाचा हत्ती आणि सरजाम लुटून नेहला मुस्तफाखान याणीं आपल्या लष्करचे बुनगे बकापुरास पाहचवून कुमक पाठवावा म्हणून पादशहास पत्र लिहिले गाजीखान व मलिक रेहान गाजीकोट घेभ्यास रवाना केले ते तेथें जाऊन वेटा घालून बसले होते ते समया हुकूम आला जे, मुस्तफाखान याच्या कुमकेस जाणे तेव्हा ते सर्व सोडून तिकडे निघून गेले तो बकापुराजवळ नबाब मुस्तफाखान याची भेट झाली मुस्तफाखान सर्वास मेजवानी करून लढाईस निघाले येत्तर येथें लढाई सुरू झाली मलिक रेहान याणीं आपली फौज एक वेळ शहाजी महाराज असदखान याच्या फौजेवर पळून मोड करावा असा बेत करून चालून घेतले असदखान याच्या घोड्यास जखम लागून घोडा पडला बावाकरी व खवाजहुसेन याणीं कोतवाल घोडा आणिला त्या घोड्यावर बसून निघाले नबाब मुस्तफाखान लष्कर सुद्धा तळ्याच्या काठी उभें राहून तमाशा पहात होते तेथून मागे सरून मलिक रेहान याचा तमाशा पहावा म्हणून मागे सरून उभे राहिलें इतक्यात मलिक रेहान मोड होउन पळाले आल्यावरि नबाब याणा शाबासकी देउन आपली तरवार दिली आणि मलिक रेहान यास सांगितलं कीं, तुम्ही शहाजी महाराजावडील हत्ती लुटून ठेविले ते पादशहाकडे पाठवावे त्याणीं उत्तर दिलें जे, तुम्हाकडे हत्ती देणार नाही पादशहाकडे आम्ही जाऊ त्या वेळेस हत्ती गुजरू हे वर्तमान पादशहास समजत्यावर मुस्तफाखान यास लिहिले जे, मलिक रेहान याणीं शूरत्वे लढाई केली हें प्रसिद्ध झालें असता त्याचें चित्त अजुर्दा करणें हें योग्य नाही जे वेळेस येथें येईल त्या वेळेस हत्ती येतील असें येताच मुस्तफाखान चदीकडे

निघ्न गल मालक रेहान यास कन्या दोन उपवर झाल्यामुळे लग्ने करण्याकरिता मुस्तफा-
खान याजबराबर गेले नवाब व शहाजा महाराज याजमध्ये वेमनस्य यऊन शहाजा महाराज
सुग्न यारान वागू ला गे मन मजदूर छ १५ माहे रजब रोजी मुस्तफाखान याणी मलिक
रेहान व बाबाराब घोरपडे व यशवतराव व असदखान यास फौज देऊन शहाजी महारा
जाम कट करण्यास खाना कल तो शहाजी महाराज आपल्या उण्यात रात्री राग-रगांत
ानमन होत ता यऊन वेग धातला शहाजा महाराजास हें वर्तमान कळताच घोड्यावर
धमून नावे ता बाबाराब घोरपडे याणी येऊन पाय वरिला आणि मुस्तफाखान याजकडे
धऊन गेल महाराजाचे स्वार तान हजार होते ते पळून गेल लुट पुकळ सापडली छ
मात मजदुरा खैरायतखान मेला मलिक रेहान मुस्तफाखान याचा विश्वास वरीत
नव्हता भेटीस गेले अमता बहुत दुशारीन रहाय शहाजी महाराजास वरल्यावारि जाणखी
दोन हजार स्वार ठेविले मुस्तफाखान याणा सागून पाठविल की, फाज ठेविण्याचें कारण
नाय / याणा सागून पाठविल जे, चदीम वेग जाणि शहाजी महाराज केंदेत, चहूकडून
गलिम असे जाहे त्यास कोणाकडून काहा मय न होईल याचकरिता ठेविलें नंतर कित्येक
निघ्नाना चहा येवली छ - माहे मोहरम सन १०० सोमवारी तिमरे प्रती सुलतान
महमद अहिलशाह म यु पावले, वय वये ४० दालत केली वये १

यास पुत्र अल्ला अहिलशाह सन १०४८ सालीं चाले ते गादावर बमले पवाचा वजार
अजब खानमहमद यास मारून वनिरा इनाहिलखान यास तिला अल्ला अहिलशाह याचा
मातु ग्री चडेमाहेय मक्रेम निघाली त्याजवर वनीर गेल तेहा वजिरी अबदुल महमद यास
दिला

हकीकत खान यास मारण्याची .

शहाजहा पादशाह नजरबदात होते अवगरजेब फोज घेऊन दक्षिणेस निघाले हें
वर्तमान अल्ला अहिलशाह याणा ऐकून खानमहमद याजबरोबर सरदार व फोज देऊन सामोर
खाना केले ते जाऊन पोहचले एके दिवशीं अवरगजेब याची फाज अडचणीच्या जागी
उतरली तेहा खानमहमद याणी रस्ता बद केला सबब बहुत हराण होऊन पादशहाना
त्यास चिठी पाठविला का, तुम्ही आमची मुरवत ठवून रस्ता सोडला असता स्नेहात अतर
करणार नाहा, आणि दिटाचा शहाजादा दक्षिणेस कोणही पहाणार नाही खानमहमद
स याकाळीं नमाज करून काहीं पटत बसले होते तो ही चिठां आला तिच्या पाठीवर
लिहून पाठविल का, आन रात्रीस निघून जावें अशी खाना कहन आपल्या मडळास सांगि
तल की, आमचा मृ यु समाप आला अवरगजेब रात्रीस निघून गेले अफजुलखान बहुत
कठोर होता, त्याणी हे ऐकताच खानमहमद याजपाशा येऊन सांगितले जे,हा समय आहे,
तरि जाऊन गांठ खान महमद याणी उत्तर दिले की, गेला, तो गेला जाऊ द्या अफजुल-
खान बोलले का, कोठें जातो ? पाठलाग केला असता सापडेल खानमहमद याणा विचा-

रिलें जे, त्यास धरून काय कराल ? शहाजादा दिल्लीचा त्यास धरिलें असतां बहुत अरिष्टें होतील, असे सागून तसेच ठेरिले अफजुलखान याणीं विचार केला जे, हे करणे खान महमद याचें तेव्हा क्रोधायमान होऊन विजापुरास जाऊन तरवार पादशाहापुढें ठेऊन हा सर्व मजकूर विदीत केला. पादशाहा बहुत अजुर्दा होऊन खानमहमद यास येण्यास पत्र पाठविलें तेव्हा त्याणीं हलके हलके मुकाम करून विजापुरास आले तो मक्केदरवाजाच्या लोकास हुकूम होताच येताच मारिले सन १०६७ हिजरात

कोकणप्रांत चेउल व दाभोळ व वेगुलें व साळसी व को वा वगैरे बदरे विजापुरा कडे होतीं पूर्वीं दौलत निजामशाही बुडविली तेव्हा प्रात शहाजहापादशाहाकडे निम्मा व सुलतान महमद अदिलशाह याजकडे निम्मा वाटून घेतला तेव्हा सारा कोकणप्रात विजापुराकडे आला त्याचा मामलत मुल्ला महमद यास सांगितली आणि त्यापैमा दोन महाल पुणें व सुपें शहाजी महाराजास जहागिरात दिले होते तेथे शहाजी महाराज जमेदारा प्रमाणे वतनदारी करून राहिले सुलतान महमद याणीं कर्नाटक प्रात येण्यास सर्व सरदार फौज देऊन रवाना केले त्या समर्थीं शहाजी महाराज गेले तिकडे वडील पुत्र सभाजीराजे मृत्यु पावले शिवाजी महाराज त्या दोन महालची वहिवाट करून पुणें मुकामीं रहात होते पादशाहा सुलतान महमद यास रोग उत्पन्न होऊन अतकाळ समीप आला त्याजमुळें प्रा(ता)त शत्रूचा उपद्रव बहुत झाला सबय मुल्ला अहमद यास कोकणातून येण्याविषया हुकूम जहाला त्याजवरून तेथून विजापुरा आले तो प्रांत मोठ्ठा पाहून, शिवाजारजे याणा तजवीज करून, फित्तेक मराठे जमवून फित्तेक किल्ले घेतले बाभीचे किल्ले सरजाम विरहित होते ते हलके हलके घेतले इतक्यात पादशाहाचा काळ जहात्याचे वर्तमान ऐकून बहूत सतोष होऊन कोकण प्रात घेतला आणि किल्ले नवे बाधावयास लाविले पूर्वींपासून चाळीस किल्ल्यावर सामाज भरलेले होते त्यापैकी रायरी फिल्ला घेतला तेव्हा त्याच्या पारिपत्यास अली अदिलशाहा याणा अफजुलखान यास रवाना केले ते जाऊन लढाई देऊन किल्ले सोडून घेतले तेव्हा शिवाजी महाराज याणीं विचार करून बोळणे लाविलें की, आमचे सर्व अन्याय पादशाहाकडून क्षमा जहाल्यास आणि पादशाहाची भेट करविली असता पूर्वींप्रमाणें चाकरी करू तेव्हा अफजुलखान याणीं बरे आहे म्हणून सांगितलें नंतर त्यास मेजवानीस जावली किल्ल्यावर यावे म्हणून सागून पाठविले तेव्हा तो निघोन आला येताच त्यास मारिला सन १०७० हिजरात

हे वृत्त पादशाहास समजल्यावर बहुत क्रोधायमान होऊन कोणास पाठवावे या विचारांत होते तो सिद्दी जवाहर फनुळास बड करून होते त्याची अर्जी आली जे सर्व अन्याय क्षमा करून अभय जहाल्यास सवेशा येऊन हजर होईन पादशाहानीं उत्तर लिहिले वा तुम्ही म्हणता ते म्हूल, तरि जलद येऊन पाचावें त्याजवरून सिद्दी मजकूर आले त्याची सरफराजी करून फिताव सलाबतखान देऊन शिवाजी महाराज याच्या पारिपत्यास रवान

६ वर मुल्ला " महमद " असे आहे

केले नंतर येऊन लढाई देऊन कित्येक किल्ले घेतले शिवाजीराजे पन्हाळ्यास येऊन राहिल सिद्दी मजकूर किल्लापास वेढा घालून बसले तो महाराज याणा स्नेहाचे बोलणे लावून आपल्या आधीन केला हे वर्तमान पादशहास समजताच खुद्द पादशहा निघाले ते मिरजेस येऊन पोहोचले हे वर्तमान शिवाजी यास कळताच निघोन गेले सिद्दी मजकूर करतुळाकडे गेले किल्ला पादशहाच्या स्वाधीन जहाला सन १०७७ हिजरा

नंतर पादशहा विजापुरास निघोन गेले सिद्दा जवाहर पन्हाळ्याहून निघाला तो प्रात लुटीत खडणी घेत चालला त्याच्या पारिपत्यास खुद्द पादशहा फौज घेऊन निघून मृष्णेच्या तटाका राहिले तो खबर आली की, सिद्दी याकुत हवालदार तोरगळकर याणी बड केल तेव्हा तिकडे जाऊन त्याचे पारपत्य करून रायचुरास गेले सिद्दी जवाहर लढाईस तयार होऊन आले अबदुल महमद वजीर जाऊन युद्ध होऊ लागले सिद्दी मजकूर याचा फौज सिकस्त होऊन रायचुरास गेले तेथे एक रात्र राहून दुसऱ्या दिवशा तुगभद्रा उतरून करतुळाकडे गेले पादशाहा यशस्वी होऊन रायचुरास गेले तेथे किल्लेदार सिद्दा मजकूर याजकडील होता त्याने विचार करून किल्ल्या पादशहापाशी आणून दिल्या, आणि कृपा संपादन घेतली नंतर पादशहा किल्ल्यात गेल्यावर मुसलमान व जबदस्त यास हुकूम जहाला का, फौज घेऊन जाऊन परडे किल्ल्याच्या सुमारे राहून सिद्दी मजकुरासहून उपद्रव जहाला असतां पारपत्य करावे सरदार मजकूर हुकुमाप्रमाणे तुगभद्रा उतरून राहिल ती फौज आली या करितां सिद्दी मजकूर फार क्रोधायमान होऊन सिद्दा मसाऊद याजब राबर फौज देऊन रवाना केला तो आल्यावर उभय लष्कराच युद्ध होऊन सिद्दी मजकूर याचा मोड होऊन करतुळाकडे पळून गेला हे वर्तमान सिद्दी जवाहर ऐकून फार खिन्न जहाला त्यास पूर्वी रोग लागला होता आणि हे हे दुःख झाले यास्तव बहुतच रोगाने ग्रसून त्यांतच मरण पावला नंतर त्याचा पुत्र अबदुल अजाज व सिद्दा मसाऊद याणा अबदुल महमद वजीर याचा स्नेह केला त्याणी पादशहास मांगून सर्फराज करून चावरास ठेविले

हिजरी सन १०७३ यांत भद्राप्पा नाईक राजे जमींदार मुलनार मुभे विदनूर याणा वढाई करून पादशाही मुलुक घेतला सबब खुद्द पादशाहा तयार झाले आणि पुढे त्याच्या पारपत्यास सय्यद इलपास यास सजेखान हा कित्ताब देऊन फौजेसह रवाना केले मागाहून आपणही गेले सजेखान तेथे जाऊन लढाई देऊन कित्येक किल्ले परत घेतले पादशहाही बका पुरास येऊन पोहोचले हे ऐकून बहुत सतोष होऊन युद्ध करू लागले कर्नाटक प्रांत घेण्यास अबदुल रहीम बहलूलखान यास पाठविले होते, त्यास हुजूर येण म्हणून आज्ञापत्र पाठविले त्याजवरून ते आले त्याची सर्फराजी करून सेनेसहीत सजेखान याजकडे निघाले सजे खान विदनुरी लढत होते तेथे जाऊन फौज मिळाली भद्राप्पा नाईक वीर सोदून विदनुरां तून कोलीदुर्गास गेले विदनूर घेऊन पादशहा कोलीदुर्गाकडे निघाले इतक्यात बहलूलखान याच्या विद्यमाने बोलणे केले जे, दरसाल खडणी देऊन राहू ते पादशाहानीं कबूल करून पूर्ववत् प्रमाणे रहाण्यास हुकूम दिला ते समयी भद्राप्पा नाईक याणी नजराणा बहुत दिला

पादशहा निघून विजापुरास आले नंतर मुल्ला अहमद यास कर्नाटक प्रांता रवाना केले त्यावर तिकडे जाऊन चदावर घेतले आणि बाकीचे विल्लेही घेतले

इकडे अलमगीर याणा जयसिंगराजे शिवाजी महाराज याच्या पारपत्यास दाक्षिणेंस रवाना केले त्याणीं विजापूर प्रांतास उपद्रव वेला सबब अदिलशहा याणा मोठमोठे सरदार सत्ताह अलमगीर व आपल्यास ये असावा म्हणून रवाना केले परंतु त्याणा काहीं ऐकिलें नाहा तेव्हां अदिलशहा याणा अबदुल महमद याजबराबर फौज देऊन रवाना केले. तों खबर आली की, जयसिंगाकडील सरफराज याणीं पाच सहा हजार फौज घेऊन जाऊन मगळवेढ्याचे ठाणे घेतले त्या वेळेस सर्जेखान मगळवेढ्यास जल्द जाऊन लढाई दिली सर्जेखान याची फत्ते जहाली सरफराज निघून गेले आणि सर्जेखान पादशहाच्या फौजेत दाखल जहाले अबदुल महमद वजीर व पोलादखान व अजीजखान व गालीबखान व दियानतराव वगैरे तयार होऊन दक्षिणेंतील फौजेची व हिंदुस्थानच्या फौजेची वित्येक दिवस लढाई होत होती इतक्यांत हैदराबादवाले कुतुबशहाचे पत्र अह्लाअदिलशहास आलें जे कुमवेची जरूर असल्यास पाठवितो याणा फार उत्तम आहे म्हणून उत्तर पाठविलें त्याजरून कोणी नेकनामखान याजबराबर फौज देऊन पाठविले तेहा देऊन पावले तों एके दिवशीं वर्तमान आले की, अलमगीर याजकडून सलाबतखान जयसिंगाकडे येत आहे त्यावरून सर्जेखान फौजेनिशा त्याचे तोंडावर जाऊन लढाई दिली फत्ते सर्जेखान याची झाली हैदराबादकर याची व अलीशहा यांची फौज एकदर लढता तेव्हा परिणाम नीट नाही, म्हणून जयसिंग दिल्लीस निघून गेले पादशाह विजापुरास आले

नंतर अह्ला अदिलशहा नेहमा ऐषआरामात नाटकशाळेच्या सगतीस घालवू लागले छ ४ रविलावल रोजी मुजफरखान बिदनुराहून आले त्यास सामोरे पादशहाची स्वारी जावी म्हणून निघाल तो नस्त्यात वारा लागून प्रकृति बिघडल्यामुळे परत येऊन दाखल झाली नंतर निसच्या प्रहरा बेशुद्ध झाले एक दिवस एक रात्र तसेच होते दुसरे दिवशीं काहीं शुद्धि आली, परंतु अर्धे आग गेलें हें पाहण्यास अबदुल महमद व खवासखान आले, पाहून परत गेले अमरजा युसफबेगखान व धर्माजीपत डबीर बादशहा जवळ राहून दरवाजा बंद करून येणें जाणें दिंटीतून यावें असे केले आणि औषध उपाय हकीम शम-शुदीखान याजकडून करवात परंतु शुद्ध पूर्ववत्प्रमाणें [न] आली आणि रोग दिवसें दिवस वृद्धिगत जहाला दौलतीचे काम अबदुल महमद वजीर करीत होते एक दोन दिवस पादशहाच्या समाचारास गेले खवासखान चहू दिवसाना येऊन हुजरे यांस बोला वून नेत पादशहाकडे वजीर याचें जाणे येणे होते त्या प्रमाणेंच दियानतराव जात येत होते, परंतु दौलतीच्या कामात खलेल जहाली नाही दियानतराव सर्वकाळ अबदुल महमद याचें कोणत्या वेळेस काय होईल या विचरनेत राहिले युसफबेगखान खवासखान याच्या तर्फेनें वागू लागले अबदुल महमद वजीर व दियानतराव यांचा व धर्माजीपत डबीर यांचा द्वेष पडून धर्माजीपत मुजफरखान याच्या विचारें वागू लागले पादशहा याणीं

विचार मला जे, खवासखान व मुजफर खान यांस वजिरी करण्याचें सामर्थ्य नाहा आणि अबदुल महमद याणीं दहा बारा वर्षे वजिरी करून माहितगार व कार्यकर्त आहेत व शिवाजी महाराज व नूरुलखान राजी आहेत तर त्यास आणून, शाहजादा शिरुदर यास हवाली करून त्यास आपल्या समक्ष तक्तावर बसवून त्याणा कारभार करावा त्याज वरून अबदुल महमद यास मोलापून आणून या प्रमाणे सांगितले नंतर त्याणा कडूठ केले नाहीं तेव्हा आपल्या मागे दौलतीची व्यवस्था कशी होईल? अलमगीर पादशहा व शिवाजी महाराज हे उभयता वाट पहात प्रमले आहेत त्यास हेच उत्तम तुम्हीं शिरुदर पादशहास तक्तावर बसवून प्राताचा बदोबस्त तुम्हीं करावा त्याणीं उत्तर दिलें का, माझ्यानें हे काम होत नाहा या कामास खवासखान योग्य आणि त्याचा बाप या कामात मेले आहेत त्याजवरून पादशहा अजुर्दा होऊन प्रमले जे आपल्यास य सामर्थ्य राहिलें नाहीं, त्यास दियानतराव वगरे याणीं अबदुल महमद यास सांगितले परंतु त्याणा मान्य केलें नाहीं आणि बोलिले का, खवासखान याणा शहाजादे यांस तक्तावर बसवून आपण वजिरी करावी आणि जाम्हास फिरे शहादुर्ग व सगर व गुलपुग देऊन मागलाड तोंडावर ठेवावें बहलखान याचकडे मिरज आहेच आणि पन्हाळ देऊन शिवाजी राजे यांच्या तोंडावर ठेवावे, आणि मुजफरखान यास बिदपुरी ठेवावें त्याजवरून खवासखान बहुत खुपी होऊन अबदुल महमद व खवासखान यांच क्रियाप्रमाण जटाल जे, पादशहा मृत्यु पावल्यावर दुसरे दिवशा याप्रमाणे करावें पादशहास रोगानें बहुत हैराण केल ते समयी दियानतराव खवासखानाकडे भिळाले यर्मजीपत डवीर मुजफरखान याजकडे भिळाले परंतु अबदुल महमद व दियानतराव याणा मुजफरखानाचे काहा चाल दिले नाहीं पादशहास सांगून बिदपुरास खाना केलें नंतर यर्मजीपत याणीं पादशहास सांगून परत मुजफरखानास आणविलें त्याणीं फौज यादवाडात ठेवून एक रात्रीत येऊन पावले आणि सर्व्हाळ पादशहान्या सन्निव राहून खवासखान याचा येण्याची परवानगी नद केला आणि सांगितलें जे, तुम्हास येणें असल्यास एरुटे यावें यामुळ याचे व त्याच वेमनस्य पडल मीरजा युसफखान पादशहास रोग उत्पन्न जहात्यापासून शेवटपर्यंत एक क्षणभर सोडून गेले नाहींत, आणि खवासखान याची तर्फदारी करीत होते पादशहास मृत्युचा पृथी पधरा दिवस श्रम पडला होता युसफखान याणीं सर्व कारभार खवासखान याच्या स्वाधीन केला त्याणीं पादशहाचा अतकाळ समीप आला हे पाहून आंत जाऊन युसफखान यांच्या मार्फतीनें वाड्याचा बदोबस्त करून किल्याचाही केला हिजरी सन १०८३ उ १३ शाबान रोज रविवार पांचव्या तासीं अल्ली अदिलशहा मृत्यु पावले नंतर सर्व्हाणीं जाऊन माती दिली, आणि गुमजही बांधला

त्याच दिवशीं शहाजादा शिरुदर याचे वय पाच वर्षांचें होतें त्यास तक्तावर बसवून द्वाही फिरविली दुसरे दिवशा अबदुल महमद याणीं खवासखान याजकडे सांगून पाठविलें जे, कराराप्रमाणे किल्ले द्यावे त्याणीं उत्तर दिले की, तूर्त किल्ले देता येत नाहींत कारण शहाजादा लहान आहे, यास्तव दोन वर्षे झाल्यावर पहातां येईल यावरून अबदुल मह-

मद अजुदे होउन दिहास निघून गेले तेथें जाऊन हा सर्व त्रत्तात अवरगजेबास विदीत केला वैरी चहूकडे छपून होते, त्यास ही सवा सापडला शिवाजा राजे याणीं पन्हाळा घेउन प्रातांत फौजा खाना केल्या त्याजवर विजापुराहून नबाब अबदुल करीम फौज देऊन खाना झाले ते येउन पन्हाळ्या नजीक पावले तो शिवाजी महाराज तयार होऊन लढाई सूर्योदयापासून अस्तमानपर्यंत जहाली दोहाकडील लष्कर बहुत जायाजखमा जहाले नबाब याची सिक्स्त होउन तिकोठ्यास राहिले विजापुराहून नवी फौज येऊन पावली हे वृत्त महाराजास कळून आपले सरदार याजवर क्रोधायमान होउन बोलले जे, तुम्ही नबाबास जाऊ दिले आणि आपले यश आपल्या हाते सोडिले, यावरून दोन चार सरदारास जिवे मारविले

अवरगजेब पादशहाच्या चार पिढी पासून दक्षण घ्यावा हा सकेत होता, परंतु ते जहाल नाहा याजकरिता प्रथम नबाब बहादरखान यास लाहोराहून आणवून खाना केले ते पेडगावा येउन राहिले खवासखान वजीर याणीं हे वर्तमान शमशुदीखान हकीम यास सांगितले इकाम याणा खवाजे अमीन काश्मारी नबाबाचे परम विश्वासुक, यास आपलेसें करून, नबाबाची व खवासखान याची दोस्ता करविला आणि बोलणे लाविलें जे, शहरबानु ऊर्फ पादशहा बिब्बी कन्या अहिलशहाची उपवर आहे ती शहाजादे यास देऊन मोहीम शिवाजी महाराज याजवर करावी, आणि सुलतान शिक्दर यास किताब पादशाही अलम-गीर यास आणवावा याप्रमाणें खवाजे अमीन याणीं नबाबापाशीं रदबदली करून खवास-खान यास किताब नवाजिषखान व पोषाख आणून दिले बाकाचे ही चालविले, परंतु चहू-कडून गलिमाची गलबल झाली मिरजा बकर शमशुदाखान हकीम याचे बवू त्यास नबा-बापाशीं वकिलीस ठेवून कारभार करीत होते मिरजा बकर काहा कामामुळें विजापुरीं आले खवासखान यास हकीम याचे द्वेषी जे होते त्याणीं चाडी सागून काढविलें पुढे काही दिवसांनीं मिरजा बकर यासही काढिले नंतर वकिलास इयामराव यास ठेविले नबाब याणीं त्याची भेट घेतली कारण या करण्यामुळें शिवाजी महाराज याणा पंचमहाल घेण्यास फौज खाना केली आणि काहीं दिवसांनीं आपणच गेले, आणि नबाबाहून काहीं खलेल न बहावी म्हणून त्याजकडे बोलणें लाविलें जे, पेशजी केलेले अन्याय क्षमा करून दक्षणेची देशकत आपले पुत्र सभाजी महाराज याच्या नावे सनद द्यावी म्हणजे नवीन किल्ले घेतले ते परत देऊ, आणि सभाजीराजे यास चाकरीस देऊ बहादरखान याणीं विचार केला की, काहीं एक श्रम न करितां साध्य होतें यावरून अवरगजेब पादशहाहून देशकतीचा फर्मान आण-वून सय्यदखान याजबरोबर पाठविला तो शिवाजी महाराज याणा कौंकणप्रात घेतल्या-नंतर याची भेट घेउन बोलिले की, हें कर्तव्य आम्हास नाही आणि यवनाचा सेवाही करणें नाही त्यानंतर सय्यदखान माघारे येउन सर्व मजकूर नबाबास सांगितला नबाबही बहुत क्रोधायमान जहाले हे वृत्त पादशहास कळल्यावर आपलें पारिपत्य होईल यास्तव, खवास खान यास घेऊन महाराजावर मोहिम करावी, असा विचार करून खवासखानाकडील इयाम-

राव होते त्याचा भेट घेतला नव्हता त्यास बोलावून आणून भेट घेतली आणि स्नेहाच बोलण लाविले श्यामराव याणा खवासखानाची कन्या ब्रह्मादुरखान याच्या पुत्रास द्यावा असे ठरवून विजापुरा येऊन खवासखानास सांगितल्यावरून बहुत सतोष होऊन भेट भीमेच्या कांठी व्हावी असा बेत केला नबाब पेडगावाहून निघून चालले आणि महमद अमीन यास खवासखान याजकडे खाना केले ता ते विजापुराहून हिजरा सन १०८६ छ १० रज्जब राजा निघाले त्याची याची भेट वाटते जहाली नबाबाचें पत्र खवासखानास दिले नंतर काहा दिवसाना भीमातटा उभयनाची भेट होऊन मन्मान जहाले बोलणे होऊन छ २० शाबान रोजी विजापुरास आले

नबाब अबदुल कराम ब्रह्मलूलखान हे सरलभर होते याचे व खवासखानाचें राम नम्य होतें खवासखान याचा व ब्रह्मादुरखानाचा स्नेह जहात्यामुळे खवासखान याचा स्नेह बाह्यात्कारे करून त्यास मेजवानीस म्हणून बोलावून त्यास वैद करून बकापुरास खाना केले दुसरे रोजी छ ४ रमजान रोजी विजापुरी जाऊन वजिरा करू लागले आणि खवासखान याच्या तर्फचा मनुष्ये होता त्यास निरोप दिला आणि खकरखान यास प्राताचे बदोवस्तास खाना केले तेव्हा पूर्वीचे मुत्सदी वगैरे याचा द्वेष पडला खकरखान यांनी आपली मुलें माणसे शहादुर्गात ठेवून चालले ते शेखमुजहान यांनी आपलें लष्कर एकचित्त करून सांगितलें जे, खकरखान यास पुरुषार्थें करून मारावा म्हणजे अबदुल करीम याची समजूत करणें अशक्य नाहा त्यांनी उत्तर दिले जे, तुम्ही सागाल ते प्रमाण तें समयी खकरखान यांना शेखमुजहान यास मेजवानीस बोलाविले ते आले तों सामोरे आपल्या डेऱ्यांतून बाहेर आले आणि त्याचा हात धरण्यास आपला हात पुढें केला, इतक्यात शेख यांना त्याचे दोन्हा हात एका हातीं धरून दुसरे हाता कटयार होती ती चालविली, तो ते त काळ मृत्यु पावळे ह वृत्त अबदुल करीम यास समजत्यावर ते बहुत श्रमी जहाले, आणि विचार केला का, ते लोक खवासखानास सोडविण्यास बकापुरास गेले असतां कठीण, यास्तव आपल्याकडाल कोणा तेथे होते त्यास लिहून पाठविलें कीं, पत्र पावताच खवासखानास जिवे मागवे असें पत्र जाताच मारिलें सन १०८६ छ १० माहे जिल्हेज नंतर त्यांना गुमट विजापुरी बावविला होता तेथें आणून गुमटांत मारी दिली छ २० जिल्हेज

त्या दिवसापासून अबदुल करीम फार सावधगिरीने दहा बारा हजार स्वार ठेवून वागत सर्व सरदार वगैरे लोक याचा द्वेष करू लागले सबब किर्ताएक वेळ लढाया झाल्या सिद्दी मसऊद जादुनीस सलाबतखान याच्या जाग्यावर होते त्यांनी विचार करून दक्षणी फांज जमवून अबदुलहसन कुतुबशाहाकडे गेले त्यांनी ठरविले जे, अबदुल करीम, ब्रह्मलूलखान व सिद्दी मजकूर सरदार वगैरे यांचें सख्य अमावें आणि अबदुल करीम यांनी अफगानी लोक ठेविले त्याचे तैनातीचे रुपये सहा लक्ष देणें ते सिद्दी यांनी द्यावे नंतर अबदुल करीम यांनी त्या लोकांस निरोप देऊन विजापूर किल्ला सिद्दी मजकूर याच्या स्वाधीन करावा नंतर आकाजीपत वकील आपणाकडून आहेत त्यास वजिरी देऊन सिद्दी मजकूर यांनी प्राताचा

बदोबस्त करून शिवाजी राजे वगैरे याचे पारपत्य करावे असे ठरविले इतक्यांत बहलूलखान मृत्यु पावले त्यांना दोन वर्षे वजिरी केली

तेव्हा सिद्दीमसऊद येऊन वजिरी करून राहिले तो बहलूलखानाचे पुत्र दिलेरखान व सिद्दी मजकूर याचे वाकडे येऊन सिद्दी मजकूर बेजार होऊन रात्रास निघून अदुनास गेले त्याच्या जागा शमशुद्दीनखान हकीम वजिरी करू लागले नंतर काहा दिवसाना सिद्दी येऊन आपले वजिराचे काम पाहू लागले परंतु सिद्दी व दिलेरखान यामध्ये बहुत लढाया जहाल्या नंतर दिलेरखान विजापूर प्रांतास उपद्रव करू लागले त्याणेही कांहा जहाल नाहो नंतर सिद्दी मजकूर याची व आपली मैत्री व्हावी याकरिता बहुत मेहनत केली परंतु तेही साध्य जहालें नाहा आणि शहाजादा अलमगीर यास बदोबस्त करण्याविषया वरचेवर लिहीत होते, आणि दुसरे सरदारहा लिहीत होते अवरगजेब पादशहाकडून पत्रे शहाजादास रागाचा येत होता दिलेरखान मृत्यु पावल्यानंतर सन १०९१ हिजरात शिवाजा महाराज याणा कैलास-वास मेला नंतर स्वभाजीराजे गादीवर बसून दौलत करून मसऊदखान याजकडे मिळून मोग-लाच्या प्रांतास उपद्रव करू लागले विजापूरच्या दौलतींत बखेडा फार जहाला, यामुळे बदोबस्त न होई सबब मसऊदखान बेजार होऊन अदुनास गेले तेव्हा वजिरीचे काम शेख मखदूम व अबदुल रुऊफ चालवू लागले शिकदर अदिलशहाहा त्या उभयतांच्या स्वाधीन जहाले परंतु शहरबान् ऊर्फ पादशहा बिब्बा कन्या अलीअदिलशहा याची व वडील बहाण शिकदर अदिलशहाचा प्रोढ व शहाणा होता, याजकरिता जे करणे ते पादशहा बिब्बाच्या विचारे करात होते तेव्हा हे उभयता कामांत वागतात हे बिब्बाच्या चित्तास येईना ते समयी या दोघाना विचार केला की, ही अशीच राहिली असता आपला दोघाचा बदोबस्त कराल याजकरिता इजला काढावी म्हणून पादशहा बिब्बाकडे आले आणि विनती केली का, आपणास यधूच्या राज्याच अगत्य असल्यास दिल्लीस जाऊन आपले लग्न पेशजी बहादरखान यांच्या विद्यमाने अवरगजेब याचे पुत्र महमद अज्जम या समागमे करावे, आणि या दौलतीस उपद्रव न होईल असे करावे नाहापेक्षा अवरगजेब येऊन जबरीने दौलत घेऊन तुमचे लग्न आपल्या पुत्राबरोबर करितील असे सांगितले आणि तिच्या दाईकडून सांगून पादशहा बिब्बास राजी केली नंतर छ १४ माहे रबिलावल मृगुवारी निघून दिल्लीस रवाना जहाली मागाहून शमशुद्दीनखान हकीम जाऊन मिळाले दिल्लीस जाऊन पोहचल्यानंतर हिजरी सन १०९२ छ १ रज्जब रोजा लग्नसमारंभ जहाला लारसो रुपये खर्च, दानधर्म वगैरे केला

महमद अज्जमशहा यास किताब पादशाही छ ५ माहे मजकुरी दिला आणि स्वभाजी राजे यांच्या पारपत्यास व दक्षणेच्या बदोबस्तास छ ५ माहे रमजान रोजी रवाना केले ते छ १२ जिल्काद रोजी बन्हाणपुरी आले तेथे चार महिने राहून ६ हिजरी सन १०९३ रबिलावल महिन्यात तेथून कूच करून अवरगाबादेस येऊन राहिले तेथे सहा सात महिने राहून तेथून निघून सन मजकुरी छ १ जिल्काद रोजा अहमदनगरास आले त्यापूर्वी

शहाजादे शहाजलम याम फिताय ब्रह्मन्शहा देऊन कोरणात खाना गेल ते रामघाट उतून कोरणात गेले आणि बन्नेरून फून साळशी वेगुलपर्यंत गेले वान्यान्या महर्गते-मुळे व सभानी राणे यान्या उपद्रवास्तय प्रहृत लफर हराण होते इतक्यात अवरगजेय याचा टुकुम परत येण्याविषया जहाला आणि शहाजादा अलीजहा यास विजापूरचा मुल्लम लुटण्यास खाना गेल जत्रजहा आज्ञेप्रमाणे प्रात लुटीत जाऊन आरवाडास वेटा घालून कित्येक दिवसांत कित्या घेतला यापूर्वी महम्म अज्जमशहा यास विजापुराम वेटा घालण्याविषयी टुकुम जहाला त्याप्रमाणे त्याणा वेटा घातला फाज थोडी सवत्र अज्जमशहा याणा शहाजलम व अलीजहा यास फोज घेऊन येण म्हणून टुकुम वेला त्याप्रमाणे ते दोघे घेऊन सामील जहाले नंतर अहमदनगराहून खुद्द स्वारा हिजरा सन १९७७ माहे जमादिलावल रोजा कूच करून सोलापुरास आले अज्जमशहा यान्या फाजत वान्य मिलेनामे जाहलें हें पान्शटास उत्त कळत्यावर त्यास माधार आणून गाजावदाखान याम नवा फोज देऊन व सरजाम दारुगोळा व धान्य भारा देऊन खाना गेल आणि हिजरी सन १०९७ उ १८ जमादिलाखर रोजा सक्त वेटा घालून चहकडून गर्दी करून लढाई केला परतु आतून तोफा व बटुका वगैरेना बाहेराल फौजेस जवळ येऊ दिले नाहा हे उत्त अवरगजेवाम समजल्यावर आपण खुद्द सन मजकुरा छ माहे शायान रोजी कूच करून छ २१ माहे मजकुरी रसूलपुरानजीक मुकाम केला, आणि सर्वत्र सरदार यांस आणून सांगितल की, प्राणापेक्षाही पराक्राथा करून कित्या घ्यावा तेव्हा मोचेवटा होईना सबब पाथरवट वगैरे लोकाकडून खडक खणून काढावे असे करून लाविले परतु आतून त्यासहा जवळ येऊ निल नाहा तेव्हा अलमगीर याचा एक फोशावर मुकाम होता तेथून कूच करून शहरानजीक घेऊन उतरल शहाजादे व उमराव व सरदार यांस हुकूम केला जे, सवानी एफवेळा दहा करावा हें वर्तमान कित्यातील लोकाम फळताच घाबरे झाले आणि अदिलशाहा व मुत्सदी याणीं विचार केला जे, सत्याशिवाय तर्त उपाय नाहीं यावरून अवरगजेवाकडे छ १ जिल्काद सन मजकुरी हाफाज अबजुल व सय्यदखान तरी व मुनशा अबदुल रऊफ व शेख हुशेन व मुनषी सज्जेखान व सय्यद मखदुम बराजर देऊन गाजावदीखान याच्या विद्यमाने मत्याचे बोलणे करावे म्हणून पाठविले ते घेऊन गाजीवदाखान याच्या विद्यमाने बोलणे ठरून त्याच रात्री परत गेले आणि शिकदर अदिलशाहास सांगितले का कित्या स्वाधान कराया नंतर छ ३ माहे मजकुरी गाजीवदीखान याजकडे जाऊन पादशाही चाफरीस राहिले अबदुल रऊफ गाजीवदीखानापाशा राहिले छ ४ माहे मजकुरी सन १०९७ हिजरा भोमवारा चवथे प्रहरी शिकदर अदिलशाहा याणीं जवाहीर व द्रम्य दानधर्म करून गाजीचे खदकांत टाकून आपण बाहेर निघून कित्या स्वाधान केला, आणि आपण जाऊन अवरगजेब याची भेट घेतली त्याणीं बहुत कृपायुक्त सन्मान करून आपल खासे डेच्याजवळ डरे देऊन बायकामुलानिशी ठेविले आणि सालीना एल लक्ष रुपये खर्चास द्यावे असे ठरविले अबदुल हसन कुतुबशहा याची वन्या आणून लग्न केले अबदुल रऊफ व सय्यद मखदुम यास किताब मनसब हप्तहजारी दिली दिलेरखान दुसरे सरदार यांस किताब रुस्तुमखान हा दिला, आणि

विजापुरास फिताव दासलजफर विजापूर दिला दुसरे दिवशा छ ५ माहे मजकुरी खासा स्वासी किल्यांत जाऊन विळा पाहून परत लष्करात दासल जहाली रुस्तुमखान यास मनसब पज हजारी देऊन विजापूरचा मामलत दिली अदिलशाही दौलत त्या दिवसापासून गेली शिक्क दर अदिलशाहा अतकाळपर्यंत नजरबदीत होते ते तक्तावर बसल्यापासून चवदावे वर्षी वैद केले नजरबदात चवदा वर्षे होते नंतर सन ११११ हिजरीत मृत्यु पावले त्याचा तपशील पुढे आहे

अवरगजेब विजापूर घेउन विळे ठाणा घेत घेत चालले तो लहानशी गढी होती तेथाल विळेदार लहू लागला त्यास सर्वत्रांनी सांगितले जे, तुझ्या पादशहास वैद करून सर्व दौलत घेतली हें लढणें व्यर्थ आहे त्याणी उत्तर केले जे, जो पर्यंत आमचा पातशहा जिवत आहे तो पर्यंत अलमगारि म्हणजे पदार्थ काय । हे त्त अवरगजेबास कळून बहुत रागास येउन खरबूज जहर भरून पाठविले, त्याणा आज्ञे प्रमाणे जाउन खावयास सांगितल्याप्रमाणे शिक्क दर अदिलशाहा याणी खाऊन अतकाळ समीप आला ते समयी सागून पाठविले कीं जे, तुमची काहीं इच्छा असल्यास सागावी त्याप्रमाणे करिता येईल याणा सागून पाठविले कीं, माझी इच्छा परिपूर्ण झाला परंतु एक राहिली ती पूर्ण करावी ती कोणती म्हणाल तरी आमचे शरार विजापुरीं नेउन सार्थक करावे या प्रमाणे अवरगजेबास सांगितले नंतर त्याच दिवशीं गुरुवारा सन ११११ हिजरी शिक्क दर अदिलशाहा मृत्यु पावले या नंतर अवरगजेब याणा त्याचे प्रेत विजापुरास पाठवून सार्थक करविले

अवरगजेब तेथून दीड महिन्याने छ २ माहे जिल्हेज रोजीं कूच करून छ २८ माहे मोहरम रोजीं गुलबर्गेस गेले तेथून बेदरास जाउन तसेच हैदराबादेस जाउन राहिले सन १०९८ हिजरी छ ४ जिल्वाद रोजीं गोवळकोंडा विळा घेतला आणि अबदुल हसन कुतुबशाहास वैद करून दौलताबादेस पाठविलें सगर विळा विजापुराकडील पामनाईक महार याजफडे होता तो विळा सन मजकुरीं छ २ सफर रोजीं घेऊन सरतगड नांव ठेविले तेथून निघून छ ३ जमादिलावल रोजीं गुलबर्गेस आले तेथून कूच करून छ २२ माहे मजकुरीं विजापुरास दाखल होउन खवासखान याच्या हवेलीत राहिले महमद अज्जमशाहा याणी बेळगांवचा विळा घेउन अज्जमनगर नांव ठेविलें अ ह न जा किल्यात सिद्दीमसऊद अदिलशाई होता तो विळा गाजीउद्दीनखान याणा छ १८ शवाल रोजीं घेतला सिद्दी मजकूर यास मनसब हप्तहजारी दिली

अवरगजेब विजापुरीं होते तेथें काहीं महामारीचा उपद्रव ईश्वरसत्तेने उत्पन्न होउन लाखा मनुष्ये मेलीं अवरगजेब याची स्त्रीही बराबर होती तद्दी मेली तेव्हा पादशहास बहुत दुःख झाले, आणि वरकड मनुष्ये मरण पावलीं त्याचे सार्थक होईना सबब गाड्यावरून नेत होते तों एका दरवाजानें सातशें गाडे गेले असेच सर्व द्वारें गेले व जात होते पधरा दिवसांनीं तो उपद्रव कांहीसा शमला नंतर अवरगजेब छ १८ रबिलावल रोजीं कूच करून अकुळजे नजीक मुक्काम वेला महामारीचा उपद्रव तीन वर्षे होता

नंतर अवरगजेब छ १ माहे मजकुरा कोरेगावाहन निघून उ २ जमादिलावल कृष्णाकाठा माजे विदरा येथे राहिले तथ दोन महिने राहून तेथून वृच उ १८ श रोजा करून गलगत्यास जाऊन राहिले आणि तेथे शेखनिजाम यास किताब मुफ्त देऊन पन्हाळा घेण्यास रवाना केले सभाजी महाराज रायगडाहन कबगुलशन दिवाण निघून सगमवाडा व बाग होता तेथ जाऊन राहिले, मुफ्तखान पाच सहा हजार घेऊन गेले हे उत्त महाराजास कळून सहा सात हजार स्वारानिशीं घेऊन लढाई दिला यताकडील लोफ जायाजखर्मी जहाले मुफ्तखान याजकडील अमान खानकरी व प खान काशिमरा व गगाराम व आपाजापित ह मोठे मानकरी पडले महाराजा कृष्णाजी घोरपटे व दौलतराव शिंदे व शेखमिरा वगरे मानकरी पडले कबगुलशन जखम लागली ते वाड्यांत छपून हात ते वरून उ ५ जमादिलावल रोजा कुटुंब बहादुरगडी केदेंत ठेविले नंतर सभाजा राजे यास छ ० माहे मजकुरी कैद केलें त्यास घेऊन अवरगजेब याजकडे गेले त्यावर छ ५ माहे मजकुरा नी ल फिरवून म शेखनिजाम याणा जिवादारभ्य म मेल सय त्यास किताब फत्तेजग देऊन मनसब हजारी दिला नंतर सन २३ जल्मी छ ५ माहे मोहरम रोजीं रायरा कित्यास स राजे यांचे पुत्र शिवाजा व त्याचा मातुश्रा व द्रव्य फार सापडल, यतिकादखान किताब जुलफुकारखान दिला शिवाजीराजे व त्यांच्या मातुश्रास जुलफुकारखान गेले नंतर पादशहाना एकदर डेच्यात घेऊन तेथील देखरेख असदखानाम पाह हुकूम जहाला आणि त्या वेळेस शाहूराजे यांचे वय १० वर्षांचे होते त्यास किताब २ व चौघडा व मनसब हप्तहजारी देऊन बहुत तरतुदीने खर्च वगैरे बंदोबस्त ठेविला

छ माहे सफर सन मजकूर रोजा रुस्तुमखान याणा राणचूर किल्ला घेतला नांव फैराजगड ठेविले नंतर अवरगजेब गलगत्याहन वृच करून विजापुरास आले आणखी फिरून गलगत्यास गेले आणि सन ३८ जल्मी छ १० माहे शाबान रोजा करून विजापुरास आले नंतर सन ३९ जल्मी छ १७ शाबान रोजा पान्शहा वृच माजे भरमपुरी× नजीक भीमाकाठा घेऊन राहिले सन ४१ जल्मी उ ६ शाबान च्चदी जुलफुकारखान याणा घेतला सर्व सरदार किल्ले घेण्यास रवाना केल त्याणा घेतले अवरगजेब कोकणप्रात घ्यावयास गेले सन ४३ जल्मी छ ५ जमादिलावल निघून मिरजेस घेऊन राहिले महमद अज्जमशहा सन ४४ जल्मी छ ५ जमादि पासून छ १३ जिलकाद पर्यंत वेढा घालून सातारा घेतला आणि अज्जमतारा नाव ते छ ३ माहे मोहरम रोजां अज्जमशहा याणी परळीचा किल्ला घेतला आणि नौरसतारा ठेविले नंतर पन्हाळ्यास जाऊन वेढा देऊन सन ४४ उ १ मोहरम रोजा किल्ला घे

* कवि कलुष=ऊर्फ कबजी × ब्रह्मपुरी

आणि नबीशाहदुर्ग नाव ठेविले सन ४५ खिलना किल्यास वेढा घातला खुद्द पादशहा अर्ध कोसावर उतरून बहुत विचार करून सन ४६ छ २२ जिल्हेज रोजी किल्ला घेतला नंतर उ ७ मोहरम रोजा कूच करून पन्हाळ्यास येत होते वाटेने परजन्यामुळे फार गिरीफतर जहाले परतु तसेच पन्हाळ्यास आले नंतर छ १० जमादिलाखर रोजी कूच करून बहादर गडास आले तेथून छ २४ रज्जब रोजा कूच करून उ १८ शाबान रोजी खडाळ्यास पावले नंतर ४७ सन उ २७ जिल्हेज रोजी कूच करून पुण्यास आले तेथून सन ४८ छ २३ माहे जिल्काद रोजा कूच करून मसुदाबाद ऊर्फ खेडें येथे साडेसात महिने राहिले नंतर छ ४ माहे रज्जब रोजी जुन्नर घ्यावयास कूच करून निघून आले चाकनगिरी एथें रामनाईक महार याचा भाऊ होता त्याजवर फौज रवाना केली तेव्हा कुलिचखान बहादर वगैरे व महमद अमीन याणा पुरुषाथे करून लढून किल्ला घेतला नंतर अवरगजेब देवापुरीस कृष्णे तीरीं छावणी झाली तेथें कांहा पादशहास स्वस्थ वाटत नव्हतें ते कांहा दिवसांनीं आरोग्य जहालेवर तेथून कूच करून सन ५० छ १ माहे शाबान रोजी बेबीम वर्षानीं अहमदनगरास आले नंतर सन ५१ माहे शब्राल अखेरीस बादशहास अजार उत्पन्न जहाला, तो फारच त्रिद्विगत होऊन सन मजकूर उ २८ माहे जिल्काद रोजी म्हणजे हिजरी सन १११७ मृगु-वारीं दुसरे प्रहरीं मृत्यु पावले

नंतर सदुक्त घालून रोज्यास नेऊन छ १५ जिल्हेज रोजी इदुवारीं सार्थक केलें त्यास पुत्र चार होते त्यांपैकीं महमद अरुबर हे बापावरोबर द्वेषबुद्धीने वागू लागले नंतर कांहीं दिवसांना आपण दौलत करावी या उद्देशाने फौज जमविली, आणि लढाईस उभे राहिले, तेव्हा युद्धप्रसंगीं शिकस्त होऊन पळून इराणास गेले तेथाल पादशाहानीं बहुत सन्मान करून सहा लक्ष रुपयांची जहागीर दिली पुढे कांहीं दिवसांनीं ते तिकडेच मरण पावले नंतर अवरगजेब दक्षिणेस आले, आणि विजापूरचे शिवदर पादशहा व हैदराबादचे तानाशहा पादशहा या दोघास दस्तगीर करून त्यांची दौलत आपल्या स्वाधीन करून घेतली शिवाजी राजे वगैरे बड होते त्याचेंही पारपत्य केले आणि सर्वकाळ ईश्वरप्रीत्यर्थ घाल वीत पन्नास वर्षे दौलत केली ती शाह्याधारे बेली आणि सन ५१ जल्हसी म्हणजे हिजरी सन १११७ जिल्काद महिन्यात खुजस्तेबुनयाद ऊर्फ अवरगाबाद येथून शहाजादे महमदअज्जम यास सुभे गुजराथेस रवाना केले ते दोन मुक्काम गेल्यानंतर नवे घेतलेले सुभे विजापूर व हैदराबाद येथे राहण्यास शहाजादे कामबक्ष यास विजापुरास जाऊन पावले हाते महमदअज्जम यास हे वर्तमान समजतांच येऊन पावले आणि बापास ताबुतात घालून लवकर घेऊन दिल्लीस निघाले बापाचा ताबूत बापाने सांगितल्याप्रमाणे रोजेस नेऊन सार्थक करून कबर बांध विली आणि आपण लष्करसुद्धा पुढें रवाना झाले ते जाऊन *शहाजानाबादेस राहिले आणि दौलत करू लागले महमद अज्जम शहाजादा यास शहाअलम म्हणत होते, ते बहुत तामसी होते तेही तेथेंच राहिले तों उभयतांमध्ये द्वेष पडून उभयताना फौज जमाव करून

अकबराबादेनजाक+ येउन उभयताची लढाई जहाली हिजरी सन १११८ छ १० रबिलावल रोजा ते समयी शहाअल्म याणा आपले बधु महमद अज्जम यास व त्याचे पुत्र महमद बेदरवस्त व वालाजहा या त्रिवर्गास मारून शहाजहानाबादेस जाउन राज्य करू लागले शहाजादे कामबक्ष विजापुराहून निघून हैदराबादेस जाउन दालत करीत होते तेव्हा शहाअल्म यास अयोग्य वाटून फौजेसह हैदराबादेस येउन सन ११२० हिजरी छ १० रबिलावल रोजी लढाई देउन कामबक्ष यास व त्याचा पुत्र तान वर्षाचा होता त्यासह मारून दिग्गम परत गेले तेथून लाहोरास गेले तेथे सहा वर्षे राहिले काहींसा बदोबस्त प्राताचा जहाला होता तो सन ११२३ हिजरी छ १७ माहे मोहरम रोजी मृत्यु पावले

त्यास पुत्र चार प्रथम पुत्र महमद मगरुद्दीन त्यासच जहादार म्हणतात त्याचे बधु धाकटे महमद अजिमुद्दीन याची व त्याची लढाई होउन महमद अजिमुद्दीन ठारजहाले नंतर आणखी दोन बधु रफिउलदराजत दुसरे खुजस्त अरतर यास काहीं फौज व सरजाम देउन ठेविले होते ते दोघे बदलून युद्धास सिद्ध जहाले नंतर या त्रिवर्गाचे युद्ध होउन शेवटा महमद मगरुद्दीन याणी त्या उभयतास मारिले नंतर लाहोराहून कूच करून शहाजहानाबादेस येउन पावले महमद अजिमुद्दीन यान्या वेळा महमद फरुखसेर होते तेव्हा त्या तत्तात जहाला ते समयी येथे नव्हते आपले वडील सुभे बगाल्यात रहात होते तेथच होते तयें हें वर्तमान श्रवण करून बहुत क्रोधावेशे लष्कर घेउन दिल्लीस निघून जागोजागा ठाणी घालीत चालले ते अकबराबादेस आले जहादार पादशहा शहाजहानाबादेस होते जुलफुकारखान अवरगजेव यान्या वेळचे होते त्याजवर बहुत विश्वास ठेविला होता आणि फौज तयार करून फरुखसेर याजवर चालून आले ते येउन अकबराबादे नजाक आले ता इकडून फरुखसेरही गेले उभयताचा मुकाविला होउन लढाई जहाली उभय लष्करचा मनुष्यें बहुत जायाजखमी जहाली त्या समयी जहादार याचा मोड होउन पळून जुलफुकारखानासुद्धा शहाजहानाबादेस गेले त्याच्या पाठीवर फरुखसेर फौजसुद्धा जाउन शहा जहानाबादे नजाक बारापळीस राहिले असदखान वजीर अलमगीर यान्या वेळचा कित्यात होता त्यानीं जहादार बादशहास येताच धरून कैद केले आणि फरुखशेर यास लिहून पाठविले ते येउन पावताच फरुखशेर तयार होउन शहरांत जाउन दाखल झाले आणि त्याच समयी आपले चुलते जहादार यास कैदेतून आणवून आपले बापाच्या मुबदला त्यास किल्याच्या बाहेर मारविले नंतर किल्यात जाउन पूर्वीची दौलत व नवे दोन सुभे घेतले ते असे फरुखसेर वल्द महमद अजिमुद्दीन वल्द महमद व अज्जम वल्द महमुद्दीन अवरगजेव बहादर अलमगीर पादशहा गाजा याच्या स्वाधीन जहाले सन ११०४ हिजरीत कैफीयत समाप्त

ले ७]
४१

[श १६३६ मार्ग वद्य १४
ता १४-१२ १७१४

श्री

स्वस्तिश्री राज्याभिषेक शके ४१ जयनाम सवत्सरे मार्गशीर्ष बहुल चतुर्दशा मृगुवासरे
क्षत्रियकुलावतस श्रीराजा शम्भुछत्रपति स्वामी याणीं

मिराशी याणीं व गावकरानी मौजे पायरे तालुका साळशी यासि, आज्ञा केली
ऐशी जे, मौजे मजकूर रामजी बाबाजी दिमत हिरसावत याजकडे वतनाच्या ऐवजा मुकासा
दिला आहे त्याप्रमाणे करार आहे तरि तुम्ही हे जाणून गावांचा ऐवज रामजी बाबाजी
याजकडे पाववणें दुसरेयाजकडे एक रुपया वसूल न देणे बाबतीचा ऐवज पेंसर साला
कोटाकडे पाववणे जाणिजे लेखनालकार "मोर्तब" असे

ले ८]
४१४

[श १६३९ कार्तिक वद्य ५
ता २-११ १७१७

श्री

स्वस्तिश्री राज्याभिषेक शके ४४ हेमलवानामसवत्सरे कार्तिक बहुळ ५ भोमवासरे
क्षत्रियकुलावतस श्रीराजा शम्भुछत्रपति स्वामी याणीं

राजश्री देशाधिकारी व कारकून वर्तमान भावी सुभा परगणे कुडाळ यांसि आज्ञा
केली ऐशी जे, नागण प्रभु देसाई परगणे मजकूर हे पूर्वी कोट कुडाळ येथे होते त्यास
खेमसावताने कोटास परीघ गालून कोट हस्तगत केला ते समयीं बरा शर्त करून नागण
प्रभु स्वामीकार्यावर खर्च जहाला त्याच्या बायका काशीबाई व येसूबाई उभयता आहेत
त्याचा योगक्षेम चालवावा हे स्वामींस अवश्यक यास्तव स्वामी उभयतां बायकावर कृपाळू
होऊन शंभर होन निशाणा होनाचा गांव इनाम द्यावा असा सिद्धात करून यास नूतन
इनाम कुलावकानु खेरीज हकदार व इनामदार करून मौजे अडेली तालुका तळवडे हा
गाव इनाम अजराम(राम)त करून दिला असे तरि तुम्हा मौजे मजकुरी सदरूप्रमाणे इनाम
यास नेमून देऊन बायकाचा योगक्षेम चालवून सुखरूप रहात ते गोष्ट करणें सालदरसाल
ताजे सनदेचा उजूर न करणे तालीक लिहून घेऊन अस्सल सनद परतोन देणे जाणिजे
निदेश समक्ष 'मोर्तब' असे

ले ९
(४०२)

[श १४०
ड १०१८]

श्री

सन ११२८ फसली

फेरिस्त नबर

यादी स्मरणार्थं सुरुसन तिस्सा अशर मय्या व अल्फ शके १६८० राज्याभिषेक शके ४५ वाकानिशास पूर्वी लिहिले जे राणोजा चव्हाण हे पूर्वी शककत महाराज याज पाशा चाकरीस होते पायी शिपाई मर्द किं वे च घेतला उपयोगी बहुत दिवस सरकारी चाकरी उमेदीने करू लागले सरकारही वाढवात चालले मालोजी घोरपडे हे [व] चव्हाण आस एकविचारें सरकारचाकरी करात होते गाळमोटावर सरकारकामावर आले याचा पुत्र विठोजी चव्हाण लहान होते मालोजी घोरपडे याणा मुलाविषया सरकारात अर्ज करून मुलाचा बंदोबस्त करून रायगडा असामी देऊन ठेविले पुढे थोर होत चालला, त्यास आपल्या बराबर वागवून सरकार काम करात पुढे सभाजी महाराज विला पन्हाळा येथे राहिले त्याजपाशा फौजेत घोरपडे वाहा स्वारानिशी होते आपल्याबराबर विठोजी चव्हाण यामही स्वार करून देऊन आपल्या बराबर चाकरी करवीत होते पुढे मालोजी घोरपडे याचा काळ जहाला त्यास पत्र तिघे त्यात प्रमुख ज्येष्ठ सताजा घोरपडे व विठोजी चव्हाण हे मिळून एकविचारें चाकरी करीत होते शककत यान्या अखेर व सभाजी महाराज याच्या अखेरपर्यंत चाकरी केली नंतर राजाराम साहेब यान्या कारकी दीत सताजी घोरपडे व विठोजी चव्हाण याणीं तुळापूरच्या* मुक्कामा जाऊन पादशहा यान्या फौजेवर छापा घालून पादशहाच्या डऱ्याचे * फळस सोन्याचे घेऊन राजाराम साहेब याजपाशा विशाळगड मुक्कामी आणून नजर केली त्या समयीं घोरपडे तिघा व प्रस किता बती देऊन विठोजी चव्हाण यास किताबत समेशर बहादर म्हणून दत्त असता त्याणीं अर्ज केला की, ' महाराज, पूर्वी आमचे वडील मोगलाईत चाकरी करीत होते त्यास हिम्मत बहादर ही किताबत होती ती घावी ' म्हणून अर्ज केला तेव्हां सतोष होऊन महाराज याणीं हिम्मत बहादर म्हणून किताबत दिला साडेतीन वल्ले कठी, शिरपेच, तोडा याप्रमाणे दिले आणि घोरपडे यासही देऊन नंतर हिम्मत बहादर विठोजा चव्हाण यास दिले शके १६१० विभवनाम सवत्सरे श्रावण शुद्ध ५ सोमवारा वल्ले जहाली रामचद्रपत अमात्य यांचे दिमतीस स्वाधीन केले नंतर चंदी मुक्कामीं काजकामें बहुत केला जुलफुकारखान याणा चंदीस वेढा शके १६१० सालीं घातला तेव्हां महाराज निघोन देशा यावयाच्या सधीत शके १६१८ बैंगलूर तालुक्यात लढाई जहाली तेथे विठोजी चव्हाण पडले त्याचे पुत्र उदाजी-राव चव्हाण यास स्वारीत हिम्मत बहादरीचीं वल्ले दिला वयवर्षे १६ याचे वाकटे बहु सारेंच कुटुंब चंदीस होतें त्यात होते पुढे विशाळगड मुक्कामा स्वारी येऊन नंतर सिहगडास

महाराज जाऊन फौज जमा करून शाहू महाराज व येसूबाई साहेब वगैरे मडळा पादशहाचा मुक्काम अवरगाबादेवर होता तेथे बेगम याजपाशी मडळी शाहू महाराज सुद्धा होते ते हस्तगत करावे म्हणून राजाराम महाराज याणा अवरगाबाद मुक्कामा जाऊन छापा घातला परंतु शाहू महाराज हस्तगत झाले नाहीत राजाराम साहेब माघारे सिहगडास येऊन काळ जाहला शके १६२१ प्रमादिनाम सवत्सरे फात्गुन वद्य ८ स नंतर ताराबाई साहेब व शिवाजी महाराज, कारभारी रामचंद्रपत अमात्य मिळून राज्य करू लागले त्याजपाशी उदाजी चव्हाण चाकरी करीत होते त्याजकडे तालुका विजापूर व ठाणे व अठरा परगणे मण-गुती सुद्धा जुनाट शिरोळ, रायबाग वगैरे ठाणी व खेडी होती पुढे देशी शाहू महाराज शके १६२९ सर्वजितनाम सवत्सरीं आले नंतर आइसाहेब याचा व त्याचा कलह वाढत चालला त्यात ताराबाई साहेब याचे पुत्र शिवाजी महाराज यांचा काळही जहाला सभाजी महाराज मोगलाईत जाऊन खटपट केला तिकडून सिद्ध जहाले नाही देशा येऊन पन्हाळ्यास जाऊन उदाजीराव चव्हाण याच्या हातून दगा करवू लागले म्हणून शाहू महाराज याणी श्रीपतराव प्रतिनिधी व धनसिंगराव जाधव सेनापती यास रवाना केले उदाजीराव चव्हाण शिराळे गुप्त ऐथे होते, तेथे येऊन वेढा घातला या सधीस सभाजीराजे कुटुंबसुद्धा श्रीनरसोबाच्या वाडीस जावयास निघाले होते तेथेच उदाजी चव्हाण त्याच्या कुमकेस गेले शिरोळ येथील वेढा उठवून उदाजी चव्हाण यास ठाण्यातून लष्करात आणिले नंतर दुसरे दिवशी पुन लढाई झाली तेव्हा यांचा मोड जहाला चव्हाणसुद्धा निघून महाराज पन्हाळ्यास आले जाधवराव व प्रतिनिधी याणी बुणगे लुटले महाराज यांच्या उभयतां मातुश्री याची भेट घेऊन सन्मान केला राजसबाईसाहेब व सभाजी महाराज यांचे कुटुंब सुद्धा पन्हाळ्यास रवाना केले ताराबाई साहेब तुम्हापाशी रहाते म्हणाली म्हणून साताऱ्यास घेऊन गेले नंतर शाहू महाराज व सभाजी महाराज यांचा तह शके १६५२ त झाला नंतर उदाजी चव्हाण सभाजी महाराज यांजकडे राहून शाहू महाराजाच्या राज्यात दगा करू लागले म्हणून शाहूमहाराज याणी आपल्याकडे नेऊन अथणी विजापूर देऊन ठेविले असता दिलेले अजमीर जवला (कोल्हापुरकर सभाजा) याची कुमक करू लागले सबब शाहू महाराज याणा रागे भरून याची खोड जात नाही म्हणून बाजीराव पेशवे पारपत्यास पाठविले ते मिरजेस आल्यावर उदाजी चव्हाण पळून मोगलाईत गेले त्याजकडील तालुका पेशवे याणी घेऊन बदोबस्त करून साताऱ्यास गेले या नंतर शाहू महाराज यांच्या अखेरीपर्यंत देशी आले नाहीत नंतर नानासाहेब भाऊसाहेब पेशवे यांच्या कारकीर्दीत उदाजी चव्हाण यास मोगलाईतून घेऊन आले त्यास सरजाम देऊन ठेविले थोडक्याच दिवसांत मिरज प्रांती एका खेड्यावर रोखा केला गावकर याणी रोखा टाकिला याजबद्दल स्वारी केली त्या ठाण्यावर घोडीस गोळी लागली घोडी उधळली रिकिबीत पाय अडकून डोचकें फुटून मेले उभयता पुत्र विठोजी चव्हाण व प्रीतीराव चव्हाण मोगलाईतून देशी येऊन डिगरजेस राहिले विठोजी चव्हाण डिगरजेस नेहमी राहिले प्रीतीराव चव्हाण करविसी शिवाजी महाराज याज

पार्शी येऊन राहिले पूर्वी लिहिलेला शके १ ४० च्या मदील सालान चबहाण प्रकरणां हकीकत याकनिशान लिहून ठेविल्या आहेत सुहान अर्मा तिनत मग्या व अत्रक ते दिवगा लिहून ठेविले

ले १०]
(४०)]

[श १६४ श्रावण शु १
ता १७१७ मन १७१८

श्री

फमली सन ११०८

फेरिस्त न ४

यादी युवराजा व अष्टप्रधान पद द्यावयाच्या समया वखे वगरे शके राज्याभिषेक
४५ विलगीनाम सत्रामरे सुहान तिस्सा अशर मग्या अलफ

१ युवराजा

वखे पाच भरगची

१ मदील १ चादर १ पटका १ किनखाप पान व
१ महमुदी पान एक एकूण सनगें ५

१ दागिने

१ शिरपेंच १ कठी मोत्याची १ चौकडा १ मोत्याचा तुर
१ जगा दागिने ५

१ कित्ता

१ शिकेकटार १ चौकडा १ हत्ती १ चोरी सोन्याच्या दांडाची
१ ढाल तरवार १ जरीपटका १ घोडा १ चोपदार
२ २ २ २ ६

३ एकूण

कलम

१ पत प्रधान यांस युवराजा अन्वये

१ सेनापती याम सदहू अन्वये

१ पत आमात्य

१ वख

१ मदील १ चादर १ किनखाप पान १ महमुदी पान एकूण
मनगें चार ४

१ दागिने

१ चौकडा १ तुरा मोत्याचा १ कठी मोत्याची १ शिरपेंच एकूण
दागिने चार ४

१ कित्ता

१ शिकेकटार १ चोरी सोन्याच्या दांडाची १ ढालतरवार १ कलम-
दान रुप्याच्या दांडाचें १ हत्ती १ घोडा

३ एकूण

कलम

- १ पत सचीव यास पत अमात्याप्रमाणें
- १ पत सुमत सदर्ह अन्वयें
- १ पत मत्री यास सदर्हप्रमाणें
- १ पडितराव यास सदर्हअन्वयें ढालतरवार खेरीज करून
- १ न्यायाधीश यास पत सुमत, मत्रीअन्वयें
- १ पत राजाज्ञा यास सदर्ह अन्वये

१०

- १ उपप्रधान यास वखे ३॥ साडेतीन
- १ तिवट १ दुपेटा ॥ किनखाफ १ महमुदी पान
- सदर्हप्रमाणे अष्ट प्रधान यास वखें यावयाचीं
- १ चिटणवीस यास
- १ वखें-मदील १, झगा १, इजार १, दुपेटा, दुमजन १ एकूण
- १ दागिने-कठी मोत्याची १, चौकडा १, शिरपेंच १ एकूण
- १ कित्ता कलमदान रुप्याच्या पेटीचें १, चवरी रुप्याच्या दाडाची १, घोडा १

३

एकूण

कलम

- १ फडणवीस वखें ३॥ साडेतीन, कलमदान रुप्याच्या दांडीचें १
- १ पोदार यास वखें साडेतीन, कलमदान रुप्याच्या दांडीचें १

१४

येणेंप्रमाणें राज्याभिषेकसमयीं शककर्ते महाराज यांनीं वखें वगैरे सन्मान दिला असे छ २९ साबान

ले ११ }
(४९८) }

{ श १६४२ भाद्रपद वद्य ३
{ ता ८-९-१७२०

श्री

राजश्री देशाधिकारी व देशलेखक वर्तमान व भावी मामले दाभोळ प्रात सुवर्णदुर्ग गोा यास

छ अखडित लक्ष्मी आलकृत राजमान्य श्रोा कान्होजी आगरे सरखेल रामराम सुरू सन इहिदे अशरीन मया व अलफ राघो बल्लाळ देसाई ताा पचनदी प्रात मजकूर यांनीं विनती केली कीं, आपले वडिलीं तर्फ मजकुरीचें देसाईपण साध्य केलें आपणाजवळीं अदिल-शहा पातशहाचें फर्मान होतें तें वामधूमप्रसर्गीं राजपुरकराची स्वारी कसबे मजकुरीं पडली तेव्हा गाव जाळिला, आपलें घर दग्ध जहालें, त्यामध्ये कागदपत्र दग्ध होऊन गेले आपणाजवळीं आश्रय कांहीं राहिला नाहीं परंतु भोगवटा चालिला आहे, तो मनास आणून साहेबीं पत्र करून यावयाची आज्ञा केली पाहिजे, व पातशहाचे कारकीर्दीस हकलवाजिमे होते ते महाराज राजश्री थोरले कैलासवासी स्वामीनें दूर करून वतनदारास मुशाहिरे

३

यांचा मोईन करून दिली ते वस्ती आपणास मोईन दाभोळी लारी २०० दोन्ही केली हाती त्यास आपले चाकरावरी नजर देऊन कोणे साली शहर, कोणे साली पाऊणशें रुपये साहेब पावीत असताती ऐश्यास सन समान अक्षर मयामध्ये दुतर्फा मुलकाचा तह होऊन वतनदारांस हक्काची मोईन केली ते वस्ती आपणास मोईन रुपये ७५ पाऊणश मुकरर केली आहे त्याप्रमाणे सनद सादर होऊन पुत्रपौत्रा दि वशपरपरेने चाले ऐसे आज्ञापत्र देविले पाहिजे, म्हणून विनती केली ते मनास आणून तुम्हास पत्र सादर केले असे देसाई मारनइलेचे पूर्वोक्त मनास आणितां, प्रथम मूल पुरुष नारोबा देसाई, त्याचा पुत्र मारोबा देसाई, त्याचा पुत्र दादोबा देसाई, त्याचा पुत्र बाळाजी, त्याचे पुत्र हर्षी राघो बहाळ व गणो बहाळ, एकूण पाच पिढ्या वतन चालवीत आले आहेत म्हणून पुरातन लोकीं शाहिदी

दिली देसाईपणाचे वतनाचा भोगवटा चालला आला आहे, व हक्काची मोईन सालीना रुपये ७५ पाऊणशें सन समान अक्षर मयामध्ये मुकरर केली आहे त्या प्रमाणे देसाई मारनइलेस व त्याचे पुत्रपौत्रादि वशपरपरेस वतनाची सेवा घेऊन हक्काची मोईन पावीत जाणें सालदरसाल नूतन पत्राचा आक्षेप न करणें तालीक लेहून घेऊन अस्सल पत्र देसाई मानिले याजवळी

देणें रा छ १५ माहे जिल्हाद मोर्तब सुद (शिक्का पत्राचे पाठीवर आहे)

ले १२)
(४१२)

{ श १६४२ आश्विन शु ७
ता २७।१०।१७२०

श्री

राजश्री फोडसावत भोंसले देसाई प्रांत कुडाळ गोसावी यासि

छु अखडित लक्ष्मी आळकृत राजमान्य

प्रति राजश्री राजा शम्भुछत्रपति उपरी बद्दल देणें वा ग मी न मा र ख(द)कर्ज राजश्री हरी सांवत यास रुपये ६००० सहा हजार रुपये देविले आहेत सदरुँ ऐवज अर्धी अर्धी मशारनिल्हेच्या जमावाकडे विनवसूर आदा करणें सदरुँ ऐवज दरसाल दोन हजार प्रमाणें तीन सालें पावणें छ ५ जिल्हेज सुरुसन इहिदे अक्षरीन मय्या अहफ बहुत काय लिहिणें " मोर्तब " असे

ले १३)
(४२१)

{ श १६४३ वैशाख वद्य २
ता २-५-१७२१

श्री

सन ११३० फसली

फेरिस्त न १

वेदशास्त्रपत्र राजमान्य राजश्री दादमट विन पिलभट उपनाम मट उपाध्ये स्वामीचे सेवेसी--सेवक चांदोजी घाटगे नाव जाघव व कारकून जजिरे सिंधुदुर्ग दडवत विनती सुरु

सन इहिदे अशरीन मय्या व अहफ उपाध्येपणाचा पृथक् तुम्हास व कृष्णभट अभ्यकर महा-
जन मौजे मालवण यास पृथक् होउन जजिरा आली त्याजवर हजर मजालस छ जमादि-
लाखरीं सदरहू अश्वारूढ व तटसरनोबत व बारगार व नायकवाडी शोक मिळून तुमचा
त्याचा करिना मनास आणितां तुम्ही व जजिराच्या लोकांनीं उपाध्येपणाचें वर्तमान सागि-
तलें कीं, महाराज राजश्री थोरले कैलासवासा स्वामी यानीं राज्य आक्रमण करीत असतां
कुडाळ प्रातास जमाव पाठवून काहीं मुख्ख वबदस्त करिता वेवळ प्रात मजकुरी होती ते
समयीं महाराज राजश्री बसनूर प्रांत मोहीम करावया निमित्त्य आरमारच्या जमावान्शिीं
मौजे मजकूर एथें आले त्या उपर दर्यामध्ये बेट (मौजे मजकूर एथें आले) नजाक दृष्टास
पडलें तेव्हां या बेटाचें नांव काय म्हणून पुसिलें, त्यावर कृष्ण सावत देसाई व भानजी प्रभु-
देसाई प्रात मजकूर यानीं सागितलें कीं, या बेटाचें नांव कुरटें असे सागितलें त्यावरी
राजश्री स्वामी बेटावरी येउन जागा पाहिला तें स्थळ उत्तम विस्तार्ण आटोपसारखें
दिसलें त्या उपरी साा स्वामींना आज्ञा केली कीं या जागी बिल्द किल्ला बांधून वस-
वावा, म्हणून आज्ञा करून किल्ला बांधावयास हुकूम वेला आणि आरमारच्या जमावा-
निशीं राजश्री स्वामींनीं बसनूरावगी मोहीम वेला जजिरा बाधवयास राजश्री स्वामींनीं
मुहूर्त कारते समयीं पडितराव व उपाध्ये ज्योतिषी होते तथापि आज्ञा केली कीं पेस्तर
सपूर्ण प्रात हस्तगत करणें आहे हें कृत्य होतच आहे ऐशियास गावाचा उपाध्या
असावा म्हणून आपणास व आपला मामा जानभट अभ्यकर उपाध्ये मौजे मजकूर असे
दाखल्यास धरून आणून छ १४ जमादिलावलूसन खम्मस सितैन मार्गशीर्ष बहुळ २ ते ५
दिवशीं किल्ला बाधण्यास मुहूर्त करून चिरा भूमीमध्ये बसविला, आणि सिंधुदुर्ग असे नांव
ठेविलें आणि आपणास व आपला मामा जानभट यास राजश्री स्वामींनीं सागितलें का तुम्हीं
ब्राह्मण या जागीं सुखरूष राहणें, काहीं शका मनामध्ये न धरणें प्रात मजकूर हस्तगत
जहालाच आहे काहीं किंचित् अदलशाई कुडाळापासून मामले पाड्यापर्यंत ठाणीं आहेत तीं
दहशत खाऊन जातील महाराज राजश्री स्वामींचें राज्य प्रबळ होत आहे चिंता न करणें
म्हणून अभय देऊन सागितलें त्याउपर आम्ही एथें राहिलों पळून जावें तर यत्न नाहीं
त्यावर आपला मामा जानभट याणीं आपणास सागितले कीं तू म्हणजे एका पायानें क्षीण
आहेस तुझेवस्तु हर कोठें जावतें येवते असा अर्थ नाहीं तू एथें राहणें, जजिराचे उपाध्येपण
चालविणें जो उपाय होईल त्यावर आपला योगक्षेम करणें म्हणून सागितलें त्या गोष्टीस
आपण मान्य होऊन या स्थलीं राहिलों आपला मामा जानभट मालवणीं जाऊन राहिला
महाराज राजश्री स्वामींचें राज्य प्रबळ होऊन कुडाळापासून फोंड्या कडेवाड शिवेश्वर देवाचे
महाल पर्यंत ठाणीं बसविलीं अदलशाई ठाणीं नि शेष निघोन गेलीं आपल्या मनाच्या ठायीं
निर्धार जाहला जे, या उपर अदलशाईचा प्रसंग हात नाहीं हेंच राज्य प्रबळ जहालें असा
निश्चय चित्ताचे ठायीं केला आणि या जागीं राहिलों त्या उपर आपला मामा जानभट
याणीं हि जजिरा वास्तव्य केलें परंतु उपाध्यायपणाचा व्यवहार-सबधे जें वर्तव्य तें आपणच

करीत होतो जानभटामध्ये व आपणामध्ये भिन्नता नव्हती असे असता महाराज राजश्री समार्जी राजे तत्कारूढ जहाले त्या उपर सहास्रात वर्षांनीं शामल तांब्र फौजेनिशीं प्रात मजकुरीं आला त्यामुळे सपूर्ण प्रात उध्वस्त जहाला कितीएक मनुष्ये तांब्रेनीं धरून नेलीं तांब्राच्या भयास्तव ज्यास जिकडे मार्ग जहाला तिकडे मनुष्ये निघून गेलीं जानभट आपला मामा मालवणामध्ये कुटुंबसह होता, तो तांब्राच्या घामधुमी करिता परागदा होऊन गेले कुडाळ प्रांतीं सपूर्ण घामधुमी जहाली त्या उपरांतिक खेम सावत देसाई प्रात मजकूर याणीं महाराज राजश्री स्वामीच्या राज्याची निष्ठा सोडून तांब्राचा अवलंब धरिला आणि तांब्राकडील फौज दार महमद अब्बस व अबदुल राजखान यास जमावानिशीं कुडाळास आणिलें त्याच्या स्वान्या मुलखामध्ये होत्या एकवेळ मौजे मजकुरीं स्वारी येऊन कित्येक लुटी नागाव करून मनुष्ये धरून नेलीं मौजे मजकुरचे देव श्रीनारायण व रामेश्वर एथें गोवध करून देवस्थाने अष्ट केलीं जजिन्याच्या मनुष्यास बाहेर जावया करितां मोगलाच्या भयास्तव सावताच्या रिस्का ? करिता जागा नाहीं कोठून दाणा गला येणें तो राहिला मनुष्यास अन्न नाहीं जो कोणी मूठमदींने दलाकडे जाऊन भाजीपाला आणून उदरपोषण करीत वाचला व कितीएक मनुष्ये जजिराच्या लोकांचीं मयत जहालीं असा प्रसंग जाहल्यावर चाकर लोकाखेरीज जजिरे मजकुरीं जे कोणा होते ते बिदनूर प्रांतीं जाऊ लागले ते समयीं जजिराचा मुद्राधिकार राजश्री कृष्णाजी मोहिते यांस होता त्याणीं व जजिन्याचा तटसरनोबत व नाइकवाडी याणीं आपणास पुसिलें कीं तू ब्राह्मण म्हणजे एका पायानें क्षीण आहेस, तुझ्यावस्तु कोठें जावतें असें नाहीं जजिरामध्ये अन्नाचें दुर्भिक्ष्य जाहलें त्याहीमध्ये कर्नाटकांतून वाणी उदमी उकडे तादूळ आणितात ते काहीं ब्राह्मणाच्या प्रयोजनाचे नव्हत आम्ही मराठे लोक भाजीपाला खाऊन धन्याची जागा जतन करीत आहो आम्हाच्या निष्ठेस फलदाता ईश्वर आहे आम्हा चाकर लोकांस सुटका नाहीं तू ब्राह्मण कर्नाटकास जाणार तर सुखरूप जाणें आम्ही निरोप देत असों म्हणून आपणास सांगितलें त्यावर आपण उत्तर दिलें कीं आपण एथें आहां मार्गें तुम्हामध्ये राहून उपाध्येपण करून सुख भोगिलें आणि तुम्हास काहीं काल विलग पडल्यावर टाकून जावें, ही गोष्ट ईश्वरास बरी मानवणार नाही, व महाराज राजश्री स्वामींनीं जे समयीं सिंधुदुर्गास मुहूर्त केला ते समयीं आपल्या मामास विचारिलें कीं, येथें ब्राह्मण कोण रहातो ते समयीं आपला मामा बोलला कीं आपला भाचा दादभट येथें राहून उपाध्येपण करील म्हणून बोलून महाराज स्वामींचे दृष्टीपुढें आपणास उभें केलें आपण ते समयीं महाराजा सन्मुख बोललों कीं आपण येथें राहून उपाध्येपण करीन म्हणून सांगितलें ती गोष्ट आपल्या चित्तामध्ये आहे ते केवळ महाराज स्वामीजवळ मी भाष्य दिल्यासारखी जहाली त्या गोष्टीस आता माझ्या हातून आता अतर करवत नाहीं होणार प्राक्तनाधीन आहे 'कोठेंही गेलों तरी सुटणार नाहीं असें असता ही जागा टाकून आपण जात नाहीं तुम्हाबरोबर जसें होईल तसें होऊ म्हणून बोललों त्या उपर जजिन्याचे नायकवाडी याणीं व लोकांनीं आपलें समाधान केलें कीं, आम्हा निमित्त तुम्ही म्हणून इतका निर्धार केला, त्यास आम्ही जें अन्न मिळवू त्यामध्ये तुमच्या प्रयोजनाचे सुरई तादूळ व नाचणे जे मिळ-

तील ते तुमच्या कुटुंबास देऊन, भार्जापाला आणि त्यातील विभाग तुजला देऊ म्हणून समाधान करून सांगितलें त्यावरून आपण राहिलों त्यास जजिन्यामध्ये पाच वर्षेपर्यंत मोठें महार्णवांतील दु खामध्ये गडवरी याच्या घरी लग्न मुहूर्त, हव्यकव्य, बरें वाईट जो प्रसंग जहाला जो सपादिला ज्यानें आपल्या उचितानें जें दिलें तें तितकें घेऊन लक्षश मानिलें, न्यून पूर्ण बोलिलों नाहीं कार्य-निमित्तें जे सर्व प्रसंग धामधुर्माकरिता तुटका जहाला असेल तो पदार्थ यावयास हे लोक अन-मान करणार नाहींत पदरीं नाहीं तेव्हा मजलाच कोठून देणार ? असें चित्तामध्ये मानून कार्य-प्रसंग सपादिले कोणाचेंही न्यून पडू दिलें नाहीं व कोणा समागमें खटला न केला या-प्रमाणें पाच वर्षे दु खाचा घालविलीं उपरांतिक सुभिक्ष्य प्रसंग होत चालला महाराज राजश्री राजाराम चर्दी प्रातीं असता राजश्री रामचंद्र पंडित अमात्य विशाळगडीं राहून सपूर्ण तांब्र कोंकण प्रांत प्रवेश केला होता त्यास दहशत लावून नि शेष घालविला कुडाळ प्रातही राजश्री नरहर कृष्ण मुतालिक दिमत पत प्रतिनिधि व राजश्री सखोजी नाईक जगताप यास जमावासहवर्तमान पाठवून खेम सावत यास हातीं घेऊन कुडाळीं मोगल होता तो परा-भवातें पावविला प्रात मजकूर कबदस्त जहाला मनुष्यास जाण्यास व यावयास मुख्यगिरी मध्ये रहावयास जागा जहाला सुभिक्ष्य काल दृष्टानें पाहिला त्या उपरांतिक ईश्वरी इच्छेनु-रूप होणारा सारखें कालचक्र प्रसंग सन आर्बा तिस्रें यामध्ये महाराजाचा प्रसंग जजिरा प्राप्त जहाला ते समयीं उपल्ग मनुष्ये जितकीं होती तितकीं काहीं मेलीं व काहीं गेलीं जजि-राच्या लोकांचीं तर घरें वुडालीं ते समयीं आपण जातो तर कोणी नको न म्हणते परंतु आजपर्यंत येथें राहून काळ दुष्काळ काढून या लोकास सोबत दिली त्यास अशा प्रसंगास टाकून गेल्यावर ईश्वर बरें पहाणार नाहीं म्हणून निर्धार करून पाहिला होणार प्रसंग चुकत नाहीं, परंतु काहीं बुद्धिवाद सागावा दैवी मानवी उपाय करून अरिष्ट दूर करावें म्हणून लोकास व सुभानजी नलवडे मुद्राधिकारी यास सांगितलें आणि कितीएक शांति केल्या, व मौजे मजकूरचे देव तांब्र यानीं भ्रष्ट केले आहेत त्याची हि अर्चा शुद्ध करावी म्हणून सांगि-तलें, आणि दोन देवस्थानें अर्चाशुद्ध शास्त्रसमते बोललीं आहेत त्याप्रमाणें करून देवस्थापना केली त्यावरून मौजे मजकूरचे ग्रामस्थ यानीं देवासनिध उभें राहून सक्त्व केला की, देवा, तुझी स्थापना या ब्राह्मणानें केली, हा मौजे मजकूरचा उपाध्या, परंतु या समयीं अधिक काही घावें म्हणून समस्त ग्रामस्त मिळून दोन देवाल्याचा अभिषेक आपणास देऊन वृत्ति भूमीपत्र करून दिलें उपाध्येपण गांवचें व किल्याचें इस्तकबील पासून आजपर्यंत करीत असों असें असता कृष्णभट महाजन जानभटाचे गोत्र पुरुष हे मौजे मजकुरीं येऊन राहून आपणा समागमें उपाध्येपणाचा खटला करू लागला त्यास पाहिल्यापासून सदरहू वर्तमान विदित केलें आहे, मनास आणि मनसुबी करावी, म्हणून तुम्ही हजर मजालस करीणा सांगितला व जजिराचे मोतदिमत तटसरनोबत नाइकवाडी लोक याजवळही हजर मजालस आणिता त्यांनीं सांगितलें कीं, महाराज राजश्री थोरले कैलासवासी स्वामींनीं जजिरा वसाविला त्या दिवसा-दारभ्य आजपर्यंत दादभट उपाध्ये आम्ही जाणत आहों आमच्या घरचा मुहूर्त सोहळा,

हृद्यकव्य, कोणीं वेलें, कोणाची प्रथम पिढी, कोणाची दुसरी व कोणाची तिसरी अशा तीन पिढ्यापर्यंत हा उपाध्या, आम्ही याचे शिष्य दुसरा पदार्थ नाहीं इल्लीं वृष्णभट महाजन जानभटाचा गोत्रज म्हणून उपाध्येपणास भाडतो, तर ग्रामसंबधिक उपाध्यपण बहुत काळ दाद भटांनीं चालविलें आहे त्यास मौजे मजबुरचा उपाध्या जानभट, त्याचा गोत्रज वृष्णभट, त्यास ग्रामसबंधें उपाध्येपण जें असेल तें दादभट याणीं व कृष्णभटांनीं समजून रहावें जजिराचें उपाध्येपण दिवाणसंबधिक व जितक्याचा याणीं व वाणी उदमी सावकार व साववारी तांडेल व बनेतुम (?) इतक्याचें उपाध्येपण दादभट याचें आणि याणींच आजपर्यंत उपाध्यपण चालविलें कित्येक महार्णांचे प्रसंग सोस्विले आम्हा लोकांबरोबर कितीएक काळ दुष्काळ काढिला भाजीपाला खाऊन सोबत दिली आमचा काळ तुटवा जे समधी जहाला ते समधी आम्ही जितकें दिलें तितकें लक्षशहा मानून आमच्या घरचीं कार्यप्रस्तें वेलीं महामारीचा प्रसंग जहाला ते समधी हा ब्राह्मण जित राहून महामारीचें भय न धरिता कितीएक प्रकारें शांतीकमें वेलीं अरिष्ट निसन होउन त्यामुळे आमचे काहीं जीव वांचविले मौजे मज कुरचीं दवस्थानें भ्रष्ट जहालीं होतीं तीं या ब्राह्मणाने अर्चाशुद्ध वरून स्थापना वेलीं इतकी खस्त खाऊन आजपर्यंत उपाध्येपण केलें जजिराचें उपाध्यपण म्हणजे आम्हां लोकांचें, तें आम्ही तीन पिढ्यापर्यंत वडिलांपासून या ब्राह्मणास दिलें आहे व दिवाणसबंधीं कार्यप्रस्त प्रसंगोचित होईल तेंही या ब्राह्मणाचें म्हणून लोकांनीं तुमचें वर्तमान सांगितलें व तुम्ही सदहू वर्तमान सांगितलें त्यावरून मनास आणितां, तुमचा भोगवटा मनास आणितां, जजिरा यास मुहूर्त केल्यापासून साठ वर्षें झालीं त्या दिवसादारभ्य उपाध्येपण करून जजिन्यास राहून कितीएक काळ दुष्काळ काढून भाजीपाला खाऊन गडवरी यास सोबत दिला, त्यांच्या घरचीं कार्यप्रस्तें सपादिलीं ज्याणें जें आत्मसतोषें दिलें तितकें दातृत्व घेतलें, न्यूनपूर्ण काहीं न म्हणिलें व महामारीचा प्रसंग जहाला तें समधी जजिन्यास राहून भय न धरितां कितीएक शांती करून अरिष्ट दूर केलें मौजे मजकूरचे देव भ्रष्ट झाले त्याची स्थापना केली असे कितीएक श्रमसाहस या जागीं केले या करिता जजिन्याच्या लोकांनीं विनती केली कीं, दादभट उपाध्या, याच्या उपाध्येपणास दुसऱ्यास सबंध नाही, व आम्ही लोक काहीं दुसऱ्या ब्राह्मणास उपाध्या असें म्हणणार नाहीं आमचें वचन उपाध्येपणाचें या ब्राह्मणास दिल्याचें गुतून गेलें आता काहीं भय नाही, म्हणावें असें नाही ? परंतु यासी पुढें उपाध्यपणाचें पत्र असावें तें करून द्यावें आम्ही त्यास साक्षी असू पुढें आमच्या वर्षी जो कोणी होईल त्याणीं दादभटास व याच्या पुत्रपौत्रादि सत्तास भजून आपल्या घरचें कार्यप्रस्त होईल तें याजपासून करवावें ये विषयीं अतर करील त्यास काशीविश्वेश्वराची शपत असे असून चुकले तो आमच्या वर्षीचा नव्हे म्हणून शपत पूर्वक बोलले आणि सर्वांनीं विनता केली कीं, त्या वरून व तुमचे श्रमसाहस इस्तकर्वाल पाहिल्यापासून केले व तुम्ही उपाध्यपण जजिन्याचें बहुत काळ केलें आहां परंतु पत्र असावें ही गोष्ट आम्हांस समजून व लोकांनींही तुमच्या विषयीं विनती केली त्याजवरून जजिन्याच्या उपाध्येपणाचें

पत्र करून दिलें असे. तुम्ही व तुमच्या पुत्रपौत्रादि वशपरपरेनें जजिन्याचे उपाध्येपण दिवाणसभधिक व लोकांच्या घरचे करीत जाणें जजिराचे उपाध्येपणास दुसऱ्यास सबंध नाहीं आपलें समाधान असू देणें मौजे मालवण येथील ग्रामस्वधिक उपाध्येपण आहे त्याचा अटभव तुम्हीं व कृष्णभट महाजन घेत जाणें जाणजे छ १६ माहे रज्जब हे विनती " मोर्तब असे "

ले १४
(४१९)]

[श १६४७ पौष शु. ७
ता ३०-१२-१७२५

श्री

सन ११३५ फसली

फेरिस्त नबर २

तहनामा चिरजीव राा सभाजीराजे यास प्रती शाहू राजे याणीं लिहून दिला सुद्ध सन सात अशरीन मया व अहफ छ ५ माहे रविलाखर* उर्फ पौष शुद्ध ७ गुरुवार विश्वाचसुनाम सवत्सरे वितपशील

हद्द श्रीकृष्णा धौम महाबलेश्वरा पासून दक्षिण तीर तहा निगृत्तिमगम* पर्यंत कुल दुतफा मुल्लख दरोबस्त ठाणीं व किल्ले तुम्हास दिले असत कलम

श्रीसावित्री नदी सगमा पासून तहत समुद्रगामिनी पर्यंत दक्षिण तीर जजिर कोर किल्ले सुद्धा व ठाणीं दरोबस्त महाल अकोले पर्यंत तुम्हास दिली अप्त कलम १

मिरज प्रात व विजापूर प्रातींचीं ठाणीं देगल अथणी, तासगाव वगैरे तुम्हीं आमच्या स्वाधान कराव कलम १

इकडील चाकर तुम्हीं ठेवू नयेत व तुम्हां कडील चाकर आम्हीं ठेवू नयेत कलम १

तुगभद्रा दक्षिण तीरा पासून श्रीकृष्णा समुद्रगामिनी व श्री रामेश्वर देखील सस्थाने निर्मां आम्हांकडे करार करून दिलीं असत कलम १

मोंगलाईतील वगैरे उत्तरेकडील मुल्लख सुटले त्यातील निम्मे प्रात तुम्हांस देऊ व तुम्हांकडून सुटला असतां निम्मा प्रात आम्हांस यावा कलम १

तुम्हाशीं जे वैर करतील त्यांचें पारिपत्य आम्हीं करावें आम्हाशीं जे वैर करतील त्यांचें पारिपत्य तुम्हीं करावें तुम्हीं आम्हीं एकविचारें राज्याभिवृद्धि करावी कलम १

एकूण सात कलमें करार करून तहनामा लिहून दिला असे सदरु प्रमाणें आम्ही चालू कांहीं अतर येणार नाहीं " मोर्तब " §

* पौषान जमादिलाबल महिना आहे X कृष्णा घटप्रभाचा † अकाला कारवारचे द० स बीस मल § लेखांक १८, १९, २० पहा

ले १५ }
(१६९) }

{ श १६४८ फाग
{ फेब्रुवारी स १७२७

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री अबाजीपत स्वामी गोसावी यांसि

पोष्य बाजीराऊ बल्लाळ नमस्कार विनती उपरी येथील कुशल जाणून स्वकीय लेखन करीत जाणें विशेष तुम्हाकडून एक दोन पत्रें आलीं व चिरजीव राजश्री चिमार्जा यानीं लिहिलें त्यावरून सविस्तर अर्थ कळों आला ऐसियासि मुल्काच्या बंदोबस्ताबद्दल फौज या प्रांते ठेवावी लागते त्यास कांहीं फौज आगेजणी केलिया खेरीज राहते असें नाही यास्तव तुमच्या आगमनाचा मार्ग लक्षावा लागला तरि जे क्षणीं तुम्हास पत्र पावेल ते क्षणीं अविलंबे स्वार होऊन आल्या उत्तम आहेत पूर्वीं हि पत्रें पाठविलीं आहेत परंतु यावयास विलंबावर घातलें या उपरि दिरिंग लावावा ऐसें न करणें त्वरेने आलें पाहिजे तुम्ही येथें आल्यावरि येथील बंदोबस्त तुमचे स्वाधीन करून राजदर्शनास जावें लागतें ज्यांनीं रहावें त्यांनीं आगेजणी करून बाकी भरावी आणि लोक ठेवणें ते तुमचे विचारें ठेवावे लागतात आम्हाकडे सरकार इजारा करून घेतले दरगावीची बोली औरगाबादेस गेलियावरि करून घ्यावेशी केली आहे तेही होईल साराच प्रसंग इकडील अनुकूल केला परंतु तुमचे येण्यामुळे तटला आहे तुम्ही आल्याविना काहीं होत नाही तरी लौकर लौकर येणें आल्यावरि तुम्हांस ठेऊन आम्ही हुजूर जाऊन कळलें पाहिजे विना तुम्ही आल्या-खेरीज राऊत राहत नाही X क ठी जी कडील कारभार तसाच बुडतो सर्व प्रकारें आमचा घात न करणें लौकर येणें, कीं पुढें तरी मामलियांची सावरासावर होईल वारवार लिहावें तर अडलेंसें दिसतें परंतु न लिहितां उपाय नाही लौकर येणें तुम्हें येणें झाल्या खेरीज आमचें येणें होतच नाही लोभ असो दीजे हे विनती

ले १६ }
(१६७) }

{ श १६४९ चैत शु॥ ९
{ ता १२-३-१७२७

श्री

स्वस्तिश्री राज्याभिषेक शके ५३ प्लवग सवत्सरे चैत्र शुद्ध प्रतिपदा रविवासरे श्रिया-कुलावतस श्री राजा शाहू छत्रपति स्वामी याणीं* राजश्री अबाजी न्यबक यांसि आज्ञा केली ऐसा जे मनसुब्याचा अर्थ सविस्तर राजश्री बाजीराव पंडित प्रधान यांस लिहिला आहे

X क ठी जी म्हणजे कठाजी कदम असावा शाहू रोजनिशी ले २५ वरून या आगदाचा काळ वर अर्जां दिला आहे नहा 'मनसुबा' निजामावरील धामधुमीचा होय. पहा शाहू रो १९-३० * येथें कोरी जागा आहे

स्थावरून कळेल तरि तुम्हीं पडित मशारनिल्लेस चार गोष्टी विचारान्या सागोन अमित्राचे पिछावरि * कृत्यत (क्रियेत) फितूर तुटे तो अर्थ करणे तुम्हीं स्वामीजवळ बोलोन गेलां काय, करितां काय, हा विचार कळत नाही राजश्री प्रधानाचे व राजश्री सेनापताचे चित्तीं विचार काय आहे हा तन्ही शोध घेऊन लेहून पाठवणें त्यावरून स्वामी निश्चिती मानितील *गूज काढावयाचा विचार चित्तात येत नसेल तरि इलाज काय ? वारवार ल्याहावयाची सीमा झाली परंतु कार्यभागाचा विचार दिसत नाही या उपरि तरि गूज काढवें फितूर तुटावा ऐसें चित्तात असेल तरि पत्रदर्शनीं फौजेनिशीं अमित्राचे पिछावर येउन त्याची स्वाताहात करणें †बहुत काय लिहिन

ले १७ }
(४१५) }

{ श १६५० आषाढ वद्य १
{ ता ११-७-१७२८

श्री

सन ११३८ फसली

फेरिस्त न १

स्वतिश्री राज्याभिषेक शके ५५ किलकनाम सवत्सरे आषाढ बहुळ १ सोम्यवासरे क्षत्रिय-कुलावतस राजश्री राजाशमुच्छत्रपति स्वामी याणीं समस्त राजकार्यधुरधर विश्वासनिधीं राजमान्य राजश्री कृष्णाजी पडित प्रतिनिधीं यास आज्ञा केली ऐशी जे, स्वामींनीं स्वामीकार्या-विषयीं तुम्हांस आज्ञा केली आहे

हुजूरचा कारभार पूर्वी ज्या पद्धतीनें राजश्री परशराम पडित करीत होते त्याप्रमाणें करावा आपल्या गळ्यास जाबसाळ देणें त्यास स्वामीचे मुख्यच तुम्हीं आहा कलम १

खासगी पागा व पीलखाना अठरा कार खाने व लोकाचा रोजमुरा याचा हिशेब मनास आणून मोईनजाबते करून द्यावे स्वामी त्याप्रमाणें चालवितील कलम १

सर कारकून व सरदार जिल्हेचे हिशेब व हुजरे यांची बोलाचाली तुम्हीं मनास आणून स्वामींस विदित करीत जावी कलम १

राजश्री यशवतराव गोपाळ व शिवाजी शकर व चित्तो महादेव व जिवाजी राघोजी याजकळील हिशेबकितेब तुम्हीं मनास आणावे हे स्वामींनीं तुमच्या स्वाधीन केलें आहेत कलम १

सोंधेबिदनूर येथील हिशेबकितेब मनास आणावे तेथील खर्चाची बंदोबस्ती करून ऐवज मनास आणावा कलम १

पन्हाळा पावनगड येथील हिशेब मनास आणून बंदोबस्ती करावी व सिंधुदुर्ग कलम १

‡ वरील सेनापतीच्या उल्लेखावरून हा त्याचा फितूर निजामुल्मुल्क राजकडे झालेला असावा असें दिसतें तो फितूर नाहीसा करण्यास निजामावरच हज्रा करावा असा शाहूचे लिहिण्याचा भाव दिसतो † येथून खुद्द महाराजाचें अक्षर

X वार जमत नाही ? * गुज = मनांतलीं तेंढ ?

येणेंप्रमाणें स्वामीनीं सहा कल्मी घदा तुम्हांस सांगितला असे तुम्ही बरी चौकशी मनास आणून कारभार करावा स्वामीनीं दिन प्रतिदिनीं तुमचें उर्जात करून चालवावें यास अन्यथा नाहीं तुमची जिल्हे भूदरगड, सामानगडची राज्यकार्यानिमित्त स्वामीनीं घेतली असे हे एका वर्षानें तुमची तुम्हांस करार करून द्यावी बहुत लिहिण तरा तुम्ही सूत्र असा

ले १८
(४१६) }

{ श १६५२ अ भा० शु ६
{ ता ८-८-१७३०

श्री

सन ११४० फसली

फेरिस्त न ३

राजमान्य राजश्री नीलकंठराव त्र्यंबक यांस आज्ञा केली ऐशी जे तुम्ही तीर्थरूप राजश्री शाहूराजे दाजी ह्याजवळ बोली करणें

उत्तम पक्ष कऱ्हाड पावेतो X सारद, विजा पूर, मिरज अगदीं स्थळें इकडील इकडेच असावीं कोकण दाभोळे पासून किल्ले वसत गड व कुपणे दया करून द्यावा कलम १

कनिष्ठ पक्ष शिराळ्याच्या डोंगराची सारद करावी स्थळें इकडील इकडे असावीत कोकण विजापूर मिरज सदरु प्रमाणें कलम १

यामध्यें जे बोली ठरविली त्याविषयी राजश्री शाहूराजे दाजी यांचे शफतपूर्वक लिहिलें घ्यावें व सनमादिक सरकारकून व राजश्री फत्तेसिंग भोसले यांचें लिहिलें घ्यावें इमान बोल तुम्ही द्यावा बोलाचा निष्पत्ती करून मातुश्री आईसाहेबास बहुमानार्थ न्याव यास मातबर त्यास घेऊन व मातुश्री आई साहेबही जावयास मसादतदेखील साहित्य मागून आणावें

मध्यम पक्ष बनाम व मलकापूर सुभ्याची मारद स्थळें इकडील इकडे असावीत विजापूर, मिरज व कोकण दाभोळ्यापासून क० १

रदबादलमुळें तिन्हीही पक्ष न बहुत तरि हद्द वारणा तहत रामेश्वरापर्यंत मुखस व यामध्यें गड किल्ले देखील कांपल निर्वेध विजापूर, मिरज व निम्में कोकण राजापूर सुभा देखील सगमेश्वर यापासून व भगवत रामचंद्र अमात्य व कृष्णाजी पंडित प्रातिनिधि, हिंदु र व घोरपडे व सगुणाबाई व राणोजा घोरपडे व शशदे व नरगुदे यांन अनुमधानें लागली असतील त्यांस परिछिन्न अस्थपन्न घ्यावें इकडील सेवक इकडे असावे ये विषयी गेल्या अनुसधानास नसाहत असावीत भिवेरपलीकडे याचा लाब मुखस द्यावा कलम १

या प्रमाणें बोली करणें व त्यांचे प्रांतांत इकडील सेवकांची वतने व इनामें तीर्थरूप राजश्री थोरले कैलासवासी स्वामीपासून आहेत तीं चालवावीं अशी बोली करणें सुरुसन इहिदे सल्लासीन मया व अलफ जाणजे छ ५ माहे सफर " मोर्तब " *

ले १९ }
(४५६) }

{ श १६५३ चैत्र व २
{ ता १३-४-१७३१

श्री

(तालीक)

तहनामा चिरजीव राजश्री सभाजी राजे यासिप्रति शाहूराजे याणी लिहून दिल्लें
सु।। इहिदे सल्लासान मया व अल्लफ [शिक्का] छ १६ सवाल शके १६५३ तबरोधिकृत
नाम सवत्सरे चैत्र वद्य द्वितीया, बितपशील

शा वारुण महाल तहद सगम दक्षणतीर
कुल दुतफो मुख दरबस्त देखील ठाणी व
किल्ले तुम्हांस दिल्ले असत कलम १
तुगभद्रापासून तहद रामेश्वर देखील
सस्थानें निम्मे आम्हांकडे, निम्मे तुम्हांकडे
करार करून दिल्ले असत कलम १
किल्ले कोपल तुम्हांकडे दिल्ला त्याचे
ओबदला तुम्हां रत्नागिर आम्हांकडे दिल्ला
कलम १
वडगांव ठाणें पाडून टाकू कलम १
तुम्हांसी जे वैर करतील त्याचे पारिपत्य
आम्हां करावें आम्हांशीं जे वैर करतल
त्याचें पारपत्य तुम्हां करावें तुम्हां आम्हां
एक विचारें असावें राज्याभिग्रदि करावी
कलम १

वारणेच्या व कृष्णेच्या सगमापासून दक्ष
णतीर तहद निवृत्तिसगम तुगभद्रा पावेतो
दरोबस्त देखील गड ठाणी तुम्हांकडे दिल्लीं
असत कलम १
कोकणप्रांत सालशी पलीकडे तहद पच-
महाल आकोल पावेतो दरबस्त तुम्हांकडेस
दिल्ले असे कलम १
इकडील चाकर तुम्हां ठेवू नये व तुम्हां
कडील चाकर आम्हां ठेवू नये कलम १
मिरज प्रात विजापूर प्रातींचीं ठाणीं
देखील अथणी तासगांव वगैरे तुम्हां आमचे
स्वाधीन करावीं कलम १

एकूण नऊ कलमें करार करून तहनामा लिहून दिल्ला असे सदरुप्रमाणें आम्हां
चालवू, यांसि अतराई होणार नाहीं मोर्तब चिटणिसाकडाल इयादी

ले २० }
(४९८) }

{ श १६५३ चै व २
{ ता १३-४-१७३१

श्री

सन ११४० फसली

फेरिस्त न २२

तहनामा राजश्री सभाजीराजे सुरसून इहिदे सल्लासीन मया व अल्लफ छ १६ शौवाल
बितपशील

इ ले १४, १८, १९ २० पहा अशा सारखाच एक तहनामा (श १६२९ मधील)
ख २० ले २८२ मध्ये आला आहे

इस्तकबिल वारणा तहत सगम कृष्णा तीर कुल्लदुतर्फ मुख्ख दरोबस्त देखील ठाणी किल्ले दिले आहेत

तुगभद्रापासून तहत रामेश्वर देखील सस्थाने निम्मीं राजश्री सभाजी राजे यास दिलीं किल्ले कोपल त्यास दिला त्याणीं मुबदला रत्नागिरी थावी

वडगाव किल्ला पाडू जे तुम्हास बैर करतील त्यांचें पारपत्य आम्ही करावें आम्हाशीं बैर करतील त्यांचें पारपत्य तुम्ही करून तुम्ही आम्हीं एकविचारें राज्याची अभिवृद्धि करावी

वारणेच्या व कृष्णेच्या सगमापासून दक्षिणतीर तहत निवृत्तिसगम तुगभद्रा पावेतो दरोबस्त देखील गड ठाणीं दिलीं असत कोंकण प्रात साळशी पलीकडे तहत पचमहाल अकोले पावेतो दरोबस्त इकडाल चाकर त्याणीं ठेवू नयेत व तिकडाल चाकर आम्हीं ठेवू नयेत मिरज प्रांतींचीं ठाणा व तासगांव देखील आमच्या स्वाधीन करावें

एकूण नऊ कलमी करार करून सदरहू प्रमाणें तह दिला असे सदरहू प्रमाणें नऊ स्वहस्ताक्षर मजकुराप्रमाणें करून देऊ यादीप्रमाणें ×

ले० २१ }
(४१७) }

{ श १६५३ चै व ६
ता १६-४-१७३१

श्री

सन ११४० फसली

फेरिस्त न ४

स्वास्ति श्री राज्याभिषेक शके ५७ विरोधिकृत नाम सवत्सरे चैत्र बहुल ६ मृगुवासरे क्षत्रियकुलावतस श्रीराजा शाहू छत्रपतीस्वामी यांनीं राजश्री सुभानरणि मोरे यास आज्ञा देली ऐशी जे स्वामींची व चिरजाव राजश्री सभाजी राजे यांची भेट झाली वारणेपासून तुगभद्रा पावेतो मुख्ख दरोबस्त देखील गड, कोट, ठाणीं त्यांजकडे दिलीं किल्ले कोपल चिरजीव राजश्री याजकडे देविले असे तरा त्यांचीं पत्रे घेऊन येतील त्याच्या स्वाधीन कोपल किल्ला करणें जाणजे बहुत काय लिहिणे, " मोर्तब " ×

ले २० }
[१६६] }

{ श १६५५ ज्येष्ठ व ७
ता २४/५/१७३३

॥ श्री ॥

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री अंबाजापत स्वामी गोसावी यांसि सैवक बाजीराव साष्टांग नमस्कार बिनति उपरि वेथील दुशळ तागार्दत ज्येष्ठ कृष्ण सप्तमी गुरुवार पर्यंत यथास्थित जाणून स्वकीय लिहिणें विशेष- तुमचीं दोन तान पत्रे व

बाळाचें+ पत्र व राजश्री स्वामींचीं पत्रें ऐशीं वाहा कालीं परवा ऐशा पावलीं त्यांत सारांश कां, “ छावणी केली उत्तम केले खर्चास व लोक राजश्री स्वामी पुरवितात प्रतिनिधीस व सरलप्कर, कृष्णाजी दाभाडे खाना केले महाडास येतील † उदाजी चव्हाणाकडील कारकुनास सागोन दोन हजार प्यादे क्षाणविले आहेत तेही येतील सभूसिंग चव्हाण यासही बोलाविलें आहे तेही आल्यावर खाना होतील साचिवासही निरोप दिल्या ” म्हणून सविस्तर लिहिल्याप्रमाणें कळलें परंतु येथील मनसबा ऐसा आहे ‡ शेखजी आम्हास भेटले खोकरीची नाट मात्र त्याणीं दाखवून दिली काम करिता इतकेच केले येथें येतांच दुसरे दिवशीं त्यास बोलावून हत्ती, वस्त्रे देत होतो, खर्चाची रद्दबदल करू लागले तेव्हां बोली करून तूर्त दहा हजार रुपये त्याचे पदरीं घातले बहुमानासाठीं बहुतसा आग्रह केला परंतु ते करून घेईनात लोक कोणी त्याजवळ राहिले नाहींत सारे उठउठोन आपापले कबिले काढावयास गेले तेव्हा गड सुटले नव्हते आता गड सुटले सारे कबिले मुलखातच मागती राहिले लोकांस मागती बोलावू पाठविले आहे येतील तेव्हा खरे पहिले लोक कोणी शें दोनशे भेटले त्यास अटक करून ठेवावे तरि कौल दिल्या कार्य होतें कौलाचेच होते यास्तव त्यास अटकही करिता नये यास्तव निरोप दिल्या आतील राजकारण होतें ते तो पहिलेच दिवशीं वारले आता प्रस्तुत काही शेखजीच्यानें कार्य होत नाहीं बरेही वाटत नाहीं चार महिने येथें राहिल्या उपरि मग त्याच्याने तरतूद होईल ते करतील खर्चास मागतील तसें देणें लागेल गड घेतले त्यापैकीं अवचितगड त्याचे हवाली कबिले ठेवावयास करावा असें झालें तोही त्याचे हवालीं केला न करावा तरि बेदील होतो करावा तरि इतबारही पुरेना परंतु करणें प्राप्त झाला केला या जातीचे त्याचे वर्तमान आहे § खानजादा थोरला मेला त्याचा लेक बाहेर होता तो आम्हाजवळ आहे, आणि लहान भाऊ त्याचे सहा जण आहेत हाही मूल शहाणाच आहे आत सिद्दीसमूल व सिद्दीअबर अ फ ला नी ऐसे आहेत बाराशें माणूस किलियावर आहे पहिले थोडेके होते आलीकडे अजनवेली व † उदेरीहून मदत त्यास आली एकून भरती झाली आहे अजनवेलही मजबूतच आहे उदेरीही मजबूतच आहे चारीं जंजिरे त्याचे बरे खबरदार मुसलमानच आहेत अजनवेलींस कांहीं मराठे असतील त्यांकडे विजयगड, गोवळचा कोट दोन आहेतच तिसरा मडणगडही त्याने बळाविला आहे रायगडावर तीन चारशें माणूस मुसलमान आहेत चार पाचशें मराठे आहेत गड न [?] बळाविला आहे जुजतात कांहीं पैगामही वरील लागला म्हणून गेले आहेत ते लिहितात सत्यामिथ्या तहकीक तह किंवा नाहीं कळलें नाहीं वर्तमान येईल तें लिहून पाठवून ऐसें वर्तमान आहे सविस्तर कळावें म्हणून लिहिलें असे लोभ असो दिजे हे विनती छ २२ जिल्हेज शनवार

† हें पत्र हबशी याच्या मसलतीच्या सबघाचें आहे ‡ शेखजी—हा जजिन्यातील एक फितुरी येथें अक्षर गेलें आहे § सिद्दीच्या मुलांपैकीं वडील * उदेरी कीं खादेरी तें स्पष्ट नाहीं तरी पुढील सदर्भावरून उदेरीच असावें + बाळाजी बाजीरावाचें

ले २३ }
[११९] }

{ श १५६
{ सन १७३४

॥ श्री ॥

—विज्ञापना—चिरजीव राजश्री सभाजी आगरे कुलाबियाहून विजयदुर्ग प्रांते जावयास स्वार होते समयी मजला व चिरजीव राजश्री मानाजी आगरे यास जजारे कुलाबास ठेउन कारभार सपूर्ण निरोपिला त्याप्रमाणे त्यांची आज्ञा वरिष्ठ स्थानी मानोन एकनिष्ठपणे वर्तणूक करून यथाज्ञाने देशदुर्गाचा परामर्श रक्षणयुक्त करावयाचें तें केले शिपाई लोक आदिकरून मातबर सरदार नामाकितांस खावया खर्चावयाचा अनुपत्य जाला त्याची समाधाने शब्द-गौरवाने व किंचित् देउन घेउन राखिली चिरजाव सभाजी आगरे इतडे आले म्हणजे तुमची उर्जितें करून म्हणोन कित्येक शफतपूर्वक लोकाशा भाषण करून महाराजाचे जागे जुने व नवे शामलापासून घेतले ते हा कालपर्यंत जतन केले कारभार प्रसंग काडा पावेतो केले ते चिरजिवाचे आज्ञे खेरीज केला नाही तदनंतर चिरजीव विजयदुर्गाहून कुलाबा आले. आम्हांस व सर्व लोकांस आल्हाद जाला कीं, अत पर आपलें उर्जित होईल व आम्ही काम-काज केले हें धनी दृष्टीने पाहून गौरशी करील म्हणोन आस्था होती ते गोष्टी त्याही एकी-कडे ठेवून आम्हाशी व चिरजीव मानाजी आगरे याजशीं दुरोवताचे भाषण करू लागले. नित्य नवेच कारभारसबधे आरोप ठेउन प्रथमता मजला बाहेर घातले तदोत्तरीं मानाजीस जीवनमुक्त करावयाचें आरभिलें हें त्यास कळताच हिम्मत धरून प्रात काळी तो निघोन रेवदंडियास गेला सभाजी आगरे यांनीं देशदुर्गाचा परामर्श बदोबस्त करावा, लोकांची समाधाने करावी ते किमपि न केली जे दिवशीं चिरजीव मानाजी आगरे निघोन आले त्याचे दुसरे दिवशीं उदेरकर शामलानीं थळच्या चौबुर्जा सनिध मोर्चा होता त्याजवरि घातले जुझ बरें दाट जाहाले मुर्चायातील तोफ शामलानीं नेली तथापि तेथील लोकांचे समाधान व मोर्चाची बदोबस्ती न करितां दुसरे दिवशीं चिरजीव सभाजी आगरे निघोन सुवर्णदुर्गास गेले आणि तमाम लोकांनीं अवसाने सोडली महाराजाचे जजिरे व कोट, ठाणीं नाजूक वरघाटे ताम्राने उदड उत्पात केले राजे स्वारीस आले हाते परंतु महाराजाचे एक-निष्ठ सेवक होते त्याणीं देशदुर्गे जतन करून फिरगी, इंग्रज, शामल वगैरे शत्रूवरि स्वामींचा प्रताप कोदड फिरवून शत्रु पादाक्रांत केले हल्लीं तरि सुगम प्रसंग महाराजासारखा धनी सर्व प्रकारें अभिमानी चित्तावरि धरितील तरी रुमशाम शासनाक्रांत करितील या समयी फिरगी, इंग्रज, हबशी याणीं महाराजाच्या स्थळाची चालना करावी ऐसें नव्हते परंतु कालवर्षे करून जालें त्यास उपाय काय ? आपण महाराजाचे सवेशीं यावे याच उदेशे लवलीया* पर्यंत आलो त्यास राजमाचीकराकडील कांहीं वृत्त आढळलें यास्तव तिकडे गेलीं राजमाचाचा बदोबस्त केला व या उपरि कुलाबा जाउन बदोबस्त करितो लोकांस

— हें पत्र लक्ष्मीबाई आग्रे यांनीं शाहूमहाराजास लिहिल्लें आहे । लवळें = लोवळें
हा गांव सगमेश्वराजवळ आहे

विना दिल्या घेतल्या खेरीज समाधान होतें ऐसें नाहीं तमाम लोक बेदिल, निराश्रित, धनी नाहीं, ऐसें त्याचें चित्तात जालें साहित्य तो जालें पाहिजे या जिल्ही या मु त शी ल जिल्हा राजश्री प्रधान पताचा आहे सर्व प्रकारे हशमांनी व फौजेने व कित्येक गोष्टीने सजुदे आहेत महाराजांनी कृपाळू होउन राजश्री प्रधानपतास आमच्या साहित्याविशीं आज्ञा करावी महाराजाचे आज्ञेप्रमाणें ते साहित्य करतील व लोकास समाधानपूर्वक डौलें तीस पसतीस पाठवावी तें त्यास देऊन मनोधरण करून या जिल्हियाचा बंदोबस्त करून महा- राजाचे पायासनिध येतो आम्हास महाराजाचे पायाखेरीज दुसरा अवल्ब आश्रा आहे ऐसे नाहीं जरी डौलें येत नाहीं तरी लोक तजा वजा जाहाले सभाजी आगरियांनी तो या जिल्हियाची उपेक्षा केली आहे महाराजास एक एक स्थळ निर्माण करिता काय श्रम लागले आहेत ? ते स्थळें अनियासें शत्रूचे हातात जाऊ सक्ते लोकाचा इतबार पुरत नाहीं लोक कष्टी आहेत कोणे समर्थी त्यास काय वृद्ध सुचेल व कोणाकडे डोळे देतील तें न कळे शत्रु तरी उशापायेतरास सकळ सामुघ्रीनें सिद्धच आहेत तरी महाराजांनी कृपाळू होउन डौलें अगत्य पाठवावी सारास महाराजांनी सध्या दोन गोष्टी कराव्या एक प्रधान पतास साहि- त्याची आज्ञा करावी, दुसरे डौलें पाठवावी म्हणजे बंदोबस्त महाराजाचे प्रतापें करून होतो. आम्हांस महाराजाचे पाया खेरीज दुसरा आश्रा आहे ऐसें नाहा देवधर्म मायबाप सर्व महा- राजाचे पाय आहेत सदरुप्रमाणें साहित्याची आज्ञा करणार महाराज धनी आहेत

चिरजीव राजश्री मानाजी आगरे याणीं राजकोट, च्चेउल आपले हातीं घेतलें हजार पांचशें माणूसही जमा केले आहेत व फिरगी व इप्रज ही अनुकूल करून घेतले

ले २४)
(४२) }

{ श १६५६ भाद्र
{ सन १७३४ आगष्ट पूर्वी

श्री

श्रीमन्महाराज परमहंस परशराम बाबा स्वामींचे सेवेशीं आज्ञाधारक चरणरज बाजीनें कृतानेक विज्ञापना, स्वामींनीं आशीर्वाद पत्र पाठविलें तें पावलें कित्येक मजकूर लिहिला त्यास आमची निष्ठा स्वामींचें पायां शिवाय नाहीं, हें आम्ही काय सांगावें ? जैशा स्वामी बुद्धि चित्तांत धरतील तैशा होईल असो ते इतका परिहार त्याहावा असें नाहीं आम्ही लेकरें खरी आज नव दिवस जाहले राजश्री X X X स्वामी निरोप देत नाहींत आता दोन प्रहरीं राजश्री आबाजीपतांचें+ पत्र आलें कीं पुणेस लवकर येईन असें त्यांचें पत्र आलें आहे तर ठरावित्तां येईल सेवेशीं आज्ञा पा ही विज्ञापना

+ अंबाजीपंत पुरदरे हा १६५६ भाद्रपद शु ८ (२५।८।१७३४) रोजीं वारला त्या पूर्वीचें हें पत्र (मा इ स मळक प्रयांक ३३ पुरंदरे दत्तर भा १ पृ ६७)

ले २५ }
[२५] }

{ श १६५७ श्रावण व १
ता २४-७-१७३५

श्री

वेदशास्त्रसपन्न राजश्री नारायण दीक्षित पाटणकर स्वामींचे सेवेशी—विद्यार्थी बाजी राव बल्लाळ प्रधान नमस्कार विनती येथील कुशल ता छ १४ रबिलावल जाणोन स्वकीय लेखन करावयास आज्ञा केली पाहिजे विशेष स्वामीने मथूरे सन्निध धर्मकृत्यास दहा गांव मागितले त्यास तेथे आपला अमल बैसला म्हणजे दहा गाव तुम्हां मागाल ते इनाम करून देऊ सुरु सित सल्लासेन मया व अल्लफ बहुत काय लिहिणे कृपा केली पाहिजे हे विनती

ले २६ }
[४२०] }

{ श १६१८ चैत्र शु १
ता २-३-१७३६

श्री

सन ११४५ फसली

फेरिस्त नबर

शिक्षा

स्वास्तिश्री राज्याभिषेक शके ६२ अनल* नाम सवत्सरे चैत्र शुद्ध प्रतिपदा भोम-वासरे क्षत्रिय कुलावतस श्री राजा शमु छत्रपती स्वामी याणीं वलदेज यांस करून दिला तह नामा ऐशी जे- वलदेज कुडीदोर जुली यासेफाल तेजफन खालनेस बदर कोची याणीं जजिरे सिंधुदुर्गचे बदरास आपणाकडालि जाहजावरून नुबल दलील व पित्रलेनजाई या दोघाजणां-बराबर कोल्हापूर मुक्कामी पत्र पाठविले असतां जहाला करार बितपशाल

१ वलदेज बदर कोची यांचे बाबद हद्दीचे कोपानीं महाराजा सन्निध बसून बोली केली कीं, स्वामीची व वलदेजाची गोडी व खुलासा बळकट झाला आहे तो यावत् चद्रसूर्य तोंवर करार चालावा मध्ये अतर होऊ नये कलम १

१ महाराजांनीं आपणास मालवणच्या बदरीं वखार बाधावयास जागा दिली आहे तो वेंगुल्यीस वखार होती त्यास त्यानें आपला खर्च लावून बाधून यावी वेंगुल्यीस पहिले आपले चालवीत होते तसे चालवावे म्हणून विनती केल्याप्रमाण करार असे कलम १

१ जहाज बदरांत येतां वादळाने शिकस्त जहाले नरि आपले लोक लावून जिज्ञस निघेल तो आपला आपल्यास काढून यावा त्यास खर्च लागेल तो वरकड बदराच्या शिर स्त्याप्रमाणे वलदजांनीं आपणाकडून यावा कलम १

पूर्वी वेंगुल्यीस फैतारी (फॅक्टरी) म्हणजे वखार होती ती लुटून नेली त्या गोष्टीबद्दल आपल्या मनामध्ये काही नाहीं कलम १

ले २८ }
[४३] }

{श १५५९ माघ शु २
{इ १७३८ जाने ११

श्री

श्रीमत महाराज श्रीपरमहसबावा स्वामींचे सेवेशीं अपत्य चिमार्जीनें कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना येथील कुशल माघ शुद्ध द्वितीयापर्यंत स्वामींचे आशीर्वादे करून यथास्थित असो विशेष तीर्थरूप राजश्री रायाकडून पत्ते स्वामीस आलीं तींच व जिन्नस पाठविलीं आहेत त्याजवरून विदित होईल सारांश स्वामींचा अशीर्वाद तीर्थरूपाचे मस्तकी आहे तत्प्रभावेकरून म्लेंच्छ मोठा गर्वेकरून आला तो गर्वहत जाहला समूर्लीं अविलंबेच बुढालियाचें वृत्त येईल ते मागाहून सेवेशीं लिहून पाठवितो अवरगाबादेची फौज त्याचे कुमकेस जाणार, शहर सोडून फुलदरीस आली आहे स्वामींच्या आशीर्वादे ये फौजेचा नि पात इकडेच होईल असो आशीर्वाद दिला पाहिजे होतें तें स्वामींच्या आशीर्वादे होतें सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले २९ }
[५५] }

{श १६६० फाल्गुन शु ६
{ता ४-३-१७३९

श्री

श्रीमत महाराज श्री परमहस बाबा स्वामींचे सेवेशीं, आपत्ये चिमार्जीनें कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना तागाईत फाल्गुन शुद्ध षष्ठीपर्यंत स्वामींचे आशीर्वादेकरून यथास्थित असे विशेष आशीर्वादपत्र पाठविलें तें प्रविष्ट होऊन सतोष जाहला तुम्हीं वसईवर लगट करून शिमगे पूर्णिमे आलीकडे श्रीनें तुम्हास वसई दिली ऐशियास स्वामी साक्षात्कार ईश्वराचा अश आहेत स्वामींचे मुखातून निघेल त्याप्रमाणें होईल येविषयीं संशय नाही स्वामींनीं कृपा करून अभय उत्तरे देऊन वसई दिली म्हणोन आज्ञा केली तेन्हां वसई दिलीच स्वामींचे अभय [वचन] पूर्ण चितात धरून आज्ञेप्रमाणें शरीरद्वारा साहस करणें तें आम्ही सर्वही करीत असो तरि शिमगे पूर्णिमे आलीकडे वसईवर स्वामींचा ध्वजारोपण करण्यास स्वामी समर्थ आहेत सेवेशी श्रुत होय हे विज्ञापना

ले ३० }
[४५] }

{श. १६६१ चैत्र व ५
{ता १७-४-१७३९

श्री

श्रीमत महाराज परमहस स्वामींचे सेवेशीं, चरणराज बाळाजी बाजीराव कृतानेक विज्ञापना येथील कुशल तागाईत चैत्र वद्य पंचमी मंगळवार मुकाम म्हसाळ कृष्णातीर येथें स्वामींचे कृपेकरून सुखरूप असो विशेष

वसईकडील वर्तमान तर मोर्चे लागले आहेत दोन तीन सुरंग जवळही गेले आहेत व पांच धमधमे तयार झाले आहेत परंतु सुरगास पाणी लागल्यावरून मोर्चे चालत नाहीत लष्कर फार, दोन तीन महिने एक जागा मुक्काम झाला गवत चव्हा गावाहून आणावे लागते असे वर्तमान तेथील आहे तें स्वामींस तीर्थरूप राजश्री आपा सेवेशीं लिहीतच असतील मीही वर्तमान विदित व्हावे म्हणून लिहिलें आहे +इराणी तो वे या स (तहमास) कुलीखान यानें पादशाह व सर्व लोक कैद केले, आणि आपण दिल्लीस येऊन तत्कावर बसणार पुढें दक्षणे-वर चाल करावी हाच त्याचा पुर्ता आशय आहे असो पुढें होईल वर्तमान तें शेवटीं लिहून पाठवू तीर्थस्वरूप राजश्री \$राऊ बन्हाणपुराजवळ आहेत येथील वर्तमान तर तूर्त राजश्री छत्र-पती स्वामींचा मुक्काम येथेंच आहे विशेष अर्थ लिहावयास योग्य आहे असे नाही सर्व आश्रा व आशीर्वाद आमचे मस्तकीं असे तो वसईही येईल तहमास कुलीखानासही पोंचेल स्वामींनींही सदैव लेखकास आज्ञा करून तीर्थस्वरूप राजश्री आपास लिहिलें पाहिजे स्वामींचा कृपा आहे तों सर्व घडतच आहे वरकड विशेष अर्थ आहे असें नाही सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले ३१ }
[४३९] }

{श १६६१ वैशाख शु १५
{ता १२-५-१७३९

श्री

त्यात * बुदले भरून छ ३ † सफरीं कुल अवघी सिद्धता करून, लोकास सुरंग उडताच हल्ला करण्याविशीं ताकीद केली छ ४ रोजीं सुरगास बत्या दिल्या राजश्री Xराणबाकडील पांच सुरंग उडावे त्यात चार उडाले एक उडावयाचा होता तोंच लोकानीं तातड करून हल्ला केली तों पाचवा सुरंग उडाला तेणेंकरून लोक बहुतकरून दगाडानीं दडपले तैसे हल्लेस हशमाचे लोक चटले होते तेही उडाले, व फिरगी यानें हुक्के व गरनाळा, दारूचीं मडकीं, बरखदाजी, रजगिरी येणेंप्रमाणें अतिशय मार दिला यामुळें ते दिवशीं लोक कच मोहरे जाले काम कारेगार जालें नाही दुसरे दिवशीं दोन सुरंग उडता राहिले होते, त्यांचा शोध करून, बत्या ठोक करून, सान्या लोकांची निवड करून, हल्लेविशीं ताकीद केली, आणि सुरंगास बत्ती दिली त्याने निम्मे बुरूज उडाला लोकानीं जीवित्वाकडे दृष्टी न देतां चालोन गेले फिरगी याणीं आंतून मेढा घालून बळ धरिलें होतें हल्ला करितांच हुक्के व गरनाळा, दारूचीं मडकीं, राळ, माशाचें तेल, बरखदाजी ऐसा सामे परता मार दिला परंतु लोकानीं मेला तो मेला, जळाला तो जळाला, त्याजवर दृष्टि न देता ज्या जागा गेले त्या जागांच

† वसईचा किल्ला घेतल्याची हकीगत साष्टीची बखर पृ० १६-२२ यांत पहावीं-

+ नादीरशहा (१७३८।३९) \$ राऊ—राव—बाजीराव

* हें पत्र असें त्रुटितच सापडले आहे मजकुरावरून हें कोण्या सरदारानें शाहू-महाराजांस लिहिलें असावे † (ता १-५-१७३९) Xराणबा=राणूजी शिंदे

कायम राहून फिरगी यासही मार दिला त्याणीं तो जे जे जागा खिंडारें पडला होती त्या जागां दाख्खा मडकीं व राळ टाकून होमच मांडिले तैसेच लोकानीं सोसून कायम राहिले फिरगी याणा तो हिमतीची व मर्दुमीची सीमा केली तथापि बाहेरील मार बहुत जाला आंतील चांगलेच माणूस रेणोळ व ढो णें व मोठे मोठे फिरगी मेले त्यामुळे व बाहेरील मारामुळें बेऔसान होऊन कौल मागावयास माणूस पाठविलें त्याजवरून कौल देऊन त्याजकडील तिघे भले माणूस आणिले त्याजपार्शीं करार करून तहनामा देऊन आंत पाठविले हत्यार व कबिले सामान सुद्धां सोडावे ऐसा करार केला सहा दिवसाची मुदत दिली जागा जागां गलबतें आणावयास माणसें पाठविलीं आहेत व जमाही झालीं आहेत सत्वर जाऊन किल्यावर निशाण चढेल ऐसें विस्तारें वृत्त लिहिलें श्रवणें बहुत आनंद जाला त्याचा विस्तार लिहितां विस्तार आहे वसई [म्हणजे तेथें] एक्या तोंडानें झुजावें कोट बिलद, गच्ची रूद मोर्चा अथवा सुरुग चालवीन म्हटल्यास पाणी लागतें फिरंगी-यांसारखे झुजणार असें असोन अप्रतिम तर्तूद करून उघडे सुरुग चालविले त्याणीं ही प्रत्योपकार यथाविध केला तत्रापि स्वामींचे पुण्य व पराक्रम अप्रतिम तन्मुळें त्याजवर सलाबत बसून ईश्वरावर तवकल केली तन्मुळें फिरंगी यावर सलाबत बसली दक्षिणची फौज म्हणजे मऊ लागलें म्हणजे बेजरब घेणार, कठाण लागलें म्हणजे फिरोन पहाणें नाही ऐशी पूर्वापार या राज्यांतील तन्हा [असें] सरदारांस कर्म जहालें नाही, पुढेंही होणें नाही, हा तो निश्चयच आहे स्वामी केवळ ईश्वरी अवतार, तन्मुळें ह्या फौजेस ह्या हिमती जहाल्या ज्या प्रकारें वानरांकरवून लका घेविली त्या प्रकारें हे गोष्ट जहाली दक्षिणी फौजेस उपास करून व छातीचा कोट करून झुजावें हे हिमत पूर्वी कोणी केली ऐसें ऐकिलेही नव्हतें परंतु स्वामी साक्षात् ईश्वराचे अवतार ह्यामुळें हे कर्म होतें येथें सशय नाही सर्व प्रकारें ओढ, उपास करून हिमत धरणें आणि येणेंप्रमाणें झुजणें ही गोष्ट सर्व स्वामींच्या पुण्याची आहे नाही तरि औरंगजेब पूर्वीही पातशाह जहाले होते त्यानीं हीं कर्म करावी परंतु त्यांस ही तवकल न जहाली स्वामींचें पुण्य थोर, तत्प्रभावे हे होतें नाही तरी ह्या गोष्टी विचाराच्या वाटेनें या समयांत बहान्या ऐसें येत नाही स्वामी ईश्वराचे अवतार हे गोष्ट खरी येथें सशय नाही आम्ही मानवी लोक, नानाविध मनाचे प्रकार, निश्चय होत नाही सारांश येतदर्शी पर्याय मनात आणिता अत चित्तांत येत नाही सर्व गोष्टी ईश्वरा-वतारासारख्या आहेत जे सेवक हे पराक्रम पहात असतात त्याचे जन्म धन्य आहेत जे कामास आले त्याणीं तो हा लोक व पर लोक साधिला ज्या पासून ईश्वराची सेवा जितकी घडावयाची असते त्याप्रमाणें घडते सारांश, हे तर्तूद, हे मर्दुमी, या समयांत हे हिमत, हे गोष्ट मनीं ही कल्पवत नाही हीं कर्म ईश्वरासमान आहेत सेवेशीं श्रुत होय हे विनति

ले ३२ }
[५६] }

{श १६६१ वैशाख व० १
{ता १३-५-१७३९

श्री

श्रीमत् महाराज राजश्री परमहंस बाबा स्वामींचे सेवेशीं,

चरणरज चिमणाजी बालक विज्ञापना येथाल वर्तमान तागाईत वैशाख वद्य १ पावेतो महाराजांचे आशीर्वादेंकरून यथास्थित असे विशेष स्वामींचे आज्ञेप्रमाणें भानिवास केदार याजसमागमें पुतळ्या १२५ रुपये १२५ एकूण सवाशें पुतळ्या व सवाशें रुपये पाठविले आहेत सेवेशीं प्रविष्ट जाहलियांचें उत्तर सादर जाहलें पाहिजे, व सर्व स्वामींच्या आशीर्वादेकरून फत्ते जाहलियांचें वृत्त सविस्तर काल लेहून सेवेशा विनतीपत्र Xपाठविलें आहे तें पुण्याहून राा अताजी नारायण याणा स्वामींचे सेवेशा पावतें केलेंच असेल सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

पैवस्ती चद्र २४ सफर सन तिस्सा सल्लासेन हे ज मा अ से [?]

ले ३३ }
[५७] }

{श १६६१ ज्येष्ठ वद्य ६
{ता १५-६-१७३९

श्री

श्रीमत् महाराज श्री परमहंस बाबा स्वामींचे सेवेशीं

अपत्ये चिमणाजीने कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना येथील कुशल तागाईत ज्येष्ठ बहुल षष्ठीपर्यंत स्वामींचे आशीर्वादेंकरून यथास्थित असे विशेष सोमाजी बराबर स्वामींनीं आशीर्वादपत्र पाठविलें तें प्रविष्ट होऊन सतोषावाप्ती जाहली वसई फत्ते जाहली यावरून स्वामींनीं मजला कित्येक कृपा उत्तरे गौरवून दाशरथी आदिकरून साक्ष-उपसाक्ष देऊन आज्ञा दिली तर सर्व सामर्थ्य स्वामींचे आशीर्वादांचें वसई दिल्ली दिल्ली हें उत्तरे त्रिवार स्वामींनीं लेख केली व स्वामींनीं पाटसास मज दर्शन दिलें तेथेही वसईविशीं अमय दिलें तदनरूप स्वामींनीं वसईवर सुदर्शन प्रेरून धर्मद्वेष्टे यांचा नि पात केला येरवीं वसई सई होती असें [नवतें], व टोपकर अभिरूप होते त्यांच्या सर्व शक्ती कुठित करणें हा प्रताप स्वामींचा, आम्हां मानवी लोकांचें हें कृत्य नव्हे श्री रघुनाथ [याणीं] वानरां हस्ते समुद्री पाषाण तरवून लकेशादिक त्रिकूटाचळाचें मर्दन केलें, तैसेंच श्रीकृष्णें यादवा हस्ते म्लेच्छादि दैत्यांचें निर्दळण केलें, याच प्रकारें पाश्चात्यांचें उपमर्दन स्वामींनीं करून वसईत ध्वजारोपण केलें स्वामी मूर्तिमत ईश्वररूप आहेत स्वामींचा प्रताप कर्तृत्व वर्णावयास

Xले ३१ पहा + ले ३१ चे पत्राचा जबाब

आमची बुद्धि नाही प्रपंचिक विचारें स्वामींनी मज महत्त्व देऊन आज्ञा दिला तर हे सर्व भूषण स्वामीचे आहे मी स्वामीचा असे

पुतळ्या पाठविल्या त्या निफासी आहेत त्यांस फासे करावयास सोने तोळे ५ पांच पाठवणें म्हणून आज्ञा त्याजवरून सदरु पांच तोळे सोने सोमाजी बराबर पाठविलें आहे लक्ष्मणराव याजबाबत सातशें रुपये आम्ही पुण्यास येऊन सेवेशीं पाठवून देऊ

जिन्नस पाठविणे वजन पक्के

४३ साकर

४३ गूळ

४४॥ केशर

४४१ कृष्णागर

४४४३ कस्तुरी तोळे

फिरगी कागद गडी २

पवळी माळ १०८

येणेंप्रमाणें पाठवणें म्हणून आज्ञा त्यावरून सातान्याहून देवविलें

४३ साकर

४३ गूळ

पुण्याहून देवविलें वजन पक्के

४४॥ केशर

४४१ कृष्णागर

४४४३ कस्तुरी

फिरगी कागद गडी २

पवळ्याची माळ १०८

येणेंप्रमाणें सेवेशीं पाठविलें आहे विदित जालें पाहिजे सेवेशीं श्रुत व्हावें हे विज्ञापना

मोतें दर रुपयास मोती १ एक प्रमाणें मोतीं सब्बाशे पाठवणें म्हणून आज्ञा त्यास येथें मोतीं नाहीत स्वामीचे आज्ञेप्रमाणें पुण्यास खरीदी करून पाठवावयाविशीं लिहिलें आहे मोतीं मिळाला तर पाठवितील मोतीं न मिळत तर सब्बाशें रुपये सेवेशीं पाठवितील

पांच कारकुनांस पाठवितों त्यांस घदें सांगणें म्हणोन आज्ञा ऐशास आम्ही पुण्यास आल्यावर स्वामींनीं दोन अथवा तीन कार कून पाठवून द्यावे हे विनती आमची आहे असें असता स्वामींनीं पांच कारकून पाठविले तर स्वामी-आज्ञा आमचे वस्तु मोडवेल असें नाही येविषयीं सोमाजी विनती करील त्याज-वरून विदित केलें आहे स्वामींची आज्ञा सोमाजींनीं जबानी सांगितली त्याजवरून वरुणें पाठविलीं व सोमाजींस, सोमाजी बरोबर दोघे होते त्यांस दिलीं

कारकुनास वरुणें,

१५ तिवटे

३ पासोडिया

१८

सोमाजींस रुप्याचे कडें दिलें, सोमाजी-बरोबर दोघे होते त्यांस दोन पासोडिया दिल्या १९०॥ [१] पुण्याहून देवविले

ले ३४ }
[९] }

{ श १६६२ पूर्वी
सन १७४०

श्री

वेदशास्त्रज्ञ राजश्री † दीक्षित बाबा स्वामींचे सेवेशीं,
विद्यार्थी बाजीराव बलाळ प्रधान साष्टांग नमस्कार विनती उपरी येथील कुशल

† हे नारायण भट दीक्षित पाटणकर होत हे पुढें काशीस जाऊन राहिले

स्वामींचे आशीर्वादे करून यथास्थित असों विशेष मौजे राजणगाव पो मजकूर हा गांव खासगत मुकासा आहे तो राजश्रा बाबूराव मल्हार यास दिला आहे त्यास राजश्री मानाजी जाधव याजपासून चिरजीव राजश्री चिमणाजी याणीं बाकीचे ऐवजीं पैका घेतला त्यास दरम्यान तुम्हींच अहा तुम्हा आपले हाते कारभार विल्हेस लाविला आहे हल्लीं मौजे मजकुरासि वगैरे गांवासि कटकट करणार म्हणून कळलें स्वामींनीं दरम्यान होऊन त्याजकडील कारभार चिरजीवापासून फैसल करून घेतला असता हल्लीं ते कटकट करणार, ही गोष्ट उत्तम आहेशी नाही स्वामींनीं त्यास माकूल करून सांगणें ते शीतीनें सांगावे आणि मौजे मजकुरास कटकट न करिता अमल सुरळीत चालेल तें करावें अगोदर स्वामींस लिहिले असावें यास्तव लिहिलें आहे तरि त्यास फजित करावयाचें ते करून मौजे मजकुराचे वाटेस न जात तें करणें लोभ असो दीजे हे विनती *

ले ३५ }
[५८] }

{ श १६६२ चैत्र वद्य १०
{ ता १० ४ १७४०

श्री

श्रामित् परमहस बावा स्वामाचे सेवेशीं

चरणरज चिमणाजी बल्लाळ कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनतां येथील कुशळ तागा ईत छ ३ मोहरम चैत्र वद्य दशमी मुक्काम किल्ले § कोरिगड घाटमाथा यथास्थित असों विशेष औरगाबादेहून पारनेरनजीक आलों तेथें राजश्री +सभाजी आगे सरखेल एका-एकीं आलीबागेत उतरोन हिराकोट घेतला, सागरगड घेतला, चौलचा कोट घेतला, थळचा कोट घेतला, आलीबागेत कुलाब्याचें पाणी बद केलें ये समय येऊन आपलें रक्षण करावें ऐसें Xमानाजीचें पत्र Sनानांजवळ आलें येताच नानांनीं चार पाचशें राजत वासुदेव जोशी व विठ्ठल शिवदेव व अताजी नारायण या समागमें देऊन रवाना केले आम्हास मानाजीचें पत्र होतें तें आम्हाकडे पाठविलें पत्र मार्गी पावलें तेच दिवशीं लाव मजल करून घोडनदीवर मुक्काम केला तेथून मानाजीस आश्वासनाचें पत्र लिहून रवाना केलें दुसरे दिवशीं विसां कोसांची मजल करून लोहगांवास आलों मानाजीचे कुमके-विषयी इग्रजासही पत्रें पाठविलीं तेच दिवशीं पुण्याहून चिरजीव नानांस रात्री बोलावून आणून त्या समागमें सारी फौज देऊन रवानगी केली ते येथून पाचवे रोजीं कुलाबियास जाऊन पोहोचले आपणही पुण्यास जाऊन तीन दिवस तेथें राहून मातुश्रीचें दर्शन व आज्ञा घेऊन स्वार होऊन काल येथें आलों नाना तेथें पावले तेच दिवशीं सभाजीकडील चौकी बाहेर उभी हिराकोटाजवळ आश्रयास होती, ते मारिली पचवीस तास माणूस कापून काढिलें

* सदरुई अस्सल पत्र डुवेरकर बरवे याजपाशीं आहे § कोरी की कागोरी ?
+ सभाजी हा कान्होजी आंग्रे यांच्या औरस पुत्रापैकीं धाकटा X मानाजी हा कान्होजी-
च्या राखपुत्रापैकीं एक याजकडे कुलाबा किल्ला होता S नाना=बाळाजी बाजीराव

§ तुळाजी आगच्या जखमी धरून आणिला आहे इग्रजटि अगोदर कुलावियास येऊन पाणी, सामान जें पाहिजे ते कुलावियास पोचविले, व सांप्रत तो आरमारानशी कुलाव्याजवळ आहे तेथून तोफाचा मार दिला त्यामुळ आलीवागेतून सरोन हिराकोटचे उत्तरेस आश्रयाने मोच वाचून राहिले आहेत नाना सागरगढारालून खाडीचे वडेनें गेले तेथें पचवीस माणूस सभाजीकडील आले होते त्यांत सरदार होता तो व पाच सात माणूस जिवें मारिलें व वरकड पळाले सा सातजण धरून आणिले जर सभाजी लोकर निकाल काढून जीव वाचवून निघोन गेला तर उत्तमच जालें ऽगुराब व थोरलीं गलवतें इग्रजाचे भयानें सुवर्ण-दुर्गाकडे लावून दिला आहेत लहान गलवतें व ऽमहागिऱ्या मिळोन साठ Xदागिने तरतीं साखरीचे खाडीजवळ ठेविला आहेत जर धीर धरून मोर्चेबंदी करून राहिला तर मोर्चे लावून पारपत्याचा विचार करणें तैसा स्वामींच्या आशीर्वादाचे बळ करीतच आहों इग्रजांस मार्ग देऊन जाऊ द्या म्हणून सभाजीनें सांगून पाठविलें होते परंतु इग्रजांनें मान्य केलें नाहीं आम्हीं =औरंगाबाद प्रांतीं आहों, ये प्रांतीं ध्यान नाहीं, ऐसा समय पाहोन, [सभाजी] आले होते तुमचा आशीर्वाद आमचे मस्तका असता त्यास समय काय फावणार आहे ! कळावें म्हणून लिहिलें असे मानाजीची स्थापना आम्हीं केली परंतु त्यास स्मरण न राहो ऐसें जहालें कितेक प्रकारें वावगी वर्तणूक आम्हांशीं केली त्याचा विस्तार लिहिल्यानें चित्तात येणार नाहीं जे समयीं पाय पाहू तेव्हा विदित करू उरण जागा फिर ग्याची ते आपणच बळावली तैसेच आमचे उरावर बाधिला (?) तेविशीं व पैक्याविशीं वार-वार लिहिलें, परंतु ते गोष्ट चित्तात न ये आज पांचा वर्षांत एक पैसा आमचा देणें तो दिला नाहीं बहुतच अमर्यादा मांडिली यास्तव त्याचेही डोळे उघडावे, याकरितां तजविजेनें पाल व मिरगड दोन्ही जागे सभाजीच्या हातास जात होते, तेथील लोकाचा दिलासा करून ते जागे घेऊन आपलीं निशाणें चढविलीं तैसेच फिरगी याचें उरण बळाविलें होते तेंही घेतलें आजच फत्ते जाल्याचें पत्र उरणाहून आलें साराश त्याचे डोळे उघडले व सर्व प्रकारें सभाजीचे हातोन जीवही ये समयीं वाचविला असे साराश इतकाही प्रताप स्वामींचे आशीर्वादाचा आहे तें केलें सर्व विचार होतात दुसरा अर्थ नाहीं कर्ज फिटेल ऐसें स्वामींचे मुखावाटे निघालें आहे, तेंही शेवटास जाईल. स्वामींच्या आशीर्वादावेगळें दुसरें जाणत नाहीं उद्यां परवां घाट उतरोनही कुलाव्या पावेतो जाणार आहे तेथें न पावता अगोदर सभाजीचा निकाल जाला तर उत्तमच आहे नाहीं तर तेथवर जाऊन

§ तुळाजी-कान्होजीच्या राखपुत्रापैकीं एक हा सभाजीच्या पक्षाकडे होता ऽएक प्रकारचें तारू Xदागिने=नग (तारवाचें) =औरंगाबाद प्रांतीं निजामाचा वडील पुत्र नासिरजग याजबरोबर लढाई सुरू होती, तेव्हां बाजीरावाच्या कुमकेस आपा ससैन्य वर घाटी भेले होते स १७४०.

होईल वृत्त ते लिहून पाठवू निरतर आशावाद् पत्र पाठवीत जावें सेवेशी श्रुत होय हे विज्ञापना

ले ३६ }
[११] }

{श १६६२ आश्वीन व ५
{ता २९-९-१७४०

श्री

तीर्थरूप वेदशास्त्रसपन्न राजश्री दीक्षित स्वामी वडिलाचे सेवेशीं,

अत्य चिमणाजी बल्लाळ व बाळाजी बाजीराव कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनती येथील क्षेम आश्वीन वा ५ मुक्काम कसबे पुणे स्वामींच्या कृपेकरून यथास्थित असे विशेष स्वामींनीं ज्येष्ठ शुद्ध १० चें पत्र पाठविलें तें पावलें सविस्तर अर्थ कळला सारांश स्वामींचे आशीर्वादाचा सर्व आमचा विचार आहे स्वामींच्या आशावादापेक्षा दुसरे दैवत जाणत नाहीं

ससर्गदोषाचा परिहार करावा याविशीं आज्ञा लिहिली तर अवश्यक स्वामाचे आज्ञेप्रमाणें वर्तणूक करू

कोणी मंत्रशास्त्री भेटतील आणि काहीं अनुष्ठान करा म्हणतील तर ते गोष्ट न करणें, कोणाचा मंत्र न घेणें, शिवपूजन व विष्णुपूजन व गायत्रीचा जप व वेदोक्त अनुष्ठानें करीत जाणे, म्हणून लिहिलें, तर आज्ञेप्रमाणें करीत जाऊ स्वधर्म करून आचरण करणें, कोणी दुराचरणी असतील त्यांस शासन करवें म्हणून लिहिलें, त्यास अवश्यमेव लिहित्याप्रमाणेंच वर्तणूक करू

रायीचे वैभवाची वृद्धी व्हावी यास्तव आपण बहुत श्रम आजपावेतो केले, पुढें जोपर्यंत आपण आहें तोपर्यंत तुमच्या कल्याणास्तव श्रम करावयास अनुमान न करू म्हणून लिहिलें, तर राज स्वामींस मातापित्राचेठायीं मानीत होते, त्यांच्या कल्याणास्तव स्वामींनी श्रम केलें

* पारसनीसकृत ब्रह्मद्र-चरित्र ले ५६ येथें हेंच पत्र आहे ग्रांट डफ व्हॉ १ पा ४०२ (१८६३) यांत या पत्राचा दाखला दिला आहे, व सर्व वर्णन या पत्रावरहुकूम दिलें आहे काही वाक्ये तर या पत्रातील वाक्याचें भाषांतरच आहे उपकारबद्ध मानाजीचें पत्र पुढें ले ३९ पहा

× थोरले बाजीरावानें मस्तानी घरात बाळगिल्यानें सर्व कुटुंबीयांस जो ससर्गदोष पर्यायानें झाला त्याबद्दल—(नारायण दीक्षित पाटणकर चरित्र पृ ४३)

१ रायाचें—रावाचें—बाजीरावाचें बाजीरावास या पत्रामध्यें पुष्कळ ठिकाणीं राया, राज किंवा राव असें म्हटलेलें आढळतें

२ देवतार्चन (सदर चरित्र पृ ४३)

तर ते गोष्टींचें अपूर्व काय आहे ? बालकाचें कल्याण इच्छाचें हे मातापितरांस सागावे लाग-
तेंसें नाहा पुढें ही आम्ही लेकरी स्वामाची आहों आमचे कल्याण व आमची बुद्धि उत्तम
कर्माच्या ठायीं दिवसेंदिवस [लागून] यशाची अभिवृद्धि होय, ऐसा आशीर्वाद स्वामा
देतीलच, व देवाची प्रार्थना करतीलच यात सशय नाहा

राजश्री लक्ष्मण X शकर, बुदेलखडातील, त्याचे हातून स्वामाकडे खर्चास खाना करवितों
तो ऐवज स्वामीपार्शी पावता होईल, तो घेऊन उत्तर त्याजपार्शी यावे ऐवजाचा अर्गीकार
करावा माघारा सर्वथा पाठवूनये †

अकरा कावडी रामेश्वरास पाठवाव्या म्हणून आज्ञा लिहिली, ऐशियास स्वामींना
तेथें* ब्राह्मण योजून तेथूनच कावडी आकरा रामेश्वरास खाना कराव्या त्यास पैका पडेल तो
लिहून पाठवावा पाठवून देऊ

राज्यप्राप्तीकरितां पूर्वी सत्तावीस लक्ष दुर्वा वाहिल्या आहेत बाकी त्र्याहात्तर लक्ष
राहिल्या आहेत त्याचा विघ्न राजश्री वासुदेव दीक्षितास ठावका आहे तेविशीं त्यास सांगि-
तलें असे ते दुर्वा देवांस वाहतील

चिरजीव नानास आमची आज्ञा मान्य असे असेल तर, त्याचें पत्र आज पावेतो
आम्हास आलें नाहीं त्याचें पत्र आलियावर त्यास पत्र पाठवीत जाऊ, म्हणून लिहिलें, तर
आज पावेतो रायांनीं स्वामींचे आज्ञेस उल्लंघन न केलें, व आम्हास स्वामींचे आज्ञेहून दुसरे
दैवत नाहीं तोच विचार चिरजीव नानाचा आहे स्वामींची आज्ञा म्हणजे केवळ दैवत
असेच मानून वर्तणूक करतील सांप्रत त्यांच्या आमच्या नावाचें एकच विनातिपत्र लिहिलें
आहे स्वामींनीं त्यांस आम्हांस एकच आशीर्वादपत्र पाठविलें तरी कार्यास येईल चिरजीव
नानाचा आमचा काडी इतका दुसरा विचार आहे असें नाहीं

आजपावेतो जालें तें जालें, पत्र दिलें होते ते फिरोन घेतलें, पुढें नवें जें प्राप्त होत
जाईल त्याचा दुहोत्रा घेत जावा म्हणोन लिहिलें, तर दुहोत्राचा करार करावा असें काय
आहे ? साराश मीळ-जोड स्वामींच्या आशीर्वादे होईल वरकड स्वामींची सेवा जे प्रकारें
करणें ते प्रकारें करण्यास अतर सर्वथा होणार नाहीं

साराश स्वामींचे आज्ञेचें उल्लंघन केल्यास कोण उत्तम फल पावेल ? आम्हास तो

* म्ह कीशाहून X नारो शकरचा भाऊ

१ हें नारायण दीक्षित याचें चिरजीव नारायण दीक्षित काशीस गेल्यानंतर वासुदेव
दीक्षित सस्थानचे मालक झाले

* नारायणभट्ट दीक्षित पाटणकर कायगावकर

नं ले ३७ पहा

३ बाळाजी बाजीराव

२ श्री विद्यागणपती (द्वादश भुजाची मूर्ती) औरंगाबादेनजरीक सातारें येथें दीक्षिताचे
चशजांजवळ आहे

स्वामीवेगळें दुसरे दैवतच नाहां हेच बुद्धि वडिलाचे आशीर्वादेकरून स्थिर राहील हा सिद्धांत आहे तेणेंकरून सर्व उत्तमच होईल यात सशय नाहीं कृपा पाहिजे हे विज्ञापना

ले ३७ }
[१०] }

{श १६६२ मार्गशीर्ष शु ५
{ता १३-११-१७४०

श्री

वेदशास्त्रमपन्न राजश्री वासुदेव दीक्षित स्वामीचे सेवेशीं

विद्यार्थी चिमणाजी ब्रह्माळ साष्टांग नमस्कार विनती उपरी येथील कुशल ता मार्गशीर्ष शुद्ध पंचमी जाणून स्वकीय लिहीत गेलें पाहिजे विशेष वेदशास्त्रमपन्न राजश्री नारायण दीक्षित यास रुपये १५००० पधरा हजार राजेश्री लक्ष्मण शंकर याज-कडून देवविले आहेत X मशारनिल्हे प्रांत बुदेलखड येथें गेलियावर वसूल करून दीक्षिताकडे श्रीस पावते करतील तुम्हांस कळावें म्हणोन लिहिलें असे बहुत काय लिहिणें लोभ असो दीजे हे विनती

मार्गशीर्ष वद्य २ शके १६६२ रौद्रनामसवत्सरे

ले ३८ }
[४९] }

{श १६६२ माघ शु ९
{ता १४-१-१७४१

श्री

श्रीमत परमहंस महाराज श्री स्वामीचे सेवेशीं

चरणरज बाळाजी बाजीराव प्रधान कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनती येथील कुशल तागार्हित छ ७ जिल्काद पावेतो स्वामीचे कृपावलोकनें करून यथास्थित असे विशेष बहुत दिवस आशीर्वादपत्र पाठवून परामृष न केला, असें नसावें चरणरजाचा परामृष सदैव करावा तीर्थरूप आपांनीं कैलासवास केला हें वर्तमान स्वामींनीं ऐकिलेंच असेल मोठा घातच झाला तीर्थरूप X राऊ यांणीं कैलासवास केलियास आठ महिने न झाले तो श्रीनें हा प्रसंग घडविला एकाएकीच श्रीनें दु खार्णवा पाडलें होणार बळवत श्रीइच्छेस उपाय काय ? वडील होते त्याजवरि स्वामींची कृपा होती जो जीवित्व तो पर्यंत कीर्तीच जाहली त्या माघारी चरणरजावरि महाराजांची कृपा आहेच व कृपेमुळें कल्याणच होईल नबाब निजामउल्मुल्ख याचा व नासरजगाचा कलह निर्माण झाला होता त्यास आम्ही साहित्य करिता निजामउल्मुल्ख याचें केलें त्यावरून नासरजग फकीर

Xथोरले बाजीराव श १६६२ वैशाख शु १३ (ता २८-४-१७४०) रोजी मरण पावले आणि चिमाजी अप्पा श १६६२ पौष शु १० (ता १७-१२-१७४०) रोजी निव-र्तले हें पत्र बाजीरावाच्या नंतर व चिमाजाच्या हयातीतील आहे X ले ३६ पहा

X ले ३६ पहा

जाहले तदोत्तर आसफज्याची भेट घाली बहुमान आदर फारच केला सर्वप्रताप स्वामींचे कृपेचा आहे स्वामीवाचून आम्हास देवत नाही वरकड विस्तार काय लिहिणें ? सेवेश श्रुत व्हावें हे विजापना

ले ३९ }
[१०० }

{ श १६६३ चेत्र व ४
{ ता २५-३-१७४१

॥ श्री ॥

राजश्री बाळाजी पंडित प्रधान दाजा गोसावी यासी—

छ सकल गुणालकरण अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य लोा मानाजी आगरे वजारतमाव रामराम विनती उपरि येथील जाणून स्वकीय कुशल लेखन करीत असलें पाहिजे विशेष सांप्रत पत्र येऊन वर्तमान कळत नाही मोंगल आगळीक करून पुढ येत आहे म्हणून आपण मजल दरमजल मोंगलाचा उपमर्द करावयाकरितां जात आहेत ऐसे वर्तमान परस्परें कळोन येत असे हा काल पावेतो मोंगल आपले दर्पे कडून स्नेहात असतां या समयीं दुर्बुद्धि धरिल्यावरून आपण पारिपत्याचा विचार योजिलाच असेल व योजावा हाच प्रसंग प्राप्त असेल दुसरा विचार आचार पारिपत्याविना योग्यात पडोन येत नसतील ऐसेच दिसतें, असो आपला पुण्योत्कर्ष समर्थ आहे तत्राप आपण खासा आहांत मान-मार्ग पाहून कर्तव्यांत येणें तेंच येईल व आणतीलच मोंगलाचें सामान जथलें असेल आपलें जथोन फौजेचा गाहा होत असेलच व पुरता होय तावत्काल सलाबतीखालें राखणें घरणें त्या रीतीनें आपण धरतीलच न कळे एखादे समयीं सरदार मामलेदाराकडून आग-ळीक होऊन थोडकेच सामान नशीं मोंगलाचे फौजेस तोंड करावयाचा विचार करतील तरि एक वेळ शेर जाहला म्हणजे गोष्ट कार्याची नाही हे विशीं लिहावेसें काय ? कैला-सवासी राज व आपा तांब्राचे उपमर्द करीत आले त्या युक्ति प्रयुक्ति सर्व आपण पाहिल्या असत मसलतीच्या प्रसंगाचा गरगशा तो आहेच त्याजमध्ये स्मरणपूर्वक सतोषाचें वृत्त लिहून पाठवीत असावें रा छ १८ माहे मोहरम बहुत काय लिहिणें कृपा अमो दीजे हे । विनती मोर्तबसूद

१ही भेट व्हाडचे आम्रेय कोपन्यास पैनगगा व वर्धा यांचे सगमाजवळ माहूरच्या दक्षिणेस एदलाबाद येथें ता ७ जानेवारीपासून ता १३ जानेवारीपर्यंत झाली हें पत्र त्या मुक्कामाहूनच लिहिलें असावें निजामुलमुल्काचा पुत्र नासिरजग यानें बड केलें, औरंगाबादे जवळ त्याचा मोड झाला व तो फकिराचे कपडे घालून जवळच रोझें येथील अवलियाच्या कबरीजवळ बसला प्रांट डफ भाग २ पृ १४ (१८६३) व सरदेसाई रि० मध्यविभाग २ ३० पहा

* ले ३५ पहा मानाजीस नानांनी एप्रिल १७४० मध्ये त्याचा भाऊ सभाजीपासून वांचविलें होतें

ले ४० }
[४७] }

{ श १९६५ वैशाख वद्य ५
{ ता २४-४-१७४४ चे सुमारास

श्री

श्रीमंत महाराज राजश्री परमहंस बाबा स्वामींचे सेवेशीं

चरणरज बाळाजी बाजीराव प्रधान कृतानेक विज्ञापना येथाल कुशल स्वामींचे आशी-
र्वादे यथास्थित असो विशेष चिरजीव राजश्री जनार्दनपतः यांचें लग्न वैशाख बहुल पंचमीस
योजिले असे तर स्वामींनी कृपा करून कार्य सिद्धीस पावविलें पाहिजे पाहिलें विनतीपत्र
सेवेशीं पाठविलें आहे परंतु प्रविष्ट झालें असेल नसेल न कळे यास्तव हल्लीं विज्ञापि लिहिली
आहे आम्हीं लेकरें, स्वामींनी कृपा सर्व प्रकारे करावी हे उचित असे बहुत काय लिहिणे
कृपा केली पाहिजे हे विज्ञापना

ले ४१ }
[२६] }

{ श १९६३ मार्ग० व १३
{ ता २४-१२-१७४१

॥ श्री ॥

सहस्रायु चिरजीव विजयी भव राजमान्य राजश्री बाळाजी बाजीराव प्रधान याप्रति
श्री वाराणशीहून नारायण दीक्षित अनेक आशीर्वाद उपरी येथाल क्षेम मार्गशीर्ष वद्य १३
जाणोन समस्त सुखरूप असों विशेष तुमचे पत्र आलें, पावोन बहुत समाधान जाले
विशेष तुमची व चिरजीव वासुदेव दीक्षिताची भेट जालीं हें वर्तमान दीक्षिताहा लिहिलें
जे, “ बहुत सन्मान केला घाटावरून पुढें मनुष्य पाठवून बलावून सर्व सविस्तर वर्तमान
सांगितलें बहुत सत्कार केला ” तरि [यांत] अपूर्व काय आहे ? हें तुम्हांस योग्यच
आहे न कराल तर अपूर्व !

यानंतर ऐकितो की जे सर्वास क्रोधें आहांत तर ते सर्व तुमच्या वडिलापासून सोभतीस
आहेत त्याचा अन्याय जाला [तर] तुम्हीं क्षमा करावी हें तुम्हा योग्यच आहे बहुतसा
अतिशय न करावा

यानंतर तुमच्याविषयीं आपण जे ईश्वराची प्रार्थना करावयाची ते करीतच आहो
तुम्ही म्हणाल जे लोभामुळें करितेत तर ईश्वर जाणे, कैलासवासी बाळाजीपतापासून X आमचें
त्याचें चालत आले आणखी आमच्या वचनाचा विश्वास असे त्यापेक्षा तुमचे तीर्थ-
रूपांची निष्ठा उभयतांच्या आमच्या स्थळी असे, जे तीर्थरूपासारखे मानात असत
आम्हीं क्रोधेंकरून नाना प्रकारे रागीजोन पत्रें लिहीत असों परंतु त्यांस क्रोध तिलमात्र

* हा बाजीरावाचा कनिष्ठ पुत्र भिडे यांची कन्या सगुणाबाई हिच्याशी याचा
विवाह या पत्रातील मित्तीस (तारीख २४-४-१७४४) झाला या तारखेपूर्वी थोडे
दिवस हें पत्र लिहिलें आहे ख ४ पृ ११७ व ख २ पृ ९९ वरून हीच मिति येते ह्या
हिशेबानें हें पत्र पुढें जावयास पाहिजे पण चुकीनें येथें लागलें X बाळाजी विश्वनाथ

येत नसे आणखी आपणही त्याजकरितां श्रम केले ते ईश्वर जाणे त्यापेक्षा तुमचें उत्कृष्ट नांव व्हावें ऐसा ईश्वरें आम्हास दृष्टात जाला आहे परंतु तुम्ही कारभाराविषयीं अत्यंत सावध रहाणें कोणे गोष्टीची चिंता न करणे तुमच्या पित्याच्या स्थळीं समता होती त्यापेक्षा तुम्हांवर अधिक आहे बरें हेच ईश्वराजवळ प्रार्थना करितों जे यांचे उत्कृष्ट चालो आणखी काय लिहावें ?

यानंतर आमच्या सोबतीस दहा वर्षे रामाजी + केशव आहे आमचा म्हणवितों त्यास खानदेशचे महाल पहिले कोणी न करी तेव्हा आम्ही या ब्राह्मणास देवविले, त्यास पांच सहा वर्षे चालत होते, त्यास एका महापुरुषानें आपलें पुण्य खर्चून मामला, काढिला त्यास दोन तीन वर्षे तो ब्राह्मण आमच्याच आशेनें राहिला आहे यदां तुम्ही देणारच होता हें दीक्षितांहीं आम्हांस लिहिलें होतें त्यास आता गतवर्षी ज्यास महाल होते त्याणें चढविला, परंतु तोटा आला, त्याजवर आपांहीं त्यास वास सहस्र सूट दिल्ली असतां यदां सोळा सहस्र चढ करून मामला त्यानें केला बरें तुमचें कार्य जाहलें तेंहे आम्हांस समाधानच आहे परंतु तेच महाल एक वेळ त्या ब्राह्मणास करून द्यावे हा हेत आमचा आहे याकरितां लिहिलें असे सुज्ञाप्रति बहुत काय लिहिणे ? येथें वैशाखमासी पंचपक्वान्नांचें लक्ष भोजन करावयाचा प्रारंभ करून मग कार्तिकमासापर्यंत वाचलों तर एक वेळ त्या प्रांतास सिंहास्थास गोदा स्नान करून, उत्तम लक्ष भोजन गोदातारी करून, सर्वांच्या भेटी घेऊन यावें दर्शनानंतर सर्व विदित होईल हे आशीर्वाद

ले ४० }
[४८] }

{ श १-६४ माघ शु ५
{ ता १९-१-१७४३

श्री

श्रामत महाराज—श्री परमहंस बाबा स्वामींचे सेवेशीं

चरणरज सदाशिव चिमणाजी साष्टांग नमस्कार विज्ञापना येथील कुशल माघ शुद्ध पंचमी पर्यंत स्वामींचे आशीर्वाद करून यथास्थित असों विशेष स्वामींनीं आशीर्वादपत्र पाठविलें तें शिरसा वदिलें पैकियाविषयीं स्वामींनीं आज्ञा केली गेशियास प्रस्तुत येथें ओढीचा प्रसंग असे तो काय त्याहावा ? स्वामींनीं पैकियाविषयीं चार महिने कृपा करावा तीर्थरूप राजश्री नाना स्वारी करून आल्यावरि स्वामी आज्ञा करतील त्याप्रमाणें वर्तणूक करतील सारांश हा मामला स्वामींच्या आशीर्वादाचा आहे उभयतां तीर्थरूप असतां यथास्थित चाललें, त्याप्रमाणें किंबहुना याहून विशेष चालावें हें स्वामींस आवश्यक आहेच स्वामीही कृपा करणें ते करतील व करावी [हें] उचित असे सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

+हा रामाजी केशव नागपूरकर भोंसल्याकडाला कीं काय ? उपनाव तिखे, पहा ना. भो, व पृ, ७९, ८० व ना भो का ले ५५

ले ४३ }
[४०]

{श १६४४ फा शु ३
{ता १६-२-१७४३

श्री

श्रीसकळतीर्थरूप राजश्री श्रीमत्परमहंस स्वामींचे सेवेशीं
अपत्यसमान शाहूजी राजे कृतानेक दडवत विज्ञप्ति येथील कुशल फाल्गुन शुद्ध
तृतीया सौम्य वासर स्वामींचे आशीर्वादे यथास्थित असों विशेष स्वामींनी आशीर्वाद-
पत्र पाठविलें, तेथें आज्ञा जे, श्राने जे वदविलें त्यास सदेह आहे असे नाही पत्र पत्रिकार्थ
जाणून जतन करून ठेवणे म्हणून त्यावरून स्वामींनी आशीर्वादप्रसाद दिला त्यास सदेह
चित्त आणजेतो असें नाही सूचनार्थ विनति लिहिली होती त्यास निर्वाररूप पत्रिकाच
आज्ञा प्रमाण, सगहीं ठेविली असे, विदित होय श्रीपदप्रसाद पाठविला तो पावला
सेवेशीं विनति

ले ४४ }
[४१]

{श १६६६ भाद्रपद शुद्ध ३
{ता २९।८।१७४४

श्री

श्रीसकळतीर्थरूप श्रीमत् परमहंस श्री स्वामींचे सेवेशीं
अपत्यसमान शाहूजी राजे कृतानेक दडवत विज्ञप्ति येथील कुशल भाद्रपद शुद्ध
तृतीया सौम्यवार स्वामींचे आशीर्वादे यथास्थित असों विशेष साप्रत स्वामींचे आशी-
र्वादपत्र येऊन परामृष होत नाही याकारिता चित्त सापोक्षित असे तरि सर्वदा आशीर्वादपत्र
पाठवून चित्त सानदित केले पाहिजे हे विनति

ले ४५ }
[१०४]

{श १६६७ वैशाख व ४
{ता ८-५-१७४५

॥ श्री ॥

छ १६ रविलोखर

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री बापूजी भीमराव स्वामी गोसावीं यांसि—
पोा बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय
कुशल लिहीत जाणें विशेष -येरूळकर मोंगल व खोजजी वगैरे यांचें व राजश्री राघो
गोविंद यांचें युद्ध जहालें परस्पर माणसें घोडीं पडलीं राघो गोविंद खानदेशांत गेले
त्याचे मागे मोंगलाची फौज लागली आहे मशारनिलेची कुमक करणें जरूर तरि तुम्हीं
बाहीर बुनगे देपूर वेलापुराकडे ठेऊन, सडे जाऊन, राघो गोविंद यास सामील होणें
तुम्हीं जातां कोण्हाशीं कजिया न करणें मोंगल बळें येऊन कलहास प्रवर्तेल तर मी जैसें

१ ले ४७ पहा २ कमावीसदार परगणे नेवासें पहा ना रो भा १ ले ३८१,
४४७ व भा २ ले १८, ६६, १३५, १७४, ३२३

बनेल तैसे तुम्हांस करणेच लागेल कराल करणें राघोपताचा पिडा सुटे ऐशा तजवीज करणें वरचेवर वर्तमान लिहीत जाणें बहुत काय लिहिणे हे विनती

ले ४६ }
[६०] }

{श १६६७ जेष्ठ शुभा १०
{ता २९-५-१९६५

॥ श्री ॥

छ १९ जमादिलोवल प्रहर दिवस प्रात काळ

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री बापूजी भामिराव स्वामी गोसावी यासि—
पो बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार विनती उपरी येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहीत जाणें विशेष-तुम्ही रा राघो गोविंद यांचा व अतुरकर मोगलाचा कजिया जाहालियाचा मजकूर दोन चार बद विस्तारें लिहिला, परतु कोणे गोष्टी वरून कजिया ब्हावयास कारण काय, तो मजकूर किमपि लिहिला नाहीं याजवरून तुमच्या लिहिण्याची तारीफ काय ल्याहावी ? जरी शिपी, रगारी यांचे मजकुरावरून अतुरकर मोगलांनी कजिया फैलाविला असेल तर तो जूर्ज मुकदिमा आहे जेसा जेथे जीव देखावा तेसा तेथे पैका वसूल करावा जातीचा मुकदिमा त्यास पैका सुटेल असे नाहीं व पैका दिल्या खेरीज तेही जातीत येथपूर्व वर्तणार नाहीं या करितां दारनादार पाहून घेणें तें घ्यावें व त्यानींहा बोलावें असें असोन जूर्ज कारभारावरून इतकें दररोज लावावेंसे नाहीं थोडे बहुतांनी कजिया चुकेल तर चुकवणें माणसें इकडील मेला व जखमी जाळीं याजप्रमाणें तिकडीलही मेलीं व जायां जाळीं असतील त्याचा मजकूर नाहा, परतु घोडी गेला मेलीं असतील तीं द्यावीं येणेंप्रमाणें होऊन अमल करार वाके चालवीत असिलियास कजिया वारून टाकणें वर्तमान वरच्यावरी लिहीत जाण जाणजे छ ८ जमादिलोवल सु॥ सात आर्वे मया व अलफ बहुत काय लिहिणे अगर मामलतीवरून कजिया जाहाला असेल आणि सालबसाल मालियत चालत आल्या प्रमाणें सुरळीत वरून देतील तरी उत्तम आहे कजिया वाढवू नये याप्रमाणें करावें तर तुम्ही काय त्याशीं बोलतां व ते काय कोठपर्यंत बोलतात, व कोणत्या गोष्टी [वर] अट येऊन पडते तें वरचेवर वर्तमान लिहीत जाणें जाणजे बहुत काय लिहिणे हे विनती S

* बापूजी व बाजी भिवराव हे रेटरेकर यांचे घराणें पेशव्यांचे ऋणानुबधी होय
S ले ४५ पहा १ किरकोळ, अल्प

ले ४७ }
[७९] }

{ श १६६७ ज्येष्ठ शु० १४
ता। २-६-१७४५

श्री

तीर्थरूप राजश्री नाना स्वामीचे सेवेशीं

आपत्ये सुदोबाने साष्टांग नमस्कार विनती उपरि येथील कुशळ ता। छ १२* जमादिलोवल मुक्काम पुणें स्वामींच्या आशीर्वादे करून यथास्थित असें विशेष-स्वामी कोठ आहेत, माघारे फिरले न फिरले, कोणे जागा आले, हें काहींच वर्तमान कळत नाहीं, तरि स्वामांनीं सविस्तर वर्तमान वरच्यावरि ल्याहावयास आज्ञा केली पाहिजे इकडील वर्तमान तर आम्ही राजश्री+—स्वामींचा निरोप छ ३ जमादिलोवलीं घेऊन पुण्यास आलों स्वामींस वर्तमान कळावें यास्तव लिहिल असे राजश्री बाबूजी नाईक यास राजश्री स्वामींनीं कर्नाटकाचा मामला मुकासा सागून गौरव केला तो अर्थ विस्तारें स्वामींस लिहिलाच आहे, त्याजवरून विदित होईल राजश्री आबाजी नाईक राजश्री स्वामांच्या दर्शनास गेले होते त्यास छ ५ जमादिलोवलीं राजश्री स्वामींनीं निरोप दिल्या वरें १ मदील, १ महमुदीचा झगा, १ चादर मोराची १ पदक हत्तीचा मजुरा दिल्या

येणें बहुमान करून आबुराव किताब देऊन निरोप दिल्या स्वामींस कळावें यास्तव लिहिले असे बहुत काय लिहिणें कृपा केली पाहिजे हे विनती

ले ४८ }
[४६] }

{ श १६६७ श्रावण शु। ९
ता। २-७-१७४५ पूर्वांचे

श्री

चरणरज बाळाजी बाजीराव प्रधान कृतानेक विज्ञापना ऐशी जे स्वामींनीं चिठी पाठविली तेथें कित्येक खेद्युक्त पर्याय लिहिला, तो कळला ऐशियास आम्हा स्वामींचा लेकरें आम्हास इतके पर्याय स्वामांनीं लिहावे हे काय आहे? आम्ही स्वामी खेरीज आहो असे नाहीं जशी आमची निष्ठा पायाशी असेल तदनु रूप फल पत्रां काय ल्याहावें? हे विज्ञापना

हें पत्र भेलशाचे स्वारींत नानासाहेबास लिहिलें आहे ही स्वारा ता २०-११ १७४४ पासून ता १-८-१७४५ पर्यंत झाली

+राजाचें नाव अदबे खातर न घालतां 'राजश्री' शब्दापुढे कोरी जागा टाकून पुढें 'स्वामा' वगैरे बहुमानदर्शक शब्द लिहिण्याचा बहिवाट असे

ले ४९ }
[८१] }

{श १६६७ चैत्र शु ११
{ता २३-१२-१७४५

श्री

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री बापूजी बाजाराव स्वामी गोसावी यासि पोष्य सदाशिव चिमणाजी नमस्कार विनती उपरी येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लेखन करीत जाणें विशेष तुम्ही निरोप घेऊन गेला तेव्हा राजश्री व्यंकटराव याजकडील स्वार पथक तुम्हाबरोबर पाठवितों म्हणोन सांगितलें व त्याजवरून मशारनिह्नेकडील कारकुनासही आज्ञा केली ते तुम्हाकडे आले त्याणा तुम्हास खर्चावेचाचा मजकूर पुसला त्यास तुम्ही त्याजपार्शी साफ बोललां का, “ श्रीमत राजश्री नाना स्वामी याणीं काहा आपल्यास याव-याची बेगमी केली नाहीं आपण कोठून यावें ? तरि श्रीमत राजश्री भाऊ याजपार्शी जाऊन आपली रोजमरीयाची बेगमी करून घेणें ” त्याजवरून मारनिह्नेचे कारकून येथें आले कीं, “ आपल्यास खर्चावेचास देत नाहीं याप्रमाणें बोलतात तरि त्याजबरोबर जाऊन पोटास काय करावें ? आणि जावयासही मागें पुढें घेतात ” त्यास तुम्ही सरकारचें निशाण व हत्ती बरोबर घेऊन जातां फौज अलबता हजार बाराशें असली पाहिजे केवळ हत्ती आणि चार तेंद्रें आपण जाईन म्हटल्यास कैसें बनतें ? ह्यांमध्ये राजश्री राणोजी सिंदे* लांबले तेथ पर्यंत तुम्ही जा[ल] तापर्यंत बरोबर फौजही पाहिजे, व जे फौज येईल त्यास काहीं पोटासही दिल्लें पाहिजे विना दिल्याघेतल्याबगर सरदारी केशी चालते व बोज कैसा राहतो ? हा अर्थ तो सर्वही तुम्हास ठावकाच आहे हें जाणून राजश्री त्रिंबकराव विश्वनाथ याजपार्शी तुम्ही बोललां होता कीं, “ श्रीमत राजश्री नाना स्वामींनीं तों कांहीं खर्चावेचाची बेगमी केली नाहीं भाऊ जवळ मागावें तरी त्यास काहा लिहिलें नाहीं ऐसें असता हे कांहीं देतात तें नाहीं सरदारी तो चालली पाहिजे, याजकारितां श्रीमताचे नावावर व सरदारीवरी पाच हजार रुपयेपर्यंत घेऊन रोखा लिहून दिल्या घेऊन जातों पुढें देणार खावद आहेत ” तें बोलले असता मारनिह्नेकडील कारकुनास साफ जाब दिल्या हें कैसें कार्यास येतें ? या उपरी मारनिह्नेस पाठवावें तरि ते जात नाहींत तरी मशारनिह्नेचे राजत तुम्हाबरोबर पाहिजेत व यास राजश्री रामचंद्र बावापर्यंत जा[ल] तों, थोडें बहुत खर्चा[स] देऊन घेऊन जावें लागतें तरि या पत्राचें उत्तर जलदीनें पाठवावें कीं, मशारनिह्नेकडील राजत पाठऊन यावें त्यास थोडें बहुत खर्चास देऊन घेऊन जातों, या प्रकारचें उत्तर जलदीनें पाठऊन यावें म्हणजे तेंच पत्र बजिअस त्यास दाखऊन त्याजला तुम्हा कडे एवना करितों साराश बाकी सरदारीचा बोझ उचलल्याखेरीज भारीपणा कैसा पडतो ? केवळ आंगावेगळेंच टाकलें तरी सरदारीचा आवही राहिला पाहिजे हा अर्थ सर्व तुम्ही जाणतां लिहिणें काय आहे ? तरी या पत्राचें उत्तर जलदीनें पाठऊन यावें दिरग न लावावा रा छ १०× जिल्हेज बहुत काय लिहिणें हे विनती

* राणोजी सिंदे ता १९-७-१७४५ रोजी निवर्तला त्या पूर्वीचें पत्र असलें पाहिजे

ले ५० }
[९९] }

{श १६६८ वै शु ६
{ता १०-४-१७४६

श्री

राजश्री मल्हारजी होळकर व राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यासी

अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्नेा बाळाजी बाजीराव प्रधान आशीर्वाद सु॥
सीत आर्बेन मया व अलफ राजश्री अर्जुनासिंग राजे हे वगल्याचे सालीं हुजूर आले त्या
तागायत हुजूरच आहेत त्यास हे हुजूर आल्या आगोदर याजकडे जागा होती ते जागा
राजश्री सभासिंग याणीं हे हुजूर आल यास्तव झुजून घेतली याचा कुवर तेथें कामास आला
याप्रमाणें नाश जाहला त्यास हे हुजूर आले होते कीं, पुढें काहीं राज्य आपल्या जिमे
करून घ्यावें, श्रम करावे, साहस करावें, कृपा सपादून घ्यावी ऐसें असता हे उमेद एकीक
डेच राहोन यांची जागा होती ती जाऊन रहावयास स्थल नाही ऐसें जालें, आणि त्याणीं
तो एकनिष्ठा धरून बसले आहेत ऐशास आमच्या विचारें ऐसें आहे जे, याणीं आपल्या
बऱ्याकारणें कश्यप* धरला, चार वर्षे जहालीं आणि याची दाद न लागे तेव्हा ही गोष्ट
योग्य नाही हें जाणून निकाल या प्रकारचा काढला आहे जे, हे हुजूर फिर्याद आले होते,
त्या आगोदर याजकडे गाव गळ्या ज्याप्रमाणें चालत आले आहेत त्याप्रमाणें चालवावें
अधिकही काहीं देऊ नये, त्यांत उणे करू नये ये विशीं यदा सभासिंग याजकडील तह सर-
कारचा होणें तो जहालियावरी सदरहू प्रमाणें याची जागा यास द्यावयाचा करार करून याचे
जिमे करावी जाजती उपसर्ग लागीं न द्यावा याप्रमाणें खामखा करावें कदाचित बुधेले
म्हणतील कीं, याची पुरातन जागा काहीं नाही, ऐसे असतां काय म्हणून ते जागा द्यावी ।
तरि हे पुरातन आहेत म्हणोन द्यावा ऐसें नाही हे सरकारात आले त्या आगोदर याजकडे
जागा होती, त्यापासून याजकडे चालत नाहीं काजिया करितात यास्तव हुजूर फिर्याद
आल्या आगोदर याजकडे होती त्याजप्रमाणें याजकडे चालों देत तें करणें या उपरी याचें
काम लाभणीवर न घालणें हे बहुत येथें हैराण जहाले आहेत व यांची हैराण गत दूर होणें
तें करणें जाणिजे छ २९ रविलोबल बहुत काय लिहिणें

लेखन
सीमा

ले ५१ }
[६९] }

{श १६६८ ज्ये व ३०
{ता ७-६-१७४६

श्री

राजश्री मल्हारजी होळकर व जयाजी शिंदे गोसावी यासी

छु अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्नेा बाळाजीराव प्रधान आशीर्वाद सुखसन

* कच्छप म्ह० कांस

सबा आबेन मया व अलफ तुम्ही पत्र छ २४ रबिलाखरचे पाठविले तें छ २४ जमादिलो वलीं प्राविष्ट झालें जैतपुरास राजश्री जयापा अगोदर येऊन मोर्चे दिले मागून आम्ही आलों बुधेलियांनीं जैतपुरास सामान बरे विपुल ठेविले होतें तोफा, जेजाला व बरम्दाज दारुगोळा व बाजे सामान बहुत होतें रेवणीतून हमेशा झुजत आपलेकडाल हजार माणोस मेले चार हजार जखमी जाले तथापि सुरग चालून दोन सुरग उडविले, काहीं भिताड पडलें तें कळून गावकरी कौलास येऊन अजीच किल्ला फत्ते केला म्हणोन विस्तारे लिहिलें तें श्रवण होऊन सतोष जहाला जैतपूर बांकी* जागा व लढाऊ सामान बहुत, दारुगोळा विपुल असता तुम्ही व बाजे सरदारांना व लोकांनीं श्रम साहस करून जागा फत्ते केली शाबास तुमची व शाबास लोकांची मोठी गोष्ट जहाली जैतपूर लहान सामान्य जागा नहती जर हस्तगत न होतें तरि वदनक्षास कारण होतें तुम्हासारखे उमदे सरदार इरेस पडल्यावर जैतपूर काय आहे ५ किंबहुना याहुनही बाकी बिकट जागा असल्यास हस्तगत कराल या उपरिही तिकडाल नवल विशेष व कर्तव्य मनसुबा उल्लेख पुर सर लिहीत जाणें जाणजे छ २८ जमादिलोवल बहुत काय लिहिणे, पै॥ व जा-पासुन स्वामीन (५) पै॥ छ शाबान मु॥ गहबरा पै॥ सेवदा

शिक्षा

लेखन
सीमाले ५२ }
[७४] }{श १६६९ आषाढ शु १
ता ८-६-१७४६

श्री

राजश्री मल्हारजी होळकर व जयाजी शिंदे गोसावी यांस—

छ अखडित लक्ष्मी अलंकृत राजमान्य—स्तो बाळाजी बाजीराव प्रधान अशीर्वाद सु॥ सबा आबेन मया व अलफ तुम्ही पत्र पाठविलें तें पावलें बुधेलियांनीं बदमामली केली तहरहावर गोष्ट पडून बेरीज ठहरली बोला काहीं दिल्या कुवर वेलेस यावे इतकी बाकी असता उभयता राजे पळून गेले कार्लिजर व अजेगडास गेले बुधेलियांचा मोठा गुवर होता तो त्याचा त्याणीं गमाविला अत पर जें करणें तें नेट वरूनच करावें लागेल स्वामींच्या पुण्यप्रतापकरून उत्तम होईल, म्हणोन लिहिलें तें कळलें ऐशास तुम्ही श्रमसाहस कर्तव्य तें केलें, व बुधेली यांचा बचाव करून दारमदार केला अस्ता त्याचे दुरादृष्ट, दुर्बुद्धे तदनुस्य याचे मनात येऊन पळून गेले, येणेंकरून सर्व गोष्टीनें खराब तेच जहाले तुम्ही कर्तव्य तें करालच व केलेंच पाहिजे असो, येविशींचे कितेक पर्याय राजश्री रामचद्रबाबांच्या पत्रां लिहिलें आहेल त्यांजवरून कळेल आपल्याकडील सदैव वर्तमान लिहीत जाणें जाणजे छ २९ जमादिलावल बहुत काय लिहिणें पै॥ छ ७ शाबान मु॥ गहबरा पै॥ सेवदा

शिक्षा

लेखन सीमा

* सरदार-शिंदे व होळकर

ले ५३ }
[६२] }

{श १६६८ श्रावण शुद्ध ११
{ता १७-७-१७४६

श्री

राजश्री महारजा होळकर व जयराजी शिंदे गोसावी यासी—

छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्नेहा बाळाजी बाजीराव प्रधान आशीर्वाद सुा सबा आर्बेन मया व अलफ तुम्ही फौजसुद्धा बुदेलियावरि कालिं जराकडे गेलिया आलीकडे कांहीं वर्तमान अवगत होत नाहा पत्रही येत नाहा तरि प्रस्तुत तुम्ही कोणे जागा आहा, काय मनसुबा योजिला आहे बुधेलियाने सुप्रवृत्त होऊन तुमच्या मनो-दयानुरूप मामलियत विल्हेस लाऊन टाकलीं कीं नाहीं ? या, तह करू नये झुजावेच, हाच त्यानीं विचार चिंतात आणिला आहे ? पुढे तुम्ही काय कैसे करावयाचे केलें आहे ते सर्व वरचेवरी लिहिणे इकडील कांही नवीन लिहिजेसें नाहीं अद्यापि सातारियासच आहों, पुढे होईल वर्तमान ते लिहिले जाईल जाणजे छ ९ रज्जब बहुत काय लिहिणे

श्री
राजा शाहु नरपीत
[हर्षनिधान बाळाजी
बाजीराव मुख्य
प्रधान

पै॥ छ ३ रमजान

लेखन
सीमा

ले ५४ }
[८२] }

{श १६६८ भाद्रपद वद्य ९
{ता २९।८।१७४६

॥ श्री ॥

छ २२ सावान

पुरवणी तीर्थरूप राजश्री नाना व राजश्री भाऊ स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि राजश्री फत्तेसिंग बावा याणीं सांगितलेयाप्रमाणें स्वामीस लेहून पाठ विलें त्याचें उत्तर स्वामींनीं लिहिलें त्यात मजकूर कीं, रघोजी बाबांस कर्नाटक होतें कीं काय ? हा अर्थ स्पष्ट उघडला पाहिजे दुसरे बावांनीं तमाम सरदार सरजामी फौज जमा करावी कर्नाटकांत पाय पडला तरि घालावा न पडे तरि वराड देवगडाकडे जावें गेले तरी चालेल परतु हिम्मत जाली पाहिजे व निरोपहि व्हावा आपण खामखा द्यावा बाहेर निघावें आम्हीही फौजेचें साहित्य करू कर्ज मात्र आम्हास द्यावयास अनुकूल पडणार नाहीं बावांनीं उत्पात केला तरी कर्नाटक यास होईल कीं काय हा शोध बावांनीं थोरले वाडियात चालून पहावा म्हणून लिहिलें ऐशियास फत्तेसिंग बावाचा कारभार आहे, तो स्वामी जाण तात त्याचें सर्व साहित्य मनसुब्याचें आपण केलें पाहिजे पैका कर्ज द्यावयास मात्र मिळ णार नाहीं तरी तेवढी गोष्ट नसो, परतु वरकड तरी सर्व जालें पाहिजे सरजामी फौज ते मेळवितील आपली ही मातबर फौज समागमे व मनसबा आपणास करावा लागतो, * याचा स्पष्ट भाव त्याशीं बोलला पाहिजे तेव्हां ते उद्योगास लागतील ऐशियास त्यास सरदारी

* थोरले वाडियात= थोरली राणी सकवारबाईकडे १ किंवा २ जरूर, निश्चित

करणे आणि आम्ही होऊन उत्पात कां करावा ? त्याची त्यास दरकार आहे की नाही ? असें स्वामी म्हणतील तर त्याची त्यास आवश्यकता असावी [हे] उचितच, परंतु त्यांस घरी राहिल्याने काय सुख नाहा ते बाहेर निघोन हैराण व्हावे ? मशारनिलेहीनी स्वामींचा अचिलब धरिल्यास तीन वर्षे जालीं, परंतु फलादेश काहीं उत्कर्षे करून जाला नाही हे त्यांचे टेंपर स्वामावर आहेच दुसरें, हे लगामी असल्यास कित्येक गोष्टी उपयोगास पडतात बाहेर काढिल्याने त्यांचे टेंपर दूर होऊन त्यांत आपलाही कार्यभाग असे डौल चित्तात आणून बाहेर निघण्याविशीं उत्तेजन देऊन करावे त्यास येविशीं स्पष्ट स्वामींचा भाव कळला पाहिजे तेव्हां त्याशीं बोलावें अथवा त्याणें विचारल्यास अव्यल जाब करावा कर्नाटक रघोजी-बावास होते न होते, याचा अर्थ पेशजी चौपदारास मोघम लिहिल्याच आहे अद्यापि काहीं चर्चा नाही परंतु राजश्रीचा भाव आबाजी नाईक यास पुढें करून रघोजीस आत घालावा असा आहे हाच घडिल्यास फत्तेसिंगबावासही त्यामध्ये मिळावयास उत्पात केलाच पाहिजे न करीत तरी आम्ही करावा काय निमित्त्य कीं, बाबूजी नाईक व आबाजी नाईक यांच्याशीं खरी का व्या [?] लागवयाची बाकी राहिलीच नाही आबाजी नाईक जाले तरी काय ? वाडियातील वगैरे पेच पडतील, व आपण वाढविला त्याचे बरे कसें चालावें या अर्थे मात्र आबाजी नाईक यास पुढें करणें नाही तर रघोजी बावांचेच स्वाधीन, असें जाल्यास कर्नाटक त्यांचे घरास जाऊ देणे उचित नाहा यास्तव जरूर पाय धरून घोडावे येविशीं स्वामींची आज्ञा काय ? तिसरें फत्तेसिंग बावांनीं थोरले वाड्यातील मर्जा कर्नाटक होतें न होतें हे पहावी ऐशी आज्ञा स्वामींची तरि थोरले बाईचे कर्ज नाइकांकडे आहे त्याचा निवाल तीं आनी पुसताल दुसरें राजश्रीचे देणें याचा विचार जाला पाहिजे जे कर्नाटकाचा कारभार जाल्यास दिवाणात ऐवज देणें पडेल ह्यो फत्तेसिंगबावा स्वामींस द्यावा म्हणतील हा एक पक्ष दुसरें कदाचित् बाईनीं म्हटले कीं, आबाजी नाईकास पुढें करून राजश्री दुसरे साहिल्यास देणार तरी नाईक माझे अगत्यवादाचा, मीं कर्ज दिले आहे तें मामल्यावरींच दिले आहे, तेव्हां मामलाही माझाच आहे आबाजी नाईकास समागमें घेऊन तुम्हीच करावें म्हणजे दोन्हीही पक्ष मजकडेच लागले रघोजी धाकटे बाईचे पक्षींचा, त्यासही तोंडघशी दिले असें बोलली तरी याचा विचार काय करावा आणि जरी बाईसीं लाघावळ लाऊन काहीं आशा दर्शविली व राजश्री धाकटे बाईचे अगत्यवादामुळे रघोजीस कर्नाटक सागणार असें बोलल्यास, आबाजी नाईक यास राखून तुम्ही करा असें बाई बोलतीलसें वाटतें यास्तव मुचला विचार स्वामींस लिहिला आहे तरी तींही पर्यायाचे स्फूर्दरूप समर्पक सालजाब पाठवावयास आज्ञा करावी त्रिचनापल्ली बाबत सन सीतचे ऐवजाचा हिशेब वगैरे याची पुरवणी आलाहिदा लिहिली आहे त्याचेंही उत्तर सादर करावें विदित जाहालें पाा सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले ५५ }
[७३] }

{ श १६६८ कार्तिक व ३
{ ता २१-१०-१७४६

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री रामचद्र बावा स्वामी गोसावी यांसी—

पोष्य बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार विनती उपरि येथाल कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहीत जाणें विशेष—दरबारचा मजकूर विस्तारें सरदारास× लिहिला त्याजवरून वळेल आमचा गुता आजपर्यंत दरबारीं व्हावयास कारण काय म्हणाल, तर राजश्री स्वामींचें सरकार कर्जदार झालें व महालचे खर्च अनिवार नित्य वयळे, यास्तव राजश्री स्वामींनीं आपले कारभारी यास ताकीद करून बंदोबस्त करितात घरच्याच कारभारांत राजश्री स्वामी दग आहेत त्याहीं होऊन आम्हास निरोप द्यावा तर आपले कारभारांत गिरीफदार आम्हीं विनती करावी तर त्याची मर्जी दीक पाहून आज पावेतो चर्चा न केली राहात राहात गोष्ट राहिली आम्ही निरोपाच्या विचारात आहों राजश्री स्वामींची मर्जी पाहून निरोप घेऊन, परंतु (?) यश येणें आमचें तिऱ्हे होतें असा विचार नाही निरोपासच किती दिवस लागतील तें नकळे निरोप होऊन पुण्यास आल्यावर कोंकणचा वगैरे कारभार करणें लागेल तुम्हांस कळावें याजकरिता लिहिलें असे छ १६ सव्वाल बहुत काय लिहिणें हे विनती

ले ५६ }
[९७] }

{ श १६६८ कार्तिक व ४
{ ता २२-१०-१७४६

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री रामचद्र बावा स्वामी गोसावी यासि —

पोष्य बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहिणें विशेष किल्ले कन्हारा हा दतीयेकरानीं पैगाम करून घेतला, आणि झाशी प्रांतीं उपसर्ग करीत आहेत, सरकारची बाकी येणें ते देत नाहीत, मवाशी मनमाने तैसी करितात, म्हणोन राजश्री नारो शकर याणी लिहिले, त्यास येविशीं त्याणीं तुम्हांसही लिहिणें तें लिहिलेंच असेल तुम्हीही या गोष्टीची पैरवी चित्तात उचित कर्तव्य ते आणलीच असाल त्यास यदा दतीयेकरानीं दो चों प्रकारें लबाडीच केली विना त्यास बोडसेकरासारखाच नतीजा दिल्या खेराज हलखुद राहोन सरकारचा अमल सुरळीत देतात ऐसें नाही ऐशियास मानिल्लेची मदत फौज पाठवून केली पाहिजे, कीं दहशतीनेच कन्हान्हा सोडीत आणि आपले जागा जाऊन सरकारी अमल सुरळीत चालतात याजकरितां येथूनही मरिखान वगैरे मारानिल्लेचे ताबियांतील पथकें आहेत त्यास ताकीदपत्रें लिहिली आहेत व त्या प्रांतीं इज-

तखान वगैरे आहेत त्यास ताकीद करून फौजसुद्धा मार निलेकडे पाठवणें म्हणजे फौजेच्या दबाबानें जे काम होणें ते होईल मुलकात फितुर होणार नाहा यद्यपि दतीयेकर कऱ्हाऱ्हा धरून बसलेच तरी काय मुजाका आहे ? फौज त्या प्रातीं फिरू लागल्यावरि त्याचा आटा बंद करील ऐसा प्रकार आहे तरि जें करणें तें विचारें यांची पैरवी करून सुरळीत होय तें करणें रा। छ १७ सवाल बहुत काय लिहिणें हे विनती

ले० ५७ }
[५१] }

{ श १६६८ कार्तिक व ६
{ ता २४-१०-१७४६

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री रामचद्र बावा स्वामी गोसावी यास—

पो। बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहीत जावें विशेष राजश्री अर्जुनसिंग राजे याची जागा बुधेलियांनीं जबरदस्तीनें घेतली हे पदरीं पडले, याची स्थापना करावयाचें आमचे वचन गुतलें आहे, तरी तुम्ही याचा आगत्यवाद धरून याची जुनी जागा बुधेलियांनीं घेतली तें येथें यांची स्थापना करून जागा यांचे हवालीं करावयाचा प्रकार राजश्री अमृतराव शंकर यास सांगितला आहे हे सांगतील तदनुरूप जुने जाग्यावर स्थापना करून सर्व प्रकारें चालवणे साराश आमही वग। लियास गेलों ते सालीं बुधेलियांनीं याजपासून जागा घेतली ते यांची याचे हवालीं करणें जाणीजे छ १९ सवाल बहुत काय लिहिणें हे विनती - *

ले० ५८ }
[९५] }

{ श १६६८ कार्तिक व १०
{ ता २८-१०-१७४६

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री रामचद्र बावा स्वामी गोसावी यास—

पोष्य बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहिणें विशेष - राजश्री राजे अर्जुनसिंग धधेरे याचे वडील लेक बुधेलियांस मिळोन याचे कनिष्ठ पुत्राशीं झुज केलें दोन तीन महिने लढाई जाहाली नाइलाज देखोन यांचे कनिष्ठ पुत्रांनीं जोहार करून आपण कटून? मेला मग बुधेलियांचे आसरियानें यांचे वडील पुत्रांनीं घेतलें भेलशाचे स्वारीस अर्जुनसिंग याचे ज्येष्ठ पुत्रांनीं भेटीस यावयाचें व नजर कबूल करावयाचें राजकारण लाविलें त्यास आमही उत्तर केलें कीं, “ अर्जुनसिंग आमचे पदरचे जागे X याचे तुम्हीं भेटीस येणें व नजर कबूल करणें ते आधीं अर्जुनसिंग यांस भेटणें, ते आम्हांस आणून भेटवितील, उपरांतिक नजर करार करू ” म्हणोन उत्तर केलें त्यास ते सालीं भेटीस न आले हल्लीं तुम्हाशीं भेटीचा पैगाम करतील, व नजर नियाज

* ले० ४९, ५७ पहा X मुखूख यांचा आहे

कबूल करतील अगर कबूल केली असली तरी तुम्हीं कबूल न करणें अर्जुगसिंगाचे हातून येऊन भेटतील, जागे खाली करून याचे हवाली करतील, तरि भेट घेणें अर्जुनसिंग पदरचे याची स्थापना करू ऐसें आमचे वचन गुतलें आहे याजवरि दृष्टि देऊन याची स्थापना करणें याचा लेक ज्येष्ठ फदफिरिदाची गोष्ट सांगेल त्याजवरि सर्वथा न जाणें जाणिजे छ २३ सवाल बहुत काय लिहिणें हे विनती *

ले० ५९ }
[६७] }

{ श १६६८ पौष व १
{ ता १६-१२-१७४६

श्री

पु। राजश्री रामचद्र बावा स्वामी गोसावी यासि—

विनती उपरि दरबारचे वर्तमान व राजश्री श्रीपतराव निवर्तलियाचा अर्थ पहिला तुम्हास लिहिलाच आहे आलीऱ्डील वर्तमान तर श्रीपतराव याचे बधु राजश्री जगजीवनराव परशराम याजवरि राजश्री—स्वामींनी कृपा करून छ १४ जिल्हेजी पौष शुद्ध प्रतिपदेस प्रतिनिधीपद दिल्लें वल्लें व हत्ती, बहुमान दिला वरकडही त्याचे समागमीं मुतालीक व राजश्री कृष्णजी परशराम यांचे पुत्र दोघे यासही वल्लें [दिलीं] राजश्री उदाजी चव्हाण येथेंच आहेत अद्याप काहीं बोलीचाली नाहीं पुढें होईल वर्तमान तें लिहिलें जाईल साराश उभयता महालचें+ अती प्राबल्य जहाले आहे याचा विस्तार कोठवरी ल्याहावा ? आम्ही युक्ति करून रेटणे तें रेटितों काहीं आइकावें लागतें काहीं करून देतों म्हणतों या रीतीनें येथील विचार आहे राजश्री रघोजी भोसले वराडांतून माहूर प्रातें आले त्यांच्या चित्तांत आमच्या मुलकात घासदाणे घ्यावे ऐसा विचार आहे जागाजागाहून महालकरी यांचीं पत्रें येतात मशारनिले तों स्नेहयुक्ति भावभक्तीचीं पत्रें पाठवितात तथापि त्याचा प्रकार कपटी आहे तो तुम्ही जाणतच आहां आम्हीही कागदांपत्री स्नेहयुक्तच लिहित असतों पुढें होईल वर्तमान तें लिहिलें जाईल येथें येणार ऐसेंही वर्तमान आहे हे विनती X

ले ६० }
[७७] }

{ श १६६८ फाल्गुन व ८
{ ता २१-२-१७४७

श्री

पु। राजश्री रामचद्र बावा स्वामी गोसावी यासि विनती उपरि बाबूजी नाईक

* ले० ४९, ५७ पहा १ मृ २५ ११ १७४६ २ वद्य पाहिजे

+ महाल = राजस्त्रिया, सक्वारबाई मोठी शिक्क्याकडची व सगुणाबाई धाकटी मोहित्याकडची

X हें पत्र ना नासाहेबानें लिहिलें आहे यावेळीं शाहूमहाराज फार आजारी झाले होते

यांणीं कर्नाटक प्रांतीं न जावे गेले तरि बुडाऊन काढावे याजकरितां चिरजीवांची X स्वानगी कर्नाटक प्रांतीं केली त्याचा मजकूर विस्तारें लिहिलाच आहे प्रस्तुत नाईक यांणीं राजश्री—स्वामींस दोन लाख रुपये रोख द्यावे ऐसें केलें होतें ते रोख निशा केली बाकी राहिले ऐवजाचे हप्ते करून याद राजश्री येसाजी भोसले याजपाशीं दिल्ली व बेदनूरचा साडेतीन लक्षाचा कतबा होता तो मारनिल्ले जवळ देऊन निरोप घेऊन गेले पुढें + नबाबास भेटून नबाब म्हणतील ते द्यावें आणि तेवटियावरि ठाकुरकीं S वाढवून कर्नाटक प्रांतीं जावें ऐसें आहे नबाबाचा विचार पाहता दोही दगडीवर हात आहेत नाईकाची प्रतीक्षा करीत आहेत व आमची फौज सोवें बिदनुर प्रांतें गेली आहे, यासही पैसा न मिळावा याही उद्योगात आहेत श्री इच्छेनें इतकियाहा गोष्टीचें निराकरण होऊन उत्तमच होईल काहीं फिकीर आहे ऐसें नाहीं तुम्हास वर्तमान कळावें म्हणोन लिहिलें असे पुढें हीं होईल तें लिहिलें जाईल ॥ या मनसब्याचे मजकूर किरकोळ किरकोळ फार आहेत पत्रीं काय त्याहावे श्री कृपनें दर्शनोत्तर कळतील छ २२ सफर हे विनती *

ले ६१ }
[७८] }

{ श १६६८ फाल्गुन व ९
{ ता २२-२-१७४७

॥ श्री ॥

पु। राजश्री रामचद्र बाबा स्वामी गोसावी यांसि—विनती उपरि चिरजीव राजश्री माऊ निरोप घेऊन गेलियावरि कितूर म्हणोन ठाणें गिराशियानें राजश्री नारायणराव घोर पडे यांचें होतें तें बळाविलें म्हणोन घेऊन दिल्ले पुढें मजल दरमजल सोधियाचे लतियात गेले आहेत सावनूरकरांचा तहरह होणें तें होत आहे अद्यापि चुकला नाहा सोधेकरीयाची दरदबदल लागली असे बिदनुरास वकील गेले आहेत फिरगीयावरी दबाव असे जयराम सावत येऊन भेटले आहेत तेही आपले साहित्येच्या गोष्टी बोलतात कीं रेडी वगैरे फिरगियानें घेतले आहेत त्यास तर्बा पोहाचाऊन घ्यावी, आपली स्थापना करावी फिरगी आपली बोली बोलतात कीं सावत आम्ही समजोन घेऊ तुम्ही त्याचा पक्ष न करावा या प्रकारचें वर्तमान आहे पहाता अर्थी फिरगी बेइमान, त्याचें पारपत्य करावें तरि येसमयीं बनत नाहीं दोन्ही हीं अलग अलग राखिले आहेत का कीं, सावनूरचा दारमदार करणें तो करून घेऊन, सोधेकरांचीही मामलियत चुकऊन बिदनूरकरांकडे जावें तेथील मामलियत विल्हेस लाऊन खबरदार होऊन राखा [हा ?] वें सारे पठाण एकवट करावे नाईक आले तरि त्यांस धुडावून द्यावें ऐसा विचार असे पुढें विचारें होता होईल तें करीतच असों ॥ छ २३ सफर हे विनती २

X चिरजीव—सदाशिव चिमणाजी + हे नबाब सावनूरचे S ठाकुरकी=ऐश्वर्य

* ले० ६२ व ६३ पहा

१ नाईक—बापूजी नाईक बारामतीकर २ ले ६२ व ६३ पहा

ले ६२ }
[६८] }

{श १६६९ वै शु ८
{ता ६-५-१७४७

श्री

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री रामचंद्रबावा स्वामी गोसावी यासि—

पोष्य बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहित जाणें विशेष-तुम्ही पत्रें अधिक शुद्ध त्रयोदशीचीं पाठविलीं तीं छ २९ रबिलाखरीं पढरपुरा पावलीं सर्व वर्तमान कळले, त्यांचीं उत्तरे आलाहिदा पुरवणी पत्रां लिहिली आहेत त्याजवरून कळेल येथील वर्तमान तरि आम्ही क्षेत्र मजकुरीं आहों या उपरि पुण्यास जाऊ चिरजीव राजश्री भाऊ याजकडील वर्तमान तरि ते सावनूर प्रातीं आहेत सावनूरकराची त्याची भेट होणार उपरातिक तिकडील तालामाला पाहून यावें फार तर पधरा दिवस तिकडे मोडतील नाईक सिरे प्रातीं आहेत नासरजग आरकाट-कडे जाणार तिकडे छावणी करणार पहावें नबाब बाजरानदीचे तारे जात आहेत और-गाबादेस छावणीस जाणार हेंही वर्तमान असे तुम्हास कळावें म्हणोन लिहिलें असे *साव नूरकराची भाऊची भेट जहाली या उपरि पधरा विसा दिवसां आलीकडे चिरजीव येतील नाईक नासरजगाचे आश्रयाने ते प्रातीं छावणी करून बिदनूर प्रातीं उत्पात करणार व कर तील सांप्रत बरसात जवळ आला काय काय होते तें पहावें छ ६ जमादिलावल हे विनती

ले ६३ }
[४४२] }

{श १६७० ज्येष्ठ शु ५
{ता २९-५-१७४८

श्रीX

यादीX नबाब निजामन्मुख याणीं नासरजगास उपदेश केला छ ४ जमादिलाखर सन ११२१ हिजरी

१ दक्षणचे सुभेदार सर्व प्रकारें महाराष्ट्र राजाशीं स्नेह राखावा हें उचित महाराष्ट्र दक्षणचे जमीदार आहेत

२ माणसाचे वधास विचार दूरवर करावा दाण्याचा कणसें नाहींत कीं वर्षास नवीन उत्पन्न होतील दड योग्य असेल त्यास काजीकडे हवाला घालावा व धर्मशास्त्राचा भार काजीवर ठेवावा

३ मुशाफरींत वय न्यावें नित्य नवें उदक व नवें स्थल व डेरियाची सावली अनुभवारी मुशाफरींत लाभ बहुत आहे व मुलखाची उस्तवारी होते पर्जन्यकाळीं एके ठिकाणीं रहावें पर्जन्यकाळात प्राणिमात्रास श्रम होतो, वश उच्छेद न व्हावा हें मुरय कारण समजावें

१ बारामतीकर २ निजाम ३ ले ६० ६१, ६२ पहा हेंच पत्र खरे ऐ ले स भाग १ पृ ४ वर आहे * येथून खुद्द नानासो याचे हातचा मजकूर आहे

X येथें बाजूबर दौलतराव शिंदे याचे नावचा शिक्षा आहे

४ लोकाचीं कामें आपले अधान आहेत येविषयीं केवळ ईश्वराची कृपा जाणून शास्त्राप्रमाणें आपला स्ववर्म करून दिवस काळी व मुलकी कामात वाटून मोर्हसबा इहलोक व परलोकविषयीं घेत जावा

५ दौलतीचा कायमी महापुरुषाचे कृपेनें असते केवळ बाह्य साहित्यानें निर्वाह नाही यास्तव सर्वभावे महापुरुषास शरण असावें

६ आकाश पृथ्वी व विश्व अनादि आहे सर्व भूमंडळास आपलाच विभाग समजून हक्क कोणाचा दुडवू नये

७ दक्षण सहा सुभे आहे पूर्वी दर सुभ्यास पातशहा वेगळा होता औरंगजेबापासून दरोबस्त तालुका एकास होऊ लागला यास्तव वेगळे वेगळे घरानदार माणसें ध्यानांत आणून कामकाज सागत जावे वर्षा दो वर्षा तालुक्याची तर्गारी बदली करीत जावी यात विभाग सर्वास पावता होतो

८ भावाबदाची परिवारीष करीत असावी बाहूबळ व अब्रूचें रक्षण यात आहे बेदिल असल्यास दौलतीस धक्का व फितुर करितात केवळ अन्यायास प्रवर्तल्यास शिक्षाही करावी

९ हलके मनुष्यास दरवाज्यावर उभें राहू न द्यावें सहवास तर बहुत दूर

१० उमदे माणसास हलकें काम व हलके माणसास उमदें काम सहसा न सागावें,

११ दक्षण सुभेदारा वतन नाहा धनी याची मर्यादा पाळीत जावी विपरीत वर्तणूक जाहलिया ईश्वरापाशीं अन्याय व लोकात दुर्नाम होतें

१२ लढाईस आपणाकडून कदापि उद्योग न करावा आपण बलिष्ठ व शत्रु दुर्बल असें न समजावें भार ईश्वरास पडतो गर्व आवडत नाही जेथवर प्रसंग न पडे तेथवर प्रयत्न करावा शत्रु अमर्यादेस प्रवर्तल्या हक्क आपला जाणून ईश्वरास साह्य समजून, पराक्रम करावा, भगवान् अवश्य जय करितो

१३ खजिना स्वारीसमागमें जरूर असावा येणेकडून फौजेची खातरजमा असती व साहूकार मडळी सरकारचे खजिन्यावर समाधान राखिते व शत्रूचा पराभव होतो

१४ फौजेचा हक्क आपल्यावर ठेवीत न जावा आपले फौजेस शत्रूचे फौजेपेक्षा अधिक भौत असावें^१

ले ६४ }
[३९७] }

{श १६७० आषाढ वद्य १४
{ता १३-७-१७४८

श्री

पु॥ राजश्री मल्हारजी होळकर व जय्याजी शिंदे गोसावी यासि

उपरी चालिल्याकडाल वर्तमान आले कीं, राजश्री रघोजी भोसले याची फौज मोह-

१ ह्या कागदाचा उतारा नाना फडणीस याच्या स्वदस्तुरचा त्याचे चिरजाव राबसाहेब फडणीस यांजपाशीं होता त्यावरून आमचे इंदोरवर स्नेही रा० रा० सावळ्याराम माधव यांनी ही नकल करून पाठविली इतिहास संग्रह पेशवे दफ्तर पृष्ठ ३१७ येथें हें प्रकरण विस्तृत दिलें आहे २ आढावा, हिसेब

बतजगानी कटकपर्यंत पिटोन घातली याचा जोरा पोंचला नाहा राजश्री अमृतराव विदा होऊन गयेस लष्करात आलियावर सविस्तर लेहून पाठवून म्हणोन लिहिलें तें कल्लें या उपरि ही तिकडील वर्तमान येईल ते लिहिणें अमृतराव तुम्हाजवळ आलेच असतील सविस्तर वर्तमान लिहिणें छ २७ रजब बहुत काय लिहिणे लेखनमीमा पौ॥ छ ४ रमजान

३ ६५ }
[९२] }

{ श १८७० चैत्र
{ ता १ मार्च स १७४८

श्री

चिरजीव राजश्री धोडोबाऽ यासि—सदाशिवऽ चिमणाजी आशीर्वाद उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लिहात जाणे विशेष वारेचा प्रकार उपस्थित जाला होता तो तीर्थरुपानीं X सोडून तेथें धारेजवळ राा गोविंद हरी^१ यांस ठेवून आपण कोटयाच्या रोखें राणाजीचे सरहद्देस गेले तेथून दिल्लीचा मार्ग समीपच पठाणानाच येऊन लाहोर घेतलें वजीर व मनसूर अलीखान चाळीस कोसावर गेले पठाणाचाच सलाबत यांजवरी होती यास्तव वजिरानीं पादशहास बाहेर निघावयाविशीं लिहिलें होते पादशहा भगेदानीं वेथिस्त यास्तव पादशहानीं शहाजादियाचा मरातीब अलमगीर पादशहानीं बहादूरशहा व अजमशास दिलहा होता त्याप्रमाणें देऊन शहाजादा वजीरासमीप पाठविला लढाई होणें होती पुढें कसकसे जहालें असेल वर्तमान येईल तें लेहून पाठवू येशवतराव पवार औरगाबादेहून कूच करून गेले त्याचे मागे मागे राघो गोविंद गेले होते गाठ पडों न देता ते झाडून गेले धारेस गेलेस वर्तमान आलें आहे नबाब बन्हाणपुरास गेला पुढें जाईलसें दिसत नाही सुरतेकडेही जात नाही राा गोविंदराव तीर्थरुपाजवळ बोलत होते कीं, नबाब सुरतेस जातो दाभाडियाचे आपण साहित्य करावें तेव्हा निमे गुजराथ द्यावी [म्हणजे] साहित्य करू म्हणाले त्यास गोविंदराव आम्हाजवळ बोलिले, लक्ष रुपये रोख चहू पाच पावेतो परगणे जहाले तरी स्वामींनीं मान्य करून साहित्य करावें त्यास आम्ही म्हणालों कीं, पाच लक्ष रोख, पाचा लाखाची जागा द्यावी म्हणोन त्यास मारानिलेहे उमांबाई जवळ बोलले तीं मुलकाची गोष्ट मान्य न करीत पैका देऊ म्हणाली व तीर्थरुपाचें उत्तर तो निमे गुजराथ घेऊ तरीच साहित्य करू म्हणोन आलें जरी नबाब सुरतेकडे जाता तर दाभाडेही बोलते तें होत नाही याजकरितां तो प्रसंग शिथिल पडला +

* अमृत शकर ले ५७ पहा

X नानासाहेबानीं १ पटवर्धन २ ले ४६ पहा ३ निजामुलमुल्क ४ चिटणीस
५ यशवतराव दाभाडे सेनापतीची आई

+ पठाणानीं लाहोर फेब्रुवारी १७४८ मध्ये घेतलें व निजामुलमुल्क ता २१-५-१७४८ रोजी बन्हाणपुरास मृत्यु पावला त्या दरम्यानचें हें पत्र पहा ले ६७

ऽ धोंडोपत पुरदरे साताच्यास छत्रपतीजवळ, व सदाशिवराव पुण्यास आहे

ले ६८ }
[११४]

{ श १६७० चैत्र
मार्च सन १७४८

श्री

आशीर्वाद उपरि राजश्री गोविंदराव आम्हांजवळ बोलले कीं, लक्ष रुपये व दो चहू लक्षाचे परगणे दिल्ले म्हणजे साहित्य करावें म्हणोन त्यास आम्ही उत्तर केलें कीं, चार पाच लक्ष रुपये रोख व चार पांच लक्षाचा जागा याप्रमाणें द्यावी तुम्ही ठीक करणे म्हणालों तीर्थरूपांसही लिहिले तेथून उत्तर आलें कीं, ह्या गोष्टी तोंडच्या नाहींत मुलुखागिरी बुडवून नबाबाचा तह मोडा, तेव्हां हें कर्म करावें या गोष्टीस आपलें स्वाहितही पाहिलें पाहिजे निमित्त गुजरात देतील तर करू म्हणून लिहिलें आहे प्रस्तुत तरी नबाब बरानपुरास आहे सुरतेकडे जात नाहीं याजमुळें दाभाडे बोलत नाहीं, व तीर्थ [रूप] ही कोट्याचे रोखे गेले यास्तव सर्व प्रकारें मनसुबा शिथिल पडला

ले ६७ }
[८६]

{ श १६७०
सन १७४८

॥ श्री ॥

पु॥ राजश्री रामचंद्रबावा स्वामी गोसावी यासि—

विनती उपरि सफदरजग यास निमरजाबंद करून आपले लगामी लावावयाचा विचार केला असे म्हणून लिहिलें तें कळलें ऐशीयास हा विचार उत्तम केला आम्हांसही दिल्लीहून लिहिलें आलें होतें आम्हीही त्यास येविशीं विचारानुषंग लिहिणें तें लिहून त्यास लगामी लाऊन घ्यावें, त्यांनीं+रकारपूर्वकाचें साह्य न करावें असें करावें, म्हणोन लिहिलें असे तुम्हीही त्यास वरचेवर उचित जाणून लहीतच असाल व लिहिणें ज्यात आपल्या मनसुबियास व कर्तव्यतेस उचित आणि उपयोगी, परिणाम उत्तम, लोकोत्तर, योग्यतर, लौकिक कीर्ती-स्पद तेंच करणें व कराल हा निशा आहे सफदरजग‡ उमदा मनुष्य त्याचा स्नेह हरप्रकारें रक्षण करणें* उचित दुसरें, काशी त्याचे हातीं त्याशीं निखाल्पता असल्या कालगतीनें काशीचें स्पष्ट दर्शन होणार तो महा लाभ आहे यासाठींही स्नेह रक्षावा दुसरे अत्यंत अर्थाअर्थी सबध नाहीं जाहला अप्रिय भाषण करून विग्रह वाढविणें उचित नव्हे थोडासा तोंटा जाहला तरी सोसून स्नेह रक्षणें उचित-असे हे विनती

× हें त्रुटिक पत्र सदाशिव चिमणाजीचें धोंडोबा पुरदरे यास, ले ६६ नंतर लगेच लिहिलें आहे १ निमित्तच सागण्यास पाहिजे म्हणून, असा अर्थ

‡ सफदरजग-हा अयोध्येचा नबाब हा दिल्लीच्या बादशाहाचा वजीर होता त्याचे व गाजीउद्दीन याचे वाकडें होतें. * येथपासून खुद्द खाशांच्या (बाळाजी बाजीरावांच्या) हस्ताक्षरें मजकूर लिहिला आहे + रघूजी भोसले ले ६८ पहा.

ले ६८ }
[१] }

{ श १६७१ आश्विन वद्य १
ता १५/१०/१७४९

श्री

वेदशास्त्रसपन्न राजश्री वासुदेव दीक्षित^१

स्वामींचे सेवेशीं

विद्यार्थी बाळाजी बाजीराव नमस्कार विनति उपरी येथील वर्तमान तागाईत आश्विन वद्य प्रतिपदा पावेतो स्वामींचे कृपेकरून सुखरूप

साविस्तर अर्थ मी सेवेशीं विदित केला होता राजश्री स्वामींचींहा मर्जांच राखून एक जशी आज्ञा केली त्याप्रमाणें मान्य करून पुढे स्वामींचे आशीर्वादे परपार पावू विस्तार ल्याहावा ऐसा काय आहे ? साराश स्वामींचीं लेंकरें आहों आपलेच आशीर्वादे सर्वही उत्तम होईल वरकड लिहिता विस्तारच आहे यास्तव उभयता वेदमूर्ति^२ निवेदन करिता विदित होईल बहुत काय लिहिणें ? हे विनति

ले ६९ }
[१११] }

{ श १६७१ कार्तिक व २
सन १५-११-१७४९

॥ श्री ॥

विनती उपरि सुरतेस वकाल गेला त्याजकडील बोलींचालींचा काय मजकूर तो ल्याहावा म्हणून लिहिलें तें कळलें त्यास नारो तुकदेवु तेथें पावलियाचीं पत्रें आलीं परतु त्याचीं

१ हे वोा शाा रा नारायणभट दीक्षित याचे चिरजीव नारायण दीक्षित हे मोठे विद्वान् व तपस्वी ब्राह्मण होते त्यास निरनिराळ्या राजपुरुषांनीं इनाम दिलें आहे काशीतील ब्राह्मणास सुजाउद्दवला याणें मोठ्या सकटात घातलें असता तेथील ब्रह्मवृदाची सुटका करणारे हेच दीक्षित होत (पेशव्यांची बखर पृ० ७३ पहा) आशी व त्याच्या वंशजाशीं निरनिराळ्या राजपुरुषांचा पत्रव्यवहार राजप्रकरणींही सुरु असे नारायण दीक्षित हे पुढें काशी येथें श १६७० कार्तिक शु १४ (२४-१०-१७४८) कैलासवासी झाले

याचे वंशज श्री० रा० यज्ञेश्वर बाळकृष्ण दीक्षित कायगावकर याजकडून हा पत्र व्यवहार अशत आम्हांस मिळाला आहे ह्याजबद्दल आम्ही त्यांचे मोठे आभारी आहों

२ यावरून हें पत्र दोन ब्राह्मणाबरोबर पाठविलें होतें

३ राजश्री स्वामी हे शब्द प्राय तत्कालीन कागदांत छत्रपतींनाच उद्देशून योजीत असत नुसता स्वामी असा शब्द असल्यास तो तें पत्र ज्याला लिहिलें असेल त्यालाच अनुलक्षण असे राजश्री स्वामी आणि स्वामी या दोहोंतलि हा भेद लक्षात ठेविणें अवश्य आहे ४ नारायण दीक्षित तारीख २४-१०-१७४८ रोजीं निवर्तले आणि छत्रपति शाहू महाराज तारीख १५-१२-१७४९ या दिवशीं परलोकावासी झाले या दोन तारखांच्या दरमियानचें हें पत्र असलें पाहिजे असें समजून तारीख ठरविली आहे

बोलीचाली जाहालियाचा मजकूर काहीं लिहिला आला नाहीं त्याहीमध्ये राजश्री स्वामीX दुखणियाचीं वर्तमानें तेथे हजर जालीं असतील याजमुळे मोंगलही बोली सुवी बोलणार नाहीं तालामाला पहातील ऐसे आहे त्यास आलीकडे वर्तमान आलें नाहीं काय वर्तमान लिहिलें येईल ते सेवेशीं लिहून पाठऊ व्यक्तराव मोरेश्वर यांचीं पत्रे आलीं तीं सेवेशीं पाठविलीं असत त्याजवरून वर्तमान कळेल त्याकडील जाजती जासूद मागे पाठविलेच आहेत वरकड रघोजी भोसले यास व सैद शरीफखान यास पत्र पाठवत्याचें लिहिलें आहे ता या व या स(?) नाहींत गुप्त रूपें बातमी घेणे तेव्हा पत्रें नेल्यास ठीक पडणार नाहीं व राहु ही देणार नाहीं स्वामींचे विचारें पत्रे द्यावीशीं जालियास लेहून पाठवावीं दारको रगनाथ याजपासून तिजाई ग्वालेशची रसद घेऊन हुजूर मामला ठेऊन सनद द्यावी असें लिहिलें होतें परंतु तूर्त रसद न घेणें, पुढें लिहून त्या प्रकारें करणे म्हणून लिहिले ऐशीयास स्वामींस सनद कशी द्यावी हे लेहून पाठविलें त्याचे आधींच पैका रसदेचा घेतला होता स्वामींनीं सनद द्यावयाचें लिहिलें त्याबरोन देणार होतो परंतु घालमेलीचें वर्तनामुळे दिली नाहीं हल्लीं आज्ञेप्रमाणें सनद देत नाहीं रसद तो घेतलीच आहे पुढे आज्ञा होईल त्याप्रमाणे रसदेचे विल्हे होईल रागा छ१५ जिल्हेज बहुत काय लिहिणें हे विनती

ले ७०
[१७४] }

{ श १६७२ भाद्र०-कार्तिक
सन १७५० सप्टेंबर ते नोव्हेंबर दरम्यान

श्रा

चिरजीव राजमान्य राजश्री* नाना यासि प्रति सदाशिव चिमणाजी आशिर्वाद उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहिणें विशेष तीर्थरूपाड्डन पत्रे आला त्याचा वगैरे कित्येक अर्थ लिहिणें तो तुम्हास लिहिलाच आहे त्याची उत्तरे अद्यापि काहीं येत नाहीं, तरि सर्व वर्तमान लिहिणें कर्नाटकच्या मामलियाची राजेश्रींचा पत्रें वगैरे कामें यमाजी शिवदेव व पाटणकर यांचीं करून पाठवावीं ता अद्यापि येत नाहीं व पैक्याचे गोपाळराव वगैरे यांजकडील कोणाकडून काय येतो तो मजकूर सविस्तर लिहून पाठविणें येथील विचार तर मा चणु रा हुन वृच करून भडार कवठें येथें आलों येथें पाच सात मुकाम होतील पुढें होईल तें वर्तमान लिहिले जाईल मातोश्री आईसाहेब याचा विचार काय ? राजेश्री स्वामींची मर्जा कशी ? वरकड सामादिक कोण कसे आहेत याचा अंतर बाह्यता मजकूर लिहिणें तुम्हीं सविस्तर मजकूर पुण्यास लिहित असाल तेथील भाव भक्ति कळत असेल ते लिहिणें येथें तीर्थरूपांनीं नायकाची समजावास काढावी, सरजाम घ्यावा,

X राजश्री स्वामी म्हणजे शाहू महाराजपत्र बहुधा रामचंद्रबाबाचें पेशव्यास पहा खरे भा १ सुरत शहरातील धामधूम

* नाना पुरदरे सातान्नास पेशव्यांचे तर्फेचे

पुढें त्यांनीं दाभाडियाचा कारभार उरकायाजोगी फौज गेलचि आहे तें करून आम्हीं जातो ताराबाईची गडबड राहिल्यास कर्नाटकांत पाय घालावा, बाबूजा नाईकानें भीकच मागावी हें बाबाचे मनात व दाभाडे याचाही निकाल करणे त्याचे हजार विचारच होतात यामुळें होत नाही तुम्हीं त्या शहावरच दररोज राहणें इकडे आम्हांसच मातबर गुता पडलियास तुमचे तिकडे जाणें कळतच आहे म्हणून लिहिलें होतें नाईकास तीन चार लाख यशवतराव पवाराचा सरजाम व काहीं गुजराथेंत यावें अशी मर्जी आहे आम्हीं याप्रमाणेंच करावें असें लिहिलें आहे पवार काहीं कामाचे नाहीसे दिवसेंदिवस रूप दाखवितात *बाबा दाभाडिया पासून पैका ध्यावयाचा मनसुबा करतात आम्हांसही लिहितात आम्हीं कामाचे नाही, न करावें असें लिहिले आहे करू दिलें, आव पुरला, तर जवळील गुत्ता उर कून पुढ जातील नाईकाचे याप्रमाणें तीर्थरूपाचेच विचारेंच आहे करतील आम्हांस मग गुत्ता नाही पैका मात्र पाहिजे आठ नव लाख त्यात बाबा तीन देतील वरकड तुम्हांस मी * येईल मजकूर लिहून पाठविणें हे आशीर्वाद

ले ७१ }
[१८४] }

{ श १६७२ मार्ग० पौष
{ १७५० डिसेंबर

श्री

चिरजीव राजमान्य राजश्री नाना= यासि सदाशिव चिमणाजी आशीरवाद उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लिहिणें विशेष तुम्ही पत्र पाठविलें तें पावले राज श्रीचें लक्ष सर्व प्रकारें आहे तीर्थरूपांचा विचार कळतच आहे याचे कित्येक प्रकारचे पेंच पडणार त्याचा अर्थ राजश्री गोविंदराव याणीं व तुम्हीं लिहिला तो कळला ऐशियास तुम्हीं लिहिल्या गोष्टी सर्व यथार्थच आहेत त्यास दाभाडियाकडील कारभार निरगमांत न ये मनसुबियास तोड पडेना वगैरे कित्येक पेंच उलगडले पाहिजेत यास्तव मानाजी पायगुडे व हरी राम यांस हजार तीन पावेतो फौजेनिशीं वारणेचें काठीं पाठवून आम्हीं पुण्यास गेलों तिकडील मनसुबा लवकर उलगडून बाकी फौज पुढें कर्नाटक प्रांतीं जावयास येता त्यास तुम्हीं सर्व प्रकारें राजश्री स्वामींचें लक्ष आपलेवरि कायम राही ते गोष्ट करणें त्यात अतर पडू न देणें आणि वर्तमान लिहिणें ते पुण्याकडे लिहीत जाणें आम्ही पढर-पुरापलीकडे कुरल्याजवळ आलों पाच सहा दिवशीं तीर्थरूपाजवळ पोहोंचतो पैकाही पाठविणें तो पुण्याकडे पाठविणें सातारियाचेंही बड मोडलें पाहिजे मूळ दाभाडे तेथें काहींच होईना, करीनात, मनासही न ये, सशयच वाढतात यास्तव जाऊन नीट करून होईल तें लेहून पाठवून दुसरें रविवारचें पत्र पाठविलें तेंही पावले सर्व कळलें कान्होजी बाबाजवळ मातुश्रीचे भाव निघाले व राजश्राचा निरोप वगैरे सर्व लिहिलें तें कळलें तुम्ही

* रामचद्रबाबा ? = पुरदरे

बोलला ऐशियास हा डौल कामाचाच नाही मातुश्री नीट सागून राजश्री सोडावे लाग-
तील याचें पुण्याहून लिहून पाठवू त्याप्रमाणें करणें मुख्य राजश्रींचा लगाम पुर्ता राहे तें करणें
हें काम तुमचे हातीं आहे जरूर याप्रमाणें करणें मोठी गोष्ट आहे हजारों भातेन खर्चवेच
करून, वरतीं आपला मायेचीं माणसें पाठवून लगाम राखणें वरचेवर सर्वां मुतसदियाचे भाव
लिहिणें मजवळ सदेह तुम्हास वाटतो ईश्वरी जुलूम आहे ! असें न करणें सविस्तर
लिहिणें हें आशीर्वाद

ले ७२ }
[३५९] }

{ पौष श १६७२
{ जानेवारी १७५१

श्री

राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यासि

आशीर्वाद उपरि राजश्री महादोबाशीं आम्हाशीं विमनस्कता तीन वर्षे आहे साता-
रियापासून विशेष वृद्धि पावली तुमचे पक्षपातामुळे अतिकष्टी होते याजमुळे आम्हांस हर-
एक कामांत मुरदाड करावें याची तजवीज रामचंद्र बाबा भाऊकडे राजकारणें पत्रें जात येत
असत आम्हापासून हरएक मसलत पुर्ता पायाशुद्ध शेवटास न जावी या भावे भाऊकडेच
फौज पाठवावी, आम्हांस घरीं बसवून गोविंदरायाचे आज्ञेत वर्तवावें, उमाबाईस राखावें,
ताराबाईसि गोविंदरायाचे मार्फतीनें चढवावें, आम्हावर सर्वांचे हुकूम रहावे, ऐसा विचार
दिसोन आला तेव्हां आम्ही भाऊस साफ लिहिलें कीं, जर भाऊ असलेस तर पत्रदर्शनी
येणें दाभाडिया कडील काम चांगलें करू त्यावरून भिडेस पडून आले दाभाडियाकडील
काम रगडून आरभिलें नासरजग मेला जफती करावी, दहावीस लाख मेळवावे, सरदारही
बलवावे, हिदायत मोहिदी खानावर जावें, गरमी दाखवून जें मिळिल तें मेळवावें ऐसा
विचार आम्हीं केला, याजमुळे बावांनीं बहुत वाईट मामून घरास गेले कोणी म्हणतात कीं
ताराबाईकडे जातील परतु ते कुलीन, जुने चाकर, हरामखोरी कधीं करणार नाहीत ऐसें
वाटतें कालगत मात्र न कळे असो आम्हाशीं बाबाशीं तूट पडली भाऊ अर्थे इकडे अर्थे
तिकडे रामचंद्र बाबा बाह्यात्कारें आम्हाकडे, अतर्यामीं बहुत गुप्त रीतीनें बाबाकडे येथें
बाहेर तो सर्वत्र दाखवितात कीं, खावदाची मर्जी तेंच प्रमाण परतु अतर्भाव तुम्ही जाण-
तच आहां त्रिबक विनायक कोनेरपत हे केवळ बाबांचे X गगोबाशीं त्याशीं राजकारण
पूर्ण येथून मल्हार [बा] स लिहिताल कीं, खामखां बाबांचा पक्षपात करोन आमचे केलें
घडावें मल्हारबा भला माणूस येखादे जागा वचनास गुतल्या आम्हांशीं तूट मात्र पडेल
आमचे विचारें चाललें तर समजाविशी करावी, चालवावें, ऐसें आमचे मनांत आहेच
आतां जहाले तरि बरें न जहालें तरि पुढें ही जो विचार आमचे मनापासून खुलासियानें

X गगोबा तात्या चद्रचूड हें सर्व पत्र खाशांच्या हातचें असून सपविलेलें नाही.

ठरेल तोच शेवटास न्यावा रागोबानीं त्रिबक विनायकाचे मार्फतीनें लिहिलें तर साफ जाब करावा कीं, खावदाशीं आम्ही इरे वाढविणार नाहीं ऐसें साफ बोलावें जें करणें तें आमचे विचारें करावें या मजकुरावर मल्हारबास कायम अगोदर करून ठेवणें असें असतां आम्हांशीं विरुद्ध करतील तर करोत आमची तवकल ईश्वरावर आहे तुमचे भरवासियावर ऐसें केलें

ले ७३ }
[१२] }

{ श १६७२ माघ शु ४
{ ता २०-१-१७५१

श्री

वेदशास्त्र-सपन्न राजश्री वासुदेव दीक्षित स्वामींचे सेवेशीं—

विद्यार्थी बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार विनती उपरि येथाल कुशल जाणून स्वकीय लेखन करीत असलें पाहिजे विशेष-काल तुम्ही गेलेस [त ?] त्यास तुमची त्यांची बोलाचाली होऊन काय मजकूर जाला हें तुम्हाकडून काहींच लिहून न आलें यास्तव आजि येथें मुक्काम करून हें पत्र तुम्हास लिहिलें असे, तर त्याचा जाबसाल घेऊन बोली ठीक जाली असली तर तुम्हांच लौकर येणें, अथवा काय मजकूर जाला असेल तो लिहून पाठविणें त्यासारखा विचार केला पाहिजे आजि रात्रौ तुमचें काहीं तरी लिहिलें यावें परंतु न आलें यास्तव मुक्काम केला आता पत्राचें उत्तर सत्वर पाठविणें बहुत काय लिहिलें हे विनंती

पौ माघ शुद्ध ४ रविवार शके १६७२

ले ७४ }
[१७२] }

{ श १६७३ चैत्र शु १५
{ ता २०-३-१७५१

॥ श्री ॥

चिरजीव नाना यांसि भाऊ आशिर्वाद सविस्तर तीर्थरूपांनीं लिहिलें आहे त्यावरून कळेल सारांश तुम्हीं सारे जमा करून काम उत्तमच जाहालें सलाबत वाढली तरी बहुत विचारें हावभरी न होतां सर्व कामें करणें आम्हींही दरमजल जसें वर्तमान येईल तसें फौज घेऊन पुढें येऊन रघोजी बाबास विचारें करून राखिलें पाहिजे ह्या आणलियां त्याचें काम बुडतें पेंचहीं आहेत ह्याणून निरोप दिला फत्तेसिंगाचे X फौजेत त्रिबक हरी + व दारखोजी पाटील सरदार ते आमचे बदल कदाचित राहिले तर अकलकोटी राहतील फौज ह्याच आहे आठ कोस प्रमाणें दर मजल कडबे देशचा दाणा खात ताजे होत येतो. वरकड तपशील काय लिहावा ? हजार प्रकारें सारे एक होऊन, आपले फौजेचा गाहा चांगला करून, आपण जरब न खातां जें होईल तें करणें पायगुडे वगैरे फौजही सामील जाहलीच आहे रवाना छ १३ जमादिलावल हे आशिर्वाद *

X फत्तेसिंग भोसले + त्रिबक हरी पटवर्धन * ले ७५ चें पत्र पहा १ त्रास, कष्टी

ले ७५
[१६८] }

{ श १६७३ चैत्र व १
{ ता ३१-३-१७५१

श्री

चिरजीव राजश्री नाना+ यांसि बाळाजी बाजाराव प्रधान आशीर्वाद उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहीत जाणें विशेष तुम्हीं पत्र छ २८ रविलाखरचें पाठविलें तें छ १२ जमादिलोवलीं सांडणीस्वाराहातीं येऊन पावले “ गायकवाडाचे आपले फौजेचें युद्ध छ २७ रविलाखरीं झालें *गेंब्या पावेतो मोडून ताराज केले त्याचे बुनगे तिजाई लुटून आणिले उटें, घोडी, पालख्या घेतल्या ” म्हणोन विस्तारें लिहिलें ते कळलें लेखनार्थ-श्रवणें सतोष झाला, मोठी गोष्ट झाली शाबास तुमची लोकांची ! बरी केली ! गायकवाड वेणेवर राहिला तुम्ही कृष्णेवर आहा, म्हणोन सांडणीस्वारांनीं सांगितलें त्यास राजेश्री मानाजी पायगुडे व तात्याही तुम्हाजवळ येऊन पावलेच असताल सारे एकदील होऊन गायकवाडास जाऊ न देणें जोर पोहोचल्यास लुटून नेस्तनाबूद करणें जो पर्यंत गायकवाड [याचा] वारापाणी झाला नाही तों फौज न फोडणें आमचा मोंगलाचा सल्ला झाला इकडील सर्व गुत्ते उरकले आम्ही मजल दरमजल येत असो आणि छ १२ जमादिलोवलीं निजाम-कॉब्यावर मुकाम झाला जल्दीनें येतो गायकवाड जाऊ न पावे तें करणें युद्धप्रसर्गी राजेश्री सोनजी भास्कर व राजेश्री बापूजी बावा व सरकारचे हुजुरातचे लोक व राजहुजुरातच्या लोकांनीं शर्त केली बापूजी बावास तरवारीची जखम लागली, नागोरा यास गोळीची जखम लागली, म्हणोन [लिहिलें] तर ते थोर थोर मातबर लोक प्रसर्गी असतां का चुकतील ? व पुढेही सर्व प्रकारें त्याचाच भरवणा असे तुम्हीं सर्वांची समाधानें करणें मोडेली बाजी तुम्हीं सांवरली ! जी गोष्ट तुमचे व्रडिलाचे वडिलास योग्य तें तुम्हीं केले ! या उपर बहुत सावधतेनें जरब देणें मळमळीत न करणें आम्ही येऊन पोहोचतो छ १४ जमादिलावल हे आशीर्वाद

+ नाना पुरदरे-यांस चिरजीव लिहिण्याचें कारण असें कीं अबाजीपत पुरदरे व बाळाजी विश्वनाथ हे आपणास भाऊ भाऊ समजत व हाच घरोबा पेशव्यांनीं शेवटपर्यंत पुरदर्याशीं ठेविला होता तेव्हा नानाकडे धाकटे भावाचें नातें येत असावें याचें नाव त्रिंबक सदाशिव

१ ' भास्कर ' आहे तेथें ' भापकर ' असें असावें

२ हे बापूजी खडेराव चिटणीस असावे रामराजाचें चरित्र पहा

३ येथपासून खुद्द खाशाचे हातचा लेख आहे

* गेंब्याचा माळ सातान्याजवळ आहे

ले ७६ }
[२] }

{श १६७३ वैशाख शु ८
{ता २२-४-१७५१

वेदशास्त्रसपन्न राजमान्य राजश्री वासुदेव दीक्षित

स्वामीचे सेवेशी

विद्यार्थी बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार विनति उपरी येथील कुशळ जाणून स्वकीय लेखन करीत असले पाहिजे विशेष राजश्री शिवराम गोविंद भिडे व सखाराम बापूजी नाईक भिडे व नेमीदास अनापत [१] याजकडे सरकारचा ऐवज येणे तो आणावयासि राजश्री पांडुरंग महादेव व ग्यादाजी दादाजी दिा दादो महादेव यास फौज सुद्धा व बरोबर उट नफर २५ पचवीस देऊन पाठविले आहेत तर सदरहु ऐवज Xशहराहून बहूत तजविजानें रवाना करणे ऐवज पारखवयासि राजश्री बाबूजीनाईक दि।। रामाजी नाईक पोतदार यांस पाठविले आहेत याचे मारफतीनें ऐवज पारखाऊन शहराहून बहूत तजविजानें, सुरक्षित-पणे, काहीं अटकाव, कजिया न होतां बाहेर काढून ठेविला पाहिजे. रॉ छ ६ जमादिलाखर बहुत काय लिहिणें लोभ असो दीजे हे विनति

ले ७७ }
[१७३] }

{श १६७३ वैशाख व १२
{ता ११-५-१७५१

॥ श्री ॥

चिरजीव नाना यासि भाऊ, आशीर्वाद सविस्तर मजकूर भेटी नंतर कळेल वरकड तरतुदेचा मजकूर तीर्थरूपानीं* लिहिला आहे त्याप्रमाणें करणें विशेष राजकारणांत असतील ते सविस्तर कोण कोणे प्रकारें व तुम्हांसीं ही दुसरे प्रकारे सदेहाचे लिहून पाठविणें त्याचा सुमार येथून केला पाहिजे तर सविस्तर लिहिणें वरकड सातारां कजिया न पडावा सर्व उत्तम परतु कालं करून प्राप्त जाहालें तें आपले इजतीसाठीं केलें पाहिजे तुम्ही बहूत सावधतेनें सर्व करावयाचा काल आहे, परतु आलीकडे तुमचें सविस्तर पत्र येत नाही उचित नाही सर्व लिहून पाठविणें आमची रवानगी पुढें तुम्हाकडे करणार याचाही विचार सर्व लिहिणें सारांश इनाम देऊन रोजचे रोज येथें लवकर वर्तमान येई तें करणें रवाना छ २५ जमादिलाखर दादांस पांच सात रोज बरें वाटत नव्हतें इकडील पाणियानें परसाकडचें जाहलें होतें आता उतार पडून बरे जाहले येथील फौज दरमजल येते ही खबर तेथें पावलियावर कोणें प्रकारें भाव होतात हें सर्व लिहिणें वरकड हजार प्रकारें लबाड्या करणार आमचे दर बारा गृहस्थ आहेत तें चुकत नाही सर्वही ईश्वर क्षेम करून परस्परे पेंच सुटताल असो पत्री विशेष काय लिहावें ? हे आशीर्वाद

X शहर=औरंगाबाद येथेंच यावेळीं निजामाची राजधानी होती राजवाडे खड १ लें १० प्रमाणें शिवराम गोविंद भिडे हा सावकार औरंगाबादेस सन १७५१ मध्ये होता त्या वरून या पत्राची तारीख ठरविली आहे भिड्यांची वशावळ भा इ म त्रै व ९ ३ त आहे, तीत हें नांव नाही

* तीर्थरूपानीं=नानासाहेब पेशवे यांनीं

ले ७८
[३५४] }

{ श १६७३ ज्येष्ठ शु ९
ता २२-५-१७५१

॥ श्री ॥

पुरवणी राजश्री मल्हारजी होळकर व जयार्जी शिंदे गोसावी यांसि

उपरि गायकवाडाचा X जो मजकूर जहाला तो तुम्हांस लिहिलाच आहे तदोत्तर मातोश्री आई साहेब* व राजश्रीनीं खालीं यावें, येविशींचा प्रेतन बहुतां प्रकारें केला त्याही जे जे मुद्दे घातले तेही मान्य केले असतां त्यांजकडून राजश्री मानसिंग जाधवराव व आम्हांकडील मध्यस्त राजश्री महादजी नाईक निंबाळकर व धोंडो गोविंद आले गेले होते त्यां सह त्रिवर्गास गडावरि पाठविलें होतें त्यास गडावर न घेतलें आम्हांकडील मध्यस्त गडावरी न घेतले तर न घेवोत परंतु त्यांणीं आपलेकडील मध्यस्तांस तों घ्यावें त्यांस हीं न घेतलें आईसाहेब वसवासी फार लोक व गडकरी यांचे चित्तांत आमचे सूत बनो न द्यावें^३ X X X वास घालून नाशितात गडकरी यांचे मते सर्व सभ्य आम्ही आहों मातोश्री व पेशवे एक जालियावर आम्हांस कोण पुसतो ? असा विचार आहे याजकरितां गडकरी यांस नरम करावयाचा विचार केला फौज व हशम पोखून ठेवून आम्ही कूच करून आलों छ ७ रजबी पुण्यास येऊन दाखल जालों या उपरि होईल वृत्त तें लेहून पाठवून येथील सव अर्थ तुम्हांस कळावा याजकरिता लिहिलें असें छ ७ रजब बहुत काय लिहिणें

लेखन
सीमा

ले ७९
[१६२] }

{ श १६७३ ज्येष्ठ शु ९
ता २२-५-१७५१

श्री

राजश्री जयार्जी शिंदे गोसावी यांसि

छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्ना बाळाजी बाजीराव प्रधान आशीर्वाद उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय लिहित अखिलें पाहिजे विशेष तुम्हां जयनगर-हून निघालियावर एक पत्र आलें त्या आलीकडे पत्र येऊन वर्तमान कळत नाहीं

* आईसाहेब=ताराबाई, राजश्री=रामराजे

३ मधील अक्षरें फाटलीं आहेत

X गायकवाड ताराबाईस मिळून १५ हजार फौजेनिशीं पुण्यावर चाल करून आले होते

४ मानसिंग जाधवराव-उर्फ बाबजी सिंदखेडकर हा शाहूचा भाचा निजामानें फत्ते खडर्पाच्या लढाईत त्याचा बाप मारल्यामुळें लहानपणीं आईबरोबर पळून साताऱ्यास आला शाहूचे पश्चात् तो ताराबाईचा कारभारी बनला व पेशव्याशीं तह झाल्यावर परत औरंगाबादेस गेला वश औरंगाबादेस व वन्हाडांत देऊळगांव राजा येथें आहे (काळे वन्हाडाचा इतिहास)

तुमची व नबाब वजीर यांची भेट जाली, यमुना पार होऊन कादरगजा जवळ दहा हजार पठाण सरदार सुद्धा बुडविला, तेंही वर्तमान परभारेच येऊन पोचलें तदोत्तर अहमदखा पठाण बगास प्रयागास आसरा करून होता तो उठऊन फरोखाबादेस येऊन लढाईस नमूद जाहाला त्याची तुमची लढाई सुरू जाहली अहमदखा बगशानी फरोकाबाद सोडून गगातीगास बेहडा अडचण जागा पाहून आराबा रचून त्याची तुमची नित्य लढाई होऊं लागली तथापि वर्तमान लिहिलें नाहीं याजवरून अपूर्वता, आश्चर्य वाटलें प्रस्तुत राजश्रा दामोदर महादेव याचें पत्र छ ७ जमादिलाखरचें छ ५ रजबीं येऊन पावलें कीं, “ अहमदखा बमस बाहादुरखा रोहिल्यास शरण जाऊन त्यास दहा बारा हजार स्वार व प्यादे यांजसीं कुमकेस आणिलें सरदाराची फौज व जाटाची फौज व नबाब वजिराची फौज गगापर होऊन छ ३ जमादिलाखरी लढाई जाली बाहादुरखा रोहिला बुडविला हजारो घोडी घेतली हत्ता पाडाव केले हें वर्तमान बगसानी ऐकून घाबरा जाला दुसरे दिवशीं पळून गगापार गेला लष्कराच्या लोकांनीं घोडी पाडाव फार आणली तोफखाना पाडाव केला ” म्हणोन लिहिलें तें श्रवण होऊन सतोषाच्या कोटी जाहल्या शाबास तुमच्या हिमतीची व दिलेरी-रस्तुमीची व शाबास लोकाची ! आमच्या दक्षिणच्या फौजांनीं यमुना गगा पार होऊन रोहिले पठाणांसीं दुद्ध करून आपण फत्ते पावावें हें कर्म लहान सामान्य न जालें ! तुम्हीं एकनिष्ठ, कृतकर्म सेवक या दौलतीचे स्तब आहां ! ! जें चित्तावर धरितां तें घडून येतात पहिलीं यशावह कर्म सपादिलींत ततोद्यधिक हें यश सपादिलेंत या यशास जोडाच नाहीं ! परतु केल्या मनसुबियाचा अर्थ किमीप लिहीत नाहीं ऐसें नसावें सर्वदा आपलें कुशल वृत्त लिहीत जाणें तेंणें करून सतोष होत जाईल मोठा मनसबा कठीण होता नानाप्रकारचीं येथें वर्तमानें उठतात तुमचें पन्न तों येत नाहीं याजमुळें चित्त चिंतेंत होतें इरान +तुरान पावेतों लौकीक जाला कीं, वजीर मोडला, पैळाला असता फिरोन फत्तेच्या मनसदावर बसविला याजहून यश कोणतें अधिक आहे ? या उपरि तेथील रग भरून, स्वकार्य साधून, आपलें मुखुखांत येणें योग्य आहे छ ७ रजब बहुत काय लिहिणें लेखनसीमा

ले ८० }
[३८५]

{श १६७३ ज्येष्ठ शु १०
{ता २३-५-१७५१

॥ श्री ॥

पु॥ राजश्री मल्हारजी होळकर व जयाजी शिंदे गोसावी यांसि

उपरि रेवामकुदपुरचा मामला बहुत आफ्तर पडला कमावीसदाराच्या साहित्यास तीन चार वर्षे फौज एकदर न गेली प्रस्तुत आपणास तो प्रांत जवळच आहे कोणी एक दोन पथके पाठविणें तीं पाठवून कादाराचा चौका बैसे, कमावीसदाराचा पैका उगवे, तें खामखा करावें रा छ ८ रजब तेथील बदोबस्त जरूर करावा बहुत काय लिहिणें लेखनसीमा

+ येथपासून खुद्द खाशांच्या हातचें अक्षर आहे

२ सफदरजगास पठाणांनीं पदच्युत केलें होतें त्यास पुन वजारी दिला

ले ८१ }
[२५३]

{ श १६७३ वैशाख
इ १७५१ मे

श्री

आशीर्वाद उपरि गुापासून ताराबाईशीं विधाड पडला, याजमुळें नानाप्रकारें पेंच त्यानीं केले ज्याशीं आम्हीं गोड न बोललों तो त्यांचे लगामीं ज्याशीं आम्हीं गोड बोललों तो हीं त्यांनीं लटका चढीं लावून आपले लगामीं लाविलेच आहेत कोठें ताळ राहिला नाही यास्तव आम्हीं कबूल केलें कीं, दादोबास प्रतिनिधी यावी सर्व कारभार त्यांनीं करावा आमचा गुजराथ कर्नाटक दिल्याप्रमाणें चालवावें त्यांनींही कबूल केलें परंतु खालीं उतरल्या वाचून, भेट जाल्यावाचून, जनात नीट दिसत नाहीं, सशय तुटत नाहीं, यास्तव बहुतां प्रकारें आप्रह करितों परंतु खालीं उतरताच राजा पळून जाईल, अगर आम्ही मागती राजास हातीं धरून आपल्यास मुरदाड करतील, हा सशय मामून सकटांत आहेत परंतु सभोवतीं भलताच गुरें वळितो पोटास एक पैसा येत नाहीं सोनें, रुपें मोडून खावें येथ पावेतो आलें यास्तव मातबर मराठे मध्यस्त घेऊन उतरावें, ऐसा करार जाहला आहे, उतरलीं तर उत्तम, नाहीं तर एका खाशानें दहा हजार फौजेनिशीं येथें असलें पाहिजे मुरारजी घोरपडे व मोंगलें यांजकडे नानाप्रकारें आम्हांशीं अति वादास प्रवर्तून राजकारणें करितात सर्व सभाळलें पाहिजे घरकलह कठीण आहे येतद्विषयीं कसें करावें ? तुम्हाकडे, मल्हारबांकडे देखील, राजकारणें करितात ऐसें ऐकितों त्यास तुम्हांशीं राजकारण केल्यास काय होणें ? परंतु यत्नास चुकत नाहीत पुढें जें होईल तें लिहून पाठवू हे आशीर्वाद X

ले ८२ }
[१६३]

{ श १६७३ ज्येष्ठ व १३
त १०-६-१७५१

॥ श्री ॥

राजश्री साबाजी शिंदेऽ गोसावी यांसि

छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्नेहांकित बाळाजी बाजीराव प्रधान आशीर्वाद सुा इसने खमसेन मया व अल्लफ तुम्हांकडून पत्र येऊन वर्तमान कळत नाहीं ऐसें नसावें सर्वदां आपलें कुशल वृत्त लिहीत जावें यदा सरदारांनीं मोठा अवघड मनसुबा करून, यमुना-भागीरथी पार होऊन, पठाण रोहिल्याशीं गाठ घालून, युद्धप्रसंग करून पन्नास साठ हजार फौज बुडविली तुम्हीं सर्व लोकांनीं जिवाची तमा न धरितां साहेब कामावरीच दृष्टि देऊन

१ ह्यावरून हें पत्र जयापा शिंदे यास लिहिलें असावें असें होतें मल्हारबा=होळकर

X हें सर्व पत्र नानासाहेबाच्या हातचें आहे. ० गुत्तीकर ३ हैदराबादवाले

ऽ साबाजी शिंदे हे राणूजीचे कोण हें समजत नाहीं भाऊसाहेबाच्या बखरीत साबाजी शिंदे यांस दादासाहेबांनीं पुढें लाहोर येथें ठेविलें असें आहे भा० सा० ब० पृष्ठ ५१ व ५७ पहा तेच साबाजी हे असावे हे हल्लीं जयाजी शिंद्यांच्या लष्करांत होते असें दिसतें

शत्रु शासनाक्रात केलात तुमची निष्ठा दृढोत्तर, तद्योगें यश रामेश्वर इरान तुरान पर्ये-
प्रफुल्लित जालें शाबास सरदारांची ! व शाबास तुम्हां लोकाची आहे ! ! दुसरियास हें यश
फार दुर्लभ असे इकडील वृत्त राजेश्री जयाजी शिंदे यांस लिहिलें आहे, त्याजवरून कळेल.
अतःपर माघारें यावें खाना छ २६ रजब बहुत काय लिहिणें लेखन सीमा

ले ८३ }
[३६४] }

{श १६७३ ज्येष्ठ व १३
{ता १०-६-१७५१

श्री

राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यासि

छ अखडित लक्ष्मी आलकृत राजमान्य स्नो बाळाजी बाजीराव प्रवान आशीर्वाद
उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहित जाणें विशेष तुम्हीं पत्रें छ १ जमा-
दिलाखरची पाठविली ती छ २३ रजबी पावली लिहिलें वर्तमान त्यांत खु ला बाच सादल-
खान पठाण पठाणाचा हरोळ होता तो लुटून पस्त केला तदोत्तर अहमदखान पठाण
प्रयागींहून जलद स्वारीनें फरोकाबादेस आला याची बातमी कळोन बुनगे कोशीं दुकोशीं
ठेऊन सडे फौजनशीं मोर्चेबंदी करून राहिलीं त्यास व आम्हांकडील मोर्च्यांचे X X X X
त होती मारामार X X X X असतां पचवीस रोज पर्यंत जहाले पठाणास सामान सरजाम
पलीकडून पांचत होता त्यामुळें आयास न येत तेव्हा नबाब मनसूर अल्लीखान वजीर
आम्हा पासून पांच कोश कन्होज जवळ होते त्यांजकडून गगेस पूल तयार करवून फौजा
निवड करून पार उतरून त्याजकडील फौज रोहिले सुद्धा तीस हजार पावेतो होती त्यासि
गांठ घालून पठाण लुटून मारून पस्त केला तेच दिवशीं मोर्च्यांतून अहमदखान पठाण
रात्रौ पळोन गेला, त्याची पिच्छा करून बुडविला दत्ताजी शिंदे यांणी फारफार शर्त
केली हत्ती, घोडे, उटें, निशाणें कुल लुगारा केला याउपरि वजीराशीं काशीं, प्रयाग
क्षेत्राचा वगैरे मजकूर घातला आहे त्याचा निकाल जहालियावरि त्यासि यावयाचा विचार
करून लेहून पाठवू म्हणोन विस्तरें लिहिलें तें कळळें ऐशियास, तुम्ही एकनिष्ठ मातबर
सेवक, उमदीं उमदीं कामें दूरदेशींनें मनात आणून त्याचें ठायीं नेट मारून करणें आणि
शिपाईगिरीची व मनसुबेबाजपणाची शर्त करून यशास पात्र व्हावें ऐसेच आहा तदनुसार हें
महत्यश घेऊन वजीरास पठाणांनीं व रोहिल्यानें फरारी करून तमाम दिल्लीपर्यंत आक्रम
शक्त केली असता त्याची पुस्तपन्हा करून त्यासि नतीजा देऊन नेस्तनाबूद केलें वजीराचा
बोलबाला करून, पादशाहत रोहिले पठाण घेऊ चाहात होते ते पादशाहाच्या घरात राखोन,
त्यास सतोष व वचनास खरेपणा महत् यशाची पराकष्टा होऊन, स्वामिसेवा पैका व यश
आजि तागायत जहाली नाही ती करून दाखविलीत याजवरून फार सतोष जहाला तुम्हांस
योग्य तेंच केलें व पुढें ही कराल, हा निशाच आहे या उपरि साधल्या यशाचा लाभ
अतितर मामून, काम काज करणें तें करून, सर्वांची मर्जी राखून, देशीं यावयाचा विचार
केलाच असेल तर सविस्तर वर्तमान लिहिणें येथील वर्तमान तरि वरकड सर्व राज्य आमचे

लक्षाशिवाय नाही X मातुश्री चढी लागली आहेत त्यास गडावरि दोन फळ्या राजश्री निराळे मातुश्री निराळी प्रस्तुत राजश्रीचें प्राबल्य आहे बहुधा उतरतील श्रीकृपे लौकरीच सज्याचें कल्याण दुष्ट दुर्बुद्धीनें राज्यांत बखेडा करितात त्यांची *काळी तोंडे होऊन राज्य स्वस्थ होईल पुढें वर्तमान होईल तें लिहिलें जाईल जाणिजे छ २६ रजब बहुत काय लिहिणें पौ छ ४ रमजान

ले ८४ }
[३५८] }

{श १६७३ ज्येष्ठ व १४
{ता १-१६-१७५१

श्री

पुरवणी राजश्री मल्हारजी होळकर व जयाजी शिंदे गोसांवी त्रयसि

उपरि नबाब गाजुदीनखान फेरोजजग बादज बरसात दक्षिणेंस यावयाची तजवीज करतीलसें दिसतें फेरोजजग नबाब आसोफज्याचे पुत्र खरेच परंतु बहुत दिवस दिल्लीस राहिले मुतसदगिरीचेंच काम केलें शिपायगिरी सरदारीचें काम त्यांस पडलें नाहीं प्रस्तुत ते सरदारीचे व बहादुरीचे कामास हिंमत करणार त्यास आम्हां सलाबतजगाशीं जागीरीची बोली लाविली आहे तेही आम्हाशीं बोलतात परंतु गाजुदीनखानाची येण्याची गरमी असती तर चित्तानुरूप हेही आम्हाशीं बोलते जर चित्तानुरूप याजकडून कार्य न होतें तर त्याजकडून कार्याची पैरवी करून घ्यावयाची तजवीज करितों परंतु गाजुदीनखान तुम्हाशीं बोलतील तुम्हांस वचनाशीं गोवितांल तुम्ही वचनास गुतोन ह्यांस घेऊन यावयाचा विचार कराल तर आम्ही सलाबतजगाची दस्तगिरी केली, कांहीं वचनासही गुतलों, आमची जागिरीविशीं याजशीं बोली लागोन राहिली आहे गाजुदीनखान येतातसें यांस कळोन हेही आम्हाशीं बोलतील पुर्तें वचनास गोवितांल एकूण तुम्ही त्याजकडे वचनास गुतला, आम्ही याजकडे गुतलों, येणेंकरून दोहीकडेही फार फार अवघड होऊन बेइ मानीचा शब्दारोप येईल त्यास ही गोष्ट सर्वथा कार्याची नाहीं प्रस्तुत कांहीं तुम्ही त्याजशीं वचनास गुतला नाहीं मोकळेच आहां ते बोलत असतील तर सुखरूप बोलोत तुम्ही ही जाबसाल उचित रीतीनें करावे वचनास न गुतावे आम्ही याजशीं जागिरे-विषयीं बोलतो चित्तानुरूप याजकडून काम जहाल्यास उत्तमच आहे जरी हे आमचे खातरखां कार्ये करून न देत तेन्हां याजकडील बोली तोडून त्याजकडे बोली लावून त्याज-पासून आपलें कार्य करून घ्यावें लागेल सारांश, इकडील प्रकार निवडला नाहीं तोंपर्यंत तुम्ही गाजुदीनखानाशीं वचनास न गुतावे इकडीलही सर्व अर्थ तुम्हांस कळावा याजक-रितां लिहिला असे पुढें होईल मजकूर तोही तुम्हांस लिहून पाठवून तदनुसार जसजसा

X या शब्दापुढील बरींच अक्षरें फाटली आहेत

* येथें बाजूवर बाळाजी बाजीरावांचा शिक्षा आहे

विचार करणे तो करालच Xआमचे मते याजशी वचनाप्रमाणे जाहले आहे यानीच जागार दिल्ली तर तो यांसच राखावे त्याचा पक्ष न करावा याना लबाडी केली, नाट न देत, तर यांसि इमान उजवले आम्हावर तर शब्द नाही ऐसे जानोजी निबाळकर मध्यस्त आहेत त्या हाती जाबसवाल करावे मग सुखरूप गाजुर्दाखानास आणून त्यांचे पारपत्य करावे व त्यांपासून मातबरच पैका मुलूख घेणे तो घ्यावा ये गोष्टीचा स्पष्ट अर्थ श्रावण-भाद्रपद अखेर कळेल तदनुरूप जे कर्तव्य ते करावे जर केवळ त्यांचे राजकारण तुम्हीं टाकिले, ते नाउमेद होऊन घरी बसले म्हणजे, यांसही आमची गरज पडणार नाही त्यांसि काहीं दिवस धातुपोषण बोलावे, याजपासून आपले कार्य साधावे हे ताळ्यावर नच येत तर त्यांसि शफ्तपूर्वक बोलून मग त्यास आणावे ऐसा कारेगारीने मनसबा केलियावांचून प्रामाणिकता राहणार नाही जर तुम्ही त्यांसि केवळ इमानपूर्वक बोललेस, आणि त्यास घेऊन याच मजलीस आलेस म्हणजे हे आमचे पाया पडतील आम्हासही यांचे ऐकावे लागेल आम्ही यांसि सलूख केला, तुम्हीं त्यांसि इमान केले, म्हणजे महा अप्रमाणिकतेचे कारण होणार बहुत लौकिक फटकळ होणार यास्तव त्यांचे भय यास पडे, कार्य याजपासून होय, ऐसे करावे हे ताळ्यावर नच येत तर आपले इमान उगवले ऐसे स्पष्ट बोलून मग सुखरूप तुम्हीं आम्हीं मिळोन गाजुर्दाखान उभे करून बेजरब यांस जरब द्यावी आपले कार्य मातबर साधावे तुम्हांशी ते बोलत असतात तुम्हीं दसरिया पावेतो राजकारण राखावयाचे रीतीने बोलणे इतक्यात यांसि आम्हीं बोली पाडून स्पष्ट निश्चय करून तुम्हास लिहून पाठवू तदनुरूप जे कर्तव्य ते करणे यानी आमची रजावदी केली आणि तुम्ही त्यांसि वचन इमानास गुतलेम, त्यास घेऊन याजवर चालून आलेस, म्हणजे सर्व प्रकारे लौकिक वाईट होईल *यास्तव विस्तारे लिहिले असे सलाबतजग थोड्या दिवसांत अवरगाबादेस दाखल होतील जानवा जाऊन जाबसाल करून येत तों उबार आहे या गोष्टीस दोन तीन महिने पाहिजेत इतक्यांत पावसाळा आहे चारी राजकारणे व्हावी दसरिया नंतर जे लिहून पाठवू ते करावे छ २७ रजब बहुत काय लिहिणे

पौ छ ४ रमजान

लखन
सीमा

ले ८५ }
[५] }

{श १६७३श्रावण शु १
{ता १२-७-१७५१

श्री

वेदशास्त्रसपन्न राजश्री वासुदेव दीक्षित स्वामींचे शिष्ये, विद्यार्थी बाळाजी बाजीराव प्रधान साष्टांग नमस्कार विनती येथील कुशाळ

X येथपासून खुद्द नानांचे अक्षर

जाणून स्वकीय लिहिणे विशेष गाजुदीखान^x वडील आणि पातशाही सनदेसहवर्तमान येतात त्याचे साहित्यविषयी पातशाहीनी सरदारास बहुत सांगितलें आम्हासहा लिहिलें आहे याप्रकारे पावता सय्यद लष्करखान याणी सलाबत x x x x विचार तो सांगून ते आल्यावर परस्पर तह होय, कलह-वृद्धि न व्हावी, प्रजा सुखी असावी, याप्रकारे खानास करणे योग्य आहे मागे खानांनी नागो रामा बरोबर पलीकडील वर्षी सांगून पाठविलें होतें त्यात खानाचा मनोदय गाजुदीखानाकडेच स्पष्ट दिसत होता रामदासपताशीं चित्तापासून विमनस्कता, याजमुळें ही तिकडेच अनुकूल मनोदय होता साप्रत मात्र कांहीं सशयात पडले असतील आपण त्याचा इतबारी, प्रमाणिक शहरात असेल त्यापासून लिहून पाठवावे, व आपलें ही पत्र त्याच अन्वये जाऊन जाव सत्वर आला पाहिजे प्रसंगी खानांनी गाजुदीखान याजकडे जाहलिया, एक निष्ठेस योग्य व लाभ ही त्यात व आमचे लेहास ही योग्य, असे तीन अर्थ घडतात सर्व प्रजांचें बरें होतें व गाजुदीखान नबाबाचा वडील पुत्र, आणि पातशाही सनदेसहित येतो, त्याकडे जाहलियास कोणेविशी ही दोष नाही आम्हांस तो जें सरदार करून येतील तें निभावलेंच पाहिजे सलाबतजगासही हेंच योग्य आहे मागे नासरजग नबाबाशीं भांडले [ते] काय फळ व काय लौकिक पावले ? बाहेरील कोणी आला तर भांडणें योग्य, घरचे घरीं भांडणें सर्व प्रकारें योग्य नाही याच प्रकारे

x हा निजाम उल्मुल्काचा ज्येष्ठ पुत्र ह्याने शिंदे होळकर मार्फत पेशव्याशीं लेहाचें बोलणें लावून दक्षिणचा सुभा सलाबतजगाकडे होता तो आपणाकडे व्हावा अशी मसलत मांडिली ह्या मसलतीच्या सबधानेंच खाला दिलेलीं पत्रे पेशव्यानें दीक्षित यास लिहिलीं इ० सन १७५१/५२

१ सय्यद लष्करखान हा औरंगबादचा सुभा गुप्तपणें गाजुदीखान याची मदत करीत होता सन १७५२ च्या एप्रिल महिन्यात रामदासपत मारला गेल्यावर ह्यास बुसीनें दिवाण नेमिलें

* ह्या शब्दापुढील शब्द गेले आहेत किंवा पत्र लिहिणारानें गुप्त कारणासाठीं बळेंच लिहिले नसावे अशा ठिकाणीं फुल्या घातल्या आहेत

२ हा ब्राम्हण गृहस्थ दुपे याणें नासरजगाचा नाश करण्यास योजिला होता त्या प्रमाणें त्याणें नासरजगाच्या लष्करात फितूर करून शेवटीं नासरजग मारला गेला, नंतर ' राजा रघुनाथ ' असा त्यास किताब देऊन दुपेनें त्यास सलाबतजगाचा मुख्य प्रधान केलें सन १७५२ मध्ये मोंगलाचा पराजय झाल्यावर ह्याच्या फौजेत आपसाआपसांत पगाराच्या बाकीवरून जो तटा झाला त्यात रामदासपत मारला गेला (एप्रिल ता० ७ इ० स० १७५२) याचें व रामदासपताचें वाकडें होतें रामदासपताच्या मृत्युपूर्वीचें हें पत्र त्यावरून तारीख ठरविली आहे

खानांनीं मसलत X X X कोणी कलहवृद्धीचा उपदेश X X X त्यास दाघ दर्शित्व ख म वार [१] करून आपले हातीं घेणें योग्य आहे आम्हास तो खानाचा भरवसा पूर्ण आहे तथापि नवीन प्रसंग आहे लिहून उत्तर आणणें योग्य आहे एतद्विषयी काहीं सकलित खानास पत्र पाठविलें आहे हें जलद पावतें करून सविस्तर उत्तर आणून पाठवावें तदनुरूप कर्तव्य तें केलें जाईल छ २९ साबान बहुत काय लिहिणें हे विनति कदाचित् खान फिरग्याचे भरावर जातील तर न जावें सर्व उमराव तिकडे होतील फिरगियाची फुलचरीसै सकट, मग नवें सामान कोठें येणार ? व एक फिरगी सामानां काय होते ? ते भर देतील परंतु भर-यसा न मानावयाचा त्याचा पूर्व प्रकार कळलाच आहे हे विनति

ले ८६ }
[४] }

{श १९७३ आश्विन शु ३
{ता ११/९/१७५१

॥ श्री ॥

वेदमूर्ति राजश्री वासुदेव दीक्षित, स्वामीचे सेवेशीं

विद्यार्थि बाळाजी बाजीराव प्रधान साष्टांग नमस्कार विनति येथील कुशळ जाणून स्वकीय लिहिणें विशेष आपण पत्र पाठविलें तें पावले सविस्तर वर्तमान कळलें राजश्री जानबा निंबाळकर आले राजश्री रामदासपताचे स्नेहाचाच अर्थ सांगितला तेणें करून सतोष झाला आम्हीही स्नेहवादे च किती एक विचार मशारानिल्हेशीं बोललों आहों ते सविस्तर लिहिताल व बोलतील त्याजवरून सविस्तर कळेल निरतर सविस्तर अर्थ लिहीत असलें पाहिजे बहुत काय लिहिणें हे विनति पै १ आश्विन शुद्ध ३ बुधवार शके १९७३

ले ८७ }
[३३४] }

{श १९७३ आश्विन व ६
{ता २९-९-१७५१

श्री

राजश्री* मल्हारजी होळकर व जयजी शिंदे गोसावी यांसि

छ अखडित लक्ष्मी आलकृत राजमान्य स्नेहांकित बाळाजी बाजीराव प्रधान आशी-वांद उपरि येथील कुशळ जाणून स्वकीय कुशळ लिहीत जाणें विशेष सैद लष्करखान जानोजी निंबाळकर हे बहुत दिवस नबाब फेरोजजग याचें येणें इकडे व्हावें इच्छीत होते परंतु नबाबाचें निघणें दिल्लीहून पंचपाचामुळें न घडे यास्तव मात्र हिदायत

१ सय्यद लष्करखान २ फेचाचे ३ गाजुदीनखानाकडे ४ पाडेचरीस यावेळीं इग्रज फेचाचें युद्ध चालू होतें

* हें पत्र व खालचीं पत्रे श्री० रा० आबासाहेब दामोळकर इनामदार अकोळनेर जि० नगर याजकडून अस्सल मिळालीं आबासाहेबाचे आम्ही आभारी आहों

मोहिदीखानाशी व रामदासपताशी चार दिवस आपला रंग राखून होते सांप्रत सलाबत-जगाकडून मध्यस्ती निमित्त इकडे आले जर आताच नबाबास जाऊन भेटावें तर लौकिक सर्व प्रकारें वाईट होतो का मध्यस्तीस गेले, आणि तिकडेच जाऊन मिळाले यास्तव आजच यांस वेळ भेटता येत नाही नबाब फेरोजग यांचे सेवेत यांची एकनिष्ठता आहेच प्रस्तुत आम्हीही विशेषात्कारें या उभयतांस नबाबाचे ज ना बे त रजु आणिलें आहे ऐशास हे उभयता मर्द, प्रामाणिक, मातबर, सर्वही अमीर याचे लगामी, दहा हजार फौज एकीकडे व हे दोघे बुद्धिवत एकाकडे, हें नबाबाशीं रजु जाहलें असता कबू थोर अमीर नबाबाशीं हात बांधून सिद्ध आहेत असें जाणावे दुसरे आमचे वडिलातागाईत परम स्नेही, गतवर्षी मातबर पेच आम्हावर पडला तेव्हां बहुतां प्रकारें आमचे कार्यास आले तोही यांचा उपकार आम्हांवर आहे यास्तव तुम्ही नबाबास या उभयताविशीं उत्तम रीतीनें सांगून, ज्यांत नबाब अकृत्रिम यांजवर कृपा करीत असें करावें व नबाबाचे खास

दस्तूरचीं पत्रें उभयतांचे नावें आश्वासनपूर्वक की, तुमचे भरवसियावर येथे आलों, तुम्ही सर्व प्रकारें माझे आहां, असे विस्तारयुक्त पाठवणें त्यांत यांची खातरजमा होईल यांच्या जागिरा मनसबा जे जें आहे नबाबास बहाल करावें लागेल किंबहुना अधिकही कृपा करून देणें प्राप्त होईल हे उभयतां नबाबाचे स्वार्थीन बहाले असता नबाबाचा बहुत नफा आहे

शत्रुही आपोआप गर्वहत व पादाक्रांत होऊ[न] विशेष उपयोग होता + यास पूर्ण भर वशियाचें नबाबाचे हातचें पत्र जरूर पाठविणें छ १९ जिल्काद बहुत काय, लिहिणें पौ छ २० जिल्काद

लेखन
सीमा

ले ८८ }
[३९२] }

{श १६७३ आश्विन व ३०
{ता ८-१०-१७५१

श्री

पुरवणी राजश्री मल्हारजी होळकर व जयाजी शिंदे गोसावी
उपरी खान अलम यांची थैली दुसरी आली ते पाठविली आहे नबाब फेरोजग यास
पावती करावी कृपा उत्तर पाठवून यावें जाणिजे छ २८ जिल्काद लेखनसीमा

ले. ८९ }
[३६९]

{श १६७३ आश्विन व ३०
{ता ८-१०-१७५१

॥ श्री ॥

राजश्री मल्हारजी होळकर व जयाजी शिंदे गोसावी यासि
छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्ना बाळाजा बाजीराव प्रधान आशावाद्
उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहीत जाणें विशेष

३ रामचद्र जाधवराव यास नवाबाचे इजायतनामे सादर जहाले होते त्याचे जाब
आले थैल्या

१ जानोजीराव निंबाळकर यांची थैली

१ खान अलम याची थैली

४

येकूण चार थैल्या पाठविल्या आहेत प्रविष्ट करून उत्तरे पाठवावयाची असली तर
पाठवणें जाणजे छ २८ जिल्काद बहुत काय लिहिणें

ले ९० }
[३९१]

{श १६७३ आश्विन व ३०
{ता ८-१०-१७५१

श्री

पु।। राजश्री मल्हारजी होळकर, जयाजी शिंदे गोसावी यांसि

आशावाद् उपरि नबाब लौकर आले तर गगे आलीकडे भेट होईल तूर्त नदीस
पाणी आहे अथवा नबाबास तूर्त एकाएकीं जवळ नेतां येत नाहीं, सबब एम्हां नबाबाची
भेट महकूब करून जलद तुम्ही आम्ही मिळोन कामास जावें ते नरम केलियावर नबाबांनीं
जवळ यावें ते समयीं सावकाश भेट होईल परंतु भेटीस गुतून काम नासावें ऐसें नाहीं सैद
लष्करखान, जानबा कित्येक तजविजानीं आज पावेतो रहाविले इतक्यात नबाबाकडील
जितके माणूस येऊन पावल्यास पुढेही रहातीक सेवटेंत भरवसा नाहीं कां कीं, सलाबतज्-
गाचे कुचाचे गरमीनें दुदील होतात नबाबांनीं जप्ती न करावी एताद्विषयीं लिहिलें त्यास
जप्तीची तातड सहसा नव्हती नालबदीस तोटा तूर्त दहाचा आला, तुम्हीही पुढे न पाठ
विला, यास्तव जरूर पोटाचे सकटासाठीं रसदा घेतल्या सर्वापुढे इलाज आहे, पोटापुढे
कर्जापुढे, इलाज नाही तो विचार पत्रीं काय लिहावा ? भेटी नंतर समक्ष एक वेळ फार
वाईट तुम्हाशीं बोलू यांत सशय नाही हणमतराव निंबाळकरास लौकर एखादा मान्य
पुरुष पाठवून भेटीस न्यावें आम्हाशीं बोलले ते बेमान केलें तें खरें, लटकें हें परिक्षा
जलद पहावी सारांश, तुमचे भेटीसाठीं व पुढील तोडजोडीसाठीं इतके दिवस मुकाम
केला या उपर जलद येणें सहसा विलंब न करणें छ २९ जिल्काद बहुत काय
लिहिणें लेखनसीमा

ले ९१ }
[२४] }

{ श १६७२ आश्विन
{ इ १७५१ सप्टेंबर

श्री

वेदशास्त्र संपन्न राजश्री वासुदेव दीक्षित स्वामींचे सेवेसी—

विद्यार्थी बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहीत असले पाहिजे विशेष आलीकडे आपणांकडून पत्र येऊन वर्तमान कळत नाही तरी ऐसे नसावे सदैव आपणांकडालि वर्तमान लिहीत जावे आपला व खानाचा स्नेह व राबता बराच आहे व जे ही [?] मुत्सदी याचा स्नेह व राबता असेलच नबाब बाहेर निघाले पुढे मनसुबा काय करणार, तें अतर्बाह्य वर्तमान सर्वही आपणास कळतच असेल तर सर्वदा लिहीत जावे कळावे आमचें पत्र येईल तेव्हांच उत्तर पाठवावे, असा अर्थ चित्तांत आणिता, नतर वर्तमान लिहिता [तर] आळस न करावा बहुत दिवस पत्र येत नाही असे नसावे हे विनती

ले ९२ }
[३३६] }

{ श १६७३ पौष शु १०
{ ता १६ १० १७५१

श्री

राजश्री रामाजीपंत यांसि

सेवक बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार ज्यापास जरूरी पत्र लिहिलें आहे हें एकांती देणें तुम्हाजवळून वाचून पाहिलीं तर उत्तम नाही तर ज्यापासून मनास येईल त्यापासून वाचून पहातील सविस्तर जाव मागून सत्वर पाठवणें सर्व प्रकार कर्जे फेडाव चा व आम्ही केलें तें शेवटास न्यावयाचा भरवसा आम्हास या समयीं ज्यापाचा आहे जिनी तिळमात्र मल्हारबाचे बुद्धीस कोणी भेद करताल तो न होऊ देता ते आमचेच एकनिष्ठेंत रहात तें करावें मागें मोठें मोठें कर्ते जहाले त्यांनीं कर्जे फेडलीं आता आम्हावर ज्या पावर कर्जे फेडाव जें केलें तें एकविचारें शेवटास न्यावें सा सुभे दक्षण सोडवावी या कामाची पाळी [आली] आहे श्री कृपा आहे तरी सर्वही मनावर घेऊन करताल छ ८

Xसफर

(लेखन सीमा)

१० रामाजापत दाभोळकर—हल्लींचे आबासाहेब ज्यांनीं हीं पत्रें आम्हांकडे प्रसिद्ध होण्याकरिता दिलीं, त्यांचे पूर्वज दाभोळकर मडळी शिंद्याच्या पदरीं होता व ह्या पत्रव्यवहारात त्यांचीं नावें जागोजाग आलीं आहेत, करिता त्याची वशावळ थोडक्यांत येथें देऊ इनाम संपादन करणार रामाजी अनंत दाभोळकर हे पाणिपत येथें कामास आले शा० शके १६८२ यास पुत्र देन आपाजीराव राम व व्यंकटराव राम आपाजीराव यांचे रामराव आपाजी (म० श० १७४३) त्यांचे कृष्णराव व आपाजीराव कृष्णराव यांचे मोरोपत आबा Xहें सर्व पत्र खुद्द नानासाहेबांच्या हातचें आहे

ले ९३ }
[१४४] }

{ श १६७३
इ १७५१

श्री

राजेश्री पत प्रधान गोसावी यांसि—

छु सकळ गुणाळकरण अखडित लक्ष्मी आळकृत गजमान्य—स्नो उदाजी चव्हाण हिंमतबहादर ममलकतमदार दडवत विनती येथील कुशळ जाणून स्वकीय कुशळलेखन करीत असले पाहिजे विशेष—आपण पत्र पाठविले पावले लेखनाभिप्राय वळोन समाधान जाले सातारियाकडील वर्तमान लिहिले त्याजवरून साकल्य कळले सांप्रत आपण कोठे अहा ? विचार मनसुबा काय ? आपण चित्तांत काय आणिले आहे ते ल्याहावे पुढेही कितेक विचार करणे आहेत तर राजश्री लिंगो आमार्जी यास पाठवून द्यावे विचार सुचेल तो मशारनिले समागमें सांगोन पाठवावा जाणोन लिहिले ऐशास आपण आम्हांस निरोप दिल्या ते वेळेस सांगितले कीं श्रावणमासी मनसुब्याची रीत व फौज ठेवावयाचा विचार तुम्हांस सांगो तों-पावेतो दोन दिवस मनसुबा राखून राहणे असे बोलोन निरोप देऊन लावून दिले त्याजवरून आम्ही आथणीस आलों ज्येष्ठ मासी चिरजिवाचे लग्न केले, वरकड या मुलकांतील जागा जागा कागदीपत्री व नानाप्रकारचे फितूर पत्री काय लिहावे ? सर्व अर्थ आपणास विदीत मसलतीचा विचार, आपणा शिवाय आमची मसलत नाही या फितुरांत आज

श्री राजाराम छत्रपता स्वामी
चरणीं तत्पर उदाजी चव्हाण
हिंमत बहादर ममलकतम
दार निरतर

पावेतो आम्ही मनसुब्याचा जीव मात्र रक्षून आहों इक-
डील कितेक अर्थ सांगणे तो सांगोन राजश्री लिंगोपत
खाना गेले आहेत, ते आपणा सनिध येऊन सविस्तर
विनती करतील तो अर्थ चित्तारूढ करून प्रत्युत्तर सम-
र्पक पाठविले पाहिजे प्रस्तुत या श्रावणमासी आम्ही
कूच करून झेंडे डेरे बाहेर देऊन निघालों आहों सर्व

मार आपणावर आहे, आपणाखेरीज दुसरा विचार जाणत नाही, हे मनोमन साक्ष असे पुनरुक्त पत्री विशदे ल्याहावे हा अर्थ नाही तपशील अर्थ मशारनिले निवेदन करतील त्याजवरून श्रुत होईल आपले उत्तर येईल तदनुरूप वर्तणूक होईल विशेष काय लिहिणे कृपा वर्धमान करावी हे विनती

ले ९४ }
[२३] }

{ श १६७३ पौष
इ १७५२ जानेवारी

श्री

वेदमूर्ती राजश्री चासुदेव दीक्षित स्वामींचे शेषेशीं—

विशार्थी बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार विनती आपले पत्र बहुत दिवस येत

नाहीं मागे सरदारांस पत्रे गेली त्याचा जाब आला असला तर पाठवा, व तिकडील भाव कर्तव्य जरूर ल्याहावे मागे आपण लिहिले ते आम्ही सदिग्ध मानिले अखेर आपण लिहिले ते जाहार्ल या उपरही वर्तमान असलेले तें लिहीत असावे मंगळवार तिसरा प्रहर हे विनती
फेरिस्त नबर ५५६

ले ९७ }
[१९] }

{श १६७३ पौष
{इ १७५२ जानेवारी

श्री

वेदमूर्ता वासुदेव दीक्षित स्वामीचे सैशेशीं--

विद्यार्थी बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार विनती येथाल वर्तमान नारायणभट सांगतील राजाजी स्वभावाने कुटील बोलतात, तो भरवसा येत नाही भेट इमान सर्व विध जाले परंतु परिणाम कठीण बिसतो पांचा लक्षांची जागीर द्यावयाचा करार जाला देतील तेव्हा खरे त्याणीं जागीर दिली, दाभाडियांचा आभिमान सोडिला, तर आम्ही त्रिबके देऊ साराश दैत्री मानवा रीतीने पाहता काल कठीण आहे सर्व स्वामीचे आशीर्वाद उत्तम होईल पत्र पाठवीत जावे जर जाला [१] सलूख शेवटास गेला तर येथून कूच होईल आपण भेटीस यावे कृपा केली पाहिजे हे विनती

फेरिस्त नबर २४८

ले ९६ }
[३६३] }

{शके १६७३ फाल्गुन शु ९
{ता। १२-२-१७५२

श्री

पुरवणी राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यांसि

आशीर्वाद उपरि मल्हारबाचा शफतपूर्वक बेलभडार पाठविला तो पावला आधीच भरवसा त्यांत येणेप्रमाणे पाठविला तेणेकरून सतोष जहाला जर मागे येणे झाले असते तर महत्तर कार्य होते तथापि ईश्वर इच्छा प्रमाण आता तों तह अचारा लाखांची जागीर त्यांनीं द्यावी, इकडून त्यांचे स्थल त्रिबक कलहाचे दिवसात घेतला तो द्यावा, ऐसे ठरले चिरंजीव दादाजवळ वीस पचवीस हजार फौज देऊन गुजराथेस पोटा भरावयास रवाना केले गैरहगाम, पोटास नाही, ठाणी बळकट, जितके होईल तितके करतील ताराबाई हजार

१ राजाजी--रामदासपत हा तारीख ७ एप्रिल १७५२ म्ह० श १६७४ वैशाख शु ४ रोजी वारला याचे हयातीतील पत्र

२ सूर्याजीने त्रिबक किल्ला सन १७५१ च्या डिसेंबरात घेतला त्यानंतरचे पत्र पहा खड १ प्रस्तावना पृ ११५

* मूळांत ' राचा ' असे आहे

मनसबे राजकारणे घाटितात करवीरवासीस आणावें ऐसॅही म्हणतात आम्हावरही कृपा दाखवितात मळमळीत आहे तुम्ही हरप्रकारे तेथील निकाल काढून माळवें, बुदेलखड, भदावरचा बदोबस्त करून ज्येष्ठ, आषाढमासीं जरूर निघोन यावें दिल्लीकडे गडबड पडली आमुळें इकडे कोणी तोड या दिवसांत करीत नाहीं तुम्हीं तों येणें येथें या कलहामुळें बाहेरील घरांतील फौज फार मिळाली देश लुटला पोटास नाहीं मिळालें तेंही कळतच आहे याउपर वसि पचवीस× वैशाख अखेर येऊन पावले तरच स्थीत राहिल नाहीं तर रहात नाहीं कमाविसदारांनीं सवगाईचे निमित्तें पाय पसरले आहेत याचीही चौकशी जरूर करणें तिकडूनही ऐवज येईलसें करणें घरांत बाहेर सर्व भरवसा तुमचा आहे विस्तार काय लिहिणें छ ७ राबिलाखर बहुत काय-लिहिणें हे आशीर्वाद

ले ९७ }
[३९४] }

{ श १६७३ फाल्गुन शु ९
{ ता १२-२-१७५२

श्री

आशीर्वाद उपरि येथे घराज प्रकार फार कठीण आहेत याचा तपशील लिहिता येत नाहीं तुम्ही खामखा मल्हारबाचें इमान व आपला खासा निश्चय हाच करणें कीं, हजारों प्रकारें मातबरांनीं, लहानांनीं लिहिले तर तें सर्व एकीकडे ठेवून, येथें आल्यावर जो आमचाच मनोदय असेल त्यास शफतपूर्वक अनकूल वर्तावें या पत्राचा भरवसापूर्वक उत्तर आल्या आम्हास सतोष आहे या पत्राचें उत्तर आल्यावर तपशील लिहून पाठवू हे आशीर्वाद

ले ९८ }
[३५५] }

{ श १६७४ वै शु ३
{ ता ७-३-१७५२

श्री

राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यांसि

आशीर्वाद उपरि बिघाड झाल्या पूर्वीं दोन तीन पत्रे पाठविलीं, बिघाड जाल्यावर पांच सात पत्रे पाठविलीं, परंतु तिकडील मनसब्याची तोडमोड करून आलीकडे आल्याची खबर न आली, व पत्र तों येतच नाहीं असो तुमचे मनसब्यास बरें वाटेल तें करितां आम्हांस शिष्टाचारास मात्र लिहितां कीं, जे आज्ञा होईल त्या प्रमाणें वर्तणूक करू ऐसें दिसोन आलें याचा तपशील समक्ष एकातीं याल तर बोलू येथील अर्थ अद्याप लिहितों जे ईश्वर तुम्हास बुद्धि देईल त करा मोगलाची चित्त शुद्धि नाहीं ताराबाईची चित्तशुद्धि नाहीं फार फौज मिळाली अवरू मात्र शेवटीं राहिली परंतु देश अगदीं गेला रुपया एक

× वसि पचवास लक्ष हें सर्व पत्र नानासाहेबांच्या हातचें आहे या पत्रावरून नानावर स्यावेळीं प्रसंग कसा गुदरला होता तें ध्यानीं येईल

× पत्र नानासाहेबाचें जयापा शिंद्यास ले ९६ पहा

नाहीं पन्नास लाख कर्ज नवें जहाले गुजराथेस चिरजीव दादा गेले, सर्व वसूल त्यानी नेला रुपया एक मिळणार नाही लोकांस खानगी नाही घोडी पडला, या विचारें लोक दारीं बसतील कर्जदाराचीं दिवाळीं निघत चाललीं या उपर पचवीस तीस हजार ऐवज आला तर उत्तम नाही तर स्थित रहात नाही हरतजविजीनें काहीं तोडमोड करून खामखा यावें येथे फोणाचा वसवस तिळमात्र न वरावा तुम्हीं [व] मल्हारजी [याणीं] एकच निश्चय वरावा कीं एकातीं सर्व आशय आम्हास पुसावे जें सांगू तें ध्यानात आणून तदनुरूप करावें ऐसें केलिया तिळमात्र गुता सशय नाही हे पुतें जाणून खामखा यावें यदां तुम्हीं ज्येष्ठमासीं न आलेस तर आम्ही फिरोन पत्र तुम्हास लिहिणार नाही छ १ जमा-दिलोवल हे आशीर्वाद×

ले ९९ }
[१६१] }

{ श १६७४ चैत्र व ८
{ ता २७-३-१७५२

॥ श्री ॥

पु॥ राजश्री मल्हारजी होळकर व राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यासि—

आशीर्वाद उपरि नासरजगास हिदायतमोहीदीखानाकडे , पठाणांनीं भेदून नासर-जगास मारले हिदायतमोहीदीखान औरगाबादेम्हे येऊ लागला तेव्हा आम्ही जप्ती केली औरगाबादेजवळून रुपये घेतले याजमुळें मोगलानें विषम मानिलें तेव्हा तुम्ही जयनगरा-पाशीं होतसें तेव्हां वारवार पत्रें पाठविलीं कीं, गाजुदीखान इम्हे येतल तर उत्तम तुम्हीही यावें सा सुभे दक्षिण सोडवावी अथवा गाजुदीखानास आणावें त्यास स्थापावें त्यापासून एखादा तरी निदान सुभा घ्यावा कर्ज वारून घ्या [वें] येणेप्रमाणें करावें तेव्हां तुम्ही न आलेस, वजीराचे कामावर गुतत चाललम आम्ही खामखा आणावें तर तुम्ही कामास चाललेस श्री इच्छेनें हिदायतमोहीदीखान व पठाण भाडून हिदायतमोहीदीखान मेला आम्ही जवळ गेलों परतु मागें वार्पू भिवराव मोडले याजमुळें शह पडला व आम्हाजवळ फौज थोडी सोबत्याचा भरवसा नाही उन्हाळा दिवस जानोजी निंबाळकर तेव्हा वेवळ राम-दासपताचे लेकें ! त्यांनीं थोड्या बहुतावर आम्हास समजाऊन त्याजवर उपकार करून मज-कूर विल्हे लाविला आम्हास गाईकवाडास जरब देण जरूर यास्तव आम्ही दरमजल साता-

× हें सर्व पत्र नानासाहेबाच्या हातचें आहे ह्याहि पत्रावरून पेशव्यांवर ह्या वेळीं कसा प्रसंग आला होता ते चांगल कळतें

१ मुजफरजग

२ असा द्वितीयपुरुषीं अनेकवचनीं प्रयोग ह्या पत्रात बरेच जागा केलेला आहे

३ वजीराचें काम—अयो येचा सफदरजग याजला रोहिले लोकाचा सूड उगवावयाचा होता, तें काम

४ हे बापूजी भिवराव रेटरेकर पेशव्याचा सरदार गायकवाडाशीं लढला, तो काय ?

५ निंबाळकर फितूर झाल्यावरून त्यास असें म्हटलें आहे

रियाकडे आलों तुम्ही वजिराचे कामावर मोठी मेहनत, मोठे जोखीव केले प्रांतही सुटला परंतु मनसब्याचा जवा बसवून काहीं पठाणास देऊन, काहीं आपण घेऊन, रग भरून माळ-ब्यांत यावे, ते गोष्ट तेथील मुरवतामुळे न जाहाली एकदेशी मनसबा जहाला गायकवाडाचे पारपच्य केले तुम्हास नाना प्रकारे लोकानी दर्शविले की, यानी बेइमानी, *दगाबाजी केली परंतु ईश्वर साक्ष आहे मोठे मोठे मराठे, मोठे कारभारी, यानी त्याचे घर बुडविले. नाहक चढी लाविले आम्हांशी कबूल करून मागती चौथे दिवशी फिरावे यामुळे बदीखाने, गड सर्वही प्राप्त त्याचे कर्मानुरूप प्राप्त झाले असो, एतद्विषयी विस्तार कशास ? परंतु आईसाहेबाशी विरुद्ध वाढले आईसाहेबाचे मते सर्व प्रकारे आम्हांस मोडावे, रामदासपताचे पुतण्यास पेशवाई यावा त्यानी आम्हास बुडवावे, दाभाडे याणी त्यास मिळावे, प्रतिनिधीनी त्यास मिळावे, रघोजाभावांनी त्यास मिळावे, ऐसा पूर्ण भाव पाचसाळा हीं राजकारणे परस्परे शफथपूर्वक घाटलीं परंतु आईसाहेबांस गडावर एके दिवसाचे खावयास नाहीसे जाहले, याजमुळे बाह्याकारे मात्र आम्हांशीं सलूख करून खालीं उतरलीं आम्ही विचार केला की, केवळ विरुद्धाचा लौकिक आहे तो वारावा मनात काहीं तरी त्याचे असो जशी आमची क्रिया असेल तसे फळ आम्हास होईल जशी तीं चालतील तसे आम्ही चालू, ऐसा सिद्धांत करून सलूख केला प्रतिनिधीस प्रतिनिधी करार केली परंतु आंत सर्वांचे मन सबे घाटून तयार जाले आम्ही पचवीस लक्ष कर्ज मात्र नवे करून फौज नवी पधरा व जुनी चाळीस येणेप्रमाणे ठेविली त्या उपर रामदासपत आले प्रथम आमची फौज जमा झाली

* ताराबाईच्या कारस्थानांत गायकवाड सामील झाले म्हणून त्यांस पेशव्यानीं विश्वासघात करून कैद केले, हा जो आरोप पेशव्यावर आहे त्याचे निराकरण येथे त्यांनीं केले आहे

६ कबूल काय केले होते व फिरले कसे हे येथे स्पष्ट लिहिले नाही दुसरे कोठेही ही गोष्ट लिहिलेली आढळत नाही तथापि गायकवाडाने काहीं धरसोड केल्यावरून त्यास कैद करणे प्राप्त झाले असा ह्या पत्राचा आशय स्पष्ट दिसतो

७ ह्यावरून ताराबाई व दुसरी मडळी मिळून बाळाजी बाजीरावास पदच्युत करण्याचे कारस्थान उभे केले व त्यांत हैदराबादकरांचा दिवाण जो रामदासपत त्यासही सामील केले होते असे दिसते रामदासपत (राजा रघुनाथराव) यानी ताराबाईकडे बोलणे लाविले होते व त्याचे पत्र गोविंदराव चिटणीस यांचे हातीं पडले यावरून हीं गुप्त मसलत पेशव्यांस कळली, इतकेच प्रां० ड० लिहितो पत्रांत आशय काय ते लिहित नाहीत पताच्या पुतण्यास पेशवाई देण्याच्या बेताबद्दलही तो काहीं बोलत नाही

८ दाभाडे, गायकवाड, भोसले, प्रतिनिधि हे सर्व पेशव्याच्या घराण्याचे बाईट पहाणारेच होते

९ येथे ' हजार ' ह्या शब्दाचा अध्याहार समजावयाचा

नव्हती छापीं घातला दुसरें जुझ उत्तम झालें त्याजवर सलाबत बसली इत्यादिक [मजकूर] जगविख्यात व इकडाल पत्रावरून तुम्हास अवगत होत गेले वारवार लिहिलें कीं, “ लक्षा प्रकारें यावें वजिराची अब्रू रीखिली व आमची गमावली हें कामाचे नाहीं तुम्ही दौलतेचे स्तभ, राज्यात खेळ फार झाले आहेत खामखा यावें जे मेहनत तुम्ही वजिराचे कामासाठीं केली ते मेहनत येंथें येऊन जलदीनें कर्तेंस तर बहुत लाभ होता परंतु तेंथें कामामुळें व इरेमुळें शह पडला तुमचें येणे, दोन महिने वाट पाहिली, न जहाले शेवटीं जानबा, सैद लष्करखान केवळ बजाद जहाले कीं, खामखा सलख करावा तेज्हा सलख केला त्रिबकें एका महिन्यानें घावा ऐसे कबूल केले का कीं, तुम्हांस पत्रे गेलीं आहेत तुम्ही यालच, तुम्ही आलियावर जे तुमचे विचारे होईल तें करावें व गुजराथचें काम अगदीं बुडत, खर्चास अगदीं नाहीं, मोगलींची आग भारी, सरदार कोणी मनापासून अगदीं मेहनत न करीत, एक चिरजीव उभयतीना मात्र खटपट करावी ऐसे अनेक प्रकार घरावू जाणून सलख केला परंतु अतर शुद्ध नाहीं आम्हांजवळून रघोजी बाबा मोगलाकडे गेले मोगलांनीं त्यांस जाहागीर करार करून क्रिया घेऊन आपलेसें केले बापूजी नाईक याचें कर्नाटक काढून आम्ही घेतलें याजमुळें [ते] दु खी लटकें फटके बालून आशेस लावून दोन वर्षे आम्ही बौढिलें परंतु ते याउपर जाणार आईसाहेबाजवळून कर्नाटक करून घेणार रामदासपताजवळून नालबदीस रुपये घेऊन तिकडे जाणार ते हे एकत्र होणार प्रतिनिधी ही वाढले गोविंदरायाचीं सरजाम घेतला वरकडहा विरकोळ कामें केलीं शेर जहाले

१० या वेळीं बुसी फराशीस याचीं पलटणें रामदासपताजरोबर होती

११ रोहिल्यास मोडून सफदरजग याचे हेतु सिद्धीस नेले व त्याचा आब राखिला त्यास उद्देशून हें लिहिणे आहे

१२ शिंदे होळकर पेशव्यांच्या उपयोगी कसे पडत व पेशवे त्यांस कसे जाणत हें यावरून स्पष्ट होईल “ दौलतेचे स्तभ हा गौरव योग्य असून सेवकाचे बाहू स्फुरविणारा होता यात सशय नाहीं

१३ जानबा निंबाळकर सरलष्करखान हा औरंगाबादचा सुभा हा बाळाजीरावास व गाजुदीखानास प्रथम पासून अनुकूल होता

१४ त्रिबक येथील किला पेशव्यांनीं घेतला होता तो परत नवाबास घावा

१५ बुसी मोगलाकडे होता त्याचा तोफखाना फार जबर असल्यामुळें थोड्या फौजेनें टिकाव लागेना हीं तह करण्याचीं कारणे लक्षात ठेवण्याजोगीं आहेत

१६ उभयतां चिरजीव म्हणजे दादा व भाऊ

१७ बापूजी नाईक वारामतीकर याजकडे कर्नाटकाचा सुभा होता तो त्याजकडून शाहूनें काढून सदाशिवराव भाऊ यांस दिला होता यावरून नाईक हे पेशव्यांचे नातेवाईक असूनही त्याच्या वाइटावरच होते

१८ गोविंदराव चिटणीस असावे हे पेशव्यांच्या पक्षात होते

त्यांची ही राजकारणे की, नाईक आम्ही एकत्र होतो कर्नाटकास येतो रामदासपतानीं आणखी फिरगी^{१९} गाडदी ठेवावे खामखा आम्हावर मनसबा मागती करावा बाह्यात्कारें सल्लूख काहीं दिवस दाखवावा व मागे जानबा आमचे मित्र पुणियात तीन महिने येउन बसले नित्य आम्हास म्हणत की, “ मोंगलाजवळ तुम्हा नवी जागीर मात्र न मागावी म्हणजे आम्ही त्याची तुमची पूर्ण निखाल [स] ता करून देतो ” लहानसहाने आम्हास लिहीत की, “ हें सर्व लटकें हे एकाएकी येउन तुमची घरे जाळतात ” आम्हास वाटे की, “ लोक आफवेवर काय आहे ? व जानबा आमचे मित्र आहेत, सहसा आम्हास फसवणार नाहीत ” शेवटीं जें जहाले तें दृष्टीस पडलें बहुत लोक म्हणतात की रामदास-पतानें जानबा याच कामासाठीं पाठविलें की, तुम्ही स्नेह मानून गाफील रहावें जानबा तों दाखवितात की, त्यानें लबाडी केली असो याचा अत ईश्वर जाणें एकदा मात्र तुम्हास लिहिलें होतें की, याउपर गाजुदीखानाचें येणें कामाचें नाही याचा आमचा स्नेह होत आहे परंतु बिघाड झाल्यापासून निरंतर हेंच लिहितो की “ खामखा गाजुदी-खानास आणावें वजीराचा लेक सुभा करून आणिला तर मागे कुचेदे दिळात करतालें व येथें मोंगल, मराठे भेटणारे नाहीत गाजुदीखान आलिया सहज पडेल मोंगल व मराठे मातबर सर्व बराणपुरावर येउन भेटतील एक फिरगी गाडदी नवी फौज मात्र रौहील पठाण कर्नाटकात बलावले आहेत महमद अलीखाने त्रिचनापलीस बळावला आहे सर्व गाजुदीखानास अनुकूल पडतील दुसरे, तुम्ही तिकडून, गाजुदीखान दहा पधरा [हजार,] आम्ही हिकडून, येणेंप्रमाणें मनसबा उभा रहाताच सर्व कामें होउन जाताल साराश, रामदासपतानें अब्रू घेतली ही एकदा हरंतजवाज करून त्यास पुती जरब देणें घडल्यावाचून, तुम्हास कैलीसवासी यानीं वाढविलें, व तुम्ही इराण तुराण पावेतो लौकिक केला तो सर्व व्यर्थ ! आम्ही हि रायाचे वशीं व्यर्थ जन्म घेतला या उपरि तुम्ही खामखा

१९ येथें फिरगी म्हणजे फ्रेंच

२० ‘ मित्र ’ ही ब्याजोक्ति आहे मित्र म्हणविणारे पण खरे शत्रु

२१ लहानसहान सरदार, जाहागिरदार

२२ वजीराचा लेक शुजाउद्दवला

२३ गाजुदीखान यास आणिल्यास पाठीमागे ते दिल्लीस कारस्थान करताल असा भाव

२४ वजिराचा पुत्र शुजा यास दक्षिणाचा सुभा करून आणिल्यास त्यास इकडील

मुसलमान अगर मराठे अनुकूल होणार नाहीत असा भाव

२५ फ्रेंच व दुसरी नवी फौज

२६ पठाण—हे कर्नाळ, कडपा व सावसूर येथील नबाब असावे

२७ महमदअली हा अर्काटचा नबाब

२८ बाजीराव बळाळ

२९ यावरून आपणास जो तह करावा लागला त्यानें व मराठेशाहीत रामदासपत जी ढवळाढवळ करीत तिनें बाळाजीरावास फारच सताप आला होता असे दिसते

त्यांस आणावें अथवा त्यानीं दसरा करून मागून यावें तुम्हीं खामखा देशास यावें शपथपूर्वक हा मनसबा करावा तरच उत्तम आहे मागें यावें यावें हें लिहित गेलों, न आला आता त्याचा पुढील रग जाणून सर्व विस्तारें लिहिले आहे याउपर याल यांत सशय नाही या पत्राचें उत्तर यथार्थ सत्वर पाठवणें गुजराथचे कामास फौज गेली श्रीकृपेनें काम होत चाललें जेव्हा म्हाटले तेव्हां जवळ आहे या उपर गाजुदीखानास पूर्ण भरवसा देऊन वजि- राशीं लगींम राखून शेवटीं न तोडिता दक्षणचे कामास उपयोगीं पडत ते करून यावें सर्वस्व वेचून एकदा रामदासपत मोडावा ते आम्हावर मनसबा करितात यांत सशय नाही तुम्हीं हल्लीं लिहिल्याप्रमाणें केलिया सहजच ते हतप्रभ होऊन मोठ यश तुम्हांस येतें या उपर तुम्हीं न आलिया मनसब्यास वाईट, मनास वाईट, यास्तव मनसबा सिद्ध करून यावें कदा- चित् गाजुदीखान नामर्द, फौज न ठेवी, बाहेर न निघे, तर दुसरा कोणी पधरा हजारोंचा धनी आणावा निदानीं तुम्हीं यावें येथेही फौज फार आहे रामदासपतास तुम्हीं आम्ही एकत्र जहाल्यास अंगाध नाही रघोजीबावाही येताल लाभही उत्तम होईल हें सर्व मनन करून उत्तर सत्वर पाठवावें येथेही तरतू [द] करात आहों ऐवजाची मात्र मोठी बोट आहे तुम्हा आलिया सर्व वारेल सांप्रत नवें वर्तमान कीं, त्रिबैक आम्ही न दिला यासाठीं रामदासपत औरंगाबादेस येणार मग विलाही कदाचित् देणें पडेल जागिरांचा जाबसाल त्याकडूनही अद्याप जहाला नाही मोठा लबाड दगाबाज आहे साराश एकदा त्यास जरब द्यावी तरच सर्व सार्थक आहे छ २१ जमादिलावल लेखनसीमा पौ छ ३० जमादिलौवल

ले १०० }
[१०३] }

{ श १६७४ वै शु ६
{ ता ८-४-१७५२

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री बापूजी बाजीराव स्वामी गोसावी यासि
पोग बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार विनता उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय
कुशल लिहीत जाणें, विशेष तुम्हीं पत्र छ २५ जमादिलोवलचें पाठविलें तें छ ३ जमा
दिलाखरीं प्रविष्ट जहालें आम्ही पलाशीहून कूच करून घाटावर आलों तों, सैद लष्कर-

३० गाजुदीखानास

३१ सफदरजगाशीं स्नेहभाव ठेवून

३२ रामदासपतास मोडण्यास कठीण नाही असा भाव

३३ कबूल केलें (वर पहा) पण देण्यास उशीर लाविला असा भाव ?

३४ हें पत्र मोठ्या कारस्थानाचें आहे पेशव्यांवर अनेक सकटें उत्पन्न झालीं असता त्यांतून साम दाम दड भेद यांनीं ते त्यातून कसे पार पडले, बगैरे गोष्टी यावरून चांगल्या लक्षात येतील गाजुदीखानाच्या मसलतीचा हेतु हा होता कीं दक्षणचा सुभा आपले कक्षांत राहावा, किंबहुना पुढें मागें सर्व दक्षण आपले अमलांत यावी

खानही रोजियाँहून कूच करून पुढें आले बातमी राऊत घेऊन आले आम्ही तेच क्षणा कूच करून, सामाने बांधून खानासनिध आलों त्यास आम्हास अतर दो कोसाचें राहिलें तेव्हां खानानीं सांगून पाठविलें कीं, “ आज तुम्हीं मुक्काम करणें, आम्हीही मुक्काम करतो तदो-त्तर तह झाला तर उत्तम नाही तरि दुतर्फा ही तयारीच आहे ” म्हणोन त्याजवरून मुक्काम केला राा बजाजी माधवराव व विठ्ठल सुदर सादतखानाचे दिवाण आम्हाकडे आले आम्ही आपले मुद्दे त्यास सांगितले ते त्यानीं खानास जाऊन सांगितले खान म्हणाले हे मुद्दे आम्हाम मान्य होत नाहींत तेव्हां आम्ही तुटती गोष्ट सांगितली तुटतेसे देखोन यानीं मुद्दे मान्य केले त्याच्या आमच्या भेटी जाहल्या परस्परें वल्ले घोडे दिले म्हणोन लिहिलें तें कळलें ऐशास तुम्ही हिंमत धरून फार शिकस्त केली शाबास ! तुम्हीं केलें तें बहुत बहुत उत्तम केलें रगान्या मोटा बहुत बाधाव्या ऐसें नाही अत पर तुम्ही न वोटणें केलें तें सुरळीत करून तुम्हा येणें खान स्नेहावर, अतीं मुस्तकीम म्हणोनच हे गोष्ट रफे दफे जाहली अन्यथा अन्यत्रापासून होणें दूर नाहक कलहास कारण जाहलें होतें जुज मुकदमियावरून दीर्घ कलह प्राप्त होता वारापाणी जहालें व तुम्ही दम धरून केलें बहुत बरें केलें अत पर तुम्ही सुरळीत करून येणें मजकुराचे रजबदलीमध्ये खानाची मर्जी तोडून थोडक्या मुद्यासाठी नाखूश न करणें त्याची मर्यादा व स्नेहाची रीत बहुत सरक्षण करणें जाणिजे छ ४ जमादिलाखर बहुत काय लिहिणें हे विनती

ले १०१ }
[३८४]

{श १९५४ ज्येष्ठ व ७
{ता २४-५-१७५२

श्रीशकर

पु॥ राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यासि

स्नेहा रघुनाथ बाजीराव आशीर्वाद उपरि तिकडील वर्तमान आठा पधरा दिवसां आड काशीदजोडी रवाना करीत जावी तें काहींच लिहात नाही अपूर्व आहे दिल्लीकडील व पठाणाकडील काय वर्तमान, तुम्ही कोणत्या मनसुब्याचा डौल धरिला आहे, तो सविस्तर लिहिणे हिकडील विशेष वर्तमान तर खरामदासपतास देवआज्ञा जहाली स्वलाबतजग पच-

१ सैदलष्करखान हैदराबादकर

२ रोजे-औरगाबादेनजीक

३ रगाच्या मोटा बाधणे=आब राखणें, प्रतिष्ठा राखणें, (मर्वकाळ) कलाबर गोष्ट घेणें हें पत्र वाचून बापूजी बाजीराव डोंगराएवढा झाला असेल । सैदलष्करखान सन १७५२-५३ मध्ये कामावर असून सन १७५४ चे आरभी तो कारभारावरून निघाला सन १७५३ मध्ये त्याचें पेशव्याशीं वारडें नव्हतें सन १७५३-५४ या दोनही सालीं जमादिलावलात पेशवा कर्नाटकात होता X ता ७ एप्रिल १७५२ रोजी

महालात बेदराजवळ आहेत सैद लष्करखानास बलावणें आलें होतें ते शहराहून निघोन गेले मांप्रत याजवरच भार आहे आईसाहेबाची अद्याप पुर्ती निखालसता जहाली नाहीं दरबारीं चार लुच्चे मिळोन आम्हाविशींचा सदेह घालितात दादोबा प्रतिनिधी सावनूरच्या मोगलापासून खडणी ध्यावयास गेले होते त्याजवरून त्याचे मदतीस नारायणराव ट्यकटेस घोरपडे यास खाना केलें प्रयोजन कीं, मोगलासहा चार गोष्टी सांगोन दादोबास तोंडघशीं पाडावें ऐसियाशीं सावनूरकर मोगल त्याचा बक्षा बाहेर निघोन यास पिटोन घातलें तूर्त दादोबाचा आमचा थोडासा स्नेहही आहे आम्हाच सावनूरच्या मोगलास सांगून व आपली फौज दुतर्फा डौल दाखवून फशीं पाडले, हें अद्याप दादोबास ठाऊक नाहीं वरकड किरकोळी वर्तमान विशेष नाहा आपलेकडील वर्तमान वरचेवर लिहीत जाणें, त्यासारखी अगोदर तर्तूद करून मनसबा करू कागद आमचे कोणास दाखवीत न जाणें छ २० रजब बहुत काय लिहिणे लेखनसीमा पै॥ छ १८ साबान

ले १०२ }
[३९६] }

{श १६७४ ज्ये व १४
{ता ३१-५-१७५२

॥ श्री ॥

पुरवणी राजश्री मल्हारजी होळकर व जयाजी शिंदे गोसावी यासि

उपरि गाजुदीखान यास दक्षणेस यावयाचा हुकूम जहाला तयारी होणें तीं होत आहे येविशाची सलाह पुष्टता देऊन येथून पत्रें पाठविलीं अर्पित त्याजकडील हि संदर्भ आहे त्यास आम्ही पठाणाचे मसलतीस गुतलों अहों बहुतेक कामे आपले मतलब मवाफीक जहालीं अवशिष्ट राहिलीं तीं थोडकेच दिवसांत होतील येथील गुता उरकून गाजुदीखान याजकडील संदर्भ दडोत्तर करून त्याचें आगमन दक्षणेस होय तें करू म्हणोन लिहिलें तें कळले ऐशास एतद्विषयीं विस्तारें आलाहिदा लिहिलें आहे जेणेंकरून त्यांसि अथवा यांसि बेमानी पदरीं न येता कार्य होय तें करावें लागेल सलाबतजग आमचें ऐकेनात तेव्हा तें जरूर केलें पाहिजे नाहीं तर ते आमचे भरंवशियावर राहिलें, आम्ही गाजुदीखान तुम्हाकडून धाणून त्याचें घर बुडविलें म्हणजे फिरोन आमचा भरवसा कोणी धरू नये, ऐसे होणार यास्तव आधीं यासि बोलावें, कार्य न होय तेव्हा बोलून चालूनच गाजुदीखानास धाणावें, या डौलानें आपण करावें म्हणजे कार्यही आहे व लौकिकही उत्तम याखेरीज प्रकार जहाल्या युक्त नाहीं छ २७ रजब बहुत काय लिहिणे पै॥ छ ४ रमजान लेखनसीमा

× हे पचमहाल कोणते ?

१ आईसाहेब=ताराबाई साहेब

ले १०३ }
[३८३] }

{श १६७४ आषाढ व ३
{ता १८-७-१७५२

॥ श्री ॥

राजश्री जयापा शिंदे गोसावी यांसि

आशीर्वाद उपरि आलिकडे तुमचें वेगळें पत्र येत नाहीं ऐसें नसावें तुम्ही गाजुर्दी-
खानासह ग्वालोरसि आलेस यास्तव बाहेर आषाढ शुद्ध त्रयोदशीस बाहेर निघालो फौज
बलावू पाठवली पाऊस फार, नद्यास पाणी फार, याजमुळें कांहीं दिवस फौज जमा व्हाव-
यास लागतील गाजुदाखानानीं पैक्याकडे न पहाता फौज ठेवावी हेच उत्तम आहे
सलाबतजगापाशीं फिरगी यांनीं आव फार धरिला आहे पहावें किताक जमतात तुम्ही
आपले कर्तव्याचें वर्तमान लिहिणें महारबा तुम्ही निखालस राहून जो आमचा मनोदय
आहे तो करावा याच गोष्टावर सिद्ध असावें येथाल वर्तमान तर ताराबाईकडील ठीक
नाहीं दमाजी गाइकवाड बहुत सुरळीतपणें आहेत महादोबास समजावून आणिलें त्यांनीं
आमचे मनास अनकूल चालावें, दुराग्रह तिलमात्र कोणेविशीं न करावा, आम्हा सर्व प्रकारें
त्यावर कृपा करून त्याचे स्वरूपाप्रमाणें चाकरी घ्यावा गुा ही याच प्रकारें करार होऊन
बराबर नेलें परंतु नीट चाललें नाहीं यदा विचारावर आले आहेतसें दिसतें परिणाम ईश्वर
उत्तम लावू वरकड अर्थ श्रीकृपेनें भेट सत्वरच होईल सविस्तर कळेल सर्व विशीं भरवसा
तुमचा आहे विस्तार काय लिहिणें छ १७ रमजान हे आशीर्वाद पैा छ ३० रमजान

•—•—•

ले १०४ }
[१६८] }

{श १६७४ आषाढ व ५
{ता २०-७-१७५२

श्री

वेदशास्त्रसपन्न राजश्री वासुदेव दीक्षित स्वामीचे सेवेशी

विद्यार्थी बाळाजी बाजीराव प्रधान साष्टांग नमस्कार विनति येथील क्षेम तागाईत
आषाढ वद्य पंचमीपर्यंत यथास्थित असे विशेष आषाढ शुद्ध पौर्णिमा मंगळवारचें पत्र पाठ-
विले तें वद्य चतुर्थीस पावलें लिहिलें वृत्त साद्यत कळलें दरगाह कुलीखान यास पत्र लिहून
पाठविण्याचा मजकूर व याचेविशीं गाजुर्दीखान याचें पत्र दरगाह कुलीखान यास आण
वावयाचा मजकूर लिहिला तो साद्यत कळला त्याजवरून दरगाह कुलीखान यास पत्र लिहून
पाठविलें आहे हे त्यास प्रविष्ट करणे, व याचेविशीं राजश्री महारजा होळकर व जयाजी
शिंदे यांस पत्र लिहून पाठविलें आहे, व गाजुर्दीखान यास पत्र लिहून पाठविले आहे
तेथूनही पत्र येईल साराश औरंगाबादेस खुदाबतखान व शेख अलीखान जुनदा [?] व
जमालबेगखान व अस्सलखान व हशमदुल्लाखान वगैरे आहेत, त्याशीं सर्वाशीं राजकारणें
करून गाजुर्दीखान बन्हाणपुरास येतांच साऱ्या शहरामध्यें गाजुर्दीखान याची द्वाही फिर-

चावी आणि सर्वांनीं गाजुदीखान याजकडे राजकारण लाऊन सामील व्हावें याप्रमाणें विचारणा होय तें करावें दरगाह कुर्लीखान तुम्हाशीं बोलले त्याप्रमाणें त्याचीं निष्ठेचीं पत्रे आमचे नाव व फेरोजजगाचे नाव घेऊन पावून देणें परभारे हि पत्रे पाठवीत जाणें बरकड, प्रस्तुत बाहेर निघालो लोक जमा होत आहेत आठ दहा रोजात भीमा पार होऊ मराठियाशा जाबसाल आहेच पहिले पहिलें लिहून पाठविलें त्याप्रमाणे खानास वरचेवर लिहून तेथून हरएक बाबानीं भोजन घेत व तेथेंहा सर्व सूत्रे गाजुदीखानाकडे अनुकूल पडत अशीं करावी याप्रमाणें लिहून उत्तर आणवावें ताा छ २० रजमान बहुत काय लिहणें लोभ असो दीजे हे विनति X

ले १०५ }
[८] }

{श १६७४ आषाढ व १०
{ता २५-७-१७५२

॥ श्री ॥

पौ आषाढ वद्य ३० बुधवार शके १६७४

X वेदशास्त्र सपन्न राजश्री वासुदेव दिक्षीत स्वामीचे सेवेशी

विद्यार्थी बाळाजी बाजीराव प्रधान कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनति येथील क्षेम ताा छ २४ रमजान पावेतो यथास्थित असे विशेष आपण आषाढ वा ५ रविवारचीं पत्रे पाठविलीं तीं दशमीस शुक्रवारीं पावलीं वृत्त साद्यत कळलें सय्यद लष्करखान याचे कवि त्याचा मजकूर लिहिला तो कळला ऐसियास सय्यद लष्करखान सलाबतजग याजपासून निरोप घेऊन आमचे भेटास येत आहेत तरी शहराकडे न जाता आमचे भेटास आले तर उत्तम आहे कदाचित् त्याणीं आपले चित्तामध्ये आणिलें असेल कीं, मराठे सरदार आहेत, त्यास आपण समागमें घेऊन शहरास जाऊन शहरचा बदोबस्त करू असें म्हणतील तरी आम्ही या प्रमाणें त्यास करू देणार नाहीं, व शहरास ही जाऊ देणार नाहीं ते परभारें उपज्याप करून शहरास गेले म्हणजे त्याचे कविल्यास काय चिंता आहे ? सुखरूप शहरामध्ये असावें नाहीं तर त्याचें आमचें सौरस्य व घोरोबा आहे त्या रीतानें म्हटलें तर त्यांचे कविले ठेवावयास एखादें मातबर स्थल देऊन ठेऊ चिंता काय आहे ? गुदस्ता सय्यद लष्करखान त्याचे चित्तामध्ये रामदासपताचे वर्तणुकेकरून विपर्यास होताच परंतु यदा रामदासपत वारालियावर सलाबतजग याचा पक्ष बरिला आहे, तरि तुम्ही सय्यद लष्करखान याजला बहुत प्रकारें लिहून पाठवून तो ग्याजुदीखान याजकडे सर्दभ लावीत, आमचे विचाराप्रमाणें वर्तत, ते गोष्ट करणें ये समयीं खानांनीं आमचे विचारें न वर्तल्यास तिलमात्र आमचा व खानाचा स्नेह राहत नाहीं, असा भाव तुम्ही दाखविणें खान हजारदां आम्हाशीं ग्याजुदी-

X गाजुदीखान ताा १६-१०-१७५२ रोजीं विषप्रयोगानें मरण पावला त्याच्या हयातीतील पत्र या पत्रावर पूर्वीं पैवस्ती तारीख आषाढ शु ६ सोमवार शके १६७६अशी होती ती चुकीची असल्यानें गाळली आहे

खानाचा प्रकार बोलले असता रामदासपत मेले म्हणून आयते वेळेस फिरले, तर
हैं कसे कामास येईल? याचा स्नेह परलोकीं कामाचा नाही हैं विनति X

ले १०६ }
[७] }

{श १६७४ आषाढ व १०
{ता २५-७-१७५२

श्री

पौ आषाढ वद्य ३० बुधवार शके १६७४

पुा वेदशास्त्रसपन्न राजश्री वासुदेव दीक्षित स्वामीचे सेवेशी

विनति गाजुदीखान छ ११ रमजानीं नर्मदा उतरून आलीकडे आले, म्हणून पत्रे
आलीं, म्हणून लिहिलें तें कळलें पुढे वर्तमान आणखा येत जाईल तें वरचेवर लिहून पाठवीत
जावें भागानगराकडील वर्तमान लिहिलें तें साद्यत कळले आपले विद्यमाने गाजुदीखान
याजला स्नेहाचा सदर्म लावून भागानगर प्रात आपणाकडे करून घ्य वा मक्ता झाला तर
करून देतील त्याप्रमाणें वर्षास देत जाऊ या प्रमाणें पत्रे आलीं म्हणून लिहिलें तें कळलें
ऐसियास सय्यद लष्करखान आमचे भेटीस सलाबतजग याजपासून संसक्त होऊन येत
आहेत ते येथें आलियावरी त्यांची आमची भेटी जाहलियावरी जो विचार होणें तो होईल
दरगाहाकुलीखान याजविशीं आपणांस पत्र लिहिलें आहे त्याप्रमाणें पत्रे अगत्य पाठवून द्यावीं
म्हणून लिहिलें, तर येविशींचें उत्तर पूर्वींच आपल्यास लिहून पाठविलें आहे, त्याजवरून
कळलेच असेल आपण लिहिला अर्थ तहकीक करून मागितल्याबद्दल मग सरदारांस लिहून
याचा विचार करू आम्ही तो सर्वत्र ऐकतो कीं फिरगीं व खान मिळोन फार जुझाव्याच्या
गप्पा मारतात त्यास पुर्ता शोध करून जरूर लिहिणें जरूर गुप्त रितानें राजकारण शोध जरूर
करून अली त्वरेने लिहीत एसावें बहुत काय लिहिणें हे विनति

ले १०७ }
[१३] }

{श १६७४ आषाढ व १३
{ता २७-७-१७५२

॥ श्री ॥

वेदशास्त्र-सपन्न राजश्री वासुदेव दीक्षित स्वामींचे सेवेशी —

विद्यार्थी बाळाजी बाजीराऊ प्रधान कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनती येथील क्षेम
ता आषाढ वद्य १३ पावेतो यथास्थित असे विशेष-आपण पत्र पाठविले तें पावले दरगाह
कुलीखान याजविशीं कित्येक प्रकार लिहिले व गाजुदीखान व राजश्री मल्हाराव होळकर
व राजश्री जयाजी शिंदे यास पत्रे लिहून पाठवावीं म्हणून लिहिलें, तरि येविशीं पूर्वीं

X पत्र या पत्राची पुरवणी आहे

१ भागानगर=हैदराबाद २ निरोप घेऊन, निरोपाचीं वत्रें मिळून

३ बुशी फराशीस

आपण पत्र लिहून पाठविलें होते त्यावरून पूर्वीच पत्रें लेहून पाठविली आहेत तुम्हाही गुप्त प्रकारें सरदारास पत्र लिहिणें जे जे ये समयी चाकरी करून दाखवितील त्यांचें बरेंच होईल यांत सशय × नाही आपण याचअन्वये निशा करावी भागानगराकडील आपण वर्तमान लिहिलें पुढेंही जरूर तिकडील अतर्बाह्य ठिकाणीं लवून त्वरेनें पावते करावें हे दिवस कामाचे फार आहेत व नर्मदा गाजुदीखान उतरले किंवा नाही, हेंही जलद लिहावें कोण इकडे तिकडे हें मनास आणून लिहिता असोवें बहुत काय लिहिणे हे विनती

पौ श्रावण शुद्ध १ शके १६७४

ले १०८ }
[५] }

{श १६७४ श्रावण शु ९
{ता २१-७-१७५२

॥ श्री ॥

श्रीमत राजश्री—भाऊसाहेब स्वामींचे सेवेशीं

विनती सेवक जयाजी शिंदे कृतानेक विज्ञापना येथील वर्तमान ता॥ छ १ सवाल पावेतो मुक्काम नजीक सिपावरड स्वामींचे कृपावलोकनें कडून यथास्थित असे विशेष मजल दरमजल रेवापार आलियाचें वृत्त पूर्वीं विनतीपत्री सेवेशीं लिहिले आहे, त्याजवरून विदीत जालेंच असेल स्वामींचे आज्ञेप्रो जलदानें येऊन पोहोचावें, परंतु पर्जन्याचे अतिप्रष्टीमुळे जागा जागा गुता होत गेला हल्लीं काहीशीं उघाडी जाल्यावर तिन्ही लष्करें वार * उतरलों प्रस्तुत पर्जन्यही थोडका आहे याउपर जलदीनें चार पांच रोजीं बऱ्हाणपुरास दाखल होतो बऱ्हाणपुरचा बंदोबस्त होऊन येईल तदनुसार मागाहून सविस्तरें सेवेशीं लिहून पाठऊ वरकड निराळें पुरवणी पत्रीं सेवेशीं लिहिले आहे, त्याजवरून निवेदन होईल सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले १०९ }
[८५] }

{श १६७४ श्रावण शु ११
{ता ९-८-१७५२

॥ श्री मोरया ॥

छ २६ सवाल

श्रीमत राजश्री भाऊसाहेब स्वामींचे सेवेशीं—

विनती सेवक मल्हारजी होळकर व जयाजी शिंदे कृतानेक विज्ञापना स्वामींचे कृपाव

× निजामउल्मुल्काचा ज्येष्ठ पुत्र जो ग्याजुदीखान यास हैदराबादची गादी मिळवून देण्याच्या मसलतीस अनुलक्षून हें पत्र आहे

* लष्करें=ग्याजुदीनखां, निजाम उल्मुल्काचा वडील मुल्गा, यास हैदराबादचा सुभा बनविण्याकरितां शिंदे होळकर घेऊन दक्षिणेंत येत होते त्या वेळचें हें पत्र आहे तीन लष्करें शिंदे, होळकर व खुद्द ग्याजुदिन यांची वार=पार असावें

लोकनें करून ताा छ १० शवाल रेवातीरी यथास्थित असे विशेष स्वामींकडून आज्ञा पत्रे सादर जाला त्याजवरून लेखनार्थ सविस्तर कळला उत्तरें निराळे पुरवणी पत्रां सेवेशीं लिहिलीं आहेत त्याजवरून सविस्तर निवेदन होईल आम्ही व नबाब X निजाममुल्क सहवर्तमान नर्मदातीरास येऊन पोहोचलों या उपर सारे लष्कर लौकरच पार उतरोन येत असो स्वामींना तिकडून फौज जमा करवून पुण्याहून कूच करून आलीकडे अविलंब आलें पाहिजे आम्ही बऱ्हाणपूरचा बदोबस्त करून येतो मग पुढील बदोबस्त होणे तो उत्तमच होऊन येईल स्वामींच्या विचारानुरूप साऱ्या गोष्टी होतील वरचेवर आज्ञापत्रें सादर केली पाहिजेत सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञप्ती

ले ११० }
[३८९] }

{ श १६७४ भाद्रपद व १४
ता ६-१०-१७५२

श्री

पु। राजश्री मल्हारजी होळकर व जयाजी शिंदे गोसावी यासी

उपरि राजश्री रामचद्र जाधवराव यासमागमें सरदार मनसबदार आहेत त्यास नबाबाचे इजायेतनामे यावे म्हणोन मानिलेनीं लिहिले आहेत सरदार —

१ मालोजीराजे घोरपडे मुधोळकर	१ मकरदसिंग नाईक निंबाळकर
१ भालेराव पाठरे व गुरुबक्ष पाठरे	१ पामनाईक बहिरी जमीदार पो
१ मनया नाईक व किलीच नाईक जमीदार देवदुर्ग	१ वागनगिरा वगैरे
१ रायाजी भोंसले	१ लक्षमकाजे व जेमकरंडी जमीदार पो कानकूर्ती
१ आनदराव जमीदार पो कमरनगर ऊर्फ कर्नोल	१ रामराव जामीदार गदवाल
१ गिरजोजी हाके	१ अगाजा सलगर
१ शकरमा जमीदार पो अदोल	१ राजे अजेचद खदारकर
१ भूपाळराव निंबाळकर	१ महापतराव निंबाळकर
१ कृष्णाजी नाईक निंबाळकर	१ येशवतराव निंबाळकर

येणेंप्रमाणें सरदारास इजायतनामे पाठविणें कीं, राजे रामचद्र जाधवराव यास इजायेतनामा पाठविला आहे तरि तुम्ही त्याजपाशा येऊन त्याचे हमराहा मुलाजमत करणें म्हणोन इजायेतनामे नबाबाचे पाठवणें छ २७ जिल्काद बहुत काय लिहिणें लेखनसीमा

ले १११ }
[३०५] }

{श १६७४ आश्विन शु ८
{ता १५-१०-१७५२

॥ श्रीशंकर ॥ (गगा)

राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यांसि

छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य—स्नेा हणमतराऊ निंबाळकर राम राम विनति उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लेखन करीत गेलें पाहिजे विशेष सांप्रत वर्तमान ऐकिलें का + + + श्री उतरोन आलीकडे राक्षसभुवनापाशीं आले गावगन्ना चिठ्या, घासदाणियान्या जाल्या व तमाम जिराईत सजगुरे वगैरे कापून घोडियाशीं नेतात पलीकडे लष्कर होतें तेव्हांही अगदा थडीचे गाव लष्करचे मुक्कामाखालें उठले जिराईत गेलें सांप्रत आलीकडेही ऐसेंच होत आहे त्यासि वीड प्रगणा आमची जागीर, ते आपली आहे दुसरा अर्थ आहे ऐसें नाहीं गावचे गांव उठले व जिराईतही कापून नेतात ऐसें जालें तेव्हां सर्वस्वे नुकसानी आहे याजकरिता हें पत्र आपणास लिहिलें आहे व राजश्री केदारजी लेहणे

श्री शिवचरणीं
तत्पर बापूजा सुत
हणमतराव निंबा
ळकर

पाठविले आहेत, हे कितेक अर्थ सागतील, त्यावरून कळीं येईल तरि चित्तावर धरून गावगन्ना चिठ्या केल्या असतील त्या मनू कराव्या व लष्करात ताकाद करून जिराईत, जोरी, बाजरी कोणी कापून न नेत ऐशी गोष्टी करून मुलकाचें सरक्षण होय, कोठें आजार न लागे तें केलें पाहिजे आपला आमचा स्नेह आहे म्हणून लिहिलें

असे रा॥ छ ७ जिल्हेज बहुत काय लिहिणें X X X आमचा मुलूख खराब जालियानें आपणासही समाधान आहे ऐसें काहीं नाहा जागीर तुमचीच आहे आणि सर्वस्वें आपले स्नेहाची जोडी आहे तरि चित्तीं धरून मुलकाचें सरक्षण केलें पाहिजे कृपा असो दाजे हे विनती मोर्तबसूद

ले ११२ }
[३६७] }

{श १६७४ आश्विन शु १४
{ता २२-१०-१७५२

पौ॥ छ २९ रविलोवल रविवार ॥ श्री ॥

राजश्री दत्ताजी शिंदे गोसावी यांसि

छ सकलगुणालकरण अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्ये स्नेा रघुनाथ बाजाराव आशीर्वाद उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहीत असलें पाहिजे विशेष अबदाली पठाण याची आमद आमद गरम आहे त्यास तो आला नाहीं तों आपण भारी होऊन

२ आमद आमद गरम आहे=तो जलद चालणारा आहे

रहावे म्हणजे उत्तम तरि तुम्ही जलदीने येणे ऐशीं पत्रे पेशर्जी लिहिलींच आहेत त्याज-
वरून तुम्हीं यावयाची तर्तूद केलीच असेल व हल्लींही लिहिलें असे तरि याजउपरी
तुम्ही जलदी करून लांब लांब मजली करून बहुतच त्वरेनें येणे रागा छ १४ जिल्हेज

ले ११३ }
[१०२] }

{ श १६७४ मार्गशीर्ष शु ४
{ ता १०-१२-१७५२

॥ श्री ॥

राजश्री बाळाजा पंडित प्रधान दाजी गोसावी यासि—

छ सकळगुणाळकरण अखडित लक्ष्मी अळकृत राजमान्य-स्नो मानाजा आगरे
चजारतमाब रामराम विनती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लेखन करीत
असलें पाहिजे विशेष आपणाकडून राजश्री अताजी बाबाजी पत्रे घेऊन आले आपले
सांगितल्याचा अर्थ निवेदन केला स्वहस्ताक्षरें लेखनान्वय श्रवण करून घेतला नंतर विश्वास
पूर्वक स्वस्थ असता रेवदडे यात येऊन कर्म आचरलें तो वृत्तात व चिरजीव राघोजी आगरे
आपले आश्वासन व मागाहून राजश्री साबाजी प्रभु तदुत्तर अताजी बाबाजी सपादोन आलि-
याचे सतोषवृत्त लेहून पत्रें पाठविलीं तीं हुसेनखान मिरधे घेऊन आपणाजवळ जाऊन, पाव-
लींच असतील आपले विश्वासवचनावरि सर्व खेद परिमार्जनात आणोन, समजोन आपले
कृपेची अभिग्रद्धि निशापूर्वक करून घेत जावी, याच कृतसकल्पावरि आपणाकडील सौख्याचे
विभागाची सध्या प्रतिक्शा न करिता आजि समयीं मोगलाचे शहाकरिता आपली स्वारी
जहालियामुळे इकडील मामले याविशीं आम्हास कितेक प्रकारें सुचविलें ते स्वहितास उचितात
म्हणोन, अस्मतभागी शत्रुवर्ग प्रसिद्धपणात आहेत त्यात फिरगी याची आवाई दिवसेंदिवस येत
चालली निमित्त अगोदर सावध असावें म्हणोन आरमारच्या तयारीनिशीं बातमीत राहिले
याचें वृत्त साकल्य लेहून गेलेंच असे आम [चे] कडेस फिरगी याचे वृत्त आलें, प्रमाण
अप्रमाण असो म्हणून खासाच आरमारावरि चढोन बाहेर स्वारी केली अगोदर कळता रेव-
दडे यात राजश्री नारायण खडो कारकून इतबारी जाणून सुचनेस पाठविले खासा आम्हीच
आरमारावरि गेलों फिरगी कदाचित् आमचे [?] तरि सर्व मामलेदारी आमचे युक्तीस
मिळोन एकत्र विचारात येऊन शत्रूस पराभवात आणावें याच्याही युक्ति योजोन ठोविल्याच
होत्या कीं, जलमार्ग आरमाराच्या जोऱ्यानें आगमन होतां त्यास प्रति मप्यता [बध्यता ?]
न जहालियानें सर्व साहित्यानशा खुषकीस जाता त्यास गुता पडणार नाहीं याजकरितां वसै,
सार्थी, रेवदडे देखील आरमार एकत्र करून फिरगी आल्यानंतर कावे, दावे, खेळोन
मुकाबल्यास प्रतिमल राहून आंगावरि ओढोन सपूर्ण दर्यातच वेध ओढोन घ्यावा समयीं
फिरगी तडीस लागो जातो आम्ही पाठीवरी जातांच क्षणीं तडीस उतरावयाचे अवसान
सहजांतच खता पाऊन आमचे मुकाबल्यास येईल आल्यावरि आम्ही बाहेर पडत आलि
यावरि तोही येतच जाईल ऐसें ही असोन रेटाई करून तडीस सामान सुद्धा उतरावयासि

१ याचा सबध याच ओळींतील ' सपादोन ' ह्याकडे आहे २ मागील ले ३९ पहा

लागलाच तरि त्याचे आरमारात मुख्य जोरा थोरले तरांडियाचा, ती तराडी तडीस जाणेंच नाहीत लहाना तरांडियावरून तडीस जावयाचा सबब पडोन जाईल तेव्हा जुजारू लोक सामान देखील तडीस उतरावायावरि तरांडी सहजातच खाली पडो पहातील त्यांजवरि आपले आरमाराची नेहटबाजी, व खुषकीस उतरू लागतील त्याजवरि खुषकीचे लोकाची नेटबाजी, ऐसा एकावन्छेदेकडून येल्गार करावाच करावा ऐसा व आणखीही विचार समयी सुचेल त्याप्रोा सर्व एकरूपतेने व आरमार एकत्र होऊन कर्तव्यात आणावें याचे विचारे-कडून बाहेर स्वारी केली लहान थोर मिळून साठ शिलशिला आरमाराचा फिरता ठेविला ऐसें केलें असता राजश्री रामाजी महादेव पराक्रमी विश्वासघातकी निर्माण आहेत दुसरे नारो त्रिंबक तळेकर, रामाजी महादेव याचे साम्यतेस होऊन किल्ले सागरगडी कार्तिक वद्य द्वितीया गुरुवारी पहाटेस बारा पधराशे लोकानिशी शिड्या घेऊन वजरटोक म्हणोन दक्षणभागीं असे तेथें जाऊन शिड्या लाविल्या किल्याची चौकशी आहे तैशाच होती त्याणीं शिड्या लोटिल्या दगडी घालिता अवसान खता होऊन श्यामवदन केलें मोड जाहला परकीयाकडाल *असते तरि मोडाचे पाइकावरि स्वारी गेलियास जाऊ पावते ऐसे नाही तत्राप आचरणाप्रमाणें पारिपत्य करावें तरि ते करणार, आचरणार लघुकर्म आचरोन गेले परतु मोड पाहून मारिले, धरिले तरि तोही लौकिक या समयात परकियांत उत्तम नाही हेंचविशीं कळक अगोदर सर्वास ताकीद आहेच कीं, सावध राहून रक्षावें बुद्धिपुर सर क्षितीस पाठीवरि न जावे तदनुरूपच वर्तणूक होऊन सात शिडिया सोडविल्या शिडिया लाविता बकरे मारिले तेही सांपडले तळेकर लोक फिरून जाता रेवदडे समीप पला पाहून रेवदडा गेले तेथून तळेंयास गेले याप्रोा मामलेदाराचें आचरण आणि आपले तो विश्वासपूर्वक आश्वासन आणि परिष्णम या प्रकारें तेव्हा काय करावें ? आपले विश्वासवचनावरून आम्ही स्वस्थ, यामुळें कपटियास भास होतो कीं, विश्वासास प्रवर्तले आहेत, यातच सध असे ऐसें समजोन माणिकपुरास दगा दिल्या हल्लीं आपले कृपेची निखालसता सर्वत्रास कळल्याप्रमाणेंच किल्याचेही लोक विश्वास मानोन वर्तत असत तरि सध्या दगाबाजी जहालीच होती कीं नाहीं अनभवास येत गेल्याप्रमाणें साकल्य ल्याहावें लागतें लिहितां तपशील सुद्धा लाबतो, परतु लबायमान मजकूर पाहून समयी श्रवण करून घ्यावयाचा अनादर केला तरि तोही खेदच म्हणावा असो, आमचा एक निश्चय कीं, आपले ऐसें म्हणून आहो त्यास अतर नाही अत पर आपले विचारास येईल तदनुरूप उपद्रव कृत्यांस जांजीत केलें तन्ही उत्तम, न केले तरी उत्तम, आपला अवलंब समजोन मानानें आहोंच घडलें वर्तमान साकल्य कळावें म्हणून लिहिलें असे फिरगी याचे आगमनानंतर युक्तिप्रयुक्तीची योजणूक आमची आम्हां जवळ राहिली असे लिहिला पाल्हाळ एव्हां वृथा असे समयी घडेल तेव्हां खरें आर्वाइप्रमाणें आगमन जहालें आपले सामर्थ्यां वरून निरतर शोधांत आहोंच वरकड दाजी आपले आम्ही म्हणवीत असतां आमचे पाठीं

* येथें शिक्षा बाजूवर आहे

एसा विचार उपद्रव असावा, परकियात लौकिक आणि सासारिखा रुढीस यावा, हाच मात्र खेद वाटतो बरें, याचे निराकरण करणार आपण आहेत विस्तारें किती म्हणून ल्याहावे ? न ल्याहावें तर कोणास ल्याहावे ? यास्तव सविस्तर जाहलें वृत्त लिहिले असे बहुत काय लिहिणें लोभ असों दीजे राा छ ३ माहे सफर हे विनती—(मोर्तबसूद)

ले ११४ }
[१४] }

{ श १६७४ पौष व ७
{ ता २५-१-१७५३

श्री

वेदशास्त्र-सपन्न राजश्री वासुदेव दीक्षित स्वामींचे सेवेशीं —

विद्यार्थी बाळाजी बाजीराव प्रधान-साष्टांग नमस्कार विनती उपरी येथील कुशल तागाईत पौष बहुल पंचमी गुरुवारपर्यंत स्वामींचे आशिर्वादे कऱून यथास्थित जाणोन स्वकीय लिहीत असलें पाहिजे विशेष-आपणाकडून बहुत दिवस पत्र येऊन वर्तमान कळत नाही तरि सविस्तर लिहीत जावें इकडील वर्तमान तर नबाबांनीं फिरंगी याच्या विद्यमानें आम्हांशीं सल्ला केला हे दु ख सर्वां अमिरांस होऊन बिघाड करावा हे इच्छा करितात परंतु जीव कोणात आहे ? सर्वही निर्माल्य ? पदरचा पैका वेचावा जातीनें हिंमत धरून करावेंच करावें, हे गोष्ट कालेंकरून कोणातही राहिली नाही खान आदिकरून सर्व * * बाबुजी नाईक सातारियास जाऊन आईसाहेबाचे विचारात मिळाले आमचा अपकर्ष इच्छितात, आमच्या सरदाराकडे येऊन, बुद्धिभेद करून त्यास सातारियास न्यावे, या विचारियास आले होते परंतु सरदार गेले नाहीत नाईक माघारे गेले असो नाईकाचेविशीं आमचे चित्तात तो काहीं नवतें असो त्याही होऊन गडबड मांडिली आहे ते आपले कर्मानुरूप फळ पावतील वरकड आईसाहेबाचा विचार तरि आमचे न्यून पहातात सरदाराशीं भेदभाद करितात मोगलाईत राजकारणें करितात कोणे प्रकारें आमचें वाईट व्हावें, या विचारात आहेत ईश्वरच आमच्या बऱ्यावर असल्यास त्याणीं वाईट इच्छून होणें काय ? व वरकडानीं पाचपेंच करून होणें काय ? चिरजीव राा दादास फौजेनिशीं गुजराथेस रवाना

१ नबाब=सलाबतजग २ फ्रेंच सरदार बुसी

३ येथें मुळांत सुमारे दीड ओळ मजकुराची जागा कोरी टाकिलेली आहे

४ बारामतीकर हे पेशव्याचे नातलग असून वनकोहि होते बाजीराव मरण पावल्यावर बाबूजी नाइकास पेशवाई द्यावी अशी रघुजी भोसल्यानें शाहूच्या दरबारीं बरीच खटपट केली, परंतु ती सिद्धीस गेली नाही तेव्हांपासून नाईक व भोसला हे दोघे हि बाळाजीचा द्वेष विशेष करू लागले

५ आईसाहेब=ताराबाई शाहू वारल्यानंतर हिचा नातू रामराजा सातारच्या गादीवर बसला परंतु बाई मोठी खबरदार बायको असल्यामुळें स्वतः राज्यकारभार पहावा व पेशव्यांची सत्ता काढून टाकावी म्हणून तिनें बरीच ढवळाढवळ केली ह्या गोष्टीस उद्देशून वरील लेख आहे

केलें ते गगातीरांनींच गेले असतील तिकडील मुलकाचा बदोबस्त करून पुढें जातील-
आम्ही हरपनहली समाप पावलों श्रीरगपट्टण, सौंदे, बिदनूर [हीं] स्थळें
पैकियाचीं आहेत एकाएकीं भलती गोष्ट आम्ही करीत नाहीं का कीं मागील पेंचपांच
बहुत आहेत मागील अर्थ पाहून जसजसा विचार करणें तसा करितो आपले
आशीरवादे करून सर्व शत्रु शमता पावोन जो लाभ होणें तो होईल चिंता नाहीं स्वामींनीं
तिकडील वर्तमान निरतर लिहीत जावें यथार्थ वर्तमान व अति विशेष अनहितकारी जें
असेल तें जरूर ल्याहावें व चिरजीव दादासही ल्याहावें सर्व स्वामींचे आशीरवादे नीटच
होईल आपणही तजविजीनें सभाळीत जावे छ० १९ रबिलावल हे विनती
पौ माघ वद्य १३ शुक्रवार शके १६७४ अगिरानामसवत्सरे

ले ११५ }
[३८१] }

{ श १६७४ माघ शु ३
{ ता ६-२-१७५३

श्री

राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यासि
आशीर्वाद उपरि कित्येक बोलणें आहे त्यास तुम्हीं भोजन करून लौकर येणे रा
छ २ रविलाखर राजश्री रामाजी अनंत यासि आधीं पुढे पाठवून देणें मागाहून तुम्हीं
बहुत लौकरीच येणें जाणीजे छे मजकूर लेखनसीमा

ले ११६ }
[२८] }

{ श १६७४ फाल्गुन व ८
{ ता २७-३-१७५३

॥ श्री ॥

वेदशास्त्र सपन्न राजश्री वासुदेव दीक्षित स्वामींचे सेवेशी—

विद्यार्थी रघुनाथ बाजीराव नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय
कुशल लेखन करीत असलें पाहिजे विशेष स्वामींनीं आशावादे पत्र पाठविले ते प्रविष्ट
जाहालें लिहिला अर्थ सर्व कळला तीर्थस्वरूप राजश्री नानासाहेबीं पत्रें आपणाकडे रवाना
केलीं ते पण अजुरदार कासिदा हरी आम्हाकडे पाठविलीं तें पावोन लेखन अर्थ कळला
ह्याचीं प्रत्योतरें लेहून पाठविलीं आहेत तीर्थरूपांकडे रवाना करावीं आपल्याकडील वर्तमान
वरचेवर लिहीत जावें छ २१ जमादिलावल बाबुजी नाइकाकडील वर्तमान लिहिलें तें
कळलें सर्वदा वर्तमान लिहीत जावें येथील वर्तमान तर अहमदाबाद झुजत आहे आपल्या
आशीर्वादे लौकरच येईल हे विनती काशिदास कांहीं दिलें नाहीं हे विनती
पौ छ १३ जमादिलाखर सन ११६२ चैत्र शु॥ १५ मंगळवार

ले ११७ }
[३४०] }

{श १६७५ चैत्र व १०
{ता २८-४-१७५३

॥ श्री ॥ पै छ २५ जमादिलाखर प्रहर दिवस

राजश्री रामाजीपत भाऊ गोसावी यासि

छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्नेा जयाजी शिंदे दडवत विनती उपरि येथील स्वकीय कुशल जाणोन कुशल लेखन करणें विशेष राजश्री कुसाजी शिंदे- शिलेदार हुजुरात याचे भाऊ गुणाजी शिंदे व राजश्री वणगोजी निंबाळकर व आनदराव निंबाळकर शिलेदार निा तुकोजी शिंदे व बदुभाई व मोहदीन ऐसे समागमें आले आहेत यांचे हिशेब करून यावे लागतात तर सदरू असाम्यांचे हिशेब दफ्तरचे लेहून पाठवावे म्हणजे समजावीस करून वाटे लावून देऊ आम्ही आजच दोन प्रहरां श्रीगोंदेंयास आलों कळलें पाहिजे छ २३ जमादिलाखर बहुत काय लिहिणें हे विनती

श्री
ज्योतीचिरणी तत्पर
राणुजी सुत जयाजी
शिंदे निरतर

मोर्तब
सूद

ले ११८ }
[८९] }

{श १६७५ आश्विन शु १०
{ता ६-१०-१७५३

॥ श्री राम ॥

राजश्री बाळाजी पडित प्रधान गोसावी यांसि—

छ सकल गुणालकरण अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य—स्ने॥ येशवतराऊ दाभाडे सेनापति दडवत विनती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय लेखन करीत असलें पाहिजे विशेष खासगत कोठीचे बैल सर २०० दोनशे येसाजी गव्हाणा याचे स्वाधीन करून सातारा मिरज प्रातें पाठविले आहेत ये विशीं गोसावी यांनीं आपल्याकडील कमावीसदारास पत्रें देऊन सरसाल कोठीस हाशिलाचा उपसर्ग न होता आमदरफ्त सुरळीत चाले ते गाष्टी केली पाहिजे जाणजे रा॥ छ ८ जिल्हेज बहुत काय लिहिणें छत्रपति येशवतराव दाभाडे लोभ असों दीजे हे विनती X

श्री
श्री राजाशाहू स्वामी
छत्रपति येशवतराव दाभाडे
सेनापति
*

* कुसाजी व गुणाजी यांचीं नांविं साष्टीच्या बखरीत आलीं आहेत

X येशवतराव दाभाडे तारीख १८-५-१७५४ रोजीं निवर्तला त्यापूर्वींचे पत्र

ले ११९ }
[२७] }

{ श १६७५ फाल्गुन वा १२
{ ता ३-६-१७५४

श्री

वेदशास्त्रसपन्न राजश्री वासुदेव दीक्षित स्वामींचे सेवेशी —

विद्यार्थी रघुनाथ बाजीराव नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहित गेलें पाहिजे विशेष कलमें येणेप्रो—

कैलासवासी राव यानीं कैलासवासी तीर्थरूप नाना दीक्षित यास प्रात मथुरा सुटल्यावर दाहा गाव देऊ केले आहेतX ते हल्लीं देवावे ह्मणोन तुम्ही विदित केले ऐशास तीर्थरूपांनीं थोरले दीक्षितास लेहून दिल्ले आहे त्याप्रो प्रा मथुरा हस्तगत जाल्यावर दाहा गाव नेमून देऊ

प्रा गुजराथ आपणाकडे जाली आहे थोरले दीक्षिताचे दैवत श्रीकृष्ण द्वारका क्षेत्र आपणाकडे जालें आहे तेथे शभर ब्राह्मण भोजन नित्य घालावे ऐसे चित्तांत आहे त्याचे खर्चास त्या प्रातीं गाव नेमून यावें ह्मणोन तुम्हीं विदित केले ऐशास आर्हा पुणेंयास आल्यावर पांच हाजारांचें गाव वसुली सरकारांतून नेमून देऊ

येणेंप्रमाणें दोन कलमें करार केलीं असत सदरहू प्राो होतील रा छ २५ जमादि-लावल सुा अर्बा खमसेन मया व अल्लफ बहुत काय लिहिणें हे विनती

ले १२० }
[१५] }

{ श १६७६ ज्येष्ठ शु १३
{ ता ३-६-१७५४

श्री

वोा राजश्री वासुदेव दीक्षित स्वामींचे सेवेशी—

विद्यार्थी बाळार्जा बाजीराऊ प्रधान नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लिहित असावें विशेष आर्हा करनाटक कचेश्वरींहुन ज्येष्ठ शुद्ध १३ पुणि-यास आलों आपण श्रींहुन कधीं आला तें वर्तमान लिहिलें नाहीं चिरजीव राजश्री दादाकडील शहरीं व आपली बातमी काय आली असेल ती व सलाबतजग कोठे आहेत, कोणीकडे जाणार व दिल्लीकडील वर्तमान, येणेंप्रमाणें सविस्तर लिहून पाठवावीं कृपा पत्र न आलें असें नसावें हे विनती

पौा ज्येष्ठ वद्य ७ बुधवार शके १६७६

ले १२१ }
[३७] }

{ श १६७६ श्रावण शु॥ ११
{ ता ३०-७-१७५४

॥ श्री ॥

वेदशास्त्र सपन्न राजश्री वासुदेवबावा दीक्षित स्वामींचे सेवेशीं सेवक रघोजी भोंसले

X मार्गे पृ ४८ वर ले २५ पहा

सेनासाहेबसुभा दडवत विनती उपरी येथील कुशल तागाईत श्रावण शुद्ध ११ पर्यंत स्वामीचे आशीर्वादे करून यथास्थित असे विशेष स्वामींनीं राजश्री रामचंद्र बल्लाळ यांजबराबारी आशीर्वादपत्र व प्रसादवस्त्र पाठविलें ते मस्तकीं वदून सनाथ जालों याचप्रकारें निरंतर आशीर्वादपत्री सतोषवित जावें यानंतर स्वामीचे सेवेशीं वस्त्रें पाठविलीं आहेत वि॥

चांदणी तिवट पैठणी

चांदणी पैठणी सक [ला ?]

येकूण सनगे दोन व ब्राह्मण सतर्पणाकरितां दुबत्या म्हशी उत्तम ४ चार पाठविल्या आहेत प्रविष्ट होतील विदित व्हावे याजकरिता विनती लिहिली असे सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले १२२ }
[३२] }

{ श १६७६ श्रावण शु १३
{ ता १-८-१७५४

श्री

पै० भाद्रपद शु० १३ शुक्रवार शके १६७६

वेदशास्त्रसपन्न राजश्री दीक्षित बाबा स्वामीचे सेवेशीं

विद्यार्थी गणेश कृष्ण सां नमस्कार विनती येथील कुशल ता श्रावण शुा त्रयो-
दशी मुक्काम दिल्ली स्वामीच्या आशीर्वादे सुखरूप असो विशेष स्वामींनीं पत्र पाठविलें तें पावून बहुत सतोष जाहला लिहिला मजकूर सविस्तर कळला याच प्रकारे सदैव पत्र [पाठवून] साभाळ केला पाहिजे आपण श्रीमतास पत्रे पाठविलीं तीं प्रविष्ट करून जाब घेऊन पा आहेत दिल्लीचा पैका वसूल होत आहे आठ दिवस तेथें राहणें होईल तदनंतर जिकडे जाणे ते जातील Xसर्वभौम नवे जुने जाहले, हें सर्व वर्तमान आपणास कळलेंच असेल कसवे सातारियाचे ताकीद-पत्रांविशीं लिहिले तें कळलें वेदशास्त्रसपन्न राजश्री बाळकृष्ण दीक्षित येथे आले आहेत श्रीमतांची भेट जाहली वरकड मडळींची भेट जाहली त्यांनीं आणखी कितीएक मजकुराच्या यादी लिहिल्या आहेत, त्यास हें कळम ला आहें आपले आज्ञेप्रमाणे श्रीमतास विनती व राजश्री मल्हारबाबा, राजश्री गगोबा तात्या यास सागोन जें होईल तें करून घेऊन सेवेशीं लिहून पाठऊ छ १० रमजांनीं जयाजी शिंदे मारवाडांत गेले सरकारची फौज चार हजार बराबर दिली तेही मारवाडची कार्यासिद्धी करतील बहुत काय लिहिणें? कृपा केली पाहिजे हे विनती

१ रघोजी १४-२ १७५५ हा मरण पावला, त्यापूर्वीचें हें पत्र २ श १६७६ आषाढ शुा १३ (२-७-१७५४)

Xसर्वभौम-दिल्लीचे बादशहा

ले १२३ }
[३६०] }

{श १६७६ भाद्रपद शु १
{ता १९-८-१७५४

श्री

राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यांसि

छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्ने॥ रघुनाथ बाजाराव आशीर्वाद उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहिजे विशेष सुरजमल जाट याजकडील मामलतीचा रुपया पहिले हपतियाचा येणे त्याजपैकी रुपराम कटारा याणे येथे काहा वसूल दिला बाकी बहुत राहिली आहे त्याचा तगादा करितो त्यास जयापाकडे काही रुपया आपण वसूल दिला आहे, ऐसे रुपराम सांगतो त्यास तुम्ही जाटाचे मामलतीपैकी रुपया काय वसूल घेतला आहे हे लेहून पाठवणे जाणजे छ २९ सवाल बहुत काय *लिहिणे

लेखन

सीमा

ले १२४ }
[३९८] }

{श १६७६ भाद्रपद शु २
{ता २०-८-१७५४

श्री

राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यांसि

उपरि तुम्ही पत्रे कृष्णगड फत्ते करून पाठविलीं ती पावोन सविस्तर अर्थ कळला. त्याजउपरि तुम्ही कोठे गेला, काय करितां, विजेसिंगापार्शी जमियत काय आहे, पुढे जुजावयाचा प्रकार कैसा, सफेजगी बाहेर निघोन करणार किंवा मेडेत्यात राहोन जुजणार, हा अर्थ तपशिले लिहिणे जाणजे छ १ जिल्काद बहुत काय लिहिणे लेखनसामा

ले १२५ }
[३७६] }

{श १६७६ भाद्रपद वद्य २
{ता ३-९-१७५४

श्री

पुरवणी राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यांसि

आशीर्वाद उपरि चिरजीव राजश्री दादाजवळून तुम्ही निरोप घेऊन मारवाडप्राती गेला या वर्तमानाची पत्रे मात्र तुमची आली त्या आलीकडे पुढे कोठ पावेतो गेलां, तिकडील मेडतेवाले वगैरे रजपूत यऊन तुम्हांस सामील किती जहाले, विजेसिंगाजवळ फौज

*यथे बाजूवर बाळाजी बाजाराव याचा शिक्का आहे

१ मारवाडात २ मेडते मारवाडात जोधपुराजवळ येथे मारवाडी रजपूत व मराठे यांची युद्धे पुन पुन झाली आहेत

तोफखाना किती जमा जहाला, वरकड राजे रजपूत बहुत व चागले कोणीकडे सामील जहाले व होणार, फौज दोहीकडील किती आहे, दाणावैरण कशी मिळते, पर्जन्य कसा आहे, त्या आंतांत फौजेस मजलीने पाणी मिळत नाही, सांप्रत पर्जन्यग्रष्टि करून तों ओढे तळीं जहालीं असतील, हा सर्व विस्तारें अर्थ निरतर लिहीत जाणें मोठा मनसबा, मारवाडी रजपूत अध्याप गर्विष्ठ, इकडील फौजाच्या गांठी सावकाश पडून सगामी श्रमग्रस्त न जहाले त्यासि प्रसंग एकाएका तुम्हावर प्राप्त जहाला आहे त्यास तजविजीनें दमवून, युक्तीनें समय पाहून जरब देऊन स्वकार्यसिद्धी करावी श्रीकृपेनें सरदारा व शिपायगिरी व दाब उपाय जाणणें सर्व गुण तुम्हास आहेत तदनुरूप साध्य असाध्य विचार करून कार्य करणें जर जोधपूर निम्मे राज्य थावेसें विचार जहालिया उत्तम आहे दाटून अगदीं ध्यावयासाठीं कल-हट्टि न करावी हा थोराचा सप्रदाय आहे जर युद्धावांचून साम न होयसेंच असलिया सावधतेनें आपले रीतीनें त्यास आयास आणून नम्र करून काय सपादावे सत्वर कार्यसिद्धाचे वर्तमानाचें पत्र पाठवणें व विलबावर पडलें तरि निरतर सविस्तर अर्थ लिहात जाणें ॥ छ १५ जिलकाद बहुत काय लिहिणें हे आशीर्वाद लेखनसामा

ले १२६ }
[३५७]

{ श १६७६ भाद्र व २
{ ता ३-९-१७५४

श्री

राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यांसि

छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्नो बाळाजी बाजाराव प्रवान आशीर्वाद उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहिणें विशेष सांप्रत पधरा दिवस पत्र येऊन वर्तमान कळत नाही ऐसें निरतर सविस्तर कुशळार्थ लिहीत जाणे येथील अर्थ तरी फौजेची तयारी होत आहे विजयादशमी नंतर स्वारी*साठीं बाहेर निघणें होईल जिकडे कार्य विशेष दिसेल तिकडे श्राकृपेनें जाणें होईल जाणजे छ १५ जिलकाद बहुत काय लिहिणें लेखनसीमा पो छ २५ जिल्हेज मुा नागोरा

ले १२७ }
[३६०]

{ श १६७६ भाद्र व २
{ ता ३-९-१७५४

श्री

पुरवणी राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यांसि

आशीर्वाद उपरि गुदस्तां तुम्ही निरोप घेऊन गेला तेव्हा कर्ज वारावयाचा निश्चय होता तुम्ही ऐवज दिल्या तो कर्जदारास दिल्या परंतु बाकी कर्ज बहुत होतें जाटाचा मनसबा भारा पडून शेवटीं पैका न मिळाला दिहीत मातबर ऐवज मिळावा ऐसें असतां घराऊ पेचापाचामुळे तेंही नीट न जहाले मनांत होतें कीं, हिंदुस्थानांतून एकदाच चाळीस

* येथें बाजूवर बाळाजीबाजीरावांचा शिक्का आहे

पन्नास लक्ष रुपये यावे येताच कर्ज वारावे परतु तो अर्थ न घडला तुम्हीही अर्गाकृत प्रतिज्ञात पक्षासाठी चिरजीवाजवळून गेला या उपर सत्वर मातबर ऐवज कर्ज वारेसा बहुधा सत्वर तुमचें महत् कार्यासिद्धि जहालियावाचून येणार नाहीसे पूर्ण मानून रसदाचे ऐवजपैकी निम्मे कर्जदारांस द्यावा, व सर्व मुत्सदी सरदार, महालकरी, आप्त, सेवक, लहान मोठे याजवर पंचवीसा लक्षांची बेरीज करून सर्वास सांगितले सर्वांनी उच्छाहें खावदास अवश्यक कार्य व हे दौलत कर्जरोगानें निरतर ग्रस्त, येवढा क्षय रोगा समान कर्जरोग दूर जहालिया अतिउत्तमसेच सर्वांनी मानून जे ज्यास बेरीज सांगितली ते सर्वांनी कबूल केली हिंदुस्थानात जे मातबर आहेत त्याची याद बेरीज चिरजीवास लिहून पाठविली आहे जे सेवक स्वामींचे हितानें आपलें हितसे मानीत असतील ते तो सतोषे कबूल करून ऐवज कर्जदारांचे वरातेप्रमाणें प्रविष्ट करतील एक दोन कोणी या कार्यावर मन न घालीत तर त्याचा काय मजकूर आहे ? बहुतांनी अवलबिले स्वकार्य सहजांत सिद्धीस जाऊन न करी तोच मात्र दोषस्थान होईल तुम्ही कर्ज वारावयास रुपये दिले सर्वांचे अगोदर यास्तव हल्ली काहीं तुम्हावर बेरीज चिरजीवास लिहून पाठविली नाही तूर्त हेच इच्छा आहे की, तुम्ही सत्वर यश सपादावे तुम्हांस यश ये समया आल्यात सर्व दौलतेस यश जेथे यश तेथे इन्त्यास काय वाण ? सविस्तर अर्थ तुम्हास कळावा यास्तव लिहिला असे एतदर्थी जें काहीं उपयोगी दिसेल तें करावें विस्तार काय लिहिणें छ १५ जिल्हाद हे आशीर्वाद लेखन सीमा

ले १२८ }
[३९९] }

{ श १६७६ भाद्र व ३
{ ता ४-९-१७५४

श्री

पुा राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यांसि

उपरि काशीद तीन जोडा पत्रें देऊन तुम्हाकडे पाठविले असत तरि तुम्ही तिकडील मनसुबियाचा अर्थ आठां रोजाच्या अतरे एक एक जोडा काशीद सरकारच्या व आपल्या घाठवीत जाणें जाणजे छ १६ जिल्हाद लेखनसीमा

ले १२९ }
[३७०] }

{ श १६७६ भाद्रपद व ४
{ ता ५ ९ १७५४

श्री

राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यांसि

अखडीत लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्ने॥ सदाशिव चिमणाजी आशीर्वाद उपरि

१ प्रतिज्ञात पक्ष रामसिंग मारवाडी याचा पक्ष कुभेरीस मराठ्यांनी वेढा दिला होता तेथून जयापा निघून मारवाडीची मसलत साधण्यास गेले भाऊसाहेबाची बखर पृ ११ पहा

२ कर्जाची वर्गणी या मडळीवर घातली

३ चिरजीव दादा

येथाल कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहीत जाणे विशेष पत्र साप्रत आप-
णाकडून येऊन वर्तमान अवगत होत नाही तर निरतर पत्रें कुशलार्थ लेखन
करीत जावें वरकड अर्थ तीर्थरूपांचें पत्रावरून सविस्तर अवगत होईल
जाणजे छ १७ जिलकाद बहुत काय लिहिणें

लेखन सीमा

ले १३० }
[३१]

{ श १६७६ कार्तिक व २
{ तार-११-१७५४

त्रा

पौ मार्गशीर्ष शुद्ध १० रविवार शके १६७६

तीर्थस्वरूप राजश्री दादा स्वामी वडिलांचे सेवेशीं

अपत्य बाळकृष्ण दीक्षित साष्टांग नमस्कार विनती येथील क्षेम ताा कार्तिक वद्य ३
गुरुवार जाणून स्वकीय कुशल लेखन करावयासि आज्ञा केली पाहिजे विशेष काशीतून
स्वार होऊन श्रीमत राजश्री रघुनाथपत दादाचे भेटीस गेलों वडिलांचे आशीर्वादे सर्वांशीं
ओळख भेटी जाहाल्या चाळीस दिवस दिलीत होतो श्रीमतानीं बहुत स्नेह कृपा केली
काहीं मेळवावें म्हणून गेलों नाही उगेंच जावेसे चित्तांत आलें दिल्ली शहर पहावें निमित्त
गेलों आपले आशीर्वादे सुखरूप घरास आश्वीन शुद्ध १४ सोमवारों आनंदरूप काशीत
पावलो कळलें पाहिजे विशेष वडिलांनीं त्रिबक नाईक वगैरे यास कसबे + सातारियाच्या
पादशाही फर्मानाविशीं लिहिलें होतें त्यास वजिराचे अर्जावरी दस्तक करून घेतलें त्यास
वडिलांनीं जमीनजुमला किती, तनखा काय, परगणा कोण, तें पत्र लिहून दिल्लीस रवाना
करावें व आम्हांस पालखी रो रघुनाथपत दादांनीं व मोत्याचा चौकडा एक दिल्ली व
तीन हजार रुपयांचा गाव एक दिल्ली व पादशाहाकडून पधरा हजार रुपयांचे गाव काशी-
शिव भु दा न वली [१] चद्रोतीचे आलीकडे नेमून घेतले वडिलांचे अर्जावरी दस्तक
जाहाले परवाने तयार एका मासा आलीकडे करून देतो म्हणून निश्चय रो रघुनाथपत
दादांनीं व होळकर यांणीं व वकिलांनीं सर्वांनीं मान्य केले आहे या कामासाठीं सिद्धेश्वर
महाशब्दे येथे ठेविला आहे कळलें पाहिजे विशेष हरिदास कृपाराम यांचें दुकान गडबडलें परतु
वडिलांचे आशीर्वादे ठरलें आहे लोकांचे रुपये देतो दोन दिवस गडबड आम्ही आलों तों
जाहाली आता आनंदरूप आहे वडिलांच्या जागेची हुड्या हजारिया बदल रुपये साहा हजार
व हरिदास कृपाराम याजबद्दल रुपये चवतीस हजार लादण्या [लाहच्या १] पाठविल्या आहेत
रुपये घेऊन पावलियाचा जाब पाठविला पाहिजे व मनसारामानें हुडीं अठरा हजाराची वडि-
लांकडे पाठविली आहे ते रुपये घेऊन अमानत ठेविले पाहिजेत, आणि त्यास पावलियाचा
जाब पाठविला पाहिजे वरकड जें वर्तमान होईल तें मागाहून लेहून पाठवू परवाना आला
अ ल त म गा करून घेतले आहेत त्यास तयार व्हावयासि एक वर्ष पाहिजे बहुत त्वरेनें
जाहाला तरी या प्रोच सातारियाचा ही लाविला आहे वडील म्हणतील कीं काशीजवळ

घेतले गांव हे हस्तगत कसे होतील तरि राजाने आवी मान्य केले तेव्हा हे कार्य केले. हरिदास कृपारामास वीस हजार रुपयेपर्यंत लागले तरी देतो चिंता नाही तो सांभाळून येईल तों इतकियात त्याचा ही ऐवज चहूकडून येईल कळेल पाहिजे बहुत काय लिहिणे हे नमस्कार

चिरजीव गोविंद दीक्षित व रामचंद्र दीक्षितां प्रति बाळकृष्ण दीक्षित [याचे] अनेक आशीर्वाद लोभ असो दाजे हे आशीर्वाद चरण बापुजी महादेव सा नमस्कार

राजश्री भिकाजीपत स्वामीस सा नमस्कार विनती ज्याची पत्रे त्यास पावती करावी

ले १३१ }
[३९३] }

{ श १६७६ मार्ग शु १
{ ता १५-११-१७५४

श्री

अखंडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य राजश्री रामाजी अनंत गोसावी यांसि

सेवक बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार सा खमस खमसैन मया व अल्फ विजेसिंगाचा पराजय केल्याचे तुमचे पत्र आले त्या अलीकडे तुमचे पत्र येऊन वर्तमान कळत नाही तरि सविस्तर लेहून पाठविणे विजेसिंग आदिकरून मारवाडच्या रजपुताची तरवार महसूर फार करून तिकडील मर्द मनुष्य समशेरचे काम पडल्यास कोणेविशी चुकतील हे होणेच नाही असे असता राजे रामसिंग याची स्थापना करून विजेसिंगाचा पराजय करावाच करावा, येतद्विषयीचा उद्योग राजश्री जयापानी करून गेले मोठा अवघड मनसुबा होता. तथापि त्याचे सुकृतयोगे व धन्याचे कृपेने त्याणी यश सपादिले येणेकरून अतिशयेनी आनंद झाला जे धन्याशा परम एकनिष्ठेने वर्ततात, धन्या X X X विना दुसरे देवत नाही ऐसे समजतात, त्यास ऐशांच महत यश येतात मूळ सेवकलोकास निष्ठाच कारण आहे त्याची फळे ही आहेत प्रस्तुत सर्व प्रकारे भरोसा जयापाचाच असे फार करून रामसिंगाची कार्य अभिमानपुरस्कर आपानी करून दिलेच अत पर त्याच मनसुबियांचे भरी भरोन गुतावे ऐसा अर्थ नाही चार रजपूत मातबराशी व रामसिंगाशी गाठ घालून देऊन आपण मोकळे व्हावे, केवळ विजेसिंगाची जड उखडून टाकीन म्हटले तर हा दीर्घ प्रयत्न, त्यास फार दिवस पाहिजेत व आपां कडे मनसुबे फार मनसूर अल्लीखान वारले तो मनसुबा मोठाच आहे, व फौज चिरजिवापाशी थोडी फौजेविशी सर्व इमारत जयापावरच आहे, हे एक-उद्योगी नव्हते, अनेक उद्योग यास चिरजिवांसमीप राहून करणे लागतात यास्तव यांणी त्या कामाचा उलगडा करावा पूर्वील बख्तसिंग व राजे अभेसिंग यांची वांटणी आहे, त्याचप्रमाणे बख्तसिंगाचा वाटा विजेसिंगास द्यावा अभेसिंगाचा वाटा रामसिंगास द्यावा त्याचा त्याचा एक विचार परस्पर करून देऊन विजेसिंगापासून आपले स्वकार्य होईल ते करून घ्यावे व रामसिंगापासून जे कार्य कराराप्रमाणे करून घेणे ते मोकळे व्हावे गोहदकर राणा ग्वालेरीस आपले ताळुकियात बळावला आहे, त्याचे पारपत्य जरूर करावे शत्रु लहान

आहेसा न म्हणावा x x x वी आणि अविलंबे जाऊन चिरजिवांस सामील होऊन उमदे मनसुबियांचा साहास करावा (हें) युक्त आहे येविशीं तुम्ही आपांस सागणें तें सागोन चिरजिवांकडे जावयाची त्वरा करणें वरकड वृत्त आपास लिहिलें असे त्याजवरून कळेल तिकडील कार्य उरकून सत्वर ज्या कार्यास चिरजीव जातील तिकडे यावें छ २९ मोहरम बहुत काय लिहिणे लेखनसीमा

ले १३२ }
[३३८] }

{ श १६७६ पौष
इ १७५५ जानेवारी

॥ श्रीमोरया ॥

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री रामाजीपत भाऊ स्वामींचे सेवेशीं
सेवक गगाधर येशैवत साा नमस्कार विनती उपर येथील कुशळ जाणून स्वकीय कुशळ लिहीत असावें विशेष बहुत दिवस आपणाकडून पत्र येऊन वृत्तांत कळू येत नाही तर निरंतर पत्र पाठवून सतोषवृद्धि करावी या नतरे गगास्नानास श्रीमतांसुद्धां आम्ही आलों रोहिलियाची मामलत झाली वसूल आला त्याची वाटणी होऊन राजश्री आपा साहेबाचे वाटणीचा ऐवज श्रीमतांस विनती करून आपल्याकडे घेऊन दिल्लीहून हुडी बाळाजी साम राज यांजवर करून पाठविली आहे प्रविष्ट जालियाचें उत्तर पाठवावें वरकड वृत्त प्रस्तुत यमुना तीरास येऊन मुक्काम ग्वालेरीच्या कामाकरिता आहे सत्वरच श्रीमतांचे कूच करोन तिकडे येत असों राजश्री सुभेदार सामरच्या सुमारें आले आहेत कागदपत्र येत जात असतील आपण प्रसर्गों आहेत उत्तम तें करतील आम्ही सत्वरच राजश्री सुभेदारांपाशीं येत असों लोभाची वृद्धि करावी हे विनती

ले १३३ }
[१६] }

{ श १६७६ फाल्गुन व १
ता २७-२-१७७५

श्री

वेदशास्त्रसपन्न राजश्री वासुदेव दीक्षित स्वामींचे सेवेशीं--

विद्यार्थी बाळाजी बाजाराव प्रधान कृतानेक नमस्कार विनती उपरि येथील कुशळ लिहीत गेलें पाहिजे विशेष आपल्या भेटीस बहुत दिवस जाले भेटीची इच्छा आहे आम्ही टोंक्याचे रोहोके येतो आपणही तेथें आलें पाहिजे येते समयी सैद लष्करखान याचे दिवाण राजश्री मल्हारपत यासही समागमें घेऊन आलें पाहिजे बहुत काय लिहिणें हे विनती

पौ फाल्गुन वद्य १ गुरुवार शके १६७६ भावनाम

१ दामोळकर-शिंद्यांचे कारभारी २ चद्रचूड-होळकराचे दिवाण ३ जयापा शिंदे ४
ख ३ ले ४५१ पहा

ले १३४ }
[१३४]

{ श १६७७ वैशाख शु ३
ता १४-४-१७५५

॥ श्री ॥

राजश्री मुरारराव घोरपडे वजारतमाव गोसावी याशी—

छ सकळ गुणाळकरण अखाडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्ना महादार्जा अबार्जा आशीर्वाद विनति उपरि येथील कुशळ जाणोन स्वकीय लिहीत असले पाहिजे विशेष पत्र पाठविलें तें प्रविष्ट होऊन सतोष जाहला स्नेहाचा अर्थ लिहिला व राजश्री पतप्रधान यांनीं आम्हास बधु म्हणविलें आहे ते गोष्ट लोकोत्तरांत उत्तम दिसे ते करावयास आपण साभिमानां आहोंत, म्हणोन कितेक लिहिलें व राजश्री नागोपत यांनीं निवेदन केलें, त्याजवरून कळलें ऐशास, आपला व राजश्री पतप्रधान यांचा स्नेह आजी कालचा नाहीं पूर्वापार चालत आला तो अभिवृद्धीस पावावा सर्व प्रकारें श्रमिताचा तुम्ही लोभ सपादून उमदे महत्कार्यास उपयोगी व्हावें हेंच आम्ही इच्छितों राजश्री श्रीनिवासरव यास बोलाविले असे तेहा एका दो रोजात येतील, त्याजशीं बोलोन आपणाकडे पाठऊन देऊन वरकड अर्थ राजश्री नागोपत याजशीं बोललों आहों हे लिहितालि त्याजवरून कळेल राजश्री नरसिंगराव एक प्रकारचे मनुष्य यांस निरोप देऊन पाठविलें म्हणोन, तर आपण श्रीभताचे बधु म्हणवितात श्रमित उमदे अमीरांची तौर व रीत भात राखतात अनेक देशातरीचे वकील सहवाशीं राहून घेतात तोच प्रकार आपणाजवळ असावा व आपण इच्छा धरतात त्यास मुख्यत्वे होंच कारणें आहेत प्रस्तुत राजश्री गोविंदराव शामराव यांस पाठविले असत हे सर्वही सांगतील त्याजवरून कळेल यांस आपणाजवळ राहू द्यावें सा छ १ रजब बहुत काय लिहिणें लोभ असो दीजे हे विनती^१

ले १३५ }
[३४३]

{ श १८७७ वैशाख व अ ज्येष्ठ
मे १७५५

॥ श्री ॥

राजश्री जयाजी शिंदे गोसावी यांसि

छ अखाडित लक्ष्मी आलकृत राजमान्य स्ना +सखाराम भगवत आशीर्वाद विनती उपरि येथील कुशळ जाणून स्वकीय लिहीत असलें पाहिजे विशेष आपण पत्र पाठविलें प्रविष्ट जालें लिहिलें वृत्त अवगत जालें अशास सांप्रत आपण कोठें आहेत ? ×विजे सिंगाचा इरादा काय आहे ? आपण मनसबा कैसा योजिला जाहे ? हें वृत्त सविस्तर लिहिलें पाहिजे येथील वृत्त श्रिमतीं लिहिलें आहे त्याजवरून कळेल ५सारांश केवळ कुभेरीप्रमाणें न

१ हा सताजीचा नातू गुती हें त्याचें सस्थान

+ सखारामबापू बोकील × जोधपुरकर, ज्यानें जयापास मारेकरी घालून पुढें मारिलें.

येथपासून खुद्द खाशाचे हातचा मजकूर

गुतावें बहुतां दिवसांचे काम विचारें विचारें दमवून करावें उतावळीनें लोक जाया होऊन काय सुधें होणार नाही अह्मांस सुचलें तें लिहिलें तेथील प्रसंगानुरूप आपण जें करणें तें करीतच असतील बहुत काय लिहिणें लोभ असों दिजे हे विनती

ले १३६ }
[१७] }

{ श १६७७ ज्येष्ठ शु १४
{ ता २३।६।१७५५

श्री

वेदशास्त्रसपन्न राजश्री वासुदेव दीक्षित स्वामीचे सेवेशीं—

विद्यार्थी बाळाजी बाजीराव प्रधान कृतानेक नमस्कार विनती उपरी येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लिहीत गेलें पाहिजे विशेष जीवनराव केशव या समागमें खानानी सांगून पाठविलें आहे मुसा बुस्सी आदिकरून सर्वही येथील अमीर आमची आरजों करितात कारभार करावा ह्मणोन इच्छितात एक आपली मर्जी असल्या हें कार्य करू त्यास हैदरजग व मुस्सा बुस्सी यांस पत्रें पाठवावीं कीं, खानास वकील किंवा कारभार सांगावा ऐशास जीवनराव, परशराम महादेव यांचे निसबतीचे शहाजवानखानाशीं केवळ ममतेत त्याशीं खान या गोष्टी कशा बोलतील हा सदेह प्राप्त जहाला यास्तव आपणास लिहिलें असे तरि खानाशीं हा मजकूर तजविजीनें करून या गोष्टीचा शोध बारकाईनें घ्यावा, व लेहून पाठवावें तें प्रमाणें येथें करणें तें केली जाईल तहकीक मसलत अर्थ जरूर लिहून पाठवावे बहुत काय लिहिणें हे विनती X

पौ ज्येष्ठ शुद्ध १५, सोमवार शके १६७७

ले १३७ }
[३] }

{ श १६७७ आषा व ४
{ ता २७-७-१७५५

श्री

वेदशास्त्रसपन्न राजश्री वासुदेव दीक्षित स्वामीचे सेवेशीं

विद्यार्थी बाळाजी बाजीराव प्रधान कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनति येथील कुशल जाणोन स्वकीय लिहीत असलें पाहिजे विशेष आपण टोंक्याचे मुक्कामी श्रावण मासाचे उत्साहास पुण्यास निश्चयें येतो म्हणोन मान्य केलेंच आहे त्यास सांप्रत उत्साहाचा प्रसंग आहे तरि स्वामींनीं स्वार होऊन आलें पाहिजे अगत्य श्रावणचे उत्साहास यावें हे विनति

पौ आषाढ वद्य ४ रविवार शके १६७७ युवनाम सवत्सरे

ले १३८ }
[३८२]

} श १६७७ आषाढ व ८
} ता ३१-७-१७१५

श्री

राजश्री जयापा गोसावा यांसि

आशीर्वाद उपरि तुम्हीं सविस्तर वृत्ता राजश्री अताजी माणकेश्वर या समागमें सांगून पाठविल्या प्रमाणें सर्व एकनिष्ठेचा व आपले बदोबस्ताचा अर्थ विदित केला तेणेकरून बहुत सतोष जहाला सर्वाविशीं भरवसा तुमचा आहे हर प्रकारें मल्हारबास आपले मायेंत राखून तिकडील तहरह करून मोकळे होणे पूर्वी सविस्तर लिहून पाठविले आहेच दुसरा जहालियावर सविस्तर अर्थ लिहिला जाईल तुमचे विशीं येथे तिकमात्र दुसरा अर्थ नाही सर्व प्रकारें समाधान असो देणे छ २१ सवाल बहुत काय लिहिणें हे आशीर्वाद

ले १३९ }
[३५२]

{ श १६७७ श्रावण व ८
{ ता ३०-८-१७५५

श्री

अखडित लक्ष्मा आलकृत राजमान्य राजश्री रामाजी अनंत गोसावी यांसि

सेवक बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय लिहीत जाणें विशेष तुम्हीं पत्र छ १५ सवालचें पाठविलें तें छ १७ जिलकादीं पावले राजश्री जयाजी शिंदे यास दगा होऊन निवन पावलियाचा मजकूर लिहिला तो कळोन बहुत श्रम जाले ईश्वरें मोठी अनुचित गोष्ट केली ईश्वरी तंत्रास उपाय नाही जयापासारखा उमदा सरदार या दग्यांनीं मृत्यु पावावा ऐसे नव्हतें होणारेस उपाय नाही असो दत्ताजी शिंदे मर्द खबरदार आहेत तुम्हीं व सर्व सरदार शाबूत आहा दत्तबाचे समाधान करून जयापांनीं उपस्थित मनसुबा केला तो सिद्धीस पावून शत्रूचे पारपत्य होय, तह रह उत्तम प्रकारे होय, तें करणें वरकड वृत्त दत्तबाच्या पत्रां लिहिलें असे त्याजवरून कळेल -दत्तबाचा स्वभाव शिपायगिरीचा आहे, यास्तव रागें करून असमयीं अस्थानीं निकडीस प्रवर्ततील त्यास समजावून गोड बोलूनच सागत जाणे आपा असता बोलत होते त्याचप्रमाणें जहाले तर तह करणे परतु ते साप्रत चढीं लागले असतील यास्तव हर तजविजेनें सभाकून राहणें दोन चार मिळून पंचवीस चाळास हजार जमा होऊन आले तर गनीमी तन्हेने तीन महिने सभाळणे फौजा तिकडे आलियावर श्रीकृपेने उत्तमच होईल छ २१ जिलकाद तीळमात्र उदास नसता सेवा करणें बहुत काय लिहिणें

ले १४० }
[१८] }

{ श १६७७ श्रावण व १०
ता १-९ १७५५

श्री

वेदशास्त्र सपन्न राजश्री वासुदेव दीक्षित स्वामींचे सेवेशी—

विद्यार्थी बाळाजी बाजीराव प्रधान कृतानेक नमस्कार विनती उपरी येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लिहीत गेलें पाहिजे विशेष सैद लष्करखान यांचे मजकुराचीं पत्रें नबाब सलाबतजग मुस्सा बुस्सा व शाहानवाजखान यास पाठविला होता त्यांचीं उत्तरें आलीं त्यांच्या नकला पाठविल्या आहेत त्या पाहाब्या व खानास ही दाखवाब्या उत्तर कोणे प्रभारे पाठवावें हें पुसून लिहून पाठवावें, व खानास पत्र लिहिलें आहे, तें प्रविष्ट करावें खानाचे साहित्याविशीं मुस्सा बुस्सास पत्रें पाठवावीं तेथें सर्व यास अनकूल आहेत म्हणोन लिहिलें, ऐशियास खानाविशीं मनापासून अतस्थ सर्व प्रकारें साहित्यपत्रे व बोलणें होत आहे, परंतु सांप्रत पत्रें आलीं तीं पाठविलीं पुढें ज्या प्रकारें तुम्हीं तजवीज योजून त्याहाल त्या प्रकारें लिहून पाठऊ चित्त शुद्ध सत्य भाषण तेथें याविशीं दिसतें परशरामपतही नीट नाहींत म्हणोन लिहिलें तेंही यथार्थच आहे परंतु सांप्रत परशराम महादेव हीं हुजूर येत आहेत सांप्रतचा फिरगीयाचा भाव खराखुरा कसा खानाविशीं आहे ? तें सर्व शोध करून लिहावें Xपौ श्रावण वद्य १० शके १८७७ युवनाम सवत्सरे

ले १४१ }
[३५१] }

{ शके १६७७ भाद्रपद शु १३
ता १८ ९-१७५५

श्री

पु॥ राजश्री दत्ताजी शिंदे गोसावी यांसि

आशावाद् उपरि विजेसिंगास उत्तम प्रकारें तग केले आहे वरकड कोणाच्यानें काही त्याची कुमक करवत नाहा, स्वामींनी त्यांचे वकिलास साफ सागून निरोप द्यावा कैलास वासी आपांनी जो अभिमान धरिला होता तो शेवटास नेल्यानें लौकिक व स्वामी कार्य सर्वास जय म्हणोन लिहिलें त्यास आपांनी जे अवलबिलें तें आम्हास सर्व प्रकारे करणे, परंतु हा राजकार्य प्रसंग आहे आपासही येथून बुद्धिवाद आपा असता चार महिने पाच महिने मागे लिहात गेलो तीं पत्रें तुम्हीं पाहिलींच असतील दूर पथ, दो वर्षांनीं हिंदुस्थानांतून फौज आली, एकाएकी येऊन तयार करतां उशीर लागतो हे लोकांची येथील रीत तुम्हास ठाऊकच आहे हगाम फौजसिद्ध ऐसा अमता तर एक खावद् आज वीस हजार फौजेनिशी तुम्हाजवळ प्रविष्ट झाला असता परंतु नाईलाज गैर हगाम व दूर पथ याजमुळें विलंब लागला श्रीकृपेनें दिढा महिन्यात पाच सहा हजार फौज येऊन पावेल मागाहून खासाही वीस हजार फौजेनिशी येतच आहे तुम्ही अवलबिलें कार्य तें अगत्य आम्हांस करणे परंतु

X खंड ३ ले ४६२ येथें हेंच पत्र आहे

१ खावद्=खासा=धनी पेशब्याच्या घराण्यापैकीं कोणी तरी एक असा भाव

होणारानुरूप आपांनी हातेर वोढिलें शिपायगिरीची रीत केली सरदारगिरीचा प्रकार न केला जेम्हां प्रथम भारथी लढाई मारली त्या उपरि नव्या दबावात तूट सोसून सल्लख हर प्रकारें, पुढील संकट दूरदेशीनें जाणून, करून मोकळे जहाले असते तर आज प्रयाग अतर वेद व आलीकडील खर्चाचा मुलूक सोडविणें वगैरे कामें सर्व ही सरकारकिफायताचीं होऊन गेलीं असतीं परंतु होणारास इलाज नाही तुम्हांही आज पावेतो शिपायगिरी केली आता सरदारीची रीत धरून तजविजीनेच काहा कामें करावीं जर सक्कट पडेल तेथेच नेहून *शिपायगिरी करावी तुमचा अभिमान ईश्वरास आहे, व मजवर ईश्वरी कृपा आहे, तो तुमचे साहित्यास कधीं चुकणार नाही तीं पिढ्याचे एकनिष्ठ सेवक, कामाचे असता, तुमचा अभिमान नसावा हें कधींही या घरांत घडणार नाही सर्व प्रकारें समाधान चित्तानें करून अष्टपैलूचे रीतीनें जसा जे समयीं प्रसंग पहाल तसा मनसबा करीत जाणें सत्वरच येथून फौजही येऊन पोचत आहे विजेसिंगाचा वकील पन्नास लक्ष द्यावे, रामसिंगास थोडीशी जागा पोटापुर्ती द्यावी, ऐसें बोलत होता आम्हीं ते गोष्ट मान्य केलीच नव्हती. सांप्रत हा प्रसंग जहाला याजमुळें आम्ही साफच त्यास जाब दिला की, या उपर आम्हांस तह कर्ता अनकूल पडत नाही, तुम्हीं जाणें ऐसें म्हणून निरोप दिल्या तेथें ते आतां चढीं लागले असतील व मध्यस्थ मारले गेले, त्यामुळें मध्यस्तीतही कोणी शिरत नसेल अद्याप त्यांनीं रामसिंगास पधरा विसांची जागा दिली व तुमचा शिबदीखर्च मसलतखर्च फिटोन दहा लाख जाजती दिले, तर घेऊन सल्लख करून त्या सकटातून सुटावें, हें राज्यभार अष्टपैलूपणास उचित आहे तेथील प्रसंगानुरूप करणें फौज तो तुमचे साहित्यास खाना करीत असो छ ११ जिल्हेज बहुत काय लिहिणे X

लेखन
सीमा

X दत्तार्जीनें फौजेची कुमक मागितली होती त्यावर हें प्रत्युत्तर आहे दत्तार्जी! मारवाडांत जयापाचा सूड उगवण्यात गुतला होता हें पत्र नानासाहेबांनीं त्यास लिहिलें आहे व तें सर्व खुद्द त्यांच्याच हातचें आहे

२ भारथी=जर्गी, आरतुरेची, भारती युद्धाच्या तोडीची ह्या लढाईचें वर्णन, भाऊसाहेबांची बखर पृष्ठ ११ ते २० यात पहावें

*शिपायगिरी व सरदारी या दोहोंत जो भेद येथें दाखविला आहे तो घ्यानांत ठेवण्याजोगा आहे त्याप्रमाणेंच शिपायाची स्तुती करतां करतां व कैवार घेतां घेतां त्यास दोष दिला आहे, तोही प्रकार मोठा खुबीदार आहे म्हणून मुत्सद्दीपणा, लोकसंग्राहकत्व, इ राज्यकर्तृत्वान्ने गुण ह्या पत्रावरून कळून येतात

ले १४२ }
[३८६] }

{ श १६७७ भा व ९
{ ता २९-९-१७५५

श्री

अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य राजश्री रामाजी अनंत गोसावी यासि

सेवक बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार सु॥ सीत खमसैन मया व अल्प तुम्हीं राजश्री जयाजी शिंदे निधनऽ पावलियावर पत्रे पाठविलीं त्याचीं उत्तरे मुजरद काशीदा बा पाठविलीं ती पावलींच असतीच जयाजी शिंदे यांनीं मारवाडच्या मनसुबियाचा अगेच केला त्यास आयुष्य असतें तरी, काहीं चिंता नव्हती त्याचे तेच सिद्धीस नेते तथापि त्याच्या मार्गे राजश्री दत्ताजी शिंदे यांनीं हिंमत धरून मनसुबियास भाव घातला तो प्रकार सिद्धीस पावावाच पावावा, यापेक्षा दुसरे अधिक न जाणतां रा अताजी माणकेश्वर ग्वाल्लेरीहून रा करविले चिरजीव राजश्री समशेर बहादूर व राजश्री येशवतराव पवार ऐसे दहा हजार फौजेनिशीं रवाना केलें अविलंबेच येऊन पावतील खासास्वारीचीही तयारी होत आहे दसरा झालियावर चाळीस पन्नास हजार फौजेनिशीं येणें होईल, ये विशींचा विस्तार दत्ताजी शिंदे यांसि लिहिला असे त्याजवरून कळेल रजपुतामध्ये जाटाशीं राजकारण राखून एकाशीं स्नेह तर एकाशीं बिघाड, एकदांच सर्वाशीं कजिया करू नये तूर्त तोंडानें वरकडाशीं फारच गोड बोलून राजकारण राखावें, श्रीकृपेनें फौजही येत आहे मग जे समयोचित दिसेल तें करणें छ २२ जिल्हेज वरचेवर आठां दिवसाआड वर्तमान लिहीत जाणें छ २२ जिल्हेज बहुत काय लिहिणें पैा छ २७ मोहरम

ले १४३ }
[४५१] }

{ श १६७७
{ इ १७५६ जाने

श्री

[*श्रीमत राजमान्य राजश्री नानासाहेब स्वामींचे सेवेशीं पोष्य सेवक अताजी माणकेश्वर] मुक्काम किल्ले नागोर प्रात मारवाड स्वामींचे कृपादृष्टि करून सेवकाचें वृत्त यथास्थित असें विशेष

५ इ १७५५ जून ३० (श १६७७ ज्येष्ठ वद्य ७) जयाजी शिंदे निधन

* हें प्रकरण त्रुटित मिळालें चौकटींतलि मजकूर आम्हीं समग्र सदर्म पाहून अनुमानानें घातला आहे

१ हें प्रकरण आमचे स्नेही रा० अताजी रामचंद्र हरडीकर वास्तव्य महाड यांनीं नकल करून पाठविलें हें महाड येथें गोखले यांच्या जुन्या दप्तरात मिळालें ह्याचे एके बाजूनें लिहिलेले २३ बंद आहेत पैकीं पहिल्या बदाचा अर्धा भाग गहाळ झाला आहे अक्षर बळणदार व सुवाच्य आहे शेवटील मजकुरावरून ही प्रत लिहिल्यास सुमारे ८९ वर्षे होऊन गेलीं

कसबे नाशीक ऊर्फ गुलचनाबाद येथील मुक्कामी वैशाखमासीं सेवकास आज्ञा केली जे, चिरजीब राजश्री दादासाहेब यांची स्वारी हिंदुस्थानांत दोन सालें राहून, अटक पावतों मुल्लख सर करून, तमाम खडण्या लाहूर वगैरे सुभेयांनीं घेऊन शहाजनाबाद ऊर्फ इंद्रप्रस्थ येथें आली अकबराबादे करून दरमजल देहिजे यास्तव तुम्हीं आपले फौजेनिशीं चिरजि- वांकडे जाऊन तेथून आज्ञा होईल त्या अन्वये वरतन करणें म्हणोन त्यावरून आज्ञा शिरसा वदोन विनति केली [की] साल मजकुरीं फौजेस नालबदी सरकारांतून पावली नाही यांचा ऐवज आदा नाही सावकारापासून वर्ज घेऊन नालबदी रोजमुरा दिला येविशीं आज्ञा झाली पाहिजे बराय विनती खातरेस आणून राजश्री गोविंद बल्लाळ बुदले याजवरि प्रांत अतरवेदपैकीं वरातीचा ऐवज बारा लक्ष रुपये देविले त्याप्रमाणें घेऊन, स्वामींची आज्ञा घेऊन, दर मजल हिंदुस्थानांत आलों दरमियान कसबे हाडिये प्रात नेमाड रेवातीरीं मुक्काम जाहला इतक्यात मागाहून फौजेची गणती ध्यावयासि राजश्री चिटको सोयराजी व नारो गणेश कारकून व भालदार, जासूद व हुजुरे रवाना होऊन आले त्यांनीं गणतीविशीं चौकशी बहुत करून गोट गणती घेऊन सात हजार गणती भरली ते हुजुर गेले सेवकानें कूच करून प्रात भाळवा येथें कसबा कालाबाग व शहाणेरा येथें आलों इतक्यात श्रीमत राजश्री दादासाहेब यांची स्वारी नखरचे घाटानें दरकूच आली सेवकाची भेटी झाली दोन कोसाचे

१ हे सेवक अताजी माणकेश्वर गधे होत ह्याजविषयीं हकीकत भा इ स म त्रै वर्ष ३ व ६ पहा अताजीपताहीं लिहिलेलीं दुसरीं काही पत्रे आम्हीं प्रसिद्ध केलीं त्यांच्या रचनेच्या शैलीवरून व त्यांनीं रचलेली एक पाणिपतची बखर आम्हांपाशीं आहे तिच्याही रचनेच्या शैलीवरून, हें प्रकरण विस्तीर्ण पत्ररूपानें त्यांनींच लिहिलें असें मानण्यास बिलकुल हरकत नाही अताजीपत हे हिंदुस्थानात वागणाऱ्या पेशव्यांच्या सरदारांपैकीं मोठे प्रसिद्ध सरदार होत त्याणीं हें पत्र नागूर प्रात मारवाड येथून लिहिलें आहे मारवाडच्या मोहिमेंत हे अशत होतेच, व पुढें त्या मोहिमेचा शेवट, म्ह बिजेसिंगाशीं तह, तोही त्यांच्या मार्फत झाल्याचें त्याणीं लिहिलें आहे त्यावरून ही हकीकत विश्वसनीय आहे असें कळून येईल

२ ही दादांची मोहीम सन १७५३ ते १७५५ सालची होय परतु ह्या वेळीं ते दिल्लीच्या पलीकडे फारसें गेल्याचें आढळांत येत नाही लाहोर अटकपर्यंत ते सन इ० १७५७ ते १७५८ च्या मोहिमेंत गेले ३ इंद्रप्रस्थ-दिल्ली

४ अकबराबाद=आग्रा ह्या खेड्यास नांवारूपास आणून अकबरानें आपलें नांव दिलें तेन्हांपासून तें मोठें शहर बनलें

५ हा शब्द दुर्बोध आहे

६ अताजीपतांवरतीं पेशवे ह्याचा विश्वास जरा कमती होता असें मागें त्यांच्या फौजेची गणती घेण्याविषयीं जीं पेशव्यांचीं दोन तीन पत्रे प्रसिद्ध झालीं आहेत त्यावरून अनुमान होतें

तफावतीने मुक्काम केला दुसरे दिवशीं राजश्री रामचंद्र गणेश व कुकाजी शिवराम व आणखी पचवीस कारकून मडळी व भालदार, जासूद, स्वार, गारदी, सरकारांतून घेऊन चौगिर्दा लष्करास घेर घालून एक स्वार क ट क जे हो ता खा लीं गणती घेतली तेव्हांही सदरहू प्रमाणे सात हजार स्वार गणती लागले श्रीमतानीं आज्ञा केली जे, राजश्री गोपाळराव गणेश बर्वे यास कु र रा जाहनाबाद, प्रांत अतरवेद पावेतो, चवदा महालांचा चकला आहे त्याची मामलत सांगितली आहे प्रस्तुत सदरहूचें काम राजश्री गोविंद बल्लाळ यांजकडे आहे सबब तुम्हीं यास घेऊन जाऊन अमल बसवून देणें, आणि हिंदुस्थान प्रांती दुसरी फौज नाही, जिकडे कामें पडतील तिकडे पुस्तपन्हा करून बंदोबस्त राखणें याजवरून मशारनिल्ले यास घेऊन ग्वालियेर प्रांती छावणी आषाढ मासीं केली श्रावणमासीं जगमपूर, प्रांत कालपी, यमुनातीरास जाऊन राजश्री गोविंद बल्लाळ व राजश्री हरि चिठ्ठल दिमत भेचश्याम बापूजी यांस पत्र पाठवून आणविलें

पुढें राजश्री गोपाळराव बर्वे याच्या मामलतीचा बंदोबस्त करून द्यावा, इतकियात राजश्री दत्ताजी शिंदे व राजश्री जनकोजी शिंदे यांचीं पत्रे भाद्रपद मासीं साडणीस्वारा समागमें आली त्यांतील मजकूर जे, प्रांत मारवाड येथील राज्य राठोड यांचें आहे त्यास राजे ढोकळसिंग वडील, राजे बखतसिंग धाकटे बहु असता, ढोकळसिंगाचे पुत्र राजे रामसिंग व बखतसिंगाचे पुत्र राजे बिजेसिंग होते त्या बिजेसिंगानें राज्य बळकावून रामसिंगास राज्याबाहेर लावून दिलें तेव्हा राजे रामसिंग मथुरेच्या मुक्कामीं येऊन, आपली हकीगत सांगून, भेटी घेतल्या आणि पग डाबदल भाईचारे केला कित्येक मनसबियांचा अर्थ समजाविला जे, *आपण वडील राज्यास अधिकारी असतां बिजेसिंगांनीं राज्य बळकावून आपणास बाहेर घातलें, याजकरिता तुम्हांकडे घेऊन पगडीबदल भाई झालो याचा अभिमान धरून मजला राज्यासनीं बसविणें निंमे राज्य तुम्हास देऊन, दोन क्रोड खर्च देतो याप्रमाणें करारात आणिलें तेव्हां तीर्थस्वरूप राजश्री जयाजी आप्पा शिंदे यांनीं मान्य करून फौजबंदी केली आणि सवत्सर प्रतिपदेस कूच करून मारवाडांत चालिले हा मजकूर राजे बिजेसिंगास कळताच नागोराहून फौजबंदी करून, कसबे मेडतें प्रांत मजकूर येथें आले इकडून राजश्री स्वताजी वाबळे व राजश्री शे टि याजी खराडे व आणखी भोइटे व पागा मिळून पधरा हजारांनिशीं पुढें रवाना केले त्यांच यांचा मोकाबिला झाला त्यास बिजेसिंगाची फौज पन्नास साठ हजार व तोफखाना व गजिफाचे गाडे शें दीडशें व बाणाच्या केंच्या याप्रमाणें जगी सामान भारा असता आम्हां कडील फौजेनें एक टक्कर दिली यास राठोडाची फौज, बहुत जमी सामानाची मारगिरी झाली ते समयी मोड इकडील होऊन निघाले पालख्या, नगारे, निशाणें, चवऱ्या, आबदागीर, झरझऱ्या

१ गोविंद बल्लाळ-गोविंदपत बुदले सागरवाले

२ ह्या हिंदुस्थानी चाली बद्दलची माहिती भाऊसाहेबांची बखर पृष्ठ ८ येथें सविस्तर सांपडेल * आपण-रामसिंग हें रामसिंगाचें बोलणें

आदि करून त्याणी नेले अवसान यांस होईना बेलाशक लष्करांत आले त्यावरि फौजेचें कूच करून दोन तीन मजली मेडतें याजकडे चालोन घेतलें दोन्दी फौजेचा मुकाबिला जाहाला राठोड शर बाजूस पडले त्याणीही चालोन घेतलें आम्हांकडे जगी सरजाम नाही लढाईचें तोंड लागलें प्रात काळ पासून तृतीय प्रहर पावेतों ल्टाई जाली परतु हत्यार लागेना गा जीचा मार भारी जाहला तेव्हा सारी फौज तीगा जयार्जी आपा शिंदे याजजवळ ठेवून दोन हजार धारकरी निवडक घेऊन आपण श्रीमताचे चरणाचें ध्यान करून, नीट चालोन घेतलें त्याणीहा मारगिरी फार वेली फौजेत तोंड लोकाचें सली स ब त च दुभाग फौज करून पार निघोन गेलों शें दोनशे खांसा ठार व घोडी ठार बहुत जाली जखमीही जाले हें पाहून जयार्जी आप्पानीं सारे फौजेनिशीं हत्यार लावितांच राठोडाची फौज मोडून ताराज वेली आम्हास तीन जखमा तिराच्या व सांगेच्या लागल्या श्रीमतांचे कृपेंकरून महत्तर यश आलें रात्रौ चौक्या दिल्या त्यासमयीं विजेसिंग शुत्तरस्वार होऊन एका दिवासांत एकाएकीं चाळीस कोस नागोरास पळोन गेला सलतनत सर्व हस्तगत झाली

मग कूच करून नागोरास मोरचे देऊन, शिकस्त केला त्याजवरि राजे माधोसिंग जयनगरवाले, राठोडाचे ब्याही, यांजकडे त्यांनी पैगाम लावून फौज आणविली जयनगर वाले यानीं फौज तयार करविली ज्येष्ठमासीं विजेसिंगानें तिघे मारेकरी घालून वद्य ७ मीस तीगा राजश्री जयार्जीआप्पा शिंदे यांस प्रात.काळच्या प्रहर दिवसास स्नानसमयीं दगा केला तीन जखमा भारी लागल्या मारेकरी धरले त्याणीं विजेसिंगाचें नांव घेतलें लष्करांत गडबड झाली तसेंच उचलोन डेप्यांत आणिलें ते समयीं सांगितलें कीं, “ अमित्राची फौज येत आहे, तुम्ही नगारा करून तयार होऊन नागोराकडे जाणे नाही तरी लष्कर मारिलें जाईल ” म्हणतांच जीनबदी करून, ढालेपुढें गेलों तों राठोडांनी नीट चालोन घेतलें लढाई मोठी झाली दोन तीन हजार फौज मारून विजेसिंगास कित्यांत घातली इतक्यांत जयार्जी आप्पाचा काळ जाहला मग येउन दहन केलें हें वर्तमान जयनगरवाले यास कळताच अनिरुद्धसिंग याज समागमें शकवत, राजावत व कुपावत व रुके इत्यादि सस्थानिक देऊन पचवीस हजार फौज व जगी सामान, तोफा व गजिफा वगैरे सरजामसुद्धां आश्विन मासीं राठोडाचे कुमकेस खाना केले म्हणून येथून राजश्री सताजी वाबळे व शेटियाजी खराडे, रामराव नीळकंठ वगैरे पधरा हजार फौजेनिशीं जयनगरकर यांचे फौजेवरी पाठविले आहेत हा सविस्तर मजकूर पुण्यास* लिहिला आहे परतु बरसातीचे

१ ह्या मेडत्याच्या लढाईचें वर्णन भाऊसाहेबाची बखर पृष्ठ १३-१५ येथें सापडले

२ हें जयापाचें प्रसगावधान मोठें लक्षांत ठेविण्याजोगें आहे

३ मेडत्याच्या लढाईत व ह्या नागोच्या लढाईत शिंद्यांनी मोठा पराक्रम केला दत्ताजीस “ भीमबहादर ” म्हणत असत

* पुण्यास पेशव्यांना हा सर्व शिंद्याचे पत्रांतील मजकुराचा उतारा (अगर् गोषवारा) अताजीपत देत आहे

दिवस, पुण्याहून फौज लवकर येणार नाही, सबब तुम्हास इतिहास सर्व कळावा म्हणोन लिहिलें आहे तरि पत्रदर्शनीं भारा फौज घेऊन दुमजला मजला करून जलद येऊन सामील होणें येते समयीं बाणाच्या कैच्या जेजाला आणणें त्याप्रमाणें पत्रे मागें पत्रें आलीं कारकून शुतरस्वार जासूद जोडया आल्या व तुम्हांस इकडे येण्यावेशीं पुण्यासही पत्रें गेलीं आहेत तिकडून आज्ञापत्र येतच आहे जलदानें निघोन येणे म्हणोन मारवाडांतून पत्रें शिंदे यांचीं आलीं

ऐशियास श्रीमत राजश्री दादासाहेब यांची आज्ञा, गोपाळराव गणेश बर्वे याचा माम-
लतीचा बदोबस्त करून देणें दुसरा मजकूर—शिंदे यांचीं निकडीनें पत्रें आलीं दुर्ख शह पडून
अदेश पडला इतक्यात पुण्याचे मुक्कामीहून शुतरस्वार समागमें आज्ञापत्र भाद्रपद मासाचे
निकडीनें आले जे, गोपाळराव गणेश याचा बदोबस्त तोडजोड पाडून करणें शिंदे यांची
फौज मारवाडात आहे, जयार्जी शिंदे सरकारकार्यास आले, दत्ताजी शिंदे व जनकोजी
शिंदे जाऊन फसले आहेत, मोहरा शहास पडिला तुमचा सर्फराजी सर्व प्रकारें करून वाढ-
विलें आहे तरि मातबर सरजामानिशा जलद मारवाडांत जाऊन पुस्तपन्हा करून, लढाईस
हमरहा होणें साम दाम दड भेद चहू प्रकारें युक्तीस पडेल तसें करून शिंदे यास काढून
घेऊन येणें तरी तुमची तारीफ म्हणोन दोन चार आज्ञापत्रें स्वदस्तुरचीं सादर जाहलीं
वरातीचा ऐवज राजश्री गोविंदराव बल्लाळ याजकडून घेतला पुढें मसलत भारी, जमाव
पाक्त असावा, मारवाडांत महर्गता रुपयास चार शेर दाणे, खर्चाची बेगमी पाहिजे म्हणून
रामराव रतनसिंग वि श ब ज दा स व आणखी सावकार झासी, कालपी येथील याज-
पासून कर्ज वीस लाख रुपये घेतलें हमी गोविंद बल्लाळ यांची दिली गोपाळराव बर्वे
याचा गोविंदराव बल्लाळ यांचा तह निम्मेनीम महाल वाढून देऊन वेला तो बदोबस्त
राजश्री हरा विठ्ठल यास सागून विजया दशमाचे मुहूर्ते कूच करून ग्वालैरीकडे गेलीं इ-
ज य खान पठाण भुपाळवाले यास एक हजार स्वार पठाणसुद्धां चाकरसि ठेविले ग्वालैरीचे
पठाण बाराशें ठेविले काहीं मराठे स्वार झाशापैकीं, एकूण तीन हजार फौज जास्ता ठेविली.
शभर उट बाणाच्या कैच्या भरून घेतले पचवीस जेजालाचे उट घेतले मारवाडात महा-
गाई, व मोहीम कठीण, सबब लोकांनी गवगवा केला, [कीं,] बक्षीस व जाजता तैनाता
केल्याखेरीज आम्ही येत नाही तेव्हा लाचार जाणून जाजती तैनाता बक्षीस, हत्ती, घोडे,
पालख्या, चौकडे, कडीं योग्यायोग्य पाहून कबूल केलें व चौथाई तूर्त नालबदी देऊन
फौजेची समजाविशीं करून दहा हजार फौजेनिशीं मारवाडाचे रोखें चालिलीं राठोड व
कछवे जयनगरवाले एकत्र जाले, जमाव भारी पडला शिंदे याजकडील फौज दोन
छावण्या व महागाई बाबद खराब आहे त्याअर्थी सरजाम चागला असावा म्हणोन केरोलीस
आलों राजे गोपाळसिंग केरोलावाले व रामसिंग हाडे बुदाकोटकर यांचा व सेवकाचा
स्नेह पूर्वीपासून आहे सबब उभयतास मोहिमेस चालणें म्हणोन सांगितलें त्याणीं मान्य
केलें परंतु दर स्वारास दररोज खर्च दोन रुपये थावे व एक साल खडणी आम्हांस माफ
करावी म्हणजे येतो, [असें बोलले] तेव्हां त्याप्रमाणें मान्य करून, उभयतां राजे मशार-

निव्हे यास दर पांच हजार फौजेची नेमणूक सांगोन, दोघाची दहा हजार फौज व मशार-निव्हेष घेऊन चालून नदीपार जालो हा मजकूर तपशीलवार शिंदे याजकडे नागोरास लिहून साडणीस्वार खाना केला व बाबळे, खराडे यास पत्रे पाठविला की, दर मजल येतो, तुम्ही धैर्य धरणे, आणि फौजेस ताकीद करून कहीवाले यांस मुख्य लुटावयास जयनगर प्रातात सांगितलें त्याणीं धूम करून, मुख्य लुटून, मराठी कावा करून, गांव जाळिले हें वर्तमान राजे माधोसिंग जयनगरवाले यांस कळलें चाळीस हजार फौजेची आवाई पडली माधोसिंग कछवे जयनगरवाले याजकडे कारकून पत्रे देऊन पाठविले की, श्रीमतांची कृपा तुम्हांवरी आहे सालाबाद खडणी देऊन जाजती उपसर्ग तुम्हांम लागत नाही असें असोन तुम्ही आपली फौज राठोड यांजकडे कुमकेस पाठविली आहे जयजी शिंदे सरकारकार्यास आले शिंदे यांचे अवश्यक श्रीमतांस आहे सबब आम्हास आज्ञा केली जे, भाी सर-जामानिशीं जाऊन राठोड यास तबी पोंचवून राजे रामसिंग यास राज्यासनीं बसवून शिंदे फौजेसुद्धा [घेऊन] तुम्हीं हुजूर येणे त्यावरून आम्ही दर कूच आलों दरमियान तुम्हा-कडील फौज आहे तिचा मोकाबला घेऊन लढाई करून फौज गारत करून मग पुढें विजेसिंग राठोड याचे पारपत्य करू स्पष्ट समजोन वर्तणूक करणें असें सांगोन पाठविलें आणि लांब लांब मजली करून कसबे दिंडवणे प्रात मजकूर येथें आलों जयनगरची फौज व शिंदे यांचे फौजेची लढाई होत होती अनिरुद्धसिंग याची फौज भारी याजमुळें रगडीत चालिले तीस कोसांची तफावत नागोरची राहिली इतकियात सेवकानें फौजेसुद्धा जाऊन शह दिला परतु जयनगरची फौज हावभारी जाहली नगदी सामान भारी, यामुळें दोन कूच दाटी करून त्याणीं केली, आणि तोफा व गजिफांची मारगिरी केली इत्यार लागेना तेन्हां शिंदे याजकडील सरदार यास बोलावून आणून मसलत केली जे, नागोरा समीप उतरले, राठोड व कछवे, एकत्र जाहले, म्हणजे भारी पडेल यास्तव तुम्हीं एक बाजूस होऊन लढाई थावी, आम्हाकडील हौडे व केरोलीकर उभयतां राजे एकीकडे लढाई करतील व आम्ही एकीकडे होऊन चौगीर्दा लढाई करावी यश देणें श्रीमतांचें पुण्य आहे याप्रमाणें करारांत आणून तीन टोळ्या करून लढाई सुरू केली त्याणींही मारगिरी भारी केली लोक व घोडीं बहुत जायां झालीं मग श्रीमत स्वामींचे चरण दष्टीस आणून घोडे घातले ज्याप्रमाणें श्रीमत राजश्री भाऊसाहेब याणीं निजाम अल्लीखान याचे फौजेवरी हल्ला करून दुमदारी बुडवून मोंगल

१ ' करून ' हा शब्द काढून टाकिला तर सबध बरा जुळतो " कछवे हावभारी होऊन दोन कूच आमचे होत असतां त्याणीं आम्हांभोवतां दाटी केली नगदी सामान आम्हाजवळ असल्यामुळें आमचा विशेष यत्न चालेना " असा अर्थ होईल नगदी सामान-शोकड पैका

२ हाडे बुदीकोटेकर ह्यांच्या शौर्याविषयीं, अढळपणाविषयीं, फार लौकिक आहे ह्यांच्या राजानीं आपल्या कुटुंबाच्या ' शाका ' करून युद्धामध्यें शेवटीं आत्माहुति दिल्या-बद्दल इतिहासात प्रसिद्ध आहे

पस्त केला, त्याप्रमाणे येथे करून हुमदारी बुडविली दोन कोस माघारे सारिले चौगीर्दा चौक्या बसवून कोंडिला

इतकियांत राजे माधोसिंग याणी जयनगराहून पत्रे अनिरुद्धसिंग यास पाठविली जे, पूर्वी दिल्ली शाहाजाहानाबाद येथे हजरत पातशहानी लसू भाजि याचे खिजमतास दक्षिणेहून राजे अताजी माणकेश्वर यास फौजसुद्धा पाठविलें ते समयी नबाब मनसूर अल्लीखान जाफरजगबादकर वजीर याची व हजरत पातशहाची लढाई झाली ते समयी राजे मशारनिल्हे याणी लढाई बहुत करून नबाब मनसूरअल्ली खान याचा पराजय केला ते हल्लीं शिंदे याचे कुमकेस आले आहेत चाळीस हजार फौजेची आवाई ऐकतो यास्तव तुम्हा पुढें न जाणें कळेल तमें करून सल्ला करून निघोन येणें अगर मगरूरा करून पुढें गोलियास फौज गारद करून देतील स्पष्ट समजोन माघारे फिरणें याप्रमाणें पत्रे जयनगराची येतांच अनिरुद्धसिंग याणी तह करावा याबद्दल वकील येल्लेची पाठविले लढाईचीही जरब बसली चौगीर्दा चौकी दिली यामुळें दाणा वैरण बद होऊन महर्गता पडली आम्ही सांगोन पाठविलें की, तहच करणें तरा तुम्हीं खासा व सस्थानिक आहेत त्यासुद्धा वोलिस येणें, फौज लावून देणें नागोरास गेल्यावर ज्याप्रमाणें राजश्री पाटीलबाबा आज्ञा करताील त्याप्रमाणें वर्तणूक होईल म्हणून त्याजवरून त्यानीं मान्य करून शकावत, रजावत व कुपावत तैरुके इत्यादि सस्थानिकसुद्धा तीनशें राऊत घेऊन सेवकाचे लष्करात उतरले वरकड फौज जयनगरास गेली रामबाण व कृष्णबाण देन तोफा नामीं पचरसी होत्या त्या घेतल्या आणि कूच करून नागोरास आलों उभयता शिंदे देन कोस येऊन लोकांच्या भेटी घेतल्या व सेवकाची भेट जहाली उभयता राजे समीगमें होते त्याच्या भेटी बहुमानानें साप्रदायाप्रमाणें जाहल्या लष्कराचा मुक्काम जाहला अनिरुद्धसिंग जयनगरवाले वगैरे सस्थानिकाच्या भेटी जाहल्या दुसरे दिवशीं तयार होऊन नागोरावर लढाई केली राठोडाची शिपायगिरीची स्तुत काय लिहावी १ बिजेसिंग तयार होऊन आला लढाई सुरू झाली, आम्हाकडील उभयता राजे होते त्यांची यांची रजपुतांची लढाई लागली हाडे याची शिपायगिरी राठोडास ठावून आहे घोडे सोडून खेत केलें, ख ण ख ण ता त तर्वाऱेची लढाई जहाली दुतर्फा ही बळी रजपूत एकभेकांस हटेनात म्हणून बहुत [माणसे] दुतर्फा जायां जहाली बोळखीची लढाई, यामुळें मार्गे पाय टाकानात तेव्हां सेवकानें दुमरीकडे बाण व जेजालांचा मार राठोडावरी केला व लोकानीही घोडे बेशक घातले शिंदे उभयतां सरदार उभे राहून

१ यावरून अताजीपत हे भाऊबरोबर १७५२ च्या लढाईत होते असें दिसतें.

२ जाफरजगाबाद-अयोध्या ? ३ हें लिहिणें आत्मप्रशसेचें आहे

४ एला (वेलदोडे) सामदर्शक होय

५ ' कळल्यावर ' किंवा ' गेल्यावर ' ?

६ ह्यांतील कांहीं मारवाडांतील असावे

७ घोडे सोडून घोडे टाकून, पायउतारा होऊन

तमाशा पाहिला दोन प्रहर लढाई जहाली तेव्हा आर्गीचे माराने विजेसिंग राठोड माघरे सरोन किल्याचे आश्रयाम गेले आपली फौज व हाडे बेरोलाकर हेही मुक्कामास आले राजश्री दत्तार्जी शिंदे व जनकजी शिंदे यांना उभयतां राजांस आलिंगन देऊन मर्दुमकीची स्तुती केला सेवकास सांगितले का, तुम्हा आला त्यासारखे कामकाज चांगलें जहालें

त्यावरा विजेसिंग राठोड यांना येलचीं सेवकाकडे पाठवून तहाची बोली लाविली तुम्ही आला तुमचेच मारफतानें जें बोलणें असेल तें बोलोन तह करितों याउपरि लढाई राहिली म्हणून वकिलानें येऊन सांगितल त्यास सदरहू मजकूर राजश्री पाटीलबाबांस विदित केला परंतु त्याचे मर्जीस तह करावयाचे येईना आज दोन तीन सालें या मसलतीस लागोन खर्चाखालीं आलों शेवटीं वडीलही सरकार-कार्यावर आले, आणि राजे रामसिंग राठोड यांचाही बंदोबस्त जहाला नाही यास्तव सल्लाही आपण करित नाही आणखा वर्ष सहा महिने राहून विजेसिंगाचें पारिपत्य करून रामसिंगास राज्यासनीं बसवून मग देशास जाऊ, तोंपर्यंत जात नाही याप्रमाणे वकिलास जाबसाल सांगितला त्यावरून वकिलानीं जाऊन विजेसिंग यास सांगितलें त्यावरून त्याजला जरब भारी बसली तेव्हा सेवकाकडे पेंगाम बहुत बर्जिदे होऊन लाविला कीं, तुम्हीं श्रीमताकडून आला आहां व तुमची मर्दुमीहा पाहिली याउपरि कळेल तसें चार गोथी पाटील बाबास सांगून विवेक करवावा ज्याप्रमाणें मर्जी असेल त्याप्रमाणें मी राजी आहे रामसिंग यास राज्या बसवून मला सांगाल त्याप्रमाणें राहिन खर्च आजितागायत पडला आहे जीवनमाफक सांगाल त्याप्रमाणें देईन तुमच्या वचनाशिवाय एकदर नाही असें बोलणें जाहले तेव्हा राजश्री पाटीलबाबांस त्या अन्वये निवेदन केलें, आणि सरकारची आज्ञापत्रें सेवकास आलीं होती तीच वाजिन्नस दाखविली, आणि सांगितलें जे, याउपरि फार ओढूं नये खर्च जाहला त्याची विल्हे व रामसिंगास स्थानावर बसावयाचें व मुख्ख वाटून घेऊन यश घेऊन श्रीमताचे दर्शनास जावें हें बरें आहे तेव्हां मान्य जाहलें राज्याच्या तीन वाण्या केल्या एक सरकारची व एक विजेसिंग एक रामसिंग याप्रमाणें तह झाला पांच कोड रुपये सरकारची नजर, दोन करोड दरबार खर्च व काहीं सेवकाचे मिळोन याप्रमाणें ऐवजाची निशा घेतली नागोर मुख्य स्थळ तेथें रामसिंग याणीं राहून राज्य करावें झालोर विला तेथें विजेसिंगानें असावें जोतपूर किल्ला सरकारात ठेवावा याप्रमाणें करारांत जाणून विजेसिंग याची भेटी करविली परस्परें हत्ती, घोडे, वस्त्रे बहुमान जाला रामसिंग व विजेसिंग यांची भेट होऊन किलाफ तोडिला राजे रामसिंग हाडे बुदीकोटकर व राजे गोपाळसिंग करोलीकर यांचा करार केला होता तो पाटीलबाबांस सांगून, एक सालची खडणी माफ करून हत्ती, घोडे, जवाहीर, वस्त्रे, मेजवानी इत्यादिक आदर त्याच्या योग्यतेप्रमाणें करून उभयतास निरोप दिला अनिरुद्धसिंग

१ याप्रमाणें तह कदाचित् ठरला असेल पण अमलांत आला किंवा नाही ह्याविषयीं सशय आहे अजमीर प्रांत मात्र जो सर्व रजपुतस्थानचें नाक-तो सरा-च्यास मिळाला

व आणिक सस्थानिक जयनगरचे होते त्याच्या भेटी करविल्या त्यांना फोज पाठवून कुमक केली त्याबद्दल गुन्हेगारी दोन करोड रुपये सावकारी निशा घेऊन त्यास जयनगरास पाठविले याउपरी मुहूर्त पाहून तेथून कूच करून रूपनगरवाले याजकडील खडणीचा फडशा करून शिंदे यांस फोजेसुद्धा घेऊन हुजूर येतो

ज्याप्रमाणे सरकारची आज्ञा होती त्याप्रमाणे चाकरी बजावून दिली या मसलतीस लाखों रुपये देणे सावकारी आहेत त्याचा परिहार होऊन पुढे अधिक ऊर्जित करणार स्वामी समर्थ आहेत साहेबनौबत माहीमरातिब झालरदार पालखी देऊन सरदारी वाढवून सर्फराजी केली त्याअन्वये सेवा करून दाखविली मनविशीं [म्हणाविशीं] लोकानी चाकरी केली आहे तो अर्थ राजश्री पाटील × बावा सेवेसीं विदित करतां घ्यानास येईल तपशील बहुत लिहिला आहे येविशा चिटणीसास आज्ञा होऊन श्रवण करावयास स्वामी समर्थ आहेत सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

* * * * *

ही बखर भिकाजी नारायण अभ्यकर वस्ती सुशेरा तालुक्रे खेड तर्फ सुवर्णदुर्ग क्षेत्र परशुराम सूत्र हिरण्यकेशी गोत्र वसिष्ठ याची असे शके १७२१ सिद्धार्थानाम सवत्सरे पौष वद्य १३ त्रयोदशी गुरुवार ते दिवशीं बखर समाप्त हस्ताक्षर गोपाळ गोविंद जोशी मुक्काम वेळणेश्वर हल्ली वस्ती मौजे सुशेरी सन १२०० माहे सबान सुा मयातैन अल्प श्रीभार्गव-राम प्रसन्न

ले १४४ }
[३५०] }

{ श १६७८ श्रावण व ७
ता १७।८।१७५६

॥ श्री ॥

पुरवणी राजश्री जनकोजी शिंदे गोसावी यास

आशार्वाद उपरि तुम्हीं पत्र पाठविलें तें पावलें लिहिला मजकूर सविस्तर कळला सा मा कोटे येथील चाळास लाख रुपये खडणा केलियाचा लिहिला त्यापैकी सरकारचा नजराणा पधरा लक्ष रुपये करार केले, त्या पैकीं सालमजकुरीं दहा लक्ष रुपये द्यावे, बाकी पांच लक्ष रुपये पेस्तरसालीं द्यावे, याप्रमाणें करार केला आहे म्हणोन लिहिलें तें कळलें ऐशास प्रस्तुत सरकारांत ऐवजाची निकड बहुतच आहे याजकरितां सदरहू नजराण्यापैकीं दहा लक्ष रुपये सालमजकुरीं द्यावे ते सत्वर तर्तूद करून पाठविल्यास फारच उपयोगी पडतील यास्तव पत्रे पावतांच दहा लक्ष रुपये सत्वर पाठवून देणे वरकड मारवाड प्रांते वगैरे ऐवज स्वारीमुळे जमा जहाला असेल तो तुम्ही देशास थाल ते समयीं समागमें घेऊन यालच यदा × पैकियाची ओढ फारच जहाली आहे याजकरितां निकड जाणून लिहिलें असे रवाना छ २० जिलकाद सुा सबा खमसेन मया व अल्प

× दत्ताजी शिंदे अताजी माणकेश्वर पानिपतावर पडला त्यापूर्वींचा ही हकीकत

* येथपासून खुद्द खाशाचें हस्ताक्षर हें पत्र सदाशिवराव भाऊ यांणी लिहिलेलें दिसतें.

ले १४५ }
[३४९] }

{श १६७८ भाद्रपद शु १४
ता ७-९-१७५६

राजश्री रामाजापत भाऊ गोसावी यांसि

छ अखडित लक्ष्मा अलकृत राजमान्य स्नेा दत्ताजी शिंदे दडवत विनती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लेखन करीत गेलें पाहिजे विशेष श्रीमंत राजश्री पतप्रधान स्वामींनीं पूर्वी आज्ञा केली होती कीं, घरास आल्यावर शिल्क किती व लोकांचें कर्ज काय जालें त्याचा खर्च वैया केला, त्याचा ताळेबद लेहून पाठवणें म्हणोन लिहिलें होतें त्यावरून ताळेबद लिहून राजश्री रामराव नारायण याजबरोबर पाठविला + आहे तो श्रीमतास दाखवून जाब घेऊन आज्ञा मागोन येणें येथील वर्तमान तर, आम्हीं करजीन्या घाटें तोंडास आलो पुढें गगातीरास जातों फौज जमा झाल्यावर गगापार होऊन जाऊ. कित्येक वर्तमान राजश्री रामरावजी सांगतां कळों येईल त्याप्रमाणें करावें रा छ १२ जिल्हेज बहुत काय लिहिणें हे विनता

ले १४६ }
[३४७] }

{श १६७८ भाद्र व ७
ता १५-९-१७५६

॥श्री॥

राजश्री रामाजापत भाऊ गोसावी यांसि

छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्ने॥ दत्ताजी शिंदे दडवत विनती उपरि येथील कुशल ता छ १९ जिल्हेज जाणोन स्वकीय कुशल लेखन करीत गेले पाहिजे विशेष तुम्हीं पत्र छ १५ जिल्हेजचें पत्र पाठविलें तें पावलें आज्ञेप्रमाणें श्रीमंत राजश्री पतप्रधान स्वामींची आज्ञा घेऊन लष्करास यावें म्हणोन श्रीमताकडे गेलों होतो आज्ञा आली कीं, राजश्री रामराव नारायण हिशेब घेऊन येतात ते आल्यानंतर तुम्हीं आण ते समागमेंच जाणें म्हणोन आज्ञा आली त्यावरून राहिलों रामराव आल्यावर सत्वरीच येतो म्हणोन लिहिलें तर बहुत उत्तम असे रामरावजी पावलें असतील ताळेबद सरकारात दाखवून श्रीमतांची आज्ञा x मागोन उभयतांहीं समागमेंच येणें आम्ही गुंजाळाचा घाट उतरोन गगातीरास जातों कळलें पाहिजे बहुत काय लिहिणें हें विनती

+ येथें शिक्का बाजूवर जनकोजीचा आहे

x येथें बाजूवर " श्री ज्योतिस्वरूपचरणीं तत्पर जयाजी सुत जनकोजी शिंदे निरतर " असा शिक्का पिंपळपानाच्या आकृतीचा आहे,

ले १४७ }
[३७१] }

{श १६७८ भाद्रपद व १२
{ता २१/९/१७५६

श्री

श्रीमत् राजश्री पतप्रधान स्वामीचे सेवेशा

विनती सेवक दत्ताजी शिंदे कृतानेक विज्ञापना सेवकाचे वर्तमान ता छ २५ जिल्हेज पर्यंत यथास्थित असे विशेष आज्ञापत्र छ १९ जिल्हेजचे पाठविले त छ २२ मिनहूस पावले हिशेबाची याद रामराव नारायण यांजबा पाठविली ते पावली हिसेब ऐसा असत नाही, सात साला वेगळी वेगळी झडती असावी, तर त्यासि हिसेब म्हणावा कारकून तेनात खावून हिशेब नीट तयार करीत नाहीत यास्तव परिच्छिन्न कारकुनास ताकीद करून सात साला वेगळ्या वेगळ्या झडत्या तयार करवणें, म्हणोन आज्ञा केली ऐसियासि श्रीगोंद्यात असतां एक दोन आज्ञापत्रे आलीं कीं, झडत्या पाठविणें कदाचित् झडत्या तयार नसल्या तर स्वारी करून घरास आल्यावर शिल्लक किती व लोकांचे कर्ज घेतले किती त्याचा खर्च कसा केला तो तूर्त ताळेबद पाठविणें मागून झडत्याही तयार होऊन येतील त्यावरून कारकुनांस ताकीद करून सांगितले कीं, झडत्या तयार करणें सन इहिदे ता सन सल्लास तीन साला तर झडत्या तयार होत्याच सन आर्बा ता सन सात तीन सालच्या झडत्या नव्हत्या त्या करून देणें म्हणोन ताकीद केली तो स्वामीपासून रामराव आज्ञा मागोन श्रीगोंद्यास आले त्यानींही जे आज्ञा जाहली होती त्याप्रमाणेंच सांगितले, परंतु तीन सालांच्या झडत्या तयार होत्या तान सालाच्या झडत्या नाहीत, कारण निमित्त कीं, आमची छावणी मारवाड प्रांते तीन सालें जाली तेथें महालाचे हिशेब आले नव्हते ते स्वारीहून माघारे घरास येते समयी महालाचे हिशेब तीन सालाचे गगा उतरून येऊ तों पावेतों होतच होते शिलेदार वगैरे लोकांची समजाविशीं तान सालाची होणें होती ती स्वामींची भेट सिद्धटेकावर झाली तों पावेतों होत होती त्यामुळे तीन सालांच्या झडत्या तयार नव्हत्या झडत्या करावयास आणखी सा सात महिने पाहिजेत या करिताच कारकून नेहमीं श्रीगोंद्यात ठेवून झडत्या तयार करविल्या आहेत ताळेबद तूर्त पाठवणें म्हणोन आज्ञा होती त्यावरून श्रीगोंद्यास आल्यावर जे शिल्लक होती व कर्जे लोकांची घेतलीं होती ते जमा धरून खर्च जाला तो अखेर सालपावेतों लिहून पाठविला तो काहीं हिशेब नव्हे यथार्थच आहे राजश्री रामराव येथून गेले, तेव्हां सांगितले कीं, झडत्या करून मागाहून पाठवून देऊं, याप्रमाणें विनती करणें त्यानीं हि विनती केली असेल वारवार ताकीद पत्रे येतात कीं, हिशेब सात साला पाठवणें, तर आम्ही चाकर लोक आहों वावगा वर्तणूक करू अगर न करू हें सर्व स्वामी जाणतच आहेत झडत्या सत्वर करावयानिमित्त दफ्तरदार रामाजीपतकडील श्रीगोंद्यात ठेविले आहेत झडत्या तयार जाहल्यावर सेवेशीं पाठवून देऊ कचे कागद पाठवावयाची आज्ञा जाली तर कचीं दफ्तरें पुण्यास पाठवून देऊ झडत्या

तयार असत्या तर मागेंच पाठविल्या असत्या कारकुनास बेमुलाहिजा ताकीद केली आहे सत्वरीच झडत्या तयार होतील राजश्री रामाजीपत स्वामींची आज्ञा घेउन येतील दफ्तरदार त्यांजकडीलच आहेत लष्करास आल्यावर त्यांसिहि ताकीद आज्ञाप्रमाणें केली जाईल तेही आपल्याकडून कारकुनास ताकीद करतील झडत्या तयार झाल्यावर सेवेशीं पाठवून देऊ सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञप्ती

ले १४८ }
[२४८] }

{ श १६७८ आश्विन शु ७
{ ता ३०-९-१७५६

॥ श्री ॥

राजश्री रामाजीपत भाऊ गोसावी यासि

छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्नेहा जनकोजी सिंदे दडवत विनती उपरि येथील कुशल ता छ ५ मोहरम जाणोन स्वकीय कुशल लेखन करित गेलें पाहिजे विशेष तुम्हीं पत्र पाठविलें तें पावलें हिशेय पाठविला तो श्रीमतास दाखविला परतु ह्या हिशे बानें समजावीस होत नाही साता वर्षांच्या झडत्या तपशीलवार ऐशा पाहिजेत म्हणोन लिहिलें तर साता वर्षांच्या झडत्या न द्याव्या, न दाखवाव्या, हें कांहीं आमच्या चितीं नाही झडत्या झाल्यावर दाखवाव्या हें आमच्या चितीं होतें झडत्या तयार नाहीत म्हणोन मात्र न दाखविल्या दुसरा गुता काय आहे ? हें सर्व तुम्हीं जाणतच आहा झडत्या तयार करून सरकारात द्याव्या म्हणून कारकून नेहमीं श्रीगोंद्यात ठेविले आहेत झडत्या तयार झाल्यावर पाठवूँ देऊ कदाचित तूर्तच आणवीत असतील तर झडत्या तयार नाहीत, परतु कच्चेच कागद उटावर घालून पुणियास पाठवून देऊ याप्रमाणें श्रीमतासि जाबसाल करणें आज्ञापत्र आल्यावर दफ्तर पाठवून देऊ म्हणजे त्यांची तरी समजावीस होईल बाबती व सरदेशमुखीचा पैका तूर्त मागतात फाजील जालें तें हिंदुस्थानास गेल्यावर श्रीमत राजश्री दादा साहेबाभाशीं उगवून यावें म्हणोन आज्ञा जाली म्हणोन लिहिलें तर आमच्या घरांत शिल्लक आहे अथवा नाही हें तुम्हीं पुतें जाणतच आहां समजाविशीस ऐवज लोकांचा घेणें लागला तो माळब्यांतून ऐवज आणविला, तो त्यास दिला, तन्ही लोकांचीं देणीं तैशींच राहिली आहेत त्याशिवाय नित्य रोजमुरा लोकांस द्यावयास ऐवज पाहिजे त्यास तर रोजमुरा द्यावाच लागतो ऐशी चोहोंकडून अडचण आहे याप्रमाणें जाबसाल करून निरोप मागोन लष्करांत आलें पाहिजे श्रीमतांस खर्चास मागितलें परतु द्यावयाचा अनमान करितात म्हणोन लेखन केलें, तर येते समथीं मागोन पाहणें, दिल्लें तर फारच उत्तम जालें नच देत तर आम्ही चाकर लोक आहों खावदाशीं बळ

१ होळकरांची कैफियत पृष्ठ २२ टीप ४१ पहावी हिशेबचा नेट पेशब्याकडून होता पण शिंद्यांनी बेजबाब किंवा उडवाउडवीचें उत्तर दिलें नाही असें या पत्रावरून होतें

२ चौथाईचा वसूल येईल त्यातून सरकारात जो पैका जमा होणें तो 'बाबती'

कोठार करावें ? कर्जवाम जालें तर ते गोष्टीची चिंता खावदासच आहे कर्ज होईल तें तेच वारतील बहुत काय लिहिणे हे विनती

ले १४९ }
[३४६] }

{श १६७८ मार्गशीर्ष शु ३
{ता २४-११-१७५६

॥ श्रीलक्ष्मीकांत ॥

पौ॥ छ २८ रबिलोवल

राजश्री बाळाजी पंडित प्रवान गोसावी यासि

छ सकल गुणालकरण अखंडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्नेा जानोजी भोसले सेनासाहेबसुभा दडवत विनती उपरि येयाल कुशल जाणून स्वकीय कुशल लिहीत असलें पाहिजे विशेष गोसावी यांनीं पत्र पाठविलें तें प्रविष्ट जालें लिहिलें वर्तमान अक्षरशहा अवगत जालें राजश्री शिवाजी भिकाजी याजकडे बाबती सरदेशमुखी प्रमाणें वराड येथील सालगुदस्ताचा आषाढमासचा [ऐवज] साडेव्याणव हजार रुपये येणें, त्यास मुदत होऊन गेली त्यास ताकाद करून ऐवज पाठवावा मशारनिलेचा बदोबस्त करून मामला यथास्थित चालविला नाही म्हणोन ऐवजास दिरग लागला शिवाजी भिकाजी आपले तर्फेचेच आहेत म्हणोन विस्तारें लिहिलें ऐशियाम गोसावी यांनीं आमचे निसबतीस अमल दिला आहे त्याचा बदोबस्त न केल्यानें सरकारचा ऐवज सुटेल कीं काय ? मामलतीचा बदोबस्त करणें तो आम्ही केलाच आहे शिवाजी भिकाजी आमचे तर्फेनेच आहेत सरकारचा ऐवज मुदतीस पाठवावा, [ही] उचित गोष्ट, परंतु निजामअल्ली आले यांनीं वराडात दगा नजरेचा केला याजमुळें, महालो महाल बाकी राहिली आहे, म्हणोन मुदतीस अतर जालें अत पर आम्ही वराडात येताच झाड्यानशीं ऐवज पाठवीत असो पेस्तरसालचा मजकूर लिहिला सरदेशमुखीचा अमल आम्हांकडे तहनामियात गोसावी यांनीं लिहून दिल्याच आहे. आहे, त्याप्रमाणें सालमजकुरच्या ऐवजाची ताकीद मामलेदारास केलीच आहे कराराप्रमाणें अतर होणार नाही X र॥ छ १ माहे रबिलावल वराडात आलियावर ऐवजाचा निकाल मामलेदारांस सागून जलदीनें ऐवज यावे ऐसें होईल सुज्ञाप्रती विशेष काय लिहिणें ' कृपा लोभ असों दिला पाहिजे, हे विनती

* येथें बाजूवर " श्रीशाहू राजपदांभोज भ्रमरायितचेतसा बिवात्मजस्य " असा शिक्षा अष्टपैलू आकृतीचा आहे X येथपासून खुद्द खाशांचें हस्ताक्षर

ले १५० }
[७१] }

{ श १६७८ मार्गशर्षव १३
{ ता १९-१२-१७५६

॥ श्री शंकर ॥

राजश्री बाळाजी पंडित प्रधान गोसावी यांसि—

छ सकळगुणाळकरण अखंडित लक्ष्मी अळकृत राजमान्य स्नो हणमतराव निबाळकर दडवत विनती उपरि येथील कुशळ जाणून स्वकाय कुशळ लेखन करीत गेलें पाहिजे विशेष आपणाकडून राजश्री काशीराऊ दिवाण व राजश्री राजजी जुझारराऊ घाटगे व रा तुकोजी चव्हाण आले यानीं आपणाकडील कितेक स्नेहाचें व उत्तर प्रत्योत्तर जाल्याचे वर्तमान सांगि तलें त्यावरून कळोन आलें ऐशियासि आपणाशी जो निश्चय हे करून आले त्याप्रमाणें राजश्री फिरगोजी निबाळकर याजबा दोन हजार फौज देऊन खानगी केली येविषयी राजश्री दतबानींही गोसावी यांसि पत्र लिहिलें आहे त्यावरून विदित होईल उभय पक्षीं दुसरा विचार आहे ऐसे नाही रा छ २६ रोवल बहुत काय लिहिणें कृपा असो दीजे हें विनती

श्री
शिवचरणीं तत्पर
बापुजी सुत हणमत
राव निबाळकर

मोर्तब
सूद

ले १५१ }
[३६१] }

{ श १६७८
{ सन १७५६

॥ श्री ॥

आशीर्वाद उपरि बिजेसिंगाचा वकील रुपयाची निशा करावयाचा मजकूर पुणियात बोलत होता आम्हीं साफ म्हटले कीं, दत्तोबाचे मनास आलें तर तुम्हीं येणें त्यास त्याची आर्जा व कृष्णराव पारसनिसाचें पत्र यावें न यावें याविशीं आले आहे त्यास जलद जाब सांडणीस्वारा समागमें पाहोचला पाहिजे तर रामाजीपत रामराव यासमागमें त्यास काय

१ गोविंदबाबा बिन वासुदेवबाबा दीक्षित पाटणकर सावकारी करीत त्याचें कर्ज दत्ताजीनें देणें त्याची फेड दत्ताजी, मारवाडच्या बिजेसिंगाकडील पैसा जयाप्पाच्या मुंडकटाईबद्दल येणें होता, त्यातून करणार होता पैशाची तडजोड करण्यासाठीं मारवाडचा वकील पुण्यास आला पेशब्यानें त्यास दत्ताजीकडे हवाला देऊन पाठविलें मारवाडचा पैसा येईना व गोविंदबाबाची फेड होईना म्हणून गोविंदबाबा व इतर पैठणकर ब्राह्मण दत्ताजीचे दारास धरणें धरून उपास करू लागले तेव्हा ब्राह्मणास जोर करून गप्प बसविण्याविषयी दत्ताजीनें पेशब्यास लिहिल, त्यावर पेशब्याचें हे उत्तर आहे ब्राह्मणावर जबरदस्ती करून प्रकरण मिटणार नाही, त्याची समजूत काढावी असें पेशवा दत्ताजीस सुचवितो [गो स स] रामाजीपत दाभोळकर सिंध्याचा कारभारी रामराव नारायण सिंध्याचा हिशोबी कारकुन

लिहावे, तें सागून पाठविगे पैठणचे ब्राह्मण आमचे दारीं उपास करीत बसणार ऐशियास गोविंदबाबाचें अगच जसें तुम्हास तसेंच आम्हास परतु ब्राह्मणाचे बोभाटास इलाज नाही याची समजाविशी होय तें करावें तरच उत्तम समजाविशी न होतां जोरावारीवर गोष्ट आलिया ब्राह्मण आमचे दारा उपास करू लागतील, आम्हींही सहजच उपाशीं राहू, या थरास जाईल ब्राह्मणाचा बोभाट काय ? आपण खावद आहेत सर्व त्यास बोलावून पुसावें वाजवी असेल तें करावें ब्राह्मणापाशीं बळ चालणार नाही व करू नये गुा आम्ही फार कल, शेवटीं नाइलाज जाणून याप्रां केलें आतां जें करणे ते समजाविशीं काढून करावें हे आशीर्वाद तुम्ही त्रिवर्गच हेच चिठी पहाणें फाडून टाकणे हे आशीर्वाद

ले १५२ }
[३५२] }

{ सन १७५६

श्री

राजश्री दत्ताजी शिंदे गोसावी यासि

छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्नो रघुनाथ बाजीराव आशीर्वाद उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहीत जाणे विशेष रो विष्णु महादेव+ याजकडील ऐवज तुम्हाकडे जमा करविला होता तो जमा जालाच [असेल] त्यास तुम्हास आम्हाकडे याव-याचें नसेल तरि जो कोणी तुम्हा अगोदर आम्हाकडे येत असेल याजबराबरी मशारानिले बाबन पैका आधीं हुजूर पठवून देणे ओझ्यास उटें त्या बराबर तुम्हाजवळ अधिक असली तरी देऊन पाठवणे विठ्ठल शिवदेव अथवा समशेर बहादूर अथवा हरकोणी मातबर पथक येईल त्या बराबर पाठविणें उटे नसलीं तरि त्याचीं + + +

ले १५३ }
[३७४] }

छ ८ जमादिलाखर रविवार

{ ता ७-२-१७५७

श्रीलक्ष्मीकात

राजश्री बाळाजी पडित प्रधान गोसावी यासि

छ सकळ गुणाळकरण अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्ने॥ जानोजी भोसले सेनासाहेब सुभा दडवत विनती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लिहीत असले

१ गुदस्ता २ हें सर्व पत्र नानासाहेबाच्या हातचें दत्ताजी शिंदे यास लिहिलेलें आहे

+ विष्णु महादेव गद्रे, सावकार

३ पुढे एक दोन ओळी फाडून गेल्या आहेत

पाहिजे विशेष गोसावी यांना पत्र पाठविलें तें प्रविष्ट होऊन लेखनार्थ अवगत जहाला
 ऐसीयास गोसावी याचे लक्षानरूपचा इकडील विचार
 आहे वरकड सविस्तर अथ वरचेवरि पत्रां लिहिला आहे
 त्याजवरून श्रुत जहाला असेल वारवार ल्याहावे ऐसें नाहा
 फौज तयार आहे जिक्डे बोलाविले तिक्डे येत असो
 बोढगस्त सरदारी याजमुळे गवगवा येऊन पडतो या उपरि
 विलंब न लाविता गोसावी याचे आज्ञेप्रमाणे मजल दर
 मजल फौजेसह गगातीराकडे येत असो गोसावी याचे
 आज्ञे खेरीज आम्हाकडील तीलतुल्य विचार नाहा खान
 छ १७ माहे जमादिलोवल + मुझाप्रती विशेष काय लिहिणें
 कृपा लोभ असू दिला पाहिजे हे विनती लेखन सीमा + येथपासून खुद्द जानोजीचे अक्षर

श्री
 श्रीशाहूराजपदाभोजभ्रम
 रायितचेतस बिंबात्मजस्थ
 मुद्रैषा राघवस्य
 विराजते

ले १५४ }
 [३६] }

{ श १६७९ चैत्र शु ८
 { ता २८-३-१७५७

॥ श्री ॥

वेदशास्त्र सपन्न राजश्री वासुदेव बाबा दीक्षित स्वामींचे सेवेशीं. सेवक जानोजी
 भोसले सेनासाहेब सुभा, दडवत विज्ञापना येथील कुशल ता. छ ७ माहे रजब मुकाम
 मालडगावपर्यंत सेवकाचे वर्तमान यथास्थित असे यानंतर स्वामींचे भेटीची बहुत
 अपेक्षा आहे यास्तव आपणाकडे पत्र लेहून जासुद जोडी पाठविली आहे ऐसीयास
 उर्दक मगळवारी आमचा मुकाम दुधनातारीं करडीवर आहे तेथून दर मजल सत्वरच
 वराडप्राती जाणें आहे योविशाचा अर्थ सेवेशीं लिहिला आहे तरि स्वामींहीं कृपा
 करून सत्वर भेटीस आलें पाहिजे येते समयां राजश्री शामराव विश्वनाथ यास समागमें
 घेऊन यावे सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले १५५ }
 [३५] }

{ श १६७९ चैत्र शु १०
 { ता ३०-२-१७५७

॥ श्री ॥

वेदशास्त्र सपन्न राजश्री वासुदेवबाबा दीक्षित स्वामींचे सेवेशीं सेवक जानोजी
 भोसले सेनासाहेबसुभा दडवत विज्ञापना येथील कुशल ता. छ ९ माहे रजब मु। नजीक
 जाफराबाद येथें सेवकाचें वर्तमान यथास्थित असे विशेष - स्वामींनीं पत्र पाठविलें तें

प्रविष्ट होऊन लेखनार्थ अवगत जाला भेटाचा मार लिहिला कीं पैठणावरि मुक्काम होत तरि येणे होतें लाब यावयासि योग्य घडत नाहा म्हणोन लिहिलें त्यास पैठणावरि मुक्काम करावे तरि तो विचार काहीं विस्तारयुक्त ल्याहावा असें नाहीं सकलित मजकूर पाहिले पत्रा आपणास लिहिलेलाच आहे यास्तव उदरीवरि त्वरेनें जावें लागेल म्हणोन गगातीरीं मुक्काम नेमले उदरीवरि मुक्काम नेमले आहेत, तेथेच मागाहून म ह त ह स पढरी बावा व बाबुराव कोनेर येतलि त्यास स्वामींच्या भेटाची अपेक्षा फार आम्हास आहे कैलासवासी तीर्थरूपामार्गे स्वामी वडील आहेत तीर्थरूपापेक्षा आमचे ठायीं ममता विशेषात्कारें धरिली पाहिजे वर्षासनाचा मार लिहिला तरी कैलासवासी याणीं वर्षासन चालविलें आहेत त्यात तिलतुल्य अतराई होणार नाहीं तरी स्वामींनीं कृपा करून उदरीच्या मुक्कामीं येऊन भेटाचा लाभ दिला पाहिजे येते समयीं राजश्री शामराव विश्वनाथ यासही घेऊन यावें सेवेशीं श्रुत होय हे विशापना

ले १५६ }
[६६]

{ श १६७९ आषाढ व १
ता २७ १७५७

॥ श्री ॥

पु॥ राजश्री बळवतराव गणपतराव स्वामी गोसावी यासि—

विनती उपरी श्रीगणपट्टणकराचा प्रकार कसा आहे, बुद्धि स्थिर राहून सरकारचा पैका टक्का हत्तेबदीचा देऊन दोन पट्ट्यातील कोणती पट्टी सोडवितात किंवा पैका यावयास अभाव करून लबाडावर आहेत, वकील पाठविले याजशीं कसे वर्ततात, याचे त्याचे अतरबाह्य कसे, व सरकारी निष्ठेनें वर्तावयाचा या न वर्तावयाचा डौल कसा घातला आहे, ते बातमी तुम्हास येतच असेल तरि विस्तारयुक्त त्याजकडील वर्तमान लिहित जावे आदवानीकरानीं हा कालवरी ऐवजाचा निकाल केला नाहीं मौलगीं तेथें यख्त्यारी जाले आहेत, तरि तुम्हीं त्यास वरचेवरि ताकीद करून ऐवज राजश्री मल्हार नाईक+ यास देविला आहे, त्याचे पदरीं पडे तें करावें छ० १४ सवाल हे विनती

१५७ }
[३७८]

{ श १६७९ कार्तिक व ११
ता ७ १२ १७५७

श्री शंकर

राजश्री दत्ताजी शिंदे गोसावी यासि

छ सकल गुणालकरण अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्त्री॥ हणमताराऊ निवाळकर रामराम विनती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लेखन करीत गेले पाहिजे विशेष

*मेहेंदळे यास नानासाहेबानें हें पत्र लिहिलें आहे + रास्ते

नबाब साहेबाचा X व आपला दर्षामष आजि तान महिने पाहटला आहे येणे करून दुतर्फाहा
 सैहाम उत्तम नाहा त्यामि त्याच व आपले रहस्य ब्हाय ऐसा मनोदय आमचा आहे
 त्याचे पत्रां तुम्हासारिखे मातबर सरदार आहेत, व इकडे याचे पदरा आम्हां आहो त्याम
 आपला आमचा स्रेट आणि जिब्टाळा, माया ममता आहे, म्हणून आपल्याम स्रेहाने पत्र
 लिहिले आहे तरि हे गोष्टी चित्तात आणून उत्तर पाठवावे म्हणजे कोर्णा कारकून पाठवून
 देऊ हे यश आपण व्यावे, यात उत्तम आहे बहुत लिहिणे तरि आपण सुन आहेत रा॥
 छ २४ रा॥बल बहुत काय लिहिण कृपा असो दीजे हे विनती मोर्तबसूद

ले १५८ }
 [१३३] }

{श १६७९
 {मन १७५७

॥ श्री ॥

राजश्री सोमशेखर नाईक सस्थान हरपनहली गोसावा याशा-

छ सकळ गुणालकरण अखटिन लक्ष्मा अलकून राजमान्य स्ने॥ महादाजा अबाजी
 आशीर्वाद उपरि येथील कुशळ जाणोन स्वकीय लिहीत अमले पाहिजे विशेष-तुमच्या
 सस्थानचा मामला चुकला पाहिजे तुम्हाकडून मातबर येऊन तह रह करावा ऐसा निमित्त
 रा॥ त्रिंबकराव गिरमाजी तुम्हाकडे पाठविले असता हा फालपर्यंत मातबर पाठविले नाहा
 अपूर्व असे। अत पर आम्ही मजल दरमजल ते प्राते येत असो तुमच्या चित्तात तह रह
 करावा, मुलकाचा नचाव करून व्यावा, ऐम असेल तर अविलंबे मारनिले बरोबर मातबर
 पाठवून देणें

ले १५९ }
 [११०] }

{श १६७९
 {मन १७५७

॥ श्री ॥

सेवेशीं विज्ञापना हिंदुपत बुधेले याणा अमानसिंगास मारिले टिका जहाला नाही
 त्यांणी महदन्याय केला आहे त्याचें पारपत्य करणें जरूर आहे तुम्हीं त्याचे सन्निध जाग्याचे असोन
 काहाच वर्तमान लिहिलें नाहा तरी तुम्हाकडे राजकारण आले असेल त्यास सविस्तर वर्तमान
 लिहून पाठवणें म्हणोन आज्ञा त्यास येविशींचें एक वेळ विनतीपत्र लिहिले होतें, परतु जोडा
 मारिली गेली दुसरें तो जिम्मा राजश्री गोविंद बलळ याचा सेवकाम स्वामाची आज्ञा
 नाही व त्याचे पुत्रास लिहून पाठविलें त्याणा पत्रातील मजकूरच समजला नाही म्हणोन
 दस्तऐवज न गोविता उत्तर लिहिले दुसरें गैरहगाम दिवस आणि सेवकाजवळ फौज थोडी

X निजाम सलाबतजग यानंतर एक महिन्याने दत्ताजी शिंदे व विश्वामराव पेशवे याना
 रामचंद्रराव जाधवास शिंदेखेडच्या गढीत काडून निजामअलीस धुडकावून उत्तरेम साखर-
 खेड्याकडे पिटाळले व तेथें नानासाहेब पेशव्यानें पंचवीस लक्षाचा मुलूख घेऊन तह केला

हिंदुपत माजोरा आहे त्याचा लहान भाऊ खेदसिंग त्यास काढून दिले त्याचे वकील आले बोली चालीही लागली आहे त्याजकडाला सूत्र ठीक करून ठेविले आहे त्याचा हिस्सा निमैचा देविल्याने काहा नामजादा चार, पाच लक्ष रुपये मिळतील ऐसे आहे परंतु फौज पाहिजे याजकरिता आलाहिदा पत्रा सविस्तर विनती लिहिली आहे त्याप्रमाणे दोन हजार फौज आल्याने चार महिने पोट बाहेर भरून सरकार विफायत होईल इतके दिवस इकडे जाहले या उपरि कालपीस जाऊ, दसरा जाहला म्हणजे इकडे येतो स्वामींनी कृपा करून दोन हजार फौज दसरा आलीकडे येऊन पोहोचें तें करणार स्वामी समर्थ आहेत स्वामींचे प्रतापे करून पारपत्य उत्तम प्रकारे करून होईल ह्या एक पत्र हिंदुपतीस जे तुम्ही नाहाक अमानसिंगास मारून सरकारचा टिका न होता राजे जाहला, व खेदसिंगास काढून दिल्या हे गोष्ट कार्याची नाही ह्या गोपाळराव बापूजी यास आज्ञा केली तरी मशारानिले सांगतील त्याप्रमाणे खेदसिंगास हिस्सा देणे व याचे आज्ञे प्रमाणे वर्तणूक करणे म्हणोन उत्तम प्रकारें निक्षून ताकीद, व एक पत्र राजे जगतराज यास जे गोपाळराव यास आज्ञा केली आहे तरी तुम्ही हे एक होऊन पारपत्य करणें [व] सर्वाडे दिवाण गुमानसिंगास याचे समागमे देणे, याप्रमाणे, व एक पत्र राजश्री गोविंदपत यास जे पितुर करून पा व ते स दिल्याने उत्तम प्रकारे पारपत्य स्वामाचे प्रतापें होऊन येईल सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना X

ले १६० }
[४०३] }

{ श १६८० चैत्र शुद्ध १०
{ ता १७ एप्रिल १७५८

श्री

खरेदीखत शके १६८० बहुधान्यनाम सवत्सरे चैत्र शु॥ १० सोमवार ते दिवशीं तिमार्जी व॥ कान्होजी व रामजी कान्होजी भोर मौजे भोरबाडी के॥ अकोलनेर प्रे॥ पाडेपेडगाव यासि विठोजी पाटील मोकदम व समस्त दाहीजन समाकुळ पाढरी मजरे मजकूर के॥ मजकूर सन हजार ११६७ कारणे खरेदीखत लिहून दिधले ऐसिजे सन हजार ११६१ एकसष्टीच्या सालात दोहीं राजाचा दगा झाला, तमाम मुलख जाकून छद्दन परागदा जाला, त्याजमुळे मौजे मजकूर परागदा होऊन मुलकावर गेले तो सन हजार ११६२ बासटी मध्ये मोंगलाई कडील जागीर निघोन स्वराज्यात श्रीमत रा॥ भाऊसाहेबास जागीर झाली मग साहेबी रयत गोळा करून मौजे मजकुरास कौल दिल्या, आणि गावची वसात

* नामजादा चालून जाण्याबद्दल दिलेला ऐवज ह्या अर्थी

१ टिका-टिका-गादीवर बसण्याचे वेळीं बडील नातलगानें टिका लावला म्हणजे सर्व विधि पूर्ण झाला असा रजपुताचा समज आहे येथें पेशव्याच्या मार्फत बहाण्यास पाहिजे होता पत्र गोपाळराव बर्वे याचें पेशव्यास खड १ लें ७२ पहा

२ हे भाऊसाहेब पेशवे नव्हत अकोलनेरकर इनामदार रामाजी अनंत दाभोळकर ते हे होत मारवाडात भाऊ साहेब पेशवे कधीही गेले नाहीत

केली, आणि साहेब मोहीम प्रात मारवाड देशास गेले तो मार्गे राजश्री गोपाळ शकर सरदेशमुख याणी प्रगणे मजकुरावर दगा करून राजश्री कृष्णाजीपत शेखदार व राजश्री चादजी पाठील जावव व विसाजी बाबाजी कुळकर्णी ऐशियास वरोन ठाणे पिंपळगावू गर्भा येथे नेऊन जबरदस्तीने सन हजार ११६१ एकसष्टीचे खडणी सन ११६४ चौमष्टीमध्ये केली त्यास रुपये द्यावयास ऐवज नाही कोठे काहीं नाइलाज जाहला मग तुमच्या गळा पडोन तुम्हास जागा पाढरी गावची बखळ पैकीं खरेदी दिधली तपशील गज सुमारी प्रे॥ करार पूर्व पश्चिम गज सु॥ ३३ उत्तर दक्षीण गज १९॥ सु ।

६२७

१२॥

६४३॥

सदहू प्रमाणे रुमाळी गज ६४३॥ किंमत रुपये ४५ पचेचाळीस घेऊन तुम्हास मिरास करून दिवली असे हद्द मोहताद पडेवळकरी पूर्वेस राणोजी जासुदेव, दक्षणेस गावची गल्ली, पलीकडे बाळोजी जासूद नवी खरेदी व पश्चिमेस गावची गल्ली, पलीकडे गावची गाव-कुसू व उत्तरेस तुमचे तुम्ही दरवाजा पूर्व मुखी लावावा, व मोरी दरवाजिया सेजारी लावावी व पन्हेळ आपले अगणाभ्ये लावावे येणे प्रे॥ तुम्हाम मिरास करून दिधली आहे या जागियावर इमारत बावोन लेकराचे लेकरी करावा आणि नादावे यास कोणी हरकत करील त्यास आपण समजाऊ आपण आपले बेताळीस स्मरोन तुम्हास मिरास करून दिवली असे हें खरेदीखत लेहून दिधलें सही —

निशाणी नागर

रामाजी व॥ कान्होजी भोर हिंसा ३

रुपये १५

वि॥ गोविंद नारायण बुळे

राणोजी व॥ कान्होजी भोर वि॥

जोशी कुळकर्णी मार

भाऊ हिंसे २ रुपये ३० तीस

गाही

विठोजी बिन जोमाजी पाठील मौजे भोर

मल्हारजी बिन गगाजी को॥ मार

ले १६१ }
[३७७] }

{श १६८० चै व १२
{ता ४-५-१७५८

श्री

राजश्री रघुनाथपत गोसावी यासि

छ सकल गुणालकरण अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्ने॥ मुधोजी भोसले सेना-धुरधर दडवत विनती उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहित असलें पाहिजे.

विशेष आपण जासूद जोडी समागमे पत्र पाठविलें, सुसमया प्रविष्ट होऊन लेखनाभिप्राय अवगत झाला लाहोर फत्ते होऊन जाहानखान पळोन गेला, त्याजमार्गे फौजा गेल्या आहेत, म्हणोन लिहिले, त्याजवरून बहुत सतोष जहाला हरघडी येणार समागमें पत्रद्वारा साकल्य लिहित असावें खाना छ २५ माहे साबान सुज्ञा प्रति विशेष काय लिहिणें. लोभ असो दीजे हे विनती मोर्तबसूद

१६२ }
[३४१] }

{ चैत्र व० १३ श १६८०
{ ता ५-५-१७१८

पौा छ ५ रमजान

॥ श्री ॥

श्रीमत राजश्री दादासाहेब स्वामींचे सेवेशीं

विनती सेवक अताजी माणकेश्वर कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना सेवकाचें वर्तमान ता चैत्र वद्य १३ शुक्रवार मुकाम दिल्ली स्वामींचे कृपावलोकनें करून यथास्थित जाणोन स्वकीय लेखन करावयासि आज्ञा केली पाहिजे विशेष सेवकास स्वामींनीं कृपा करून पत्र छ ९ साबानचें पाठविलें ते पावले वर्तमान लाहोरचें फत्तेचें व शत्रूचे पारिपत्याचें व तिकडील मुख्ख कार्बाज केल्याचे लिहिलें ते सविस्तर वाचून परम आनंद जाला तो पत्रीं कोठवरि ल्याहावा हिंदुस्थानात कीर्त, लौकिक मातबर जाली कुल राजे, उमराऊ, सुभे, यास दहशत पडली सारे हिंदुस्थानचा सूड अबदाल्ली पासून एक स्वामींनीं घेतला तेणें करून यशाचे पर्वत जाले ! स्वामी यशस्वीचें आहेत याचा विस्तार सेवकास लेखन करावयास सामर्थ्य कैचें ? हे वर्तमान वजिरानीं ऐकोन बहुतच हर्ष मानिला शत्रूंनीं बहुत उन्मत्त करून मथुरा क्षेत्राचा कडा केला होता, त्याचें फल ईश्वरें लवकरीच दाखविलें ! स्वामीस यश आले याचा सतोष फारच वजीराना मानिला त्याचा परिवारकोठवरि लिहावा स्वामीं अवतारी पुरुष आहेत त्यांचीं स्तुत मनुष्यांनीं काय करावी ? वरकड इकडील सविस्तर वर्तमान आलाहिदा पुरवणिया लिहिल्या आहेत त्या ध्यानास आणून याचों उत्तरे वेगळालीं पाठवावयास स्वामी समर्थ आहेत साराश गोष्ट सेवकास आश्रा स्वामींचे पायाखेरीज दुसरा कोठें हीं नाहीं येविषया वारवार सेवकांनीं लिहावेंसें नाहीं स्वामींच्या दृष्टीस थोडक्याच दिवसात पडेल जरि स्वामींची छावणी लाहोर प्रातीं जाली तरि वजीर पातशाहास घेऊन छावणीस आपल्या जवळ घेउन येतो जरि करिता आपण काहीं आपली दहा हजार फौज ठेवून इकडे येतील तरि हे दोधे सरदार आपल्या सरदाराजवळ ठेवितील आपण जेथें खासा छावणी करताल तेथेच हे खासा वजीर छावणी आपणाजवळ करताल, आपणा वेगळें कोठें खासा निराळे व्हात नाहींत परंतु वजीराने व लहान मोठे सर्वत्र म्हणतात, खासा छावणी न जाली तरि पठाण मागती लाहोर प्राती पावसाळा येताल उगेच लोक म्हणतात तें सेवेशीं लिहिलें,

येथून मुधोजीच हस्ताक्षर

ले १६४ }
[३४] }

{ श १६८० भाद्रपद शु ६
ता ८ ९ १७५८

॥ श्री ॥

वेदशास्त्र सपन्न राजश्री वासुदेव दीक्षित स्वामींचे सेवेशा

विद्यार्थी बाळाजी बाजीराव प्रधान कृतानेक नमस्कार विनति उपरा येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहित असले पाहिजे विशेष राजेश्री काशा बल्लाळ व अरवे रमण [१] याजबरोबर खिजमतगार वगैरे माणसे देऊन हिंदुस्थान प्राते कामगिरीस रवाना केले आहेत मागाहून याजबरोबर आणिक सरजाम पाठवावा लागतो, त्यास आठ दहा दिवस सातारियास राहतील त्यास याचा समाचार घेत जावा जागा राहण्यास द्यावी रा ४ मोहोरम बहुत काय लिहिणे हे विनति

ले १६५ }
[३८८] }

{ श १६८० मार्गशीर्ष व २
ता १७ १२ १७५८

श्री

अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य राजश्री रामाजी अनंत गोसावी यासि-

सेवक बाळाजी बाजाराव प्रधान नमस्कार उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लिहित जाणे विशेष राजश्री दत्ताजा शिंदे व जनकोजी शिंदे कोठे आहेत, काय मनसुबा करितात, ते वरच्यावर कळले पाहिजे याजकरिता निरतर लिहित जाणें वजाराचा अगत्यवाद चिरजीव राजश्री, दादास आहे त्याचा पक्ष धरून नजीबखानाचें पारपत्य करावें लाहोरचा नवा मुखस सोडविला तेथे अदीनाबेग ठेविला होता तो मृत्यु पावला यास्तव तेथील बदोबस्त चागला जाला पाहिजे याजकरिता दत्ताजी शिंदे याणीं तिकडे जाऊन यथास्थित बदोबस्त राहे ते अगत्य करावें बगाल्याकडीलहा काम मातबर आहे तेथें पैका मेळवावयाची जागा आहे लाहोराकडील बदोबस्त असिल्यास मनसूरअलीखानाचे लेका-सारिखा मातबर सोबती करून भारी फौजेनशा जावें जरब देऊन पैका मातबर मेळवावा पट्ट्याकडील व बगाल्याचा मुखस सोडवावा ठीक पडल्यास वजीरासही समागमें न्यावें परंतु त्याचें येणें पेचपाचामुळें घडेल असें दिसत नाहीं दत्तबा चित्तावर धरतील तें करतील दुसरियाचे सोबतीचा भरोसा कशास पाहिजे ? तसे मनसूरअलीचे लेकापासून काशी प्रयागची नजर व आणखी कित्येक बाबती त्याजकडे लावून पैका साधेल तरि साधावा एक लाहोरचा बदोबस्त असल्यास हें करावें साराश सरकारच्या कर्जास ऐवज मातबर मिळे असा मनसुबा करून पैका मेळवणें विस्तारें उभयतास लिहिले त्याजवरून कळेल जाणजे छ १५ रबिलाखर बहुत काय लिहिणें लेखनसीमा

सातारे हें औरगाबादेजवळ आहे हें दीक्षिताचें जहागिरातील एक गाव होय

ले १५६ }
[३७३] }

{श १५८० माघ व १२
{ता ४-१२ १७५९

॥ श्री ॥

ठ अखडित लक्ष्मा अलकृत राजमान्य राजश्री रामाजा अनन गोमावी ग्रामि
सेवक बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार उपरि यथील कुशल जाणोन
स्वकीय कुशल लिहित जाणे विशेष तुम्हाकडून पत्र बहुत दिवस येऊन वर्तमान
कळत नाहा राजश्री दत्ताजी शिंदे याचा मारवाडचा मातबर पैका उगवणे त्याचा उगवा
वयाचा विचार कसा केला तो लिहिणे व लाहूर, बगाला व पट्टणें हे तीन
मनसुबे प्रस्तुत मशारनिलेस मातबर आहेत त्यास लाहोरास चिरजाव राजश्री दादानीं
अदीनावेग सुभेदार करून ठेविला होता, तो मृत्यु पावला त्याचा नायब
लाहोरास आहे तो तुमचे उपयोगा असला तर कोणी सरदार फौज देऊन तिकडे
पाठवून बंदोबस्त करावा बगाला, पट्टणें यास स्वारी करावी मातबर पैका कजाबदल मेळवावा
बगाल्यास क्रोड दोन क्रोडी पैका मिळे अशी जागा आहे भारा पैका मेळवून कर्जाची
परिहार करून फौज ताजी राखावी असा विचार झाला पाहिजे पट्टणें हस्तगत करावें, तें
स्वळ घ्यावयाचेच आहे खासा दत्तबा व जनकोबानां मातबर फोजेनिशी तिकडे जाऊन
पट्टणें घ्यावे, तेथे छावणी करून राहवें तेथून बगाल्याचा मनसुबा करावा तो चिरजीव
राजश्री दादा बादज बरसात हिंदुस्थानास येतील तदोत्तर चिरजीव मशारनिलेना बगाल्याची
स्वारी करून मातबर पैका मेळवावा गुदस्ताप्रो बगाल्याची मामलत चुकवावयास वकील
तुम्हाकडे आला तर चुकवू नये बगाल्याकडील मातबर पैका आल्याविना कर्जाचा परिहार
होत नाही भारा फौज जाऊन क्रोड दोन क्रोडी पैका मेळविला पाहिजे जर फौज न
जाता पन्नास साठ लक्षावर मामलत चुकवितील तरि चुकवावी असें न होय तरि चिरजीव
तिकडे आल्यावर मनसुबा करावा प्रस्तुत तुम्ही पट्टणाकडे जाऊन पट्टणें काबीज करावें व
सुजात उदवला कडील दोन तीन कामें आहेत काशी, अयोध्या, प्रयाग, घ्यावें चिरं
जीवाजवळ काशी, अयोध्या घ्यावयाचा करार केला आहे प्रयागची+ रतबदल आहे तोही
मनसुबा सोहळतीनें होईल तरि करावा साराश उमदे मनसुबे करून, पैका भारी मेळवून
कर्जाची ओढ वारून, फौज ताजी राखावी मुरतवें करून हेच मर्जी आहे गुदस्ता अवकाश
नवता यास्तव बारावर मामलत र॥ विठ्ठल शिवदेव याणीं चुकविली यदा मोठें काम
ऐवजाचें तेंच आहे जर दिल्लीस पन्नास लक्षावर एकसाला लागली तरीच विल्हे लावावी
ते सुबे बोले देणार नाहीत, परंतु जबरदस्तीनें मशारनिलेनी पट्ट्यापावेतो चालून जातील
तेव्हा नरम होऊन मातबर ऐवज देतील दिल्ली प्रातीं नारो शकर अथवा आणखी कोणी
दोन तीन हजार फौज ठेवावी यदा लाहोराकडील ऐवज आणून जरूर हुजूर पावता करावा

+ काशी, प्रयाग, हीं ठिकाणें घेण्याविशीं पेशव्याच्या मनात फार होतें पण
स्थाप्रमाणें घडून आलें नाहीं हें पत्र व मागील मसळती फार मोठमोठ्या आहेत ह्या पार-
पडल्या तर हिंदुस्थानाचें संपूर्ण सार्वभौमत्व पेशव्याकडे आलें असत २ बारा लक्षावर

करावा अताजी माणकेश्वर यास परिच्छिन्न हुजूर यावयाविशा लिहिले आहे त्याचे हवा ल्याबाबद राहिली असेल तरि सक्त ताकाद करून उगवेसे करावें वजराकडे त्याची फौज किती व चाकर किती महिने होती, मेरट वगैरे महालाचा ऐवज त्यास वसूल किती जहाला, हुजूरचे तैनातजाबत्याची फौज चार पाच हजार आहे, ऐसें ते लिहीत असतात परंतु वजराकडील फौज व हुजूरचे कराराची फौज दोन्ही मिळोन पाच सहा हजार असेल हे ते मिळोन घाल्मेल करीत असतील यात सशय नाही याचा शोव ते आले तरि करावा यात सरकारची मातबर किफायत आहे गणतीचे निकडीची सधि पाहून, महिनेमहाल फौज चाकर ठेवून, गणतीची भरती करून दाखवावी, मग दूर करावी, हा प्रकार त्याचा आहे येविशींचा शोव पूर्ता करणें भीड न धरणें जर भीड धरणें असेल तरि मोघमचौकशी करू नये येथें येतील मग जसें बनेल तसे वेले जाईल जर चौकशी करणें तर फारच सख्तीने खावदगिरीने करावी सर्व माहीत मेळवून चौकशी करावी मागें जफतींत व फुरोइत+ त्याणा तफावत केली असेल तेही कलमवार ठिकाणी लावणे साराश मळमळीत काहीं न करणें येथील मुख्य वर्तमान इतकेंच कीं, फ्रोंड रुपये कर्ज देणे त्यास अवधी फौज घरीं बसविली, बीस हजार जरूराती कामाबद्दल ठेविली, त्यास पैका देणें आला तीस लाख मात्र कर्जदा रास ऐवज पावला बाकी सतर लाख देणें आहे पन्नास लाख कर्ज तुम्हीं फेडावें एक दुसरें मातबर काम करावें वाटणी वगैरे अर्थ ध्यानात न आणिता खामखा कर्ज फेडावें जाते समयीं दूतबा बोलोन गेले त्या गोष्टीवर भरोसा आहे ये विशा उभयतासही पत्रें याच प्रकारें लिहिला आहेत तरी उमदें काम होऊन पैका भारी मिळे ते गोष्ट करणें जाणजे छ २५ जमादिलाखर* आठ दिवसा आडमागील पुढील वर्तमान लिहीत जाणें यदा के दा रा सx जाणें जहालें होतें इमारत बहुत उत्तम जहाली पाण्याचें तळें बळकट रुद चुनेगची जरूर बावावें ऐवडें राहिलें आहे तेही फावलेमानीं करावें वरचेवर स्वारीचें वर्तमान लिहीत जाणें वजरीराचा लगाम जरूर राखणें बहुत काय लिहिणें हे विनती

+मामलेदार कायद्याविरुद्ध दंड घेत असत ते

ले १६७ }
[३२०] }

{श १६८० फाल्गुन व ७
{ता २१-३-१७५९

श्री

पु॥ राजश्री दत्ताजी शिंदे व जनकजी शिंदे गोसावी यासि
आशीर्वाद उपरि वजरीराचा विचार सुधा नाही, यास्तव मनसूर अली खानाचे मलेकास

~ येथून खुद्द नानासाहेबाचें हस्ताक्षर

x केदारवाडी किंवा लोहारें हा दक्षिणेंतला गाव असावा (पहा स्थ सू)

+ मनसूर अली=सफदरजग याचा मुलगा शुताउद्दौला

वजीरी दिल्लीने पन्नास लक्ष रुपये देतो, परंतु येथील मर्जा कशी असेल ते कळना यास्तव न केले, पुनरपि करावयाविशा आना जालिया लाहोराहून येऊन कार्यसिद्धी करू, सरकारचे कर्ज फेडू, म्हणून लिहिले ते अक्षरशा अवगत जाले ऐशियास मातबर मनसबा करून कज फेडावे हे आपणासच योग्य जाहे परंतु गाजुदीरानास X येथूनच स्थापिले त्यापासून हरएक अतर करारात पडावें मग त्याचा मुलाहिजा काय आहे ? काशी तो पूर्वी मनसूरअलीच्या लेकाने चिरजीव दादा दिल्लीजवळ असता आपण होऊन द्यावयास कबूल होता जर त्यास वजीरी देणे तरी काशी, प्रयाग हीं दोन्हा स्थळें ध्यावीं पन्नास लाख रुपये दिल्लीचे वजारत देणे हे काहीं फार नव्हे परंतु बेरीज मात्र बोलावी, रुपये द्यावयास दोन तीन वर्षे लावावा, याप्रमाणे रुपये देऊ केले तरी काय कामाचे ? एका वर्षात रुपये रोख द्यावे, या तिही गोष्टी कबूल कराव्या तुमची पक्की निशा व्हावी वजीर लबाडीस आला तरी सुजाउद्दवलांनीं गगे आलींऱडे सत्वर येऊन तुम्हास नेऊन आपले कार्य करून घ्यावे तुम्ही त्यानें मिळून वजीरी करार करून द्यावी, रुपये द्यावयास दोन तीन वर्षे लावावा, प्रयाग, काशी न द्यावी, ऐसे असल्यास विशेष त्यास वजीरी द्यावी असें नाहीं का कीं, ते पैकेकरी जबर-दस्त, फौज तोफखाना मोठा, जाटाशा त्याशीं स्नेह याजमुळे सत्वरच भारी होतील मोगल लोक आहेत फावले माना आम्हाशा वाकडें वर्तावयास अतर करणार नाहीं यद्यपि इतके दोष आहेत, तथापि पन्नास लाख रोख हातास येतात, काशा प्रयाग येतो, असे लाभ होत असले तरी करावें काशी न दिल्लीया एक प्रयाग व पन्नास लाख रोख दिले तरी वजीराकडे काही अतर ठेवून करावें परंतु त्याची रीत सस्थानिकपणाची दिसते गगेपली-कडील सभाळून असावें दिल्लीचे खटपटींत जीप राहिला नाहीं निरतर तुमचे आज्ञेत चालावें अबदालीचाही शह हमेशा फावले माना दिल्लीवर आहेच पहिला दिल्लीत ऐवज मातबर होता, मुल्लखही फार होता, पादशाहाचा दबाब होता यास्तव मनसूर अलीखान वजीरीसाठा झटत होता आता पादशाई बदवकरीची, खजीना नाहीं, मुल्लख नाहा, अशी जाली याची रीतही गर्भ श्रीमतपणाची आहे यास्तव हें राजकारण खरे लटकें या गोष्टीचा पूर्ता शोध जाटाचे मार्फतीनें व गोविंद बल्लाळ याचे मार्फतीनें पूर्ता करून आपणाकडील इतबारी शहाणा सुजाउद्दवला पावेतां पाठवून सर्व रागरग पाहून जर पन्नास लाख रोख प्रयाग हातास येत असला तरी वजीरी द्यावी नजीबखानास बक्षगिरी दिल्लीयास तीस लाख रुपये देतो म्हणोन लिहिलें ऐशियास नजीबखान पुरा हरामखोर बाट आहे गुदस्ता चिरजीव दादाशीं त्याशीं काहा मजा राहिली नाहीं तो दिल्लीत प्रविष्ट जालिया अबदाली-चेंच दिल्लीत ठाणें बसलेंसें जाणावें बेमान हरामखोर आहे त्यास वाढवणें सर्पास दूध पाजण्याप्रमाणें आहे * फावले मानीं त्याचें पारपत्यच करावें मनसूरअलीचा लेंक प्रयाग न

X येथूनच स्थापिलें—इकडूनच वजीरीच्या कामावर नेमिलें १ दुर्वर्तनाची

* नजीबखानाचें खरें स्वरूप नानासाहेबास किती स्पष्ट कळत होतें तें द्यावून दिसतें

देई, बेरीज मात्र बोलावी, रुपये द्यावयास तीन वर्षे लावावीं, असे करू लागला, तरी गाजु-दीखानाशीं जे जे करार चिरजीवानीं केले आहेत ते कायम करून, ते आपण एक होऊन असावे बाजद बरसात वजार पातशाहास घेऊन नाट बगाल्याच्या सुमारे गेलिया भारी वजन पडेल रोहिले जमीदार बहुत करून सामाल होतील वजीर तुम्ही एकदील होऊन बगाल्याचा रोंख वरावा इकडून चिरजाव सत्वरच बुदेलखटाचे मार्गे प्रयागाजवळ येतील तुम्हीं वजीरास घेऊन अतरवेदींतून यावे भारी दबाव पडून प्रयाग हातास हरतरेने येईल आणि खामखा घ्यावा चिरजीव इकडून व तुम्ही वजीर मिळून तिकडून असा भारी शह पडल्यास मनसूरअल्लाखानाचे लोकासहा मातबर नजर द्यावी जर त्याणे येणे प्रमाणे शह पडताच तुम्हास काशी प्रयाग दिल्ली, नजर भारी दिल्ली, तरी बादशाह वजीरास समजून हर प्रकारें सागून त्यास बक्षीगिरी द्यावी, हा दुसरा प्रकार तिसरा प्रकार वजीर बाहेर न येई तरी तुम्हीच जाऊन सुजाउदवल्यास मेळवून घेऊन काशी, प्रयाग मात्र त्या जकून घ्यावी रुपये न मागता त्यास पट्टणे बगाला हाता निमे देऊ करून तो तुम्ही मिळून जाऊन बगाला सोडवावा, व ऐवजही मातबर मेळवावा या तिन्ही मनसब्यात जो पक्का बनेल तो करावा दिल्लीत लहान वकील लबाड फार बोलत असतात एकाचे पक्के पाचाचे राजकारण आणिले, तरि एकाचे दहाचे अतर ठेऊन उगीच गोष्ट फुगवून राजकारण अडकवून पाडावे निशेस थाक नाहा तुमचा सरळ कारभार यास्तव हरएक राजकारण पक्के निशेचे कोणते हा शोध आपला इतबारी ज्याकडील राजकारण येईल त्याजकडे पाठवून पक्के करून तो मनसबा करावा तूर्त तुम्ही लाहोर प्रांती गेला तिकडेही काम फार आहे याजमुळे उशीर लागेल छावणीही तेच प्रांती होईल तेव्हा हा मनसबा बाजत बरसातेवर जाईलसे वाटतें तथापि सत्वर लाहोराकडील बदोबस्त होऊन छावणास तुम्ही दिल्ली आसपास आला तरि हा कारणें रुबकार पडून येतील तेव्हा नीट शोध करून ज्यात मातबर पैका पन्नास लाख पाऊण करोड कर्ज वारावयास हातास येतातसें दिसेल [तें] तीळमात्र सशय न धरिता करावे छ २१ रजब बहुत काय लिहिणें हे आशीर्वाद पै॥ छ २४ साबान मु॥ सतलजनदी +

ले १६८ }
[३३७] }

{श १६८० फा व ७
{ता २१-३-१७५९

श्री

पु॥ राजश्रा दत्ताजी शिंदे व जनकोजी शिंदे गोसावी यासि

आशीर्वाद उपरि अताजी माणकेश्वरास हुजूर परिच्छिन्न दादानीं मनापासून येथील आज्ञेप्रमाणें बोलाविलें असे असता हरप्रकारे उशीर लावून राहतात आम्हास लिहितात का, दत्तबाना राहाविले यास्तव महिनाभर राहिलो वजीराची दत्तयाची भेट होताच दरमजल

+ दत्ताजी व जनकोजी पजाबात दादाच्या मागून तेथील बदोबस्ताकरिता गेले होते

येतो साप्रत तुमच्या लिहिल्यावरून दिसोन आले, का लबाडी करून रहातात हरप्रकारे एवज हाताखाली घालून हात उगवणार अवरुचा, प्रमाणिकतेचा दरकार त्यांना टाकिलासे दिसते यास्तव पत्रदर्शना तिळमात्र मुलाहिजा न धरिता हुजूर यावया-विशा सख्त ताकीद करावी न येत तरि परिछिन्न बोलावून आणून कैद करून त्यास हुजूर पाठवावे तीळमात्र मुलाहिजा करू नये मागे त्यानीं जितक्या एवजाचे हवाले घेतले होते तो मात्र एवज ताकीद करून उगवावा या सालचे वजीराफुडील अथवा कोणीही एवज अताजीपताचे हातीं न जाय तें करावे तो एवज जमा करून हुजूर करून जरूर पाठवावा अताजीपतास पत्रदर्शनीं न येत तरि कैद करून पाठवावे + छ २१ रजब हे आशीर्वाद

ले १६९ }
[७६] }

{श १६८१ चैत्र व १०
{ता २२-४-१७५९

श्री

राजश्री नाना पंडित प्रधान गोसावी यासि—

छ सकळ गुणाळकरण अखडित लक्ष्मी अळकृत राजमान्य स्ने॥ राजाजी आगरे बजा रतमाब राम राम विनती येथील कुशल जाणोन स्वकीय लेखन आज्ञा करीत असले पाहिजे विशेष — छ ५ शाबनचे पत्र पाठविलें तें छ २२ मिनहूस उदेरीचे मोचेबदास थळचे मुक्कामा येऊन पावलें मुख्यार्थ की, उदेरीत पाण्याची अनुपत्य जहाली आहे वैशाखात तरि भारीच होईल सुरतेकडील बळ तुटलें यामुळे शामल अवसान खाता जाला असता चोरपाईकी अवसान धरून करितो राजपुरीची गलबते गेली उदेरीस साज सामान घेऊन येतो उलटी सलाबत त्याचीच पडोन आली आहे त्याचें पारिपत्य होत नाहीं हें अपूर्व असे किरकोळ उपद्रव मुलकात होतात ते केवळ जजिरे याहूनच होतात ऐसे नाहा उदेरी-हून होतात ऐसे निदर्शनास येतें याउपरि सारीं आरमारें येकत्र होऊन या समयात सर्वांना एकदिलीनें लगट केलियास स्थळ हस्तगत होऊन यावयास अगाध नाहीं येविशीं विस्तारें राजश्री रामाजीपतास लिहिलें आहे म्हणोन नशीहतपूर्वक आज्ञा केली ऐशास उदेरकराचे व जजीरकराचे पारिपत्याची योजना होऊन राजश्री शकराजीपतास व राजश्री नागोपतास व राजश्री रामाजीपतास पत्रें सादर जालियाची आज्ञा छ १४ मिनहूचे पत्र खास दस्तुराचे मुजरद जासुदा समागमें आलें तें छ १८ तारखेस माहे मजकुरी पावलें आज्ञेचे निकडी प्रमाणें वसैपैका व राजश्री नारोपतीं आरमार सुद्धा येऊन पावावे सारे येकत्र होताच जीवाभ्य श्रमेंकडून श्रम साहसास अतर न करावे हाच वस्त धरून आरमाराची प्रतीक्षा आज पावेतो करीत आहों तथापि अद्याप येऊन पावलें नाहीं पत्राची विनती लेहून

+ अताजी माणवेश्वराकडून एवज बरोबर येत नव्हता असें या पत्रावरून स्पष्ट होतें ह्या प्रकरणीं होळकराची कैफियत पृष्ठ २१ टीप ४१ पहावी

पाठविली आहे त्यावरून सेवेशीं निवेदन जहालेंच असेल अखेरीचे दिवस अवकाश बहुतसा राहिला नाहा आज्ञेचा अर्थ निकडीचा जाणोन येथून मुजरद महागिरी मशारनिळे शकराजीपताकडे व नारोपताकडे पाठविली आहे त्वरेने यावे म्हणोन लिहिलें असे वरकड किरकोळ उपद्रव चोरी छपीनें उदेरीहूनच होतात जजिराहून होत नाहा म्हणोन तरि उदेराचे मोर्चेबदास चौक्या कुलाबापासून थळ नवगावचे खाडी पावेतो आम्हाकडील नवगावापासून केहाम, आन्हास, सातवेन, माडवें, रेवस पावेतो राजश्री महादाजी रघुनाथ याहीं रेवदडकर रायगड भोरपकर लोक जागा येउन बदोबस्त केला आहे उरण खाडीची खबरदारी उरणाहून होत असता उदेरकराची महागिरी तडीस लागावी ऐसे नाही एक दुसरा होडीवर काळोखे रात्रीस येत जात असेल तरीच कोठे आग लावावी, घोंडे मारावे हे उपद्रव होतात याजवरून नित्य चौकीदाराचें पारिपत्य करणे तें करीत असो, व राउताचा छबीनाही होतो खबरदारीस आम्हाकडून व महादाजीपताकडून अतर पडत नाही विरवाडी, माडळतपा, अष्टमीकडून चोर येउन तुमचे टापियात रयतेस मारामार

उपद्रव केला जजिरकर प द म (पद्म ?) दुर्गकरी ऐसे रयतीजवळ सागत गेले त्याचे शोधस आम्हाकडील व मशारशिळे महादाजीपताकडील लोक मुलखात घालून रात्रदिवस शोधस लागलोंच आहों जजिरकरास व प द म दुर्गकरी यास बदरें अनकुल व राना जगलाचा आश्रय

शिक्षा

बहुत रानात दबा देउन, काळोखे रात्रीचे सध्यातून चोरी कर्म आचरतात तिकडील मामलेदार खबरदारी करीतच आहेत साराश योजिले मनसबेयाप्रमाणें येखादे जागा निकडीचा प्रकार या समयास व्हावा हेंच कार्याचें आहे श्री कृपेने व आपले तपोबलें कार्य सिद्धि होउन आल्यास सारेच उपद्रव दूर होतील जळमार्गे उदेरीस सामान चोरी छपीनें नेतो त्याचे बदोबस्तास आम्हाकडील गुराबा गलबते महागिरिया दक्षिणभागी मार्ग अवरों घोन ठेविल्या आहेत याचप्रमाणे उत्तरभागी महागेरिया व गलबते मा. निळे महादाजीपताकडील येउन रात्रदिवस छबिना होत असता उदेरीस मुबैसमीप काळोखे रात्रीस चोरी-छपीनें महागिरी येते जाते, त्यांचे पैखीस आरमारकरी लाविलेच आहेत गाठ पडता जीवाभ्य श्रम करून दस्त करायास चुकणार नाहा फाल्गुनमासी रात्रौ महागेरी येता आम्हाकडील आरमारकरी यानीं पिच्छा केला तडीस येता रेवदडकराहीं मर्दुमी करून कोंडून दस्त केली या प्रकारचें वर्तमान आहे दर्या अफाट चौगीर्द आरमार परीघ असावा सारें आरमार येकत्र जडाव जालियावर चित्तानरूप सेवा घडोन येईल व यावी, हाच कस्त व उभेद असे स्वामी सेवेचे ठायीं आम्हापासून कसूर कोताई हा काल पर्यंत जाली नाही व पुढेही होणार नाही हेच निष्ठा मनोमानसा असेच अतरसाक्ष आपण समर्थ आहात राजश्री रामाजीपतही लौकरीच येणार, येतील त्याचे अनुमते श्रम साहसास दुसरा विचार

घडणार नाहा रा। छ ४ माहे शाबान बहुत काय लिहिण कृपा वर्तमान असावी हे विनती [मानाजा आगरे ऋतुपर १७९८ त मरण पावल्यावर रघुनी गादावर आला त्याचे पत्र

मोतब
सूद

ले १७० }
[८३] }

{ श १९८१ चैत्र व ७
{ ता। १९-४-१७५९

॥ श्री ॥

राजश्री भाऊ गोसावा यासि—

छ सकळ गुणाळकरण अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य—स्ने॥ राघोजी आगरे चजारत माव रामराम विनति उपरि येथील मुशळ जाणून स्वकीय कुगळ लेखन आज्ञा करीत असले पाहिजे विशेष छ १४ शाबानचे स्वहस्ताक्षर पत्र आले ते छ १८ मिनहूम मौ। थळ उदेरीचे मोर्चेबदाम प्रविष्ट जाहलें गारवाभिद्दिस पावलो श्रवणेकडून मतोष जाला सुरतेकडील आरमार राजश्री नारोपत महवर्तमान आठा दहा रोजान येईल सर्व एकत्र होऊन उदेशत पाणी नार्हासे जाले आहे या समयात मारागिरा करून लग्न करावा म्हणोन आज्ञा केली आज्ञेचे अन्वयात सविस्तर विनती श्रीमत पत्रप्रदान याचे सेवेशीं लिहिली आहे, त्यावरून निवेदन होईल आम्हास आपली आज्ञा होईल त्याप्रमाणे वर्तणूक करावी श्रम साहासास अतर न करावें, हेच निष्ठा दुसरा विचार नाही म॥ निल्ले नारोपतास व वसैस आज्ञापत्रे जाऊन पावलाच असतील त्याप्रमाणे आरमार व महागेरिया अविलंबे येऊन पावालियास शत्रूवरी निकर्ष होऊन येई, मुख्य गोष्ट सारा आरमाराचा जडाव व महागेरिया मारागिरीचे पोचते सामान अल्प अवकाशकडून आल पाहिजे विलंबावर गेलिया अखेर मुसुब आली आहे वारा, तुफान जालें म्हणजे आरमाराचा टिकाव होणार नाही येविशीं राजश्री महादाजी रघुनाथ याहीं लिहिलें आहे, त्यावरून सविस्तर श्रुत होईल राजश्री साबाजी प्रभु जाऊन पावालियावारी हलाखीचें साधत वर्तमान निवेदन केले असेल व करितील अनुकूलतेविशीं सर्व प्रकारें भरवसा आपले कृपेचा आहे विस्तारे विनती ल्याहावी तर सर्वजाण आपण समर्थ आहेत रा। छ २१ माहे शाबान बहुत काय लिहिण कृपा लोभ असो थावा हे विनती

शिक्षा

मोर्तब
सूद

ले १७१ }
[३८७]

{ श १६८१ वैशाख शु ६
ता २५-१७५९

॥ श्री ॥

अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य राजश्री रामाजी अनंत गोसावी यासि सेवक बाळाजी बाजीराव प्रान नमस्कार उपरि यथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहित जाणे विशेष सुजायतदौलाजवळून पन्नास लाख रुपये घेउन वजीरी द्यावी, अताजी माणकेश्वर यास दिल्लीच्या कारभारातून काढावें, हा मनसुबा, दुसरा, नजीबखानाजवळून तीस लाख घ्यावे त्याहून तिसरा आपणच पातशाहातेचा बदोबस्त कारवा याचें सेवटवर कसे ते ल्याहावें, तोपर्यंत लाहोराहून थेंऊ म्हणोन लाहुराचे पत्रां मजकूर त्यास वजीर दादानीं सर्व प्रकारे आपले करून ठेविले [ते] निर्बल आहेत याजपासून केल्या करारात अतरही काहीं नाहीं ऐसें असोन सुजाअतदौलाचा मनसुबा करणे योग्य नाहीं तत्राभि करणें तेव्हा जर पक्षा निशा पन्नास लाखाची सहा महिन्यात होती असें दिसल्यास, वजीरा+ जवळून केल्या कारभारात अतर मातबर पडल्यास, वजीरावर जाटानीं व सुजाअतदौलाना एक होऊन यावें तुम्हा सुजातदौलाचा पक्ष न करावा जर सुजातदौलाचें पक्षें राजकारण नाहा तर वजीर पातशा बाहेर काढून सुजातदौलाचे पारपत्य करून मातबर पैका मेळवावा जर हे गोष्ट वजीरा जवळून न होय, बाहेर न निघे, तेव्हा दिल्लीतील कारभार वजीरावर सोपून सुजातदौला व आपण एक होऊन काशी प्रयागचे काम करून घेऊन, पूर्वेस जावयास सुजातदौला सामोल करून घेऊन, त्यास निम्मे बगाला देऊ करून मातबर पैका मेळवावा लाहोर आतींचा बदोबस्त उत्तम प्रकार करावा चिरजीव दादानीं अबदाली ठेविला होता, त्याचाच कोणी मातबर इतबारी ठेवून तो कारभार नीट करून सारा पैका हुजूर येई तें करावें इतकें करून दिल्लीतील बदोबस्त होऊन पूर्वेस जावयास बाजद बरसात ठीक पडेल यदा छावणी दिल्लीची कराल तेव्हा सोई पडेलसे दिसते अताजी माणकेश्वर यास वारवार हुजूर बोलाविले असता येत नाहीं वजीराकडे पन्नास लाखाचे हिशेब काढून तेथेंच गुतले कित्येक लबाड्या करितात त्या तुमचे प्रत्ययास येऊन त्यास ठेऊ घेता, मेरट वगैरे परगणे मधींच खातात, वजीराजवळ हजेरी बारा हजार फौजेची लटक्रीच देतात, ही चौकशी करीत नाहीं, अपूर्व आहे याउपर त्यास पत्र पावताच हुजूर पाठावणे सुप्रयुक्त आले तर बरें, न आले तर धरावे, लुटावे, माल सर्व सरकारात लावावा मेरट वगैरे सर्व महाल सरकारात लावावे वजीरावर पाच लाख रुपयाची वरात चिरजीवानीं दिली आहे ती सरकारात वसूल घ्यावी त्यास याउपरि एक पैसा न द्यावा जर ही गोष्ट जबरदस्तीने न करता अताजी हुजूर आला तर त्याचा एक लेक हजार राजतानिशीं ठेवावा बाकी फौज वजीराजवळ चाकरीस पाहिजे ते दुसरी नेमून द्यावी परंतु अताजीस ठेऊ नये याउपरी त्याचा काहीं एक मुलाहिजा न करिता कैद करून पाठवणें तुम्हीं, कारभारी भिडेस न पडणें जाणिजे

+ वजीर-अब्याजुदीनखान हा मराठ्यांचा हस्तक रोहिले याच्या विरुद्ध होता

नजीबखान बाट, अवा अबदाला त्याचे राजकारण न करावे सुजातगाला व जाट एक जहाल्यास भारी उपयोगा नाहात यापेक्षा आहेत वजार ते फारच उपयोगी परंतु सुजात-दौला साहा महिन्यान पन्नाम लाख रुपये खुरेखुरे देतात, या वजीराजवकून एक दोन मातबर, अतरे याची तगेरी करावयाजोगा जहाल्यास सुजातदौलाचे काम जरूर कराव मातबर लाभ सोडू नये याचा विस्तार उभयता सरदाराम लिहिला असे तो मनात आणून उत्तम दूर-दर्शाने सरकारात मातबर लाभ होऊन, येथील लक्ष्याने वर्त [न] एसे प्रकारे जे तुमचे तेथील माहितगारीस वनेल ते करण वरचेवरी कच्च वर्तमान लिहीत जाण जाणजे ४ ४ रमजान बहुत काय लिहिणे अताजीपतास जरूर हुजूर पाठविणे सहसा रजवन्ल ऐकू न देणे लक्षा प्रकारे वजीरासच राखावे कदाचित तो करारात वाकडा वर्तत असला तर मात्र मातबर लाभ पुर्ता दृष्टीस पडला तरच सुजातउद्दवलास हाती धरावे परंतु काशी, प्रयाग हरतज-विजेने साधावा विशेष काय लिहिणे वजाची चिता दत्तवास अमेलच जाणजे लेखनसामा

ले १७० }
[३६५] }

छ ४ जिल्काद सातन

{ श १९८१ ज्येष्ठ व ०
ता १-१-१७५२

श्री

राजश्री रघुनाथ रावजा गोसावा यासि

श्रीमत प्रताप गुणवत ऐश्वर्य कुसुमविलसितैकवतस श्रेष्ठप्रभाव स्ने॥ महाराव जसवत निंबाळकर दडवत विनती उपरि येथील क्षेम तागा० छ १६ सवाल जाणोन निजानद लिहिणे विशेष लाला विजनाथ यानी श्रीमताचे प्रातापासून व आमचेही तालुकिया पासून रुपये धेतले सरकारचे ऐवजाचा निकाल करून घेऊ तेव्हा तुमचेही तालुकिया पासून लालानी धेतला पैका त्याचाही त्याजपासून निर्गम करून घेउन पावता कर, ऐस राजश्री आवाजीराव याना आम्हास वचन केले ऐसे असता प्रस्तुत वचनाप्रमाणे घडोन येत नाहा सदरहु मजकुराचे राजश्री रामचद्रपतहां वाकीफ आहे विस्तरें येविषया विनती करतील साराश राजश्री आवाजीराव यामि सरकारचे पत्र सादर व्हावे की, वचन केल आहे त्या प्रमाणे निर्वाह करावा हे विनती

१७३ }
[३९०] }

{ ग १९८१ आषाढ
जुलद १७५९

श्री

राजश्री नानासाहेब गोसावी यासि

छ श्रीमत महदैश्वर्यनिधान श्रेष्ठाभिधान महेश्वरानुसधान स्नेहाकित आनदराव निंबाळकर कृतीनेक दडवत विनती येथील कुशल जाणून खानद लेखने सदैव आनद दिल्ला पाहिजे विशेष कृपा करून पत्र व राजश्री माधवराव रघुनाथ पाठविले, पत्री व मानिल्ल्या जवानी आज्ञा जे, अजनडोह येथील बाजारास अटकाव केला आहे, तो तूर्त न करावा राजश्री साबाजी नाईक व महादाजी नाईक स्वारीस गेले आहेत, ते आल्यावर त्यास सांगोन विल्हे

पत्रे जाईल ऐशियास आम्हास आज्ञा प्रमाण येविषया राजश्री महारपत खिजमतरावजी नीं पूर्वीं सेवेत विनती केली असेल व प्रस्तुतही करतील साप्रत पूर्वत प्रमाणे बाजार मार्ग चाली लागला, ह व्रत राजश्री माधवराव सविस्तरे निवेदन करतील त्याजवरून श्रुत ईल हे विज्ञप्ति X

ले १७४ }
[३६६]

{श १६८१ आषाढ शु १०
{ताा ८-७-१७५९

श्री

राजश्री पत प्रधान गोसावा यासि

श्रीमत् सदगुणनिधान कृपाविधान प्रतापवरिष्ठाभिधान निरतर भगवदनुसधान साव-
न स्ने॥ महाराव जसवत निंबाळकर दडवत विनती उपरि येथील क्षेम ता छ १०
इत्काद जाणोन निजानंदलेखन करावें विशेष कृपापत्र उत्तमावसरीं पावोन सतोष
हाला राजश्री विठ्ठलराव व गोविंद खिजमतराव याचे जरूर आहे मशारनिलेपाशा काहीं
जकूर सागोन आपल्यासि कळो द्यावा लागतो तर उभयतास सत्वर पाठवणें म्हणोन
ता आज्ञा ऐशियासि उभयताच शरीर भावनेचे वर्तमान याजपूर्वीं तपशिलें सास लिहिले
हे निवेदन जहालें असेल गोविंद खिजमतराव याजकडे पत्र पाठविले होते उत्तर आलें
श्री कृपेकरून काहींसा आराम आहे थोडियाच दिवसात येतो ऐसें लिहिलें असे
व्रजमतरायाचे दोघे धाकटे बध्ही आहेत त्याजपाशीं मजकूर आज्ञा करावया
स्य असल्या आज्ञा जहालिया त्या एकास सेवेशीं पाठविले जाईल हे विनती

ले १७५ }
[१४५]

{श १६८१ भाद्रपद व १३
{ताा २८-८-१७५९

श्री

सेवेशा नारायण भास्कर साष्टाग दडवत विज्ञापना ऐसिजे गोवेकर फिरगी याकडे
जपुरांतून पेगाम लागल्याचा मजकूर निराळे विनतीपत्रां लिहिला आहे याजवरून सेवेशीं
निवेदन होईल फिरगी यदा पूर्तकालाहून जाहाजें आल्यानतर वळवळ करिता राहात
हीं या गोष्टीस स्वामींच्या प्रतापाचा दबाव असिल्यानें उत्तम आहे दबाव हाच कीं,
कड टोपीकर वगैरे यास राजपुरीचे मसलतीमुळें पत्र सादर जालीं असतील त्या प्रमाणें
निवेकरासही पत्र सादर व्हावें कीं, जजिरे दडा राजपुरी याजवर सरकारची मसलत आहे,
रे तुम्हीं आपलीं जाहाजे सजुता करून सामान सरजाम सुद्धा तयार हाऊन जलमार्गे
रून सामील होणें कदाचित् राजपुरीवाले तुम्हास लाभ लोभ दाखवून आपले कुमकेस
लावतील व तुम्ही ममतेस गुतोन त्याचें साहित्य कराल तरि आधीं तुमचें पारपत्य हाईल
जपुरीवाल्यास तबी करून जजिरे सगकारात घेणें हें तों जरूर आहे त्या प्रोा थोड

क्याच दिवसात सिद्धीस जाईल परत तुम्हां तु र द रा ज पाहोन वर्तणूक करणे म्हणोन पत्र व त्यातच मजकूर ल्याहावयाचा सेवकास सुचला लिहिला जातो जे तुळाजी आगरे याजवर सरकारची मसलत पेशजी जाहाली होती तेसमयीं तुम्हां त्याची कुमक उपराळा करावयाची कबुलात करून आडीच लक्ष रुपये आगऱ्याकडून तुम्ही नेले आहेत त्यास आगऱ्याचा मुलुख व कोट किल्ले दरोबस्त सरकारात घेतले मालीयत व खजाना जेथे जेथे त्याचा सापडला तो सरकारात आणिला तुम्हा त्याजकडून रुपये नेले आहेत ते सरकारचे आहेत तरि सदरहू ऐवज पाठवून देणे म्हणोन पेशजी तुम्हास लिहिले अश्रता अध्यापवर पाठवीत नाही हे गोष्ट कार्यास येणार नाही हल्लीं देखत पत्र सदरहू रुपये सेवकाचे पदरीं घालून हुजूर पाठविणे तैसेच सौधेकराचा मुलूख आहे तो सरकारचे स्वराज्य आहे ऐसे असता कूर्मगट व सदाशिवगड हे दोन्ही किल्ले तुम्हां घेऊन ठाणीं ठेविला आहेत म्हणोन कळलें, तरि हरदू विम्यावरील तुम्हा आपला ठाणीं उठवून, किल्ले खालीं करून, सेवकाचे स्वाधीन करणे व याचा पावती घेऊन हुजूर पाठवणे आणि तुम्ही भाद्रपद शुद्ध चतुर्थी होता आपले सामान सुद्धा येऊन राजपुरी जवळ सरकारच्या फौजास सामील होणे येणे प्रो ता तुम्ही केल्यास तुमचे सस्थानचें व तुमचें कल्याण आहे, न केल्यास तुम्हास नतीजा पोंचेल स्पष्ट समजोन वर्तणूक करणे, म्हणोन पत्र व गोवरनदोर राजा व सकटतार दिवाण यास वरें साबाक [ला ?] दस्तुर येऊन सेवकास आज्ञा जाल्या गोमातकास जाईन हे गोष्ट जाल्यानें फिरगी दबाव खाऊन आपले ठिकाणीं रहातील वळवळ करूं शकणार नाही महाराजाचे ध्यानास आल्या येणे प्रो ता पत्रे वरें पाठवावयाची आज्ञा करणार स्वामी समर्थ आहेत व येथून सेवकाची खानगी उत्तम प्रकारें करून द्यावयाविशीं जिनुबा सबनीस यास आज्ञा असावी सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले १७६ }
[१४७]

{ श १६८१ भाद्रपद शु ६
ता २९-८-१७५९

श्री

सेवेशीं नारायण भास्कर साष्टांग दडवत विज्ञापना गोंवेकर फिरगी याकडील बात मीचा मजकूर तरि, राजपुरीहून ज्येष्ठ अखेर माशीं गलबतावरून वकील येऊन नेहमीं गोब्यास येऊन राहिला आहे त्याजकडून गलबत राजपुरीस जाऊन मागती सांप्रत आलें जंजिन्यावर मसलत श्रीमताची जाली आहे, जंजीरा घेणार, त्यास या समयास तुम्हा आपली कुमक उपराळा जळमार्गे करावा, सामान सरजाम आपणास पोहोचवावा, आपली शरम यां वरतीं तुम्ही राखावी तैसेच मर्दनगडास तुमचा मुख्य राजा मारला गेला असता तुम्ही आजि पावेतो काहीं प्रतिकार दाखविलें नाही, तरि मर्दनगडाचा सुड घ्यावा, येविषयीं दू सु त व जे करतात परतु आजवर फिरगी याजवळ जमात किंवा लढाईचा पोखता सरजाम नाही दरसाल जहाज एक येते, व तीन वर्षांनीं चार पाच

गल्या व मोठा जाहाजे तारकती सु व रा चीं यावीं त्यास हे तिसरे साल आहे यदा भाद्रपद भाशीं गणेश चतुर्थी माजी पाच जहाजे घेऊन नवा राजा येणार तीं जाहाजे पूर्तकालाहून आल्या उपगतीक आधा मर्दनगडचे गळीं पडावें, हा त्याचा मनसबा आहे बादज शाम* लाचा याचा करार मदार होऊन वर्तमान आढळेल त सेवेशी लेहून पाठवान सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना *

ले १७७ }
[१४८] }

{ श १६८१ भाद्रपद शु ६
ता २९-८-१७५९

श्री

सेवेशीं नारायण भास्कर साष्टाग दडवत विज्ञापना सावताचा व गोवेकर फिरगी याचा हर्षामर्ष गतवर्षापासून लागला आहे न्यास गोमातकचे खाडी आलीकडील मुख्य याणीं घेऊन सारे मुलकाची जमी केली रहाता तीन ठाणीं राहिली येक हळर्ण, दुसरी डिचोली, तिसरें तेरेखोल. या तीन ठाण्यात फिरगी यांचे लोक आहेत ठाण्याबाहेर नाक्या नाक्यावर चौक्या यांच्या बसल्या आहेत सामान बाहेरून जाऊ पावत नाहीं दोन तीन जुजे याचा त्याची जालीं त्यात फिरगी यांचे सामान बहुत बराच, दारू गोळीची मोठी मार तथापि एक दोन वेळां याचा जोरा होऊन फिरगी मोडून माघारे घातले वीस बावीस फिरगी याजकडे सापडला त्यास आणून कैदेंत ठेविले आहेत साप्रत फिरगी याजकडून बोली चाली लागली आहे त्याजकरिता वाडीस फिरगी होते त्यापैकीं एक दोघे गौब्यास गेले आहेत परस्पर याचा त्याचा तहरह ब्हावा, खाडी ठाणीं यांचे स्वाधीन करावीं, पुढें याणीं बारदेशात न उतरावे, फिरगी याणीं आलीकडे उपसर्ग न द्यावा, असा कारभार त्याचा घाटत आहे होता होईल ते सेवेशीं लेहून पाठवीन सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले १७८ }
[८४] }

{ श १६८१ आश्विन व ५
ता १०-१०-१७५९

श्री

श्रीमंत राजश्री फतप्रधान साहेबाचे सेवेशा —

आज्ञाधारक दमाजी गायकवाड समशेरबहादर कृतानेक दडवत विज्ञापना येथील

*तुळाजी आगच्यावर पेशजी मसक्त झाल्याचा उल्लेख या पत्रात आहे ही मसक्त सन १७५६ मध्ये झाली तसेच दडाराजपुरच्या मसक्तीचा उल्लेख आहे ती सन १७५९ मध्ये होती 'भाद्रपद शुभा ४ नंतर तुम्ही मामाल ब्हावें' या मजकुरावरून सन १७५९ च्या भाद्रपद शुभा ४ चे पूर्वी ८।४ दिवसात हें पत्र लिहिलें असावें पण भाद्रपद शुभा ६।७ आहे

शेम तागाईत आश्वीन कृष्ण पंचमा पावतो माहेबाचे कृपाकटाक्ष करून यथास्थित असें विगेष साहेबाकडून आज्ञापत्र सादर जाहाले ते उत्तम समया प्रविष्ट होऊन अक्षरशहा विलोकनें परम प्रमोद जाहला पत्रा आज्ञा का, ' चाचवे व जाफराबादकर एकत्र होऊन, लोक जमा करून, जाहजावर चढवून राजपुरीस कुमक पोहचवावी, मन माने तैसा उपद्रव करावा, ऐशी तरतूद करितात त्याजला उत्तम प्रकारे ताकिदीचा पत्रे लिहावीं आणि बदोवस्त करावा " ऐशा आज्ञा सादर होताच जाफराबादवाले व चाचवे याशि ताकीद पत्रें लिहून पाठविला आहेत ना, " तुम्हा कुमक जजिरीयाशा परिच्छिन्न न पाठविणे यद्यपि न ऐकिले तर पारपत्य यथास्थितपणे होईल " त्या प्रार्थी कमाविसदार नाहींत जोरतलबी मुख तेथील भुमे आहेत त्यास पत्रे लिहिलीं आहेत व घोमे वगैरे बदराचे कमाविसदारास एतद्विषयीं लिहिले आहे, व फोजही त्याचे बंदोवस्तानिमित्त खाना जाहाली आहे सेवेशा श्रुत होय व विनार्थी

ले १७९ }
[९६] }

{ श १२८१ कार्तिक व ०
ता ७-११-१७५९

श्री

चिरजाव राजश्री नाना यासि-बाळाजी बाजाराव प्रधान आशिर्वाद उपरि येथील कुशळ जाणून स्वकाय कुशळ लिहीत जाणे विशेष मिया आछनचे मजकुराविशा मुजफरखान यास पत्र लेहून तुम्हाकडे पाठविले आहे त पावले असेल त्यास मिया आछनचा व हबशाचा जोरा होऊन अली नवाजखान याचा तह जाला आपण लोक सुद्धा बाहेर निघालों म्हणून रा॥ महादार्जा केशव याच पत्र उ १० रविलावर शनवारी आले त्यास याप्रमाणे मजकुर जाला, तेव्हा महादार्जा केशव व कृष्णाजी अनत मागे फिरलेच असतील कृष्णाजी अनत येउन कोळ्याचे पारपत्य करावयाचे तरतूदास लागतील मुजफरखान यास पत्र पाठविले आहे, ते त्यास द्यावे ऐसे नाहीं याजकरिता पत्र न देणे व जासूदाबरोबर पत्रे महादार्जा वेशव व अलीनवाजखान यास वगैरे पाठविली आहेत ता पत्रे पाठवावयाच प्रयोजन नाहीं जासूद तुम्हाजवळ जाऊन पावलेच असताल त्यास माघारे फिरवावयास जासूद पाठविले असत, तारी ती पत्रे पावली असतील तर [परत] पाठवणे जाणजे छ १३ रविलोवर बहुत काय लिहिणे- मुजफरखानाना जाऊन जवार घेतली, गभीरगट घेतला याची सलाबत त्यांजवर पडली कोळी मैदानचे जुझणार नव्हत दोन हजार मुजफरखान, सटवोजी जाधव, कृष्णाजीपत तुम्हा जलदीनें जावे उशीर न करावा सत्वर काम उरफेल उत्तम प्रकारे पारपत्य करावे घरातील चोर मळमळित जाहालिया परतले लबाडी करतील हे आशिर्वाद पो॥ १६ रविलावर

३ हें पत्र जजिन्याच्या हबशारारोबर जें युद्ध चाललें होते त्यास अनुलक्षण आहे मागील पत्रे पहा

१ नाना पुस्दरे असावेत २ सुरतकर ३ कोळी—जव्हारचे वगैरे ४ नानासाहेब रोजनिशी भाग १ ले ९८ पहा

ले १८० }
[३६८] }

पौ॥ छ ९ जमादिलाखर सोमवार

{ श १६८१ माघ शु ३
ता २१-१-१७०

॥ श्री ॥

चिरजीव राजमान्य राजश्री भाऊ या प्रति

बाळाजी बाजाराऊ प्रधान आशीर्वाद उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीये लिहित जावे विशेष राजश्री बापूजी बल्लाळ दफतरदार याचे गुजारतेने काहा काम होतें त्याचे काहीं कागदपत्र शहरींहून आणायाने होते ते आणिले त्यातील दोन तीन असाम्या सगमनेरीं होत्या त्यास आणावयाबद्दल हुजूरून बुधा चोपदार व दहा राजत नागो राम याचे देऊन जेजोरीचे मुकामाहून खाना केला होता त्यास चोपदार मजकूर आपणाकडे आला आहे म्हणोन ऐकिले अशास ते कोणी घेऊन आपणाकडे गेला, काय मजकूर तो लेहून पाठविणें तेथे कोणी आलें असेल तर त्याची चौकशी करून त्याचा काय प्रकार तो लेहून पाठवावा खाना छ २ जमादिलाखर सुरू सन इतैन मया व अल्लफ हे आशीर्वाद

ले १८१ }
[१७०] }

पौ॥ छ ४ जमादिलाखर

{ श १६८१ माघ व ७
ता ८-२-१७६०

॥ श्री ॥

चिरजीव राजमान्य राजश्री महीपतराव त्रिबक यासि बाळाजी बाजीराव प्रवान आशीर्वाद उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लेखन करणे विशेष मोगलाशीं छ १५ जमादिलाखर रविवार लढाई भारी होऊन दहा हत्तीवाले त्याजकडील मारले पाडाव हत्ती दहा व चार पाच तोफा जाल्या याप्रमाणें मातबर लढाई झाली तुम्हास कळावे म्हणोन लिहिले आहे चिरजीव राजश्री नाना सुखरूप आहेत कळावे जाणजे छ २० जमादिलाखर सुर सन सितैन मया व अल्लफ बहुत काय लिहिणे हे आशीर्वाद

ले १८२ }
[३७९] }

पौ॥ छ १२ रजब माघ सितैन

{ श १६८२ फाल्गुन शु ६
ता २२-२-१७६०

॥ श्री ॥

चिरजीव राजश्री भाऊ यासि बाळाजी बाजीराव प्रधान आशीर्वाद उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहित जाणें विशेष उदेरीचें काम राजश्री रामाजी महादेव व नारो त्रिबक यानीं जेवतेव करून केलें उदेरीच्या कार्यामुळें दोघात कुरुषता लटकीच वाढली पाहत्या अथें त्यात काहींच जाव नाहीं प्रस्तुत काशास गेले तें कार्य एकरूपतेने करावें तो अर्थ होत नाहीं कोणी मातबर पाठवून उभयतासच ठीक हमवार करून कार्यावर पडत तें करावें असा कोणी योजक नाहीं उभयता पुण्यास असता पेच वाढला होता तो रा०

नाना पुरदरे बरोबर होता असें दिसते

रामाजी विश्वनाथ बखे याचे मध्यस्तीने बोलोन चालोन दोघेही निखालसा होऊन एकरूपतेने कार्य करून दाखवू म्हणोन दोघाना करार करून पायावर हात ठेवून गेले असें असता फिरोन कुरुषता वाढविली यास्तव मध्यस्त रामाजी बखे यासच राजपुरीस उभयताकडे पाठविले आहेत उभयतास बरे रीतीने कडकावून दमवार करावें काशीचें* काय एकमतें खामखा करावेच करावे या विचारें पाठविले आहेत पाहवे काय करून येतात छ ४ रजब हे आशिर्वाद

ले १८३ }
[१७१] }

पो छ २२ रमजान

(श १६८२ वशाख शु ४
(ता १९-४-१७६०

॥ श्री ॥

चिरजीव राजमान्य राजश्री बज्याबा याशि प्रति सदाशिव चिमणार्जी आशीर्वाद उपरी येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहीत जाणे विशेष—तुम्हाकडील पत्र येऊन वर्तमान कळत नाही तरि वरचेवर सविस्तर वर्तमान लिहीत जाणे आम्ही मजल दरमजल नर्मदापार झालो पुढे ही दरकूच जात असो घोज्यावर बसणे व लिहिणे पढण चागलें करणें तीर्थरूप बोलावतील तेव्हा पुण्यास जात जाणें फार खेळत न जाणे घरा अबई मायेनें रागें भरणार नाही लाडके व्हाल ते कामाचें नाही चागले लिहिणे, पढणें, घोज्यावर बसणें करणें छ २ रमजान हे आशिर्वाद *

ले १८४ }
[९८] }

(श १६८२ वशाख वद्य १३
(ता १३-५-१७६०

॥ श्री ॥

अखडित लक्षुर्मा अळकृत राजमान्य राजश्री विसार्जी कृष्ण व हरी गोपाळ गोसावी यासि —

सेवक बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार सु॥ सितेन मया व अल्फ तुम्ही शिरहट्टी घेतली याची पत्रें पाठविली तीं पावोन सतोष जाहाला, उत्तरे आलाहिदा पुरवण्यात लिहिली असत त्याजवरून शिरहट्टीचा बदोबस्त करून तुम्ही पुढें गेलानच असाल कोठें गेला काय वर्तमान तें आठा रोजाच्या अतरानें लिहीत जाणे वरकडही त्या प्रातांचें वर्तमान लिहीत जाणें जाणजे छ २६ रमजान बहुत काय लिहिणें

* कासें नावाचें बेट.

* यावरून महिपत त्रिबक ऊ० बजाबा पुरदरे या वेळां लहान असून त्याचे शिक्षणावर पेशव्याची नजर होती असें दिसतें शिक्षण कोणत्या प्रकारचें होतें तेंही या पत्रावरून व्यक्त होतें

ले १८५ }
[१३५] }

{ श १६८२ माघ शु १२
{ ता १६-२-१७६१

॥ श्री ॥

राजश्री बाबुराव रामरामी गोसावी याशीं-

विनती उपरि तुम्हीं पत्र पाठविलें तें पावले सुमेरसिंग याजकडाल गाडदी याची वाटणी केली याची याद पाठविली ती पावली पुण्यात लोक हजर नव्हते व मयत जाले व रजेस गेले त्याचे वा णीचा ऐवज रुपये ११३२ अकराशें बत्तीस चिमणाजी X पडवळ खासदारदार दि॥ रुमाजी विंचरेकर याजबराबर पाठविले ते पावले त्याची वाटणी लष्करात जाली असे रा॥ छ १० रजब सु॥ इहीदे सितेन मया व अलफ बहुत काय लिहिणे हे विनती

१८६ }
[२१] }

{ श १६८२ माघ व १
{ ता २०-२-१७६१

॥ श्री ॥

वेदशास्त्र सपन्न राजश्री गोविंद दीक्षित स्वामींचे सेवेशीं-

विद्यार्थी बाळाजी बाजीराव प्रधान साष्टांग नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहित जावें विशेष तुम्हापासून सरकारात कर्ज घेतले मुद्दल रुपये ५०००० पन्नास हजार याचें ब्याज दरमहा दरसदे रुपया १ एकोत्रा बिनसूट प्रमाणें करार केलें असे जाले मुद्दतीचें ब्याज व मुद्दल हिशेब करून देऊ मिति माघ वद्य १ प्रतिपदा शके १६८२ विक्रम नाम सवत्सरे रा॥ छ २६ जमादिलाखर सु॥ इहीदे सितेन मया व अलफ बहुत काय लिहिणें हे विनती

ले १८७ }
[१७५] }

{ श १६८२ फा शु १
{ ता ७-३-१७६१

श्री

चिरजीव राजश्री नाना यासि बाळाजी बाजीराव प्रधान आशिर्वाद उपरि तुमचे सविस्तर पत्राचीं उत्तरे अलाहिदा लिहिलीं आहेत त्याजवरून सर्व कळेल चिरजीव भाऊसाहेब आल्याखेरीज तुम्ही हरगिज न यावें त्या फौजेत अवघा मदार तुमचाच आहे तुम्ही आल्यानें ठीक पडणार नाही राजश्री बापूजी नाइकास अजमेर पावेतो भाऊसाहेबाचे खबरीसाठीं रवाना करणें ते फलाणे ठिकाणीं आहेत अशी खबर आल्यावर यास पाठवावयाची काय मजा ? यास्तव अगोदरच यास पाठवावें हें उत्तम + छ २९ रजब हे आशिर्वाद महिपतराव पाड्या यास पत्रदर्शनीं पाठविणें हे आशिर्वाद

X पडवळ हे महालुगें पडवळानें, ता खेड, येथील पाटीलकीचे तक्षीमदार आहेत
+ येथपासून खुद्दाचें अक्षर

ले १८८)
[२७७]

{श १६८३ वैशाख शु ४
{ता ८-५-१७६१

श्री लक्ष्मीकांत

राजश्री बाळाजा पंडित प्रधान गोसावी यासि

छ सकल गुणालकरण अखंडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्ने॥ जानोजा भोसले
सेनासाहेबसुभा दटवत विनती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लखन करीत असले
पाहिजे विशेष गोसावी यानीं पत्र पाठविले ते प्रविष्ट होऊन लिहिला मजकूर अवगत
जाहला माघारे जाता मुख्याची पायमाली न करावी वराड प्रातीं गेल्या नंतर माँगलाई
अमलाची जफती करावी, म्हणोन लिहिलें ऐसियास गोसावी यांना आम्हास
व राजश्री गोपाळराव यासि खेचिवाडियाचे पारिपत्यापबदल ठेविले होते त्यास तेथील
गुता उरकून दरकूच सुरजेस आलो तेथून मडले प्राताचे वदोबस्ता बद्दल सागराचे सुमारे
आलों तों राजश्री विसाजी गोविंद कमावीसदार दिम्मत राजश्री बाळाजी गोविंद हे
भेटीस येऊन निवेदन केले की, बुदेल खडात बुदले यानीं जमाव करून तमाम ठाणीं घेतला
एक सागर व हाटे राहिले त्याजमध्ये हाट्यास मोर्चे लाविले आहेत ते घेतल्यानें तर
सागरास लागतील म्हणजे बुदेलखडाचा अमलच उठतो याची साहित्य केलिया मुलक
राहतो नाही तर नाहा यास्तव या प्रातीं येऊन हात्याचे मोर्चे कापून काढिले वरकड
ठाणीं घेऊन मशारनिलेचे स्वाधीन केला याचा मजकूर सविस्तर पेशजी लिहिलाच आहे
साप्रत राजश्री हिंदुपतराजे याचा वकील सोरस्या निमित्त आला आहे त्यास कमावीसदार
मशारनिलेचा व त्याचा तहरह करून देऊन सत्वरंच आपले प्रासास जावयाचे होईल जाते
समयीं उत्तम प्रकारे फौजेत ताकीद करून गोसावी यांचे मुख्यात पायमाली सर्वथैव होऊन
येणार नाही वरकड वराड प्रातींचे जफतीचा मजकूर तर प्रस्तुत इस्तमालतीचे दिवस आहेत
या दिवसात जफती जहालिया इस्तमालतीत खा रा ख ना होती यास्तव हे दिवस जहा-
लिया नंतर गोसावी यांचे आज्ञे प्रमाणेंच वर्तणूक होऊन येईल ॥ उ २ माहे शवाल
सुज्ञा प्रति विशेष काय लिहिणे कृपालोभ असू दिला पाहिजे हे विनता मोर्तबसूट

ले १८९ }
[२८]

{श १६८३ वैशाख शु ६
{ता १२-५-१७६१

श्री

वेदशास्त्र सपन्न राजश्री गोविंद दीक्षित स्वामींचे सेवेसी—

विद्यार्थी बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल जाणून
स्वकीय कुशल लिहीत असले पाहिजे विशेष तुम्हापासून वर्ज घेतले मुद्दल रुपये २५०००
पचवीस हजार यास व्याज दरमहा दरसदे रुपया १ विनसूट प्रमाणें करार केला असे जाहाले
मुदतीचें व्याज व मुद्दल हिशेब करून एका महिन्याने ऐवज पावता करू जाणिजे छ ६

सवाल वैशाख शुद्ध ८ अश्विनी शके १६८३ ऋषानाम सवत्सरे सु॥ इहिदे मीनेन मया व अल्प हे विनती

ले १९० }
[१०७] }

{ श १ ८० वशाख व. ९
{ ता ८ ५-१७-२१

॥ ॥ ॥

सेवेशीं रघुनाथ हरी सा॥ नमस्कार विनता येथील वृशळ छ २२ सवाल सु॥ मौजे जेरोण पे॥ जतारा प्रात वोडसे स्वामाचे कृपे करून यथास्थित असो विशेष छ १३ सावानचे पत्र सादर जाहले ते छ १२ रमजानीं झाशाच्या मुक्कामा पावोन बहुत सतोष जाहला पत्रां आज्ञा का, राजे हटेसिंग याची स्थापना वोडशात करावी दतीयेकराचे समत नसावे राणी व कारभारी एक विचारें करून बदोबस्त करावा त्यास राणीचें वैमनस्य राजाशा जाहलें तेव्हा राणीनेच कुचोय करून राजाम काढून दिल्हा त्याचें साहित्य दतीयेकराना केलें ते एकच आहेत परतु येथील प्रसंग पाहून होईल तितका स्वामींच्या आज्ञे-नुरूप बदोबस्त करून सेवेशा लिहून पाठवितो सालगुदस्ताची पक्की वाहिवाट व सालमजकुरचा आजमास पाठवणें म्हणून आज्ञा त्यावरून सालमजकुरचा आजमास सेवेशीं पाठविला आहे म्वदेशाप्रमाणें येथील प्रकार नाहीं रयत मवाशीं वैशाख जखेर पावेतो वसूल येईल तितकाच अम्मल सुरळीत रीतीने चालावे हा अर्थ रयतीस ठाऊकच नाहीं अखेर साल पावेतो पक्की वाहिवाट होईल ती घेऊन सेवेशीं येतो गु॥ वाहिवाट पाठवावी त्यास माहितगार कारकून आहेत ते प्रस्तुत जमाबदी वगैरे कामेकाजें हगामाचे दिवस आहेत याजकरिता येथे जखर पाहिजेत सालासही चारपाच महिने याची अवध राहिली सालगु॥ व सालमजकुरची वाहिवाट घेऊन आम्हीच स्वामीपार्शीं येतो दिशेव पाठवावयासिं विलंब लागला म्हणून रागे न भरावें एक दोन कारकून माहितगार आहेत त्यास येथील काम मोठे आहे येथील माहितगीरी त्याचीच याजमुळे पाठविले नाहीत त्यात वोडशामुळे, वोडसेकर बुधेले याणी या प्रातात दुडी केला याजमुळे, स्वारीस निघालो याजकरिता कारकून समागमे आणिले आहेत वोडशाच्या बदोबस्तास आणीक मासपक्ष पाहिजे राजश्री विश्वासराव लक्ष्मण याजकडे सालगु॥ वसूल पाडिला, व मशारनिल्हे याच्या विद्यमानाची शिवदीची हिसेरसीद बेहड्याच्या अजमासें निवडून पाठविली आहे एक दोन वेळ स्वामींची आज्ञा आली त्यावरून पाठविली मर्जी असेल त्याप्रमाणें फडशा करावा त्याचा खच सरदारीचा आहे आम्ही नेमणुकेच्या आधार लिहून पाठविलें आहे कमजास्त जें करावयाचें असेल ते करावें साल गुदस्ता मवासापासून गढ्या घेतल्या, त्यातून पाडून टाकल्या व ठाणीं ठेविला व मवासाच्या दग्यापासून गाव निवेंध केले त्याची तनखा निराळी यादीवर लिहून पाठविली आहे त्यावरून श्रुत होईल मवासापासून मुख्य सोडाविला आहे परतु जागा उजाड लावणी केली आहे चवसाला तनखा भरेल मवासाचा उपद्रव जाहालियासि किल्ले करेरा व झाशी येथे

जकीरा पाहिजे सबब आजमाशीं रुपये खचा लिहिले आहेत मर्जा असल्यास जकीरा घैऊ पागेस खर्च लागतो पागेवाचून जुजाचें काम जमत नाही पागेमुळे सामान चागलें राहतें परंतु खर्च भारी याची विनती पूर्वीं सेवेशीं लि॥ च आहे आज्ञा कर्तव्य ते करावी येथें घोडी ठेवण्याचा असित्यास खर्च दहा हजार रुपये नेमणुकेहून जाजती लागतील श्रुत असावें जाटांच्या दग्यामुळें सुलाकरी [सुकलारी ?] येथाल ठाप्याचा बदोबस्त करावा लागला याजमुळें जाजती खर्च रुपये सुलाकरीस जहाले आहेत खर्च न करावे तर मुलकास उपद्रव लागतो काय करावे ? खच थोडका करून जमा जाजती सावावी यात धन्याची मर्जा प्रसन्न राहते परंतु येथील प्रकार सारा शिबदीचाच आहे यास काय करावे ? श्रम सायास करून फळ नाही न करितां अम्मल राहत नाही या रीतीचे वर्तमान आहे निर्वाह करणार स्वामी समर्थ आहेत वोडसेकर बुधेले याणीं दुडी केली ह वर्तमान दिल्लीस राजश्री विसाजीपतास लिहून पाठविलें त्यावरून राजश्री आनदराव गणेश दिपे, राजश्री नारो शकर राजेबहादर यास पथक सुद्धा पाठविले आहेत येथे येउन पधरा दिवस जाहले सेवेशा श्रुत व्हावे म्हणून लिहिल असे बहुत काय लिहिणे कृपा लोभ कीजे हे विनता

ले १९१ } वार पै॥ छ ११ जिल्काद सन इसबे (श १९८३ जेष्ठ शु ७
[३३५] } र्ततैन जेष्ठमास (ता ९-६-१७६१

श्री

राजश्री बाळाजी पंडित प्रधान यासि

श्रीमत् महाराज मातोश्री जिजाबाई साहेब उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय लेखन केल पाहिजे यानंतर आपण पत्र पाठविलें तें प्रविष्ट होऊन लेखनार्थ कळला तेथे लिहिलें जे, साहेबाचा पडदा सेवकाशीं नव्हता, म्हणून लिहिलें तें ग्वरे आपल्याशीं पडदा स्वप्नाही नाही कैलासवासी महाराज स्वामींची अकृत्रिम ममता असता साहेबा वियोग केला, उचित नाही, म्हणोन लिहिलें, तें प्रमाणच आहे आपण बधुच आहेत परंतु राजश्रीच्या आज्ञेनुरूप चारी गोष्टी तुम्हाप्रति बोलावेसें होतें आपण दूर राहिला समेटी साहेबापासून घडेल न घडेल, हें आपण जाणतात प्रत्ययासही येईल येथील अर्थ आपल्या शिवाय नसल्यास आपण इतका सदेह घेऊन ल्याहावे, सर्व प्रकारे करून आपल्या ममतेची आहो राजश्री शेषो नारायण यासही मागाहून पाठवून देत आहों पुण्यशील अनुबाईसही येणें विशीं पत्र गेलीच होती कळलें पाहिजे जाणजे खाना छ ५ माहे जिल्काद बहुत लिहिणें तरी सुन्न आहां

लेखन
सीमा

जिजाबाई कोल्हापुरकर समाजीची बायको

ले १९५)
[५३] }

{ श १९८३ आषाढ वद्य ३
ता २०-७-१७ ६१नतरचे

श्रीकृष्ण प्रसन्न

श्रीसाबसदाशिवायनम जो साबसदाशिव कसा आहे कीं, सत्त्वरूप म्हणजे असें चित्स्वरूप प्रकाश अवस्था-त्रय साक्षी जागृत कालीं त्यास विश्व स्वप्रकाशीं तैजस सुषुप्ती-कालीं प्राज्ञ असें ज्यास म्हणतात, जो एकच आत्मा उपाधि भेदे करून नाना प्रकारें भासतो पाय नसता चालतो डोळे नसता पाहतो हात नसता घेतो कान नसता ऐकतो सर्वांतर्यामी व्यापक हें कशावरून ? व आत्मा आहे ह कशावरून ? तर, दूर कोणी इगितज्ञ बसला असतो त्याचा याचे आत्म्यात [आरशात ?] प्रतिबिंबित होऊन तीच गोष्ट घेतो व्यापकते व्यतिरिक्त कसें घडेल असा आत्मा त्यासच आपणात विसरून आनंद-स्वरूप सोडून दुःखातील सुख भोगावयाची इच्छा वरितो हेच त्या आत्म्याची माया सत्य ह्यणता नये, असत्य ह्यणता नये जिचे स्वरूप अनिर्वचनीय सत्त्व, रज, तमोगुणी तिजपासून अहकार, आकाश, वायु, तेज, उदक, पृथ्वी पंचमहाभूतें महत्त्व ह्यणजे अतः करण तदवच्छिन्न जें चैतन्य जो जीव अपचीकृत पंच महाभूतें करून तदशरूपे लिंगशरीरद्वारा जीवास सुख दुःखादि प्राप्ती ' भोगायतन शरीर ' भोगाच स्थान शरीर होय त्या शरीराची उत्पत्ती तर जे निधस्थान योनी, व पुस स्थानापासून रेत ज्याचे स्वखलने करून व स्पर्श करून स्नान करावे लागतें, अशा निध पदार्थापासून शरीर वृद्धीतें पावतें गर्भाच लयातें पावले तर गेलें, वाचलें तर आत अनेक जतूचे उपद्रव व जठरस्थ अग्नीने दाह इत्यादि क्षुधा-तृषा समयीं परिमार्जन न होणें असे क्लेश भोगिता प्रसव वायूकडून कष्टें, करून जन्म जाहालें म्हणजे जाताशौच प्राप्त तदनंतर रोगादिक वेदना आपणच मुक्यानी सोसाव्या षडभाव विकार अस्ति, जायते, वर्धते, विपरीणमते, अपक्षीयते, नश्यति हे षड्भावन्तु विकार असा देही जो मी * त्याला लाहनपर्णी अज्ञानें करून आवृत परंतु पूर्व सस्कारें करून देवाची पूजा करावी हा छद्द फार याजकरिता * * मातो-श्रींनीं मारही दिला परंतु सस्कार दृढ, विद्याभ्यासा करिता मातापितर जे याची शिक्षा तेणेंकरून लहानपर्णी अज्ञानाकरिता चित्तास फार वाईट वाटून त्याचेही अनिष्ट चिंतीत असें इहावे वर्षीं विवाह झाला विघ्नें पडलीं असता निर्विघ्न वेले पुढें अक्रा बारा वर्षीं नंतर कामाविर्भाग शरीरीं होऊ लागला तेणेंकरून व असत्समागम किंचित झाला तेणेंकरून पाप-प्रवृत्ती होऊ लागली रेतस्वखलनही व्यर्थ करू लागलों मध्यें घोड्यावरून पडलों अति अवस्था कठीण, दोन दिवस शरीर भान नाहीं या प्रमाणें जाल असता गोविंद जो त्याचे कृपेनें बरे केले पुढें पंधरावे वर्षीं पित्याचा काळ झाला त्याचें और्ध्वदेहिक ईश्वरें करविलें

१ हें बाळाजी जनार्दन ऊर्फ नाना फडणीस याचे स्वलिखित आत्मवृत्त आहे हें कसें प्राप्त झालें या विषयीं या लेखाच्या अती हकीकत लिहिली आहे हे ता २०-७-१७६१ रोजीं पहिले माधवरावास पेशवाईची वल्लें मिळाली तों पर्यंत आहे याचे इम्रजी अवतरण मॅक्डोनाल्ड कृत ना फ चरित्रात छापलें आहे

* जन्म-ज्येष्ठ शके १५६३ २ पिता-जनार्दन बल्लाळ भानु

त्यात पापदाष्ट एक समया जहाला हा अपराध झाला ब्यथ रेतस्खलन करून पाप व रारार-नाश समजू लागलें तेव्हा मोडून देऊन निश्चय केला परंतु कामाविर्भाव विशेष, येणं करून पापबुद्धी होत असे पुढं परपरा सेवाधर्म चालावा या योग व श्रीमताची कृपा पुत्र वत् असे जाणून कर्नाटक प्राता श्रीरंगपट्टणं पर्यंत गेलों परंतु प्रत्यहा स्वप्नावस्था होऊ लागली पुढें घरीं आल्यावर रमणीयोग मात्र अज्ञानच तेणेंकरून जाहला परंतु पापबुद्धी नि शेष सुटेना तेव्हा चित्तात विचार केला का, पितामह याची बुद्धि वमशील अमता व सत्य वचनी एकनिष्ठ देव-ब्राह्मणाचे ठायी परम भक्ती, सात्विक आणि निषिद्ध कर्म करणेच नाहा असें असता माझ चित्त पापाकडे थोडस का जात ६ याचा विचार करिता मातामह पक्ष X अति व्यभिचारी तो सस्कार आहे बुद्धीचा निश्चय करावा तत्रापि स्थिरता राहू नये तेव्हां सस्कार बलवत्तर पुढे टोंक्यास अतिरुद्र करावयास गेला तेथ देवतार्चन-नेम धरिला परंतु शरीरा पीडा तेणकरून वैराग्य असे का, पर-त्नी मनातर्हा येऊ देऊ नथ मग पाहण कोठील ७ मातोश्री व कुटुंब सहवर्तमान भाऊ बरोबर हिंदुस्थानात जाऊन स्वर्गगा त्रिपथ भागीरथीचे स्नान त्रिस्थली यात्रा करावी, अत करण शुद्धा होईल, या भावने करून गेलो त्या काला चित्तास अति वैराग्य याचे कारण शरीरा किंचित् पीडा तेणकरून चित्त अति वैराग्यशील जहालें, का, भगवताची पूजा व यान मात्र करावे उष्ण शीत यांचीही पीडा परंतु चित्तास नाहा मातेच्या ठायी भक्ती होत्साता चाललों ते नर्मदा महागंगेमध्ये स्नान करून एका वृत्तीन ध्यान वेलें त्या दिवसा पासून उत्तरोत्तर वैराग्य अत करण शुद्धीच होत चालला भाऊची ममता विशेष व आवेची ब्यथा बहून जाहाली, उठावयास शक्ता नाहा, रेंचन बहुत, ग्लानी पार तेव्हा वूच जहाले असता मुक्काम श्रीमताना करवावा त्या काली ईश्वरें आरोग्य वेलें पुढें दर मजळ चरमन्वतीतीरागेलो तेथे ग्रहण पटल स्नान-नानादिकें करून आत्मा पवित्र होत्सता ध्यान करून कालक्षेत्र चालत असे पुढें सूर्यतनया यमुना इचे तीरा गौ-घाटा जवळ गेलों तेथें स्नान-सध्या करून दोहा दिवसा नंतर मुक्ति-पुरी श्रीमथुराक्षेत्री ८ गेलों तेथ क्षौर प्रायश्चित्त श्राद्धादिक करून तदनंतर पुढे भगवान् पूर्णब्रह्म राधाकृष्ण याण सकल लीला वेल्या असे जें दृदावन त्या स्थळास गेलो तेथे कालिया डोहीं कदवृक्ष ज्याजवर भगवान् बसून वृद्धहरण करिता जहाला, त्याच्या शाखा अद्यापि यमुनेत गेल्या आहेत, त्या खाली जाऊन स्नान तर्पण करून तदनंतर

३ परपरेनें कसा चालत आला तें वशावळ पाहिली अमता समजेल खेरीज भानूचा व पेशव्याचा घरोबा किती होता हेही पे० व० पाहिली असता ध्यानात येईल

४ ही स्वारी १७५५।५५ त झाली

५ पितामह-बाळाजी महादेव भानु X मातामह पक्ष मेहेदळे

६ ह्या सप्त मुक्तिपुण्या प्रसिद्ध आहेत अयोध्या मथुरा माया ऋशी कांची अवतिरु पुरी द्वारवती चैव सप्तैता मोक्षदायका ॥ १॥

गोपीचदनाचे टिके व तुळसाच्या साळा घालून भगवताचें ध्यान करीत होत्साता वृदा-
वनात अटलबिहारी व कुजबिहारी व बालबिहारी, राधाकिशोर, गोविंदजी या भगव-
ताच्या मूर्ती याचीं दर्शने घेतला त्यात कुजबिहारी मध्यानकालीं चोंपाळ्यावर निद्रिस्थ,
कपाट लागलेलें, परंतु चोपाळ्याची दोरी बाहेर ओढीत असत ती आपले हातीं ओढून
भगवान् जो यास आदोलन लीला केली तेथोन शृंगारवट जेथें भगवत राधेस शृंगार केले
तेथें जाऊन वट दर्शन घेऊन पुढें बशीवटी म्हणजे जेथे भगवतें मुरलीवादन केले, तेथें जाऊन
वटाचे दर्शन केले तेथून सेवावन, कुजवन हीं स्थळें, कुज वसे की भगवान् लीला करितो
असाच भास होत असावा सर्वही वृक्ष छत्राकार ठेंगणे भूमिस्थ पर्व वटक वृक्षासही परंतु
[१] कटक नाहीं हे पाहून आनंदमय होत्साता यमुनातीरीं रेंतीत भगवान् जो याणे बाळरूपी
लीला केली पादारविंद सबधीं रेणु रज कण त्याची प्राप्ती मस्तका वदावया करिता ब्रह्मादिक
देव इच्छितात तेथें जाऊन लोळून ती रेंता मस्तकावर घेतली तेथोन ज्ञानगुदडीस [१]
गेलो तेथे थोर थोर सत, महत, बैरागी भगवत्पर होत्साते, सायकाळचे साहा घटिका
दिवसास येऊन बसून पुराण श्रवण करीत आहेत भगवताच्या कथा नामें गाताहेत त्याचें
दर्शन घेऊन चार घटका पाहून चित्त बहुत शांत जहाल तदनंतर वीरसमीर जे या प्रति
कालिदी तीरीं जाऊन सायकाल सध्या करून भगवान् साबसदाशिव जो याचें एकाग्र मनें
करून ध्यान करून येता जहालो याप्रमाणें तीन चार दिवस क्रमिले अनेक जन्माचे पुण्य
कीं, असे वृदावन दृष्टीस पडलें तें कें करून भगवताच्या मूर्ता व भगवद्भक्त त्याचे दर्शन करून
नेत्र पवित्र जाले पादे करून चालत गेलों तें कें करून पायाचे सार्थक जाहालें हस्तें करून
नमस्कार करिता जाहालो तें कें करून हस्त पवित्र झाले मुखेकरून नामस्मरण केले तें कें करून
मुख पवित्र झालें कें करून भगवत्कथा श्रवण केले तें कें करून श्रोत्र पवित्रता पावले स्नानें
करून सर्व देह पवित्र झाला ज्या वृदावनात बैरागी एकाग्र वृत्ती करून ध्यानस्त होत्साते
कुजाखालीं जागा जागा बसले आहेत, कोणी पणेंच भक्षून, कोणी जल प्राशन मात्र करून,
कोणी दुग्ध सेवन करून, कोणी सिद्धान्न आणून घालील तेंच खाऊन राहिले - आहेत, अशाचें
दर्शन घेऊन सत्समागमाचे माहात्म्य किंचित् आनदातें पावला त्यात एका बैराग्याने कृपा
करून एक मंत्र भगवताचे नामाचा सांगितला, कीं याचा जप करीत जावा तो भगवतेंच
सांगितला असा मानून, सर्वास यथाशक्ति देणें देऊन सतोषातें पावलों पुढें
दिल्लीस गेलों तेथें पृथ्वीपतीचें दर्शन श्रीमताचे आशेवरून घेतलें त्याणीं बहुत
कृपायुक्त भाषण करून आशीर्वाद देऊन आपले जवळील वस्त्रें दिलीं तें
घेतलीं किंचित् सतोष जाहला कीं, भगवताचे कृपेचे अतर्वर्ती ही कृपा आहे तदनंतर
श्रीमताचे लष्करात श्रीमताजवळ आलों बसलों असता भूमीरूप जाहला परंतु भगवताचें
ध्यान चित्तात आणित जालों दिल्लीतील चित्रें वगैरे विषय ज्यात पाप नाहीं असेही घेतले

पृथ्वीपति=बादशहा जवानबख्त म्हणून एक लहान शहाजादा भाऊनीच गादीवर
बसविला होता

पाहिले पुढे उत्तरेकडाल यवन शत्रुत्वे करून यमुना पॅल्टीरा पाऊण लक्ष सेनेसहवर्तमान येऊन उतरला परंतु यमुना भरपूर चालली तेणेकरून उभयपक्षां स्तब्धताच जाहली पुढे कुजरपुरा श्रीमतानीं शौचें करून घेतला मीही युद्धात होतो ईश्वरे रक्षिल तो इत्कियात यवन आलीकडे आला श्रीमत सैन्यासहवर्तमान त्याचे समोर गेले गाठ पडली तेव्हा मी तर लहान श्रीमताचे बुद्धीस महानबुद्धी [१] परंतु भावी अर्थ तेणेकरून विपर्यास पडला आप्त होते बळवतराव मातुल व नाना पुरधरे वगैरे ते अनाप्त झाले जे अनाप्त शाहनवाज खानी, भवानी शफर वगैरे ते आप्त जाहले त्याचे वाक्याचे ठायीं विश्वास, तेणेकरून आपली रीत युद्धाची सोडून यवनाची रीत धरिली परस्परें युद्ध होत असे गोळे प्रत्यही शत्रूचे राहुटीवरून जात मातोश्री व स्त्री भयभीत होत कीं कसे होईल? ते ते समयी मातोश्रीस विनती करीत गेलो, कीं मी विनती करितो एक ईश्वरीं लक्ष असावे त्यात मातुलें युद्धात होते ते पडले ते दिवशाच सर्व सैन्य नाशास पावावें परंतु रात्र जाहली यामुळें राहिलें त्या दोन महिन्यात मनुष्ये, पशु बहुत मेले अन्नाची महर्गता दुर्गंधी एकेच ठिकाणीं असे श्रम पाहिले पुढे मातुळाची स्त्री समागमें गेली मातोश्रीस श्रम फार जाहले होणार अवश्यक होते यदर्थी सदेह धरुच नये हा माझा निश्चय पुढें थोरले युद्ध उदयीक होणार तों पूर्व दिवशीं सकेत कीं, पराजय आपला जाहला तरी शत्रूचे हातीं श्रीमताचें कुटुंब व आपलें हातीं लागू नये आपणच नाश करवावा आपण तर वाचत नाहीं असा सिद्धांत करून श्रीमतानीं याची ही योजना केली दुसरे दिवशीं तयार होऊन प्रातःकालचे दोन घटिका दिवसास युद्धास गोळागोळींचा प्रारंभ जाहला श्रीमत अति बुद्धिवान्, धैर्यवान्, शूर, कृतकर्मे गर्व मात्र विशिष्ट, परंतु तर्तुद फारत्र सैन्याची वगैरे केली शेवटीं निशाणा जवळील तर्तुद एकीकडे जाऊन शत्रूची मुख्य स्थानींच गाठ पडली मी श्रीमता सन्निध ईश्वरस्मरण किंचित् करून असें तों विश्वासराव यास गोळी लागली पडले ते हत्तीवर श्रीमतानीं घालून उभेच राहिले तो पठाण पाय उतारा आत येऊन मिसळले तोडातोडी होऊं लागली आणि डावे बाजूचे मातवर सरदार, चौघड्याचे धनी देखील, पूर्वीच पळाले

१ यवन अहमदशहा अबदाली हा या काळीं २४ दस्ते फौजेसह आला होता सुमारे १२ शें लोकांचा एक दस्ता

२ बळवतराव मातुल-हे बळवतराव गणेश मेहेंदळे नाना म्हणतात मातुळ अनाप्त झाले परंतु दुसरे लेखात बळवतरावाच्या मसलतीनेच भाऊसाहेब चालत असत असे म्हटलेलें असतें

३ हे दिल्लीतील पादशाही मुत्सद्दी-

४ एक जागा खदक करून राहणें ही रीती-ही यवनी रीत इब्राहिमखा गाडदी याचे मसलतीवर व बळावर पतकरली

५ मातुळ-बळवतराव मेहेंदळे

* थोरलें युद्ध-पौष शुद्ध ८ शके १६८२

सजवे बाजूचेही होळकर शिंदे निघोन निशाण निघालें दोन तीन शत पायदळ होतें श्रीमत दिसेनातसे जहाले तेन्हा ईश्वरें बुद्धी दिली माघारे फिरलों पूर्वी युद्धात बापूजी+ पती बोध केला, माघारे फिरावें त्यास उत्तर केलें कीं, अशा समया श्रीमतास सोडणें ठीक नाहीं परंतु पुढें या प्रमाणे जहाले लक्ष सैन्य त्यात मोठे मोठे सरदार असता एकही त्या समयीं श्रीमतास आस न जहाला बहुत दिवस अन्न भक्षिले, कृपा पुत्रवत् केली तितकें चांगला काळ होता तेन्हा केशास ढका लागल्यास प्राण देऊ अशा प्रतिज्ञा परंतु ईश्वर घटित विपरीत काळ त्यात सोबती कोण होतो ? सर्व सुखाचे सोबती भोजन आदरें करून करावें वधें, जवाहीर, जागिरा द्याव्या निदानां इतके असून ज्याचे देहाचें ठिकाण कोणास ठाऊक नाहीं सर्व वाताहत जहाले मी सायकालचे दोन घटका दिवसास घोड्या वर पाणिपतात आलों त्या देशाचा मार्ग अगदीं ठाऊक नाहीं तेथें परमेश्वरें वाट दाखवावया पुरते रामाजीपत उभे होते सागू लागले घोडें वधें टाकून धावीं त्या वरून सर्व टाकून शुद्ध लंगोटी लावून बसलों रात्र जहाल्यावर चाललो तो एका कोसात तीन चार वेळ शरीरास हात लावून टोपीवाल्यानीं झाडा घेतला दर खेपेस समागमेचे दहावीस तोडून टाकीत त्यात मी राहिलों, हे सत्ता ईश्वराची परंतु बापूजीपत, रामाजीपत, राहतच गेले असे जाता दाहा बारा कोश पश्चिमेकडे गेलों तों तेच शत्रु येऊन रामाजीपत बापूजीपत वगैरे यास जखमी भारी केलें पडले मी एकटा राहिलो तो गवतात गेलों ईश्वरें तृणें करून माझें रक्षण केलें त्यास मोहनी घातली सर्वास मारिले असता मी जवळ असता न मारिलें, व गवत लाब असता जाऊ दिलें पुढें ते गेल्यावर जाऊ लागलों तों पुढें दोन कोशावर दुसरे मागती दृष्टीस पडले तेन्हा मागती तृणात जाऊन बसलो तो जवळ येऊन काढू लागले ते समयीं ईश्वर त्यातीलच एका वृद्धाचे मनात सचार करिता जहाला, का कशास मारिता ? मग गेले तदनंतर माझी शक्ति पाणिपतावर बहुत क्षीण, आमविकारादिक विकारयुक्त, अन्न चालेना, असा मी त्याजवर दयासमुद्र साबसदा शिव जो याणें कृपा करून, शरीर अशक्त, ऊन पाहिलेच नाहीं, व पादचारी अभ्यास नसता सोळा सत्रा कोश अन्न उदका ब्यक्तिरिक्त आलों क्षुधा तिसरे प्रहरीं लागली तेन्हा बोरीचा माला सापडला तो खाऊन पाहिला तो तोडात जाईना तसाच सायकालीं एका ग्रामाबाहेर आलों, तों एका बैराग्यानें पीठ आणून दिलें त्याची भाकर खादली ती अमृत-समान लागली नंतर निद्रा केली प्रातः कालीं गंगा सहस्रनाम म्हणत ईश्वर-स्मरण करीत चाललो तों एका गावामध्यें गेलों तेथें एक माहुकार होता, त्यानें घरी नेलें भोजन एक ब्राह्मण होता, व यश-वतराव चाबुक्स्वाराकडील भेटला, त्याजकडून स्वयंपाक करवून भोजन केलें तों शत्रूचे स्वार गातात आले, हे वर्तमान कळलें, तेन्हा साहुकार म्हणाला कीं आम्ही गाडी करून जयनगरा कडे पावते करितो गाडीत बसून चाललों तों पाहिलें कीं हा फसावितो असें बुद्धीस येऊन गाडी टाकून पाय उतराच होऊन चाललों बरोबर दोन तीन ब्राह्मण, दोन मराठी

+ बापूजीपत-कोण ? हिंणणे ?

माणसें, याप्रमाणे दहा बारा कोश गेलो असे सात दिवस पायीं चाललों नित्य भोजनाचें साहित्य ईश्वर देववी तेणे करून समागमचे मडळीं सुद्धा भक्षून रेवडी पावतो आलों तों लष्करचे पळे त्या वाटेनें गेले त्यांस गावात बालोराव म्हणून चौघे भाऊ असत ते माझे नाव ऐकून पुसत, कसे आहेत ? चेहरा कसा! खुणा खाणा सर्व त्याणीं पुसून घेतलें मागाहून हे घेतात हें जाणून मार्गावर नेहेमीं पहात बसत आम्ही आलों तों त्याणीं रेवडी बाहेर ओळखिलें, पुसू लागले नाव न सागावें हा निश्चय, परंतु तो आगींच नाव लावू लागला त्यांचे बोलण्यात वाकडी गोष्ट नाही, आम्हास साहित्य करून घावें, उपकार करावा हें पाहिलें. तेव्हा नाव सांगितल्यावर आपले घरास मडळीं सुद्धा नेऊन उत्तम प्रकारें भोजनाचें साहित्य करून दिलें भोजन केल्यावर वखें दिलीं तदनंतर रामजी दास जोशी मातबर रेवडींत असे, त्यास वर्तमान कळल्यावर त्याणें आपले घरीं नेऊन ठेविले सात दिवस भोजनास व उत्तम वखें दिलीं पुढें आमचें मानस दीग भरतपुरास जावयाचें परंतु तो म्हणे सोबत चागली लावून गाडी करून देऊन पावते करीन त्यावर एक लग्न निघालें, त्या बराबर गाडी करून देऊन बराबर पेढे साहित्य करून दिलें आम्ही निघालों तों वाटेंत कृष्णभट्ट घैद्य आले त्याणीं सांगितलें कीं, स्त्री विरोजी बारावेंकर याणीं संभाळून आणिली ती जि ग नी स नारोपत गोखले याचे घरीं आहे तेथें त्या गृहस्थानें साहित्य वन्न पात्राचें केलें आम्ही तेथें गेल्यावर भोजन क्षिरीचें घातलें तेव्हा आनंद झाला मग स्त्रीस एक गाडी दुसरी करून तेथून निघालो तों दिग्रेस आलो तेथें पुरुषोत्तम महादेव पाणिपताहून आले होते, ते वानवळे याचे गुमस्त्याचे बिन्हाडास राहिले होते त्यास कळताच त्याणीं आपले बिन्हाडास नेलें तेथें कुटुंब सुद्धा कमकसर महिनाभर होती क्षुधा फार लागत असे, त्याणीं वखें वगैरे साहित्य भोजनाचें चागलें केलें तेथून मातोश्रीचा शोध फार केला, परंतु घरचा खिजमतगार बराबर होता त्याणें सांगितलें कीं, घोड्यावरून पडून जखम लागून मेली^{१६} हेंच ठिकाण लागलें पुढें पालखी व घोडी घेऊन ढवळपुरावरून ग्वाल्हेरीस सारें लष्कर पळून पार्वतीबाई, नाना पुरधरे, मल्हारजी होळकर सारे होते तेथें आलो अत करणापासून होतें कीं, श्रीकाशीस जाऊन नेहमीं वास करावा प्रपन्चातील विषय-मात्रीं दुःख हें पुरतें समजलें परंतु देहप्रारब्ध बळवत तेथें आल्यावर सर्वांनीं निषेध केला एकदा देशीं जावें मातोश्रींचा विधी करावा वगैरे कित्येक प्रकार काशींत गेल्यावर कसें होईल पाणिपत जालें तेव्हां काशीही कसी होते असें चित्तात येऊन लष्करा बरोबर येऊ लागलों पाणिपताचें वर्तमान श्रीमत माना साहेबानीं ऐकून माझे स्मरण फार गुरूजीं जवळ केलें कीं, त्याचें शरीर अशक्त, कसा निभाव होईल ? परंतु ईश्वरकृपेनें व त्याचें आशिर्वादें महत्स-

१५ बारावकर-हा पार्वतीबाईस आपल्या घोड्यावर घेऊन तिचें प्राणरक्षण करणारा।
 १६ 'महाराष्ट्र' नानाची आई व कुटुंब युद्धाभ्यां पार्वतीबाई जवळच होती
 १६ 'गिलचे याजकडे सापडली' असें भा० सा० ब० येथें लिहिलें आहे
 १७ हे गुरुजी कोण ? महादाजी बलाल करकरे ?

कटांतून पार पडलो पुढे श्रीमत नानासाहेब यांचे दर्शन बराणपुरावर जालें पाहतो तों शरीर पार क्षीण जहालें आहे मर्जी बेतऱ्हा जाली आहे बहुताच्या अब्रू क्षणक्षणाज्जातात परंतु मजवर सदयतेनें लोभेंकरून भाषण करून वर्तमान पुशिलें सांगितलें तीन चार दिवस बरोबर राहिलो श्रीमत गोपिकाबाई व नारायणराव यास देवी आल्या करिता त्या सहवर्तमान नर्मदातीरीं राहिलीं परस्थरे* उभयतांचें चित्तही ठीक नाहीं हें कळलें काल-वैपरित्ये करून न घडावयाचें तें ही घडलें तदनंतर या मर्जीत कसे होईल जाणून निरोप घेतला कीं टोंक्यास पुढें जातों जावें म्हणून आज्ञा दिली टोंक्यास येऊन राहिलो ता श्रीमतही मागाहून तेथेच आले पुन्हा दर्शन घेतलें मर्जी बिकट असता एक शालिग्राम मागितला तो बहुत कृपेंकरून आज्ञा झाली की, क्षेत्रातून पाहिजे तो घेणे सीतारामचंद्र मूर्ती घेतली एक दिवस प्रदोष तेथे पडला ते दिवशीं श्रीमत थोरले राव यांचे श्राद्ध म्हणून मला भोजनास बोलाविलें मी विनती सांगून पाठविली कीं, प्रदोष आहे तत्रापि यावें म्हणूनच उत्तर जाहलें यावरून स्वारी देवास जातेसमयीं गुरुजाकडून विचारविलें तेव्हा आज्ञा जाली कीं, रावसाहेब यांचे श्राद्ध आहे याजकरिता जरूर जरूर यावें त्या वरून गेलों श्राद्धाचे ब्राह्मण [याची] भोजनें जाहलियावर खासा भोजनास बसले एकीकडे श्रीमत माधवराव [व] एकीकडे मला बसविले, आणि दुसरे स्त्रीकडून वाढविलें तिला शिक्षा वाढावयाची दाखविली अर्थात् मातो-श्रीकडून लेकरास वाढविले नंतर श्रीमतास विनती केली का, काहीं दिवस गंगातीरी राहून मन स्वस्थ करावें असें आहे त्यावरून आज्ञा जहाली का, काहा दिवस राहावे श्रीमत वृच करून पुण्यास गेले, तो शरीर क्षीणच होते, शेवटील समय लवकर यावे म्हणून पत्रे आली त्याचे अन्नाचें शरीर, समयीं जवळ असावे, याकरिता पुण्यास येऊ लागलों तो पारनेरा आलीकडे वर्तमान ऐकिले का, कैलासवास केला श्रीमत दादासाहेब यांचीं पत्रे आलीं कीं, जरूर यावें पुढे पुण्यास आलों श्रीमतास देवदेवेश्वर+सन्निव कैलासवास जाहला हें ऐकून श्रम जहाले नंतर दादाही कृपायुक्त ममता केली पुढें श्रीमत राजश्री माधवराव साहेब यास साताच्यास पेशवाईचीं वखे द्यावयाकरिता घेऊन गेले समागमे मलाच घेऊन गेले राजद्वारीं वखें घ्यावयास समागमे येणें म्हणून बहुत आग्रह केला विनती केली कीं, आम्हास गरज काय ? आम्हें खावद आपण म्हणोन गेलों नाहीं त्यावर श्रीमतीं राज-आज्ञा घेऊन [ते] पुण्यास याक्यास निघाले समागमेंच होतों वाटेंत चालता एक गाडदी शेतातील कुणव्याचे बायकोवर कलात्कारे सर्वा देखता जाऊन पडला तो एका राउतानें झाल्यानें मारिला तेव्हा कामाची दशा पाहिली नंतर श्रीमत निरा उतरोन पलीकडे गेले

* नानासाहेबांचे व गोपिकाबाई यांचे १ त्याच वर्षीं नूतन सफती झाल्यामुळें बाईचें मन रुष्ट झालें असावें

१९ थोरले राव-बाजीराव बळाल

२० ही नारोबानार्दक वाखरे, पैठणकर, यांची कन्या लग्न १७८२ मध्यें मार्ग-शीर्षांत झालें नाव राधाबाई ठेविलें + देवदेवेश्वर-पर्वतीवराल महादेव

आम्ही उद्या उतरोन जाऊ म्हणोन शिरोळ गावात राहिलों नदीस पूर आला याकारिता नावेत बसलो मध्य वारेत नाव आला ती प्रवाही पडली नावाड्यानीं सांगितलें कीं, आमचा उपाय नाही तेव्हा पुढे खडक जवळ आला, फुटली, म्हणजे शेवटीलच पक्ष तेव्हा ईश्वर-स्मरण केले तो दोन मनुष्यानीं उडया टाकून नाव ओढून काढिली हे रक्षण क्षीराब्धि-शयन महाविष्णु याणे केलें पुढे पुण्यास आलो तों श्रीमतानीं कृपा करून या समयीं कार्यात मन घालावें हे आज्ञा केली X

ले १९३ }
[५०] }

{श १६८३ श्रावण व ६
{ता २१-८-१७६१

श्री

राजश्रिया विराजित राजयान्य राजश्री विश्वास रावजी स्वामींचे सेवेसीं पो। गोपा-
राव गणेश सा नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल ता। छ २० माहे मोहरम मु॥
नजीक बुढा डोंगर जाणून स्वामीय कुशल लिहीत असले पाहिजे विशेष, पूर्वी आपण पत्र
पाठविलें ते पावले तेथे लिहिले कीं, पुढे आपले जाणियाचा विचार कोणकडे हें
लिहावें ऐशास आम्हास श्रीमत राजश्री दादासाहेब यांनीं आज्ञा देऊन हे प्राते खाना केलें
त्यावरून येथपर्यंत दरपजल येऊन पोहोचलो तो साप्रत श्रीमताचीं पत्रें पातशाहा व
सुजातदौले यास आली आहेत आणि आम्हास लिहिलें आहे जे तुम्ही त्याजकडे व पुढें

हे पुण्येहोकाचे स्वानुभूत निजहस्ते लिखित प्रकरण चतुर पुरुषानीं सगृहित
परम यत्नेकरून संपादिले त्याची प्रति श्रीमत राजश्री मोरोपत तात्या १००० सहस्रबुद्धे
याचे इतिस्तव केली मित्ती आषाढ शुद्ध ५ मित्रवासर शके १७७१ सौम्यनाम सवत्सरे ”
शिवकिंकर गोपाळ महादेव भोगले मुकाम पुणे

“ हा अस्सल लेख श्रीमत बाळाजी जनार्दन ऊर्फ नाना फडनवीस याचे जाती
बद्दल त्यानीं स्वदस्तुरचा लिहिलेला आपले जन्मापासून तों श्रीमत बाळाजी बाजीराव
पेशवे कैलासवासी होऊन त्याचे चिरजीव श्री माधवराव बल्लाळ यास पेशवाईचीं वरें
मिलून त्याना यास कारभार करण्यास सांगितला तों पावेतों लिहिला आहे यात त्यानीं
आपला दोषास्पद कृत्येही लिहिली आहेत सबब या लेखास फारच योग्यता आहे असो
हा लेख अस्सल कोठें असेल तो असो, परंतु नकल मोरोपत तात्या सहस्रबुद्धे याचे सग्रही
होती तिची नकल श्री कृपासागर राजश्री गोपाळ महादेव भोगले पुणेकर वास्तव्य टोकें
याणीं शके १७७१ साली केली ती अस्सल प्रत राजमान्य राजश्री माधवराव सयाराम
कुळकर्णी सोलगावकर याणा प्रत घेण्याकरिता आणि ती त्याचे बरोबर भागानगरास
आली ती सभाळून ठेवणेविषयीं भोगले याचें पत्र सोलगावकरास आलेवरून प्रत पाहिली
वाचिली सग्रहा योग्य दिसल्यावरून सग्रह केल्या असे मि० आश्रित शुद्ध १ अगुवासर
शके १८०० बहुधान्यनाम सवत्सरे ” वामन बाळकृष्ण दीक्षित ”

कित्येक तेथून मनसबे करावयाचे आहेत याजमुळें दरमजल त्याजकडे जाणार, त्यास आपले-
कडील वर्तमान अलीकडे काहींच कळत नाही आपले प्राताचा बदोबस्त कोणे प्रकारे आहे,
कोणी लबाडी करीत असिल्यास आम्ही तेच मार्गें येत असो तुम्ही सागाल त्याचें पारपत्य
करून पुढे जाऊ प्रस्तुत नवीन वर्तमान ऐकिल्यात आले का, जाटाची फौज भदावर
प्रातात येऊन अटेर घेतली आणि भिंडेस लागले आहेत, तेथोन पुढे सरकारच्या प्रातात येऊन
सपसर्ग करणार याचा प्रकार काय आहे हे सविस्तर त्याहावे श्रीमत राजश्री दादासाहेब
फौज सुद्धा स्वार होऊन चादवडास आले तेथोन हे प्राते यावयाचा विचार आहे म्हणून
पत्रेंच आली असत वरकड सविस्तर अर्थ भेटी अती परस्पर कळो येतील आपलेकडील
व जाटाचे फौजेचें वगैरे ते प्राताचे वर्तमान सविस्तर त्याहावे बहुत काय लिहिणे कृपा कीजे
हे विनती

ले १९४ }
[१०६] }

{श १६८३ श्रावण व ८
{ता २३-८-१७६१

छ २५ मोहरम

॥ श्री ॥

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री विश्वास रावजी स्वामाचे सेवेशीं-

पो गोपाळराव गणेश सा। नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल ता॥ छ २२ माहे
मोहरम मु॥ नजीक पचावल जाणून स्वकीय कुशल लिहीत असले पाहिजे विशेष-आपण
पत्र पाठविलें तें प्रविष्ट जाहले जाटाची फौज येऊन भदावर प्रातात गडबड बेली आहे
पुढें सरकारच्या प्रातात येणार त्यामुळें इकडे कित्येक हरामखोरानी दुडी आरामिली आहे
म्हणोन कित्येक विस्तारे लिहिलें ते कळलें ऐशास ये विशीं आपली खातरजमा होऊन
स्वस्थता असो घावी आम्ही आपले पाशा येऊन पोहोचलो ऐसेच जाणावें येथोन पेशजी
आपणाकडे मुजरद जोडी रा। केली आहे तीं पत्रें पावलींच असतील त्यास आम्ही दरमजल
येत असो आम्ही आपण एकत्र जाहल्यास ईश्वर इच्छा आहे तरि खावदाचे पुण्य प्रतापें
करून सर्व शत्रु हरामखोर असतील त्याचे पारपत्य होईल चिंता नाही देशाचे वर्तमान
तर श्रीमत राजश्री दादा साहेब फौज सुद्धा स्वार होऊन बऱ्हाणपुरा आल्याचीं पत्रें आम्हास
आला आहेत पुढें दरमजल हे प्राते येणार आपणास कळावें बहुत काय लिहिणे कृपा
कीजे हे विनती

ले १९५ }
[३८] }

{श १६८३ मार्गशीर्ष शु॥ १
{ता २७ ११ १७६१

॥ श्री ॥

वेदशास्त्र सपन्न राजश्री गोविंद दीक्षित पाटणकर स्वामाचे सेवेशा--

विद्यार्थी माधवराव बल्लाळ प्रधान नमस्कार विनती उपरी येथील कुशल जाणून स्वकीय

* विश्वासराव लक्ष्मण-नारोशकराचा पुतण्या

कुशल लिहीत जावें विशेष तुह्यापासून कर्ज घेतले मुद्दल रुपये ४०००० दिमत बाबूराव स्वदाशिव यास राजमारे [१] यास ५००० हुडी पुण्याची बाबूराव दीक्षित पटवर्धन यांजवर एकूण पचेचार्ळास हजार रुपये घेतले यास व्याज दरमहा दर सदे रुपये १। सबाबोत्ता विनसूट प्रो करार केलें असे जाले मुदतीचें व्याज मुद्दल हिशेब करून देऊ मित्ती मार्च-शीर्ष शुद्ध प्रतिपदा शके १८८३ वर्षनाम सवत्सरे जाणिजे छ ५, जमादिलावल, सु॥ इस्त्रे-सितैन मया व अल्प बहुत काय लिहिणे हे विनती

ले १९६ }
[१०१] }

{ श १६८३ माघ व ४
{ ता १२ २ १७६०

श्री

श्रियासह चिरजीव राजमान्य राजश्री विश्वासराव यासि प्रती नारो शकर आशिर्वाद उपरि येथील कुशल ता छ १७ रज्जव मुक्काम नजीक नासिक यथास्थित असे विशेष तुह्मी छ ० माहे मिनहूचे पत्र पाठविलें व आणखा दोन तीन पत्रे पाठविली ता पावली राजश्री सुभेदार देशास आले व रा॥ बाळाजी गोविंद फौजेसुद्धा झाशी प्रातें न राहता शिरोंजेस येऊन सागराकडे गेले येणेंकडून चहूकडचा बंदोबस्त नीट राहिला आहे झाशीचे किल्यास मोर्चे लागले आहेत इत्यादिक तिकडील मजकूर विस्तारें लिहिले ते अवगत जाहाले ऐशास आम्ही दरबाराचा उलगडा करून श्रीमत स्वामींची आज्ञा घेऊन फौजेसुद्धा पुणताब्यानजीक आलों तेथून फौज कासारवारीनें नसरतपुरास पाठविली आम्ही सडे जनस्थानास येऊन श्री अ्यबकेश्वराची यात्रा करून जनस्थानाहून काल प्रस्थानें डेरा दाखल जालों राजश्री मल्हारराव सुभेदार चादवडा [स] आले आहेत भेटीस यावयाविशीं त्याचें पत्र आलियास त्याजकडून चालते मजलीनें फौजेस मिळोन रा॥ विठ्ठल शिवदेव व अताजी माणकेश्वर व येशवतराव पवार ही तिन्ही पथकासहवर्तमान मजल दरमजल त्या प्रातास येतीं पुढें पाच सात हजार फौज तुम्हाकडे लाब लाब मजलांनीं पाठविली असे या फौजेबरोबरि रा॥ चिमणाजी घामन व माधवराव याजला देऊन पुढें शिरोंजेकडून झाशीकडे रवाना करणें फौजेचे अवाईनेच वेढा उठोन जाईल अथवा मातबर फौजेचेंच काम असालिया आम्ही तों मजल दर मजल येतच आहों तिकडेस आलियास तिकडील कामें सहजात घडोन येतील तुम्हां उज्जयनीस राहोन तिकडील बंदोबस्त राखावा आम्हांही येऊन पोंहाचतों तिकडील वर्तमान वरचेवर लिहीत जाणें हे +आशिर्वाद राजश्री खडोपत व राजश्री चिमणाजीपत स्वामींचे सेवेशीं-नमस्कार विनती उपरि, तुम्हां हिम्मत धरून चिरजिवास उज्जनीस ठेवून पुढें फौज घेऊन जावें तिकडील रग पाहावा तैसें करावें तों इकडील फौजाचा उपराळा सत्वरच होईल चिंता

१ सुभेदार=मल्हारराव होळकर २ बाळाजी गोविंद बुदले

+ पत्र नारोशकरानें पुतण्या विश्वासराव लक्ष्मण यास लिहिलेलें आहे

न करणें तिकडील वर्तमान वरचेवर लिहित जाणें बहुत काय लिहिणें हे विनती पै॥ छ १
सावान मु॥ वेगदा पे॥ उज्जन शुक्रवार सायकाळ

ले १९७ }
[१८५] }

{ श १६८४ मार्गशीर्ष शु १०
{ ता २६-११ १७६२

॥ श्री ॥

स्वास्ति श्री राज्याभिषेक शके ८९ चित्रभानुनामसवत्सरे मार्गशीर्ष शुद्ध १० मृगुवासरे
क्षत्रिय-कुलावतस श्रीराजा शिव छत्रपति स्वामी यानीं राजमान्य राजश्री त्रिंबक सदाशिव
यासि आज्ञा केली ऐसीजे विजयादशमीचे सुमुहूर्ते स्वामी सिंहासनारूढ जहाले, हें सतोष
वर्तमान तुम्हास कळावें म्हणून आज्ञापत्र सादर केले असे व राजश्री माधवराव प्रधान व वर-
कडास आज्ञापत्रें सादर झालीं आहेत तुम्ही राज्यातील एकनिष्ठ सेवक आहा तरि आपणा
कडून सविस्तर वर्तमान लेहून विनती पत्र पाठवून स्वामींस सतोष पाववणे तीर्थरूप श्रीम
न्महाराज मातुश्री आईसाहेब यांचें आज्ञापत्र सादर आहे त्यावरून कळेल राजश्री महादजी
राव [१] मोरे व मल्हार महादेव पे॥ आहेत जाणजे

ले १९८ }
[१७८] }

{ श १६८५ वशाख व ६
{ ता ३-५-१७६३

॥ श्री ॥

चिरजीव राजश्री महिपतराव त्रिंबक यासि माधवराव बलाल प्रधान आशीर्वाद उपरि
येथील कुशल जाणोन स्वकीय लिहित जाणें विशेष-राजश्री स्वामींस किल्यावर नेऊन ठेवणें
आणि तुम्हीं निघोन पुण्यास येणें हे आशिरवाद खाना छ १९ सवाल हे आशिरवाद
(भारतवर्ष शकावली पृ ४६ पहा)

ले १९९ }
[१८१] }

{ श १६८५ अधिक ज्ये शु ६
{ ता १९-५ १७६३

श्री

चिरजीव राजश्री बज्याबा यासि प्रती माधवराव बलाल प्रधान आशीर्वाद उपरि
येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहिणें विशेष तुम्ही पत्र पाठविलें तें पावलें राजश्रींस वर
न्यावयाचा मजकूर लिहिला तो कळला त्यास आमचें येणें तिकडे होईल असा निश्चय
नाहीं यास्तव पहिलें लिहिलें आहे त्याप्रमाणें सत्वर करणें का कीं प्रस्तुत काळ खालीं
राखावयाचा नाही यास्तव लिहिल्याप्रमाणें करणें वरकड चाकरी करून दाखवावी
म्हणून लिहिलें त्यास तुमच्या स्वरूपास हेंच योग्य आहे कीं आपल्या मातवरी सारखी
चाकरी करून दाखवावी, यातच सर्व आहे कोणी म्हणतात कीं चाकरी करतां हेंच
मोठें काम आहे, असेहि कित्येक आहेत आपलें स्वरूप काय आणि सरकारची तैनात काय

खातों हैं मनातच थैऊ नये आणि जी चाकरी करतों हे फार मानून कित्येक आहेत तुमचा उमेद आहे याचप्रमाणे काम तुम्हापासून घ्यावे हेच मनातून येथूनही आहे, सम-यानसार व प्रसंगानसार घडेल तुमचा मातबरी अशी आहे का सर्वापेक्षा चाकरी अधिक करावा यातच स्वरूप आहे बापापासूनहि असेच आहे पत्र फाडून टाकणे दीक्षितासी बोलून निरोप दिल्या आहे येतील तुम्हीं त्याचें स्वरूप राखात जाणे बाहेर वाकडे न पडे ते करणे, आधिक उणे आढळेल तें निराळे पत्र पाठवीत जाणे पत्र दुसऱ्यास नक्क कळावे येथून माझ्या आतचे+ जाईल, ते अथवा तुमचे दोन्ही पत्रे नच कळावा, महिनाभर राहणे कन्यागताचे स्नान करून येणे खाना छ ५ जिल्काद हे आशिर्वाद

ले २०० }
[१७९] }

{ श १६८५ अधिक जेष्ठ शु ८
{ ता २० ५ १७६३

श्री

चिरजीव राजमान्य राजश्री महिपतराव त्रिंबक यामि माधवराव बल्लाळ प्रधान आशिर्वाद उपरी येथील कुशल जाणून स्वकीये कुशल लिहीत जाणे विशेष तुम्ही विनती पत्र पाठविलें तें प्रविष्ट झाले राजश्रींस किल्यावर न्यावे त्यास ते किल्यावर जात नाही या अन्वये राजश्रीचे जाबसाल कित्येक तपशीलवार लिहिले ते सविस्तर कळले ऐशियास राजश्रींस आरोग्य झालेच आहे तरि हर तजवीज करून किल्यावर घेऊन जाणें तुम्ही आपला मजकूर हुजूर येण्याविषयी लेखन केला त्यास तुम्ही तूर्त न येणे खाना छ ६ जिल्काद बहुत काय लिहिणें हे आशिर्वाद

ले २०१ }
[३३] }

{ श १६८५ श्रावण व ११
{ ता ३-९-१७६३

श्री

पौ श्रावण वद्य १४ मंगळवार सवा प्रहर दिवमास वेदशास्त्र सपन्न राजश्री बाळकृष्ण दीक्षित स्वामीचे सेवेशी विद्यार्थी रघुनाथ बाजीराव नमस्कार विनती उपरी येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लिहीत जावे विशेष आपण पत्र पाठविलें तें पावून बहुत सतोष झाला याचप्रकारें निरतरी पत्रां सविस्तर लिहित जावे यवनाची फौज बुडवितों आपणास कळेलच हल्लीं शहरास जातों असो निजामअल्ली खान बाकी राहिले त्याचे पारपत्य श्रीकृपे करून होईल रा॥ छ २४ सफर आपली दया पूर्ण असावी सर्व देव ब्राह्मणाचे आशीर्वादे करूनच उत्तम फळ प्राप्त जहालें बाकी राहिलें तें होईल बहुत काय लिहिणें हे विनती

ले २०२ }
[११६] }

{श १६८५ फाल्गुन शु १
{ता ३-३-१७६४

श्री

श्रीमत् राजश्री दादासाहेब स्वामींचे सेवेशीं—

विनती सेवक महादजी शिंदे साष्टांग दडवत विज्ञापना ता॥ छ २९) साबान पावेतो सेवकाचे वर्तमान यथास्थित असे विशेष आम्हाबराबर पाच तोफा पाहिजेत स्वारींत कोठें गावगढी लागते त्यास तोफा विना जेर होत नाहा यास्तव स्वामी कृपाळू होऊन नगरास तोफखाना आला आहे यापैका स्वाराच्या तोफा पाच घावयाची आज्ञा करणार स्वामी समर्थ आहेत सेवेशा श्रुत होय हे विज्ञापना +

ले २०३ }
[१४१] }

{श १६८६ ज्येष्ठ व १४
{ता २८-६-१७६४

श्री

राजश्री त्रिंबकराव मामा स्वामींचे सेवेशीं—

विनति उपरि आपण पत्र पाठविलें तें प्रविष्ट जहाले आम्हीं येथे येऊन पिरपेट्टणास चौफेर मोर्चे बसविले तेव्हां दुसरे दिवशा किल्लेकरी कौलास येऊन कौल मागू लागले त्याजवरून त्यास कौल देऊन बाहेर काढिले, आणि छ २५ जिल्हेजीं किल्यावर सरकारचे निशाण चढलें ठाप्यातील पाच हत्ती व पधरा घोडी पाडाव आलीं व कोडग [कुर्ग]-वाल्याकडे रा॥ अप्पाजी गोविंद रवाना केले आहेत त्याचाही मजकूर कसा तो एका दो रोजात कळेल म्हणोन लिहिले ते कळले ऐशास आपण जाऊन किल्यास मोर्चे देऊन किल्ला जोरबजोर घेतला, व ठाप्याताल पाच हत्ती व पधरा घोडा पाडाव आली, हे मोठी गोष्ट जहाली या दर्दे करून दुसरीं ठाणीं अवसान धरणार नाहींत राजश्री अप्पाजी राम छ २५ जिल्हेजीं मगळ्वारा येथे येऊन दाखल जाहाले त्याचे बोलण्याचा अर्थ सविस्तर दुसरे दिवशीं हैदरखानाकडील साडणांस्वार व राजश्री राव सेनापती S याजकडील दोघे स्वार याबराबर लेहून पाठविलें आहे, त्याजवरून सविस्तर कळेल रा॥ तुळाजी पवार व कुडचीकर व बाडे पा॥ गी र पा डी र येथे होते त्यास शत्रूचा जोरा तिकडे फार जाहाला याची पाळथ राखोन दगा करावा असे त्याचे चित्तात होतें परंतु तुळाजी पवार व कुडचीकर व बाडे मोठे निकडीने शत्रूवर आपला दाब राखून साभाळून आले बाडे तो होसवोट्यास राहिले तुळाजी पवार व कुडचीकर लष्करात येऊन दाखल जहाले रात्रदिवस मेहनत फार याजकरिता त्याचे घोड्यात काहीं ताकत राहिली नाहीं रवाना छ २७ माहे जिल्हेज बहुत काय लिहिणें कृपा लोभ असो दिल्ला पाहिजे हे विनती.

+ या वेळी माधराव कर्नाटकात असून रघुनाथराव पुण्यास होता त्यास महादजीनें उत्तरेतून हें पत्र लिहिलेले आहे (पहा कै या पृ १३० व खरे ले ३२५)

S उमराव घोरपडे

ले २०४ }
[११२] }

{ श १६८६ आषाढ
{ ता १५-७-१७६४

श्री

पौा छ २४ मोहरम सनखमस

श्रीमत् गुणसागर लोकपालक विश्वभूषण औदार्यवत श्रीक्षीराब्धिशायीवरप्रताप रमासानकुल गोब्राह्मणप्रतिपालक महा राजेश्री दादा साहेबाचे सेवेशीं-आज्ञाधारक देवजी बयाजी किले सेंधवें दिम्मत मल्हारजी होळकर कृतानेक साष्टांग नमस्कार विश्वाप्ति येथील क्षेम ता। छ १५ मोहरम पर्यंत महाराजाचे कृपेदृष्टी करून आनदरूप जाणोन विशेष साहेबीं आज्ञापत्र पाठविलें तें छ ९ रोजी प्रविष्ट जाहलें शिरीं वदून परम सतोषावाप्ति जाली पत्रां आज्ञा सादर केली कीं २॥ महादजी शिंदे याची सरदारी दूर करून राजश्री मानाजी शिंदे यास सांगितली, याजकरिता महादजी शिंदे आज्ञेशिवाय उठोन ते प्रातें गेले असत सेंधवे प्रातात आले म्हणजे आटकाव करून पुढें जाऊ न देणें त्यास साहेबाचें पत्र प्रविष्ट जाले ते दिवशीं घाटाखालीं मौजे सागवी प्रें॥ आबे येथें मशारनिल्लेचा मुक्काम होता आज्ञाप्रमाणे किले मजकूराचा घाट पाच सातशें भिल्ल वगैरे जमा करून बंद केला त्यास मशारनिल्लेस बातमी जाली तदनंतर कित्ते मजकूराचा घाट सोडून चाचरे पटी धा मार्गे घाट चढून पचवीसा कोसाची मजल करून निघोन गेले साहेबाचे सेवेशीं हे विश्वापना *

ले २०५ }
[१८०] }

{ श १६८६ माघ शु १५
{ ता ५-२-१७६५

॥ श्री ॥

चिरजीव नाना यासि प्रती माधवराव बल्लाळ प्रधान आशिर्वाद उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहिणें विशेष सरकारचा जामदारखाना पुरघरीं पेशजी होता तो प्रस्तुत कोठें आहे, जिन्नस व दागिने काय काय आहेत, ते सर्व तुम्हास ठाऊक आहेत हल्लीं तों जामदारखाना कोठें आहे तो लिहून पाठविणें जामदारखानियात दागिने व जिन्नस जो असेल त्याची कुल याद लिहून पाठविणें तुमचे समजाविशीचा प्रकार कसा झाला हें लिहिणें तुम्ही याल कधीं हें कळलें नाहीं तरि सत्वर लिहिणें रवाना छ १४ साबान बहुत काय लिहिणें हे आशिर्वाद

*मानाजी फांकडे याजवर दादाचें फार प्रेम असून महादजी रक्षापुत्र म्हाणून शिद्यांची सरदारी मानाजीकडे त्यांनीं दिली, परंतु महादजीनें आपले अगी पाणी आहे असें दाखविल्यावरून माधवराव बल्लाळ याणीं पुढें त्याजकडेच सरदारी कायम केली

ले २०६ }
[१४३]

{ श १६८७ वैशाख व १३
{ ता १७-५-१७६५

श्री

सेवेशीं महादाजी बल्लाळ व हरी बल्लाळ +कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना ता
छ २६ जिल्काद मुा नजीक कपिला सगम कृष्णा उत्तर तीर स्वामीचे कृपावलोकनें करून
वर्तमान यथास्थित असे विशेष स्वामींनीं साडणीस्वाराबरोबर व जासुदा बो पत्रे पाठविलीं
तीं पावलीं सरकारचे कागदपत्र प्रविष्ट केले उत्तरें घेऊन पाठवितो इकडील वर्तमान
तर राजश्री मुरारराव सावमूरकर यास निरोप जाला छावणीस राजश्री गोपाळराव रहाणार,
त्यास निश्चय नाहा श्रीमत कृष्णा उतरोन उत्तर तीरास आले फौजेचे नालबदाचे काम
चालीस लागलें दोनी स्वान्या मिळोन नालबदीचा ऐवज ठरेल त्यापैकीं निमे तूर्त घावा
त्याचे भरतीस सात आठ लक्ष पाहिजेत याजकरिता ऐवजाचे तरतुदीविशीं श्रीमतानीं
आपणास पत्र लिहिलें आहे आता इकडे काहा गुता नाहीं दरमजल येणार आज आठ
कोसाचें कूच आहे रामतीर्थावरून, म्हसवडवरून येणार पाऊस पडो लागला एक
मुहूर्त ज्येष्ठ शुद्ध त्रयोदशी, दुसरा वद्य चतुर्दशीपर्यंत इतकियात येऊन पोचणार वरकड
नवल काय? विशेष वर्तमान तर बकापुरचा किल्ला खालीं करून घ्यावयास राजश्री राजेबहादर
गेले होते छ १९ जिल्कादीं किल्ला हस्तगत जाला आत काहा जकीरा दारुगोळी
तोफ नाहीं दाणा मात्र होता तो विकत घेतला किल्ल्यात शकराजी राम ठेविले
आहेत याउपरी गोपाळराव यास देतील अथवा सरकारातून बदाबस्त करितील दोनी
प्रकार घाटतात कळलें पाहिजे स्वामाचे चरण दृष्टीस पडत तो सुदिन असे बहुत काय
लिहिणें कृपा केली पाहिजे हे विज्ञापना

ले २०७ }
[१०५]

{ श १६८७ माघ व ८
{ ता ३-२-१७६६

॥ श्री ॥

सेवेशीं विज्ञापना ता। छ २२ सावान पर्यंत वडिलाचे आशिर्वादें करून यथास्थित
असे विशेष -वडिलीं आशिर्वाद पत्र पाठविलें तें प्रविष्ट जहालें नबाब निजाम अल्लीखान
याची तुमची भेट जाहलीच असेल बोलणें चालणें काय जहालें, तुम्ही कोणीकडे जाणार,
काय मनसुबा केला, नबाब कोणीकडे जाणार, तुम्ही व नबाब वराडातून जाल तों आमचे
दोन चार मुक्काम आशेरी बरानपुरासमीप होतील नबाब कोणीकडे जाणार तें लिहिणें, म्हणोन
आज्ञा ऐशास वडिलीं आज्ञा केली ते उचित वडील दीर्घ दर्शवें चारी मनसुबियाचे प्रकार
घ्यानात आणून कर्तव्य तें करितात त्यास नबाबाची आमची भेट कुरुमखेडानजीक छ २१
सावानीं जाहाली बोलणें चालणें एक दोन रोजात होईल नबाबाचा आग्रह आपले डेरियास
आम्हीं यावें त्यानीं आमच्या डेरियास यावें असा आमचा आग्रह आहे तोही प्रकार दोन

+ फडके बधू

तीन रोजात उरकून नबाब आम्ही घाट चढोन जातो लष्करात ताकीत निक्षून करणे ते केली आहे लूट फाट काहा द्योत नाहा हा मुळक नबाबाचा व भोसल्याचा नबाबानी कित्येक महालच्या कबुलातीचे कतवे सरकारात होते ते मागून घेतले भरवस्ती गावास इकडाल ताकीददार व नबाबाचे ठाणेदार बैसले आहेत कोठें उपद्रव नाहा, व आमचा व नबाबाचा मुक्काम [असे] ओसाड रानातच पडले खुलासा उद्याचे परवाचे दिवसात कामकाज उरकून घाट चढून जाऊ वडीलही योजिल्या मनसुबियास कूच करून जातील्व घाट चढून वरते गेलियावर कोणीकडे जावयाचा ठहराव होईल तो सेवेशीं लिहून पाठवू * सेवेशा श्रुत होय हे विज्ञापना

ले २०८ }
[१०८] }

{ श १७६५ माघ व १४
{ ता ८-२ १७६६

॥ श्री ॥

तीर्थरूप राजश्री दादासाहेब स्वामींचे सेवेशीं-अपत्ये माधवराव साष्टांग नमस्कार विनती येथील कुशळ ता॥ छ २७ सावान मुक्काम कुरुमखेड पयत वटिलाचे आशिवादे करून यथास्थित असे विशेष -कराडे यास सोडावयाचा करार राजश्री जानोजी भोसले सेनासाहेब सुभा याजकडून जाला असता अद्याप त्याचा सुटका जाली नाही तरी वटिलीं मारनिष्ठेचें कारभारी यास आज्ञा करून कराटियाची सुटका होय ते केले पाहिजे सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले २०९ }
[११४] }

{ श १६८७ फाल्गुन व १३
{ ता ९-३-१७६६

॥ श्री ॥

राजश्री माधवराव रामचद्र गोसावी-

सु॥ सीत सीतेन मया [व] अलफ तुम्हीं विनती पत्र छ २७ रमजानचें पाठविले छ मा॥रीं अस्तमाना पावले रा॥ बाबूराव सदाशिव+ न पुसत गेले त्याचे मागे राजश्री रामचद्र गणेश फौज घेऊन गेले धारूरच्या वाटेनें नाईक गेले त्या मागे रामचद्रपत पाठलाग करीत गेले नाइकाचे पागेचीं घोडी व जामदारखाना वगैरेची मोजदाद करून गोठात आणून ठेविले, म्हणोन लिहिले तें कळलें ऐशास बाबूजी नाईक याचां घोडी पागा हत्ती दोन, जामदारखाना वगैरे मोजदाद केले ते आणावयास हुजूरून राऊत पाठविले असते, याजबराबर पाठऊन देण उदईक कूच करून जावें तर तोफखाना व जामदारखाना व दारकोजी निंबाळकर व सठवोजी गावडे वगैरे लोक अद्यापि आले नाहीत त्यास ताकीद करून पाठवावे म्हणोन तर तोफखाना, जामदारखाना व दारकोजी निंबाळकर व सठवोजी गावडे

* हें पत्र थोरले माधवरावाच रघुननाथरावास असावें

+ हे बरामतीकर नाईक, -याचें व पेशव्याचें नातें असून या प्रसंगा वाकडें होतें

बैगरेस ताकीद केली असे येऊन पावतील तुम्हीं उद्याचा दिवस मुक्काम करणें तुम्हाजवळ पथकें कोण कोण आला व कोण न आलीं तें सविस्तर लेहून पाठविणें जे राहिले असतील ते ताकीद करून पाठविले जातील नाइकाकडील सिलेदाराची सोय काय करावी तें ल्याहावे म्हणोन तर मारनिलेकडील शिलेदार हुजूर पाठऊन देणें

साडणीस्वार २ दोन येथें नेहमीं पाठवावे म्हणून तर दोन साडणी स्वार पाठविले असत

नाना जोशी याचे घरीं बाबूरायाची वस्तभाव आली आहे, त्यावरून त्याचे घरीं गाडदी याची चौकी बसविली असे आज्ञा होईल त्याप्रमाणे वर्तणूक करून कारकून हुजूरून पाठविला असे, तहकीक करतील जे त्याजकडे वस्तभाव असेल ते हुजूर घेऊन येतील

रामचंद्र गणेश याजबराबर लोक गेले ते सडे गेले यास्तव त्याचे मार्गें जावयाची आज्ञा जालियास जाऊ, म्हणोन तर त्याजबराबर काहीं गेले नाहीं याजकरिता तुम्हीं हळू हळू जाणें जाणजे छ २७ रमजान लेखनसीमा X

ले २१० }
[१२३] }

{श १६८८ चैत्र शु १५
{ता २४—४—१७५६

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री रामचंद्रपत तात्या स्वामींचे सेवेशीं—

पोष्य बाळाजी कृष्ण व हरी बलाल कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल ता॥ छ १४ जिल्काद मु॥ पुणताबे जाणून स्वकीय कुशल लिहीत जावें विशेष—फार दिवस पत्र येऊन वर्तमान कळत नाहा लिहून पाठवावें आपली लढाई फत्ते जाली म्हणोन ऐकिले सविस्तर ल्याहावे श्रीमत राजश्री राजसाहेब टोक्याचे^१ मुक्कामास आले तेथून सडे होऊन पुढे गगापुरास गेले आम्हा उभयतास मार्गें ठेविलें बुनगे साभाळून घेऊन येणें म्हणोन आज्ञा केली, त्यावरून एक मुक्काम केला छ १२ रोजीं राजश्री भवानराव चड्ड राऊतानिशीं लष्करात आले आम्हास वर्तमान कळताच गेलों भेट जाली त्याचें मानस श्रीमताकडे जावयाचें असेच ओता [१] म्हणोन बोलिले आम्ही सांगितलें कीं, “ तुम्ही येथें आला आम्हास वर्तमान कळले आता तुम्हास एकटें जाऊ देणार नाहीं पालखीत बसवून आम्ही जातो [तेव्हा] तुम्हास समागमेच नेऊ ” त्यावरून आढे वेढे घेतले शेवटीं पालखीत घालून घेऊन जात असो काही खात नाहा श्रीमताचे दर्शन जाल्या खेरीज अन्न उदक देखाल घेत नाहीं आम्ही चौकी पहाण्याचा बंदोबस्त केला असे भवानराव आता नियालसतेच्या गोष्टी फार सांगतात कीं, “ श्रीमताजवळ

X खरे लेखाक ५८५ पहा १ थोरले माधवराव २ हे प्रतिनिधी

जाईन, जे करतील ते करत ” साराश गोष्ट, भगवते आपल्यास यश दिल्लें भवानराव
अनायासे करून सापडले, मोठी गोष्ट जाली तिकडील वर्तमान लिहीत जावें. साप्रत आपला
मुकाम कोठे आहे ? पुढे कोणीकडे जावयाचा विचार आहे, तें सविस्तर ल्याहावें युद्धाचें
वृत्त तपशिले लिहावें बहुत काय लिहिणें कृपा लोभ कीजे हे विनती—

राजश्री बगाजीपत स्वामींस सा॥ नमस्कार तिकडील वृत्त तपशिले लिहून पाठवणें
हे विनती

ले २११ }
[१४२]

{ श १६८८ वैशाख व १२
ता ४-६ १७६६

श्री

पौ छ १७ मोहरम ज्येष्ठ सन सबा मुा म्दालेर
तीर्थरूप राजश्री दादासाहेब वाडिलाचे सेवेशा—

अपत्ये माधवराव साष्टाग नमस्कार विनती येथील कुशल ता छ २५ जिल्हेज पर्यंत
वाडिलाचे आशीर्वादे करून यथास्थित असें विशेष —शहर बरानपूर येथील अमलात मामले-
दाराना कमपेश केली याचा अर्थ अवगत जाला, तें वृत्त वाडिलाचे सेवेशीं विनती केली
स्वामीनीं आज्ञा केली कीं, शहरास कमावीसदार पाठवून तहकिकात करावी म्हणोन रा।
त्रिंबक नारायण यास कमावीस सांगितली सरसुभेदारी राजश्री नारो कृष्ण याजकडे आहे
तैशी त्याजकडे करार ठेविली, ऐसें असता नारो, कृष्ण यास पत्र सादर केलें कीं, त्रिंबक
नारायण याजकडे अम्मल सुरळीत देणें तें त्यानीं न मानता जाबसाल केले त्याजवरि
खिजमतगाराबराबर पत्र सादर केलें त्याशींही मनस्वी भाषण केलें तदोत्तरही पत्रें
माणसें पाठविलीं त्यास शहरात घेतलें नाहीं बेबदल गोष्टी अमर्यादेच्या सांगितल्या
माणसें फिरोन आलीं रा। गोपाळराव गणेश यानीं बदामामलीची गोष्ट सांगितली, त्याच-
प्रमाणें नारो कृष्णासही उमेद जाली एवच हाच मार्ग पडतो यात खावदाचा बोज काय ?
यास्तव अशा गोष्टीस पारपत्य असावेंच काम थोडें दरगुदर* करावी तर शहर बेबदल
जहालें हें लौकिकात तेव्हा खावदगिरास उचीत तें झाल्लेंच पाहिजे हें सविस्तर वर्तमान
वाडिलास कळावें यास्तव लिहिलें सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

२१२ }
[६५]

{ श १६८८ जेष्ठ शु ६
ता १३-६-१७१६

॥ श्री ॥

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री बाळाजी गोविंद स्वामी गोसावी यासि—

पो। रघुनाथ बाजीराव नमस्कार विनती उपरायेथील कुशल जाणून स्वकीय लिहीत जाणें विशेष-
राजश्री पुरुषोत्तम महादेव हिंगणे यास जातीस सरजाम रुपये १५००० पधरा हजार याव
याचा करार करून हे सनद तुम्हास सादर केली असे तरि सदरु पधरा हजार रुपयाचे
तबख्याचे गाव पा। कोंच पौ। अब्बलसाल सन समान सितेना पासून नेमून देणें आणि आकार
होईल तो साल दरसाल बा। मु। खर्च लिहीत जाणें जाणजे छ ५ मोहरम सु। सबासीतेन
मया व अल्फ बहुत काय लिहिणें हे विनती

ले २१३ }
[१४०] }

{ श १६८८ ज्येष्ठ व ३
{ ता २५-६-१७६६

॥ श्री ॥

पौ। छ ३ रबिलोबल सब्बा श्रावण गोहदचा मुकाम

तार्थरूप राजश्री दादासाहेब स्वामीचे सेवेशीं अपत्यें माधवराव साष्टांग नमस्कार
विनती येथील कुशल ता। छ १७ मोहरम पर्यंत वडिलांचे आशीर्वादें करून यथास्थित असे
विशेष वडिलांचे पत्र आलें त्यात आज्ञा कीं, बराणपूरची मामलत रा। नारो कृष्ण याज-
कडेच करार राखणें इजारियानीं दुसरियास न देणें दुसऱ्यास दिल्याना शहर खराब करतील
नारो कृष्ण बरा आहे, याचें चालवणें, म्हणोन आज्ञा त्यास नारो कृष्णाचें वर्तमान
राजश्री चिंतो विठ्ठल व आबाजी महादेव यास ठावकें आहे नारो कृष्णाची मामलत दूर
न करिता त्याचाच कारकून त्रिंबक नारायण यास कमावीस सांगितली, सरसुभेदारी
त्याची त्याजकडेसच करार राखिली त्यास हुजूर यावयाविशा पत्र पाठविले असता न आले
मनस्वी भाषण केलें जासूद उठोन आले तदोत्तर खिजमतगार पाठविले पत्र सादर केलें
त्याजशीं मन माने तें बोलले खिजमतगारानीं पाघरणें जाळलीं, तथापि हुजूर न आले त्यावर
गाडदी दहा पाच पाठविले येणें म्हणोन लिहिलें असता त्यास शहरात न घेतलें बदलोन
गोष्ट सांगितली यास्तव रा। मलबा पानसी याजबराबर स्वार हशम देऊन आणावयास
पाठविले कैद वडिलांची अमर्यादा नसावी सेवकलोकीं मर्यादेनें वर्तावें हे शिक्षा पण
आज्ञा वडिलांचीच आहे, व प्रस्तुत काळीं राजश्री गोपाळराव गणेश याणीं बदलोन गोष्ट
सांगितली तोच अन्वय नारो कृष्ण याणीं चित्तात आणोन बेबदल गोष्ट सांगितली आणि
व्याधीनें आट सदरुप्रमाणें पडत पडत आली. येरवीं नारो कृष्ण याजवर आणिक सारखा
प्रकार व्हावा ऐसा अर्थ नाही जालें वर्तमान दोन तीन पत्रां सेवेशीं लिहून पाठविलेंच आहे,
व ह्यांही जाला प्रकार विनती पत्रां लिहिल्या असे सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले २१४ }
१७७ }

{ श १६८८ कार्तिक व ६
{ ता २२-११-१७६६

श्री

चिरजीव राजश्री नाना यासि माधवराव बल्लाळ प्रधान आशिर्वाद उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लिहित जाणें विशेष तुम्हास जाऊन बहुत दिवस जाहले खासा स्वारी कार्तिक बहुळ पंचमीस डेरे दाखल जाहले आजि कुच होऊन येवतावर मुक्काम होईल फौज जमा होत चालली, परतु मुक्काम होत नाहा दरमजल कृष्णाती-रास जातों तुम्ही मुक्काम होतील, सावकाश जाऊ, म्हणोन चित्तात आणाल, तर न आणिता सत्वरें येऊन स्वारीचे मुहूर्ते करून लष्करात येऊन पोहचणे विलंब न लावणें चाकरीचे^२ दिवसात नेहमी यात्रे समष्टीन राहणें पत्र पावताच सत्वर येणे खाना चद्र १९ जमादिलाखर बहुत काय लिहिणे हे आशीर्वाद

ले २१५ }
[११७ }

{ श १६८८ पौष व ७
{ ता २२ १- १७६७

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री बाळाजी जनार्दन स्वामी गोसावी यासि-पौ। माधवराव बल्लाळ प्रधान नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहित जाणें विशेष बदल देणें तसलमात दादो उद्धव वरघाटचे किल्ल्याचे बेगमीस ऐवज साल-मजकुरीं यावयाचा त्यापैकीं तूर्त—

३५००० माघ शुद्ध पौर्णिमा रुपये

३५००० फाल्गुन शुद्ध पौर्णिमा रुपये

३०००० चैत्र शुद्ध पौर्णिमा शेके १६८९, चित्रभानु सवत्सर

१०००००

एकूण एक लक्ष रुपये सदर मुदतीप्रमाणें देविले असत मारानिलेकडील कारकून पुण्यास येईल त्यास ऐवज पावता करणें पुण्याचे एकदर ऐवजात लाख रुपयाची नेमणूक करून दिली आहे त्यास तुम्हा ऐवजाची नेमणूक करते समया तेशून मुदती लिहिल्या आहेत याप्रमाणें ऐवज नेमिला असला तर उत्तमच जाहलें या मुदतीहून जाजती मुदत असली तर त्या ऐवजां सावकारापासून कर्ज घेऊन यास मुदतीचा मुदतीस पावता करणें मुबदला ऐवज राहिल तो सावकारास रदकर्जास देणें साराश गोष्ट, याचें देणें फार निघालें, पैकीं तूर्त सदरू लाख रुपये देविले यास हिसका पडल्यानें मग याची स्थित रहाणार नाहीं याजकप्रिता तुम्हास लि।। असे तरी मुदतीप्रमाणें ऐवज क्षेपनिक्षेप पावता करणें र।। छ २१ साबान सु।। सबासितेन मया व अलफ, बहुत काय लिहिणे हे विनती पौ। छ ६ सब्बाल

२ येथपासून खुद्दाचें अक्षर यावरून माधवरावाची तडफ व शिपायगिरी व्यक्त होते

ले २१६ }
[१८३] }

{श १६८१ फाल्गुन शु १२
{ता १२-३ १७६७

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री बजाबा स्वामी गोसावी यासि पोष्य नारायण राव बल्लाळ नमस्कार विनती उपरि येथील जाणून स्वकीय कुशल लिहिणें, विशेष-तुम्ही पत्र पाठविलें ते पावले तीर्थरूपानी चढ्या घोड्यानिशा शिरें घेतल्याचे सविस्तर वर्तमान व तीर्थरूपाची शरीरप्रकृत सदोदित लिहीत जाणे आम्ही लष्करातून निघालों ते फाल्गुन शुद्ध दशमीस गगापुरी पावला खाना छ ११ माहे सवाल सुरु सन सबा सितैन मया [व] अलफ बहुत काय लिहिणे हे विनती

ले २१७ }
[८७] }

{श १६९०
{सन १७६८ पूर्वीचे

श्री

तीर्थरूप राजश्री दादासाहेब वडिलाचे सेवेशा—

अपत्य माधवराव साष्टाग नमस्कार विनती येथील कुशल ता। छ १३ सफर पावेतों वडिलाचे आशिर्वादें यथास्थित असें विशेष वडिला आशीर्वादपत्रे त्रिंबकजी मुठा खिजमतगार याजबरोबर पाठविला तीं पावोन त्याचा उत्तरे विस्तारे लिहून हरजी चव्हाण खिजमतगार याजबरोबर पाठविला आहेत येऊन पावतील, त्याजवरून सविस्तर सेवेशीं निवेदन होईल सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले २१८ }
[१८२] }

{श १६८९ ज्येष्ठ व ४
{ता १२-३-१७६८

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री त्रिंबक सदाशीव स्वामी गोसावा यासि पोष्य नारायणराव बल्लाळ नमस्कार विनति उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लिहिणे विशेष तुम्हाकडून पत्र येऊन शरीरप्रकृतीचें वर्तमान कळत नाहीं तर तुमची शरीर-प्रकृति कशी आहे ते सविस्तर लिहून पाठविणे तार्थरूपाकडाल वर्तमान तर जुज होऊन दादासाहेबाची फौज लुटली दादासाहेब किल्यावर गेले एक दिवस मध्यें जाऊन दुसरे दिवशीं भेटों झाल्या दादासाहेबाना तार्थरूप रावसाहेबाचे स्वाधीन कित्ते, कोट, मुख्य वगैरे सर्व कारभार केला हें सविस्तर वर्तमान राजश्री बजाबाना लिहिलेच असेल खाना छ ३० मोहरस गुरुवार सध्याकाल बाकी दिवस प्रहर बहुत काय लिहिणे हे विनता

ले २१९ }
[१७६] }

{ श १६९१
{ फेब्रुवारी १७६९

॥ श्रीगणेशायनम ॥ श्री श्री श्री श्री श्री ॥

महाराजाधिराज श्रीराजराजेश्वर गुणगुणालकृत परमपवित्र श्री राजेसाहेब पंडित प्रधान श्रीमत माधोराव साहेबजी जोस्य लिखित-मुर्ली जोतश रायके अनेक आशी-वांद वॉचणे महाराजके गृह विचार करकै माघमास विषे पत्र भेजाथा सो महाराजने देषा होगा जानोजी घोसलेX को ऐसे लिया जैसे सिंढ्हेके आगे मृग मैने विचार लिषाथा महाराज पर मालूम है या नाही हमारा लिषा जो कागद है उस्से अमानत् रषिएगा देष लेना जद् ल्टाई फते करा करोगे तद् देष लेना अब् और विचाराश लिया है बडि बडी मुहीम और ल्टाईयाँ फते करोगे जे तुमसे रजु नही ते हाथ बाधके मिलेंगे दुशमन भाग जावें, मारे जावे, पकडे जावे जो मनसुबा विगड गया हो सो श्रीमतके हातसो सोरै पातशाह वजीर चववशी सों दोस्ती होवे जश तमाम शहरोमें होवे जो दुष्ट हैं सो दब् जावें राजतेजकी ठुडी होवे जन्म पत्रकी नकल उतारकै भेज देवो मझे अपने इष्टकी शपथ है किसी कौ दिषावनेका नही मै तुम्है आसीर्वाद देता हों छोटे* नानाने तुमारी कृपा हम-पर कराई अब ह उमेदवार है हमपर मेहेरेबानी करनी हमारे नामपर जो षिजमत फरमावो तिसकी सनद कर भेजों पातशाहका और उमरावोका जबाब सवाल इस ब्राह्मण कौ फरमाया मै निहाल भया मेरी फरदपर दसषत स्व हस्ताक्षरोसे कर भेजों जो षातरजमा सौ षबर सार जबाब सवाल भेजा करो पै॥ छ १५ सदरसला

ले २२० }
[११३] }

{ श १६९० फाल्गुन व १४
{ ता ५-४-१७६९

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री रामचद्रपत स्वामीचे सेवेशी—

पो बाळाजी †गोविंद कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल ता॥ छ २७ जिल्लाद मु॥ सागर जाणून स्वकीय बुशल लिहीत असले पाहिजे विशेष आपण पत्र पाठविलें तें पावले संक्रमणाची तिलशर्करा पाठविली ती पावली कितेक श्रीमताचे व भोंसल्याचे बिघाडाचें वर्तमान लिहिलें तें सविस्तर कळलें या प्रातीचे वर्तमानाविशीं लिहिलें त्यास दोन तीन पत्रीं पेशजी आपणास लिहिले आहे त्यावरून कळलेच असेल साप्रत वर्तमान तरि अबदाली लाहुरापलीकडे दोन मजलीवर आला आहे त्याची इतराजी नजीबखान रोहिल्यावर आहे त्याजमुळें नजीबखानांनीं आपले जाग्याचा बदोबस्त करून रतनसिंग जाटाशी सूत्र करून आणशपथ होऊन करार मदार जाला आहे पुढें उभयतानीं

X घोसले— भोसले या पत्रात सर्वत्र “ ख ” बदल “ ष ” वापरला आहे

* छोटे नाना—नाना पुरदरे

† बाळाजी गोविंद हे गोविंदपत बुदेल याचे चिरजीव

फौज सुद्धा जाऊन शाहास मैदानात गाठोन जुज घ्यावें याप्रमाणे मनसबा करीत आहेत मग पहावें सुजादौला आपले जाग्यात आहेत अल्ली गौर बादशा व फिरगी प्रयागास आहेत पुढे काय मनसबा करतील पहावे वरकड प्राताचे वर्तमान तरि चिरजीव राजश्री गगावरपत बाबा कोचकनार प्राती आहेत तिकडे गडीबद्द जमीदार याणा सरकारी जागा दाबिली आहे, त्याचे पारपत्य करीत आहेत फौजा हा कालवर न आल्या याजमुळे राजे रजवाडे वगैरे *** याची नजर ठिकाणा राहिली नाही विना मातबर फौज आल्या खेरीज बंदोबस्त यथास्थित होत नाही इकडे धामोणी प्राते तेजगडवाले लोधी [१] वगैरे याणी सरकारी जागा दाबिली त्याचेंही पारपत्य फौजा आल्या शिवाय होत नाही असे आहे जर आपलें येणें लौकर होईल तरि सहजाखाली बंदोबस्त होऊन येतो सविस्तर आपणास कळावें तिकडील वर्तमान सर्वदा पत्री लिहीत असले पाहिजे राजश्री जानोजी बाबा भोसले याजकडून आनदरूप वकील बादशाकडे प्रयागी आला आहे त्याचा उत्तरे गेली मग काय मजकुरावर आला आहे हें कळत नाही आपणास कळावें बहुत काय लिहिणें लोभ असो दिजे हे विनती

ले २२१ }
[९४] }

पौ छ ५ राखर श्रावण
श्री

{श १६९१ आषाढ शु ११
{ता १४-७-१७६९

पु॥ राजश्री त्रिबकराव विश्वनाथ† स्वामी गोसावी यासि—

विनती उपरि राजश्री हिंदुराव सेनापति‡ थोर मनुष्य, बोलण्यात, मर्यादेंत, तिलमात्र अतर दाखवीत नाहीत आम्ही त्याचे बहुमानास त्याचे विचारें मातबर प्रकार करणें प्राप्त झाल्यास त्याचे मसलतीखेरीज करणार नाही तेही आमच्या डेरियास आले होते कोणे रोखें जावें, कसें करावें, इत्यादि त्याच्या विचारें करीत असों तेही राहिल्या सारखें होईल तित [के] करून दाखवावे याच प्रकारे चित्तापासून बोलतात फौजेचा प्रकार पहाता स्वामींनीं नेमणूक केली त्यापैकी हजार बाराशें तर आलेच नाही आली फौज तिची गणती घेतल्यास चौथाई तर कमी होईलच तेव्हा फौजही कमी मातबर भरण्यात समजत नाही निवडक प्रकार तेव्हाच उघडा दिसतो सरदार छावणीस राहिले त्यासही छावणीचें सकट त्यापक्षीं जितके फौजेस ठेवावें तितका खर्च भारी यामुळ भागले थकले, सबर निबर कोणाचे देण्या घेण्यामुळे बनते न बनतें, यामुळें येकुण माणूस कमी होतें तेव्हा भरणार कमी गाडदी तरि चहूकडे गुतले महमद इसफ तरि जरूरीस सिच्यास पाठविले आणखी लोक भरणा स्वामीकडून आल्यास त्यास बोलवून घेऊ येकाड्या असाम्या, घोडे चागले माणोस आढळाचे थोडे थोडे ज्यास आढळतें तो घेऊन येतो तूर्त त्याच्या स्वरूपाप्रमाणें रोजमरा करार करून पुढें सर्वाप्रमाणे नालबदी वगैरे पावेल ऐसें लेहून ठेऊन चाळीस पन्नास तरि ठेविले शें दोनशें पर्यंत उपयोगी आढळल्यासारखे वरचेवरि पाहून ठेऊ चार पथकें

† हे त्रिबकराव मामा २ हे घोरपडे मुरारराव गुतीकर हें पत्र माधवराव पेशव्याचें आहे

निवडून ऐखादे कामास हुजुराचा पाठवान म्हटल्याम नेमणुके प्रमाण हजाराचे पाचशे जाताना जातात या प्रमारे अवस्था दाणा चाच्यामुळे जाली आहे राजा गोपाळराव गोविंद आमच्या डेरियाम येत असतात राजा आनदराव रास्ते बोलावित्यास येत असतात, म्हणोन लिहिलें तें कळल ऐशास विचार जाचार कर्तव्याकर्तव्य राजा मुरारराव घारपडे याचे विचारे करिता बहुत उत्तम आहे ते मागतील ते नेकसत्हाच सागतील फौजेच्या कमतीचा व भरण्याचा अर्थ लिहिला तर तो खराच छावणाचा प्रकार यास्तव कमती असेल येकाडे माणोस घोडे पाहून चाळीस पन्नास ठेविले ते ठेविले आणखी येतील तसे पाहून शे दोनशे ठेऊ म्हणोन [लिहिलें] तर चाळीस पन्नास ठेविले या उपरि नवे लोक येऊन ऐकदर न ठरण वर गोपाळराव व आनदराव बोलावित्यास येत असतात म्हणोन तर विचारआचा रास उभयतास बोलावितात, व तेही येतील गुता नाहा विचार करण्यास सवाच्या विचारे केल्यास गुता काय ? जाणजे छ १० रविलोबल बहुत काये लिहिलें हे विनता

ले २२२ }
[२९] }

{श १-९१ मार्गशीर्ष शु २
{ता ४-१० १७६६

श्री

श्रीमत वेदशास्त्र राजश्री बाबा दीक्षित स्वामीचे सेवेशीं—

आज्ञाधारक खडोजी अरगडे दडवत विनती विज्ञापना ऐशीजे येथील कुशळ तागाईत छ ५ माहे शाबान मुक्काम बुदी कोट जाणोन लेखनाजा केली पाहिजे याजवर इकडील वर्तमान तर खिचीचे निम्मे मुलूस घेउन व बुदी कोटियाचे अद्याप चुकले नाही एका दोन राजात चुकणार दहा बारा लक्ष पर्यंत चुकणार आहे बुदीवर मुक्काम आहे पुढे जाटाचे मुलूखात जाणें आहे जाट हि स ल पुरावर याजवर गोपाळराव बर्वे आहेत पुढे विनीस याचचि फौज आहे पुढे जयनगराचे सुमारे आमची फौज जाणार आहे जयना गर [व] हे एकत्र होउन जाणार आहे जाटाचें पारिपत्य करू ऐसें म्हणतात रा तुकोजी होळकर हे समागमेच आहेत याची त्याची भेटी कु र ई वर झाली शिंदे तो उदेपुरास होते इम्डे येणार आहेत आठा पधरा दिवसा एक होतील प्रागकर अली गोवर पथाब्याचा [?] पत्रे आला आहेत ते व उमरावगीर गोंसावा याचीं पत्रे आलीं आहेत कीं, “ तुम्हीं आम्हा मिळून जाटाचे पारपत्य करून घेऊ ” त्यास माधो सिंगचा पुत्र म्हणतो का, “ तुम्हीं जाटाचे पारपत्य करावे तुम्हास पन्नास लक्ष रुपये देऊ तुम्ही व शिंदे होळकर मिळून वाटून घेणें ” उदेपुराची मामलत चुकली आहे पुढे जाटाचे तोंडावर राजश्री शिवाजी विठ्ठल व गगावर गोविंद आहेत बाळाजी गोविंद याची मामलत चुकला राजश्री विश्वासराव आशाकर पुण्यास आले आहेत त्याची मा व क [?] फसली आहे रा० गोविंद शामराव गोर फिल्ला आहेत कळले पाहिजे या

* विमनपुरावर ८

प्रातःचे वर्तमान तर स्वामीस विदितच असेल चबेल उतरून पार झालों आहों आठा पधरा रोजात जाटाची गाठ पडेल जयनगरास जात आहों इकडे मागाहून शिंदे येणार आहेत एकत्र होऊन जाटावर जाणार स्वामीस कळले पाहिजे आमची मुले याणसे स्वामीच्या आज्ञेत मेल आहेत बहुत मय लिहिणे हे विज्ञापना

ले २२३ }
[३०]

{श १९९१ मार्गशीर्ष शु ८
{ता ६ १२-१७६९

श्री

श्रीमत वेदशास्त्र सपन्न बाबा दीक्षित मोजे कायगाव प्रात गाडापूर स्वामीचे सेवेशीं—

अपत्य समान चरणरज आज्ञाधारक खडोजी अरगडे मुक्काम चामिली प्रात बुदी कोट जाणोन स्वामीचे आशिर्वादें कडून छ ७ माहे शाबान ऊर्फ माहे मागश्वर पर्यंत शरीरकडून सुखरूप असों विशेष येथील वर्तमान तर हिंदुस्थानची फौज येथें स्थित आहे खेचिवाडा यात छावणी करून दोन महिने राघोडा वगैरे किल्ले खेचीचे अर्धे घेऊन राजा आपले दस्तात आणिला त्याजपासून काहीं खडणी गुदस्तापैकी घ्यावी, त्यास राजा [कडून] सा तुकोजी होळकर याचे विद्यमाने काही थोडी खडणी चुकली त्यात हला घडे व हत्ती दोन असे भरणा करून दिला बाकी नक्त घावे त्यास समागमेच तुकोजी बरोबरच आहे पुढें झाडून खडणी आल्यासि तो आपले मुख्यास जाईल बाकी अरुण किल्ला मोतीबार दिला त्याजखालें दो लक्षाचीं जमाबदी आहे, आणि काहा तुकोजीकडे किल्ले ठाणें दोन तीन बसले आहेत वर्षासण खडणीपैकी मुखुख दिला आहे कळावे दुसरें, भुपाळची खडणी घेतली पुढे बुदीकोट येथीलही माम लियत सा तुकोजी होळकर याचे विद्यमानें चुकली आहे शिंदाही आठ पधरा दिवसात येऊन पोचतो उदेंपूरची त्याणें खडणी साठ लक्ष रुपये घेऊन छावणी केली होती त्यास श्रीमतास दहा वीस लक्ष रुपये हुडी करून परभारें पाठविली आपणही लोकास नालबदी देऊन आम्हाकडेस येणार आहे पुढे जाटाचे मुख्यात तीन फौजा शिंदे व होळकर व पेशव्याची फौज पाळण लाख स्वार मिळोन जाटावर मोहीम करून, त्याजला जेर करून पैसा मिळवावा ऐसे आहे आणिक अली गोवर दिल्लीकडील याचे पत्र आलें कीं, “ जाटाचें पारिपत्य करून रुपये पन्नास लक्षपर्यंत मिळवून देईन, ” असें आहे पुढें पहावें जाट हातीं आल्यासि फार उत्तम आहे सा गोपाळराव बर्वे याजकडे सबनीशी आहे त्याजला दो चौ लक्षाची जहागीर देऊन फौजा नेमल्या आहेत दहा वीस हजार फौज व पायदळ दहा वीस हजार ऐसें आमचे तोंडावर जाटानें पाठविलें आहे सुरजमल जाट तो मेला परंतु त्याचे कारभारी व मूल आहे दोघे भाऊ एकच होऊन जबर लढाईस उभे राहिले आहेत काहा वकील देखील येत नाही माहे शिमग्यात फार लढाईचा प्रसंग पडणार आहे पहावें ईश्वर कोणास यश

अपेश देणार हे न कळे जयनगरवाला आम्हास मदत दहा हजार फौजेनिशीं येणार आहे विठ्ठल शिवदेव त्याचा लेक बापु दहा पाच हजारानिशा आहे तिकडे भागीरथी कडून सीख जाटास मदत येणार म्हणोन ऐकण्यात आले आहे, पुढे पहावे इतक्यावर जालियासि अधिक उत्तर वर्तमान लिहून पाठवू परंतु तुम्ही तिकडील वरचेवर आल्या मनुष्याबरोबर पत्रद्वारे तोषवीत गेले पाहिजे आमचे ससार सर्व प्रकारे चालविण तुमचे स्वार्थीनच आहे फार काय लिहावे, तो तुम्हास आमचेविषया सूचना मात्र लिहिली आहे बहुत काय लिहिणे हे विनती

ले २२४ }
[७५] }

{श १६९१ मार्ग शु ११
{ता ९-१२-१७६९

श्री

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री रामचद्रपत तात्या व ता॥ राजश्रा विसाजी पत दादा स्वामीचे सेवेशीं—

पो विष्णु मदादेव+ साष्टांग नमस्कार विनति उपरि येथील कुशल ता छ १० साबान मु॥ नर्जाक महेश्वर, वर्तमान यथास्थित जाणोन स्वकीय कुशल लिहीत असले पाहिजे विशेष —आम्ही करवादचे मुक्कामी होळकराजवळ दाखल झालो आपला पत्रें त्याच मुक्कामी आला त्यात लिहिले आम्ही शिवणी हुसगावादेवरून भूपाळावरून खेचिवाड्यात येतो, ऐशास आपला पहिला करार जे बढव्याचे घाटे यावे, आणि शिंदे, होळकर सर्व इकडेच आहेत हे, आपण येकर होऊन मनसबा पुढे करणे तो करावा, हा उत्तम विचार, आणि तुम्ही त्या मार्गे जावयाचा मनसबा केला म्हणजे हे उभयता इकडे मनसबे करतील शिंदे यानी तो उदेपुरचे मुलाचा पक्ष धरून त्याजला घेऊन सस्थानाकडे* चालले ते मुलाची स्थापना करून सस्थानचा पैका घेणार हा त्याचा मनसबा होळकर महेश्वराहून निघाल्यावर मनसबा काय करतील तो करोत आम्हास श्रीमतानीं इकडे पाठविलें व आपला आग्रह जाणोन आलों श्रीमताची आज्ञा आपणास व हे उभयता सरदार एकत्र करून सरकारी काम करावे आपण त्या मार्गे गेले तेव्हा तिघाचे तीन मनसबे जाले म्हणजे आम्ही मग राहून उपयोग नाही त्यास सविस्तर वर्तमान रा॥ दादोपत दादानी लिहिले आहे, त्यावरून कळो येईल तदनुसार आपण याच मार्गे यावयाचा मनसबा क्षेपनिक्षेप करावा त्या मार्गे जाऊन साा चुकतील त्याहून या मार्गे मोठ्या मनसब्याचा बदोबस्त करून उदे पुरचाही बदोबस्त केल्यानें सरकार काम आहे आपल्यासही तूर्त उपयोग पडेल यास्तव याच मार्गे यावे हें उत्तम आहे याउपर आपली मर्जी त्याचमार्गे जावयाची असल्यास मग आम्ही या समागमें कशास रहावे ? राा दादा व आम्ही देशास जाऊ आम्हास सर्व प्रकारें

+ गद्रे सावकार

* मूळत ' साानाकडे ' ' सााचा ' असें आहे

लक्ष आपलें यास्तव आम्हा येथपर्यंत आलों पुढें आपले पत्र जसें येईल त्याप्रमाणे तजवीज करू बहुत काय लिहिणे लोभ करावा हे विनती

ले २२५ }
[१५८] }

{ श १६९२ आषाढ शु ७
{ ता २९-६-१७७०

श्री

राजश्री बाळाजी जनार्दन स्वामी गोसावी—

विनती उपरि सालमजकुरीं स्वारी पुण्यात असता कोण कोणते महालाच्या रसदा करार जाहाल्या, व स्वारी निघाल्यावर कोणते महाल विल्हेस लागले, त्या पैकीं तूर्त याव-याचा ऐवज कीती व मुदतीचा ऐवज कीती, त्यापैकीं पोता ऐवजजमाकीती जाहला व बाकी काय तें लिहून पाठवणें, व पोत्यास ऐवज येऊन बाकी ऐवज तूर्तचा व मुदतीचा राहिला तो झाडून पोत्यास जमा करणे व ज्या महालाच्या रसदा घेणे असतील तेही महाल विल्हेस लाऊन ऐवज घेणें लिहिले प्रमाणें आधा करणें रा। छ ५ रा।वर साराश ऐवज रसदेचा पोत्यास जमा करणे मुदतीचा ऐवज रसदेपैकीं किती त्यास या ऐवजापैकीं पोत्यास आणि-ल्यास ब्याज किती पडतें हें सविस्तर लिहून पा। रा। छ ४ बहुत काय लिहिणें हे विनती

ले २२६ }
[१३९] }

{ श १६९४
{ सन १७७२

श्री

राजश्री सुखारामपत गोसावी यासि--

छ अखडित लक्ष्मी अळकृत राजमान्य स्ने। जानोजी भोसले सेनासाहेब सुभा दड-वत विनती उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहीत असलें पाहिजे विशेष -आम्हा-कडील प्रात कडेवळीत येथील देशमुखीचे कामावरि पागा पाठविली त्यास आम्हाकडील ठाणेदार व पागा निंबगावीं वीस गावात जागा विछिन्न केली, तेथें बसोन आहेत ऐसें असता भगवतराव राम याचे लोक नित्य उठोन हर्षामर्शानिमित्त भोंवते उभे राहोन कजिया करितात आम्हाकडील पागेचें कुरण कापून नेतात गावकुसाचा गढीचा आसरा नाही ऐसें जाणोन उपद्रव करितात याजकरिता भगवतराव राम यासि उपसर्ग न करीत ऐसें ताकीदपत्र देववावें दुसरें, नगरकर किल्लेदार देशमुखीचे रुसुमास* खलेल करितात वतन दारीच्या शेच्या व आब्याचीं झाडें, मौजे मेहकरीस पागेचे कुरण आहे तें चालू देत नाही यास्तव किल्लेदारास ताकीदपत्र आपले सरकारचें दिलें असता दुसरे पत्राचा उजूर करितात

*रुसुम-जमिनीच्या उत्पन्नातील देशमुख देशपाडे याचा विभाग शेरी=१ मणी दोन शेर याप्रमाणें एकदर उत्पन्नावर कमावीसदाराचा हक्क २ शेरी जमीन म्हणजे गावसि-वेच्या बाहेर असणारी बागाईत जमीन १ उजूर=सबब बयाद

त्यास ताकीद देववून वतनबाब सुरळीत चाले ते करावे राजश्री महाराव निबाळकर व राम राव निबाळकर व शिवाकडील मामलेदारही रसुमास खलेल करितात, त्यासही ताकीदपत्रें देववावे कीं, त्याचेही तालुक्यानील रसुम अविच्छिन्न पावते करावे निबगावचें गावकुसू व गढी विच्छिन्न केली आहे त्याचे मरामतीची परवानगा नगरच्या किल्लेदारास द्यावी कीं, भगवत गोपाळ गुमस्ते देशमुख गढी घालतील ते घाल देणे ऐसे पत्र द्यावे ॥ छ २८ माहे जमादिलावल बहुत काय लिहिणें हे विनती मोर्तबसुद

ले २२७ }
[११८] }

{ श १६९३ माघ शु १५
{ ता १८-२-१७७२

श्री

श्रीमत राजश्री रावसाहेब स्वामाचे सेवेशीं—

विनती सेवक सदाशिव मल्हार कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनती येथील कुशल तागाईत छ १३ जिल्हा मु॥ अनेकल नजीक होसूर येथे यथास्थित असे विशेष स्वामींनी कृपा करून मेवकास पत्र पाठविले ते पावोन परम हर्ष जाला तो पत्रां लेखन करावयास सेवक समर्थ नाहा इकडाल वर्तमान तरि सविस्तर राजश्री मांमानीं सेवेशा विनती पत्रे लिहिलीं आहेत त्यावरून सर्व विदित जालेंच असेल महमद अल्लीखान याजकडील दिवाण व राजश्री माधवराव सदाशिव इग्रजाचे मजकुराविशीं आले कुमकेस न जावें, इतर नाइकाकडे व आपल्याकडे ही न जावें हा तह जाला इग्रजांनीं विलायतेस लिहून पाठविलें आहे स्वामींचे फौजेसि कुमक करावी म्हणून तेथून आज्ञा आल्यानंतर जावें हाही अर्थ आहे सेवेशीं सर्व विदित जालेंच आहेत परंतु सेवकाने ऐकिले वर्तमान सेवेशीं ल्याहावें या उपरि मसलतीचा डौल बिदनूर प्रातीं जावें हा आहे दिवस तो गेले परंतु तिकडे गेल्यास हैदर नाईक सल्याची पैरवी करील आग्रहच नदीगड बालापूरचा आहे त्यात कदाचित् हे नेट जाल्यास सल्ला केला तर न कळे असे मजकुराचें वर्तमान ऐकिलें त्यावरून सेवेशीं विनति लिहिली आहे हे विज्ञाति +

ले २२८ }
[४२३] }

{ श १६९५ कार्तिक व ६
{ ता ५-११-१७७३

सन ११९७ फसली

फोरिस्त नबर ५ तालीक

नबाब हैदर अल्लीखान बहादुर शादकाम व मकजीयुल्मराम बाशद

छ आमारत व अयालत मर्तबत शौकत व हशमत मजीलत खान

* जानोजी भोसले ता १६-५-१७७२ रोजी मृत्यु पावला, त्यापूर्वीचें पत्र.

कनकापुरचा तह २३-३-१७६९ रोजी झाला, त्यानंतरचें

१ मामा=त्र्यंबकराव विश्वनाथ पेठे

+सदाशिव मल्हार पुरदरे याचें पत्र माधवराव पेशव्यास

आजी मुशान बाज ईषियाफ फिरावा मशहूद आफे येथील खैर आफीयत जाणून आ आमारत पन्हाह कडील खैरयत कलमी करून शादमानी ख्यदाद होय ते केले पाहिजे दरिविला आ आमारत पन्हाहा कडून अज्जम परशराम बलाळ व आनदराव व्यकटेश व राघो धिठूल व बाळाजी धिठूल या हमराह रत खुषनमत बमय एक जजिर फिल व जवाहीर व खीलअत पारचे बरहुकूम याद दास्तपर्झर साल केल ते इजार समयीं पोंहचून कलमी केला मतालिब मुफशील जाहिरीस पोहचला, व जबानी खबरू मशारूनइल्ले याणीराज कारणाचा मजमून मुफशील पोशिदा अर्ज मेल्यावरून त्रिसयार खुषबक्ती हाशील जहाली इनशा अलाहुता आला दसरा होताच आ आमारत पन्हाहा बमये भारी फौजेनिशी त्या जिल्यास येत असो हस्बदील खवाह मतालीब हाशील होतील म्हणून बयानवार कलमी केलें तें मालूम जहालें पेशजी आआमारत पन्हाहाचें येणें बमै तोफखाना भारी फौजेनिशा तुगभद्रा पार होताच मजल दरमजल कूच करून दरपेश आलों असता म्हणजे दिलखवाह मतालिब कार सुरत पिजीर होऊन उप्रदा काज कामें हाशील जहाला असता बरसादचे बार शिच्या जोरामुळ माघारी कूच करून गेलो फिलहाल मसलहातीचे रोज आनकरीब येऊन पोंहचतील दरिनजकी आआमारत पन्हाहानीं दसरियाच्या मुहुर्तानें कूच करून दरमजल तुगभद्रा पार होऊन जलदीने या जिल्यास येऊन पोंहचावे ह्च इतिजारी आजहाद आफजूल जाणून फद अमदनकाफिस्त अज्जम + रघुनाथराव पडित याची स्थापना स्वस्थळास करावी हा इरादा हरदू तर्फेने बस्तर आहे बई सबब आआमारत पन्हाहाचे येणें यातर्फेस भारी फौज तोफखाना सुद्धा जहालियांने महाराजाचा व आ आमारत पन्हाहाचा इतिफाक होताच बारभाईस तबीह पोंहचून पडित मशारूनइल्ले याची स्थापना केली जाईल व बस्तर मसलहातीचीं काजकामें घडून येतील ये बाबेचा कित्येक मुफशील हुकूम फरमावणें तो कयकूल मराहमत यशवतराव शिंदे सर सुभेदार यास फरमाविला आहे मताबिक हुकूम कलमी करतील त्याजवरून मालूम होईल त्या मवाफिककार सुरत पिजीर होऊन आआमारत पन्हाहाचे आमदन या जिल्यास जलदीने होय तें करावें जियादचे निगाआदय आयाम बकाम शादमानी मुद्दामबाद

सदरहू खत खाना छ १९ माहे शाबान सन आर्बा सब्बैन मय्या व अल्लफ (सन ११८३ फसली) मुक्काम करवीर नबाब बहादुर याजकडून हत्ती आला त्याचें नाव हुजरून सैदबक्ष म्हणून ठेविलें होतें

ले २२९ }
[१२०]

{ श १६९५ माघ व १०
{ ता ६-२-१७७४

श्री

राजश्री पतप्रधान साहेबाचे सेवेशीं—

छ सकळ गुणालकरण अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्ने॥ गोविंदराव गायकवाड

+रघुनाथ बाजीराव यास गादीवर बसाविण्याविषयीं हें पत्र आहे

सेनाखासखेल समशेर बहादर दउवत विनती ऐशीजे येथील कुशल जाणून स्वकुशललेखनाज्ञा करीत असले पाहिजे विशेष साहेबाची आज्ञा घेऊन निघालो तुळजापुरच्या मुक्कामास पोहोचलो तेथून फौज नगरच्या मार्गानें खाना करून आम्ही श्री जेजोरीनाथाचे दर्शन घेऊन दावडीस एक दिवस राहून दुसरे दिवशा कूच करून दरमजल गगातीरास पोचलो मार्गा शिवराम अनत व हैबतराव बाणराव व कृष्णाजी चव्हाण पागादार पागासुद्धा गुज राथेहून आले ते भेटले बरोबर आहेत फौज गगेच्या मुक्कामी येऊन मिळाली नंतर दरकूच चादवडच्या मार्गे जात असता अताजी नागेश कुटुब सुद्धा पळत फिरत होते त्यास भेटिस बोलाविले होते ते येईनात धटाई करू लागले नंतर दहा वीस स्वार पाठवून आणून ठेविले तेथून पुढे ५ साल्हेरच्या नजीक आलो किल्ल्याचा बंदोबस्त करून दोन मुक्काम राजश्री दौलतराव याजकरिता करून त्यास मिळवून घेतलें नंतर कूच करून सोनगडच्या मुक्कामास आलो किल्ले मजकुरची बंदोबस्ती होताच परतु साहेबाचे पुण्यप्रतापे करून किल्ला खाली जाला निशाण चढऊन आपले लोक ठेऊन बंदोबस्त करून द्यारेच्या मुक्कामास आलों द्यारे वर त्याजकडील पागेदार अण्णाजी अनत वगैरे पाचशे होते त्यास आमचे पाच मातशे पुढे आगाऊ गेले होते त्याना चार घोडी पाडून व चार भले माणूस पाडून घेतलीं द्यारेत ठाणे घालून पुढे दरमजल सुरत अष्टाविंशति आलो माटवीकर दोनशें स्वार व चारशे माणूस सुद्धा भेटिस आले तिकडून राजश्री त्रिंबकराव गायकवाड आणखी एक दोघे येऊन भेटले साहेबाचे पुण्यप्रतापेकरून दरमजल जात आहों राजश्री फत्तेसिंग गायकवाड याचा रेवा तीरीं मुक्काम आहे तीन हजार स्वार पायदळ मिळोन आहे अशी बातमी वरचेवर येती साहेब कृपे सर्व यथास्थित होईल साहेबां कृपाळू होऊन राजश्री दौलतराव यासमवेत फौज घोडा माणूस सामान यथास्थित पाठविलें परम समाधान जालें आम्हाजवळही फौज पेशजी व हलीं देशीं आणखी जमा जाली आहे माणूस उत्तम आहे कामनाज पटल्यास उपयोगी पडतील दिनचर्या बातमी येत असते त्यात अंतर नाही एका दो दिवसा त्याची आमची गाठ पडेल त्याच्या मनात भेटावें असे आल्यास आम्हाकडून अंतर होणार नाहा विरुद्धास प्रवर्तल्यास तसेच प्राप्त कोणत्याही प्रकार माडल्यास साहेबाचे कृपे यथास्थित होईल कोणत्याही गोष्टीस प्रारंभ करते समयीं साहेबाचे चरणाचे चिंतन अत करणीं करून पुढे उद्योग करीतो तेव्हा

* दावडी ता० खेड हा गाव गायकवाडास इनाम होता तो आलीकडे त्याणीं आपले पदरचे 'ढवळे' नावाच्या सरदारास देऊन टाकिला येथे खदक, गावकूस, गढी व वाडा आहे सदरेच्या पुढे कारजे आहे जवळच एका डोंगरावर खडोबाचे म्यान आहे ते प्रसिद्ध आहे गोविंदराव गायकवाड येथे देवाचे सेवेकरिता बरेच दिवस राहिले होते देवाकडे गायकवाडाकडून चौघडा, पोषाख व खेरीज सुमारे ३०० दरमहा नेमणूक चालू आहे येथे टाकी नेहमीं सुरू असते (का स कर्ते)

५ साल्हेर व मुल्हेर हे दोन किल्ले बामलाणच्या पश्चिम भागां आहेत

त्या चरणास आमच्या करप्याचा साभिमान आहे आमची निष्ठा चरणापाशा ते सर्व पार पाडून यथास्थित होऊ ऐवज माल व ज्याचा [१] मा॥ व अवातर कित्येक अर्थ राजश्री सखाराम हरि॥ व रावजी अप्पाजा यासि लिहिले आहेत, ते विनती करिता ध्यानास येईल सर्व प्रकारे आधार आश्रय एक साहेबाचे चरणाचा साहेबीं साभिमानानें कृपा केली त्या मार्गे येथपर्यंत निभावीत आलों एक दोन स्थळे मजबुदीचा होता, तीं हस्तगत जालीं पुढे त्याची भेट होऊन त्याचा बदोबस्त करणें, तोही अर्थ साहेबाचे कृपे घडेल त्याची आमची गाठ लौकर पडेल होईल मजकूर तो वरचेवर सेवेशा लिहून पाठऊ परंतु साहेबाचे पुण्ये करून सर्वही उलगडा पडेल साहेबा चिता सेवकाची न करावी, आणि माझा अभिमान साहेबाच्या चरणा आहे तर साहेब माझे मायबाप आहे, तर हे ब्रीदाची लज्जा मातापित्यास आहे बहुत काय लिहिणे हे विज्ञापना २॥ उ २४ माहे जिल्काद कृपा कीजे हे विज्ञापना

ले २३० }
[४४७] }

{श १६९५ फा० व ०
{ता २८-२-१७७४

श्री

यादी छ १५ जिल्हेज सु॥ आर्बा सबैन विळे सातारा सन १९८३ फसली शके १६९५ फाल्गुन वद्य २ सोमवार विजय सवत्सरे, ता० १ मार्च १७७४ इसवी,

	राजमान्य	रा॥	बा॥ ली॥	सुदन	छ
१ भवानराव प्रतिनिवी	१	०	१	०	०
१ राघो बापूजी (पागे)	०	१	०	०	१
१ बाळाजी पलाडे (पागा)	०	१	०	०	१
१ नागोजी राजत	०	१	०	०	१
१ येसाजी देवकाते (पागा)	०	१	०	०	१
१ भगवतराव कडेकर	०	१	१	०	०
१ मल्हार जगजीवन (पानशे)	०	१	१	०	०
१ सठवोजी गावडे (पागा)	०	१	१	०	०
१ आनदराव निंबाळकर नाईक	०	१	१	०	०
१ महिपतराव घोरपडे	०	१	१	०	०
१ आपाजीराव पाटणकर	०	१	१	०	०
१ रामचंद्र दामोदर (अबकिर)	०	१	१	०	०
१ माधवराव तुकदेव	०	१	१	००	०

॥ हे दोन प्रभु गृहस्थ होत सखाराम हरी हे रघुनाथरावाचे परम स्नेही रावजी आपाजी पुढें गायकवाडींत दिवाण झाले

पणाची रीत तरि राजश्री भवानराव पंडित प्रतिनिधी व त्रिंबकराव विश्वनाथी व साबाजी भोसले सेनासाहेब सुभा व वामनराव गोविंद+ हे स्वामाच्या लक्षात आहेत, तरि तुम्हीं याच्या लक्षात राहून स्वामासेवा करून ज्यात स्वामीस सतोष ते गोष्ट करणे§

दादाचे स्वारी बरोबर असोन गगाबाईच्या पक्षाचे होउन कारभारी मडळीस मिळाले ।

छ ४ सफर खमस सबैन मया व अलफ ११८४ फसला चैत्र शुद्ध ६ गुरुवार शके १५९७ मन्मथ नाम सवत्सरे ता० ७ अप्रेल सन १७७१ इसवी शिवाजी भोंसले सरदार कामास आले सबब सेनासाहेब सुभा सागोन वसे देउन सरदारीस उभे केले त्या सवयीं हातरोखे पाो

नावचे मुसल्मान सरदार शभर खाशेवर

त्यास मुलीमाना शुजा आतशाआर

१ हस्तखान मस्तखान

१ महमद अमीनखान

१ हैदर अगा

१ जोरावरखान

१ कादर दादखान

१ रसुलखान

१ जैतवारखान

१ बिलदरखान

१ रोशनखान

१ तेजेखान

१०

मराठे सरदार, राजश्री

१ गोविंदराव मुकुटराव

१ काशीराव व मुकुदराव व रामचंद्र-
राव पाटणकर

१ बहिरराव पाटणकर

१ जोगोजी यादव

१ सुभानराव पाटणकर

१ बाळकृष्णराव पाटणकर

१ केशरसिंग व बहिरसिंग

१ राणोजी कराडे

१ हैबतराव बाबर

१ लक्ष्मणराव पाटणकर

१ गगाराम जाधव

१ गगाजी शिके

१ भवानजी आटोळे

१ निंबाजी भोसले

१ येशवतराव यादव

१५

जाणिजे छ ४ सफर खमस बहुत काय लिहिणें

¶ त्रिंबकरावमामा + हे पटवर्धन § हा मसुदा असून वर निर्दिष्ट केलेल्या मडळीस आज्ञापत्रे पाठविण्याची असे ठरलेले दिसते

† हीं वाक्यें मागाहून लिहिलेलीं दिसतात, पण त्याचा मागील मजकुराशीं सबध अर्थात् नाहा ह्याच कागदावर पुढील मसुदाही लिहिलेला आहे पण तोही मागाहून लिहिलेला दिसतो

दकारी कागद लिखितवार लेहून राजमान्य उपरि तेरीख साल बहुत काय १ लिहिणे
शिवाजी भोसले यासि सेनासाहेब सुभा सागितला असे तरी तुम्हा त्याजवळ राहून
स्वामींचे लक्ष धरून सेवा एक निष्ठेने करून बजावून दाखविणे

१ रामचद्र नाईक निंबाळकर

१ जोत्याजी घाटगे वगैरे मडळी

१ जगदेवराव नाईक निंबाळकर गो-
सावी यासि

ले २३१ }
[१३१]

{ श १६९६ अधिक वैशाख शु ४
ता १५-४ १७७४

श्री

राजश्री पतप्रान साहेब साहेबाचे सेवेशीं

छ सकळ गुणाळकरण अखडित लक्ष्मी अळकृत राजमान्य स्नो गोविंदराव गायकवाड
सेनाखासखेल समशेर बहादर दडवत विनती ऐसीजे येथील कुशळ जाणोन स्वकीय कुशळ लेखन
आज्ञा करीत असल पाहिजे विशेष आपलें पत्र छ १४ जिल्हेजचें आलें ते छ १० मोह-
रमी मुकाम बडोदें अदकोशा पावलें लेखनार्थ घ्यानास आला आम्हाकडील पत्रे येत
नाहींत याकरिता विस्मय करून लेखन केले ऐशियास सोनगड ब्यारे हस्तगत करून
आपणाकडे पत्रें पाठविली नंतर तेथून कूच करून पुढें आलों रेवातीरीं माघ वद्य १४
त्याची आमची लढाई जाली त्याचा मोड जाला निशाणें, जरीपटका, नौबती, सुत्र-
नाळा, जेजाला, तोफा, उटें, डेरे, ढाला, वगैरे लुटण्यात आलें ते खासे पचवीस
स्वारानिशीं पळोन बडोद्यास आले दुसरे दिवशीं आपणाकडे पत्रें खाना केलीं नंतर कूच
करून रेवा उतरलों दरमजल चौथे दिवशीं बडोदियाच्या पश्चमेकडे अदकोशीं उद-
काची नदीवर मुकाम केला येथून मुजरद कासीद जोडी पत्र लिहून आपणाकडे पाठ-
विली याप्रमाणें पत्र पाठविण्यास अनमान अत्रवा उपेक्षा किमपि नाहीं परतु मागच्या अड-
चणीमुळें कासीद जोड्या कोठें अडकून ठेविल्या किंवा कैसें जाले हे न कळे साहेबास
पत्र न त्याहावें ऐसें नाहीं सर्वकाल आपल्याकडील निजध्यास अस्तु बडोदियासि जाऊन
बसले आहेत आम्हीं भोंवतीं बदी केली आहे पेटलाद ढवलके वगैरे या स्थळां त्याज-
कडील लोक व सरजाम थोडा बहुत होता तेथें अमल बसवावयाकरिता कारकून व फौज
पाठविली त्या खटपटास मास पक्ष लागला बेकार ग्रामाची जप्ती चहू दरवाजियाची
केली आहे विल्या बाहेर त्याचे सिबदी व स्वार होते त्यास आपल्याकडील लोक जाऊन
मारामार करून गावात नऊन घातले तीर्थस्वरूप राजश्री खडेराव गायकवाड हिम्मत
बहादर फौज सुद्धा येथे आम्हापाशाच आहेत राजश्री दौलतराव फौजसुद्धा आहेत या
उभयताकडे बडोदियातून सल्लखाचे बोलणें एक दोन दिवस आलें या उभयताची

१ मुसलमानास कसें लिहावें व मराठ्यास कसें लिहावें हें सागितलें आहे दकारी कागद
म्हणजे छ ह्या चिन्हें करून युक्त

ठाणे हस्तगत फेल वास्तव उपराळा रुमन जमल बमवावा या अर्थी येथून कारकून व अरब पाठविले, त्याजला वतमान कळताच निघोन गेले ते ममयीं सावकाराचा गळा व ठाप्यातील वस्तभाव व पागेचा घोडा वगैरे जिन्नस ४ म प श पन्नास पचावन हजार रुपयाचा नेला म्हणोन फारकुनाचा पत्र जाला त्यास यदा पजन्याचे कमतीमुळे माहाल दरोबस्त खराबी खाल आला दरम्यान अरिष्ट उत्पन्न होऊन बहुत नाश केला याजमुळे सायकार व इतर लोन्नास नाउमेद जाली पेस्तर आबादी होता दिसत नाही वस्तभाव ज्याचा त्यास प्राप्त जाल्याने पुढे उमेदवार होऊन माहालची आबादी होईल यास्तव आपल्यास लिहिल असे तरि राजश्री दौलत बाबूराव याजला सरकारच ताकीदपत्र पावे ना, वस्तभाव व घोडा, गळा वगैरे जिन्नस दरोबस्त माघारा नेण याप्रमाण पत्र येऊन सावकाराचा वस्तभाव ज्याची त्यास प्राप्त जाली म्हणजे स्वगाचा खातरनामा होऊन माहालचा उस्तवारी होईल बहुत काय लिहिणे हे विनती

ले २ ३ }
[१ ४] }

{ श १६९६ आषाढ व १०
{ ता १-८-१७७४

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री नारोपतनाना स्वामीचे सेवेशी—

पोष्य हरी बलाळ साा नमस्कार विनती उपरी येथील कुशल ता छ २२ जमादि लोक जाणोन स्वर्काय कुशल लिहात असले पाहिजे विशेष-आपणाकडून बहुत [दिवस] पत्र येऊन काहाच वर्तमान कळत नाही तरि ऐसे नसावें सदैव पत्र पाठवून साभाळ करावा इन्डील वर्तमान तरि श्रीमत राजश्री दादासाहेब धुळकोटापलीकडे सहा कोसावर मुकाम करून राहिले आहेत श्रावण मासचे सर्वास दोन लाख रुपये द्यावे लागतात तेव्हा कूच होऊन पुढ येतील त्यास ऐवजाविशीं राजश्री विष्णुपत बाबा यास लिहिले आहे, ते तरतूद करतील परंतु त्यास ऐवज लौंर द्यावा लागेल राजश्री नारो गणेश, होळकराकडील व राजश्री बाळाराव शिंदे याजकडील व विष्णुपत बाबा सरदारापासून रोख घेऊन बराणपुरास आले पुरदरास जाव * त्यास महमद इसफ वगैरे गाडदी यास तेथून निरोप दिल्या ते येऊन बराणपुराजवळ राहिले आहेत त्यास पुढे घालून नापी उतरोन आलीकडे आणावें, नाहा तरि मागती श्रीमत बराणपुराच्या मार्गे येतात, तेव्हा त्यास मिळतील याजकरिता कारभारी याम चार दिवस अधिक लागले परंतु आता लवकर निघोन येतात आमची भेट घेऊन पुढे जावें असे त्यांचें मानस आहे मग पहावें स्वारी बरोबर समया नाहात येथ द्याव्या तरि लष्करात मिळत नाहीत * * ता आता समया वगैरेची यादी आलाहिदा लेहून पाठविली आहे त्याप्रमाणें साडणीं स्वारा बरोबर पाठवून द्याव्या श्रीमतास वर्तमान दानचर्येचे लिहितों, आपणास

* पत्र नाना फडणिसास दौलत बाबूराव हा सखाराम हरीचा पुतण्या

कळतच असेल अधिकोत्तर लिहिणेस नाही श्रीमताचे येण्याचाच मजकूर पडला आहे पैका पुष्कळ पावला सेवट काय करितात कळत नाही श्रावणमासचे खर्चाचा पैका थावा, पुढे चादवड पर्यंत देऊ नये, असें बोलण्यात आहे परिणाम लागेल तो खरा खर्चास नाहा पावले तर तापीवर आल्यावर पोटास नाही, म्हणोन मुलुकास तसदी देतील एकूण दोन्हीकडून नुसानी जाणून राजश्री विष्णुपत यास बहुत प्रकारे लहून तर्तुद करविली आहे त्याचे पहिले तान लक्ष गुरुजीजवळ भरणा जाला आम्ही दोन लक्ष श्रावणमासाचे श्रीमताचे खर्चास मागतो हा ऐवज त्यास प्रविष्ट होयसें करावें पैक्याचे मोठें सकट पडलें सरदारानीं मसलत लाबवली असो एक वेळ चादवड दाखळ जाले म्हणजे सारे गोष्टीं भ्राति फिटेल होईल ते लिहून पाठवू दोन चार पत्रे आपणास पाठविलीं, परंतु उत्तर येत नाही, तस्मात् आम्ही मसलत लाबविली, मेहनत करीत नाही, असें घ्यानात आलें असेल, तर येथें काय करितो तें काय ल्याहावें ? दर्शनातीं विदित करू आपले ममतेंत अतर नसावें बहुत काय लिहिणें कृपा करावी हे विनती

ले २३४ }
[१२८] }

{ श १६९६ कार्तिक व १
{ ता १९-११-१७७४

श्री

स्वस्ती श्री राज्याभिषेक शके १०१ जय नास सवत्सरे कार्तिक बहुल प्रतिपदा मद्-वासरे क्षत्रियकुलावतस श्री राजा शिवछत्रपति स्वामी याणीं राजमान्य राजश्री बाळाजी जनार्दन यास आज्ञा केली जे, राजश्री थेसाजी राम व रामचद्र नारायण व दादाजी त्रिंबक याजकडील गावें हुजूर सरकारात यावयाचा करार पेशजी नारायणराव पडित याचे वेळेस जाहला असता अद्यापि सरकारात येत नाहा येविशीं वेदशास्त्र सपन्न राजश्री महादेव शास्त्री फोंडेकर व अप्पाजी शामजी यासि आज्ञा जाहली आहे यासि त्रिवर्ग स्टोईचः जाबसाल करितात हुजूर जाऊन अर्ज करू ऐसें बोलतात म्हणोन हुजूर विदित जाहलें तुमचे विद्यमानें करार असता अद्यापि सरकारचे करारपैकीं त्रिवर्गाकडील व पुण्यशील आवुबाई कडील गावें येत नाहींत याचा अर्थ काय ? राजश्री नागो शामजी हुजूर विनती करितात जे, राजश्री रामचद्र महादेव याच्या कर्जाचा फडशा जाहला पाहिजे त्यास राम चद्र महादेव याचा फडशाचा मात्र गुता सरकारातून राहिला आहे रामचद्र महादेव याणीं सरकारचे तालुके अडथळून ठेऊन तालुकेंतील त्याजकडील व आऊबाईच्या वगैरे याचे मतल-बात शिरोन बखेडा करावयाचें कारण काय ? सावकारी जो जाबसाल वाजवी असेल तो तुमचे विद्यमानें होत असता बखेडा करणें हें उत्तम नसे याचे बदोबस्ताविशीं ताकीद करून आऊबाईकडे अथवा हर कोणाकडे सरकार तालुकेंतील कुमक न जावशी करावी मिरजकर याणीं व वडेकर व सेनापति व शेषो नारायण व रामचद्र भगवत सर्वत्र कुमक पाठवणार, त्यास सर्वत्रास ताकीद करावी जे, आऊबाईकडे कुमकी लोक परिच्छिन्न पाठऊ नये ये विशीं

व शेषो नारायण व रामचंद्र भगवत याजकडून कुमक गेल्यास याचे पारपत्य होईल व येमाजी राम व रामचंद्र नारायण याजकडालि ही कुमक जाऊ नये ये विशींची ताकीद तुम्हा केलीच आहे इतके उपरि पाठवितल तरि जिंकडून उपराळा होईल तिकडे त्याची खराबी होईल येविशा तुम्हास अनेक प्रकारे समजावितल तन्मूले तुमची विनती पत्रे येताल, यास्तव स्वामीनी अगोदर आज्ञा केली असे सर्वत्रास ताकीद करावी त्रिवर्गाक डाल वगैरा करारपैकी गावाविशीं उभयता मशारनिले यासि आज्ञापत्रे सादर जाहली आहेत त्याप्रमाणे निकड करितल ते सरकारात हुजूर अर्ज करू ऐसे बोलतल तरि त्याचा रदबदली चालणार नाही आज्ञेप्रमाणे गावे व वसूल करारा तागाईत देवावी येविशीं तुम्हीं ताकीद निक्षण केली पाहिजे करारात लढा राहू नये निभावणी जाहाली न जाहाली हे तुम्हास न समजेसे काय आहे ? वारवार ये विशीं सरकारची आज्ञापत्रे सादर असता करारपैकी गावे व हारामखोर येत नाहीत हें उत्तम नसे जाणजे बहुत काय लिहिणे हे विनती

पै॥ छ २८ सत्राल मार्गशीर्ष मास

ले २३५ }
[४६९] }

{श १६९७
{ता मे १७७५

श्री

जर्मदा तीराहून गुजराथप्राते फौजासहवर्तमान तुम्ही गेल्यास किती दिवस जाले ? मनसुबा लावणीस न पडावा या अर्थे जलदी करून त्याचे प्रेतन करप्याची हद्द पोहचवून आपले करणे शेवटास लौकरीच न्याल हें घडावेच असे दृष्टोत्पत्तीत येत गेले असता निष्कारण दिवसगतीबर मनसुबा पडत चालला, त्वरा करून मसलत शेवटास लावण्याविशीं वरचेवर लिहिण्यात येत गेले परंतु निदर्शनास नये यावरून सर्वांचा एक विचार होऊन कजाखी होत नाही असे दिसोन येते परंतु असे नसावे ज्या कामात तुम्हासारिखे कृतकर्मे त्या कार्यास हे दिवस प्राप्त व्हावेसे नाहीत या मार्गे या राज्यात प्रसंग मोठे मोठे प्राप्त जाले तेथे तुम्हीं लोकींच जिवाभ्य श्रमे करून यशच सपादिलेंत त्या पेक्षा साप्रतची मसलत अधिक आहे ऐसा प्रकार नाही इयजाचे सहाय करून ते मनसुबा करू शकित्तात, येविशींचा परिणाम कळतच आहे परंतु अत पर तुम्ही सर्वांनी एक विचार करून हे मसलत लांबणीस पडल्यास सर्व प्रकारें हिंदुस्थान वगैरे जागांच्या बंदोबस्तास अतर पडून जागा जागा लहानसहान शत्रु अमर्याद वर्तू लागतील, त्याचे पारपत्य करणे तेंही सकटच पडेल, या अर्थे या मार्गे शत्रूच्या पराभवार्थ तुम्हीं लोकीं कजाख्या व मेहनती केल्या आहेत त्याप्रमाणे या समयीही कराव्या, आणि मनसुबा अविलंबे शेवटास न्यावा अखेरीचे दिवस, त्या प्राते छावणी न पडावी, मसलत

लौकर निर्गमात होऊन सर्वांचें येणे देशीं घडावे, असें जालें पाहिजे याजकरिता रात्र दिवस न म्हणता जेणें करून त्याजवर आपली जरब पडोन यश प्राप्त होय ते गोष्टी करावी *

ले २३६ } (मुबईवाल्यास पत्र पाठविले त्याचा मसुदा) { श १६९७ श्रावण शु ५
[४८०] } (छ १० जमादिलाखर श्रावण सतिसबैत) { ता ८-८-१७७५
श्री

दरीविला रफआत व अवाली, मजलत येतीजाद दोस्ता मेस्तर होष्टैन यमादु दौल्ले जलादत जग बहादूर याचा दोन पत्रे एक छ ७ रविलाखर व दुसरें छ ९ रविलाखरचीं अमारत व अयालत मरतबत मदारूल मोहाम सखाराम पडित याचे नावें बगालियाहून आलीं, त्याची नकल दोन्ही खताची मजमून एकच आहे, त्याप्रमाणें नकल करून पाठविली असे अलबतामा ई ज इ बालेले याचा नविस्ता आ अवाली पनाहास ही आलाच असेल त्याच्या नविस्त्या वरोन आम्ही आपल्या सरदारास तुम्ही आपले फौजेचा बंदोबस्त केलाच असेल स तु तें पाठविलें कीं, तुम्ही होऊन इग्रजाशीं लढाईचा मुकदमा दरपेश न आणणें व बगालियाचे पत्राचे उत्तर पाठविलें असे या मजकुराचा इतला आ अवालीपनाहास ब्हावा म्हणून कलमी केले असे आमचे सरदार गुजराथ प्रातें वगैरे सरकार अमली अमल मात्र बस-विताल लढाईचा मजकूर आपल्याकडून हरगीज करणार नाहीत पुढें इरादा आ अवाली-पन्हाचा काय असेल तो लिहून पाठवावा त्या प्रमाणें इकडूनही अमलात येईल

ले २३७ } . . . { श १६९८ माघ व १२
[४२५] } . . . { ता ६-३-१७७७

श्री

राव अज्जम यशवतराव शिंदे सर सुभेदार दाम मोहबतहू

मोहबत व मुबदत पन्हाह खुलत व मालात दस्तगाह बाद आअज इस्तियाक फिरावा सखहूद आके येथील खुषी जाणून आपली शादमानी हमेशा कलमी करीत आला पाहिजे दरीविला खत पाठविलें तें पावलें मजमून मालूम जाहला अज्जम बहिरजी नाईक गाईक वाड व बाळाजी विठ्ठल यास पाठविले आहेत फौजेच्या खर्चाबद्दल ऐवज पाठवावा व आम्हीही वूच करून त्या जिल्ह्यास यावें असें कलमी केलें होतें तरी पेशजी एथून मारी फौज बकापूर त्या जिल्ह्यास रवाना करून पाठविलें असता बाराभाई याजकडील पाडुरग षकी वगैरे फौजेसुद्धा साळ्सी वरी येऊन नमूद जहाले याकरिता लढाई होऊन बाराभाई याच्या फौजा तमाम गारद होऊन पाडुरग षकी वगैरे नासरदार पाडाव जहाल्याचा

* हा महादजी शिंदे व तुकोजी होळकर यास लिहावयाच्या पत्राचा मसूदा असावा असें वाटतें

† पाडुरग गोविंद पटवर्धन हे हैदराकडे पाडाव सापडले होते पत्र मुबईकर इग्रजाचें कोल्हापूरचे कारभान्यास

भारी फौज व भारी तोफखाना सुद्धा अनकरीब घेत असो हमेष्वा आपली शादमानी कलमी करीत यावे ज्यादा लिहिणे काय असे हे फिताबत

पैयस्ती छ २५ माहे मोहरम सुरुसन सब्बा सब्बैन मग्ग्या व अत्रफ (सन ११८६ फसली इसवी सन १७७६ मुकाम पन्हाळा)

ले २३९ }
[४७७] }

{ श १६९८ माघ ३०
{ ता ९ ३ १७७७

(पौ छ ५ सफर सुासन सवा)

श्री

पुा राजश्री महादाजी प्रभू गोसावी यासि—

उपरि मुबैरुडील बातमी वर्तमान पेशजी लेहून गेलें आहे याजवरून कळलेंच असेल साप्रत राजश्री आबाजी महादेव दवणेहून मुबईस येऊन गडबड फारच माडली आहे फिरगी तराडी काहा मुबईचे बदरात आलीं आणखी चार पाच हजार गाडदी व इग्रज तराडियावर सामान सरजाम मबलग चढवायास लागला आहे म्हणोन सावकारी बातमी आहे येथोन कोण्ही तथ्य बातमीस पाठवून बातमी आणावी त्यास इकडील माणूस एकदर बदरात घेत नाहीं आणि परस्पर वर्तमान याप्रमाणें येतें तेव्हा कोण्हे सम्यी कोठें तोंड टाकील हें न कळे टोपीकराचा विश्वास नाहीं त्यात त्याचे चित्तातील गुबार फुटत नाहा यास्तव आपले जागा फार सावध असलें पाहिजे याजकरिता राजश्री बापू-राव व राजश्री नाना फडणवीस याचे कर्णारूढ करून उभयता X X X - पत्र राजश्री भींवराम पानसी व राजश्री विसाजीपत बाबा यांस घेऊन पाठवावीं त्यात मजकूर इग्रजाने काहीं दुर्बुद्धि धरून कुलाबा तर्फेस गडबड गेली तरि तुम्ही फौज सुद्धा बिलाशक जाऊन सरखेलीस सामील होणें तुम्हास बातमी न लागली आणि सरखेल कडून तुम्हास सूचना जहाली तरि येक घडीचा अवकाश न धरिता स्वार होऊन जाऊन कुमक करणे व धुळ्यास पत्र कीं, जजिरे खादेरीस इग्रज जाणार म्हणोन बातमी आहे त्यास तुम्हास बातमी लागताच जजिरे मजकुरीं आरमार सुद्धा जाऊन सामील व्हावें अथवा सरखेलेंच पत्र जाऊन पावताच निघोन जावें कदाचित वारें बादळाचे सबबेने आरमार जाऊन न पोहचे तरि आरमार विजयदुर्गाचे खाडींत रवाना करून तुम्हीं खुषकीनें फौज सुद्धा जजिरे कुलाबा जाऊन कुमक करणें याजप्रमाणें पत्रें जलद घेऊन पाठवावीं व अवातर तालुके तालुक्यास सदरहू अन्वये पत्रें घेऊन रवाना करावीं व पेशजीचे लिहिले प्रमाणे पत्रें आलीं म्हणजे इग्रजाचे बोलीचें तोंड पडोन त्याच्या चित्तातील भावगर्भ समजेल याजकरिता पेशजीचे व हल्लींचे लिहिले प्रमाणें पत्रें घेऊन पाठवावीं हे कामास दिसगतीवर घालविता नये अवा-तर तालुकियास पत्रें न घ्यावा पानसी व विसाजपित बाबा व धुळप यास पत्रें असावीं व राजश्री बाळाजीराम ओक याजबराबर बातमी पत्र लिहिलें आहे त्याप्रमाणें मुरबियास

निवेदन करून उत्तर घेऊन पाठवावें खाना छ २८ मोहरम सु॥ सन सबा सबैन बहुत
काय लिहिणे मोर्तब सूद्र

ले २४० }
[१०६] }

{ श १६९९ चैत्र शु १५
{ ता २२-४-१७७७

श्री

अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य राजश्री गणेश विश्वनार्थ गोसावी यासि-

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार सु॥ सबासबैन मयावअल्फ-तुम्ही
विनतीपत्र पाठविलें तें पावलें राजश्री फत्तेसिंग गाईक्वाड आमदाबादेस मोर्चे लखन
शहरावर गोळे टाकितात व सरकारचे महालात उपद्रव करितात त्यास येविशा त्यास
सांगोन पाठविलें असता ऐकत नाहा तेव्हा आम्ही आमदाबादेस येउन मग तुमचे आमचे
विचारें करणें तें करू, म्हणून त्यास लेहून पाठउन फौज सुद्धा बडोद्यानजीक गेला तों
त्याणीं उत्तर पाठविले कीं, मही उतरून आलीकडे आल्यास तुमची आमची कटकट होईल
म्हणून लिहिले व आमदाबादेस जाण्याविशीं आज्ञा आली यावरून त्याणीं दोन तीन
घाटाची बंदोबस्ती केली परंतु मार्ग फुटेल तिकडून आज्ञेप्रमाणे जातच आहो तेथें गेल्यावर
अप्पाजी गणेश व आम्ही मिळोन त्यास दोन गोष्टी विचाराच्या सांगू आयकिल्ल्यास
उत्तम, न आयकत तरि बनेल तसें करू परंतु त्याची नजर आमदाबाद घ्यावी अशी आहे
त्याजकरिता धारेकडील फौज पवार वगैरे यासि आमदाबादेस जाण्याविशीं आज्ञा व्हावी
व सुरत अठ्ठाविशीचे महाल जप्त करावे लागतोल तिकडे सैनगडास दीड हजार फौज
आहे आणखी राजश्री भिवराव येशवत याणीं फौज सुद्धा येउन त्याणी व याणीं एकत्र होऊन
काम करावें म्हणजे फत्तेसिंग ताळ्यावर येतील फार भरीं भरले आहेत याजकरिता तरतूद
लौकर जाल्यानें बंदोबस्त होईल म्हणून तुम्हा लिहिलें तें सविस्तर कळले ऐशियासि तुम्हास
आमदाबादेस जाण्याविशीं आज्ञा जाली आहे त्याप्रमाणे जाऊन दाखल होणें त्याणीं दोन
तीन घाट बंद केले तरी जाण्यास बाटा बहुत आहेत चिंता नाही तुम्ही आमदाबादेस
पोहोचल्यावर फत्तेसिंग आयकतील न च आयकत तरि तुम्ही व अप्पाजां गणेश व राजश्री
गोविंदराव खडेरार सर्व एकत्र जाल्यावर दुसरी फौज नलगे इतके येकत्र असता आमदा-
बादेचे त्याच्यानें काय व्हावयाचें कळतच आहे दुसरा मजकूर सुरत अठ्ठाविशीत फौज या
दिवशीं पाठवावयाची सोय नाही लावणीचे दिवस पुढें श्रावणमासापासून पाठवावयाची
तजवीज केल्यानें पोटास मिळेल व शहही बसेल या करिता तूर्त तिकडे फौज जाण्याचा
उपयोग नाही राजश्री अताजी नागेश येथें आले आहेत जावसालात येईल तसे तुम्हास
लिहिलें जाईल तुम्ही लिहिल्याप्रमाणें आमदाबादेस जाऊन दाखल होणें राजश्री रघुपतराव
नारायण याजकडील फौज तुम्हाकडे आहे त्याचे खर्चाची बेगमी त्याजकडून होत नाही

म्हणून तुम्हां लिहिलें, त्याजवरून येविशी त्यास आलाहिदा पत्र सादर केलें आहे ते आपले फौजेचे खर्चाची बेगमी वरचेवर करीत जातील तुम्हीं आमदाबादेहून खर्चास यावयाविशा। रा। आप्पाजी गणेश यास ल्याहावें म्हणोन लि। त्याजवरून खर्चास फौजेस यावयाविशा मारनिलेस लिहिले आहे, त्या प्र। खर्चास देतील व सस्थान माडवी येथील भगवतसिंग दिवगत जाहाले याजकरिता राणानें सस्थानावर गुमानसिंग दत्त पुत्र घेऊन बसविले त्याप्रमाणें त्याची स्थापना सरकारातून करार करून त्याजकडे नजरेचा ऐवज करार केला त्याप्रमाणें तूर्त पधरा हजार रुपये तुम्हाकडे देविले असत ध्यावे जाणिजे छ १३ रा।वर बहुत काय लिहिणे

पौ। छ २४ रबीलावर मु। डभही

ले २४१ }
[९१] }

{ श १६९९ वैशाख व १०
{ ता १-८-१७७७

श्री

राजश्री त्रिंबकराव दाभाडे* सेनापती गोसावी यासि —

छ अखंडित लक्षुमी अलकृत राजमान्य स्ने। गोविंदराव नारायण आशीरवाद छ २४ रा।खर पावेतों आपले कृपावलोकनें करून क्षेम असें विशेष इकडील मजकूर ता। वैशाख वा। ३ पावेतों यथास्थित असो विशेष राजश्री फत्तेसिंगराव गायकवाड सेनाखासखेल सम-शेर बहादूर याणीं सरकारची ताकीद पत्रे गकाराविशीं व शहरचे दखलीविशीं आणलीं त्याचा मार पेशजी लि। आहे हल्लीं पत्राच्या नकला करून पा। आहेत यासि उत्तर केलें कीं, गकारास बहादूर येथील अधिकारी याणीं प्रथम देऊन शहरात घेतलें होतें येविशींचीं पत्रे पूर्वी सरकारात गेलीं होती तें तुम्ही जाणतच आहा त्या अन्वयावरून कार्तिक माशीं तुमचा आमचा तह ठरला तेसमयी यादीत कलम लिहिलें आहे कीं, शहरात राहतील तों पावेतों बाहेर उपसर्ग होऊ न द्यावा बाहेर गेले तर शहरात न ध्यावें त्याप्रमाणें घडलें असता शब्द लावावा ऐसें नाही शहरचे आमलाचे दखल मार काठेवाड व बरमगावचे मामलतीचे इजारी याचे बाकीचा ऐवज सवा लक्ष राहिला आहे तो ध्यावा आणि येथें कारकून राहिल त्याणें सीबदीचा दरमहाचा ऐवज सहा हजार देत जावा शहरात बखेडा हरएकाविशीं न

+ त्रिंबकराव दाभाडे दमाजी गायकवाडाच्या हयातीत बारला, तेन्हा फत्तेसिंगास सेनाखासखेली नव्हती या पत्राचा लेखक कोण ? उलगडा झाला पाहिजे पहा दाभाडे बखर गकार कोण ?

करावा सुदामतप्रमाणे चालावे येविशींचा खातरी करावी म्हणजे सरकार आज्ञेप्राप्ती दखल देऊ गुता नाही परंतु त्यास काठेवाडचा ऐवज देणे नाही आणि दखल घेणे त्यावरून राजश्री गोविंदराव फौजसुद्धा वाडेकमाडेस मुक्कामास आले आहेत दस्तूरची गावे सहजात फौजेचे मुक्कामाने खराब होत आहेत उपाय काय येविशाची विनती सरकारात करून उत्तर लौकर पाठवावे त्याप्राप्ती वर्तणूक करू सरकारातून निष्कून ताक्रीद याचे वकील तेथे आहेत त्यास करावी की, काठेवाड झालेवाडचा ऐवज याची व शहरी राहिल त्याणे दर माहा द्यावा, सुरळात चालावे याची निशा करून दखल घ्यावा म्हणजे वकीलाची पत्रे पर भारे येतील व येथ सरकारचा पाठवावी म्हणजे देउन जाबसाल करू त्यासही समजले आहे की, ऐवजाची निशा जाल्याखेरीज दखल होणार नाही परंतु पत्रे पाठवून खुलासा पहातात आज पत्रे आली का, रा॥ चिंतो रणसोड बोधनी याजकडे शहरची मामलत सांगितली शहर व दस्तुरचा दखल द्यावा, कारकून मा॥र निल्हे कर्डील पत्र घेउन आला त्याशी बोलणे याच अन्वये जाले आज उत्तरे घेउन लष्करात जाईल लष्कर कासिंदे पालडाजवळ आहे याउपरि घडे ते लिहून पाठवू येथे कोणी मामलेदार असतात सर्वाशी वाईट बरे कशास बोलावे लागते मामलेदार येणार तो ज्येष्ठ मास पावेतो यावा आश्वीन मासी आल्यास पाच महिने शिबदीचे चालणार नाही, गवगवा पडेल पुढील साली रसद कोणी देणार नाही यास्तव लौकर आल्याने ठीक आहे माहल विल्हेस लावून चालविले हे आशीरवाद

ले २४२ }
[१५९] }

{ श १६९९ मार्ग शु २
{ ता २-१२-१७७७

श्री

अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य राजश्री जिवाजी रघुनाथ गोसावी यासि—

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार सु॥ समान सबैत मया व अलफ, राजश्री चाबूराव केशव मजमदार पे॥ सिंदखेड याणा हुजूर विदित वेलें की, रा॥ मल्हारराव रामकृष्ण याजकडे पे॥ मा॥ची मामलत सन खमसात होती त्या वेळच्या आमच्या वेतनाचे वगैरे ब्याज सुद्धा रुपये ४५० साडेचारशें येणे आहेत ते मागतो परंतु देत नाही त्यास हुंरी सरकारातून मल्हारराव रामकृष्ण यास रद्द कर्जाच्या ऐवजी वरात बाबती नादेड येथे दिली आहे त्यापैकी देवावे म्हणून त्याजवरून हें पत्र तुम्हास सादर वेलें असे तरि मशार निलेचा वेतनाबाबत वगैरे बाकी असेल तो घाजवीचे रुईने वजा करून सदरु ऐवज पै॥ घेणे ऐवज मशारनिलेस देणे जाणजे छ १ जिलकाद आज्ञाप्रमाण सेखनसीमा

ले २४३ }
[४४६] }

{ श १७०० पौष शु ८
{ ता २७-१२-१७७८

श्री

छ ५ जिल्हेज तिससा सबैन मया व अहफ ११८८ फसली पौष शुद्ध ७ शनवार
शके १७०० विलबा नाम सवत्सरे ता० २७ दिजेबर सन १८१८ इ

मल्हार बलाळ भडभडे

नारो अनत परचुरे

नाना फडणवीस

अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य राजश्री बाबुराव कृष्ण गोसावा यास

सेवक माधवराव नारायण प्रवान नमस्कार सु॥ तिसा सबैन मया व अहफ श्रीमत
महाराज राजश्री छत्रपति स्वामी याजकडून शिके कटार व दळे आला त्याजबरोबर निशाणाचा
पटका व ढाल—तरवार व पड्दळें यावें तें न आलें येविशा राजश्री कृष्णराव अनत यासही
पत्र लिहिलें असे, तरां राजश्रीस विनती करून निशाणाचा पटका व ढाल—तरवार व पड्दळें
लौकर पाठवून देणे निशाण घावयाचा साप्रदाय असल्यास निशाण तयार करून पाठविणें
पटका न पाठविणें पेशवाईचीं वळ देते समयांच हें देत असतात असें असता का राहिलें ?
या उपर चागला मुहूर्त पाहून घेऊन पाठ जाणजे छ ५ जिल्हेज आज्ञाप्रमाण लेखन सीमा

ले २४४ }
[२३०] }

{ आषाढ बा ८ श १७०१
{ ता ७—७—१७७९

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनाति उपरि हैदरखानाकडील एक कारकून व पाच सात जोडया हरकान्याच्या
राजश्री पाटीलबावाकडे जाण्याकरिता आल्या आहेत त्याणी तेथे जाऊन हैदरखानाकडे
यातमी वरचेवर लिहून पाठवात जावी याकरिता हैदरखानानें पाठविलें त्याणीं दस्तक येथील
मागितलें तेंही दिलें तो कारकून व हरकारे पाटीलबावाच्या लष्करात येतील, राहुटीराहुटीस
घरोघर फिरतील, कोण काय बोलतो, मसलत वशी हें सविस्तर पाहून व बारीक शोध करून
वरचेवर बातमी लिहून कळवितील, याकरिता त्याचा बदोबस्त असावा तेथील दरबारची
रीत तुम्हास माहित आहेच ज्यानें जसें पाहिजे तसे बोलवें बाहेरल्यास याचा अर्थ आतील
काय समजतो ? बातमीदाराच्या लिहिल्यावरून हैदरखान भल्लेच तर्क काढतील याकरिता
उत्तम पक्ष तर कारकून व हरकान्यास एक जागा नेमून घावी आणि ताकीद करावी कीं,
झिधापाणी मात्र बाजारातून आणित जावें, वरकड कोणी कोठें जाऊ नये, फिरू नये, दर-
बारास बोलावू पाठवावें तेव्हा कारकुनानें येत जावें, तेही खाशाशीं अथवा भाईशीं बोलत
जावें याप्रमाणें करून पाच सात माणसें त्या जवळ इतबारी ठेवावीं त्याणीं याप्रमाणें राखात

जावे हें उत्तम अथवा, आपल्या दरबारचाच सारा बदोबस्त चागला करून रहातील तेथे राहूत, जातील तेथे जाऊत हा एक पक्ष, परंतु हा पक्ष घडावयाचा नाही वर लिहिला हा पक्ष घडावा याप्रमाणे राजश्री पाटीलबाबास सूचना करावी येथे हैदरखानाचे वकील आहेत याशी पाटीलबाबाकडील दाब व मसलतीची अगेजणी व एकत्व हेच भाव बोलण्यात येतात तुम्हास कळावे म्हणोन लिहिलें आहे येथील दुसरा अर्थच नाही, तेथेही लिहिल्या अन्वये करावे छ २२ जमादिलाखर हे विनति पौ छ १२ रजब सुरुसन समानीन मुकाम वा पचावली सडी स्वारी

ले २४५ }
[९०] }

{श १७०१ अश्वि श्रावण व
ता ५-८-१७७९

श्री

राजश्रियाविराजीत राजमान्य राजश्री कृष्णराव बळवंतराव स्वामा गोसावी यासि—

पो माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहीत जाणें विशेष —भुजापा शिराळकर वाणी वा मौजे कुरुडु पें॥—याणीं मौजे मारची कमावीस रा॥ जगपतराव निंबाळकर याजकडून केली होती, त्यास वाणी माराने काहीं अन्याय केला सा॥ त्याजला न्यावयाबद्दल भागानगराहून नबाबाकडून सजावल आले त्यास वाणी मार मौजे मजकुराहून पळोन जाऊन का॥ केम येथें राहिला आहे, म्हणोन हुजूर विदित जाहलें त्याजवरून हें पत्र सादर केलें अमे तरि तुम्ही आपले कडील का दारास ताकीद करून का॥मारी सजावल येतील त्यांचे स्वाधीन वाणी मा॥स करून कबज घेणें जाणजे छ २२ रजब सु॥ समानीन मया व अरुफ बहुत काय लिहिणें हें विनती

ले २४६ }
[४२८] }

{श १७०१ भाद्रपद व ८
ता ३-१०-१७७९

श्री

सन ११८९ फसलो सन १७७९ इ० तालीक फेरिस्त न ९

श्रीमन्महाराज राजश्री छत्रपति स्वामींचे सेवेशी

बाळाजी बाजीराव व सदाशिव चिमणाजी याणीं लिहून दिला करारनामा ऐसाजे सन इहिदे आर्वेन रौद्रीनामसवत्सरे

साताच्यास तर्थिस्वरूप शाहू महाराज राज्य करीत होते त्याजमुळें चारणेचा तह जहाला होता त्यासि तर्थिस्वरूप शाहू महाराज याणीं कैलासवास केला त्याच्या पोटी संतान नाही तेव्हां तें राज्य स्वामींचे

आणि एकछत्री शिक्का महाराजाचा चालावा शाहू महाराज असते समयीं किल्ले साताच्या मुकामी सेवकानीं विनती केली होती जे, शाहू महाराज याचा जीवात्मा आहे तों बाह्यात्कारी त्याचे, सेवक अतर्यामीं स्वामींचे

शाहू महाराज याणी कैलासवास केत्यावर दोहीं राज्यावर स्वामींची आणि आम्ही सेवक स्वामींचे, स्वामींच्या आज्ञे प्रमाणे वर्तणूक करू अशी शफ्त दिली होती, त्याच प्रमाणे दोन्ही राज्ये एक करून एकछत्री स्वामीचा शिक्षा चालवा आणि आम्ही शाहू महाराज याचे कारकीर्दी प्रमाणे सेवा करून असावे हें प्रमाण यासिं अतर करणार नाही कलम १

वारणे आलीकडे तुगभद्रा पावेतो खाजगी प्रात करून महाराजास द्यावा

वारणे पासून तुगभद्रे पावेतो गड, कोट, किल्ले, ठाणी दरोबस्त खासगीस करून देऊ

साताच्यास राजधानीचा खर्च व खासगी खर्चास सरजाम महाराजाकडे द्यावा

शाहू महाराज याच्या कारकीर्दी प्रमाणे देऊन वर्तणूक करूं

स्वामींच्या सनिव लहान मोठे सेवक सेवा करून होते त्यास त्यांच्या योग्यते प्रमाणे चालवावे

योग्यतेनुरूप स्वामींच्या आज्ञे प्रमाणे चालवू

हुजूरच्या सनदेनें लोकास गाव इनाम व वतनें दिलीं तीं चालवावीं अतर करूं नये

स्वामींनीं कृपाकडू होऊन ज्यास इनाम गाव व वतनें जीं दिलीं असतील तीं आज्ञे प्रमाणे चालवू

सस्थान बिदनूर व साँधें व अतरुज व सावनूर येथील चवथाई व तोफेचा ऐवज सरकारांत यावा

पावत आल्या प्रमाणे ऐवज पावता होईल आणि स्वामींच्या आज्ञे प्रमाणे निर्वेधपणे होई तसें करूं

स्वामींत व तुम्हात किमपि पडदा नसावा

स्वामींनीं जें केलें तें तुम्हीं परिणामास नेऊन स्वामींच्या लक्षणुरूप चालून प्राजळ रीतीने स्वामाच्या सेवेसीं सादर असावे

स्वामींची सेवा एकनिष्ठेनें करून स्वामी आज्ञा करतील तदनुरूप आज्ञे प्रमाणे मनोदयानुरूप वर्तणूक करू स्वामीचरणीं द्वैतभाव किमपि न धरू

शिंदे, नरगुंदे व पतके पूर्वी हुजूर पागेचे सरदार सरजाम सुद्धा पूर्ववत प्रमाणे स्वामाच्या हुजुरातीस सेवा त्याणीं करावी त्यांच्या सरजामाचा व पागेचा फडशा हुजूर होणे तो होत असावा

स्वामाच्या आज्ञे प्रमाणे त्यांचे हातून वर्तणूक होय ऐशी करून देऊ आज्ञे प्रमाणे त्यांच्या हातून वर्तणूक न होय तरि त्याजकडील सरजाम गड, कोट, किल्ले, ठाणी सरकारात घेऊन देऊ

सरदेशमुखी व बाजे वतनें जा सरकार तालुक्यास आहेत तीं सरकारात असावा

शाहूमहाराजाच्या कारकीर्दी प्रमाणे सरकारात चालवू

स्वामींकडे किल्ले हुजुरातीस आहेत त्यांचे सरजाम पूर्वील वाहिवाटी प्रमाणे किल्याच्या तनख्यास किल्याकडे सुधामत चालावे

पूर्वील भोगवट्या प्रमाणे निर्वेध चालवू

सरदेश कुळकर्णाचे व इनामगाव चालवावे

आज्ञे प्रमाणे चालवू

आगरे कडील किल्ले व जजिरे व भुईकोट व पचमहाल जयगडापर्यंत सरकारात यावे

आज्ञे प्रमाणे आगरे कडील किल्ले व जजिरे व भुईकोट पचमहाल जयगडा पर्यंत दरोबस्त मुलूक घेऊन स्वामींकडे देऊ

एकूण कलमें बारा असत हनराबल कंपनीच्या तर्फेनें मिस्तर राबर्ट इनशा आला

त्याणें विनति केली त्याजवरून जनरल व कौन्सिलाची खातरजमा पटावी याजबद्दल अस्सल तहनामा किंते तक्त पन्हाळ्यास आहेत त्याजवरून वजिन्नम नकल शिक्क्यानिशीं करून दिली असे सुखसन समानीन मध्या व अठ्फ छ २२ माहे रमजान (सन १७७९ इस्वी) गुजरात दादाजी यादव निसबत इनशा *

ले २४७ }
[४८३] }

{ श १७०१ अधिक शु १२
{ ता २२-१०-१७७९

श्री

खाना छ ९ सवाल सन समानीन

सरकारचा व तुमचा तहाचा ठराव महादर्जाराव शिंदे व रावरास्ते व कृष्णराव बल्लाळ याचे मार्फत नरसिंगराव तुम्हाकडील वकील यासि बोलोन जाला त्याची याद करार करून आहाद शर्तानशीं कृष्णराव नारायण व शिंदे याजकडाल गृहस्थ व रावरास्ते याजकडील गोविंद नारायण व गणेश केशव याजबराबर पाठविली आहे कराराप्रमाणें तुम्हाकडून निभावणीत यावें सरकारातूनही करारबमोजीव अमलात येईल म्हणोन हैदर अलीखा बहादूर यास सरकारचें पत्र सरकारचा तुमचा सलुख जाला इत पर दुसरा विचार नाही [पहा तह व करारमदार पृ ८५]

ले २४८ }
[४६९] }

{ मार्गशीर्ष श १७०१
{ डिसेंबर १७७९

श्री

बातशाही मुख बगाला इयजानीं आपले तशरूफात आणिला आहे त्यास तो मुख बुशाद व मैदान, वसाहत मोठी, त्या प्राता भोंसले याणीं पचवीस हजार फौजे नशीं जाऊन मुख मारून ताराज करावा या बरहुकूम नेमणूक केली त्याबमोजीव खडोजी भोंसले दसच्याची साआलत करार करून निघोन फौज जमा करण्यास घाटा खालीं आले बहुतकरून जमाव जाला बाकीचाही जमाव जलद होऊन बगाल्याचे जिल्हात भोंसले खाना होतील दक्षणेचे सर्व साहेब-रियासत याचा एका जाला हे कैफियत कर्नल गाडर सुरतेस आहेत त्यास थोडीशी मालुम होताच बायकदिगर मनसबा करू लागले का, मसलहत भारी पडली, तदबिरीच्या मुशक्लीत येऊन मनसब्याकरिता मर्मईस आले मर्मईकर जनरलाचें व गाडर मशारनिले याचें कौंसल होऊन कलक त्यास पत्रें गेलीं कर्नल गाडर याणा मर्मईतील दोन तीन हजार जमाव करून फिरोन

*नकल १७७९ ची असली तरी प्रथमचा करार १७४१ त ठरून तो शाहूचे मृत्युनंतर १७५० चे सुमारे कोल्हापुरकर सभाजीस पेशव्यानीं लिहून दिला असावा त्याची नकल पुढें स १७७९ त रजु झाली हा कागद ले २४९ चा उत्तर भाग असावा हा लेख मोडकटून कोल्हापूर इतिहासांत छापला आहे

छ २६ जिलकादा सुरतेस जमा सुद्धा पोंचले आइदे चाल कोणती सुरु करतील तें पहावे, सरकारच्या फौजा व जिनशी व सरदार शिंदे होळकर सर्व तयारी आहे लेकिन इग्रजाचीं या प्राते बदरे दोन, एक सुरत व मर्मई खुर्कीत काहीं त्याचा मुख नाही आजीं सबब इग्रजांनी बदर बाहेर निघावे इतकी इतजारी आहे अगर तसेच बदरात दम धरून रहातील याजकरिता दहा हजार फौज सुरत प्रातीं खाना केली, त्याणीं आसपास हगाम करून त्यास तग करावे जमाव थोडा ऐसे समजोन चालून येताल दोन चार मजली मुलावा देऊन मैदानात आणावे बाद सरदार वगैरे सर्व तयारच आहेत फत्तेसिंगराव गायकवाडही त्या प्राती दहा पधरा हजार फौजेनशा आहेत खुलस हाच की, सरकारचा गुता हरगीज तयारीचा राहिला नाहीं तरफेनची मस लहत एक कचे पके पैदरपै मालुम ब्हाव म्हणोन कलमी केलें असे आ साहेबाकडील ही कौफियत कलमी करात जावी मरातब कृष्णराव व गोविंदराव नारायण कलमी केलें त्यावरून जाहीर होईल म्हणोन हैदरअल्लीखा बहादूर यास नानाचें पत्र

ले २४९ }
[४२९] }

{ श १७०१
{ सन १७७९

श्री

सन ११८९ फसली सन १७७९ इसवी १ फे० नबर १४

यादी सुरुसन सुमानीन मय्या व अलफ*

१ किल्ले पन्हाळियासि तक्तसिंहासन केलें नाहीं येथील रहाण्यामुळें तक्ताची जागा असे नामाभिधान पडलें आहे थोरले श्रीमन्महाराज राजश्री शिवराज छत्रपति याणीं सिंहासनाखड होऊन राज्य केलें कलम १

१ तह जाहला त्यासमयीं प्रथम स्वारी साधारण नाम सवत्सरीं सन इहिदे सल्लासीन माघ-मासीं सातान्याहून श्रीमन्महाराज शाहूराजे याजकहून श्रीमन्महाराज राजश्री सभाजीमहाराज छ-पति यासि न्यावयास आले व नावनिशी श्रीपतराव प्रतिनिधि व नारोराम मत्री व अबाजी पुरधरे देशब्याचे मुतालिक व कृष्णाजी दाभाडे व निबाळकर व पाठरे व कित्येक नामानामी सरदार किल्ले पन्हाळियाच्या मुक्कामीं फौज सुद्धा आले श्रीमन्महाराज राजश्री सभाजी महाराज छत्रपति साहेबास सर्वत्रानीं नजरा व दुस्त व जडजडाव जवाहीर, हत्ती, घोडे नजर करून सत्के करून जोहार केले त्या उपरि पद्धतीप्रमाणें चादरा त्यासि देऊन विडे होऊन ते किल्ले खालीं उतरले उपरातिक महाराज स्वामींचीं स्वारी किल्ल्याखालीं होऊन देवाळें नावली एथें मुक्काम जाहाला तेघून कूचदरकूच जाऊन वाठारावरी मुक्काम केला शाहूराजे उमरजेवरी होते श्रीपतराव व नारोराम मत्री वाठाराहून पुढें उमरजेस गेले आणि

* नकल पुढें सन १७७९ त रुजू झाली तरी मूळ कागद इहिदे आबैनचा म्ह० १७४९ चा आहे हा कागद ले २४६ चा प्रथम भाग असावा

शाहूराजे यासह कऱ्हाडा पुढे जखीणवाडीच्या नजीक माळावरी घेऊन आले त्याज बरोबर सपूर्ण सरकारकून व नामीनामी सरदार वगैरे फौजा लक्ष पावेतो जखीणवाडीहून रावताची कोरगिरी वाठारा पावेतो म्हणता दोन्ही सैन्ये मिळून दोन लक्षपयत जय जहाला श्रीमन्महाराज राजश्री सभाजी महाराज छत्रपति सोन्याच्या अबारीत स्वार होऊन समागमे सरकारकून व सरदार व नामीनामी खासे सरदार दहापाच हजारपर्यंत होते कोर गिरीतून मुजरे घेत स्वारी जहाली श्रीमन्महाराज उभयता बाणाचे खास्तीवरी उभे राहून मध्ये लोक फरक करून बनवा टाकिल्या नामीनामी लोकानिशीं शाहूमहाराज घोड्या वरा स्वार होऊन आले श्रीमन्महाराज राजश्री सभाजी महाराज छत्रपतींची स्वारी हत्ती वरी होती, ते घोड्यावरी स्वार होऊन बनवा बिछावल्या होत्या तेथे येऊन उभयता महाराज घोड्यावरून उतरले परस्पर सनिध येऊन ऐक्यता होऊन शाहूमहाराज याच्या पायावरि डोई श्रीमन्महाराज राजश्री सभाजी महाराज छत्रपति याणीं ठेविली महाराजांनीं परस्परे उभयता बघूनीं आळिंगनें केलीं, त्या वेळेस मोहरा व रुपये व सोन्याचा फुलें रुप्याची फुले परस्पर सत्के जहाले त्या समयीं तोफेची सरबत्ती व नानाप्रकारचा वाद्ये व शहाजानें वाज वून आनंद जाहला फाल्गुन शुद्ध ३ तृतीया मदवारीं दोन प्रहरा याप्रमाणे भेटीचा समारंभ जाहला तदनंतर शाहूमहाराज याणा श्रीमन्महाराज राजश्री सभाजी महाराज छत्रपति याचा हात धरून उभयता बघू एक अबारीमध्ये हत्तीवर स्वार झाले खवासखान्यात दोन मोर्चलें घेऊन सभूशिग जाधवराव बसले सपूर्ण फौजेच्या कोरगिरीमध्ये जोहार घेत कऱ्हा डापर्यंत गेले कऱ्हाडा नजीक कृष्णातीरीं मुक्काम जाहला दक्षिणतीरीं श्रीमन्महाराज राजश्री सभाजी महाराज छत्रपतींचा मुक्काम, उत्तर भागा श्रीमन्महाराज राजश्री शाहूराजाचा मुक्काम होता, त्या डेरयापर्यंत उभयता महाराज गेले त्या वेळेस शाहूमहाराज याची ज्या हत्तीवर स्वारी होती त्या हत्तीस व दुसऱ्या हत्तीस व दोन रगविलेले घोडे एक रुप्याच्या जिनाचा व एक जरीबादली जिनाचा व दुस्तबादली व जडजवाहीर व ढाल्तरवार याप्रमाणे देऊन श्रीमन्महाराज राजश्री सभाजी महाराज छत्रपति नदी आलीकडे आपल्या डेऱ्याच्या मुक्कामास आले कऱ्हाडहून उमरजेस उभयता बघू महाराजाची सडी स्वारी जहाली, त्याणीं श्रीमन्महाराज राजश्री सभाजी महाराज छत्रपतींस हजार रुपये सत्का करून बादली दुस्त व जडजवाहीर व हत्ती व रगविलेले घोडे बादली जिनाचे दिले शाहूमहाराजाच्या आग्रहाने उभयता ऐक्यता असून सातान्यासि शिमगी पौर्णिमा व्हावी म्हणून ममतायुक्त बोलून श्रीमन्महाराज राजश्री सभाजी महाराज छत्रपति यासि घेऊन सातारियासि गेले, त्यासमयीं सपूर्ण शहरचे लोक बाहेर येऊन उभयता बघूचा समारंभ पाहून सत्के व खैरात बहूत झाली, आणि सातान्यात पेशव्याच्या वाड्यात मुक्काम जहाला दोन महिने मुक्काम होता सपूर्ण सरकारकडून व नामीनामी सरदार याणीं श्रीमन्महाराज राजश्री सभाजी महाराज यांसि मेजवानी केली नऊ हत्ती व चाळीस घोडे व जडजवाहीर व दुस्त असे बहुमान आले शाहूमहाराज याणीं खानगी समयी हत्ती व रगविलेले घोडे सामान सुद्धा व ढाल्तरवार व

जडावाचा खर्जर व दुस्तबादली दिली, व रोख दोन लक्ष रुपये दिले, आणि स्वानगी केली बरोबर मरकारकून फत्तेसिंग भोसले फौजेनिशा देऊन श्रीमन्महाराज याची स्वारी पन्हा व्ळियासि पावती केली शाहूमहाराज चार कोस घालवीत येऊन माघारे सातारियासि गेले त्या वेळेस तहनामा जहाला त्याची यादी अलाहिदा असे कलम

१ आनद नामसवत्सरे सन खमस सल्लासनि साला श्रीमन्महाराज राजश्री सभाजी महाराज छत्रपति व श्रीमन्महाराज सकळ सौभाग्यादि सपन्न मातुश्री जिजाबाई साहेब याची स्वारी आदीं जेजूरीस जहाली तेथून सेनरीस मुक्काम जहाला प्रतापगडास स्वारी तेथून जहाली श्रीचे दर्शन घेऊन सप्तरात्र मुक्काम तेथें होता तदनंतर कूच होऊन महाबळेश्वरा सात दिवस मुक्काम होता तेथून स्वारी सातारियासि जहाली ते समयीं शाहू महाराज व समस्त सरदार व सर कारकून समवेत वेदनदी पर्यंत सामोरे येऊन उभयता महाराजाच्य भेटी होऊन सातारियासि जाऊन श्रीमन्महाराज राजश्री सभाजी महाराज छत्रपति व श्रीमन्महाराज सकळ सौभाग्यादि सपन्न मातुश्री जिजाबाईसाहेब याचा मुक्काम प्रधान पताच्या वाडघात जहाला दोन महिने मुक्काम तेथें होता उपरांत महाराज व श्रीमन्महाराज सकळ सौभाग्यादि सपन्न मातुश्री जिजाबाई साहेब याची स्वारी श्रीशिखरास दर्शनास जहाली महादेवा पर्यंत शाहू राजे महाराज याची स्वारी जहाली होती, तेथून कूच करून निघाले नंतर शाहू महाराज कृष्णातीर नजीक बोरगाव येथपर्यंत सामादिक सहवर्तमान [आले] श्रीमन्महाराज राजश्री सभाजी महाराज छत्रपति श्रीमन्महाराज सकळ सौभाग्यादि सपन्न मातुश्री जिजाबाई साहेब स्वारी करवीरास जहाली मग शाहू महाराज याची स्वारी बोरगावाहून सातारियासि जहाली कलम

१ इहिदे आर्बैन रौद्रीनामसवत्सरे श्रीमन्महाराज राजश्री सभाजी महाराज छत्रपति व श्रीमन्महाराज सकळ सौभाग्यादि सपन्न मातुश्री जिजाबाईसाहेब याची स्वारी सातारियासि जहाली ते समयीं पाली पर्यंत श्रीपतराव व बाळाजी पडित व सदाशिव चिमणाजी व जनार्दन बाजीराव असे पुढें आले महाराजाची स्वारी पुढें होती तेथें पडित मशारनिल्हे याणीं दर्शन घेऊन जोहार केले उपरांत चादरा देऊन बहुमान केले तदनंतर महाराजाची आज्ञा घेऊन श्रीमन्महाराज सकळ सौभाग्यादि सपन्न मातुश्री जिजाबाईसाहेब यांच्या जोहारास आले ते समयीं बराबर चादरा दोन होत्या त्या आदीं श्रीपतराव यांच्या आगावरी चादर घालते समयीं त्याणीं अर्ज केला जे, “ हीं मुलें आहेत त्यासि चादरा आदी घाब्या, उपरांत आम्ही म्हातारे आहोंच त्या उपरी त्रिवर्गापैकीं दोघास चादरा दोन व झेल्ल एक या प्रमाणें दिलें उपरांत श्रीपतराव यासि दिले याणीं पुढें स्वारी जहाली तेव्हा निम-
पाडलीपर्यंत शाहू महाराज सामादिकसह

ले २५० }
[२४९] }

{ पौष श १७०९
{ जानेवारी १७८०

श्री

श्रीमंत राजश्री नाना स्वामींचे सेवेशा

विनती सेवक त्रिंबकराव आपाजी कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना ऐशीजे, येथील कुशल तागाईत पौष शुद्ध पर्यंत मुकाम श्रीरंगपट्टण, स्वामींचे दयावलोकने करून यथास्थित असे या नंतरि स्वामींना कृपा पत्रें राजश्री कृष्णराव तात्यास^२ व राजश्री गणपतराव केश यास व सेवकास पाठविलीं तीं छ ५ जमादिलावलेस पावून बहुत हर्ष जाहला सविस्तर वर्तमान गुजराथ प्राताकडील वगरे वर्तमान लिहिले तें कळले बहुत समाधान पाहून पत्रान्वये स्वामींआज्ञेप्रमाणें तेच दिवशीं दरबारास जाऊन हजरत नबाबसाहेब यास सर्व मजकूर राजश्री तात्या आदि सर्वत्राही विदित करून नबाबसाहेब याणीं अति प्रीति करून उत्तर प्रत्योत्तरें झालीं, तीं राजश्री, कृष्णराव तात्या जोशी याणीं तपशिलवार विनंति सेवेशीं लिहिली आहे त्याजवरून विदित होईल राजश्री, पाटीलबावाकडील पत्रेंही सत्वरच येतील येथे दाखल होता क्षणींच नबाब बहादूर याजकडे रवाना करितों म्हणोन आज्ञा केली, तर फार उत्तम आहे अत पर हजरताहीं खेमे दाखल होण्यास मुहूर्त विचारणा करविली आहे आर्काट प्राताचे सहदेस मिरअलरिजाखा याणीं धामधूम सुरू केल्याचें वर्तमान तात्याचे पत्रावरून श्रवण होईल हजरताचे मुहूर्त एक दोन विचारले ते रहित जाहाले कारण पेशजी सेवेशीं विज्ञापिपत्रें लिहितच गेलों, परतु आता हीं पत्रें आलीं वेषें करून सर्व सशयानिगृप्ती जाहली एतन्निमित्त आटाचा मुहूर्त निश्चयात्मकच सिद्धीस पावेल सेवेशीं श्रुत होय विशेष काय लिहावें कृपा लाभाची वृद्धि व्हावी हे विज्ञापना पौ छ २१ जमादिलावल समानीन हा। अची ? हैदरखान

ले २५१ }
[४०६] }

{ श १७०२ चैत्र व १
{ ता १९-४-१७८०

श्री

निशानबुल इमकान नबाब बहादुर रोजे अफजूबाद

छ दौलत व एकबाल पन्हाहा इजलाल दस्तगाह आजिजानीब सादिकूल एखलास अशवतराव शिंदे सरसुमेदार वाआदज इबराज मरातीब एखलास मशहूद जमीर लुफत खमरि गर्दानिद मैआग्रद के दरिवाला आयकबल पन्हहानीं खत खुष नमत मिरसूल केलें तें नेक वक्ता पोहचून कलमी केला मजमून बयादवार मालूम होऊन विशयार खुष वक्तीं हांशील जहाली आयकबल पन्हहाचें येणें या जिल्हास अनकरीब भारी फौज व तोफखाना सुद्धा व्हावें व

१ नानाचा कारकून हैदराजवल याचीं आणखी पत्रें पुढें येतील

२ कृष्णाजी नारायण जोशी हैदरकडे वकिलीस पाठविण्यात आला होता

फौजेच्या खचाबदल ऐवज जलदीन येउन पोहचावा ? बईसयब पेदरपे तीर्थस्वरूपे महाराज मातुश्री व महाराजानी वनीमाहेबाना कलमी करून पाठवीत अमता, नयाब बासवानिवि-
स्त्पुबुदैक येथून भारी फौज खाना करून पाठविली असे व आयकबल पन्हाटाची तयारी करविली
असता मोहरमचा आशुरा नजदीक पोहचला बई सबय तहकूब जहालां इनशाद आश्रा-हुता
आलाबाद आनुषुरा कूच करून अनफराब या जिल्याम येत असो ऐवज घेऊन जावयाबदल
एथून इतबारी मजाम रहावाट जाणणारे दोनशे सवार बफापुरास पाठवून यावे म्हणून कलम
नेल्यावरून श्रामन्महाज वनासाहेबाम खुशाली बखुशाली खटाद जहाली अशास आशुरा
सतम होताच आयकबल पन्हाटानीं भारा फौज व तोफखाना मुद्धा खुद्द कूच दरकूच जल-
दीने निवून बफापुराम यावयाचें फरापे अज्जम बाजीराव बखे याजकडे कित्येक पोषीश
मसलतीच्या मजमूना वास्ते अज्जम राधो विठ्ठल यास फिरस्ताद केले अमत या हमराह
दोनशे सवार नेऊन पाठविले अमत तरी तेथे येऊन पोहचताच जुदतर खर्चाची मदत
इमदाद पोक्ता ऐवज देऊन खाना करून पाठवावे मसलतीचा वक्त हाच आहे आशात
आयकबल पन्हाटाना ब=फौज येऊन पोहोचारे हुजूरचे फौजेचा जय आहे हरदु इतिफाकेकडून
फितुरीयास तबीह पोहचवून दिलखवाट मनलब हाशाल होतील बारशीचे रोज नजीक न
पोहचले तो आयकबल पन्हाटाचे येणे होऊन मसलत हाशील होई तो अर्थ करावा हरएक
बाबे आपली सातरजमा बकरार राखून यावयाविषयाची अदेशा सातरते न आणता नुद आय-
कबल पन्हाटाना या जिल्ह्याम तमरीफ फमायारी जियादय बजुशोरचे निगास्त आयद
आयाम कामरानी मुद्दामयाद

ले २५० }
[८०७]

{श १७०० चैत्र व १
{ता १९-८-१७८०

श्री

सन ११८९ फसली सन १७७९ इसवी तालिकेचा नकल फेरिस्त न० १
यादी श्रीमन्महाराज राजश्री छत्रपती स्वामीचे शेवेसा करार होऊन यावे
प्रात हुकेरी तालुका व मनोळी तालुका व फुटगाव व प्रात कागल व रायबाग प्रात
वेशजी चाल्ल्याप्रमाणें चालावे मध्ये सागणाराच्या गोष्टीवरून विपर्यास पडला पुढे होणार
नाह। याप्रमाणे करार करून शफतपूर्वक पत्रें यावा कलम १
तालुका मनोळा येथील सरकार अमल वगैरे फुटगाव व मुकासाबाब व ल्हाडपट्टी व
कमतकडे वगैरे अमल चालत आला त्याप्रमाणें हुजूर यावे आलीकडे सावनूरकर नबाब व
हैदर नबाब व नवलगुदकर देसाई व कितूरकर देसाड याजकडे ठाणा व गाव वगैरे अम्मल
व बाब ज्या ज्याकडे असताल त्या हुजूर सोडून घ्याव्या कलम १
हुकेरी तालुका झाडून जराबाजरा यावा ज्या ज्याकडे ठाणा व गाव व बाबा ज्या
असताल त्याताल न राहता झाडून हुजूर यावे कलम १
प्रात रायबाग झाडून जरा बाजरा हुजूर यावा ज्या ज्याकडे ठाणा व गाव वगैरे

- चाकी ज्या असतील त्यातील काहीं न राहता झाडून हुजूर याव कलम १
- प्रात कागल झाडून जराबाजरा हुजूर यावा ज्या ज्याकडे ठाणा व गाव वंगरे बाबा ज्या असतील त्यातील काहा न राहता झाडून हुजूर यावे कलम १
- फुटगाव वंगरे फुटगाव झाडून जराबाजरा हुजूर यावे, ज्या ज्याकडे ठाणा व गाव असतील त्यातील काहीं न राहता झाडून हुजूर यावे कलम १
- हुजुरून बोली करिता प्रधान पताकडे आज्ञा करून ज्या ज्यास पाठविले त्याणीं सदरहू तालुक्यातील गाव घेतले असतील ते झाडेनिशा हुजूर यावे कलम १
- स्वामाच्या पायाशीं कोणी अमर्याद वर्तणूक वेली तरी स्वामाच्या आज्ञे प्रमाणे तुम्हा न्यास शिक्षा करून स्वामाच्या आज्ञेत वर्तणूक करित असे करावे कलम १
- देशक व देशपाडे, पाटील कुलकर्णी वंगरे वतनदार व इनामदार व सरजामी वंगरे स्वामाच्या राज्यातील तुम्हाकडे व तुम्हाकडील तालुक्यादाराकडे कोणी आल्यास इनसाफा विषयां व हरएक विषयां पक्षणात न वरिता स्वामाच्या सेवेशीं पाठवून द्यावे कलम १
- जरीपटके व दोन हत्ती हुजुरून नेले आहेत ते हुजूर द्यावे कलम १
- स्वामींमध्यें व तुम्हाम ये हरकोणी विपर्याम वारवार पाडतात येविषया शफतपूर्वक विपर्याम न येई असे करावे कलम १
- भगवतपत व शे षोपत याणा हुजूरचीं आज्ञापत्रे नेला ता व प्रधानपताकडील उभय ताकडे आहेत तीं व रामचंद्र महादेव, बाळाजी वेशव याजकडे गोपाळभट याच्या विद्यमाने हुजूरचीं आज्ञापत्रे व सावकारी पत्र व मनोळीच्या मनदा व दरम्यानगिरीची पत्रे व मनदा आहेत तीं व आप्पाजी श्यामजी व महादेव भट यांच्या विद्यमाने सावकारी पत्रे व हुजूरचीं आज्ञापत्रे आहेत व प्रधानपताकडील कराराचा पत्र आहेत तीं हुजूर यावा कलम १
- स्वामीकडील जजिन्याचे व जजिरे निसवतचे आरमार व किल्लेकोट यास तुम्हाकडून व तुम्हाकडील तालुक्यादाराकडून हरएक विषया उपसर्ग होऊ नये
- तालुक्या विजयदुर्गाकडाला ऐवज बाळाजीपत याणीं करार वेला आहे त्याप्रमाणे सरका- रात यावे कलम १
- कराराप्रमाणें इनामपत्रें राजश्री प्रधानपत व बाळाजी जनार्दन याची स्वामींचे सेवेशीं यावी कलम १
- सरजामी व देशमुख व देशपाडे व इनामदार याजकडून ऐवज इसजेसितैनात व सन अर्बासितैन सालीं नजरे दाखल ऐवज घेतला असेल त्याप्रमाणे ऐवज हुजूर यावा व त्याणीं रयात केली असेल तोही ऐवज हुजूर यावा येविषयां तुम्हाकडून त्याशीं ताकिदी निष्ठ असल्या तुम्हाकडून दिकत नसावी कलम १
- करवीरावरी महादजी शिंदे आले ते समर्थी करारदारान्या यादी व सरकारचीं पत्रे व कागदपत्र कतबे अकरा लक्षाचा कतबा झाडून माघारे द्यावे कलम १

साळशी महालाकडे जजिरे सिंधुदुर्गाकडील ऐवज चालत आहे त्याप्रमाणे जजिया कडे चालावे कलम १

मालदरसाल स्वामाचे सेवेसा नजरदुस्त व जवाहार ५ हत्ती घोडे सेवेसा पाठवीत असावी कलम १

राजश्री यशवतराव सिंदे सेनासाहेब सुभा सरसुभेदार हे स्वामाच्या आशेनरूप सेवा करितात आणि स्वामींचा अखत्यार त्याजवरि याकरिता त्याशीं तुमची निखालसता असून उभयपक्षा ऐक्यरूप असावे कलम १

आजपावेतो भगवत आप्पाजी व शेषो नारायण व रामचंद्र महादेव व बाळाजी केशव व आप्पाजी श्यामजी व महादेव भट याणीं गैरवाका हुजूर विनती वरून तुम्हास हुजूरचा गैरवाका समजावून देउन राज्याची खराबी केली आणि तुम्हाशा विपर्यास घातला, याजमुळे राज्याची खराबी जहाली त्याचा दिनावा त्याणीं भरून द्यावा लागेल कलम १

राजमडळाचे सेवक व वतनदार याशा तुम्ही आश्रय देउन त्याचा पक्षपात न घरावा आणि त्याणा सरकारात रुजू असून आशेनरूप सेवा करावी कलम १

सोदे बिदनूर वगैरे सस्थाने व नाटक प्रातीचीं आहेत, तेथील ऐवज पेशजींच्या करा राप्रमाणे हुजूर यावा कलम १

पत्रे तुम्हाकडील लागतील तीं आज्ञेप्रमाणे द्यावीं कलम १

सरकार तर्फेचे सेवक असता सरकारात राहून गैरवर्तणूक केल्या स्वामी आज्ञा करतात त्याप्रमाणे तुम्हाकडून तोफा व फौज स्वामींच्या सेवेसीं यावा स्वामी त्यासि शिक्षा करतील कलम १

बारा पतके पूर्वीपासून सरकारचे सेवक याचे पूर्वीपासून सरकारचे सरजाम होते ते देउन त्याणीं हुजूर रुजू असून सेवा करावी कलम १

मनोळी तालुक्यातील देशमुख व देशपाडे वगैरे वतनदार याजकडे सरकारच्या सनद ब्यतिरिक्त जे गाव असतील ते सरकारात यावे कलम १

बाळाजी पडित प्रधान याच्या स्वदस्तुरची यादी पुण्यास कैलासवासी तीर्थरूप मातुश्री आईसाहेब याची स्वारी जहाली ते सममा व करवीरास कैलासवासी तीर्थरूप आबासाहेब याच्या सेवेसीं बाळाजी पडित प्रधान आले त्या समयीं त्याणीं यादी व विनतीपत्रे शेषो नारायण व भगवत आप्पाजी यांच्या विद्यमाने दिली आहेत त्यास अतर करू नये कलम १

किरकोळ वतनदारी स्वामींच्या राज्यातील जे असतील ते स्वामीकडे पाठवून द्यावे कलम १

हणमत शिवराम व भिकाजी नरसिंह व घन शाम यशवत त्या बरोबरचे कारकून व मराठे व मनुष्ये तुम्हाकडे असतील तीं हुजूर पाठविणे कलम १

शकत फलामामी महाराजापासून सावकारा तराठी सावकारीस जातात त्याचा कौल जतिरे सिधुगामून घेऊन जात असतात, हत्ती तुम्हाकडील असलदार दिकत घेऊन कौलावणीचा ऐव सुगामत चाल देत नाहात, त्याम ताकीद करून पूर्ववतप्रमाणे कौलावण चालावा ते न चहात्प्राम ऐवज जिफडे राहील निफडून घ्यावा लागेल कलम १

हुंकेरा व हुंकेरा तालुक्यातील गावठाणा याणा व मनोळीच्या ठाण्यातील व घोडी, गुरे व तारुगोळा जेनाहाला व रेपले व दागदागाने वगेरे दास्तान शेषो नारायण व भगवत आपणा व रामचंद्र महादेव व बाळाजी केशव व आपाजी श्यामजी याजकडून सदरहु लिहिल्याप्रमाणे दोन्ही तालुक्यांतील जखिरा सामान हुजूर यावे कलम ०

हुंकेरा प्राताताल देसाई याकडे पेशची भोगवटे विरहीत काटकाईमुळे गाव अनुभवीत आले आहेत ते गाव देहे आठ हुजूर यावे व पकीबदल ऐवज त्याजकडून यावा देसाई मजकूर याचा कारभार ज्याणा ज्याणा त्रेला असेल त्याणी पैवस्तीबदल ऐवज हुजूर ऐवज यावा कलम १

पेशना ठाणा व गावे घेतला ता व गुदस्ता ठाणा व गावे घेतला व सालमजकुरी ठाणा व गाव घेतला आहेत ती गावे, व ठाणा हुजूर यावा आणि त्या पैवस्तीबदल वसूल हुजूर यावा कलम १

सरकारचा ठाणा व गावे आलीकडे घडून परभारे ज्यास ज्यास दिली असतील त्याजकडून ठाणा व गावापका बदल ऐवज सदरहु लिहिल्याप्रमाणे हुजूर यावा

आपाजी श्यामजी याणी शेषो नारायण याजपासून वागदपत्र घेतले आहेत ते हुजूर यावे कलम १

सदरहु हुंकेरा तालुका व मनोळी तालुका व रायबाग तालुका व वागल प्रात व लाट रागोळा सुद्धा पाच घराचे खेडे आदिकरून विघाभर जमीन न राहता झाडेनिशा हुजूर यावे कलम १

किंते तारुगळ्या गावठाण तालुकदाराकडे व देशकाकडे आहे ती कित्याची कित्याकडे चालत असावा येविण्या देशकाम ताकिदी याब्या कलम १

राजश्री परशुराम रामचंद्र व गंगाधराव भिकाजी व रघुनाथराव निलकठ व आनंदराव व निवाजी याचा विनतीपत्रे सदरहु एकूणचाळीस कलमाची यादी पाठविली याप्रमाणे निभावून ठेऊ म्हणून शफतपुर सर पत्रे यावीत कलम १

एकूण कलमें एकूणचाळीस

सदरहु फलामामीचा यादी अस्तल राजश्री बाळाजीराम दिमत लष्कर व मुंजाजी सूर्यवर्षा मरनोबत व मुभानजी मुरामकर याजकडे दिली मशारनिल्हे राजश्री परशुराम रामचंद्र व गंगाधरराव रास्ते व आनंदराव व निवाजी याजकडे लष्करास शिरोळच्या मुकामास घेऊन गेले तहाच बोलिस्तव सदरहु तालिकेची नकल करवारचे मुकामी चिटणीसीच्या रूमाला ठेविला तालाक किंते पन्हाळ्याम राजश्री बाजापत तात्या याजकडे पाठविली छ १० रविलाग्नर मन ममानेने

ले २५३ }
[३०३] }

{ श १७०० चैत्र व ११
{ ता २०-४ १७८०

श्री

राजश्री सदाशिवपत स्वामाचे सेवेशा

विनती उपरि राजश्री पाटीलबावाची बोलणा विक्षेपाचीं तेथे होतात, त्याचा लिहिला लोकांच्या घरा इकडे येतात, तेव्हा इज्जतचेही घरा बातमी जात असेलच ही गोष्ट मसळतीस वाईट हे ध्यानात येते कीं नाहा ? रती इतकी दरज पडली असता शत्रूस बळ किती येते याचा विचार करतात का नाहा ? त्यातही कोठे वाकडे असले तरी थोर आहेत ते वाकडे दायवीत नाहात मग येथे तर परस्परं भाऊपणा अदृष्टिम वाकडे रती-मात्र नसता, उगेच कोठे अदेश माणसाच्या लिहिण्यावरून व सांगितल्यावरून निष्कारण विपरीत अर्थ करून बोलावे हे तर फारच विलग दिसते, व या गोष्टी पासून उमेदही सरत्ये अगर बोलण्यानेच सतोष होतो तर एकाता तुम्हास बोलावून नेऊन जें बोलण्याचें असेल ते बोलत जावें, दुसऱ्यास कळू नये असें तरी व्हावें एवढे मोठे सरदार मसळतीवर गेले त्यास जेणें करून उपयोग त्याच गोष्टी येथून घडत असता, राजश्री पाटील बावाचीं पत्रें व तुमची पत्रें येतात त्यात एक पत्र तरी जाहिराणा दरबारात सर्वांचे वकील बसले असता वाचून पहावें आणि शत्रू व बाहेरील आहेत त्यास एकत्वाचा व स्नेहाचा ऐकल्यावर दाब पडावा व इष्ट आहेत त्यास गोड वाटावे असें पत्र कधींच येऊन पाहिले नाहा जीं पत्रें येतात त्यात मनात कल्पना नाहींत व न यावयाच्या घेऊन व फित्तयेक रेषें करून व कित्येक विपरीत अर्थ करून लिहून येतात तीं एकातीं वाचावा, त्याचे पाहें रे उत्तर लिहून तुम्हाकडे पाठवावा, या खालीच दिवस गेले पुढें ईश्वरी इच्छा असेल तसें घडेल होळकराकडील मजकूर पत्रा लिहिता, परंतु प्रस्तुत मसळतीचे दिवस, वाटेंत लुटारीही फिरतात, एखादें पत्र त्याकडे गेल्यास तूर्त मसळतीस अपाय, यापरिता पत्र पाठविणें तें तजवीजेनें पाठवीत जावें पाटीलबावाचे पारपत्य जहाजे तरी सरकार काम, अशा गोष्टी जेव्हा पाटीलबावाच्या मनात येऊ लागल्या त्या परिहार लिहिता कशा जातील ' ईश्वरच त्याच्या बुद्धीस काय साक्ष देईल ती खरी अशीं विक्षेपाच्या मजकुराचा पत्रे वाटेचे गर्दीमुळे इज्जतकडे धरली गेली अमत्यास काय मनात आणितील याचाही विचार करावा तुम्हाकडून पत्र जासूद घेऊन आला म्हणजे आवा लाखोटा फोडण्या पूर्वी चित्तात येतें की काय नव विक्षेपाचा ग्रथ रचला असेल ? मग फोडून पत्रे पहावी तों तेंच निघते ! बरे आहे ! कितीही वाईट वाटावयाजोगें बोलले व लिहिलें तरि आम्ही चित्तात वाकडें काडाभर आणणार नाहीं व करणार नाहीं यास कारण एक तर आम्ही शुद्ध बुद्धीने पाटीलबावाचे ठायी चालतों दुसरें खावदाचे कार्यावर नजर, मग वाईट कशास वाटेल ? रा॥ छ / रबिला-खर हे विनती पौ छ १६ जमादिलावल वैशाखमास मुक्काम, वाघोडें २

• सदाशिव दिनकर, महादजी जवळ राहणारा पेशव्याचा हस्तक पत्र नाना फडणिसाचे २ वाघोडिया, बडोद्याच्या पूर्वेस १० मैलावर गायकवाडी तालुका

प्रातीं दगा मानयिला आहे, आणि चेनापट्टण प्रातींहा दौड पाठवावयाचा तर्तुद जाहली आहे सत्वरच जाणार राजश्री महादजीराव शिंदे याच पत्रही लपफरच येईल नबाब साहेब याना राजश्री कृष्णरावासट सर्वास निरोप थावयाचा व खासास्यारी मसलतीस निघावयाची, मुहूर्ताच निश्चय होत आहे नबाबसाहेब याशीं कित्येक बोलणे जाहले याचा विस्तार राजश्री कृष्णराव तात्या याच्या पत्रावरून निवेदन होईल सेवक पदरचा, सेवेस अतर नाहीं, करणार नाहीं बहुत काय लिहावे कृपा असू थावी हे विनती पै ॥ ७ १ जमादिलावल समानान बि ॥ अची हैदरखान इ० सन १७७९

ले २५६ }
[२४२] }

{ श १७०२ वैशाख शु १५
{ ता १५ ५ १७८०

श्री

सेवेशीं गणेश केशव कृतानेक साष्टांग नमस्कार विजापना तागाईत वैशाख शुद्ध द्वादशी पावेतो मुक्काम श्रीरंगपट्टण स्वामींचे कृपावलोकने करुन क्षेम असो विशेष कृपा करुन हजरत नबाब साहेबाचे अची वर छ १९ रविलाखरचे पत्र पाठविल ते छ ५ जमादिलावलीं प्रविष्ट होउन सतोष जाहला पत्रां आज्ञा ना राजश्री महादजी शिंदे याजकडील निभावणीपत्राचा मात्र गुता म्हणून लिहिलें त्यास पथ दूर, मार्ग सुरक्षित चालेना, सबब इतके दिवस लागले ऋलच त्याचीं पत्रें आला का, आपण पत्र व मसुदा पाठविला ते पावला उदईक मसुदाप्रमाणें पत्रे लिहून खाना करितों पत्र थोडे दिवसातच येईल येताच खाना होईल तें पत्र येण्याची प्रतीक्षा करूं नये, पत्र आले ऐसें मोजून तुम्ही व राजश्री कृष्णराव व नरसिंगराव व नबाब बहादूर याचा सातरजमा करुन मसलतीवर दरकूच जाणें घडेल ऐसें ब्हावें तुम्ही मडळासह कामे उलगटून लवकर यावे सविस्तर राजश्री कृष्णराव यास लिहिले आहे त्यावरून ऋलेल म्णोन, ऐसियास हजरत नबाब साहेब यांनीं स्वामींचे वचनाचे लायकीवर श्रामताशा मन पूर्वम स्नेह केला यात किमहि दरज नाहा इग्रजास तबी बेजार करावयासी अग्रेसर नबाब साहेब याजकडूनच मसलत ठरली आहे तेव्हा इग्रजाचे तबीची फिकिर नबाबसाहेब यास पुरता आहे चैत्र व १५ चा मुहूर्त देखाल निश्चय मेल्या होता, परंतु गुजराथेकडील बाजारी वर्तमान नाना प्रकार बाजारी लोक बोलू लागले व पुण्याचा ही पत्र यता राहिलीं या करिता तो मुहूर्त टळला आलाकडे दोन वेळ पत्रे आलीं ता आम्हा त्रबारास जाउन श्रवण वेली उभयता सरदार याणीं प्रजाचा छाप सभाळून वस्त चागली वेली, येणेवरून सतोषायमान जाहले नतर आम्हास बोलले कीं, सर्वासिंदे याजकडाल पत्रहा आठ चार रोजात येताच तुम्हास रजा देउन आम्ही मसलतीवर नमूद होतो गुता नाहीं, म्हणाले श्रीमतास व स्वामींस मातबरास वरें जवाहार नेमून ठेविलें होत त आम्हास प्रत्येक प्रत्येक दाखवून

नबाब म्हणजे हैदरखान समजावे ह पत्र हैदरान्या दरबारा असणाच्या नानांच्या वकिलानें लिहिलेलें आहे

पेटारे बावून सिद्ध करून ठेविले हत्ता बदामीम खाना केले आहेत आम्हास येथून खाना ब्हावयास आठ पधरा रोज पाहिजेत पर्जन्यमाल समीप आला या करिता हत्ती कृष्णापार जाऊन राहण्यास जागा कोणती आहे म्हणून पुसल्यावर, आम्हीं अथणा चागली जागा आहे म्हणोन सांगितलें तेव्हा बोलले कीं, तेथील कमाविसदार यास तुम्ही रातबम-सालेविशीं कागद व जासूद जोडी देण, म्हणजे येथून पत्रे बदामीस पाठवून हत्ती पुढे खाना होतील तेव्हा पत्र व जासूदजोटी दिली त्या समागमे नबाब साहेब याना जासूद जोडी व पत्रे खाना केली आहेत हत्ती अथणीस जाऊन राहतील आम्हास रजा जाह-लियानतर पुढे सेवेशीं घेऊन येऊ आणखी कित्येक नबाब निजामअल्लीखान याजकडील व स्नेहभावाचें बोलणे जाहले ते विस्तारे राजश्री कृष्णरावजी यांच्या पत्रावरून निवेदन होईल राजश्री पाटीलबावाचे पत्र सत्वरच येईल पत्र आल्यावर येथे किमपि गुता नाहा आम्हास निरोप देऊन नबाबसाहेब स्वारीस निघतात सदैव पत्रा परामर्ष करावयास आज्ञा जाहली पाहिजे श्रुत होणे हे विज्ञापना पैवस्ती छ २१ जमादिलावल समानीन ह॥ अ [ख६] हे दरखान

ले २५७ }
[२३९] }

{ श १७०२ वैशाख व २
{ ता २०-५-१७८०

श्री

सेवेशीं कृष्णराव नारायण जोशी कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनति येथील कुशल तागाईत छ १५ माहे जमादिलावल पावेतां मुकाम श्रीरंगपट्टण वर्तमान यथास्थित असों विशेष आपण छ २१ रविलाखरचीं पत्रे पाठविलीं ता पावलीं उभयता सरदार याजकडील इग्रजाशीं लढाई झाली याचा व हिंदुस्थानाकडील विस्तारें बातमी पुरवणी पत्रात लिहिली होती त्या सुद्धा पत्र आम्ही दरबारास जाऊन नबाबसाहेब यास श्रवण केला सतोषी झाले नंतर आम्हीही स्वारीस निघावयाची त्वरा करावी म्हणोन बोलिल्या नंतर उत्तर केले कीं, थोडक्याच दिवसात राव शिंदे याजकडील खतही येताच तुम्हास रजा देऊन स्वारीस निघता, गुता नाहीं, असें मन पूर्वक भाषण केले तेच दिवशा स्वामा-कडील पत्र आली होती त्याचा उत्तरे लिहून आचीवर खाना केला आहेत प्रविष्ट होतील नबाबसाहेबाचे चित्ता दुसरा अर्थ किमपि नाहा बाजारी खबरीवर औरगावाद वगैरे येथून वर्तमान मनस्वा लिहून येते याकरिता चित्तात कल्पना येतात, तत्रापि चित्त चंचल करीत नाहात श्रीमताकडील मन पूर्वक लक्ष आहे राजश्री आनदराव वकील याजकडील पत्रे येतात त्यात बातमी आपल्या पत्राप्रमाणे लिहून येता, यावरून ही विवचना करितात का, आनदराव कन्चें वर्तमान लिहून पाठवीत नाहा, बाजारी वर्तमान ऐकण्यात येईल तेही लेहून पाठवीत जावें येथून सुतरस्वार पाठविले आहेत व हरकारेही त्याज-पाशा असोन दिनचयेचें वर्तमान लिहून पाठवावयास आळस करावयास कारण काय६

याप्रमाणें बहुत रागे भरून बोलिले राजश्री नरसिंगराव याणा मर्जा पाहून उत्तरे प्रति उत्तरे करावयाचा ता वेला ऐशियास स्वामाना राजश्री आनदराव यास आज्ञा करून चातमी कच्चा पक्की लिहीत तो अर्थ केला पाहिजे राजश्री पाटीलबावाकडील निभावणी पत्र आले म्हणजे आम्हास रजा होऊन नबाबमाहेब मसलताम जाणार रावशिंदे याज कडाल पत्रे आल्याखेरीज लढाईचीं उत्कर्षाचा वर्तमाने कितीही आल्यास यास खरें वाटत नाहा नबाबानी वैशाख वा॥ १२ सास खेमे दाखल व्हावयास मुहूर्त पाहिला आहे कळावें बहुत काय लिहिणे लोभ कला पाहिजे ही विनति पौ॥ ७ ५ जमादिलाखर

— — —

श्री

जे २५८ }
[३१७]

{श १७०२ वैशाख वद्य ५
{ता २३-५-१७८०

राजश्री सदाशिवपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपारि हैदरखानाचे निभावणीपत्र मसुद्याप्रमाणें यावयाची परवानगी राजश्री पाटीलबावाची जाहली होती परंतु इतक्यात अशेरीचा बोभाट आला जे किल्लेदारावर शिबदी चढली होती त्यास सरकारातून खर्चास आले व सारे जमातदारास खातरजमेचे कागद आले या वर्तमानावरून मना जाहले रात्री स्वारी इंग्रजावर जाऊन माघारी आल्या वर मागता सडेस्वारी चार दिवस जाऊन आपले पत्राचे मसुदे याचे अन्वय पत्रे घेऊन थैली पाठविली आहे त्याची नकल अलाहिदा आहे म्हणून लिहिले त्यास थैलीव नकल पावला नकलेवरून मजकूर समजला त्यास हैदरखानाची पत्र राजश्री पाटीलबावास व आम्हास आलीं होती त्यात आम्ही आपले पत्राचा जाब लिहिला तो पाटीलबावास कळावयाकरिता नकल व हैदरखानाचे पत्र पाटीलबावाकडे पाठविले होते त्या पत्राचा जाबसाल आमच्या नकलेच्या अन्वये लिहून थैला पाठविली, परंतु निभावणीपत्राचा मसुदा हैदरखानाकडून पाठविला होता त्याप्रमाणे पत्र आलें नाहा तेव्हा हैदरखान चेनापटणावर जात नाहा व सरकारचा पैकाही येत नाही, व चार महिने बरसातीत इंग्रज व हैदरखान राजकारण करून बळावितील सर्व प्रकारें मसलतीस विलग पडेल हल्लीं पत्र आले यातही सरकारातून तहा नामा झाला आहे त्याप्रमाणे निभावणीचे पत्र पाठविलें आहे असे लिहिलेच आहे, तेव्हा यावरून गुता न पडावा परंतु हैदरखानाची समज एक प्रकारची, या करता मसुद्याप्रमाणे पत्र त्यात एक अक्षर अर्धाक उणें न होता कागदावरच शिक्षा करून पाठवावे, थैलीचा दरकार नाही, अशी लिहिलीं येतात त्यापक्षीं त्याचे समजेप्रमाणें निभावणीपत्र पाठवून सरकार काम होय तें करावें नाही तर हे पत्र पाठवूनही फळ नाहा असे त्याकडून घडेल यास्तव जरूर पत्र घेऊन पाठवावे नबाब निझामअलीखान याणीं आपणच होऊन थैली पत्राची पाठविली ते बजिन्नस पाठविली आहे पत्र पाहिल्यावर मजकूर घ्यानात येईल आरांश पाहता पाटीलबावाचे निभावणीपत्राची वाट हैदरखान पहातात हैदरखान चेना

फटणवे रोखे गेल्यावर नबाव शिकाकौलीकडे जाणार तोंपावेतो हे वाट पहातात एवढा मोठा मनसुबा एक पत्राखेरीज विलग कसा पडतो हें ध्यानात आणावे, आणि सरकारचा पैकाही येत नाही तह होउन बहुमानाचे हत्ता आले ते माघारे फिरविणें हेही वाईट दिसतें कदाचित् अखेर साल जाहले बरसात आली, आता पत्र पाठवून फलही काय? असें ध्यानात येईल तर पत्र पाठविले असता बरसातींत हैदरनाईक चेनापटणाकडे जाईल पर्जन्यामुळे नाही काट न जाला तर राजकारण लागू पावणार नाही सरकारचा पैका येईल, नबाबासही बोलावयास जागा होईल, दूर देशांच्या अये फार चागले आहे अस जाणोन वारवार लिहितों आज पावेतो सरकारच्या कामात पाटीलबावाकडून कोठेही विगळता पडली नाही, आणि हल्लीं उगेच सदेह मनात आणून निमित्य ठेवून पत्राविषयीं विलग लावला, तर सदेहाचे मूळ येथून काटीमात्र नाही, तेव्हा एका घटकेत दूर करता येतील, परंतु मनसुबा जाहल्यास माभाळणार नाही असे आहे खातरजमेचे पत्र मसुद्याप्रमाणे लौकर पाठवावे म्हणोन हैदरखानास बोलावयास जागा राहिली नाही हैदरखान निघाला म्हणजे नबाबास बोलावयास जागा नाही मग जो अतर करील त्यावर शब्द राहून काम होईल असें आहे याकरिता पत्र जरूर घेऊन पाठवावे अशेरीचा मजकूर लिहिला याची समूतही नाही चौकशी पाहिजे तशी करावी ये विषया पूर्वी विस्तरे लिहिलेच आहे उगेच निमित्य काढून सरकार काम विलग पडावे हे न व्हावे रवाना छ १९ जमा दिलावल हे विनति

श्री

५९)
११)

श १७०२ वैशाख वद्य ६
ता २४-५-१७८०

राजश्री सदाशिवपत स्वामाचे सेवेशीं

विनती उपरि डाकेचे कारकून आपाजी सदाशिव व शिवाजी गांगरे याणीं मेहनत करून शर्ताने डाक बसविली व आम्हापाशा जासूद आहेत ते व डाकेचे जासूदाचे खर्चाची आबळ फार आहे म्हणोन विस्तारे फार लिहिले त्यास आपाजी व सदाशिव याणीं मेहनत फार केली याजमुळे त्याचे तैनातेचा व खर्चाचा बदोबस्त करून दिल्या व गांगऱ्याचीही मेहनत ध्यानात आहे जासूदाचे व डाकेचे रोजकर दे [व] विले चिंतो चिठ्ठलाच वर्तमान लिहिलें ते सविस्तर कळले आबाचिटणीस याणीं निगडीविषयीं याद दिली ती पाठविली ती पावली त्याप्रमाणे ताकीद पत्रें देविली बाळारायाकडील कृष्ण मट वरखेडकर यास इनाम गाव दिला आहे त्याचे कसरे विषयीं लिहिलेत त्यावरून बाळारायाची खातर राखोन कसरेची सनद देविली प्रतापगडच्या वगैरे गप्पाचे वर्तमान लिहिले त्यास तो प्रकार काही नाही प्रतापगडचा बदोबस्त चागला आहे राजश्री परशरामपत

* येथपासून खुद्द नानाचें अक्षर

भाऊ याणा गुमटास मोचें लाविले होते ते हल्ला करून घेउन चार पाचशे माणूस करवार-कराकडील ठार मारलें तिसरे दिवशीं शिरोळही घेतले कितुरकराने उपद्रव केला यामुळे त्यावर गेले मुबईकडून इंग्रेज आले होते त्याचें पारपत्य केल्याचा मजकूर आलाहिदा लिहिलाच आहे सर्व गोष्टी श्रीमताचे दैवें करून चागत्याच घडत आल्या व घडताल खाना छ १९ जमादिलावल हे विनती उभयता सरदारास सरकारचीं पत्रें व लाखोटे दोन व आम्ही राजश्री पाटीलबावास पत्र लिहिले आहे तें यावे व श्रीरंगपट्टणाहून पाटीलबावाच नावे लाखोटा आला तोही पाठविला आहे, पावता करावा राजश्री नारो शिवदेव याचे पत्रात तुम्हा सरकारी मजकूर लिहिले त्याचा उत्तरें लिहून पाठविला घराऊ मजकूर मोरो सदाशिव जैनाबादकर वगैरे यांची उत्तरे ते चाईस गेले तेथे ज्वर फार आला, बरे होऊन लौकरच येतील, उत्तरेंही पाठवितील हे विनती

२६० }
[३२३] }

{श १७०२ वेशाख व ६
{ता २४-५-१७८०

॥ श्री ॥

राजश्री सदाशिवपत स्वामीचे सेवेशा

विनति उपरी तुम्हीं राजश्री नारो शिवदेव याचे पत्रां लिहिलें का, राजेश्री पाटील बावाचें बोलणें रेवा उतरणें नाहीं मर्जा असली तर इकडे राहतील, मा आग्रह करित नाहीं नाहीं तर माझा जाबसाल आता चालला आहे जे, सुरतेस इंग्रेज छावणीस जातो बाजल बरसात पुण्यास गेला तर विचार कसा होईल / याचें उत्तर पाटीलबावांनीं केले ना, तुमच्या मनात आम्ही कोडाई बारीवर छावणी करावी तर हे सहसा होत नाहीं रेवा उतरणे नाहा माझे मानस कोडाई बारीवर छावणी घडावी, सुरतेची बदी व्हावी, निदान कोडाई बारीवर फौज टेवावी, पाटीलबावाना बराणपुरावर छावणी करावी त्यास कोडाई बारीवर छावणी करावयाची मर्जा असल्यास विमनस्क्तेचीं पत्रे लिहू नयेत, फार गोड येत जावी तां साधकें पाहून, प्रतीवर येउन, चित्तास आले तर कोडाई बारीवर अगर बऱ्हाणपुरा छावणी करतील बऱ्हाणपुरी राहिल्यावर स्वच्छतेची व मसलतीस उपयोगाचा साधनें विस्तार लिहिला ता कळलीं त्यास छावणीचे प्रफाराचें उत्तर आलाहिदा लिहिलें आहे, त्यावरून कळेल विमनस्क्तेचा पत्रे येथून लिहिण्यात येत नाहात तुम्हाकडून निर्मूल वृक्ष उभे होऊन येतात, त्याचीं उत्तरे मात्र सरळ रीतीनें लिहीत गेलो कोडाईबारावरील छावणीच करता गोड त्याहावें, नाहा तर गोड लिहू नये, असा भाव येयें नाहीं मुळाच गोड आहे तेथें गोडच लिहीत गेलों व लिहीत जाऊ खाना छ १९ जमादिलावल हे विनति

ले २६१ }
[३२४] }

{ श १७० वैशाख व ६
{ ता २४-५-१७८०

॥ श्री ॥

राजश्री सदाशिवपत स्वामीचे सेवेशा

विनति उपरी छावणीचे प्रभार तरि सुरतेस इंग्रेज छावणीस आले आणि उभयता सरदारही सारे फौजेनिशीं इकडे आले, तर इंग्रेजाना अमदाबाद तालुका व टुबाई वगैरे महाल त्याणा घेतले ते त्याकडे फार्म राहिले व फत्तेसिंग गायकवाड याचे पोटीं निर्वेव पडले बाजत बरसात मसलत करणे ती इंग्रेज दुसरीकडे करताल तेव्हा साधल्या गोष्टी पाठीमागे पडल्या ही गोष्ट चागला नाही, यामरिता सरदाराकडील दहा हजार फौज व गणेशपत^१ सुद्धा कोडाई बारीवर ठेवावे म्हणजे सुरतेवर दबाव पडेल आणि उभयता सरदारांना अमदाबाद प्रांती छावणी करून अमदाबाद बरसातात ध्यावी तिकडे राहिल्यावर फत्तेसिंग सहजच येऊन मिळतात, दुसरा उपायच त्यास नाही टुबाईही महजात येईल तेव्हा इंग्रेजाना सालमजकुरा जितकें साधले तितकें त्याच्या हातून जाऊन, त्याचे तालुके खराब हे अधिक त्याची नुकसानी असे त्यास समजलें परंतु पाणी उतरताच जिकडे इंग्रेज रोंख धरतील तिकडे उभयता सरदारानीं यावे असे पक्के होऊन जाहल्यास हा एक पक्ष आहे, अथवा अधिक फौज अमदाबाद तालुक्यात छावणीस ठेवून मुख्य मारावा आणि निमे फौजेनिशीं उभयता सरदारानीं कोडाईबारीवर छावणी करावी, परंतु या गोष्टीत अमदाबाद येणार नाहीं मुख्य मात्र ताराज होईल फत्तेसिंग काय करतील ते वरत असे आहे परंतु उभयता सरदार कोडाईबारीवर राहिले असता इंग्रेजावर जरब चागली राहिल दोहोतून जें चागलें दिसेल तें करावें बराणपूरचे छावणीत एकही रोंख राहत नाहीं तेव्हा तेथें रहाणें मसलतीस ठीक नाहीं मसलतीचे व दूरदेशाचे अर्थ पाटीलबावानाहा फार समजतात कोणताही प्रकार करणें तो मसलतीस पेंच न पडे असाच करतील आम्हास सुचले प्रकार लिहिले आहेत खाना छ १९ जमादिलावल हे विनति

ले २६० }
[३०१] }

{ श १७०२ वैशाख व ६
{ ता २४-५-१७८०

श्री

राजश्री सदाशिवपत स्वामीचे सेवेशीं—

विनति उपरि आमची विकृति कारभान्यास आली म्हणोन जावगावीं आमचे पार पत्य करीत होते तो डाव चुकला परंतु डश चित्तातील कसा जातो ? या करता आम्हास ईर्ष्या देऊन लिहितात आतून इंग्रेज व गायकवाड मिळवून घेतलेच आहेत एक होऊन तोफखान्याने इंग्रेज सडकील, फौजेने गायकवाड दमवील, परंतु ज्याचे निष्ठेत भग नाहा

तो अपेश पावणार नाहा चितो विठ्ठल वगेरे याणीं छापे आणिले, दगे केले, दर जुजात आमचेच घोडे माणूस जखमी व मरत गेले, इतर कोणाचे नाहीं होळकराकडील पेढान्यांना चार दिवस मेहनत केला, शेवटीं त्यामही मना केलें याप्रमाणे सगत असोन आम्ही ताभ्याडच इंग्रेज चालून आला तेव्हा फजीत पावला गायकवाडाचे राजकारण इंग्रेज कूच करून गेल्यावर इकडे येतो असे होते, परंतु अमलात आले नाहा फिरून सूत्र लाविलें का, इंग्रेज सुरतेस पावते करितो, तुम्हीं आडवे न यावें व बशर्ती यार्दीतील काढावीं, त्याचीं उत्तरे केसोपतानीं केलियाचा व साहा घटिका रात्रीस केसोपतास गोटा बाहेर करून दिल्याचा, दिवसा ठेविण्यास पुण्याहून गोपाळराय रामचंद्र निसयत गायकवाड व गोविंदराव देशमुख चाभारगोंदेकर निसबत माधवराय जाधवराई, व हरिपताकडील कारकून असे चौघे कारकून व दोन हुजरे सरकारचे फत्तेसिगाफडे राजकारणास आले आहेत त्यासि गाठ पटेल म्हणोन केसोपतास पाहाटेचे रात्रीसच काढून दिल्या पुण्याहून पत्र तुम्हास येतात का राजकारणाचा अखत्यार पाटीलबावाचा मग सरकारातून काकून हुजरे का पाठवावे ' राजकारण करून पाहावे म्हणून पाठविले तर, त्याणीं आम्हासी भेटून गायकवाडास भेटावयास जावें, तें काहाच नाहा म्रिती दिवस त्याचे लष्करात आले, भेटले, आम्हास चिटी देखील नाहीं सुरतेस गेले, दादास भेटले, दाहा रोज तेथें राहून बायकाशीं दादाशीं राजकारणें करून आले सुरतत गणेशपताना कसे जाऊ दिले व ते तेथून इकडे कसे येऊ दिले, हें आम्हास ठीक दिसत नाही वनीपणा कारभान्याकडे आहे आमचें पारपत्य त्याचे मनात आहे म्हणून अशीं कारस्थाने चालला आहेत इंग्रेज नर्मदेचे उत्तरतीरीं असता मोहीम आमचे गळा आहेच रेवापार दक्षिणतीरा जाऊन सुरतेस छावणी करील, इकडे कारभान्यानीं साभाकून घ्यावा आम्ही चाकरी धन्याची जाणतो, त्यामि बैमानी करणें नाहीं थोर झाल्यास बलावितलिल तेव्हा जाऊ तोंपावेतो रेवा उतरणें नहीं कारभान्यासहीं समता करून चालवणें तर दुरून चाकरी सागावी यातच निखालसता सम जेल अगदाच आम्हा नसावे असे असत्यास आणखी छायेस पोट भरू, परंतु या उपरि रेवापार जाणार नाहीं याप्रमाणें त्याहावयास आज्ञा केली त्यावरून लिहिले असे म्हणोन विस्तारें लिहिलें तें कळलें त्यास कारभारी असतील त्यास विकृति येईल आम्ही काहीं कारभारी नाहा श्रीमताचे सेवक, चाकरी करावी इतकें जाणतो, सुचेल तें त्याहावें, बोलावें, करावें, इतकें जाणतो व जेथवर आपले बस्तु सेवा होईल तितकी करावी सर्व भार पाटील बावावर असता अशीं बोलणीं बोलून तुम्हाकडून लिहावीं याचे कारण काहा दिसत नाहा जे दौलतेचे स्तभ व ज्याजवर दौलतेची मदत आणि आमचा अकृत्रिम भाऊपणा असता जाबगांवीच आमच पारिपत्य करीत होते हें बोलणे कसें निघाल ईश्वर जाणे तो डाव चुकला म्हणोन इंग्रेज, गायकवाड यास मेळवून पारपत्य करावें हें तो त्याहून विशेष कल्पना चालली याचें उत्तरच नाहीं यात एक सरें का निघेत अतर नाहीं येणें करून इंग्रेज गायकवाड फजीतच पावत गेले व ज्याणा लबाड्या केल्या तेही फळे पावले हें यथार्थ पाटीलबावाची निष्ठा तशीच आहे ईश्वर दिवसेंदिवस अधीकच यश देईल, हीच इच्छा आमची

आहे सूत्रे अनुसधानें सोब यानी वगैरे खेळविला, छापे आणविले म्हणोन लिहिलें, त्यास जो एकनिष्ठेनें काळजी धरून खावदाचें काम करतो त्यापुढे कोणाचें चालत नाही व पाटी लबावा मेहनत करून लढाया करतात म्हणूनच दरजुजास माणूस घोडे मरतच गेले, जो तमाशा पाहणार त्याचें कशास मरेल ? ही उघडीच गोष्ट आहे पेंढान्याम मना करविलें हें तर अपूर्व वाटलें असो, जे असें करतात ते फळेंही पावतील ज्याणीं बहुत लढाया मोठ्या मोठ्या मारल्या त्यास म्याड म्हणत असतील ते बुद्धिमान म्हणावे ! गायकवाडाचा मजकूर विस्तारें पूर्वी लिहिलाच आहे पुण्याहून गोपाळराव रामचंद्र पाठविले येविशीं पूर्वी लिहिलेंच होतें ह्याच्या तुमच्या लिहिण्यात गोविंदराव व हरिपताकडील मारवून व विसाजी कृष्णाकडील मल्हारपत असे चौघे सुरतेस येऊन, दादाशा बायकाशा राजकारण करून, गायकवाडाकडे आले, त्याची केसोपताची गाठ पडेल म्हणोन केसोपताम रात्रीसच काढून दिल्या असे लिहिले तेव्हा याचवरून व मागिल गोपीवरूनही वातम्या यथार्थ कळतात व सागणार सागतात, त्यात केसोपत गेले होते तेव्हा वर्तमान खरेच असेल तुमचें पत्र येताच माधवरायाकडील गोविंदराव चाभारगोंधाम बायकोम बरें वाटत नाही ह्याणोन तेथें फार दिवस आहे, त्याम बलाव पाठविले आहे, व मल्हारपत विसाजीपताकडील येथेंच आहे दोघास पाटीलबावाकडील गोविंदपत येथें आहेत त्यास भेटविले हरिपताकडील कारकुनाचे नावच लिहिलें नाही, येरवीं तोही भेटविला अमता गोदवान रात्रीम केसोपतास काढून दिलें तें इंग्रजांच्या भयाकरिता असेल, त्याचा अर्थ विपरीत लावून चांगला बनाविला तोच ध्यानात आला तेव्हा मुळांच चौघे कारकून गेले नाहीत मग दादा, बायका, गायकवाड याकडे राजकारणें खरीच जाली असतील ! तेव्हा पाटीलबावास त्याणा भेटून जावें ते काम गेले हें ठीकच आहे जेव्हा चौघे कारकून जाऊन राजकारण होतें आहे तेव्हा तुम्हास लिहिलें कीं राजकारणाचा अखत्यार पाटीलबावाचा असता याप्रमाणें वेलें तेव्हा दोष खराच हा दोष ज्यापक्षीं आहे त्यापक्षीं इंग्रज सुरतेस आल्यावर रेवा दक्षिण तीरची मोहीम सहजच इकडे लागली ज्यापक्षीं कारकुनच येथें पाटीलबावाकडील कारकुनास भेटविले तेव्हा अवध्याच गोष्टी एतद्विषयीं सदेहाच्या जाऊन जिकडे इंग्रज जाईल त्याचे छातीवर छावणी करणें प्राप्त हें सिद्धच झालें ही फार चांगली गोष्ट आहे कारकुनच गेले नाही त्यापक्षीं गणेशपत काय जाऊ देतात ? आणि जाणें कसे घडेल ? हें पाहावें दुरून चाकरी करून बेमानी होणार नाही, रेवा उतरणें नाही, ही बोलणीं मात्र बोलावयाचीं मर्जी त्याची असल्यास त्याणीं बोलावी, परंतु श्रीमत लहान, सर्व भार पाटीलबावांवर व दौलत जीव काय आहे, हें सभाळाच यास योग्य कोण आहे, हे सर्व अर्थ त्यास समजतात त्याप्रमाणें समजून करितात मग आम्ही काय त्याहावें ? परंतु या गोष्टी बोलण्यात देखील येऊ नयेत व याचें कारणही नाही ज्याच्या घराण्याचे एकनिष्ठेचे बाणे चालत आले त्यांच्या चित्तात दुसऱ्याचे छायेस पोट भरू हीं अक्षरेच येणार नाहीत ही खातरजमा आहे इंग्रज गायकवाड मिळवून घेतले असते तर मुबईकर इंग्रज बेलापुरास उतरून बेलापूर व परसीक घेऊन पनवेलीस

आले त्याजवर राजश्री स्वयारामपत पानसी व बाजीपत जोशी याजबरोबर तोफखाना फौज व गाडदा देऊन पाठविले, हे घाटावर जाताच पनवेलीहून तळोजास जाऊन मजबुती केली तो याणा जाऊन गाठ घातली, दुसरे दिवसीं हल्ला करून चार पाचशे माणूस ठार त्याचे गोरे व फिरमागाले मिळोन मारले, तोफा चार व गरनाळ एक पाडाव आणिला, काहीं गोरे धरले, त्यात एक सरदारही पाडाव आला आहे, हे होताच तिकडे त्याणा कल्याण घेतले, तेव्हा कल्याणवर जाऊन वेटा देऊन मारगिरी होत आहे हा मोडा जाहला व तोफा आल्या यामुळे मुबईमरास चाड येऊन आगजणी करात आहे, श्रीमताचे दैवे वरून जर बच पावतील, तेव्हा मिळवून घेतल्यावर अस का व्हाव ! साराश इकडून दादाशी व बायका व गायकवाड याकडे कोणी राजकारणास पाठविलें नाहीं व पाटीलबावाचे वाकडे व्हावें हें चित्तातही नाहीं अखत्यार इंग्रजाच्या मसलतीचा पाटीलबावावरच आहे कोणेही प्रकार मसलत चागला शेवटास जावी, पाटीलबावास यश यावे, भाऊपणा दिवसेदिवस अधिक चालावा, हीच इच्छा आहे खाना छ १९ जमादिलावल हे विनति

२६३ }
३०६ }

{ श १७० वेशाख व ६
{ ता २४ ५-१७८०

श्री

राजश्री सदाशिवपत स्वामाचे सेवेशी

विनति उपरि कोंडाईबारीवर छावणी करावयाचे मी बोलतो याचें कारण इंग्रजाचे उरावर कटार राहिल सुरतेची बंदी जहाल्यास उत्तम बऱ्हाणपुरी राहिल्यास इंग्रज पुण्याकडे गेल्यास आणता येतील, व मनात क्लोषता आल्या आहेत त्याची पैरवी होईल कागद पत्र येतील जातील व येणारास जवळ पडेल हरतऱ्हा होऊन निखाल्सीचा प्रकार घडेल या अदेशावर मी बोलतो, श्रम करता घडेल तें खरे आणि दूर गेलें तितकें बरें इंग्रज व दादाचा सलुखा होत असला अगर विघाड ही जहाला आणि पुण्यावर चालून आले तर सरदार नसताही आम्ही सभाळून घेऊ असे असल्यास त्र्याश्रम कशास करावे ? पाटीलबावा तिकडे आल्यानंतर एकादी गोष्ट त्याचे दृष्टी विलग पडली तर माझे थारपत्य होईल नेकीबंदीचा अदेशा दोहींकडून सेवकाकडे नसावा दगाफटका कोणी कोणास करू नये म्हणोन लिहिले त्यावरून अपूर्व वाटलें परस्परें सुखदुखाचे सोबती पाटीलबावा आम्ही खावद एक, त्यात भाऊपणा, खावदाच्या चाकरीवर एकनिष्ठ त्यात क्रियाही जहाली त्याप्रमाण परस्परें ऋण्यात येतें तेव्हा दगाफटक्याची शका तुमचे चित्तानें घेऊन कसे लिहिलेत ? तुमचा उपाय नाहा तेथील सारी मडळी बोलता बोलता चित्त बेहरम होऊन गेले असेल त्यामुळें असे लिहिण्यात आले त्यास या गोष्टी घडावयाच्याच नाहींत, मग त्याहाव काय ? तुम्ही कोंडाईबारीवरील छावणीचीं साधकें लिहिलींत तीं प्रमाण परतु मनसुब्याच्या रीतीने दोन प्रकार आलाहिदा पुरवणी पत्रात लिहिले आहेत, त्यातूनच चागला दिसेल तो करावा खाना छ १९ जमादिलावल हे विनती X

Xयेथून पुढील शंभरदीडशें पत्रे सदाशिव दिनकर व नारो शिवदेव आणि नाना फटणीस याजमध्यें गेलीं आलेलीं आहेत

श्री

ले २५४ }
[२०२]

{ श १७०२ वैशाख व ६
ता २४-५-१७८०

राजश्रा सदाशिवपत स्वामाचे सेवेशा

विनती उपरि पुण्याहून चौघे कारकून सुरतेस येऊन दादाकडून व बायकाकडून मजसबा काय करून आले असतील [तो] ते जाणत मजकूर गोंदबाशीं बोलून गाढरावां बोलले त्यानें उत्तर केल जे, दादासाहेबाचे पत्रावाचून मजला कबूल नाहीं सबब गोविंदराव आणखी एक गृहस्थ पुन्हा सुरतेस दादाचें पत्र आणावयास गेले आहेत मोहीम सांगितला, आझास दोष लावून चित्तास येईल तसे लिहितात, आधीं लिहिणें उचित नाहीं, तत्र दोष लावून लिहावें, इरेस घालाव, साहित्य करावें, आमचे बगलेंत आघ आहे तीं विवचून मेहनतीविशीं इरेस घालून सरकार काम करून घ्यावे ही वाट आहे, तें न करिता आमच्या पारपत्याचीच विवचना होत आहे नाहा म्हणतील तर गोंदबा स्पष्ट सरकारचे नाकास प्रवर्तक हे लिहिलां गेलीं असता खरें वाटलें नाहीं साप्रत शि नो र चा डो द, क नां ली व राजपिपळ्याचा हिस्सा गोंदबाचें कन्यास न पुसता इजेजास सनदा दिल्या, आणि डबाई किल्ला परगणा आपले बायकोचे चौळीबद्दल घेतला इजेज कूच करून मागें गेला असता त्याचपासून खाला करून गोंदबाचें आपला अमल कसविला तेव्हा गोपाळराव वगैरे चौघे गृहस्थ पुण्याहून आलेले ते समजावीत असतील का डबाई, अमदाबाद सरकारात देतील तर आम्हापासून याद करार करून नेली आहे का, अमदाबाद, डबाई आम्हाकडे ठेवावा सरकारचा पेका मागूनये कोणे प्रकारे इजेजातून गायकवाड काढावा या अर्थे बशत इजेजाचे पारपत्यास तुम्हा आम्हास मिळाल्यावर अशी बशत घालून याद दिला अम ताही आले नाहीत, तेव्हा हरामखोर का हिंदू हें समजावें त्याचा विश्वास धरून त्याजकडे कारकून पाठवून राजकारण लाविले, त्याजपेक्षा आम्ही हरामखोर ठराविले तेव्हा गायकवाडानें इजेजाकडे राजकारण लाविलें आझास तोडघशा घावे ही मसलत कारभारी बुडवितात, धन्याचे हित करतात आम्हास लिहितात [का] एक वर्ष लागो दोन वर्षे लागोत, नैस्तनाबूद इजेज करावा, सलुख करणे तर नबाव, भौसले, नाईक व सरकार चौघाचे समेत करावा, आपण आतून गृहस्थ पाठवून राजकारण करतात कसे ही करून आम्हीं तोंडात खावी, ह मनोरथ सुफल होत या उपरि आम्ही नर्मदा उतरत नाहीं गाढर सुरतेस छावणीस जातो कारभार्यांना दादाम इजेजास मेळवून घेतलाच आहे तेव्हा दोन नाहीत इजेज बेमान [आहे असे] लिहितात हें तर आमचे समाधानार्थ याचें उत्तर वीस बावीस दिवसांत आणवणे म्हणोन पाटीलबावा बोललें म्हणोन विस्तारे लिहिलें तें कळले * त्यास विसाजी कृष्ण पाकडील कारकून मल्हारपत पुण्यात आहेत व गोविंदराव चाभारगोंद्यात आहे

† गोविंद गोपाळ कामतेकर गायकवाडाचा दिवाण इजेजास सामील होता

* येथपर्यंत पाटीलबावाच्या बोलण्याचा आशय

तो थाणविला आहे अमें असता दादाकडे रतस गेला आणि गाडराशीं गोदबाचे विद्यमानें उत्तरें उत्तरे जालीं हे फारच खरे वाटलें- दोष लावून चित्तास येईल तसें आम्हीं कोणते लिहिले ? ज्या नव्या नव्या गोष्टी उत्पन्न करून सदेह घेऊन तुम्हीं लिहिता त्याचे वा न्हे रे मात्र विस्तरे लिहितो मसलतीचा जिम्मा हे तिकडूनच लिहित यत गेले ते आम्ही सरळ रीतीनें लिहित गेलों सरकारचा मजकूर सुचला तो लिहिला हें काहा वाकडे भावें करून लिहिलें नाहीं काहींच लिहू नये अशी मर्जी असल्यास तसेंही घडेल दोष आगावा अशा भावेंकडून लिहिण्यात येत नाहीं स्वभाविक चागली गोष्ट मनात येते ती लिहित असतो इरेस आम्ही काय घालायचाचें आहे ! थोर आहेत ते आपल्या एकनिष्ठतेची व थोरपणाची इरे त्यास असते बगलेंतील आगीचें पूर्वी बोलण्यात येतच गेलें येविषयीचें उत्तर जहालें त्याचें स्मरण असेलच साहित्यही होईल तेथवर करीतच आहों इरेस घालून सरकार काम करून घ्यावें ही वाट आहे हें खरेंच, परंतु जे काम करीत नसतात त्यास ही गोष्ट योग्य पाटीलबाबाचें करणें तसें नाहीं मन घालून सरकार काम काळजीनें करतात तेव्हा इरे काय घालायची ? गोदबा सरकारचे नाशास प्रवर्तक असें वळल्यावर आम्ही काय उणें केले ? राडा, पोरें धरून कैद केली, किल्यावर घातली मनसुब्याच्या रीतीनें पाटीलबाबा तिकडे गेल्यावर फत्तेपिंग घेऊन भेटतील गोदबा कामावर पडतील असें समजून राखीत गेलों वाकडे पाऊल दृष्टीस पडल्यावर मुलाहिजा केला नाहीं हें ध्यानात येतें कीं नाहीं ? चोळीबद्दल महाल घेतले ती चोळी किल्ल्यावर अडकविली आहे आता हे शास्त्रार्थ लिहून काय ? पारपत्य केल्यावर अवध्याच गोष्टी होतील बोलणारच पुण्याहून कोणी गेलें नाहींत, मग गोदबाचें बोलणें डबाई अमदाबाद सरकारात देतील हें काय धरावयाचे आहे ? पाटीलबाबांनीं बशतीची याद गायकवाडास लिहून दिली ती समजूनच दिल्ली असेल असें असताही आले नाहींत, तेव्हा हरामखोर कीं हिंदू हें समजावें म्हणोन लिहिलें त्यास इम्रजास भेटले तेव्हाच हरामखोर त्यावर पाटीलबाबा जात तों मर्यादा होती तेही गेलीं असत समजूनच जफत्या करून गोविंदराव गायकवाड यास पद द्यावें म्हणोन लिहून पाठविले, तेव्हा समजूनच लिहिलें इम्रजाकडून गायकवाडास काढून पाटीलबाबास भेटावितों असे आं पाळाराव येथें बोललें, त्यावरून रामजी पाटिलाच्या विद्यमानें त्याशीं बोलून पाठविलें हा मजकूर पूर्वी दोन तीन वेळ लिहिण्यात आलाच आहे याखेरीज दुसरा जाबसाल काहीं नाहीं व दुसरा कोणी बरोबरहि दिला नाहीं त्याणे चिट्ठी अथवा निरोप पाटील बाबाकडे पाठवावयाचा होता मग काय प्रतिबंध असेल, ईश्वर जाणें दुसरें काहीं नाहीं तेव्हां गायकवाड, इम्रजाकडे राजकारण लाविलें गुडघा दिला असें घडतें कीं काय ? ही मसलत कारभारी बुडवतात म्हणोन लिहिलें त्यास, कारभारी बुडावितात त्रिंवा कशी घडत आली हें ध्यानात यावयाजोगेंच आहे याचा विस्तार लिहिता फारच आहे आतून स्थस्थ पाठवून दादा, इम्रज, गायकवाड, याशीं राजकारण केलें नाहीं वर्ष लागो दोन वर्षे लागोत, इम्रजाचें पारपत्य करावें, हाच निश्चय पक्का आहे तह करणें तरी चौघाचे निवारें करावा जे निश्चय ठरले आहेत तेच काश्म आहेत इम्रज बेमान हें खरेंच लिहितों

प्रत्ययासही आले आहे व येईल सुरतेस इग्रज आला अथवा कोठही गेला तरी पाटीलबावासच पारपत्य करावे लागेल वरीतच आहेत सशय कोणे विशी घेऊ नये स्वाना छ १९ जमादिलावल हे विनति

ले० २६५ }
[३१८] }

{ श १७०२ वैशाख व ६
ता २४-५-१७८०

श्री

राजश्री सदाशिवपत स्वामींचे सेवेशीं

विनति उपरि, कित्येक सदेहामुळे रेवा उतरणार नाही असे म्हणतात, त्यास येथे रतीमात्र वाकडा अर्थ नाही, व पुढेही घडावयाचा नाही हे सदेह राजश्री नारोपत, व रामजी पाटील यांची गाठ पडल्यावर अत्रघे दूर होऊन सतोषच होईल कारभान्यासही ममता करणे तर दुरुनच चाकरी सागावी असे बोलतात त्यास राजश्री पाटीलबावास चाकरी सागणे त श्रीमतानीं सागावी ते लहान तों पर्यंत जेथे उणे पडेल तेथे साभाळणे त्याकडे वाहे तेव्हा कारभारी काय चाकरी सागतात रेवा उतरणार नाही ही गोष्ट चित्तात देखील आणू नये सर्व भार त्यावर मसलत पडेल तिकडे साभाळणे त्याकडेसच आहे स्वाना छ १९ जमादिलावल हे विनति

ले० २६६ }
[४६३] }

{ श १७०२ वैशाख व ६
ता २४-५-१७८०

श्री

(राा पत्र छ १९ जमादिलोवल समानीन वैशाखमास)

बहुत दिवस गुजरले आ मेहेरबाकडून खत येऊन खुषी होत नाही त्यास दोस्ताचे अलमात ऐसें नसावे हमेश खत किताबतीचा शिलशिला जारी असोन आपली खेरखुषी कळवीत जावी येखलासास लाजम आहे आ मेहेरबाचे जाणे ताहाल चेनापट्टण प्रातीं होत नाही आज पावेतो इग्रजास चडूकडून ताण बसोन आयास यावे भोसले मातबर फोजेनशीं कटकच्या जिल्ह्यात पोहोचले, बलकी इग्रजाचे तालुक्यात हगामा सुरु वेला असेल सर कारच्या पौजा व सरदार याची व करनेल गाडर याची दररोज लढाई होत आहे घेरा-घेरीमुळे इग्रज बतग वेले चालून आले तेथे निभाव होईना, व सरदारापुढे मुकाबिल्यास कायम न रहावे व गिराणी ही न्याहायत जाली सबब इग्रज माघारे सरून बडोद्याचे आश्रयास गेले बिल्फैल आ मेहेरबाकडून ताण बसावा इतकाच तवकूफ त्यास मसलहतीवर नजर देऊन जूद चेनापट्टण तालुकाविषयात जाणे होय तें घडावे राव शिंदे याचे पत्राच अटकाव असलिया तेही जलदच येईल पत्राविशीं रावाशिंदे यांजकडे बहुत वेळ कलमी वेलें कां रहाच्या खलशामुळे निभाव होत नाही हमेशा हारकारे लुटले जाऊन सड येतात, त्यास ओठी मसलत, तदन रहाणे मुनासब नाही राव शिंदे याचे पत्र येताच आ मेहेरबाकडे

पोहोचावीत असा य बाबे खातरजमा असावी प्रजाचे तर्वाचा मसलहत उमदी बरबस्त तदपार होउन नमुदान धावी हे सलाह नेक याजकारिता मसलहतीस मदनजर राखून चना पणच्या जितह्यान सरजाम सुद्धा पटोचवून ताडुका ताख्त व ताराज करावा सर्ग दरजे व मरातव आ साहेबाचे दालनिर्शांत आहेत कल्मी करावे ऐसें नाहा मर्मईकर इप्रजाना कोकणच्या सरहद्दींत शोखा केली स्वब सरकारचा जमिथेत जाउन त्यास तवा करून कत्तल केलें जरबा पाच चार होत्या त्या दुट्टन आणित्या मुफसळ कृष्णराव नारायण यास लिहिले आहे ते जाहीर करतील म्हणोन हैदरअलीखा वहादर यास नानाचे नावे हिदवी पत्र

ले० २२७ }
[२२६] }

{ श १७०० ज्येष्ठ शु १२
{ ता १४-६-१७८०

श्री

राजश्रा विसाजीपत^१ व सदाशिवपत स्वामींचे सेवेशीं

विनति उपरि तुम्हा छ २० जमादिलावल नजीक बाघोज्याचे मुकामी पत्रे पाठ-
विलीं तीं पावला “ इंग्रेज नर्मदेच्या काठीं पार आहेत दोन तान पलटणे अलीकडे होतीं
यास्तव बक्षी व भगीरथराव व पाराजीपत सडे तिकडेच होते मग सात रोज राहिला
देश वाईट छावणीची सोय नाही पाऊस लागल्यानंतर जाणे कठीण पडेल याकारिता बक्षी
वैगरे बोलावून घेतले ते आज आले उर्दईक वूच होउन हकेलचा [हलोलचा ?] मुकाम
नेमला दोहोदचे मार्गे माळव्यात जाउन नंतर छावणीचा विचार कोठें ठरेल ते विनति
करीन ” म्हणोन लिहिलें तें कळले त्याम इंग्रेज रेवातीरीं असता पाठीवरील फौज काढून
आणिली येणे करून ते मोकळे जाहाले सुरतेकडे काहीं पलटणे आलीं व काहीं माडवीकडे
आलीं व काहा पाण्यातून कल्याणाकडे आलीं पर्जन्याच्या व पाण्याच्या अडचणीमुळे निघणे
प्राप्त जाहालें म्हणोन लिहिले त्यास गोविंदराव गायकवाड याजबराबर फौज याव्याची
नेमली असेल तीच काही दिवस इंग्रेजांच्या शहावर असती तर इंग्रेज पैलाव करू न पावते
फार पावसाची झड बसावयाचे सुमारावर गोविंदरायाजवळ जाउन रहाती असो उभयता
सरदार वाटेच्या पाण्याच्या अडचणीमुळे माळव्यातून येत आहेत बरे आहे परंतु जल्दीनें
येउन कोंडाईबारीवर उभयताची फौजेसुद्धा छावणी करावी हें पुढील मनसब्यास उपयोगी
चागलें सर्व भार राजश्री पाटीलबावावर उणे पडेल तिकडे समाळणें त्यासच आहे
दौलतेची काळजी वाहातात, तेव्हा उत्तम तेच करतील येविशीं येथून काय सुचवावें ?
बराणपुरावर छावणी केली असता मसलीतीचा रोंख सुटतो याकारिता कोंडाईबारी-
वर छावणी करावी हें चागले उज्जनीस छावणी करावी असें झालें तर फारच विलास
सर्व गोष्टीस पडेल मग दौलतेची आशा कशास धरावी ? रा। छ १० जमादिलाखर
हे विनति

ले० २२८ }
[२२४] }

{ श १७०२ ज्येष्ठ शु १४
{ ता १५-६-१७८०

श्री

राजश्री विसाजापत व सदाशिवपत स्वामाचे सेवेशा

विनाति उपरि गणेशपत वेहरे याजवर इग्रजाना छापा घातला ते समया योडीशी लढाई जाहाली, मशारानिल्हेस दोन तीन जसमा लागल्या, सभाळून निघोन हातगडा कडे आले, हे पूर्वी लिहून पाठविलेच होते हे इकडे येताच तिकडे पारनेर यावर इग्रेज वर जाऊन मारगिरी किल्यावर केली दोन तीन हल्ले किल्लेकऱ्याना मारून काढले आताच वर्तमान आले का किल्ला त्याणा घेतला पुढही ठाणीं घेत येणार राजश्री सखारामपत पानसे व बाजीपत जोशी फौजे सुद्धा कल्याणकडे होते त्यास मद्रासेहून तीन हजार माणूस इग्रजाचे गलबतातून मुबईस आले व सुरतेहून दोन हजार माणूस मुबईस आले ते मिळोन वसईवर येणार अशा बातम्या निकडीच्या आल्या त्यावरून उभयता मशारानिल्ह वसईकडे गेले कल्याणकडे दुसरी फौज खाना केली पर्जन्याचे दिवस, फौजेचें राहाणें कोंकणात कठीण इग्रज पाईचीं माणसें, +त्यास पर्जन्याचा विविनिषेध नाही आणि त्याच जमाव तर इकडे भारी होत चालला व कोंडाई बारी पावेतो येऊन ते तिकडील बंदो बस्त करणार, याकारिता उभयता सरदाराकडील दहा हजार फौज जलद कोंडाईबारीवर पाठवून छावणी करवावी मागाहून उभयना सरदारानीही लौकर याचें राजश्री पाटील बाबानीही या गोष्टीची तर्तूद केलीच असेल राजश्री परशरामपत भाऊ याजकडील वर्तमान सिरोळ घेतलें व कितुरकर भेटल्याचे पूर्वी लिहिलेच आहे भाऊ गोककडे गेल्यावर येसाजी शिंदे व सटवाजी भोंसले व मानाजी शिंदे त्रिवर्ग मिळोन, हजार बाराशें राउत व दोन हजार प्यादा असे कोल्हापुराबाहेर निघोन, दौड करून गाव मारू लागले जयराम स्वामीचे वडगाव छुटलें हें वर्तमान भाऊस कळल्यावर चार हजार फौज त्रिवर्गावर खाना केली त्याणीं येऊन गाठ घातली लढाई जाहाली तिघाजणाचा मोड जाहाला तीनशें घोडे पाडाव आले पाईचे लोक ब स्वार त्याजकडील फार मारले गेले शेवटीं सडे दोन तीनशें रावतानिशीं पळाले ते सामानगडच्या माचीस गेले तेथ पावेतो पाठलाग केला याप्रमाणें वर्तमान जाहालें, ते कळावें याकारिता लिहिलें आहे कितुराकराकडील सरकारचीं ठाणीं येणें व कोल्हापुरचा वदोबस्त राखणें याकारिता कृष्ण पलीकडे छावणीस फौज पाच हजार ठेवावी लागेल खाना छ ११ जमा दिलाखर हे विनाति पै॥ छ २४ जमादिलाखर सुरूसन इहीदे समानीन मुक्काम उज्जनी

ले २७० }
[४७८] }

{ श १७०३ ज्येष्ठ व ९
{ ता २६-६-१७८०

श्री

(छ २२ जमादिलाखर इहिदे समानीन)

आ साहेबीं खत फरहत नमत पाठविलें ते नेकवस्तीं पोंहचून घादमानीं हांसल जालीं. आपण शूतर स्वाराबरोबर शिंदे याचें खत पाठविलें तें पोंहचलें लेकींन हें खत निभावणीचें नव्हे, येथून पत्र लिहिलें त्याचा जबाब आहे आम्ही आपले दोस्तीवर नजर देऊन कूच-ब कूच खाना होऊन गेलों असों शिंदे याणीं निभावणीचें खत पाठविल म्हणोन पत्रात लिहिल तें कोठें राहिलें याची तहकिकात करून पाठवीतपें करावें म्हणोन कलमी केलें चुनाचे आ मेहरबाकडोन खत येऊन पोंहताच शिंदे याजकडे शूतर स्वाराची जोडी खाना करावी तों इतकियात शिंदे याजकडून निभावणीचें खत खाना करावयाचें राहिलें होतें तें मशारनिले याणीं पाठवून दिलें हल्लीं आ साहेबाकडे पाठविलें आहे, पोंहचेल खताची इत-जारी न करता एखलामावर नजर देऊन कूच व कूच बैंगरुळाचे रुखें आ मेहरबाचें जाणें जाले, त्यास दोस्तीस लाजम व मसहलती-मुनासब व दानाई व दूरदेशीम नेक तेंच अमलांत आलें करारात व बोलण्यात जे गोष्ट आली त्यांत इकडून दुसरा अर्थ होवयाचा नाहीं येविशीं खातरजमा असावी खुलस करार बमोजीब सरकारातून कोणताही गुता राहिला नाहीं आ साहेबी बैंगरुळावर मुकामात न होता जलद मुखालिफाचे तालुकियात पोंहोचून मुखल ताख्त व ताराज करावा व प्रजास आयास आणून तबी वाकई अमलात यावी, व कृष्णराव नारायण वगैरे याची खानगि इकडे जलद व्हावी आ मेहरबा करार-बमोजीब अमलात आण-तील, या बाबे दोस्तदाराची खातरजमा आहे बाजे मरातब राव मशारनिले यास कलमी केलें ते बयान करतील त्यावरून वाजे होईल म्हणोन नवाब हैदरअलीखा बहादूर कांठ नानाचे नांवें हिंदवी पत्र

ले २७१ }
[२२७] }

श १७०२ ज्येष्ठ व १२
ता २९-६-१७८०

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरी मुबट्टेचे बानमींत वर्तमान आहे कीं, राजश्री पाटीलबावास कलकत्ते-करानीं पन्नास लाख रुपये यावयाचे करार केले त्यापैकीं तीस लाख रुपये तेथून खाना झाले म्हणोन येथें बातमी आली तुम्ही तर हें वर्तमान काहींच लिहिलें नाहीं बारकाइने शोध करून लिहून पाठवावें सा छ २५ जमादिलाखर हे विनति

ले २७२ }
[४७१]

{ श १७०२ ज्येष्ठ
{ जून १७८०

श्री

हैदरअलीखान याजकडील वकील दोन आले त्याचा तपशील लिहिला व पहिले वकीलस उमेदवार करून कारस्थानी केली, ते सर्व अर्थ समजण्यात आले, ऐशियास हर क्वाइतीने सरकार काम ज्यात चागले ते पेशजीपासोन करीत आला, पुढेही कराल, येविशा खातर जमा आहे नबाब निजामअलीखा वगैरे यास पेशजी फरमान पाठवण्याविशीं तुम्हास लिहिले होते, त्याप्रमाणे तुम्हा पातशाह यास अर्ज करून फरमान तयार करविले असताल कदाचि [त्] नसले जालिया हल्लीं मसोदे पाठविले त्याप्रमाणे अर्ज करून फरमान तयार करवून पाठवावे +

ले २७३ }
[३२५]

{ श १७०२ आषाढ व ७
{ ता २३-७-१७८०

श्री

राजश्री सदाशिवपत स्वामीचे सेवेचा

विनति उपरि राजश्री पाटीलबाबा उज्जनीस होळकर इदुरास छावणी करणार हीं मोष्ट मसळतीस फार विलग पडली सर्वत्र जाहिराणा जाला कीं मसळत सोडून घरास गेले, हीं मोष्ट उघडी बाहेरील समजणारास दिसते घरातील रीतीने पहता पाटीलबावास इग्रजाचे पारपत्य करणे जरूर व त्याप्रमाणे काळजी धरून तर्तुद् हीं ते करीत आहेत हीं आमची खातरजमाच आहे परंतु बरसात होताच फौज सुद्धा इग्रजाशीं जाऊन गाठ घालीत तों पावेतों सर्वत्रास विलगपणाचीं बोलणीं बोलावयास कारणे जालीं व इग्रजाशींही थावरून चतुर्मासात कोण कसें सवान लावील याचा सदेह प्राप्त आहे यास्तव छावणीस इग्रजाच्या उरावर मातबर सरदार योजून दहा बारा हजार फौजेनिशीं पाठवून नबाब हैदर खान व भोंसले यास दुहेरी पत्रे पाठवावीं कीं इग्रज जरवेत आल्यामुळे सुरतेस छावणीस निघोन गेले पुढे बरसात त्या प्राती भारी, भारी फौजेस रहावयास अडचण, यास्तव पंधरा हजार फौज छावणीस अमके ठिकाणीं ठेऊन आम्ही उज्जैन अथवा बराणपूर काय निश्चय ठरला असेल तेथे छावणीस आलों सर्व तयारी जारी आहे बरसात होताच इग्रजाचे पार पत्यास जाणे घडेल छावणीस राहिलों हें हीं इग्रजाचे तोंडावरच आहे व पला हीं नजीक आहे जलदीने जाऊन पांचू जो नक्षा इग्रजाचे पारपत्याचा ठरला आहे त्याप्रमाणे आपले आपले तर्फेचें इग्रजाचे पारपत्य करावे त्याप्रमाणे पत्रे जरूर पाठवावीं येणे करून त्याची खातरजमा पटेल आणि मसळत सोडणार नाहींत पत्रे व गेल्यास मसळत सरदारांनीं सोडलीं असें होऊन अगदीं मनसबा नासेल आज पावेतों खट-

+ हें पत्र पुण्याहून नानानें दिल्ली येथील हिंगणे वकिलास लिहिलेलें आहे

घट करता करता हैदरखान बॅंगळ्या पुढ गेले मीर वगैरे फाजा पुढे खाना केत्या आपण ही मागाहून दरमजल जात आहेत भोसलेहा बगल्यानजाक गेले नबाबानी ही आपले चिरजीव याजबरोबर फौजेची तयारी करून बाहेर काढिले आहेत हैदरखान इंग्रजावर गेला हा बातमी नबाबास कळल्यावर आता रहाणार नाहीत असा मगसबा तोडास आला असता उज्जनीचे छावणीचे वर्तमान कळल्यावर सवास सदेह पडेल यास्तव पत्रे लौकर पाठवावा म्हणजे दमरा होनाच चाटोकडून ताण चागला बसावया योगा आहे मनसबा रगास आला आहे सर्व ही मनसबा व दूरदेशा पाटीलवावा ममजतात आम्हास जे सुचते ते आम्ही ल्याहावे म्हणून लिहिले आहे +३-जनीम गेल्यामुळ मसळतीस एक प्रकार जाहिराण्यात दिसेल तत्राप ताण तर इंग्रजाचे उरावर दहा बारा हजार फौज ठेवून पाठी वर रहाणे बहावयाचें होतें असो, पुढ तरी मसळतीस चागल पडे व दिसे असें करावे खाना छ १ रजब हे विनति पेंवस्ता चंद्र २० रजब सुरसन इहिदे समानान मुक्काम उज्जना बाहेर हरनाथ फाशीद

ले २७४ }
[३२१] }

{ श १७०० श्रावण शुद्ध २
{ तार २-८-१७४०

श्री

राजश्री सदाशिवपत स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि तुम्ही छ १२ माबानचें पत्र पाठविलें तें छ २६ मिनहूस पावले राजश्री पाटीलवावा याणा बलावून सांगितलें जे, आम्हास बरचेवर कोडाईबारीवर यावे म्हणून लिहिलें येते, त्यास गोहदकर जाट व इंग्रज एक होऊन शिप्री कोल्हारावर छावणी केली व नजफखानाची व नयपूरकराची फौज एक होऊन होळकराकडील रामपुरा वगैरे महा- ल्हाची ठाणा उठवून त्याणा आपली कायम केला असें असता आम्ही देशीं गेल्यास माळवा शत्रू घेतील मग जातीने काय घडणें तें घडेल फौज आम्हाजकळ राहणार नाही याजपेक्षा कळकत्याहून दक्षणेकडे इंग्रज यावयास निघतात त्यास वाट अंतरवेदीतून पडली आहे, ही मना केली म्हणजे सुरत मुर्बईकराची कुमक होणार नाही पातशाहा व नजफखान यास मिळवून घेऊन इंग्रजाचे पारपत्य करावे ही मसळत चागली व ग्वालेरीचें वर्तमान गाहद- करानीं घेतल्याचें व रघुनाथराव रामचंद्र कुटुबसुद्धा मारले गेल्याचें व आबोजा इगळे कुटुबसुद्धा निघून आल्याचें व खानदेशात केसो कृष्ण आल्याचें व सारेच देशी एक जागा जाल्यानें चहुकडील मसळती कशा आटोपतात ६ विचारास आलें तर सरकारातून देश व कोकणची मसळत साभाळावी, नबाब भोसले याची देखील कौज आणावी, होळ- करानीं खानदेशचे महाल केसोपतानीं घेतले तें सोडवून खानदेश व गुजराथ मिळून इंग्र- जाचें पारपत्य करावे आम्हास सांगितल्यास पातशाहा नजफखान व राजेरजवाडे मिळून घेऊन इंग्रजाशीं गाठ घालितां, याप्रमाणें विचारास आलें तर होळकरासही पत्रे पाठवून खान

+येथून अक्षर खुद्द नानाचें आहे

देशचा मसलत याजकडे लावावी आम्हास हिंदुस्थानात जाण्याची परवानगी पाठवावी म्हणोन विस्तारें लिहिलें ते कळल त्यास येविशाचीं उत्तरे राजश्री पाटीलबावाचें पत्र आलें त्याचीं विस्तारें उत्तर लिहिलीं आहेत त्याजवरून तुम्हास सविस्तर कळेल पूर्वीं तुमचीं दोन पत्रें पुढील मसलतीच्या मजमुराचीं आलीं होतीं त्याचीं उत्तरे पूर्वीं दुहेरी लिहून पाठविलीं तीं पावलींच असतील इंग्रजांच्या तीन मसलती एक हिंदुस्थान, एक गाडर, एक मुबईकर, अशा तीनहीं करणें प्राप्त त्यात हिंदुस्थानचे इंग्रजांचे मसलतीस पातशाहा नजफखान अनकूल होतील यामुळे हलकी जाईल, मुलक व पैकाही सरकारात येईल, अशी आहे खानदेश गुजराथ व देशची मसलत औघड आहे यास्तव राजश्री पाटीलबावाचें येथें कोंडाईबारीकडे जाहल्यास फार चागलें, नाहीं यापक्षां होळकर फौजसुद्धा व सरकास्चे सरजामी पवार व राजश्री शिवाजी विठ्ठल वगैरे मिळून भाद्रपदमासीं कोंडाईबारीवर येथें होय असें करून मग पाटीलबावांनीं हिंदुस्थानचे मसलतीवर नमूद ब्हावे होळकराचा अनमान इकडे यावयाविषयीं जाहल्यास पाटीलबावांनीं कोंडाईबारीकडे परिच्छिन्न यावे होळकरास पत्र पाठवावे म्हणोन लिहिले त्यास येथून पत्र पाठवावा त्याचे जाब त्याणीं येथें लिहून पाठवावे, फिरून त्याचीं उत्तरे जात्रां, या खालींच दिवस निघोन जातील मसलतीस दिवस राहिले नाहींत याकरिता राजश्री पाटीलबावांनीं होळकराम अथवा त्याजकडाले कारभाऱ्यास बलावून आणून साफ पुमावें कीं, एक हिंदुस्थानची मसलत व एक गाडराची खानदेश गुजराथ सुद्धा, यातून तुम्ही कोणती करता ५ जी ते कबूल करतील ती त्यास सांगून त्याणीं तर्तुदेस लागावें आणि उभयता सरदारानीं सरकारात पत्रें पाठवावीं याउपरि अत्रकाश राहिला नाहीं इंग्रज तो पर्जन्या नाही पेशकशी करीत आले तेव्हा ते दसरियाची वाट पहात नाहीं असें मनात आणून लौकर तर्तुद दोहीकडील ब्हावी कोणाकडे कोणती मसलत हा उभयता विचारें राफता लिहून पाठवावें त्याप्रमाणें सरकारातून पत्रें पाठवावीं असें असल्यास पाठवू परंतु पत्राची वाट न पहाता आपल्या कामावर नमूद ब्हावें वरकड इकडील अडचणीचे प्रकार पूर्वीं तुम्हास विस्तारें लिहून पाठविलेच आहेत त्यातही श्रीमताच्या दैवें करून जें घडेल तें खरें नबाबाची व भोसल्याची फौज इकडे आणविली असता न यात्रयाचीं कारणें पूर्वीं लिहिलींच आहेत त्यावरून कळतील. रवाना छ ३ रम-जान हे विनति

ले २७५ }
[३२२]

{श १७०२ श्रावण शु. ३
{ता ३-८-१७८०

श्री.

राजश्री सदाशिवपत स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि पूर्वीं तुम्हा राजश्री पाटीलबावास राजश्री पुरुषोत्तम महादेव^१ यधिं

१ हिंगणे, दिल्लीच्या वकिलातीवर

पत्र आलें होते त्याची नकळ येथे पहावयाकरिता पाठविला, व सरकारातहा मशारानिलेहेंचो पत्रें आलीं होतीं त्यातील साराश पहाता, पातशाहा व नजफखान याच्या मनातून इंग्रजांचे पारिपत्य करावे, इकडील फौज मदतीस असावा, उभयता सरदाराना गुजराथचे मसलतीचा पछा सोडू नये, व पातशाह व नजफखान यास टाकून इंग्रजाकडील राजकारण आलें असता स्नेह करू नये. विषयीं वचन प्रमाण परम्परे खातरजमेचीं झालीं असता, पातशाह व नजफखान इंग्रजांची मसलत करतात असे अर्थ त्यात लिहिले आहेत त्या पक्षीं उभयतां सरदारानाकडील दहा बारा हजार फौज पातशाहा व नजफखान याशीं पक्का करार परस्परें होऊन त्याकडे पाठविलीं असता ते इंग्रजाशीं बिघाड करून मसलत करतात, आणि उभयता सरदार कौडाईबारीकडे आले असता हेहा मसलत चागली होईल उभयता सरदाराना एकजण कौडाईबाराकडे येऊन एकाने हिंदुस्थानची मसलत करावी हें तों पातशाहास फारच अकुलनेचे पडेल साराश या समयीं पातशाहा व नजफखान यांजवर मेळवून घ्यावें त्याचा आपला करारमदार पक्का करावा मग फौज अथवा एका सरदारान जाणें कोणेंत ठराव करणें तें करून लौकर करावें परंतु पातशाहा व नजफखान यास मेळवून घ्यावें हें तुम्हीं पाटीलबावाशीं बोलून लौकर अमलात येई ते करावें आता दिवस राहिले नाहींत त्वय व्हावी खाना छ ३ रमजान हे विनति

ले २७६ }
[३२६]

{ श १७०२ श्रावण शु ४
{ ता ४-८-१७८०

श्री

राजश्री सदाशिवपत स्वामींचे सेवेशीं

विनति उपरि आलीकडे तुम्हाकडून पत्र येऊन वर्तमान कळत नाहीं त्यास राजश्री पाटीलबावा पुढील मनसुब्याची तरतुद व मसलत कशी करतात हें सविस्तर लिहून पाठवावें. पाटीलबावास सर्व प्रकारें श्रीमताचे दौलतीची काळजी आहेच, व सर्व भारही त्यावस्व तेव्हा येथून विस्तारें काय ल्याहावें व जें सुचत गेलें तें पूर्वी लिहित गेलोंच आहों उज्वनीस गेल्यामुळें व फौजेस निरोप देतात या वर्तमानानें चहून्डे अदेश पडले आहेत, त्याची निराकरणें आम्ही करावयाचे रीतीनें करितच आहों परंतु इंग्रजांची मसलत शेवटास नेली तरच सर्व गोींचा परिणाम उत्तम त्याची तरतुद सालमजदुरी तरी लौकर व्हावी भाद्रपद मासीं फौजे सुद्धा कौडाई बारीवर आणि गोविंदराव गायकवाड याजबराबर दहा बारा हजार फौज देऊन अमदाबाज व बडोद्याकडे ६ गाम सुरू व्हावा इंग्रजांचें कोशल ठरलें त्यातील बातमी ऐकण्यात आली आहे कीं गुजराथची मसलत गुदस्ता बेत वेल्याप्रमाणें अमदाबाज डबाई घेऊन मुलूक कबजेंत आणला आणि स्वस्थपणें सुरतेम आलीं, छावणी केली माल मजदूर बरसात होताच, विंभुना भाद्रपदमासीं गाडर जमियनी सुद्धा कौडाई बारीन खानदेशात येऊन पुढें चाल करावी आणि गुबईकर व मद्रासहून गुबईस तीन हजार माणूस आलें आहे त्या सुद्धा पुण्याकडे चाल करावी आम्हा पुढें कोण ठरू

पावतो ? अशी मगरूरीची बोलणी होउन सिद्धात ठरविला आहे, व मुवईस साम्यनाचा तरतुद भारी होत आहे ही बातमी प्रमाण आहे यास्तव त्याचें निघण नाहा जाहलें ता आपण छातीवर त्याचे जाऊन उभे रहावें तरच काही मसलत होईल या गोष्टास थोडीसा ढील जाल्यानें मसलत सभाळणें कठीण आहे या करता फौजेस निरोप देऊ नये कदाचित् म्हणतलि कीं फौज जेव्हा पाहिजे तेव्हा वरचेवर जमा होईल, तर हा गोष्ट देशा असल्यावर फौज नजाक असत्ये या करता लौकर जमा होत्ये, दूर असल्यावर देशचा फौज जमा होण्यास दिवसगत लागते तेव्हा पुढें विलग पडेल हे सविस्तर अर्थ पाटीलबाबाशीं तुम्ही बोलावे तेही सर्व समजतात थोरपणास उचित तेंच करतील खाना छ ३ साबान हे विनति पवस्ता

॥ १७ साबान सुरुसन इहिदे समानीन मुक्काम उज्जेन

छे २७७ }
[३०४] }

{ शके १७०२ श्रा शु.
ता ६-८-१७८०

श्री

राजश्री सदाशिवपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि हैदरखानास मसुद्याप्रमाणें पत्र राजश्री पाटीलबाबाचें पाठविले तें पावले, म्हणून पूर्वी तुम्हास लिहिलेंच होतें हैदरखानानें सरकारच्या वकिलास निरोप देउन बेंगळ्यास गेले निभावर्णापत्रही त्याकडे खाना वेलें सरकारच्या वकिलाबरोबर त्यानाही आपले कडील मातबरे नूरमहमदखान या जवळ त्याणीं आपले कडाल तहनामा व मध्यस्थास खातर जमेचीं पत्रें देउन, बराबर नरसिंगराव वकाल यासही देउन खानगंधी इकडे केली सरकारच्या वकिलापासून हैदरखानानें निघते समया खातरजमा करून घेतली कीं, पाटीलबाबाचे निभावर्णापत्र लौकर पाठवून द्यावें त्यास निभावर्णापत्र इकडून गेलें चागलेंच जाहलें बागल कोटा नजाक वकील आल्याचीं पत्रे आलीं येथें आल्यावर लिहून पाठवू आलीकडे हैदरखानाचीं पत्रें त्याचे वकिलास आलीं त्यात बेंगळ्याहूनही कुच करून हैदरखान कड पत्राचा घाटानें अर्काटवर गेले, व मिरा बराबर फौज देउन चेनापट्टणचे तालुक्यात हगाम पूर्वीच सुरू करविला चेनापट्टणची बातनी आली त्यात लिहिलें आहे कीं, हैदरखान विघाड करून येत आहे, यामुळें महमदअल्लीखान व चेनापट्टणकर इग्रज बहुत घाबरे होउन लढाईची तरतुद करतात, व वकिलानें कु पी या बातनीत सूचना लिहिली आहे कीं, इग्रज व महमदअल्लीखान मनसबा करतात कीं, पतप्रधान याकडे अनुसधान लावावें, आणि हैदरखानास सागावें कीं तुम्ही पतप्रधान याचा काय भवसा धरलात ? आम्हास म्हणतात व, “ तुम्ही आम्ही मिळोन हैदरखानचें पारपत्य करू त्यास आम्ही पतप्रधान याचा स्नेह चाहत नाहीं जर तुम्ही नच ऐका तर आम्ही या प्रमाणें करतो आणि तुम्ही आम्हास अबड्डाले तर पतप्रधान याची दौलत तुम्ही आम्ही मिळोन घेऊ ” असा शकटभेद हैदरखानाचें व सरकारचें द्वैत पडावें या करता करणार आहेत सावधता असावी हैदरखानाचें सरकाराशीं स्नेह सपादून इग्रजाशीं विघाड केला हा ये समयी मोठा उपयोगी आहे इग्र

जाचें मनस आहे कीं, हैदरखान, श्रीमत व नबाब तिघांच्याही दोल्ता घ्याव्या त्यास कोणेंही प्रकारें एकाशीं शक्य भेद करून एकास खालीं पाडावें, असे करता एक राहिल त्यास आपण शेवटीं गुडाळावें याची पूर्ती वदोबस्ता असावी म्हणोन वकिलाने लिहिल आहे, ह वर्तमान पाटीलवासा सांगावें येथील तो मजबुदा पाटालवावाचे भरवशावर पक्कीच आहे पूर्वी पत्राच्या खानग्या तीन चार जाल्या त्याचा उत्तरे अद्याप आला नाहा, हें काय आता वाटेचाही पेच नाही याकरता पत्रे वरचेवर येत जावा खाना छ ३ सबैत हे विनता पातशाहा व नजफखान याजकडील मजकुराचा पत्रे राजश्री पुरुषोत्तम महादेव याजकडून इंग्रजाचे मसलतीविशा आली होता ती तुम्हांडे पाठविला त्यास दिवस फार जाहले उत्तरे निश्चय काय तो ठरावून गेला पाहिजेत दिवस थोडे पुढे राहिले, व राजश्री दिवाकरपताकडील मजकुर लिहून पाठविला होता वगैरे मजकुराचा जावच येत नाही तर वरचे वर जाब माळुमात जमा धरून पाठवीत जावे हे विनती नबाबाची येथी पाटीलवासा आली होती ती पूर्वी पाठविली त्यात आदवानी करता गुता असे लिहिलें असेल त्याचे उत्तर त्याहावें कीं, आदवानीचा उपद्रव हैदरखानानी मना करून हैदरखान चेनापट्टणावर गेले या उपर इंग्रजाचा वकील आपणाशीं आहे त्यास साफ उत्तर देऊन निरोप द्यावा आणि सिकाकोल, राजबदरीकडे इंग्रजाचा नतीजा लौकर द्यावा आपण नक्षा ठरावून पाठविला त्याप्रमाणें केलें असता विलंब आपणाकडून होऊ नये या अम्वयें लिहून एक नकळही पाठ द्यावी हे विनती पै। छ १७ सबैत सुस्तन इहिदे समानीन मुकाम उजैन

ले० २७८ }
[४६०] }

{ श० १७०२ श्रावण शु. १५
{ ता १५-८-१७८०

श्री

(रा छ १४ साबान इहिदे समानीन ,

आम्ही बेंगळ्यास पोहोचून नूरमहमदखान वगैरे याची खानगी करून पुढे दखून खाना होऊन गेलों असों आइदे इंग्रजाची तबी जाले मजकुरास कलमी करण्यात येईल इंग्रजास माकूल तबी करावी ऐसें मुकरर केले आहे त्यास चेनापट्टणाकडे ताण वस्तुतः आपल्याकडे सलुखाचा पैगाम लावनील तरि त्याशीं सलुख न करिता तबीच करावी या कामावर मुकरयद राहून अमलात ये ऐसें करावें, म्हणोन कलमी केलें चुनाचे, नूरमहमदखान वगैरे गार्जिद्रगड पावेतो पोचल्याची बातमी आली ताहाल कृष्णा उतरले असतलि येऊन पोहोचतील टोपीकराची जात वेइमान व फरेबी एकीकडे राजकारणें लावून एकास दगा करतील येविशींची येहतियाद व हुशारी असावी, म्हणोन इकडून पेहाम आ साहेबाम कलमी करण्यात आलें दरीविला आ मेहेरेबाही तोच अदेशा दिलात आणोन कितेंक लिहि तात त्यास सरकारातून जो दारमदार जाला त्यात तफावत हरगीज यावयाचा नाही वे

† हें नबाबास महादजीनें लिहावयाचें अशी सूचना नानाची आहे

बाबें पक्की खातरजमा असावी ख्याल दिगर दिलात न यावा इंग्रजाचे क्वायतीचा व चालीचा नशा सरकारात खूब मालुम आहे आ मेहेरबाबडे बळेंच कोणी पाठवून राजकारण लावितल, व तमा तवके दाखवून शोहरा करताल, आणि सरकारात लिहितल की नबाब बहादराचा आमचा जाबसाल ठरावात आला, याच तऱ्हेने सरकारातही राजकारणाची शकल करून आ मेहेरबास कल्मी करून सिगोफे बरपा करताल हर क्वाइतीने तरफेन खल्ल आणावा या कामास इंग्रज कसूर करणार नाहींत याज करिता आ साहेबी त्याचा खुलावा व दगाबाजी नजरेत राखोन शकशुभ दिलात न आणिता करार बमोजीब खातरखा सजा करावी सरकारातून ही कुलहपोशास तबी बाकई अमलात येईल दुसरी गोष्ट हरगिज होवयाची नाहीं येविशीं खातर जमा आहेच आणि असावी राव शिंदे याजकडील निभावणीचें खत पेशजी खाना जालें तें आ मेहेरबास पोहोंचलें असेल अगर पोहंचेल म्हणोन हैदरअलीखा बहादर यास नानाचे नांव हिंदवी पत्र

ले० २७९ }
[३०५]

{ श १७०२ श्रावण व
{ ता १८-८ १७८०

आ

राजश्री सदाशिवपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि इंग्रजांचीं काहीं पल्टणें व गुलजारखानाचा भाऊ सोनगडास आलें मागाहून दुसरीही कुमक उणार त्या तोंडावर फौज छावणीस असावी, त्याची तरतूद पाटीलबाबानीं केलीच असेल तूर्त त्या तोंडावर कोणाच नाहीं असे जाणून राजश्री गणेशपत बेहेरे याची छावणी फौज सुद्धा तिकडे करविली छाप्यामुळें गळाठा लोकांचा थोडा बहुत जाहला व मार्गाल देणें मुबलम तीं सकटें काय ल्याहावीं ? तथापि थोडी बहुत तरतूद येथून होईल ती करून दिली व गणेशपत बेहेरे याणींही हिंमत धरून छावणीस राहिले विसाजी आपाजी पाटीलबावा पासून निरोप घेऊन निघाले, त्यासही येथून पत्रें पाठविलीं कीं, तुम्हीं फौज सुद्धा गणेशपत बेहेरे याजकडे जाऊन तेथें छावणी करावी परंतु फौजेचा गळाठा फार, छावणीस रहाणें न होय, याकरिता टोक्या आलीकडे आले कोकणात फौज होती, तिचीं तळेगावावर छावणी करविली मुंबईकर नजीक कसा प्रसंग पडतो कळत नाहीं, याकरिता फौजेची छावणी करविणें प्राप्त ज्हालें तसेंच करवीर प्रांतातही राजश्री परशुरामपत भाऊ याणीं फौज छावणीस ठेविली पर्जन्यवाळीं फौज कोकणांत रहाणें कठीण, आणि कोणे समयीं कोणे स्थळास इंग्रज दगा करताल, याकरिता दहा बारा हजार गाडद ठेवून बसई वगैरे जागांचा बदोबस्त केला आहे यापैकीं अनदराव राम व धुळप याजबरोबर पांच हजार माणूस देऊन कल्याणा नजीक मलगगड आहे तेथें राहून कल्याणकराशीं नित्य चठोन पेटा बेलापुराकडे असें करून झोंबट लाविलें आहे त्यास चैन पडू देत नाहीं असें वेलें आहे गाडदी वगैरे पाईच्या माणसांचा दरमहा दीड लाख होतात व फौजेचें देणें पावणेदोन कोड वदलेंच आहे शिवाय तोफखाना व किल्लेनिहाय व हुजूरतचा खर्च व आरमार वगैरे खर्च

किती आणि जमा काय हें घ्यानात यावयाजोगे आहे गेले अखेर साल पावेतो साल मजकुराच्या रसदा जाऊन हैदरखानाकडील खडणीच्या ऐवजी मोबदला करून चालविलें आता बाकी राहिली नाही राजश्री पाटीलबाबा श्रीमताच्या पायाशीं एकनिष्ठ व आमचा भाळपणा अकृत्रिम, बरें वार्डट सागावयास जागा इतकाच, असें जाणून लिहिलें आहे सर्व साभाळणें राजश्री पाटीलबाबाकडे आहे व भारही त्यावरच आहे र। छ ३ साबान हे विनती पाटीलबाबासही पत्र पाठविलें आहे प्रविष्ट करावें हें विनती पौ। छ १७ साबान सुरूसन इहिदे समानीन मुक्काम उज्जेन

छे २८० }
[४५८] }

{ श १७०२ श्रावण व ५
ता २०-८-१७८०

दुसरा मसुदा र। छ २४ साबान इहिदे समानीन

आ साहेबां छ २९ रजबचें खत मसरत नमत पाठविलें तें नेक वस्तीं पोहचलें आम्ही भारी जमियतनशीं घाट उतरून चगम व कळसपाक, पोदूर व त्रिनामल ति म रायगड व सुलभगड वगैरे मकाणात ठाणीं घातलीं त्याजकडील बार व तुरुक स्वार घोडीं पाडाव आणिलीं, व तमाम तालुक्यात दौड पाठविली मच्छिलीबदराकडून गुदूरच्या स्त्यानें इम्रजी कुमक येत असता दहा हजार फौज पाठवून त्या जमियेतेसच घेराघेरी करविली आहे इम्रज आपली फौज जमा करितात मोकाबिल्यास येतील तरि खुदाचे फज लेनें तबी होईल ते जहुरात येईल तरफेन जुदाई नाही कैफियत इकडील तिकडे व तिकडील इकडे मालूम होत असानी म्हणोन कलमी वेलें चुनाचे आ मेहेरबाहीं इम्रजाचीं मकाणें घेतलीं व तमाम तालुक्यात दौड ताख्त व ताराज करप्यास गेली आहे व कुमकेचे जमिये- तेस घेराघेरी करविली आहे हें ऐकून न्याहायत खुषी जाली आं साहेब इरादा करून मातबर सरजामानशीं त्या जिल्ह्यात गेले, तेन्हा टोपीकारास खूब नसियेत पोहोचवितील येविशी खातरजमा आहे सरकारात सरजाम तयारी आहेच बाजे फौजाही जलद मुखालिफान्चे मोकाबिल्यास नमूद होतील बादशाहाकडून इम्रजास तबी करप्याची मसलत ठरून इशारा आला त्यास मसलत वबूल करून दिल्लीस जत्राब खाना जाले याचा ताा पेशजी आ मेहर- बास कलमी करप्यात आला सरकारची व आपली जुदाई नाही सलाह मसलत एक याज- करितां पैहाम आपली खैरियत व इम्रजाचे तबीची कैफियेत हमेश कलमी करीत असावी म्हणोन नबाब हैदरअलीखा बहादूर यास नानाचें नाव हिंदवी पत्र

सोनगडाकडे पलटणें इम्रजाचीं आलीं यावर इकडून गणेशपत बोहरे फौजसुद्धा दौड करून गेले वोकणातही लढाई सुरू आहेच छ १९ साबान इहिदे समानीन श्रावण

ले २८१ }
[४७०] }

{ श १७०२ श्रावण व ८
{ ना २३ ८ १७८०

छ २१ मोहरम

॥ श्री ॥

(रा छ ५ समानान)

बहुत दिवस गुजरले आसाहेबाकडून खैरीयेतचे खत येउन वर्तमान कळत नाहा त्यास दोस्तीचे अल्मात ऐसे नसावें हमेश खैर आफीयेतचें खत पाठवून दिल्ल्याद करीत जावा हें लाजम आहे आ मेहरबाचे जाणे चेनापट्टण जिल्ह्यात जालें असेल जालें नसाल्ल्या करार बमोजिब जलद जाणे होउन इम्रजास ताण बसवून सजा असलात यावी गुजराथ प्रांतां कर्नेल गाडर याशा व सरकारच्या सरदारापाशीं लढाई सुरू आहे पाच-चार लढायात इम्र जास नशिहातच जाली तेव्हा या फौजापुढें आपला टिकाव होत नाहीं ऐसे समजोन कर्नेल गाडर याणीं सुस्तेस माघारा जण्याचा मनसबा करून, नर्मदा किनाऱ्यास आले, पिच्छावर सरकारच्या फौजा आहेत कोंकण प्रांतां मर्मईकर इम्रजांनीं हगामा केला त्याचे तबीचे व कोलापूर व कितूरकर वगैरे याणीं सरकार तालुकियास इजा दिली त्यांचे पारिपत्य त्यांचें कुलआजाजुल्-कद्र कृष्णराव नारायण यास कळ्मी वेलें ते जाहीर करतील त्यावरून मुफसल मालूम होईल तरफेन दोस्ती व येगानगत तेव्हां सल्लाह मसलत पैहाम इतल्ला करीत असावी सर्व मरातव आ साहेबाचे दिलनिसीन आहेत म्हणोन हैदरअल्लीखा बहादूर यास नानाचे नावे हिंदवी पत्र

ले २८२ }
[४६८] }

{ श १७०२ श्रावण
{ ऑगस्ट १७८०

श्री

तुम्ही सरकार कामाविशीं बहुत कळकळीनें सायास करिता म्हणोन रघुनाथभट याणीं सांगितलें त्यावरून परम सतोष जाला साप्रत रघुनाथभट यास पाठविले आहेत सविस्तर मजकूर इकडील मागतील त्याप्रमाणें तुम्ही व मशारानिले एकविचारें होउन ज्या योगे सरकारकाम चागलें होय व लिहिल्याप्रो घडे तें करावें यातच इकडील तिकडील कामें व नफे आहेत राजकारण मोठें याचें यश तुम्ही घ्याल ही खातरजमा, आणि घ्यावें पत्राची उत्तरे अति सत्वर पाठवावीं म्हणोन रामकृष्णभट केळकर यास नानाचे नावे पत्र

ले २८३ }
[२४९] }

{ श १७०२ भाद्रपद शु ५
{ ता ३-९ १७८०

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि तुम्हास जाऊन बहुत दिवस जाहले, अद्याप उज्जनास पोहचून पत्र न आलें हें काय ? असो राजश्री पाटीलबावांचीं व सदाशिवपत यांचीं पत्रें पुढील मसळतीचे

मजकुराची पूर्वी दोन आली त्याचा उत्तरे पूर्वीच पाठविली ती पावलाच असेताल हल्लीं
 म्वाले गेली वगैरे मजकुराचा पत्रे आली, त्याचीही उत्तरे पाठविली आहेत
 म्वाले गेला वाईट गोष्ट झाली इश्वरी इच्छा ! साराश गुदस्ता जाहले प्रकार त्यास तुम्ही
 माहीतच आहे असा जाहले तें गुदस्त साल मजकुरी तरी जलदीने स्वच्छतेने मसल
 तीचा उद्योग लवकर घडावा नाही तर परिणामी नाट नाही उगेच सदेह व निमित्ये ठेवावी
 यात कोणाचेही कल्याण नाही नाश किती होतात हे पाहव आम्हास बरे वाईट सुचेल
 ते लिहावे म्हणून लिहितो जें योरपणास उचित ते करतील राजश्रा पाटील्लावास सागावे
 की आपण कोणतीहा मसलत करावी, परतु दृष्टि इकडे ठेवावी २॥ छ ३ रमजान हे
 विनति पातशाह व नजबखान याम जरूर मेळवून घ्यावे इंग्रजाचे मसलतीस फार उपयोग
 पडेल हे विनती

ले० २८१ }
 [८७८] }

{ श १७०२ श्रावण व ११
 { ता २-८-१७८०

श्रा

तिसरा मसुदा खाना छ २५ साबान इहिदे समानान

चेनापट्टणकरास इकडून खूब ताण वसताच इंग्रज बजिद होऊन आपल्याकडे राज
 कारण लावितील, व मुद्देमाफक कबूल करतील, ते खातरेस न आणिता दोन तीन साले
 लागली तरी लागोत, लेक्रीन तबीच करावी याची मजबुती असावी, म्हणोन हमेश आ
 साहेबाचे कलमी करण्यात येते व हल्लीं महमद अलीखा याचे बोलण्याची अखबार विनाजी-
 पनाकडून आली त्याची नकल व आ मेहेरबाचे पत्र नूर महमदखान व नरसिंगराव याजकडे
 आली मशारनिले याणीं अथणीचे मुकामांहून इकडे पाठविली त्याजवरून मुफसल कैफियत
 मालूम जाली चुनाचे, पैहाम आ साहेबा अदेशा दिलात आणोन कलमी करावे ऐसे नाही
 तरफेन करार मदार जाला तो मजबूत व पक्का आहे इंग्रज बजिद होऊन व तमा दाखवून
 राजकारण करू लागल्यास तरफेनच्या सल्लाह मसलतीखेरीज हरगीज मजूर होणार नाही,
 याविशीं पक्की खातरजमा असावी आ मेहेरबा चेनापट्टणच्या सरहद्देस गेले, इंग्रज नजदीक,
 त्याची चाल बहुरगी, तच्चे तच्चेचे मकर व फरेब दाखवून तरफेन दिलात खलश यावया-
 विशीं खियाल नमूद करतील त्यास आ साहेब दुरदेश व मजबुत मिजाज इंग्रजाचे मकर-फरे-
 वास खूब वाकफ तेव्हा त्याचे खियालावर न जाता तबीच करतील, येविशीं खातरजमा
 आहे विनाबर इतिला कलमी केला असे मुफसल राव मेहेरबा राव रास्ते व कृष्णराव बल्लाळ
 लिहितील म्हणोन नबाब हैदरअलीखा बहादूर यास नानाचे नावे हिंदवी पत्र छ १९
 साबान इहिदे समानान श्रावण

ले २८५ }
[४८४] }

{ श १७० भाद्रपद शु ८
{ ता ६-९-१७८०

श्री

रा ७ ७ सवाल इहिदे समानिन

आ मेहरबानीं तिमरी व कावेरीपाक येथे ठाणे घालून अर्काटचे मुकामाचे खत पाठविले होते तें पोहोचलें त्याबाद पधरा रोजाचा आरसा गुजरला, लाकिन् तिकडील कैफियत व आपली खैरीयेत इतल्ला होत नाहीं सबब इतजारी असे त्यास मुखालिफ कोणे ठिकाणीं, व जमीयेत किती जमा झाली आइदे त्याचा इरादा व तर्तुद काय आहे, हे अखबारेवरून आसाहेबास रोजबरोज मालूम होतच असेल त्या बमोजीब दोस्तदारासही मुतवातेर कल्मी करीत असावे मुखालिफावर आमहेरेवाची तदबीर दीनबदीन गालब मजबूद पडावी व हे अखबार पैहाम इकडे येत असावी, या गोष्टीची दरखास्त बहुत आहे इकडील सर्व तयारी जाली आहे बाद दसरा सरदार व फौजा मुखालिफावर नमूद होतील कर्नेल गाडर मुब-आले त्याचीही तयारी येविशींचे मरातिब औतजात दोस्ता नूर महमदखा व नरसिंगराव लिहितील त्यावरून वाजेह होईल म्हणोन हैदरअलीखा बहादूर यांस नानाचे नावें हिंदवी पत्र

आहे बाददसरा मुकावित्यास आल्यास होईल ते जहुरात येईल

ले २८६ }
[२६०] }

{ श १७० भाद्रपद व १
{ ता १४-९-१७८०

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचें सेवेशा

विनती उपरि आमची व राजश्री पाटीलबावाची भेट जाल्यावाचून मसलत निर्वेध होत नाहीं, त्यापक्षी भेटीचा योग करावा, भेट होताच मसलतीचा ठराव लवकर होऊन आपलाले कामावर जावे असें जाल्यास उत्तम दिवसगत लागल्याने शत्रु हावभरी होतील तसे होऊ नये फौजेचा जय सिरोज भेलशाचे सुमारे करवून आम्ही योडक्या फौजेनिशी बन्हाणपूर पो। येतो, तिकडून नानानीं यावे, आमची त्याची स्वच्छता भेटी होऊन झाली असा लौकिक होऊन मसलतीचा उपयोग पडेल चारी मनसब्याची घोरणे ध्यानात आणून मसलती वाटून जिमेवार लावाव्या होळकराचे ध्यानास मसलत येईल ती त्याणी कबूल करावी जड राहिल ते आम्हास कबूल आहे हिंदुस्थान कबूल करतील तर साधने साधून कोठवर जावे हा जिमा लावावा आज सात वर्षे फौज किती ठेवितात ? एके ठिकाणी मसलतीत शरीख राहून चाकरी कशी घडती हें ध्यानातच आहे यास्तव पृथक मसलत सागावी म्हणजे मन घालून करतील राहाणा कारकून इदुरास त्याजकडे पाठवून आतापासून फौजेची तयारी करविली पाहिजे कालहरण करतील तर इप्रज हावभरी होतील तेंही ठीक नाहीं.

हिंदुस्थानचे काम जड आहे कोंडाईबारीचे त्याजकडे योजने फाज वरवावी भेटी होतानेच त्याणीं कोंडाईबारीस जावे आम्ही सिरोज भेळशाचे सुमारे फाजेत जाऊ या सर्वांनीं एकत्र राहून पारपत्य करू म्हटल्यास हिंदुस्थान माळवा रहात नाही साराश एकत्र जाल्यास जो विचार उत्तम दिसेल तो करावा म्हणून पाटीलबावाना बोलण्यात आणिला मजकूर लिहिला उत्तम आहे साराश पाटीलबावांची आमची भेट व्हावी मसलत ठरावी, त्याप्रमाणें आप लाले जिम्यावर जाव, दिवसगत लागू नये, ही सत्रह चागला आहे त्यात लौकिकहा रहातो कार्याचाही उपयोग आहे आमचे मते हा सत्रह उत्तम आहे अशाच करणे त्यापक्षी पत्र पावताच फोजेचा जथ म्हटल्याप्रमाणे तिफडे पाठवून व जथ पाडावयाचा प्रकार करून पाटाल बावाना होळकरा सुद्धा खानदेशात यावे हिकडे लिहून पाठवावे त्याप्रमाणे आम्हीही कूच करून येतो भेटानंतर सारेच चागले होईल मग मसलत ठरेल तसे करता येईल परंतु इतकाही प्रकार आश्वीनमासा जाला पाहिजे म्हणजे चागला पुढे लाबला तर मसलतीस विरुद्ध असे आहे हिकडेहि शत्रूचा वेध व हिंदुस्थानातहा आहे तिकडून पाटीलबावाना खान देशात उद्योग वेला असता व आम्ही हिकडून यावयाचा वेला असता मसलतास कसे पडेल, हेहा ध्यानात आणून पक्षी ती सत्रह करावी राा छ १४ रमजान हे विनती

ल० २८७ }
[२०१] }

{ श १७०० भाद्र व -
{ ता १५-९-१७८०

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशा

विनति उपरि राजश्री पाटीलबावांची व सदाशिवपत याचा पत्रे पूर्वी हिंदुस्थान व कोंडाईबारी व पुण्याकडील मसलताचे प्रकार विस्तारें लिहून आलीं त्यांचीं उत्तरे विस्तारे सर्वही निश्चय करून पाठविलीं होती का, आता पत्रें लिहून जाव जाणेयास दिवस राहिले नाहीत असे समजून पाटीलबावांनीं कोंडाईबारीकडे यावे असे लिहिलें असता, “ हिंदुस्थानात दुसरा पाठवितात, तेव्हा आम्हास उणेपण, हिंदुस्थानाची मसलत करावो म्हणोन लिहिलें, आता आम्हास दूर काढून टाकले, होळकरास कोंडाईबारीकडे पाठवावे ” असे लिहिलें तर पहिला संकेत होताच ही शका निघणार हिंदुस्थानात होळकरास पाठवावे असे लिहिले असता हिंदुस्थान त्याकडे सांगितले हे वाईट वाटणार तेव्हा दोहो सरदारानीं मसलती करावयाचें येथून लिहिलें असता सदेह येणार म्हणोन असे लिहिले का, एकानीं कोंडाईबारीकडे सरकारचे पयका सुद्धा यावे एकानीं हिंदुस्थानची मसलत करावी उत्तम पक्ष पाटीलबावांनीं कोंडाईबारीकडे यावे हे न होय, त्यापक्षी होळकरास फौज सुद्धा कोंडाईबारीकडे पाठवून मग हिंदुस्थानचे मसलतीवर नमूद व्हावें जो ठराव करणे तो पाटीलबावांनींच करून उत्तर सत्वर पाठवावे असे लिहिले असता तुम्हीं लिहिलें की, इतकीच कल्पना घेऊन पूर्वी वाद प्रतिवाद घालतील त्यास त्याणीं कल्पना ध्याव्या त्या आम्ही

उघड्या लिहून निश्चयही यावरच ठेविला तेव्हा कल्पना घेऊन वाद प्रतिवाद घालावयास जागाच राहिली नाही हे सर्व अर्थ समजूनच पत्रे लिहिली होती तींच दाखवून निश्चय करावयाचा होता त्याचे चित्तात कल्पना उठतात त्याचें निवारण करणार ईश्वर परतु आपण जी गोष्ट चागला, श्रीमताचे दौलतेचें कल्याण व पाटीलबावाचे स्वरूपास उत्तम तेंच लिहित जावे, व बोलत जावे, असे समजून लिहितो आता पत्रे जाणे येणें यास अवकाश नाही असे उभय पक्षांचा भेटीचा प्रकार लिहिलात हा चागला आहे परतु पाटील बावा व होळकर दोघास येणें लागेल तेव्हा हिदुस्थानचे इग्रजास व पातशा नजीबखान सुद्धा सर्वास वाटेल कीं, सरदार देशा गेले हे जाणून बखेडा करतील, इकडे गाडर मुबईस आल्यास पचवीस दिवस झाले सरजाम व तरतूद ही त्याणा भारीच केली आहे आश्विन शुद्ध पक्षा निघणार म्हणून बातम्या मुबईच्या वगैरे पैदरपै येतात या सधीत आम्हीं गगा पार गेलों म्हणजे काय कल्पना काढून हावभरी होतील कळत नाही हा पेंच मोठाच दिसतो श्रीमताचे पाय ध्यानात आणून स्वच्छ अत करणे सदेह सर्व शपथी पूर्वक टाकून देऊन करून इग्रजाचें पारपत्य पूर्वी मसळती लिहिल्या त्यातून कोणता ठराव करणे तो करून आपआपले कामावर जाऊन निकड करावा जाहिराणा चागला बाहेर दिसावयाकरिता चितो विठ्ठल वगैरे मडळी चागली शोभेने पाठवावी सरकारचीं कामें जाहिराणा चागली दिसे अशी आहेत ते केली म्हणजे सहज लोकांचेही सदेह जातील घरातील गोष्ट तर एक आईचीं लेकरें, सदेह टाकले म्हणजे स्वच्छताच आहे नवे जडावे लागत नाही हाही प्रकार आहे दुसरें तुम्हीं लिहिले का, होळकराचे घरात फूट, त्याची तोड पडल्यावर फौजेची तरतूद ही तर गोष्ट फार विलग दिसते दिवस तर नेटास आले आणि तोड पडून पुढें फौजेची तरतूद होणें यास दिवसगत लागणार हें चागले नाहा याचा विचार लौकर करणे तो करून भाद्रपद अखेर होळकराची फौज जमा होय तें करावे कोणता निश्चय ठरवितात तो लवकर लिहून पाठवावा, याप्रमाणे जाईल साराश तुम्हा भेटीचा प्रकार लिहिला हा चागला मुहूर्त पाहून उभयता सरदारानीं लौकर निघोन खानदेशात यावे आम्हींही येऊ आता विलब न करावा राा छ १, रमजान हे विनति

ले २८८ }
[४५७]

{ श १७०० भाद्रपद व ३
ता १६-९-१७८०

श्री

राा छ १, रमजान सन इहिदे समानान

आ मेहेरबा आर्काट पावेतो पोंचले असता इग्रज +ताहाल नमूद होत नाहींत त्यास कोणीकडे जमाव करविला असेल अगर पाळेगार वगैरे कोणीकडे राजकारण लाविलें आहे, व महमद अली व ते एकत्र आहेत या आलाहिदा आहेत आणि काय मनसबा

+ हा कालपर्यंत

करितात हे काहीं समजत नाहीं टोपीकराची जात मकरी व दगाबाज शायेद भुलावा देऊन काहीं एक शकल नमूद करावी या तदबिरेत असतांल याजकरिता येविशींची वातनी पुर्तेपणीं राखून येहतियात व हुशारी होत असावी आज राहा येगानगत दिल-निशान जाले ते कलमीं केले असे बफजल इलाही आ मेहेरबा दूरदेश व कुलाहपोश यांचे फदफरेबास खूब बाकीफ, तेव्हा या गोष्टीची खबरदारी होतच असेल दोस्ती दारासही पैहाम इतला करीत असावी म्हणोन हैदर अलीखान बहादूर यास नानाचे नावे पत्र

ले० - ८९ }
[२४०] }

{ श १७०२ भाद्र व
ता १९-९-१७८० }

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशा

विनती उपरि किल्ले सालेरचा मजकूर पेशजी राजश्री सदाशिवपत याचे पत्रां लिहिला होता, परतु पत्रातील मजकूर जमा धरून उत्तर पाठवावे हे सदाशिवपत लिहितच नाहींत त्यास इग्रजाकडील व दादासाहेबाकडील सूत्रे किल्लेकच्याकडे लागली आहेत याज करिता आम्हास येथून कळेल तसे करावे लागेल रागा छ १९ रमजान हे विनती पैा छ २९ रमजान भाद्रपद शुभा इहिदे समानीन शुभा उजेन

ले २९० }
[२००] }

{ श १७०२ भाद्रपद व १४
ता २७-९-१७८० }

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशिं

विनती उपरि तुम्ही भेटीचा निश्चय केला तो उत्तम तेथून राजश्री पाटील बावाचा निघावयाचे मुहुर्तावर निश्चय ठरेल, तो लिहून पाठवावा, त्याप्रमाणें आम्हां निघोन येऊ येथे फौज वगैरे जमा करून मुबईचे तोंडावर राजश्री हरीपत राहतील परतु कलमे

होळकरास बरोबर घेऊन येतील, यावे कोणेही गोष्टींची अडचण आम्हास पाहू कोणी ठिकाणी आमची भेट, कोठपावतो नये येविशीं पक्के असावे आम्हां यावे हे लिहून पाठवावे बराणपुरा- उभयता सरदारांचे फौजाची तरतुद आलीकडे चाळीस कोस येणे घडावे लौकर होऊन जमा व्हाव्या भेटी होऊन

भेट झालियावर फिरोन सदेह उत्पन्न निश्चय ठरून आपापल्या मसलतीवर नमूद
नहोत स्वच्छता, सतोषाने मसलत करण्या ब्हावे
विशीं उत्साह असे घडावे

हिदुम्यान न सुरतेकडील दोघानी दोन
मसलती कराब्याच, हा निश्चय असावा

सरकारचे काम पूर्वी यथे मन घालून करीत होते त्याप्रमाणे करावे वाकडे आत
बाहेर कोठे काहा नसावे इतक्या गोष्टीची पुर्ती खातरजमा करून चिठी आली म्हणजे
निघोन येऊ आतून बाहेरून शोध करून घेऊन लिहून पाठवावे आम्ही यथून
निघणार त्यापक्षीं श्रीमताचें राहणें पुण्यात ठीक नाहा यास्तव पुरदरास राहतील रा।
२७ रमजान हे विनति पत्राचे उत्तर लवकर पाठवावे हे विनति +

ले २९१ }
[२०३] }

{ श १७०२ आश्विन शु २०
ता ३०-९-१७८०

श्रा

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपर सव ही गोष्टी राजश्रा पाटीलबावाचे चित्तात आल्या जाहले ते गुदस्त
या उपर मागील अर्थ लिहण्यात न यावे म्हणोन लिहिलें त्यास मागील अर्थाचा विस्तार
पूर्वी पासूनच करीत नाही कोठे कोठे लिहण्यात येते, ह्याचे कारण हेच कीं, पुढे
तरी सरकार काम चागले ब्हावे इतकाच अर्थ वाकडेपणाने लिहीत नाही आता
लिहिलेत यावरून राहिले कोणें प्रकारें कार्य ब्हावें, म्हणजे जाहाले तेही थोर आहेत
समजस आहेत, उत्तम तेच करतील, ही खातरजमा आहे शिवाजी विठ्ठल व पवार
याकडील कज पट्टीच्या यादी तयार करविल्या, मागाहून पाठवितों चितो विठ्ठल
वैरे मडळी पाठवितो, गाडदी अद्यापि आले नाहीत, म्हणोन लिहिलें उत्तम आहे
गाडदीही खाना केले आहेत परतु लवकर न पोहोचल्या तुम्ही पक्षीं बंदोबस्ती
करून पाठवावे नबाब व इंदरखान यास दोन थेल्या व मुदोजी भोसले याचे
नाव लाखोटा व टिवाकरपताचे १पत्र खुले व तिहींच्या नकलावरून मजकूर कळला
उत्तम लिहिलें आहे ज्याचीं त्याकडे खाना करू रा छ १ सवाल हे विनति पा
छ ९ शनवार प्रात काळ

+ हें सर्व पत्र नानाच्या हातचें आहे गुजराथेंत शिंदे होळकर इज्जावर गेले त्या
पूर्वी त्याच्या व नानाच्या भेटी ब्हाब्या असे ठरत होतें, असें ह्यावरून दिसतें

हें सर्व पत्र खुद्द नानाच्या हातचें आहे १ चोरघोडे भोसल्याचा दिवाण

ले - ९२ }
[४७५] }

{ सं १७०२ आश्विन शु ११
{ ता ९-१०-१७८०

श्रा

रा ३ १० सवाल इहिदे

आसाहेबीं खत मसरत-नमत-पाठविले ते बवख्त नेक पोहचले चेणापट्टणाहून जनरल मडोर नामे जगी सरजामसुद्धा मोकाविल्याचे इराद्याने कचीस आल्याची खबर आली त्या वरून आम्ही अर्काटेहून कचीस पोहोचून त्यास घेरा दिल्या मच्छलाबदर व गठुराहून करनल बेली नामे सरदार सरजामानिशीं कुमकेस येत होता, त्याजवर फौज पाठवून घेरा घेरी करविली ते कचीहून चौ कोसाचे फासल्यानें गढीचा आसरा घेऊन राहिले त्याचे उपराळ्यास जनरल मडोर याणे आपले हामराही पैका वेष चुनीदी जमियेत पाठविली करनल बेली याणा आपली व कुमकेत आलेली जमियेत घेऊन इकडील फौजेशीं लढाई करीत येत चालिले हे बातमी कळताच कचीत मडोर याचे तोंडावर जमियेत ठेवून आम्ही खाशी फौजसुद्धा चालून जाऊन मारामारी करोन कर्नल बेली याचे फौजेस कत्तल आम केलें खुद्द कर्नल बेली सरदार या शिवाय मातबर तीस पालखी-निशीन सरदार व पाचशे गोरु हे साबूत पाडाव आले पाचशें फिरगी व दोन हजार बार पावेतो मारले गेले, बाकी कुल् लष्कर लुहून घेतले हे कचीस जनरल मजकूर याणें ऐकून घाबरा होऊन रात्रीचे वरुतीं जमावसुद्धा फरारी जाला त्याचे पिछावर इकडून फौज पाठविली याशीं त्याशीं लढाई होऊन निष्प जमियेत मारून घेतली सर्व सरजाम टाकीत टाकीत काहीं जुज जमियेत नशीं चेगलप्रट येथील गढीचे आश्रयास जाऊन पोहोचला इकडून फौजेनें त्या गढीस घेरिले आहे खुदाचे फजलेकडून तबी अनकरीब होईल ते लिहि-प्यात येईल म्हणोन कलमीं केले चुनाचे आ मेहेरबाही गाडद व तोफा व फौज वगैरे मातबर सरजामसुद्धा इग्रजावर इरादा केला तेव्हा दोस्तदारास हेच यकीन् होते, जे अब्बल टोपीकर मैदानात येऊन मोकाविला करू पावणार नाहीत अडचणीचे जागा मकर फरे-बानें जें होईल तें करतील अगर मुकाविल्यास आले तरि आ साहेबाचे सरजामापुढे टिकणार नाहीत बेशुभ शिकस्त खाउन फरारी होतील याची आजमायेष आज सहा वर्षे जालीं सरफारच्या फौजाशीं व इग्रजाशीं लढाईचा मारका खबकार आहे लेकीन कुलहपोष हमेक्ष अडचणीच्या जागा घरोन फद फरेबच करीत राहिले कोणही रोजीं मैदा नांत येऊन मोकाविला केला आणि कायम राहिले हे तरकीब नजरेस आली नाही चुकोन

५ इग्रजी ग्रथात तर बेलीस कुमक केली नाही सबब जनरल मनरोस दोष दिलेले आढळतात

§ स्वाधीन होतो असे निशाण दाखवून शत्रूं खाली ठेविल्यावर इग्रजी फौजेवर हज्रा करून हैदरानें कत्तल केली असा त्यावर आरोप आहे फ्रेंच सरदार हैदराकडे होते त्याणी ह्या बेली पुढें होऊन वरेच इग्रज लोक वाचविले अशी फ्रेंच लोकाची स्तुति केलेली आढळते

मैदानात गाठ पडली, तेव्हा शिकस्तच होऊन गेले मबब दोस्तदाराचे दिलात ह गुज रेल होते बफजल-इलाही त्या बमोजीबच जहुरात आले मुखालिफास खूब नशीयत पोहोचली यावरून न्याहयेत खुषी व खुरमी जाहला खुदा ये ताला हे फत्ते आ मेहेरबास व जमिये दोस्तास मुबारक लाये इप्रजाचा शिकस्त व आ साहेबाची फत्ते हे खवर श्रीमत खुदावत न्यामत राव पतप्रधान यास अर्ज होताच बहुत खुषवस्त होऊन आपल्या तदबिरेस व जुरतेस तहसी व आफरीत फर्माविली याचा पत्ता ता एतजात दोस्ता नूरमहमदखा व नरसिंगराव लिहीतील त्यावरून दालनिशीन होईल आइदे महमदे आलीखा व गोरदोर चेनानापट्टनात आहेत त्याची खेश मकरी व दगाबाज चार दिवस दम खाऊन कलकत्यास लेहून तेथून जमियत जहाजावर अगर खुषकर्तून आण वितील मजबुत होऊन फितना किसाद बरपा करतील अगर बमीनत आपणाशी राजकारण लावून तमा व तवका दाखवितील तरफैन इत्यफाक व येकादिलीत खळश आणावयास कसूर करणार नाहीत आ मेहेरबा त्याचे रस्म व रवयास खूब वाफक आहेत टोपीकरानी जमून जोर वरला नाही तो पावेतो लगट एक हिरेरी करून नेस्त व नाबूद करण्यात येतील या बाबे खातर जमा आहे इकडील कैफियत तरि दसऱ्याचे रोजी सातनेक पाहून खेमे बाहेर दिले जलदच खेमेदाखल होण्यात येईल बाद इफडून ही कुलहपोशास नशियेत कस कशी होईल ते जहुरात येईल हमेश खत पाठवून तिफडील कैफियत कळमी करीत जावी म्हणोन हैदरअलीखा बहादूर यास पत्रे हिंदवी

१ नानाचे

१ हरीपततात्या

२

ले २९० }
[२९५] }

{ श १७० आश्विन व १४
ता २६-१०-१७८०

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशा

विनति उपर इकडे येण्याचा मजकूर राजश्री तुकोजा होळकराशा बोलण्यात आला का नाही ? नसला आला तर आइते समयी कदाचित दिक्ता काढतील, विलबाने निघतील याचा विचार केलाच असेल लिहण्यात तुमचे कोठे आले नाहा यास्तव लिहिले आहे आता त्वरेने येणे होऊन मसलतीवर नमूद व्हावे, नाही तर अशाच रवाली दिवस जातील खर्चा खाली सरकार येते काम काहीच होत नाही शत्रु हावभरी होतात, बळकट होतात हे सर्व विचार ध्यानात यावया जोगे आहेत सा छ २७ सवाल हे विनती

ले० ९४ }
[१-१]

{ श १७०० कार्तिक शु ३
ता २०-१०-१७८०

श्री

राजश्री नारोपत स्वामाचे सेवेशा

विनाति उपरि होळकर प्रकणी पाच चार वेळ पत्रे तपशिल करून सादर जाहाला त्या प्रमाण राजश्री पाटीलबावाशा वोलत गेलो, परंतु ज्या समय होळकराकडाल मजकूर काढला ते वेळेस सारी बोलणा एकीकडे टाकून चार चार घटका वाद प्रतिवाद होत गेले पाटीलबावाचे म्हणणे की, 'खावटाचे घरीं हून जावसाल होणे ते यथायुक्त होत असावे, पूर्वीच्या चाली पाहाव्या, ता वोरणे पुढे चालवीत असावा, न ऐकिले त्यास समजून सागावे ते न होता बाईस सपुष्टात घालावे अशीच साऱ्यांची मजा एकसा दिसते यावरून आश्चर्य आहे। अहल्याबाई होळकराची सून, तिचा अपमान केला असता लौकिकात ठीक दिसेल कीं नाय 'तीही केवळ अपमान करून घ्यावया जोगी नाही होळकराना फत्तरगडचे आलीकडे आज पावेतो फौज किती बाळगली व चाकरी कोणती केली, सरजामाचा वसूल आज पावेतो किती आला त्याचे आमचे मन्नाल बरोबरीचे आहेत त्यात त्याचे महालाचा वसूल आमचे महालापेक्षा कमी का आकारतो, याची पुरशास वनी पणाचा कारभार जिकडे असेल त्यानीं करावा एकाचाच पक्ष करून लिहिणे बोलणे युक्त नाहा ' अशी बोलणी झाला पाटीलबावांनीं पत्र ये विशा लिहिले आहे त्यावरून कळेल अहिल्याबाई कडील याद आली ती पाटीलबावांनीं दिली ती पाठविली आहे पावेल म्हणून विस्तारे मजकूर लिहिला तो सर्व कळला त्यास अहिल्याबाई कडील याद पाठविला ती पाहिली त्यास अशा यादी मागेही एक दोन वेळ आल्या त्यास अशा यादांनीं काम काहीं ब्हावयाचे नाही कालहरण होते येविषयाचे तपशिलवार उलगडून पूर्वी दोन चार वेळा लिहिले आहे, त्याचे उत्तर असे सागतात की त्याचें वाक्य वेदतुल्य ऐकोन लिहितात त्यास वेदतुल्य वाक्य एकावयाचे नाहा वास्तविक गोष्ट असेल तीच लिहिली असेल मर्वाचे मानस बाईस सपुष्टात घालावें असें आहे म्हणून बोलले, त्यास बाईस सपुष्टात घालावयाचे प्रयोजन काय आहे ' सरकार काम ब्हावें, मातबर सरदारी, दिवस मसलतीचे समीप आले, फौजेची तयारी जाली पाहिजे, विना पैक्या खेरीज फौज जमा कशी होते' या करिता पूर्वी तपशिल वार लिहिले होते, त्याचीं उत्तरे अशा यादीं काय असो, तुम्ही पूर्वी लिहिले आहे त्या अन्वये पाटीलबावांशीं बोलावे आणि बाईस पाटील बावांचे पत्र पाठवावे कीं, 'डौलाचे खर्चापुरता ऐवज बाईनीं ठेऊन तेथील वहिवाट बाईकडील महालकरी तिहीं माहली आहेत त्यानीं करावी बाकीचे महाल राहिले त्यास होळकरास मसलत सबधे पैका लागेल तो बाकीचे महालापासून घेतील ' असें बाईस पाटील बावांनीं निक्षून लिहिल्या शिवाय तोड पडत नाहा असे पत्रोपत्रीं मजकूर वारवार लिहिले असता काहीं काम होईल असें वाटत नाही मसलतीचे दिवस जवळ आले फौजेची तयारी होऊन चाकरीचे उपयोगी पडली पाहिजे, या करिता लिहिल्या अन्वये तुम्ही बोलून बाईस पत्र पाटील बावांनीं पाठवावें

म्हणजे तोड पडेल, नाही तर पडावयाची नाही फौज किता बाळगली ? महाल खराब का ? चाकरी काय झाली ? हे पुसावें तर इकडील आवघेच जावसालास पाणी पडतें सरकारची नुकमानी मात्र भारा हे खरे दुई नसल्यास इतकेही जावसाल पुसावे, नीट करवावे सरकार मसलतीस उपयोग पडावा, इतकेही करिता येतें असो, लिहिल्याअन्वये बाईस लिहून पाठवावे, आणि अमलात येई ते करावे बाईस सपुष्टात घालावी ही गोष्ट येथे नाही असती तर ते मार्ग निराळे घडत जाते पूर्वील साप्रदायावर जावे तर दुई नसते तेव्हा कोठेच पेंच पडत नाही विलुद्ध पडल्यावर सरदारा कोणकडे ? त्याचे कसे ब्हावें ? याचा विचार करावा लागतो, हें सर्व मनात आणावें रा छ १ जिल्काद हे विनती

ले २९५ }
[२९१] }

{ सं १७०२ कार्तिक व १
{ ता १३-११-१७८०

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशा

विनती उपरि छ २७ रमजानपासून डाकेबराबर मात खानग्या पत्राच्या केल्या एकवर्षी पत्राचे उत्तर अद्याप येत नाही आश्विन वद्य ७ निघतो म्हणून पत्रे पाठविली त्यास दीड महिना होऊन गेला राजश्री पाटीलबावा कधी निघून येतात हेंही वारवार लिहिलें आश्विन वद्य सप्तमीस आह्मी निघून खडकावर मुकाम केला त्यासही पाऊण महिना होऊन गेला असो, कार्तिकमास गेला अद्याप उभयता सरदार आपापले घरा फौजाची तरतूद नाही मसलतीचा निश्चय नाही श्रावणपासून पत्रे पाठवित गेलों का, माद्रपद अखेर कोंडाईबारीवर फौज यावी त्यासही ठिकाण नाहा गाडर आपले सरजामानिशीं खुषकीने वसईनजीक आला वसईचीं वरकड ठाणा तालुक्यातील घेतला एक वसई फक्त राहिली त्यास मुबईकराना मोचेबदीचे वगैरे सामान बेसुमार केले तें धारावीस आणून ठेविलें कार्तिकी पौर्णिमेचें भरते समुद्रास येते त्या दिवशा पाण्यातून ब खुषकांतून येलगार कित्र्यावर करणार म्हणोन बातमी आली पूर्वी रास्त्याचे पथक व § मुसाभरज वसईकडे रवाना केले म्हणोन लिहिलें होतें परंतु इग्रजाचें सामान भारी थोडे फौजेने उपराळा होणार नाही याकरिता रामचंद्र गणेश व बाजीपत याबराबर गावडे, निंबाळकर वगैरे हुजरात पाच सात हजार देऊन मागाहून खानगी करितो पैक्याचे ओढीमुळे प्रसंग कठीण पडला आहे आणि मसलत तर सारी इकडेच मुबईकर सुद्धा भारी पडली आहे सरदार तर उभयतां

§ मुसा भरज हा कोण ? एक पोर्तुगीज सरदार पेशव्याचे पदरीं होता त्याणें वसई नजीकच्या लढाईत रामचंद्र गणेशा प्रमाणेंच बहुत पराक्रम केला पण त्याचे नाव सिनोर नसेन्हा असें होते

आपले घरा परिणाम दोळतीचा ईश्वराघान आहे आमच्याने होईल तेथवर करतो ईश्वरी इच्छा असेल तशा बुद्धीही सरदारास होताल लिहिण्याची, बोलण्याची अवधी या उपर काहीं राहिली नाहीं गुजराय त्याणीं वेध नाहा याकरिता मोकळी टाकून वसईकडे आले सर्व मनसबा विचार व्यानात आपून पहावा र॥ छ १५ जिल्काद हे विनती

ले २९ }
[४७] }

{ श १७०२ मार्ग ९
{ ता ५ १० १८८०

श्रा

छ ८ जिल्हेज मार्गशीर्ष इहिदे समानीन र॥ केले

आमेहेरबानीं खत मसरत नमत पाठविलें ते सातनेक पोहचले अर्काट मकाण नामी मसनदनसीचें त्यात मुखालिफा कडील सरजाम पोख्त होता ते छ ४ जिल्कादीं हला करून ठाणे कायम केलें कित्येक लोक कत्तल आला व बाकी दस्तगीर जाले हे मकान खुदाचे फजलेकडून फत्ते जाले हे खुष खबर मालुम होवयावदल लिहिली असे हमेश आपली शादमानी व तिकडील मनसब्याची कैफियत निगारष करीत असावी म्हणोन कलमी केलें चुनाचे अर्काट मकाण मसनदनसीचे, तेथील बदोबस्त जाल्यास बहुत दाब व लौकिक व बकाया मुरदराज जाऊन मुखालिफावर जरब ऐसे जाणून आज राहायेगानगत निगारष करण्यात आलें होते बफजल इलाही तेथील बदोस्त रातरखा जाल्याचीं पत्रें आ साहेबाचीं आलीं त्यावरून न्याहयत खुषी जाली त्याचा बयान कलमी करण्यात येत नाहीं बहुत बेहतर व बन्या जाले आईदे आजराहा ये मसलत मुल्की व राहिल्या मकाणाच्या बदो-बस्ताची तदबीर होतच असेल इग्रज मकर फरेब बहुत जाणतात आसाहेबही त्याचे रस्म-वयास खूप वाकीफ हे मरातब मुफसल कलमी करण्यात आलेच आहेत मुकरर त्याहावें याची हाजत नाहीं इकडील मजकूर तरि साबिक कर्नेल गाडर मय सरजाम सुरतेनजीक होते त्याणीं दोन पलटणें केशोपत याजबराबर खानदेशात पाठवून रुख नमूद केला होता त्यावरून गणेशपत त्याचे मुकाबत्यावर आहेत त्याजपाशीं फौजेचा जमाव करविला भैदानात यावे हे इतजारी होती भैदानच्या लढाईची जुरत न पाहून गाडर मजकूर याणीं तो रोख सोडून तमाम सरजामासुद्धा दर्याकिनारियानें कोवणात नमूद जाले सरकारातूनही सरदार फौजा घाटाखालीं खाना केल्या लहान मोठ्या एकदोन लढाया जाल्या त्यात हटवून माघारें घातले याउपरि थोडेच रोजात होईल ते जहुरात येईल भोंसले फौजेसुद्धा सरहद्देवर होते तेही बगाल्यावर उतरले असतील नबाब निजाम अलीखान बहादूर याची फौज व सरदार जमा जाले व होत आहेत जलद शिकाकोलीकडे निघावे म्हणोन इकडून पैहाम कलमी करण्यात येतच आहे शिदे होळकरही डेरेंदाखल होऊन फौजाचा जमाव जाला व करितात मेहेरेबान कृष्णराव नारायण याची खानगी फौजसुद्धा आसाहेबाकडे

जलदच केली जाईल येविशाचे मराठीव ऐतजाद दोस्ता नूरमहमदखान व नरसिंग
राव लिहितील त्यावरून वाजे होईल सदरु प्रमाणें हैदर अलीखा बहादूर यास
नानाचे नावें हिंदवी पत्र

छ ७ जिल्हेज इहिदे समानीन मार्गशीर्ष

ले २९७ }
[४८२] }

{ सं १७००
{ सन १७८०

श्री

उभयताचे नावे हैदरखानास छ १० सन

आअमारत पन्हाणी महबतनामा आवरीशमामा इबलाग केला तो बरबस्त पोचला
व सदाकतअतवार नरसिंगराव तमाजी मोहिबाकडून पारचे घेऊन आले ते पोहचून
मोमिडले याणी कितेक वजे दोस्तीचे इरादे जाहीर केले ते मालूम होऊन बहुत खुशवस्ता
जाहली साहेब मेहरबान दोस्ता लक्षणराव रास्ते हुजूर येऊन याणी नरसिंगराव मोमिडले
याणा मोहिबाकडील कितेक मुद्दमे इजहार केले ते अया जाले लेकिन आ अमारत पन्हाची
व खुदावद न्यामत पटित प्रवान माहेबाची दोस्ती मुस्तकीम होऊन दीनबदीन जादा
चालोन दोस्तीची तरकी ब्हावी ह तफैन बजा आहे बील फैल लक्ष्मणराव मोमिडले
यास कुल कैफियत जाहीर केली आहे ते नरसिंगराव तमाजी कलमी करतील ते दर्याफ्त
करून मुकदमा अमलात येणे, हे मसलतीचे जागा नेक आहे हमेशा किताबत पाठवुन दील
ताजगी करणे दोस्तीचे जागा लाजम असे

ले २९८ }
[३७२] }

{ शके १७०२
{ सन १७८०

॥ श्री ॥

राजश्री विसाजी आप्पाजी गोसावी यासि

छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्ने॥ महादाजी शिंदे दडवत विनता उपरि
येथील कुशळ जाणून स्वकीय कुशल लिहीत जाणें विशेष तुम्ही फौजसुद्धा कसबे आकोळ-
नेर इकडून येणार म्हणून विदित जहाले, त्यास राजश्री आपाजाराव दाभोळकर याजकडे
को। मजकूर हा गाव आहे तरि त्या वाटेनें आकोळनेरावरून येणार असला ऐशियास गाव
चुकवून यावे कदाचित् त्याच वाटेनें आला तरि कसबे मजकुरीं मुक्काम न करून ताकीदीस
स्वार देऊन रखवाली करावी+ रा॥ छ २३ रजब गावाशीं उपद्रव तुम्हाकडील ऋाडीमात्र

+ येथून खुद्द महादजीचे अक्षर

येथें बाजूवर महादजी शिंदे याचा शिक्का आहे

लगून न थावा गाव इकडील आहे येविशीं निश्चून ताकाद असावी बहुत काय लिहिणे हे विनती

मोर्तब
सुद

ले १९ }
[४ १] }

{ शके १७००
{ सन १७८०

श्री

आपले दुषमानाची ['] तबियत बहुत काइली होती त्यास फजल इलाही आराम होऊन गुसल केली, याची हकीकत सदाकतदस्तगाह नरासिंगराव तमाजी याणीं अर्ज केल्या वरून न्याहत खुषी जाहली याचा तपशील काय ल्याहावा ' आपल्यास सेहत जाल्ल्याचे खुषीचे पारचे वगैरे तपशील फर्द आलाहिदा पाठविले असत + + + + कितेक मरातब हुजरून गोविंद नारायण व गणेश केशव दि। आनदराव भिकाजी रास्ते यास इरशाद जाले हे बयान करतील व सदाकत दस्तगार मजकूर लिहितील त्यावरून वाजेह होईल हमेशा खत किताबत फरहद जादा करीत जावी

ले ०० }
[४७९] }

{ स १७०२ मार्ग व ६
{ ता १७ १२ १७८०

श्री

तुह्या छ २० माहे जिल्हेजचे पत्र पाठविलें ते छ २२ माहे मोहरमीं पावलें सविस्तर मजकूर लिहिला तो समजला त्याचीं उत्तरे व इकडील मजकूर राजश्री बाळाजी जनार्दन याणीं लिहिला त्यावरून कळेल मेवा सेव दाणे पधरा पेटारी एक पाठविली ते पावली तिकडील वर्तमान वरचेवर लिहीत जाणे म्हणोन पुरषोत्तम महादेव हिंणणे यास सरकारचे पत्र

ले ३०१ }
[१०९] }

{ सन १७८० च्या पुढील

॥ श्री ॥

श्रीमत राजश्री तात्या स्वामींचे सेवेशीं-पोष्य भवानी शिवराम कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना ऐसीजे तागाईत चैत्र वद्य ११ पर्यंत मुक्काम शहर स्वामींचे कृपावलोकने

हरिपत तात्या फडके ?

सेवकाच वर्तमान यथास्थित असे विशेष-राजश्री सेनाखासखेल याजकडील उपमग सरकार अमलात होऊ नये या अथा सरकारातून पूर्वी त्यास पत्रे आली होती ती त्याजकडे प्रविष्ट करून त्यांचा उत्तर आला ता सेवेशीं पाठविली आहेत अवलोकने भावार्थ यानास येईल यजमान स्वामींची मला आज्ञा आली त्याप्रमाणे माही सरदारास पत्र लिहिले होतें त्यास तो मजकूर गाळून उत्तर आले बजिन्नस कारकुनाची चिठ्ठी आली त्याची प्रती पाठविली आहे साराश कोणी [कोणती ?] गोष्ट शाश्वत नाही काठेवाटात सरकारमहाली फौजेचा उपद्रव लागतोच आहे सरदारानीं फौजेत वरचेवर पत्रे लिह्या, परंतु प्रमाण राहिले नाही विस्तारे कोठवर लिहू ' स्वामींचीं सासदस्तुर पत्रे बोवपर येत गेली त्याचा स्मर रहावा, पोटीं विवेक करावा, त काही मनात न आणता दिवसा दिवसाचे करणे नवान पडते असो सालमजकुरीं काठेवाड झालेवाडचा पैसा ठरावून आले प्रमाणे साहुकाराकडे भरणा पावेल ऐसें दिसत नाही करारात गायकवाडाकडील उपसर्ग न लागावा ऐस आले आहे कौलपत्र मवासास या अन्वये आहेत इच्छा सर्वोत्तमाची स्वामींची कृपा तारक आहे विस्तारे विनती वारवार कोठवर लिहावी ? स्वामींचे ध्यानात आहे तेथे रा॥ गमाजी [गमाजी ?] पाटील यासि निष्कून ताकीद होत जावी वरकड मजकूर सर्व ती॥ राजश्री खडोपत दादा व राघोपत विनती करिता अवगत होईल हे विज्ञापना

ले ३०० }
[४८९] }

{ श १७०० पौष व १०
{ ता २१-१-१७८९

श्री

आ अमारतपन्हानीं किताबत इस्साल केली ते उसुल होऊन मजमून मालूम जहाला ऐशास बदेगानअली राज साहेब पडित प्रधान साहेबाचे दौलतींतीन कित्येक खिसा लिहिला तरि जागा जागा हरएक बखेडे जालियास सहजात बदोबस्त होऊन येतात सरकार तर्फेचे सरदाराहीं हिंदुस्थान प्रातीं तमाम बदोबस्त अमल बसवून पादशाहातीचे बदोबस्त करीत आले बिलफैल इग्रज वगैरे उमेद धरून येतात त्याचाही बदोबस्त सरकारचे सरदार आहेत तेच करताल आमा बदेगान अलीच्या दौलतींतील खिसे मोहिबी इशारे बकरार बयादवार कल्मीकरिता हे दाना दूरदेश असतील त्यास लाजस नसे लेकिन इग्रजाकडील पलटणे व व कौसलदार येतील त्यास पोंहोचवून यावे लागेल म्हणोन इशारा केला त्यास जे सरफारचे फितुरी ते तुमचे फितुरी असता त्याची सरबरा होते इहताजुबजमाजे होठेवर आहे त्याचा फायदा जहाला तो अलम रोषन् आहे ज्यानब या प्राती येऊन मोहिबाचे मुलखास उप सर्ग अद्याप न केला हला कौसलदार तुम्हीं पोंहोचून देणार तुमचे मुलखाची तालुक्याची खराबी होईल की आबादी राहील हे दिलात दूरदेशीने जाणावे

ले ३० }
[४६] }

{ श १०० पौष व १
{ ता २१-१-१७८१

श्री

मबरईकराकडोन एक शक्स राव मेहरबान हरीपत याजकडे काहीं बोलावनास म्हणोन लष्करानजर्दीक येऊन राव मशारनिले यास सागून पाठविले त्यास लष्करान येऊ न देता ताछुकियातून काढून दिल्या आ साहेबास कळावे सबब कलमी केलें असे येत जात दोस्तानूर महमदखा व नरसिंगराव हरदो मानिले यातून तेथून कितेक बोलून खाना करून त्यास हरदोतून एकजण त्यास तेथून पाठवितील त्याणीं कृष्णराव नारायण याचें हाम्- राहा जलद यावे, ऐसे आ साहेबाचे खत यावे, येविशीं पेशजी कलमी केले त्या जबाबाची इतजारी असे येविशींचे मराठीब हरदो मशारनिले कलमी करतील त्यावरून वाजे होईल

इग्रज मकर फरेब जाणतात त्याचे रवेशास आ मेहरबाही खूब वाकीफ कलमा कराव- याची हाजत नाही आ साहेबाकडे ही मकर फरेब करण्यास व राजकारण लावण्यास चुक- णार नाहात

ले ३०४ }
[४६७] }

{ श १७०२ पौष व १२
{ ता २१-१-१७८१

श्री

श्रीमत खुदावत-न्यामत राव पतप्रधान याचा व आपला पक्का सल्लख होऊन करार- नामे अहाद शर्तानिशीं कृष्णराव नारायण सरकारचे मातबर याजबराबर देऊन व आपल्या कडील नरसिंगराव याची खानगी जाली लौकरच आ साहेबापाशा पोहोचतील दरीविला आखबारे वरून मालूम जाले कीं, आ मेहरबानाची फौज आदवनी व मुद्गल वगैरे नबाब निजाम अल्लीखा बहादूर याचे तालुकियात येऊन हरकत केली प्रात तमाम वैराण जाला मकाणास मोहसारा होणार ऐशियास खुदावत-न्यामत राव पतप्रधान याचा व नबाब निजाम अल्लीखा बहादूर याचा सल्लख व एकलास बहुता दिवसाचा, सर्व बाबे त्याशीं जुदागी नाही हल्लीं आ साहेबाचाही पक्का सल्लख होऊन दोस्ताची मजबुता जाली तेव्हा तिन्ही दौलती एक व बेहबुदी व मसलत एक, जुदागी राहिली नाही इग्रजास तबी कर- प्याची मसलत मातबर अवध्याचे एकदिलाने मुखालिफाची तबी व्हावी दरमियान असे मिकोपेमुळे मोठे मसलतींत कमती येती आपले आपल्यात पेच येतात हे सल्लाह दौलत नाही याजकरिता फौजेस ताकीद होऊन माघारी आणवावी नबाबाचे तालुकियास उप- सर्ग लागू नये अमिरुलउमराव बसालतजग याणीं इग्रजाशीं राजकारण व पैगम केला सबब अवल हा बदोबस्त करावा हे आ साहेबाचे दिलात असेल त्यास येविशाचे धुल्ल मरा- तब नबाब मवसुफ यास कलमी केले आहेत त्याचा येविशींचा बदोबस्त जलदच करतील इग्रजाचे तबीचे मसलतीस नबाब मवसुब एकदील आहेत शिकाकोल राजवदरीकडे चालून

कैल्याच्या खबरा आपल्यास पोहचतील, ऐसें हमेश भोंसले सरकारात लिहितात इकडूनही हे शकल जलद नमुदाम यावी म्हणोन पत्रे जातात इग्रजाच तबीचा नशा नबाब निजाम-अलीखा बहादूर याचे सल्लाहानें ठरला सालगुदस्ता अदवनाच्या मझेलामुळे नमूद न जाले मझेला फैसल जाला तो बरसात सुरू जाली बादबरसात आजम् करताल ऐसें होतें बरसात गुजरली, तांहाल निघणे होत नाही व मिस्तर हालन यास लावून ठेविले सबब सरकागतून त्यासी लिहिण्यात येतच आहे हत्रीं आपल खत पोंचल्यावरही निकडीनें नबाब मवसुफ यास लिहिलें आहे व कोण्ही मातबरही त्याची मिजाज दर्याफत करण्यास रवाना करण्यात येईल जनराल कूट याणें अलबता ४ बइकर व गाडर याजकडे जाहाज पाटविली असताल इग्रज मकरफरेब बहुत जाणनात हरएक जागा इत्यफाकात जूदाइ आणोन आपली गुरबत व रास्ती दाखवून खुष्कीचे दौलतींत दरखल करीत चालिले याच चालाने तरफेन दिलात शुब आणताल, याचे बयान मुफमल पैहाम आसाहेबास कल्मी क दात आले व आमेहरबाही त्य चे खव्यास खूब बाकीफ खलस दुनयाईत जितक्या तमा व तवम् अन्या शकला आहेत त्या इकडे व तिकडे बहुताद हलीं व आइदे दाखवितील हर तरबिर निफाक पाडावयास कसूर करणार नाहीत लेकीन सरकारात जे गोष्ट करारमदारात आला तेच पक्की व मजूर आहे दुसरी शकल दिलात याव याची नाही योनिशींचा खातरजमा साबीफ जाली, त्या बमोजीब असावी दुनयाईत व दौलतीचे अलमात कौलकरार आहादपैमान हे उमदी चीज आहे याचा हिफाजत वेलियातच दौलतीची सरसबाजी आहे जेयें वचनात तफावत तेथें दौलतीची कायमी कशी राहिल १ खुदायताला पैहाम निगा करीत असतो जेथे सखुनाची पास तेथेच फजल इलाहा, ऐसें सम जावें तरफेनच्या इत्यफाकांत कोणाचें काहीं चाण्णार नाहा व नफेही यातच आहेत हें दूरदेशीनें समजोन इकडील करार बमोजीब कायमी आहे आमेहरबाचीही असारी कोणेही बाबें दिलात शुब येउच नये करनल गाडर वसईकडे आला, त्यास फिल्याची मजबुती पक्की व सरजाम पोक्त फाजा उपराळ्यास जाऊन पोंहोचल्याच होत्या तशात मारगिरी व लढाई सुरू होता किल्लेदार याणें हरामखोरी करून मकाण त्याचे हवाली वेलें आपण निघोन जात असता सरकारची दौड जाऊन दस्तगीर करून आणिला हरामखोराम फैलाबमोजीब सजा होईल लेकीन मकाण मुखालिफाचे कबजात तूर्त गेलें इनशाआलहोताला तरफेनच्या एक दिलीत मुखालिफाची शिफ्त होऊन सर्व खातरया होईल मुजाका नाही इग्रजाकडील बेशो कृष्ण गतार काहीं पलटणें व तोफा व स्वार जमाव सुद्धा खानेशात हगामा करीत होता त्याचे तबीवर गणेशपत बफौज होते दरीविला रावमेहरबान तुकोजीराव होळ कर मजमीयेत त्या जिल्हात आले त्याजकडील काहीं फौज व गणेशपत बेहरे एक होऊन त्याशीं लढाई वेली, तीन प्रहर पावेतों लढाई जमली अखेरीम सरकारचे फौजानीं चालून घेउन पलटणें गारत वेली, तोफा व हत्ती घोडे व बदूफा वगैरे कुल जिन्नस छुट्यास आला चंद्रराव पवार सरदार त्याकडील ठार पडला जातीनिशी व सोमत पहाडात पकून गेला आइदे गणेशपत व होळकराकडील काहीं फौज पेंदार कुल सुरतेकडे ताखताराजी करण्यास रवाना करविलें होळकर मैफौज हुजूर आणविले, जलदच येतील मेहरबान हरीपत हुजुरात

वगैरे फौज सुद्धा कोंकणात गाडराचे मुक्काबिल्यावर आहेत जागा अडचणीची, सबब मैदानात काढून लढाई घ्यावी या तदबिरोत आहेत कोंकण व सुरतेकडे पायबंद असता गाडरा हे मसलत सोडून निघू पावणार नाहीत जनराल कुट जमाव करितो, मुक्काबिल्यास आल्यावर मैदानात आसाहेबापुढे ठरणार नाही बपजलइलाहा नतीजाच पोहोचेल मेहरबान कृष्णराव नारायण यांची रवानगी आसाहेबाकडे वेली फौज रवाना करण्याची तयारी होत आहे, अन्मरीब रवाना होईल येविशींचे मराठब ऐतजात दोस्ता नूर महमदखान व नरसिंगराव कलमी करतील त्यावरून जाहार होईल म्हणोन हैदर अलीखा बहादूर यास पत्रे हिंदवी

ले ३०६ }
[४६४] }

{ श १७०२ माघ शु ८
{ ता ४-२-१७८१

श्री

(छ १० सफर इहिदे माघ शु. १० दशमी)

इम्रज बेइमान काबूतलब बगाला वगैरे हिंदुस्थानात ज्या दौलतीत त्याचा कदम शिरला तेथील अहवाल काय जहाला व इमान देउन सलूख कसा राखतात हे महेशूर आहे दक्षिणेत याच बमोजीब मकर फरेब करीत चालिले खुषकीत टोपीकराची चाल वाईट, सबब यास पोख्त सजा करून खारीज करावे, [ही] सहाह नेक जाणून इम्रजाचे तबीचा नक्षा सरकारात मुकरर जाहला त्या बमोजीब सरकारातून लढाई मुरू आहे भौसले बगाल्याचे सरहदेस जाउन पोहोचले हैदरअलीखान याणो चेनापट्टण तालुका अर्काट वगैरे वूल ममाणे तशरुफात आणिली पक्त चेनापट्टण राहिले तेथे ही महासरा दिलहा नबाब निजामअलीखा बहादूर याच्याही फौजा शिकामोल राजबदरीकडे जाणार चौकडून ताण बसला आहे इम्रज पात्रप्यादे किती दिवस ठरणार ? ईश्वर सत्तेने होईल ते जहुरात येईल सरकारातून आणखीही मातबर फौज बगाल्यात कलकत्याचे सुमारे रवाना करण्याची तर्तूद होत आहे फौजेच्या सरजामाचे तदबिरोविषयी आपल्यास पेशजी लिहीण्यात आले जबाब ताहाल आला नाही सबब इतज्यारी आहे इम्रजाची चाल बादशाहा आदिकरून सर्व दौलतदारास वाईट हे दूरदेशीचे मार्गे समजोन त्याचे तबीचा शकल नमूदात आणावी. आपणाकडेन उत्तर आले की फौज पोख्त बगाल्याकडे आली ऐसे समजावे पितेक जाब-साल बोलण्यास राघो मल्हार यास आपणाकडे पाठविले आहेत सविस्तर बोलतील त्याप्रमाणे तर्तूद व्हावी हा ऐन वरत आहे ऐसा समय आन्दे तदबीर केल्या यावयाचा नाही पत्राचे जाब जलद येऊन पोहोचावे म्हणोन पत्रे हिंदवी

० चेतशिंघ †
१ सरकारचे
१ नानाचे

२

† काशाकर चेतसिंग सुमानसिंग हा चेतसिंगाचा कारभागी अमात्रा या पत्रावरून नानाने इम्रजाविरुद्ध सर्व हिंदी सत्ताधीशास कसे उठविले ते दिसून येते

१ बाबू सुभानसिंग यास नानाचे नावे जास्त लिहिणे कीं तुम्हीं चेत-
शिष यास दूरदेशीने सागून लिहिल्याप्रमाण जलद घडावे म्हणान व यादा-
प्रमाण मजकूर

३

(तीन पत्रे छ १६ मोहोरमसु। इहिदे समानीन)

ले ३०७ }
[४७३]

{ श १७०२ माघ शु १२
{ ता ६—२—१७८१

श्री

छ १२ सफर सन इहिदे समानीन माघ

आसाहेबी खत फरहान-नमत इबलाग ते बसाआलत नेक पोहचून शादमानी जाली इग्रजाची फौज गारद जाली ही खबर पोहचताच चनराल कूट चिनापडनास भारी जमावसुद्धा आला इकडील बदरावर मुखत्यार आहे इग्रजानीं नागपूरचे भोसले यास मिलाफी जाबमाल बोलून मुल्लय (सल्लय ?) करून घेतला मोंगलाकडे तो मातबर फिरगी जाऊन दारमदार जहा लाच आहे कूट मजकूर चिनापडणास आल्यावर मर्मईकर व गाडर यास कोणीही वजेने श्रीमताशीं सल्लख करून तिकडील सरजाम हिकडे घेऊन येणे ऐशीं खते लिहून जहाज रवाना केले म्हणोन चिनापडणाची बातमी आली जनराल मजकूर मोफाविल्याम निघणार खुदाचे फजले कडून त्याची तबी होईल ते जहुरात येईल इग्रज मकरी, काबूतलब त्याचे चालीस वारीफ असा येथून लिहावे ऐसें नाहीं तिकडे सुरत बगाला खाली मयदान रहात आहे तिकडे भारी पायबद बसे ऐसें करावे कृष्णराव नारायण याजबरावर दोन हजार स्वार देऊन इकडे रवाना करावे बाकी मरातिब नूरमहमद खान व नरासिंगराव सागतील त्याजवरून मालूम होईल म्हणोन कलमी केले चुनाचे भोसल स्वराज्याचे शिक्मात तेव्हा मिलाफी सल्लख करून घेतील हे कयासात येत नाहीं थोडक्याच आरश्यात बगाला गारत केल्याच्या खबरा आपणास पोहचताल ऐसें हमशा भोसले सरकारात लिहितात इकडूनही हे शकल जलद नमुदात यावी म्हणोन पत्रे जातात इग्रजाचे तबीचा नक्षा नवाब निजाम अलीखान बहादूर याचे सल्लाहाने ठरला सालगुदस्ता आदवनीचे मझेल्यामुळे नमूद न जाले पुढे बरसातही गुजरली तहाल निघणे होत नाहीं व मिस्तर होलन यास लावून ठेविले सबब सरकारातून त्यास लिहिल्यात येतच आहे हल्लीं आपले खत पाहचल्यावर नवाब मौसुफ यास निकडाने लिहिले आहे इग्रज मकर फरेबी बहुत जाणतात हरएक जागा इतिफाकात जुदाई आणोन आपली गुरवत व रास्ती दाखवून खुषकीचे दौलतीत दखलगिरी

करीत चालिले याच चालीनें तरफेन दिलात शुभ आणतील याचे बयान मुफसल पयहम आ साहेबास कलमी करण्यात आले, व आसाहेबर्हा खयास खूब वार्काफ आहेत खुल्स दुनगार्चे अलमात जितक्या तक्क्याच्या शकला आहेत त्या तरफेन दाखवून हर तदबिरीनें निफाक पाडाव-यासि कसूर करणार नाहीत लेकीन सरकारात जे गोष्ट करारांत आली तेच पक्की व मजूर आहे तरफेन व इतिफाकात कोणाचें काहीं चालणार नाही, हे दूदेशीनें समजोन इकडील करार बमोजबा कायमी आहे आमेहरबानाचाही असावी कोणेहा बाबे दिकत व शुभ येऊ नये फीलहाल राव मेहरबान तुकोजीराव होळकर व गणेशपत बेहेरे एक होऊन केसो कृष्ण दातार खानदेशात इम्रजी स्वार पलटणे व जमावसुद्धा हगामा करीत होता, त्याची खूब तबी केला इम्रजी पलटणे कापून काढली चदराव पवार सरदार यांजकडील ठार पडला खासा केसोपत पळोन गेला गणेशपत बेहेरे व होळकरांकडील काहीं फौज सुरतेकडे ताख्त-ताराजी करण्याम खाना जाले दोस्तदार ही बमयफौज कोवणात गाडराचे मुकाबिल्यास आहों राव मेहरबान तुकोजीराव होळकरही फौजसुद्धा येऊन पावले, जागा अडचणाची सबब मयदानात काढून लढाई घ्यावी, ह्या तदबिरात आहों खुदाचे फजलेकडून होईल तें जहुरांत येईल वरनेल कूट जमाव वरून मुकाबिल्यास आलियावर आ साहबापुढें ठरणार नाही खूब नतीजा पोहचेल मेहेरबान कृष्णराव नारायण यांची खानगा आसाहेबाकडे जहाली आहे फौजेची तयारी होत आहे अनकराब येऊन पोहचेल येविशींचे मरातीब आयतेजाद दोस्ता नूरमहमदखान व नरसिंगराव कलमा करतील त्याजवरून वाजे होईल म्हणोन हैदरअलीखान यास हरीपत तात्याचें पत्र

ले ३०८
[१७६]

श १७०२ माघ वा ३
ता ११ २ १७८१

श्री

(छ २० सफर माघ इहिदे समानीन)

आ साहेबी खत-फरहत नमत इबलाग केले तें बसाअत नेक पोहोचून शादमानी हांसील जाली त्यात कलमी केल की, बिल्फैल जनरल कूट भारी जमावानिशीं चिनापट्टणा-हून गाहेर निघाले आहेत आह्मीही त्याचे तबचे पैरवींत असो खुदाचे फजलेकडून चदरो-बात जे होईल तें जहुरांत येईल भौंसले यांणीं दगात्याकडाल मोहीम करण्याचा करार असता कूट मजकूर इकडे येतो, बख्ती भौंसलें यांसि काहीं देणेंघेणें वरून आला याकारतां भौंसले निकडे मोहीम करात नाहीत निजाम अश्रीखान करारा प्रमाणें सिकाकोल राज-बदाराकडे न जातां फिरगियाकडील मातबर वकिलास आपणांपाशीं टेवून फिरगियाचा व आपला दारमदार मखर्फी वरून घेऊन आपले मारफतीनें श्रीमतांकडील सलुखाचा वरून देतो ऐसें सांगतात, म्हणून तेथून फिरगियाकडील वकील चिनापट्टणास लिहून पाठवीत आहे त्याजवरून जनरल कूट मजकुरानें भौंगलाचा व श्रीमतांचा सल्ला जैशी त्यांची खातर

असेल त्या प्रमाणें करून घेऊन तमाम फौज तिकडे बोलावून, एक तरफ लडाई पाडावी असें त्याणीं मोफरार केलें आहे त्यास आपले कायममिजाजावर नजर देऊन कागदप्रमाणें इकडून अमलात येत आहे आपणाकडोनही अमलात येईल करारास जिनहार कसूर येण र नाहा हें यकीन आहे जानो बैन जुदागी नाहा याजकरिता इकडाल कैफियत कलमा केली अमे कृष्णराव नारायण यास दोन हजार स्वारानिशीं जल्द खाना कराव फराशिसाची सत्ता-वीस जहाजें मोरसास बदरास येऊन येथूनही निघालियाची खबर आली आपणास मालूम व्हावें याजकरिता कलमी केलें असे म्हणोन आ साहेबानीं मुसल मरकूम केलें तें जाहार जालें चुनाचे भोंसले बगाल्यात जाऊन इग्रजाचे सरहद्देवर पोहचले तेथून इकडे पैदरपै पत्रें पाठवितात कीं, इग्रजाचे मुलखात ताखत ताराजा केल्याचें वर्तमान जल्दानेंच येऊन पोहचेल, ऐसें लिहतात याजकरिता काहा देणें घेणें करून इग्रजाशीं सलुख करून घेतील ऐसें क्यासात येत नाहीं आलीकडे यानीं ताखत ताराजी केली ऐसा खबरही आहे लाकीन भोंसले याज-कडान पत्रें आला नाहीं तीं आलियावर आ साहेबास इतला केला जाईल नबाब निजाम अल्लाखान बहादूर याचे सल्लाहानें इग्रजाचे तबीचा नक्षा ठहरला, ऐसें असता मिस्तरास लावून ठेविले आणि मसलतीस नमूद ताहाल होत नाहीं येविशीं सरकारातून नबाब मौसुफ यास लिहिलें होतें त्याचे उत्तर आले कीं, इग्रजाचा वकील आसल्यास काय मुजाका ? दौलत आहे तेथें वकाल असतच आहेत लाकीन राव पडित प्रधान यासि करार केला त्यांत कसूर सरेंमो यावयाचा नाहीं त्यास इकडूनही त्याजकडे बरचेवर लिहिलें जात कीं, करारा-प्रमाणें सिकाकोलीकडे जल्दीनें नमूद व्हावें जनराल कूट याणें मोंगलाचा व श्रीमतांचा सल्लाह करून घ्यावा याजप्रमाणें मोकरार केलें आहे म्हणोन आ साहेबीं कलमी केलें त्यास इग्रज जात हरामजादी व काबूकार व मकरफरेब फार जाणतात हरएक जागा इतिफाकात निफाक पाडोन तरफेन दिलात शुभ पाडतील याचा बयान मुफसल पेशजीं आ साहेबास लिहिण्यांत आलाच आहे दर्रीवला याणीं चाल याच बमोजिब धरिली आहे परतु सरका-रातून जे गोष्ट करारात आली तेच मजूर ये बाबे आपणास खातर जमा पक्का आहेच आणि असों घावी फराशिसाचीं सत्तावीस जहाजें मोरसाहून निघालीं तेव्हा लौकरच येतील ते आलियांन इग्रजाची तबी बवाकई अमलात येईल मेहेरबान कृष्णराव नारायण याची बमय फौज ख नगी करण्याची ढील नाहीं लाकीन कित्येक मरातीब मसलतीचे आ साहेबाशीं बोलावयाचे आहेत याजकरिता येत जात दोस्तां नूरमहमदख न याणीं अंगर नर-सिंगराव याणीं हमराहा कृष्णराव नारायण याचें आलें पाहिजे ये बाबे आ साहेबास इतला केला आहे, त्याचे जबाबाचा ईतजारी आहे जाब लौकर यावा बमय-रौज येऊन पोहचतील याजप्रमाणें नानाचे नावें हैदरअल्लाखान यास पत्र

ले ३०९ }
[२८२] }

{ श १७०२ फाल्गुन शु ३
ता २५ २ १७८१

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि बाईऋडे +महालाची वहिवाट चालत आहे त्याप्रमाणे त्याची त्याजकडे चालून कर्जदाराकडे महाल आहेत तो ऐवज सरकारात घ्यावा असे असल्यास उत्तम आहे राजश्री तुकोजाबावाकडे ऐवज घ्यावा तरि त्याचा खर्च मात्र समजाविताल तूर्त मसळतीचा अर्थ तर ध्यानातच आहे त्याजकडे सरदेशमुखीबद्दल ऐवज येणे त्याऐवजीं सरकारात घ्यावा असे असल्यास पाटीलबावांशीं बोलून बाईस लिहून पाठवून बाईनीं ऐवज सरकारात घ्यावा याप्रमाणे निश्चयात आणावयास येईल सुचली विनती लिहिली आहे आज्ञा येईल त्याप्रमाणे वर्तणूक होईल म्हणोन लिहिलें तें कळलें त्यास सरदेशमुखीचा ऐवज सरकारचा त्याजकडे वाजवीं येणे आहे त्या पक्षां तुम्ही पाटीलबावांशीं बोलून बाईस लिहून पाठवून सरकारच्या ऐवजाचा फडशा लवकर करून घ्यावा ऐवज फार येणे आहे सरकारात येईलसे करावे रा छ १ रविलावल हे विनती

ले ३१० }
[२३१] }

{ श १७०२ फाल्गुन शु ५
ता २८ २ १७८१

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरि तुम्ही छ ४ रविलावलचें पत्र पाठविलें तें पावलें राजश्री पाटीलबोवा दरवूच खामखेड नजीक भेलसें पाच कोस येथें गेले इंग्रज सिप्रीपासून सुरजे पावतीं ठाणीं बसवीत आले तों अबाजी इंगळे व सदाशिव मल्हार यांच्या त्यांच्या लढाया होत आहेत तुम्क स्वारापुढें वाढोन आले होते त्यावर लढाई करून काहीं मारले, काहीं पळाले, दोन चार धरून आणिले तों पाटीलबावा आल्याचें वर्तमान ऐकून पुढें याक्याचें महकूक होऊन सुरजेजवळ मुक्काम केला राणेखानभाई पुढें फौज घेऊन गेले खेची राजगडबालेही आले फौजा जाऊन पोहोचल्या रस्त बाहेरील बंद केली सिप्रीपासून ठाणीं बसवीत इंग्रज आले तीं ठाणीं चदेरीकर राजे याणें उठवलीं ते पाटीलबोवास येऊन सामील होणार इंग्रजाचा सदर्भ आला आहे कीं, आम्हास मघारे जाऊ द्या म्हणतात, असें लिहिण्यात आलें आहे पत्रें लिहिलें येईल तेव्हा लिहून पाठवू आपल्या कडील वर्तमान इंग्रजाचें येत नाही

+ बाई होळकर=अहल्याबाई

† ज्याने महादजीस पाणीपत येथून पकून येत असता आपल्या पखालीच्या बैलावर बसवून दक्षिणेत आणिले त्यास महादजी भावाप्रमाणें लेखी व म्हणूनच त्यास 'भाई' असें म्हटलें आहे मागेंही बरेच पत्रात 'भाई' असें म्हटलें आहे ते यांसच

म्हणोन तेथें बापूजी रघुनाथ ठेविले आहेत त्यापाशां म्हणत होते परभारें त्यांस वर्तमान गाडर्ड बोरघाट चटोन वरता आला हें कळलें म्हणून पुसत होते, म्हणोन लिहिलें, तें कळलें त्यास पाटीलबावा भेलशा नजीक जाउन पोहोंच रे, उत्तम जाहले इगळे व वक्षीची तुरक स्वाराची लढाई जाहली त्यात जे तुरक स्वार सापडले त्याची जबानी इग्रजाचें लष्करचें वर्तमान सविस्तर पुसून लिहून घेउन पाटवाब्या व इग्रजाबरोबर सामान खरेंखुरें किती आहे हाही शोध घेउन लिहून पाठवावें, व खेची राजगडवाले याची व आपली मिळोन सारी फौज आपले मिळोन किता हें सविस्तर लिहून पाठवावें बाहेराल रसद बद केली याप्रमाणेच चौतर्फी बर्दा चागला केल्याने आयास येताल ऋदेरावाल्याने कोणकोणता ठाणीं उठविलीं ? पाटालबोत्रास कधीं येउन भेटणार ? त्यापाशां जमाव किता आहे ? हें लिहून पाठवावें माघार जाऊ या म्हणोन इग्रजाचा सदर्म आला आहे . त्यास ते दगाबाज आहेत, त्याचें कदापि ऐकू नये सदर्म लावून फौज चोहोक्ड गेली म्हणजे मग ता चाल करतील आयते मैदानात सापडले आहेत पारपत्यच होय तें करावे गाडर बोरघाट वर चढून आल्याचें वर्तमान इकडील सविस्तर पूर्वी लिहून पाठविलेंच आहे रा छ २१ रविलोवल हे त्रिनती *

ले ३११ }
[२०९] }

{ श १७०२ फाल्गुन शु १२
{ ता ७-३-१७८०

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशी

त्रिनती उपरि प्रस्तुत इकडील वर्तमान तर छ ३ रबिलाखरी खोपलीहून चार पलटणे तोफा वगेरे सरजाम घेउन मजबुदीनें एनवेलास रस्त आणावयाकरिता रात्रीस कूच करून जाऊ लागलीं, तों राजश्री परशरामपत भाऊ याची बातमी होतीच, याणींही रात्रीसच त्यासीं जाउन गाठ घातली निवड करून लढाई लागली तों पढारी लागूनच होत शें दीडशें माणूस ठार व दोनश पावेतो जखमी इग्रजाकडील वेलें तीन चारशे बडुका व दाहा बारा उट व छक्के दारू गोळ्याचे व डेरे राहुट्या व चार साडे चार हजार बैल त्यावर काहीं जिनसी व काहीं रिताडाचे याप्रमाणे पाडाव आणिले उजडतान्च मुक्काम त्याचा बारवईवर अडचणीच्या जाग्यात जाला त्यावर दुसरे दिवशीं रात्रीस कूच करून जाऊ लागला तो त्याणीं गाठ घातली शें पन्नास त्याकडील माणूस मारल व हजार बैल पाडाव आणला इकडून बाणांचा मारगिरी केली त्याणें त्या कडाल दारूचे छक्के होते त्यास आग लागून त्याकडील माणस पार जळालीं राीसच पळून एनवेलसि गेले बराबर दीड दोन हजार पावेतो बैल राहिला तो बराबरच नेला त्याजवर जरब बसून नाश पार जाला याकरिता मुबईकडाल पलटणे घेउन मजबुदाने तिकडून येतील व घाटावर एक तोंडी लढाई निम्न ताफा घेउन जाऊन मारगिरी करावी तेही करितात घाटावर बातन्या बाधून अडचणीत

* या पत्रातील इकीकत इग्रजी प्रथात आढळत नाही

राहिले आहेत पुढे वाहून येत नाहीत तेव्हा कामही मातबर होत नाही यावरिता राजश्री तुकोजी होळकरही फौज-द्धा कोठव्या घाटाने कोंकणात गेले भाऊ व हे एक होऊन तिवडून रस्त घेऊन येतील त्यावर निवड करताल राजश्री पाटील बाबास पत्र लिहिले आहे तें प्रविष्ट करावें सा छ १० रविलाखर हे विनती

ले ३१२ }
[२८६]

{श १७०२ फाल्गुन व ६
{ता १५—२—१७८९

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरि तुम्हा छ २८ सफरचीं उज्जनीचे मुक्कामचीं पत्रे पाठविलीं तीं पावलीं राजश्री शिवाजा विठ्ठल याच्या गळीं हिटस्थानची मसलत घालून सुरतेकडे यावें, अथवा शिवाजाचे पलटणाचे तरी पारपत्य लौकर व्हावें दिवस थोडे राहिले व मोठा मनसुबा तूर्त होत नाही, या दोहोतून तरी एक लौकर घडावा, याप्रमाणें लिहिलें होतें हें राजश्री पाटीलबाबांनीं ऐकून उत्तर केले कीं, मसलत चागली लिहिली आहे परंतु इगळे जाऊन इज्जाशा भिडले असता इज्जानीं सिप्री घेऊन पुढे चाल घाली भूपालकरांनीं त्याशीं राजकारण लाविलें कीं तान लाख रुपये देऊन भेल्से घेऊन देणें आम्ही मागें वृच केले म्हणजे इज्जत पुढे घेऊन भेल्शास लागेल भूपालकर सामील होईल भेल्से देऊन अगदीं माळवा हाता खाली घालून ब्रह्माणपुरास ठेप देताल यास्तव आम्हासच इज्जाचे पारपत्यास गेले पाहिजे याचें पारपत्य वरून देशास येतो दक्कूच इज्जावर चालले सुज्या-वलपुरापुढे नऊ कोसावर मुक्काम गेल्याचें वर्तमान आलें त्यापुढे फौज घेऊन भाई गेल्याचें वर्तमानही आलें आम्ही होतो तेव्हाच भाई बोलत होते कीं, सुजापलपुरापासून पुढे जाऊ गेले असतील लष्करात होतो तेथे शरीर प्रकृत नीट नाही, यावरिता राजश्री सदाशिवपत दार्जीचे भाचे बापूजी रघुनाथ व गगाजीस लष्करात ठेवून उज्जनीस आलों काशिदाच्या जोड्या तेथे ठेविल्या आहेत वर्तमान लिहिण्यात येईल पाटीलबाबाची डाक लष्करापासून येथपावेतो आहे येथून पुण्यापावेतो सरकारची डाक आहे पत्रें येतील राजश्री शिवाजी विठ्ठल व बळवतराव धोंडदेव व पवार पाटीलबाबास सामील झाले म्हणून लिहिलें तें कळलें त्यास सिप्री कडील पलटणें पुढें न येता उगचि तेथे राहिलीं होती असें समजोन सुरतेकडील विचार लिहिला होता हल्लीं पलटणेंच पुढें आलीं तेव्हा खुद्द राजश्री पाटीलबाबाच इज्जावर गेले, त्यापक्षां भूपालकराचें राजकारण इज्जाशीं होऊ पावणार नाही आता त्या पलटणाचें पारपत्य करावें हाच मनसुबा चागला पाटीलबाबाच गेले तेव्हा जथ चागला पडून पारपत्य करतील यात गुता नाही प्रकृत नीट नाही म्हणून उज्जनीस आलेत, उत्तम केलेंत औषध घेऊन लवकर बरे व्हावें बापूजी रघुनाथ लष्करात ठाविले त्यानीं वर्तमान वरचेवर लिहून पाठवीत जावें शिवाजी विठ्ठल वगैरे पाटीलबाबास सामील झाले, उत्तम झालें सा छ १९ रविलावल हे विनती

ले ३१३ }
[२७७] }

{ श १७०२ फाल्गुन व १०
{ ता १९-३-१७८१

श्री

राजश्री याविराजित राजमान्य राजश्री नारोपत स्वामिंचे सेवेशीं
पोष्य बाळाजी जनार्दन साष्टांग नमस्कार विनता उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय
कुशल लिहित जावें । विशेष राजश्री खडेरार पवार राजश्री महादजा हिंदे याजकडे गेले
आहेत म्हणोन ऐकिल्यात आले, ऐशियास इकडे सरकार चाफरी भगवयाचे दिवस, त्याचें
पथक इकडे आहे, यास्तव मशारानिले आले पाहिजेत तरि तुम्हीं पाटीलबावास लिहून पाठवून
पवार तेथून निघून लवकर येत तें करावे ॥ छ २३ रविलावल बहुत काय लिहिणें लोभ
असो यावा हे विनती

ले ३१४ }
[४७४] }

{ श १७०२ फाल्गुन व १३
{ ता २२-३-१७८१

श्री

छ २६ रविलोवल शिमगा हिंदे समानीन पत्र रवाना जालें
गाडर जमावासुद्धा घाटावर येउन अडचणीचे जागा मुक्काम करून आहे मेहेरबान
हरीपडत व तुकोजीराव होळकर सामान सरजामसुद्धा त्याचे मुफाबल्यास आहेत मुनवातिर
लढाया अमलात येतात मेहेरबान परशरामपडत यास बमयफौज रस्त बद करून पायबद
द्यावयाकरिता घाटाखालें कोंकणात रवाना केले शिपरी कोल्हारावर इग्रजा पलटणें आलीं,
त्याचे तबीकरिता रावमेहेरबान महादजीराव हिंदे त्या रुखें चालून गेले हें आसाहेबास
पेषजी कलमी करप्यान आलच आहे दराविला परशराम पडत याणीं इग्रजी पलटणें पन-
वेलीहून रसद घेउन येत होती त्याजवर फौज पाठविली त्या फौजेनें पलटणाशीं गाठ
घालून दोन तीनशें लोक इग्रजी कत्तल केले एक निशाण व तीनसे बडुसा व शंभर बैल
बाबत व दोनशें बैल गळा ऐसे लुटून आणिलें तिकडील तोफाचे गोळ्यान परशराम पडत
याजकडीलही घोडी व लोक ठार व जखमी जाले ते रोजीं पलटणास पुढें जावयाची फुर-
सत न सापडली सबब अडचणीची जागा व झाडीचे आसरियानें मुक्काम करून राहिलीं.
परशरामपडत खोपलाचें रुखें होते, त्याणीं दुसरे दिवशीं कुल् सरजामसुद्धा त्या पलटावर
येउन इलगार केला तेव्हा पलटणें फौजेच्या मुफाबिल्यास ठरून सता झाडींत पसम
झालीं व गाडर याकडून कुमक येउन रात्रीं गलबठ न करता पलटणें झाडोंनून निघोन गेलीं
अडचण व झाडीचा आमरा नसता तर गारतच केलीं अमतीं गाडर जमावासुद्धा
घाटावर मुक्काम करून आहे त्यास हरापत व होळकर याणीं छ २४ रविशोवलीं
तलाब्यास जाउन त्याचे जमावावर तोफा लागू केल्या व बाणाचीही मारगिरी बेतव्हा
केली, ते वस्तीं तिकडोन इग्रजी लोक चालून आले, त्यास हरिपत व होळकर याणीं गाड-
रवर स्वार पायउतारा करून दृटवून माघारें घातले खुलश गाडर यास दुतर्फा फौजेचा ताण

च शह बसला, सबब अदेशात आहे पुढें यावयाची ताकद होत नाही महादजीराव शिंदे यांजकडून बातमी आली की, कुमक नामें सरदार इम्रजी पलटणासहित शिराजे नजरीक दोहों कोसावर मुकाम करून होता तेव्हा त्याशीं मुकाबील होऊन ताफाचा व बाणाची मारगिरी केली इम्रज लढाईचा ताब आणू न सक्ता हद्दून शहरचे आश्रयास गेले आर्जीमबब आम्हीही ताकुबावर जाऊन व लगट करून न्यहायत आजिज व वतग केलें या प्रमाणें शिंदे याचें पत्र आलें त्यावर दोन दिवस चौगिर्दा फौज उभी करून तोफाची व बाणाची मार गिरी करून तग केलें त्यावर दुसरे दिवशीं आखारष इम्रज बोहिम्मत होऊन दुसरा इलाज न पाहता चदरेसचे रुखें फरारी जाले ते वख्ती महादजीराव शिंदे याणीं त्याचा पाठलाग करोन इम्रजी लोक दोन तीनशें तहतग केले, व बाहार बुनगा लुटान घेतलीं त्या लढा ईत शिंध्याकडील एकदोन सरदार व घोडा व काहीं लोक कामास आले आईदा फौजेचे पलटणाशीं लढाई होत जात आहे बहुत करून पलटणें गारत होतील ऐसे क्रियासात थेंत याबमोजीब सरसरी सरकारचे कारकुनाकडून लढाईतच पत्र लिहून बातमी आली मुफसल मागाहून वर्तमान आल्यावर लिहिलें जाईल म्हणोन हेदर अलीखा बहादूर यास नानाचे नावें हिंदवी पत्र

ले ३१५ }
[२७२] }

{ श १७०३ चैत्र शु १
{ ता २५ ३ १७८१

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे शेषेशीं

विनती उपरि गाडराची लढाई सुरू झाली याउपर वर्तमानें वरचेवर येत जाऊन आम्हास कळवीत जावें असें रा० पालीलबाबा वोल्ले म्हणून लिहिलें त्यास जें वर्तमान होत गेलें तें लिहीत गेलों पुढेंही वरचेवर लिहून पाठवीत जाऊ प्रस्तुत गाडर सव्वा महिना बोरघाटावर येऊन जाहला अर्धा सरजाम खाली ठेविला आहे अर्धा वरता आहे अड चणीची जागा धरून बतेच्या बाधोन तोफा ठेऊन राहिला आहे रा० हरिपत व दौळकर पचवीस तीस हजार फौजेनिशा कारल्यानजीक आहेत नित्य तोफा घेऊन जाऊन लढाई होत असत्ये कोंकणातून पिछाडीवर रा० पार्शरामपत भाऊ बारा हजार फौजेनिशीं आहेत तेही खालील पलटणावर निवड बरीच करतात परंतु अद्याप घाट सोडून पुढें येत नाही या पुढें वर्तमान होईल तें लिहून पाठऊ

सरकारचा ऐवज रा० पाटालबावाकडे येणें याचें उत्तर पूर्वी लिहून पाठविलें आहे रा० राघोपत गुरुजी तेथें आहेत सरकारचा ऐवज मिती होतो तें रुजवातीनें याद करावी म्हणोन लिहिलें त्यास रुजवातीनें याद करतां, परंतु याची एखादी वरात केल्यास फलाणे मुदतीस देऊ अशी काहीं तोड पडावयाजोगी असल्यास लिहून पाठवावें मसल्लीवर रा० पाटीलबावा गेले असता लिहू नये परंतु सरकारात लाचारी व वरातही करावयास कोठें जागा राहिली नाही याकरितां लिहिलें आहे

रा० पाटीलबावाच पत्र पाठविलें तें पावलें त्याचें उत्तर पाठविलें आहे तें प्रविष्ट करावें खाना छ १९ रविलोवल हे विनति

ले ३१६ }
[३१५] }

{ शके १७०३ चेत्र शु ५
{ ता २९-३-१७८१

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि राजश्री पाटालबावा व पौज एकत्र होउन इग्रजाचे भोंवते एक दिवस फिरून तीन कोसावर मुक्काम आहे तेथे आले दुसरे दिवशीं तोफा तयार करून घेउन गेले तों इग्रज भेलशाच्या सुमारे दोन कोस आले होते ते माघारे सुरजे जवळ जाऊन पुढें पाव कोसावर बतेच्या बाधोन तोफा ठेवून मारगिरी करतात पाटालबावा बरोबर दोन तोफा लष्कराच्या आहेत त्याचे गोळे इग्रजाच्या मुक्कामा पावेतो जातात परंतु त्याणीं काम व्हावें असें नाहीं यास्तव भेलशाहून दोन तोफा भारा आणावयास पाठविले आहेत ते आल्यावर निकड करणार इग्रजाचा जोर भारी पडावासा नाहीं इग्रज सुरजेजवळ आला येणें करून पोटाची बेगमी आहे लष्करा बाहेर त्या कडाल कोणी येऊ पावत नाहीं पाटीलबावाजवळ फौज पेंढार सुद्धा वीस हजार आहे निकड केल्यास लैकरच कार्य व्हावेंसें आहे म्हणून लिहिलें कळलें त्यास इग्रज मैदानात आले आहेत त्यावर पाटीबावाही खूप फौजे सुद्धा गेले आहेत जथही बरा पडत चालला आहे तेव्हा निकड करून पारपत्य करतील ही खातरजमाच आहे भेलशाच्या तोफा येऊन पोहाचल्याच असतील भोंवतालची बंदी इग्रजाच्या पक्की करून भूल करून मग निकड केल्यास काम चागले होईल युद्धाचे कार्यास पाटीलबावा दीक्षित, येथून ल्याहावेंसें नाहीं भूपालकर फौज पाठवितो म्हणून पत्रें पाठवितात, अद्याप त्याकडील कोणी आले नाहीं म्हणोन लिहिलें त्यास भूपालकर याचा विश्वास धरू नये खासा अथवा फौज पाठविली तथापि सावधता असावी भूपालकराचीं पत्रे येथें आलीं होतीं कीं वकील पाठवितो त्याचें उत्तर पाठविलें कीं, इग्रजाचे पारपत्यास तुम्हीं जाऊन राजश्री पाटालबावांस सामाल व्हावें व वकील इतबारी पाठवून द्यावा हें वर्तमान तुम्हास कळावें म्हणोन लिहिलें आहे खाना छ २३ रविलावल हे विनती

ले ३१८ }
[२१८] }

{ ता २०-४-१७८१

॥ श्री ॥

राजश्री पाटीलबावा गोसावी यासि

आशीरवाद विनति उपरि पनबलाहून पाच पलटण गाडराकडे बोरघाटास येत होतीं त्यावर राजश्री तुकाजी होळकर व राजश्री परशरामपत भाऊ यांनीं निकडानें लढाई

करून इग्रजाकडील नाश फार केला हें पूर्वी सविस्तर लिहिलेंच आहे त्यावरून कळलें असेल घाटावरूनही राजश्री हरिपतानीं तोफा त्याच्या बतेच्यानजीक नेऊन मारगिरी इग्रजावर फार केली, व त्यानींहा मारगिरी भारी केली छ २३ रोज मजदुरीं रात्रीस गाडर आपले सर-जामासुद्धा घाबरा होऊन घाटा खालीं उतरला तें वर्तमान हरिपतास कळताच फौजसुद्धा घाटावर जाऊन वरून तोफाची व बाणाची मारगिरी केली त्यावर दुसरे दिवशीं समाकून गाडरानें वृच करून जाऊ लागला, तो होळकर व परशरामपत फौजसुद्धा तिकडून आडवे होऊन इग्रजावर निकड केला, व हरिपतही फौजसुद्धा व दोन तान तोफा घेऊन घाटा-खालीं उतरून पाठीमागून निकड केली हजारो गोळ्यांचे छकडे व गाड्या व डेरे राहुच्या वगैरे पाडाव आणले लढाई दुतर्फाही चालली आहे म्हणोन पत्रें आलें मागाहून होईल तें लिहून पाठवू आपल्याकडाल वर्तमान सविस्तर वरचेवर लिहून पाठवीत जावें ग्वालेरी सिमथरकर गुजरानीं घेऊन आणणाकडे पत्रें पाठवीत म्हणोन वर्तमान ऐकिलें त्यावरून सताष जाहला परंतु आपलें पत्र सविस्तर वर्तमान लिहून आलें नाहीं या दिवसात इग्रजाकडील ग्वालेर आली ही मोठी गोष्ट लौकिकाम व मसलतीस चागली जाहली प्रस्तुत इग्रज कोठें आहे वगैरे सविस्तर वर्तमान लिहून पाठवावें इग्रजावर फौजाची निकड बसून लढाई होत आहे घाबरा जाला आहे सा छ २५ साकर बहुत काय लिहिणें लोभ असों दीजे हे विनती

ले ३१९ }
[२४७] }

{ ता २०-४-१७८९

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरी तुम्ही छ ११ रविलाखरचें पत्र पाठविलें तें पावलें गगाजी रामजी पाटील बाबाजवळ सडे स्वारींत आहे त्याचे पत्र छ ५ त रवेच आलें तेंच बाजिनस पाठविलें आहे त्यात फौज जमा होऊन इग्रजास घेरा घातून आहेत व ग्वालेरचें वर्तमान लिहिलें आहे, विदित होईल, म्हणून लिहिलें तें कळलें, व गगाजीचें पत्र पाहिलें फौज जमा होऊन इग्रजावर नित्य लढाई होते, फार उत्तम आहे पुढें इग्रज कोणाकडे राख घरतो व पाटील बाबा तर्दुद काय करतात हें लिहून कळवावे ग्वालेरचा किल्ला घेतला म्हणून लिहिल आहे त्यास ही गोष्ट मोठीच झाली ग्वालेर सरकारात आली येणें करून इग्रजाचा थारा मातबर मोडला व मनुष्यासही उपयोग पडला पुढें होईल तें वरचेवर शोध चागला करून लिहून पाठवीत जावें इकडील वर्तमान राजश्री पाटील बाबास लिहून पत्र पाठविलें आहे हें प्रविष्ट करावें, त्या पत्रावरून तुम्हासही सविस्तर मजकूर कळेल इग्रजा घाबरा होऊन माघारा जात आहे इकडील फौजाची निकड बसली आहे पुढें होईल तें लिहून पाठवू सा छ २५ साखर हे विनति

ले ३१९ }
[१२२] }

{ ता २६-४-१७८१

श्री

पो छ १ जमादिलोबल सन इहिदे समानीन वैशाख शुद्ध ३ गुरुवासर

श्रीमंत महाराज राजश्री रावसाहेब † स्वामाचे सेवेशीं- विनती सवक हरी बल्लळ कृता-
नेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना येथील वर्तमान ता २९ रबिलावर पावेतो स्वामीचे
कृपावलोकनें यथास्थित असे विशेष स्वामींनीं छ २५ रा लावरचे आज्ञापत्र स्वहस्ताक्षर कृपा
करून सादर केले तें छ २७ मिनटूस पावोन परम सतोष जाला इग्रज घाट उतरोन गेला.
तुम्हीही त्याचे पिछावर गेला उभयता सरदार आहेत चहुवडून येकदाच एलगार करून
इग्रज बुडवून टाकणें म्हणून आज्ञा ऐशास इग्रज घाटमाथा खडाळ्यावर होता त्यास
राजश्री परशरामपत व तुकोर्जा होळकर यास फौज सुद्धा घाटाखालीं अगोदर खाना केले
होते याणीं त्याची रस्त मना केली होती यामुळे त्याचे लष्करात महागई जाली व आम्ही
खडकाळ्याचे मुक्कामींहुन एका दो रोजात ला [क ?] व पास येऊन तोफा सुरू करून मार
गिरी करीत होतो महागईमुळे त्यानीं घाटमाथाहुन कूच करून खालीं उतरून खाला
पुरास इग्रज आला आम्ही छ २५ रालावरी घाटाखालीं उतरून रात्रीचे त्याचे लष्कराचे
पाऊण कोसाचे तफावतीन उभे होतो त्यास त्याणीं ते दिवशीं प्रहररात्र रहाता कूच करून
चालिला तेव्हा आम्ही फौजसुद्धा निकड करून झुजाचें तोंड लाविलें सरकारचे सरदार व लाक
व गाडदी व हशमा लोकांनीं स्वामिसेवा एकनिष्ठता महाराजाचे चरणाचें चिंतन करून भ्रमे
जाचा जगी मार होत असता खातरसे न आणिता लढाई सुरू करून मोठ्या तारफेनें बेन्या-
हत [बेनियाहत ?] मर्दुमी करून युद्ध केले इजेस जरब चागली दिली त्याजवर छ २८
रालावरी खालापुलापुढें चौक आहे त्या मुक्कामींहुन त्याणीं कूच केले त्यास आम्ही प्रहर
रात्रीम पहाटेचे तयार होऊन त्याचे पिछावर आलों व उभयता सरदा ही आले तोफाची
मारगिरी त्याजवर केली, व लोकांनीं व सरदारांनीं काल निकड करून जुजाचें तोंड लाविल
सर्वांनीं स्वामिसेवा जीवाभ्य श्रमें करितात इग्रजाचे माणूस फार जाया जाहले गाडर
इभेज याणीं हिंदुस्थानात जागा जागा लढ्या केल्या त्याच तौरानें इकडे मर्दुमी दाखवा
व्यास आला त्यास स्वामी प्रणपवान् सरकारात सरदार व लोक वीर भारथी आहेत, याणीं
मोठे मोठे मनसुबे करून शत्रू पादाक्रांत केले असता या टोपकराचा मजकुर काय ? स्वामींच्या
तेजप्रतापें याचा गर्व परिहार जाहला याचें पुरतें पारपत्य स्वामाच्या आज्ञेप्रमाणे करावें
हाच आमचा सर्वांचा सेवाधर्म, तदनुरूपच घावदाव पाहून लगट करीतच आहों दारूचें
बळ फार, लढवई चागला, म्हणूनच मर्दुमी करून मुक्कामास जातो इग्रज पनवेलीस जाऊन
पोहोचला आम्ही दो तिही कोसाचे अतन्यानें आहों कालचे लढाईत एक तोफ इग्रजांची
पाडाव जाली व बंदुखा आल्या दारू मार्गाने लोकास फार सापडली पढान्यानीं बैल
आणिले, त्याच माणूस फार जाया जालें सर्व गोष्टी स्वामींचे पुण्यप्रतापाच्या आहेत,
सेवेशा श्रुत होग हे विज्ञापना

† सवाई माधवराव

ले ३२० }
[२४४] }

{ ता २८-४ १७८९

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि गाडराचें थैलीपत्र आम्हास आलें होतें त्याचा मजकूर व त्याचें उत्तर लिहिलें तो मजकूर राजश्री पाटीलबावास कळावयाकरिता पत्र लिहून पाठविलें होतें त्यावर दुसरें पत्र जाहजाचा सरदार पातशाई इग्रजाकडील याचे थैलीपत्र आलें होतें त्याचा मजकूर व उत्तर लिहिलें त्याचा मजकूरही लिहून पाठविला होता त्यास पाटीलबावाच्या पत्राचीं उत्तरे आलीं त्यात गाडराचे पत्राचा मजकूर लिहिला तो कळणें हें उत्तर आलें नाहीं, आणि मागाहून जाहजाचे सरदाराचा मजकूर लिहिला त्याचें उत्तर आलें आहे तेव्हा गाडराचे मजकुराचें पत्र पावलें कीं न पावलें हें काहीं समजले नाहीं, यास्तव शोध करून लिहून पाठवावें, व श्रमितास आरोग्य जाहल्याचें पत्र पूर्वीं पाठविलें तेंही पावलेंच* असेल रा छ ३ जमादिलावल हे विनती

ले ३२१ }
[३०८] }

{ ता ३०-४-१७८९

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि येथून तुम्हें स पेशजी लिहिलें होतें कीं, तूर्त गोहोदकराशीं बिघडून नये त्यास ममतेत घेऊन इग्रजाचे मसलतीस हमवार करून व आणखी चार राजेरजवाडे अनकूळ करून घेऊन यमुना उतरून पाटीलबावांनीं अतरवेदींत हगामा सुरू करावा, पुढें पाहिजे तसें करावयास येईल, म्हणून लिहिलें होतें त्याचें उत्तर पाडुरगपत यागीं लिहिलें कीं, प्रसर्गाचें वर्तमान तर वरचेवर विनविलच आहे यदा यमुनेस उतार नाहीं त्यापक्षीं पार जाणें कळतच आहे अतरवेदास मसलत पाडून इग्रजाचे पारपत्याचीं तरतूद असावी तेव्हा साऱ्यांचे दोष पोटात टेवून तूर्त मसलतीचे अर्थ समेटून घेऊन उपयोगीं पडतसे करावें, तें नाहीं, त्यापक्षीं चार दिवस हगामाचे याच प्रातीं घालून अखेरीस सहजच साऱ्या गोष्टींची अडचण, तेव्हा विचार करणें प्राप्त व इतकें घडावयाचा प्रसंग दृष्टीस पडतो यामुळें सूचनार्थ विनती लिहिली आहे कदाचित् दैवें करून एखादें घबाड साधल्यास मग त्याजवर या प्रातीं छावणी होऊन देशीहून फौज बोलवून बाज बरसात मातबर मसलत होईल तर न कळे विचार करून पाहतां अशा गोष्टी घडाव्या हें दिसत नाहीं, म्हणून लिहिलें तें कळलें त्यास तिकडील मसलती विषयीं भरवसा राजश्री पाटीलबावाचा मानतो असें असता पुढील विचार या प्रकारचे दिसो लागले हें ठीक नाहीं - पाटीलबावा मातबर सरदार, नाव लौकीक मोठा,

* सवाई माधवरावास देवांचें दुखणें झालें होतें

याचा नक्षा राही तें घडावें पहिलीं लिहिणीं काय येत गेलीं आणि होत आहे काय हें पाहवें.
खाना छ ४ रविलाखर हे विनती

ले. ३२२
[२४८]

{ ता ५-५-१७८१

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री पाडुरगपंत स्वामाचे सेवेशीं

पोष्य बाळाजी जनार्दन साष्टांग नमस्कार विनति उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहीत जावें विशेष राजश्री नारो शिवदेव यास येथून पत्रे लिहून पाठवीत अमता त्यान राजश्री पाटीलबाबाचे चित्तास वाईट वाटावयाजोगे तर काहीं लिहत नाहीं, तत्रापि त्याच्या समजेम एकादें वाईट वाटतें त्यास पेशजी एक वेळ नारोपतास लिहिलें होतें कीं जे पाटील बाबाचे चित्तास वाईट वाटावयाजोगें असेल ती पुरवणी दाखवू नये, मजकूरच तोंडानें बोलत जावा याप्रमाणें लिहिलें अमता मध्ये एकादे वेळेस पत्रे दाखविल्यावर वाईट वाटोन उदासानतेवे भाव तुमच्या लिहण्यात का येतात ? असो, हल्लीं लिहिल आहे तरि पाटीलबाबास सतोष वाटावयाजोग्या ज्या पुरवण्या असताल त्या वाचून दाखवीत जाव्या कदाचित एखादे पुरवणीत त्यास वाईट वाटावयाजोगें असल्यास ती पुरवणी दाखवू नये मजकूरच तोंडानें त्यास सतोष वाटे असा बोलत जावा सा० छ १२ जमादिलाखर बहुत काय लिहिणें लोभ असो दीजे हे विनति

ले ३२३ }
[२१६]

{ ता १७-५-१७८१

श्री

राजश्री पाटिलबाबा गोसावी यांसि

आशीर्वाद विनति उपरि इकडील कितेक मसल्लीचे विचार राजश्री नारो शिवदेव यास लिहिले आहेत सव समजान पुर्तेंपण मनन करून पोक्त विचारें उत्तर लिहून पाठवावीं दौलताच सव ओझे आपल्यावर आहे मसलता तों तिडणींच्या दिसतात तजवीज करून उलगडल्या पाहिजेत पत्राचा उत्तरें सत्वर यावीं सा छ २२ जमादिलाखर बहुत काय लिहिण लोभ असो दीजे हे विनति

ले ३२६ }
[२७४] }

{ ता १७-५-१७८१

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरि पाडुरग रघुनाथ याचे पत्राताल मजकुराचीं उत्तरे

छ १८ जिल्हेजीं शेषःहून दोन पलटणे
कुलारमा यावयास निघाली, त्यावर भाई
जाऊन लढाई झाल्याचा मजकूर लिहिला तो
कळला

छ २५ जमादिलाखरचे पत्राच्या रवा
नगीचा लखोटा पावला नाही शिरोजे
पावेतो थाग + + त्याचे ठिकाण लावतो
म्हणून लिहिल आहे त्यास त्या लखोठ्याचा
शोध जरूर लावावा इमजाकडील वेगरे
कित्येक मसलतीचे मजकूर नाजूक पत्रात
लिहून गेले आहेत एखाद्या परक्याच्या
हातीं लागल्यास वाईट पडेल, व पाटील
बावास ही मजकूर समजणार नाहीत याज-
करिता शोध जरूर करून ठिकाण लावावे,
आणि पाटीलबावास पत्रे गेलीं आहेत
त्याच्या मालुमाती जमा धरून उत्तरे याचीं व
तुमच्याही पत्राची मालुमात जमा धरून उत्तरे
असावीं, म्हणजे मजकूर घ्यानात येतो अली
कडे तुम्ही उज्जनी महेश्वरास आहा याक-
रिता इकडून पत्रे जातात तीं पाडुरगपता
कडे पाठवितां तीं तुमच्या नाःचीं पत्रे
म्हणून मालुमात धरून येथें पत्रे लिहित
नाहीं आपलेऱ्हाल मजकूर मात्र लिहितात,
त्या पुरवण्या येथ पाठविता येणें करून
बैथील पत्रांचे उत्तर समजत नाही व येतही

रा छ २२ जमाजिलावर हे विनति
डाके वरावर

नाहीं
इकडून पत्र राजश्री पाटीलबावास पाठ
विलीं त्याचीं उत्तरे मागितलीं त्यांचे उत्तर
पाटीलबावांनीं केले की, साप्रत काहीं
आम्ही लिहित नाहीं त्यावयाजोगा दिवस
आणील ते दिवशीं िहू या विषयीं बोललों
कीं ही रीत मोगलास किंवा हैदरखानास
लिहण्याचा विचार आपले घरीं हें चित्तात
आणावयाचे कारण नाहा त्यावरून आःहास
उत्तरे लिहावयास सागतलीं आहेत मागाहून
घेऊन पाठावतो म्हणून लिहिलें आहे त्यास
पाडुरगपतानीं उत्तरे चागलींच केलीं आपले
घरीं पत्र लिहिण्यास समोच असू नये ज
बरे वाईट होईल नों इकडून आम्ही लिहित
असतो, तिकडून त्यानींही लढावे येवि
षयीं दुसरा अर्थ चित्तात आणूच नये

छावणीचे प्रकरणीं राजश्री शिवाजीपत
बापू व गगाधर गाविंद व झाशीर व
हाडे कोठेकर याचीं खलबते निरनिराळीं
होऊन त्यानीं उत्तरे केल्याचा मजकूर कलमत्राव
लिहिला तो कळला त्यास जो तो आपले
परी बोलतो परंतु मसलत पाटीलबावावर
आहे, याकरिता इमजाच्या शहावर छावणी
करून त्याची रस्त बद होय व जड न हात
ते करावे

पा छ १२ रजब सुरसन इसने समानीन

२१ ७ }
[५००]

{ ज्येष्ठ व ११ ष १३०२
{ ता १७-२-१९८१

पो छ २७ जाखर

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्रा बाबूराव स्वामीचे सेवेशा

पो बाळाजा जनार्दन साष्टाग नमस्कार विनति उपरि येथाल कुशल जाणोन स्वकाय कुशल लिहात जावे विशेष तुम्हीं पत्र छ १९ जमादिलावळचे पाठविलें ते पावले इंग्रेज घाटावर आला होता ते समज्जी श्रीमत महाराज मातुश्री आईसाहेब व श्रीमत महाराज राजश्रा उत्तपति आपल्यास यश याव व शत्रूचा पराजय व्हावा हे चिंतन करीत होता, त्याप्रमाणे घडल मतोष जाळा सविस्तर वर्तमान लिहून पाठवावे म्हणोन लिहिलें, ते कळले ऐशियास गाडर इंग्रज मारी जमाब व पोख्त सामान सरजाम व तोफा घेऊन लढावयाची श्रीमत धरून बोरघाट चढून अडचणाचा जागा करून राहिला होता तेथें मातबर फौजेचा येल्गार व्हावयाचा इलाज नमता राजश्री हरीपत फडके फौजेसुद्धा खडकाळ्यानजीव मुक्काम करून तेथून अहानशी इंग्रेजाकडे तलाव्यास जाऊन इंग्रेजावर तोफा लावून बाण सोडून मारगिरा व करोल वगरे लोफ पायउतारा करून निकड करीत गेले, व राजश्री परशुरामपत भाऊची खानगा फौजेसुद्धा पाटाखाली इंग्रेजाची रस्त बद करून ताण घावयाबद्दल केली त्याणा घाटाखाला जाऊन गाडराचा पलटणे रस्त घेऊन बोरघाटास येत होती, त्याजवर दोन वेळा निकड करून २ लढाई मारून तीन चारशे माणूस त्याचें ठार केलें डेरे राहुट्या दारूचे छकडे व रुप्याची भाडी व पाच हजार बैल घोडी वगैरे लुटून आणिली त्याजवर पनवेलीहून पाच पलटणे गाडराकडे कुमकेस येणार ही बातमी येताच राजश्री तुकोजी होळकरही फौज घेऊन घाट उतरून कोकणात गेले, आणि इंग्रेजाची पलटणे, चालोन येत होती त्याजवर होळकर व भाऊ याणा घेतले या समागमे तोफा नसता करोल पाय उतार करून घोडे उठवून इंग्रजाचे आराव्या पावतो जाऊन हत्यार लाविले निकडीने जुजले त्याही लढाईत चार पाचशे माणूस इंग्रेजाचे ठार जहालें इकडीलही घोडे माणूस ठार जहालें उटें छकडे बडुका वगैरे त्याजकडील पाडाव आले, घाबरे होऊन खोपवलीचा पला जवळ व गाडरानें दोन पलटणे पुढे कुमकेस पाठविलीं, यामुळें तीं पलटणे खोपवलीस घेऊन पोहोचलीं परंतु त्यांची बाकी खराबी बहुत जहाली इकडूनही राजश्री हरीपत याणीं फौज व तोफा गाडद घेऊन जाऊन गाडरावर निकड भारी केली दुतर्फा मातबर शह व जरब बसला

“ मूळात जमादिलाखरचें ” असें आहे व पत्राचा महिना “ जमादिलावल ” लिहिला आहे हें अर्थात चुकीनें नकल करणाराने लिहिलें असावें पुढेही लढाई हल्ले वगैरेचा महिना ‘ जमादिलाखर असा दिला आहे तो आम्ही बदलून ‘ जमादिलावल ’ केला आहे व अस्सल पत्र लिहित्याचा महिना “ जमादिलाखर ” दिला आहे स का स

फिरून कुमक अथवा रस्त येऊन पोहोचण्याची मुष्कील पडली त्याचे लष्करांत दाण्या-
 वैरणीची महागाई झाली व तेथे नेट धरून रहावयाची हिंमत न राहिली अशा विचारांत
 पडून छ २३ रविलाखरीं गाडर जमियत व सामान सरजामसुद्धा रात्री घाट उतरून खाली
 जाऊ लागला ही बातमी हरीपतास लागताच तयार होऊन गेले तो ते खाली उतरले
 याणीं वरून मारगिरी केली तेव्हा दुसरे रोजीं खालून इंग्रेज कूच करून जाऊ लागला, तो
 हेही खाली उतरून त्याशीं गाठ घेतली व तिकडून होळकर व भाऊ याणीं ही निकड बस
 विली बरी लढाई जहाली इंग्रेज घाबरा होऊन शे दिडशें मुद्दे त्याणीं टाकिले ते त्यांस
 काढावयाची फुरसत न पडली गाडे छकडे दारू व हजारो गोळे तोफाचे पाडाव आले
 ते दिवशीं तीन चारशें माणूस इंग्रेजाचे ठार पडले भारी गळाठा त्याचा होऊन खालापुरास
 राहिला तेथून छ २४ रविलावली चौकास जाऊ लागला तेव्हाही हरीपत व होळकर व
 भाऊ असे तिघे तिहींकडून इंग्रेजास घेरून लढाई दिली त्या दिवशींही इंग्रेजाचे पाच
 सातशे माणूस ठार जखमी जहाले दारू गोळे बंदुका छकडे आले तेथून छ २८ तारखेस
 कूच करून पनवेलीस जाऊ लागला तेव्हाही याणीं गाठून फारच निकड केली आराब्या
 पावेतो घोडे चालवून लढाई मारिली हजार बाराशें माणूस त्याचे ठार जखमी जहाले चार
 सरदार त्याजकडील मातबर पडले त्यात एक दौन गाडराचे प्रतीचे चागले लढवाई मर्द होते
 बंदुका व तोफा बेसुमार पाडाव आले बुणगें वगैरे लुटले गेले दारूगोळे तर मुबलक सोड-
 विले इकडीलही घोडे माणूस बरेच जाया जखमी जहाले परतु इंग्रेजास जरब चागली
 बसली फार खराबी त्याची जहाली मुडदे देखील काढावयाची फुरसत न सापडली
 शिकस्त होऊन मुबईकडे बदरकिनारा गेला याप्रमाणें महाराजाचें प्रतापें होऊन इकडील
 सरदारास यश आलें सर्व प्रताप महाराजाचा, पुढे ही होणे ते महाराजाच्याच प्रतापें होऊन
 झा राज्याचें कल्याण होईल चिंता नाही, राजश्री गणेशपत बेहेरे फौजसुद्धा सोनगडाकडे
 आहेत तिकडे इंग्रेजाचीं पलटणें होती त्यासही मशारनिल्हेना जरब बरीच पोहोचविली,
 व प्रस्तुत कोकणातून राजश्री बाजीपत यास फौजसुद्धा वसई तालुक्यात व सुरतेपर्यंत मुल-
 खात गर्दी करून ताण द्यावयाबद्दल खाना केलें असे ते सविस्तर कळावें म्हणोन लिहिलें
 असे व श्रीमत महाराज याणीं श्री आबासाहेब व महाराज याचे सेवेशीं विनतिपत्रें लिहून
 पाठविली आहेत गुजरावी श्रीमतास देवी येऊन आरोग्य जहालें स्वारी पुण्यास आली.
 सा छ २४ जमादिलाखर बहुतकाय लिहिणे लोभ असावा हे विनति ६

ले २२८ }
[२२३] }

{ आषाढ शु ७ श १७०३
ता ८- १७८१

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामीचे मेवेशीं

विनति उपरि

चार पाच हजार गोसावी- झाशी-इत
पाटीलबावानीं आणविले होते ते आले
त्याची खानगी भाडूकडे केला साप्रत गोसा
वी बैरागी वगैरे मिळोन कमपेस दहा हजार
पार्यांचा जमाब इकडील जहाला आहे पल
टणे* कोलारस शेषई व डोंगराची जमा कोला
रसास येऊन तोफा नेणार त्या समयीं इकडून
निकड करावयाचा विचार आहे, म्हणून
लिहिलें त्यास पार्यांच्या माणसाचा जमाव
बराच जाहला निकडही करतील सा छ ५
रजब हे विनति

जाल्मसिंग कोटकर यासि छ ७ मिन
हूस निरोप दिल्हा ते कोठ्यास गेले, दोन
तानशें स्वार व दोन तानशे पार्यांचे माणूस
लालाजी बल्लाळ याजबराबर ठेविले म्हणून
लिहिलें, त्यास सस्थानिक व राजे रजवाडे
जमीनदार यास निरोप द्यावयाचा नव्हता
औध्यासच निरोप दिल्हा हें ठीक जाल नाहीं
जें करणे तें विचार पाहुनच तरीत असतील
पो छ २९ रजब सुा इसनेसमानीन डाके
बराबर

ले ३२९ }
[८०] }

{ आषाढ शु ८ श १७००
ता २०- -१७८१

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरि त्रिंबक महादेव काकिडे १ याजकडे सरकारचे कजपट्टीचा ऐवज
येणें त्याचा फडशा जाहला नाहीं, याजकारिता त्याचे गावची सरकारात जप्ती करून कर्ज-
पट्टीचा ऐवज घतो तुम्हास कळावें म्हणोन लिहिले आहे सा छ ७ रजब हे विनती

+ हे गोसावी लोक शिंदे पेशवे वगैरे सर्वांच्या लष्करात थोडे बहुत असत दुसरे
बाजीरावाजवळ एक नगा पलटण म्हणून होती ती गोसाव्याचीच होती

* हीं पलटणें इग्रजाचीं शेषई, कोलारस वगैरे ठिकाणें झाशीचे पश्चिमेस आहेत
डोंगराची जमा' हे शब्द वाचण्यात काहीं चूक असावी ' बुढा डोंगर ' म्हणून शेषई
जवळ आहे त्याचें नांव या मोहिमेंत येतें

१ महादजी गोविंद काकिडे पूर्वी महादजीचा दिवाण होता त्याचा मुलगा

ले ३३० }
[३१५] }

{ आषाढ व १ श १७०३
ता ७-१-१७८१

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि माधवराव लुकदेव मानाजी शिंदे वगैरे मिळून दोन तीन हजार फाज जमा केला आणि खूळ करावे या उद्योगांत होते ही बातमी येताच त्याजवर प्रतिनिधीकडील फौज पाठविला त्याची व माधवराव वगैरे यांची गाठ गोपाळपुरानजीक पठरपुरी पडोन लढाई झाली माधवराव यास जखमा लागोन पाडाव आले मानाजी शिंदे यासही जखमा लागल्या, आणि पन्नास पाऊणशे लोकानशी पळून गेले वरकड फौज लुटून फस्त केली वर्तमान तुम्हास कळावे म्हणून लिहिलें आहे खाना छ १ रजब हे विनति

पेवस्ता छ १ रजब सुखसन इसने ममानान मुक्काम वस्ती बुडा डोगर डाक्रे धराबर

ले २२१ }
[२६१] }

{ भाद्रपद व १ श १७०३
ता ३-९-१७८१

॥ श्री ॥

राजश्री याविराजित राजमान्य राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

पोष्य चाळार्जी जनार्दन साष्टाग नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लिहित जाव विशेष राजश्री सदाशिव पवार याजविशा मजकुराचे पत्र राजश्री पाटील बावा याम लिहिलें आहे त्यास तुम्हीं तें पत्र वाचून पाहून त्याप्रमाणें पाटील बावाशी बोलून आनंदराव पवार याजला इकडे पाठवून देववावें सदाशिव पवार याचे महाली व कारकुनास आनंदरायाकडील हरएक विशीं उपद्रव लागतो त्याचा बदोबस्त करून उपद्रव न लागे ऐसें करवावे रा छ १८ रमजान बहुत काय लिहिणे लोभ असो दीजे हे विनती

* सदाशिव पवार—हा धारकर पवार याच्या मुलुखात पेशव्याचा जाहगीरदार असावा

ले ३३ }
[२९४] }

{ मार्गशीर्ष शु १२ श १७०
{ ता २७-११-१७८१

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनता उपरि राजश्री पाडुरग रघुनाथ याणीं लिहिले त्याचा उत्तरे

इग्रज दरकूच ग्वालरीस जाउन पुढे हेष्टिनाचे कुमकेस जाणार दहा तोफा व दोन हत्ती इग्रजानीं नेले होते ते चिमणाजी पताचे स्वाधीन केले कोलारसात सरकारचे ठाणे कायम जहाले शोषईतही ठाणे सरकारचे षाठवितो, म्हणोन चिमणाजी पतानीं लिहिले त्यास ही पळटणे हेष्टिनास मिळाल्यावर मसलत भारी पडेल याचा विचार काय केला आहे, हे राजश्री पाटीलबावास पुसावे तोफा हत्ती दिल्या, मतलबाकरिता घेतल्या, परतु पुढील विचार आधा करावा तरच चागलें कोलारस सिप्रींत ठाणा बसलीं याचा सतोष मानू नये

चेतसिंग राजा पाच हजार फौज रा छ १० जिल्हेज हे विनती

व पन्नास हत्ती खर्जीना घेऊन विजेगडास कुटुब ठेवून रेवामुकुदपुरास आला, तेथून मुजरत पत्रे राजश्री पाटीलबावास पाठविलीं राजाचे मत फिरोन जमाव करून, इग्रजावर जावे पाटीलबावाकडे वकील रवाना केल, तो आल्यावर काहीं पैक्याची तोड पडल्यास त्या प्राता जावे असा विचार दिस तो म्हणोन विस्तरे लिहिले त्यास अमानी इग्रजास मिळाला व फितुर चेतसिंगाचे फौजेत जाल्यामुळे राजा हलका जहाला, या मुळे निघाला, परतु हिमत आहे, अशा समर्थी त्याची कुमक करून इग्रजाचे पारपत्य करावे केवळ पैक्यावरच दृष्टा ठेवू नये मसलतीवर नजर टेवून करावे समय आहे

ले २२ }
[४४५] }

{ पौष शु ७ श १७० ३
{ ता २२-१२-१७८१

श्री २

शिक्षा

दस्तक मरकार राजश्री पतप्रधान ताा कमाविसदारान व चौकीदारान व रहदारान व बाजेलोकान व जकाती महालानिहाय सुरुसन इसने समानीन् मया व अल्लफ राजश्री नारो कृष्ण कारकून निसबत दफ्तर हशम याचे तादूल खर्डी २ दोन एकूण बेल सर २० वसि खाते फिरगाण कोकणातून खरीदी करून हर एक घाटे एक खेप पुणियास आणितील त्यास आणू देणें जकातीचा तगादा न लावणें जाणिजे छ ६ मोहरमआज्ञा प्रमाण

लेखन
सीमा

ले २३४ }
[७]

{ श १ ८
सन १७८० पूर्वीचे पत्र

श्री

राजश्री यादवराव बलाल दिम्त बाजाजीराव घाटगे स्वामीचे सेवेशा पाो शामराज बलाल फडणीस कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनता विशेष राजश्री पाडुरगराव यादव याज कडे मजमदारीचे काम देविल त्यास त्याचे हातून काम घेऊन वेतन देववाति जाणे राजश्री परशराम पडित व जयवत बाबा मंत्री व रघुनाथ पडित सचिव व रघोजी भोसले सेनासा हेब सुभा व राजमडलचे कारभारी व बाळाजी जनार्दन व परशराम रामचद्र व परशराम सदाशिव व यवकराव सदाशिव व जयवतराव बाबा व फत्तेसिंग बाबा गायकवाड याप्रमाणे हुजूरची मडळी यावयाची, त्यास राजाजीराव घाटगे व बहिरजीराव व निराजी शामराव व शामराज निळकठ पेशवे व निजाम अलीखान व हैदरखान व मुरादखान वगैरे व राघोजी आगरे बजारतमाव सरखेल व गोविंदराव गायकवाड हिंमत बहा दूर याप्रमाणे राजमडल यावयाची त्यास त्याची बरदस्त बराबर मडळी सुभानराव व घोर पडे व पिराजीराव घोरपडे व शामराव गोविंद व जानराव बाजीराव शल्कर [१] याप्रो यावयाची त्यास त्याची बरदस्त ठेवणे रा छ जमादिलावर बहुत काय लिहिणें ह विनति +

ले २५ }
[११७]

{ श १ ५०२
सन १७८० पूर्वीचे पत्र

श्री

राजश्री बाजाराव यादव दिम्त पत सचीव स्वामीचे सेवेशी—

पाो गगावराव यादव दिम्त बाजीराव घाटगे नमस्कार विनती विशेष—राजश्री माधवराव बलाल फडणीस याचे चिरजीव बळवतराव याजकडे मजमदारीचे काम देविले आहे त्यास याचे हातून काम घ्यावें व दुसरे राजश्री तुकोजीराव आटोळे सफेजग बहादूर व यशोदाबाई जावव गगावराव गोविंद व बाजीराव रघुनाथ व परशराम पडित व जयवत बाबा मंत्री व अहिल्याबाई व रघोजी आगरे व रघोजी भोसले सेनासाहेबसुभा व लक्ष्मणराव वगैरे राजमडल याची स्वारा यावयाची त्यास त्याची बरदास्त ठेवणें रा छ साबान बहुत काय लिहिणें हें विनती

ले २२ }
[१०५]

{ श १७०३
{ सन १७८८ पूर्वीचे

श्री

राजश्री यादवराव बल्लाळ फडणीस व मजमदार व दफतरदार स्वामीचे सेवेसा पो। बाजीराव यादव कृतानेक सा। नमस्कार विनती विशेष-राजश्री पाडुरगराव रामचंद्र व दिनकरराव शामराव याजकडे मजमदारीचे काम सरकारातून देविले यास्तव त्यांचे हातून काम घेऊन वेतन देवीत जाणे राजश्री परशुराम पंडित व जयवतबाबा मंत्री याप्रमाणे स्वारी यावयाची यास्तव त्यांचा बरदास्त ठेवीत जाणे दुसरे राजश्री येशवतराव पारसनीस व बजाजाराव घाटगे व जनार्दन बल्लाळ व त्र्यंबकराव यादव व जाफरखान व शादरखान व महमदखान व निजाम अल्लीखान व शामखान व हुसेनखान व पिराजीराव व हबीरराव तुकोजीराव आटोले समशेर बहादर सेनाकर्ते व सेना धुरधर व राजआज्ञा ममलकत मदार, हबीर पारनीस याप्रमाणे राजमडल यावयाचे त्यास त्यांची बरदास्त ठेविण्यात यावी, हे विनती

ले ३३७ }
[१९]

{ श १७०३ माघ व ७
{ ता ४ १७८०

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि इंग्रजांचे तहप्रकरणीं पाहता हैदरखानाचे कलम मनस्वी लिहिले आहे याचे कारण पाहता शोध लागला का, हैदरखानाचा तह इंग्रज करीतच नाहीत सरकारात वकील आला व भोसले मोगल, त्याविशीं बोलतात तेव्हा हरएक तोड काढून तह करतील तेव्हा आपले महत्व राहात नाही या करिता हैदरखानाचे पक्षाचे याणीं पेशजीं लिहिले पुढे हैदरखान सुद्धा तह करावा म्हणून पत्रे येऊ लागलीं, त्यास त्याचा दाब इंग्रजांवर असावा, तेव्हा त्याणे खानाचे तोडजोडीचा मजकूर बोलावा, तें तर नाही कसेही करून आपले हाते तह करून आपले मात्र महत्व रक्षावे या अर्थे इंग्रजांनीं म्हटले ते कबूल केले सरकारचे जाबसाल नीट जाले नाहीत आणि खानाचेही काही नाही, तेव्हा आपला ऐवज बाहेर निघतो तेव्हा तहनाम्यात लिहिले आहे तें कलम लिहून घेतले साबाचा जाबसाल हातीं घ्यावया विशींचे कबूल करीतच नाही आम्हांशीं तर निक्षून बोलले आहेत कीं, साबास दिल्ला तरच तह करू, न देत तर करणार नाही त्यास मध्यस्त पाटीलबावा, यास्तव मध्यस्तांचे हवाला करावा हें बोलून पहावे दिल्ला तर हाताखालीं ठेवावा नाही तर पेंच आम्हांवर घालावा असाही विचार आहे इंग्रज आपल्या पाशीं ठेवून अखेरसाल पावेतो दतिया, चंदेरी, नस्वर, खेची व भूपाल ही मसलत करावी पुढे अखेर सालीं उज्जनीस

जाऊन बसावे तिकडे यावयाविशा पत्रे आल्यास बोलाव का, तीन वर्षे ममलताच्या पेचासुळे ताकद राहिली नाही फौज दूर करून दोन वर्षे घरा बसले आहेत त्याणीं मसलत करावी, हे वाद घेऊन बसावे असे रग दिसतात गोहदकराचे पारिपत्य झाल्यावरून मोठे कृत्य झाले यावरून मजा बेहवा जाली आहे लिहिले मजकूर प्रगटात येऊ नयेत भाई सरकारपल्यावर निक्षुण आहे नवे कारभारी याचेही वावगे नाही या उपरि होईल ते वर्तमान लिहिन इतक्या विक्षेपाच्या गोष्टी होळकरा करिता म्हणोन बोलण्यात भाव दिसतात म्हणोन विस्तरे करून भाव लिहिले ते सविस्तर कळले त्यास हैदरखानान्या कलमाचा प्रकार तर पेशजी लिहिलाच आहे त्याप्रमाणे अमलात यावे दादासाहेबाचा प्रकार तर तुम्हाशी निक्षुण दादासाहेब दिले तरच तह करू, नाही तर करणार नाही याप्रमाणे बोलले आहेत तेव्हा याप्रमाणे करतीलच इग्रज आपल्यापाशा ठेवून जखेर साल पावेता द्दतिया, च्चदेरी वगैरे ही मसलत करावी, पुढे अखेर साली उज्जनीस जाऊन पसावे, तिकडे यावयाविशा पत्रे आल्यास मसलती मुळे ताकद राहिली नाही, फौज दूर करून दोन वर्षे घरी बसले आहेत त्याणीं ममलत करावी असे रग दिसतात म्हणोन लिहिले त्याम पाटील बावाची पत्रे जलदीचीं आलीं कीं, इद्रसेन निरोपाची जलदी करतो या करिता तहनामा व डोल लोकर पाठवावा, या विषयी पत्रे आला त्यावरून तहनामा व डोल पाठविले तेव्हा इग्रजास आपल्यापाशीं बहुत दिवस कशास ठेवतील? येथून लिहिल्याप्रमाणे दादासाहेबास हवाली करून घ्यावयाचे करून खानाचीही तोंड पाडतील फौज दूर करून दोन वर्षे घरा बसले आहेत त्याणीं मसलत करावयाचा प्रकार तर त्याचे घरीं बखेडा त्या विशीं कितीक वेळा पत्रे पाठविली आहेत परतु काय जालें? असो त्याचा बदोबस्त जाल्यावर मसलतीस ही उपयोग त्याज-कडून घडेल लिहिले मजकूर प्रगटात येऊ नयेत म्हणोन लिहिले त्यास हा मजकूर प्रगटात आणिला नाही भाई सरकारच्या पल्यावर निक्षुण आहेत व नवे कारभारी याचेही वावगे नाही म्हणोन लिहिले, त्यास सरकार कामाची काळजी भाईस आहे तेव्हा त्याजपासून सर-कार उपयोग तेंच घडत असावे व नवे कारभारी याचे स्वरूप समजलेच आहे पुढे घरीं बसावे खर्चाखालीं आलों म्हणावे, असे लिहिले त्यास काय ईश्वर बुद्धी देईल ते करतील परतु समयास सरकार कामास अतर करणार नाहीत रा छ १ रविलावल हे विनती

ले २३८ }
[२११] }

{श १७०३ फाल्गुन शु २
{ता १४ २-१७८२

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनति उपरि, च्चदेरी व द्दतिया व खेची या सस्थानात उपद्रव देऊ नये, म्हणोन आज्ञा जाहली होती तें पत्र पाटीलबावास दाखविलें नाही कारण सस्थानाविशीं नकार

झाल्यास विक्षेप मानितील याकरिता दाखविले नाही व मजकूरही बोलिलो नाही. स्वामांनी हा मजकूर राजश्री आपाजीराव यास लिहिला होता ते पत्र राजश्री राघोपत, गुरुजी याणी पाहिले होते त्यावरून एके दिवशी सस्थानचा मजकूर निघाला तेव्हा राघोपत बोलिले की, तिन्ही सस्थाने व्यावयाची परवानगी सरकारातून येईल असे दिसत नाही यावरून मर्जी बहुत विक्षेपाम पावली आम्हा सस्थाने घेऊच लागल्यावर आम्हास परवानगी कशास पाहिजे ? असे मनास येईल तेस विक्षेपाने बोलू लागले व बोलतात, हे आम्हास ही परभारे समजले आहे राघोपतने याजकडे पोगाम लाविला आहे का ग्वालेर देतो हे म्हणतात गोहदेसुद्धा घेईन याप्रमाणे बोलणी होतात येविशाचा वगैरे होळकराविशीं विक्षेपाचा बोलणी बोलतात त्याचा मजकूर सविस्तरे करून लिहिला तो सविस्तर कळला त्यास सस्थानाविशा परवानगी येईल असे दिसत नाही हे राघोपताना बोलल्यावरून इतका विक्षेप होऊन बोलाय्यांचे कारण काय ? ति ।। सस्थाने सरकारची त्याचे रक्षण व्हावे ते एकाकडे राहून सस्थानिकाचे पारपत्य करून सस्थाने घेऊ, कोणी परवानगी [बदल] बोलल्यास विक्षेपाची बोलणी दारु [वितात] तुम्ही याविशी सुचवीत जावे गोहदकरापाशीं बोलणी बरीच जरबेची घातला आहेत येणे करून तो नरम पडून जसे म्हणतील तसे एकेल होळकराविशीं विक्षेपाची बोलणी बोलतात, त्यास होळकराचे घरी वखेडा काय पडला आहे, त्याणी येथून कसकसे लिहिले आहे, त्याचा उलगडा होऊन तेस्त होत नाहा असो हल्ली आलाहिदा पत्र लिहिल आहे त्याजवरून कळेल ग्वालेर येत असल्यास गोहदेची ममलत समेटावी हे चांगले दिसत तेही विचार पाहून चांगले तेच करतील रा ७ १ रविलावल हे विनति

ले २३९ }
[८७] }

{ स १७०२ फाल्गुन शु +
{ ता १४ २ १७८

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं,

विनता उपरि सुरतेत अद्भुत वायू सुटोन घरे दारे पडला हे वर्तमान विलायतेस गेल्यापासून कौसल झाले त्यात आपली बेमानी उसे जाणोन हेष्टिनास फाशी यावे असा निश्चय जाला त्यावरून हेष्टिनास घेउन जावयाकरिता मेस्तर होम व स जा व ल पाठविले आहेत त्यास हेष्टिन बोलतो की, आता मी श्रीमताशीं वगैरे विरुद्ध वाढवीत नाही, सलुख करितों व हैदरखानाशींही सलुख करितों, व काशीच्या राजाची स्थापना

† येथे मूळपत्र फाटले आहे

राघोपत गुरुजी व महादाजी बलाळ गुरुजी याचा काही आक्षेप नाही पहिले कोकणस्थ व दुसरे कऱ्हाडे

करता, याप्रमाणे वर्तमान आले सत्यामिथ्या श्री जाणे परतु काशीच्या राजाच्या घरां कलकत्याहून पत्रे आली आहेत ++ तुमचे काम तुम्हाकडे सांगून स्थापना पूर्ववत् करावी याप्रमाणे निश्चय होतो म्हणून आली व काशीकडून पत्रे आली का हेष्टिनाने काशीत राजाची स्थापना केली होती त्यास कैद केले यावरून कलकत्याची बातमी खरी असेलसे वाटते मुबईस जनराल विलायतेहून दुसरा आला त्याने बंदोबस्त करून मार्गाल जनराल यास फाशी दिले व सुरतेस सात हजार माणूस मुबईहून आले ते सुरतेत वंगरे गुजराथेताल बंदोबस्त करणार म्हणोन पायागडाहून पत्र पाटीलबावास आले, म्हणोन लिहिले ते सविस्तर कळले त्यास कलकत्याची बातमी खरी असल्यास याचा अनुभव पाटीलबावास लवकरच येईल की, पाटीलबावा जसे म्हणतील तसे इंग्रज कबूल करतील, आणि तह करतील हेहा दृष्टास पडेल मग कलकत्याचे वर्तमान खरे असे समजण्यात येईल हैदरखानाच्या तहान्वही बोलणे हैदरखानाचा व इंग्रजाचा तह होणे तो सरकारचे विद्यमाने व्हावा हे इंग्रजाशी बोलून करारांत आणावे मुबईचे वर्तमान पायागडाहून पत्र आले म्हणून लिहिले, परतु ही बातमी खरी असती तर येथे ही बातमी समजता ह्या *बातम्या खऱ्या नाहीत कलकत्याची येथे येते, त्यात हे काहा नाही व मुबईचीही नाही ॥ छ १ रविलावल हे विनता

ले ४० }
[२०८]

{ रा. १७० फाल्गुन शुद्ध ८
ता. २०-२-१७८२

श्री

राजश्रा नारोपत स्वामाचे मेवेशीं

विनति उपरि चिठी पाठविली ती पावली नारो हरीनीं टाक पाचे स्पर्धीन आहे, त्यास कोणी उज्जनीस पाठऊन न्यावयाजोगें असल्यास यावे, म्हणोन लिहिले त्यास येथून कोणी पाठऊन आणिवणें ठीक नाही तुम्हींच नारोपतास त्याहावे की, सोवत चांगला पाहून, बसावयासा वंगरे सोय करून देऊन, खाना करणे खर्च पेल तो देऊ अथवा तुम्ही दाघातून एकजण देऊ म्हणून लिहिले त्यास तुमचेच येणे झाले तर आणावयाची सोय चांगलीच होईल ॥ छ ७ रविलावल हे विनति नारो हरीकडून खाना करण्यास युक्तिने येथे प्रविष्ट होय असा आपला बराबर कोणी देऊन पाठवावा हे विनति

+ या शब्दापुढील दोन अक्षरे फाटली आहेत

* येथपासून नानाचें अक्षर हें सर्व पत्र नानाच्या हातचे आहे

ले २८१ }
[९] }

{ श १७०२ फाल्गुन व ८
{ ता ७ ३ १७८२

श्री

राजश्री सदाशिवपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि तुम्हा छ २७ सफरचा पत्रे पाठविला तीं पावला स्वामाना तहनामा पाठविला तो सिप्रात पावताच पुटे खाना रला मागाहून माव राजश्री रामजीपाटाल बाहोचलो पाटीलबावाची व नारोपताची भेट जाहली यादावरून जाबसाल पाटीलबावासीं होतात इग्रजाशीं बोलून करारात आले म्हणजे विनति पत्रां लिहावयास येतील म्हणोन लिहिले ते कळले त्यास तुम्हा तेथे गेला आहा मविस्तर पर्याय तुम्हाजवळ व रामजी पाटिला-जवळ बोलण्यात आलेच आहेत व लिहिण्यात आले आहेत त्याप्रमाणे लवकर अमलात यावे, वरकड नारो शिवदेव यास लिहिले आहे त्यावरून कळेल खाना छ २७ रविलावल हे विनति

ले २८२ }
[८३] }

{ श १७०८ वैशाख शु ३
{ ता १५-४ १७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि स्वामाकडून पत्रे आली तीं सविस्तर राजश्री पाटीलबावांस दाखवून आज्ञेप्रमाणे एकेक कलमा करिता चार चार वेळ खेचीत बोललो त्याणीं इद्रसेनाशीं बोलून जाबसाल निश्चयात आणिले ते पाटीलबावांनी आठ कलमें तपशीलवार पत्रा लिहिलीं व तुम्हां लिहिल्यावरून सविस्तर कळले, त्यांचीं उत्तरे पाटीलबावांचे पत्रा लिहिलीं आहेत, त्याजवरून सर्व कळेल व कित्येक मजकूर हैदरखान प्रकरणा वगैरे तुम्हास लिहिले होते ते मजकूर तुम्हां जमा धरून त्यांचीं उत्तरे पाटीलबावांनीं लिहिलीं आहेत त्याजवरून कळेल म्हणोन लिहिले त्यास पाटीलबावांचे पत्रावरून सर्व मजकूर समजला त्यांचीं उत्तरे हीं पाटीलबावांस लिहिलीं आहेत त्यावरून कळेल र॥ छ १ जमादिलावल हे विनती

ले २४३ }
[१९२] }

{ श १७०८ वैशाख शु ३
{ ता १ -४-१७८२

श्री

राजश्री रामजी पाटील गोसावी यासि

अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य राजश्री बाळाजा जनार्दन आशार्वाद विनती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहीत जावे विशेष सिप्रीचे मुकामीहून निघोन लष्करात

गेल्यावर तुम्हाकडून पत्र येऊन वर्तमान कळत नाही इंग्रजांचे तसे प्रकरणे वगैरे सविस्तर बोलणे होऊन अमलात यावयाचे त्यास तुम्हास जाऊन फार दिवस जाले बोलणी जालीच असतील ये विशीं तुमची पत्रे यावीं, ती काहींच न आलीं यावरून अपूर्व वाटले त्यास इंग्रजांचे तहाचे व होळकराकडील मजकूर सविस्तर बोलण्यात आले, व श्रीमंत राजश्री दादासाहेबास येथे आणून देऊन सरकारात स्वाधान करावे हे तुमचे बोलणे निश्चयाचे आहे त्याप्रमाणे कराल ही खातरजमा आहेच परंतु तेथे पाटीलबावांशी पक्के बोलून कसे केले हें सविस्तर लिहून पाठवावे, व राजश्री नारो शिवदेव यास फार दिवस तिकडे जाऊन जाहाले, त्याचे घरच्याही अडचणी आहेत याकरिता त्यास पाठवावयाविशीं राजश्री पाटीलबावा यास लिहिले आहे, +तुम्हा येथे पावल्यावर पत्र एक न आले हे काय कितां एक बोलणी जालीं होता, त्याचे कसे केले हें बरचेवर लिहून पाठवावयाचे होते असो, हल्लीं सविस्तर लिहून पाठवावे सा ७ १ जावळ बहुत काय लिहिणे लोभ असा दीजे हे विनंता

ले ३४४ }
[२५०] }

{ सं १७०४ वैशाख शु ४
{ ता १९-४ १७८२

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री दिनकरपत स्वामाचे सेवेशा

पोष्य बाळाजी जनार्दन साठ्याग नमस्कार विनति उपरि येथील मुशळ जाणून स्वकीय लिहित जावे विशेष तुम्ही पत्र पाठविले ते पावले लिहिला मजकूर सविस्तर कळला परगणे शाहाडोराव परगणे कामबाग व आहिरवाड्यातील वगैरे ठाणीं इंग्रजाने घेतली होती त्याजवर आम्ही व राजश्री यादवराव हरी दिमत शामराव नारायण राजेबहादर याणीं मिळोन चंदेरीच्या राजास सामील करून शिवदी ठेऊन इंग्रजांचा ठाणीं उठवून आपलीं ठाणीं बसविलीं आहेत म्हणोन लिहिलें ऐशियास इंग्रजांचीं ठाणीं उठविलीं उत्तम केले त्यास ठाणीं यावयासि शिवदी खच कार्याकारण जरूरी जाहला असेल त्याचा हिशेब राजश्री नारो शिवदेव यास समजावावा ते समजोन खर्चाची हिसेरसीद करून माहलावर ऐवज बसविली तो सरकारी व सरजामीं माहलचे कमाविसरदारापासून घेऊन ठाणीं त्याचे स्वाधीन करावीं इंग्रजापासून ठाणीं तुम्ही व मशारनिल्हेनीं घेतलात येविशा तुमचे व त्याचे बोलणे आहे त्यास तुम्ही हुजूर यावे समजोन करावयासि येईल सा छ २ जा लोवल बहुत काय लिहिणे लोभ करावा हे विनति '

ने ३४५ }
[- ५९] }

{श १७०४ वैशाख शु ४
{ता १ ४-१७८२

श्री

राजश्री नारोफत स्वामींचे सेवेशीं

विनति उपरि राजश्री पाडुरगपताचे पत्रार्ताल जाबसाल

येथून लिहिले होते कीं फरासिसाचे पातशाहाकडून मुसामुतीण वकील आला त्याचे बोलण्यात फरासिसाचा जमाव लौक रच फुलचरीस होईल अनुभव येण्याचेही दिवस जोडे राहिले आहेत असे आहे म्हणून लिहिले होते ते राजश्री पाटीलबावास निवेदन केले उत्तर आले का खानाकडे फरासिसाचा जमाव येऊन पोचला असल्यास मोठे काम आहे परंतु कराराप्रमाणे आले मात्र पाहिजेत नजीक आले म्हणून खानाना लिहिले होते आलीकडे पत्रे त्याजकडाल आलाच असतील जमाव कोठपयत आला हे लिहून पाठवावे व तिकडील इग्रजाचेही वर्तमान लिहून पाठवावे म्हणोन लिहिले, त्यास फरासिसाचा जमाव हैदरखानाकडे येऊन पोहचला हे पेशजी लिहून पाठविलेच आहे त्यास साडेचार हजार फराशीस खुषाकरीस उतरले, व साडेनऊ हजार पावेतो गलबतावर आहेत फराशीस आल्या पूर्वी इग्रजाकडील कणेल वारस पाच सात हजार जमावनिशीं होता, त्याची व खानाची लढाई होऊन वारसाचे लोक गारद करून सरदार पाडाव आणिला त्याजवर टिपू व फराशीस मिळून जाऊन इग्रजाचे ठाणे गुडलूर म्हणून आहे ते घेतले ठाणे घेतल्यावर फाराशीस निघून ज्या बदरीं मुक्काम होता तेथे गेले त्याजवर खानाना फरासिसास लिहून पाठविले कीं, तुम्हीं आपणाकडील जमाव

आणखी लौकर फेऊ थावा त्याचे उत्तर आले का, तुमचे आमचे बोलणे होऊन अद्याप ठराव जाहला नाही याप्रमाणे उत्तर आले म्हणून वर्तमान लिहिले आले तुम्हास कळावे म्हणून लिहिले आहे खानाना तिकडे इग्रजास जरब बराच दिल्ली आहे येविशी राजश्री पाटीलबावासही पत्र लिहून पाठविले आहे प्रविष्ट कराव

येथे उदिष्टन आला होता त्यास इद्रसेन राजश्री पाटीलबावाकडे आला आहे, म्हणून सांगितले त्यावरून त्याचे चित्तातील आशय दिसला कीं, इद्रसेन मुख्य हेष्टिना कडून आला आहे, तेव्हा तो कसे बोलेल हा आशय कळावयाकरिता येथून लिहिला होता त्याचे उत्तर पाटीलबावांनीं केले कीं, इद्रसेन मुख्य हेष्टिनाने इकडे पाठविला याचे कारण हेष्टिनास मान्य, याचे योग्यतेस गाडर देखील पोंचत नाही जितके इग्रजाकडील वकील सलख्याचे बोलणे बोलतात तितके इतला इद्रसेनास देतील याची योग्यता विशेष आहे तेव्हा उदिष्टनाचे अत करणा येत असेल हे प्रमाण, म्हणोन बोलले, म्हणून लिहिले त्यास इद्रसेनाची योग्यता सदरहू वर लिहिल्याप्रमाणे पाटीलबावा बोलले त्यापक्षीं इद्रसेन तह करील तो हेष्टिनास मान्यच पडेल, तेव्हा सरकारचे मुद्देमबाफक हैदरखान सुद्धा पाटीलबावा तह करून घेतीलच ही खातरजमा आहे

+एक बातमा आली आहे का, इंग्रजांना फराशिसाकडे बोलणे लाविले आहे मग काय घडेल पहावे इंग्रज फराशिसाच्या जागा घेतल्या त्या बजिन्नस सुद्धा देणार असेही आहे हैदरखानाना सरकार व खान, फराशीस मिळून तह करावा म्हणोन कलमवार याद पाठविली, आणि लिहिले की, अधिक उणे कसे करावयाचे त लिहून पाठवावे त्यात कित्येक कलमात पेच होते ते उलगडून सरकार व हैदरखानास चागले व त्यात फराशिसासही चागले पडून उपयोग भरीं उत्तरे लिहून पाठविली आहेत नबाबासही इंग्रजावर मसलत करावयाचा उद्योग करीत आहो घडेल त खरे

सविस्तर राजश्री पाटीलबावास कळवावे सा छ० २ जमादिलाखर हे विनती

ले ३४६ }
[२६७] }

{ श १७०४ वैशाख शु १-
ता २ -४ १ ०८

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि राजश्री पाटीलबावाना इद्रसेनाशीं बोलावे का, टिपूने वेदेनूर घेतल्यातच आहे मुसाबुसी फराशीस भारी सरजमानिशीं महमुद (८) बदरास दाखल जाहला याउपरि बिदरचे काम झाल्यावर टिपू व फराशीस एक होऊन चेनापटणास महसरा करणार तेथे इंग्रजी सर्व बदरचा जमाव जमा जाहला त्याणीं ज ला खालीं अथवा चेनापटण त्याणीं घेतलें तरी कृपणीस मोठा पेच बसेल याची तजवीज काय ठराविता व तुमची आमची दोस्ती जाहली तेन्हा तरफे न सल्लाह मसलत सगजली पाहिजे, असे बोलोन त्याचें उत्तर काय होतें तें ऐकून घेऊन, पाटीलबावानीं बोलावे कीं, तुमचे आमचे करारात ज्या रकमा आल्या त्याप्रमाणे टिपूनें ऐकल्यास उत्तमच झालें न ऐकल्यास श्रीमत फौज सुद्धा अनकूल आहेतच परतु नबाब निजाम अलीखान व भोंसले यास ही मसलतीस अनुकूल करून घेतलें पाहिजे, ” इंग्रजाचा त्याचा पहिला दोस्तीचा शिलशिला आहे हल्लीं करारनाम्यातही कलम लिहिलेंच आहे यास्तव “ तुम्ही कलकत्यास ई मा जु दौ ला बहादर यास त्याहावे, आणि नबाब निजाम अलीखान बहादूर व भोंसले यास त्याची पत्रे जावीं कीं श्रीमताशीं सख्ख महादजी शिंदे याचे विद्यामानें जाहला, हल्लीं फराशिस आले त्याची तबी करणें जरूर, तुम्ही आमचे दोस्त व हल्लीं पतप्रधान याणीं तुमचें कलम पक्कें करून घेतलें, तेन्हा विशेष दोस्ती जाहली, यास्तव फौज कुल सरजाम सुद्धा तुम्ही आमची कुमक करावी हें चागलें या अनवर्ये दावानें त्याहावे असें इद्रसेनाशीं बोलोन लौकर करवावे दिवस हगामास थोडेच आहेत पाटीलबावा म्हणतील “ असफदौला व महमुद

अल्लीखान इम्रजाचे पेट्यात, नबाब निजाम अल्लाखान व भोंसले आमचे पेट्यात, तेव्हा त्यास इम्रजाकडून पत्रे कशास लिहावीं ' आपणच बोलावे त्यास आम्ही नबाबाशा व भोंसल्यापाशा बोलों लागल्यास ते सरकारावर येहसान येऊन जाबसाल करतील तेव्हा आपल्यावर येहसान करून घेण्यापरीस परभारे जाल्यास उत्तम कलकत्याहून त्यास पत्रे परभारा आलीं म्हणजे याचे जाब उभयताहीं लिहितील कीं, श्रीमत फौज घेऊन कुमकेस यावे म्हणजे आम्ही सिद्ध आहो ' असे जाब लेहून सरकारात लिहितील कीं " कसे करावे " तेव्हा इकडून मल्लाह सागू कीं ' फार उत्तम आटे, आम्ही चालतो तुम्हीहा फौज सुद्धा चालावे ' यात बहुत नफे आहेत म्हणजे नीट पडेल गोडीस येईल काम होईल या पैकीं इद्रसेनाशा किती बोलावे, त्याजकडून कलकत्यास कसे लिहावे, कलकत्तेकरानीं नबाब भोंसले यास पत्रे कशीं लिहावी, याची तजवीज पाटीलबावाचे विचारें ठरेल तसें करताल ज्यात दाबाने काम होय असे रीतीनें घडावे इम्रजाचीं पत्रे दाबाचीं जावीं केवळ फराशीस आहे म्हणून घाबरेपणाचीं नसावी सुचले व मनात आले तितके लिहिलें या पैकीं चागलें उपयोगी व ज्यात काम, तितकेच पाटीलबावा घेतील व तुम्हीही असेंच सागावें खाना छ २२ जमादिलावल हे विनती

ले १४७ }
[२३८]

{ श १७०४ वेंशाख व ८
{ ता ३५ १७८२

श्री

पु॥ राजश्री नारोपत स्वामिचे सेवेशीं

विनति उपरि वसई वगैरे कोकण व गुजराथ प्रांतींचा मुख्ख, इम्रजानीं घेतला आहे तो देख, अमदाबादेविशीं मात्र फत्तेसिंग गायकवाड यासि आमचें वचन गेले आहे तेवढें स्थल त्याकडे ठेवावें, याप्रमाणें इद्रसेन बोलतो राजश्री पाटीलबावा म्हणतात कीं ही गोष्ट घडावयाची नाही, म्हणोन लिहिलें त्यास रा॥ फत्तेसिंगाचीं वर्तणूक तिगस्ता कसकशी जाहाली तें सविस्तर पाटीलबावाचे घ्यानात आहेच तेव्हा आमदाबादेविशीं उत्तर केले तें ठीकच केले सरकारचा गुजरात प्रांतातील मुख्ख इम्रजाकडे गेला असोन तो दरोबस्त सरकारचा सरकारात इम्रजापासून माधारा यावा असें पाटीलबावांनीं करावें व करतील ही खातरजमा आहे आमदाबादची ओढ ते धरणार नाहीत परंतु हैदरखानसुद्धा तोड पडून तह ठरणें हेच कठीण रा॥ छ २९ जमादिलावल हे विनति

ले २४८ }
[२८९]

{श १७०८ आधिक जेष्ठ शु
ता १० १७०८

श्री

राजश्री नागेपत स्वामाचे सेवेशीं

विनती उपरि राजश्री पादुरगपताचे पत्रातील जाबसाल—

नबाबाची चाल ठीक दिसत नाही तुम्ही तर इंग्रजांचे मसलतीवर गुतला आहा तुम्हास पेंच न बसावा या करिता बल्हारी व गुतीच्या सुमारे दहा पवरा हजार जमाव करावा दोस्तीचे जागा मलाह जाणून लिहिले आहे म्हणून येथून हैदरखानास लिहिले आहे ते याचे उत्तर स्नेहाचे रीतीने सुचविले उत्तम केलें असे याचे, ते एकीकडे राहून जाणखीच तऱ्हेच उत्तर आले तो मजकूर राजश्री पाटीलबावास फळवाल म्हणून येथून लिहिला होता त्याचे उत्तर आले का, महमद अल्ली खान याचा मुख्य हैदरखानास प्राप्त जाला यामुळे मसलतीचा विचार त्याचे ध्यानात येत नाही, परंतु नबाब भोसले इंग्रज एक झाले असता पेंच भारी बसेल हे त्याचे सम जेस येत नाहा तथापि आपले मसलतीस सोबती झाला आहे तेव्हा त्यास सोडून इंग्रजांशा सन्न करणे ठीक नाही हैस्तिना कडन इद्रसेन येथे आला आहे त्याचे बोलण्याची भवता न भवता होऊन कलमबदी याद आला हिदा पाठविली आहे त्यारून ध्यानास येईल आप्रमाणे उत्तर झाले म्हणून लिहिले ते कळलें त्यास हैदरखान आपले मसलतीस सोबता झाला तेव्हा त्यास सोडून इंग्रजांशा सलाह करण नाहा हा येथील खबीर पक्का आहे पाटीलबावाकडून कलमबदीची रोज छ ० जमादिलाखर हे विनती

याद आली त्याचीं उत्तरे आलाहिदा कलम बदी लिहून पाठविली आहेत न्यावरून कळेल + हैदरखानाची समज व चाल एक प्रकारची याचा अनभव राजश्री पाटीलबावास येईल तत्राप इंग्रजांचे मसलतीवर उपयोगा पडेल, याकरिता त्यास सोडून करता नये

या प्रातीं उष्ण काळ भारा ग्वालेर तालुक्यात झळा लागून माणसे फार मरतात व वान्याची वारण कमी व वैरणीचा तोटा, येगेरे लिहिले तें सविस्तर कळले

सगमरवरी दगड या दिवसात चागला निघत नाहा पर्जन्य काळीं काटले तसे मिळ तात, याकरिता पज यकाळीं श्रीमताचे आज्ञे प्रमाणें दीड गज लाब व गजभर रुद अर्ध गज तीस तसू जाड याप्रमाणे पाठवून देऊ, याप्रमाणे पाटीलबावांनी सांगितलें म्हणोन लिहिलें व दुसरी बातमी लागली कीं, धारे जवळ माडवगड झिळा आहे तेथें पातशाही

मारत सगमरवरी दगडाची आहे व दगडही मोठाले आहेत, वर लिहिल्याअन्वये तेथेही भिळेल म्हणोन लिहिले, त्यास तेथेही शोध करवावा व तुम्ही वर लिहिल्या अन्वये पर्जन्य काळीं दगड जरूर पाठवावा सगमरवरी दगडास तिकडे उणे नाही लवकर पाठवि त्यास येईल, परंतु आमचे काम याकरिता कसें होईल पहावें

ले ३४९ }
[२९३] }

{ शके १७०४ अ ज्येष्ठ शु ८
ता २०-५-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि तुम्ही चद्र १४ जमादिलोवल्चीं पत्रे पाठविला ता पावला राजश्री पाटीलबावा याचे लष्करातून रा० पाडुरग रघुनाथ याचे पत्र व पुरवण्या मिळोन तीन आलीं तीं पाठविला आहेत, त्यावरून घ्यानात येईल, म्हणोन लिहिलें तें कळले त्यास पत्रे पाठविल्याप्रमाणें पावलीं त्यांचीं उत्तरे

अत्रांचे गढीवर तोफांची मारगिरी करून गढी घेतली, तेथून दुसरे दिवशीं कूच करून सालबाईचे मुकामां येऊन गढीवर मारगिरी सुरू केली आहे, लौकरच जेर होईल, म्हणोन लिहिले तें कळले त्यास आज पावेतो गढी हस्तगत झालीच असेल पुढें होईल तें लिहून पाठवावे

पुरुषोत्तम मेहादव यास देवआज्ञा झाली-याचें वर्तमान लिहिले ते कळलें *राजश्री देवरावही दिल्लीस समयास पोहोंचले तेही कार्यात उणे पडू देणार नाहींत

नजफखान वारल्याचें वर्तमान †लिहिले ते कळलें त्यास येथें वर्तमान येताच राजश्री

पाटीलबावास व तुम्हास पेशजी लिहून पाठविलें आहे कीं खान वारले तेव्हा इमज पातशहाकडे अनुसधान लावून, लोभ भारी दाखवून, पातशहास हाताखाली घालून, आगरे वगैरे जागा दाबावयास चुकणार नाहींत त्यास पाटीलबावा ग्वालेरीजवळ आहेत, तेथपर्यंत जाऊन पातशहाचें अनुसधान दुसरीकडे न लागता आपले हाता खाली घातल्यास मोठीच गोष्ट आहे, व समय हाच आहे, म्हणोन विस्तारें करून पत्र पाटीलबावास लिहिलें आहे व तुम्हासही लिहिलें आहे त्यावरून कळलेंच असेल सर्दहू लिहिल्या अन्वये जरूर घडावें

+पातशहास ममतेत घेऊन बंदोबस्त आपले लगामां लावून घेतल्यानें मोठीच गोष्ट आहे दूर देशीनें पाहिल्यास घ्यानात येईल जरूर करावेंच करावें पैकाही तिकडे मिळेल सर्वही केल्यास घडावयाजोगे आहे पुढें ईश्वरी इच्छा रोज चद्र ७ जमादिलाखर हे विनति

ले २५० }
[३४२] }

{ शके १७०४ अधिक जेष्ठ शु ८
ता २०-५-१७८२

॥ श्री ॥

राजश्री आपाजीराम स्वामींचे सेवेशीं

विनति उपरि तुम्ही छ १९ रबिलाखरमचीं पत्रे पाठविलीं तीं पावला हेष्टिनाकडून

+हें वाक्य नानाच्या हातचें आहे पुरुषोत्तम महादेव व देवराव हे हिंणणे +येथपासून नानाचे अक्षर

† मृ ३ ४ १७८२

इप्रसेन आला आहे त्याचे बोलणे जहालें त्यातील भाव राजश्री पाटीलबावांनी सांगितले की, इपटेनचे तहाप्रमाणे हल्लीं तह करावा त्यात साष्टी खेरीज करून करावा व अतरवेदीचे कळम तो मुळीच नाही व आज पावेतो मुख्ख किल्ले वगैरे सरकारचे जे घेतले आहेत ते झाडून सरकारात यावे याप्रमाणे वाकिलाचे बोलण्यात आहे व पाटीलबावांच्या बोलण्यात आहे की, पगडीवाल्याचा पक्ष इप्रजानीं करू नये, व टोपीवाल्याचा पक्ष सरकारातून होणार नाही ऐसें इप्रजाजवळ बोलले त्याने उत्तर केलें जे, आम्ही पगडीवाल्यापैकीं नबाब, भोंसलें, हैदरखान या तिघांचा पक्ष करणार नाही तुम्ही महमदअल्ली व सुजातदौलाचा लेक यांसि तुमचे विरुद्ध नसावें याप्रमाणे बोलणीं जहालीं ये विशींचा मजकूर पाटीलबावांनीं लिहिल्ल आहे, त्यावरून श्रुत होईल हैदरखानसुद्धा तहाविशीं गोष्ट अवघड पडली आहे म्हणोन विस्तारे करून लिहिलें तें सर्व कळलें त्यास साष्टी खेरीज करून इपटेनचे तहाप्रमाणें तह इप्रज करणार, त्यास इपटेनचे तहापेशा तळेगावावरील तह जहाला आहे तो चागला आहे, व त्याची सर्व माहीतगिरी पाटीलबावास आहे त्याप्रमाणे तह जाला असता चागले त्या-खेरीज मुख्ख इप्रजानीं आलीकडे घेतला आहे तो सरकारात देऊन हैदरखान सुद्धा तह करावा असेंच पाटीलबावा करून घेतील महमदअल्लीखान सुजातदौलाचा लेक यांसि तुमचें विरुद्ध नसावें ऐसें इप्रजाचें म्हणणे, त्यास सुजातदौलाचा लेक ते आपल्या पेठ्यात घेऊन बोल्तात तेव्हा सरकारचा करोडीचा मुख्ख अतरवेदीचा जातो, व महमदअल्लीखान याचा मुख्ख हैदरखानानीं घेतला आहे तो सोडवावा तेव्हा ही गोष्ट हैदरखान कशी ऐकतात ? साराश सरकारचे मुद्देमवाफक हैदरखान सुद्धा पाटीलबावांनीं तह करून घ्यावा हें चागलें §इपटेनचे तहाप्रमाणें केल्यानें इतके दिवस मसलत करून खराबी काय झाली ? हैदरखान सोबती करून घेतला यात नक्षा काय राहतो ? इपटेनाप्रमाणें तर राजश्री पाटीलबावा जामगावाहून पुण्यास आले होते, तेव्हाच गाडराचें बोलणे होतें या करिता इपटेनाप्रमाणें करणें ठीक नाही सविस्तर राजश्री पाटीलबावाचे पत्रांचा उत्तरें व राजश्री नारो शिवदेव यांस लिहिलें आहे खाना छ ७ जमादिलाखर बहुत काय लिहिणे, लोभ असावा हे विनति

पौ छ ७ रजब जेष्ठमास शुद्ध नवमी सौम्यवासर सुरूसन सल्लास समानीन

ले ३५१ }
[२३३]

{श १७०४ अधिक ज्येष्ठ शु १३
{ता २५-५-१७८-

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशी

विनति उपरि राजश्री पादुरगापताचे पत्रातील जाबसाल सालबाइ गढीवर मारगिरी होत आहे, लौकरच हस्तगत होईल, म्हणोन व तोफा लागू करावयाचा मजकूर कळला देव-राव हिंणणे याचीं पत्रें राजश्री पाटीलबावास आलीं कीं नजफखान मेला, प्रस्तुत तेथें

§येथपासून खुद्द नानांच्या हातचा मजकूर

बखेडा जाहला आहे, अशा समयास आपली स्वारी इकडे आल्यास स्वल्प मेहनतान महत् लाभ घडावा असें आहे पातशाहा आपले लक्षात आहे वरकड थोरलाले अमीर उमराव इच्छा करतात की, पाटीलबावाची स्वारी या वेळेस इकडे आल्यास मोठा उपयोग आहे नाहा तर इज्ज इकडे प्रवेश करतील मग उपाय चालणार नाही याप्रमाणे सर्वांचे मानस आहे हा समय पुढे यावयाचा नाही म्हणोन पत्र आला, ता पाटीलबावाला दाखविली म्हणोन लिहिले त्यास पाटीलबावाना या समयात दिल्लीस जाऊन, पातशाहा हाता खाली घालून, बदोबस्त करावा हे येथून ही पेशजी विस्तार लिहून पाठविलेच आहे त्याप्रमाणे जरूर घडावे

चंदेरीचे राजाचा बदोबस्त करून व्यावयाकरिता पाटीलबावांनी बळवतराव धोंडदेव याजबरोबर बैरागी देऊन राजा बरोबर चंदेरीस रवाना केले तेथे गेल्यानंतर बळवतराव व राजधर एक जाहाले तेव्हा राजा निघोन चंदेरीस गेला उभयता एक होऊन राजाचे मुल्का जवळून खडप्या घेतात राजाचा पाटीलबावास पत्रे येतात का, आपण बदोबस्त करून व्यावयाकरिता बळवतरावास दिल त्याणा आम्हास वेद करावे असें केलें तेव्हा निघोन चंदेरीस आलो बळवतराव लिहितगत की राजा दगा देऊन पळून गेला, याजकरिता राज धरास अनुकूल करून घेतलें, बैरागी यास निरोप दिल्या आता बळवतराव मात्र आपल्या फौजेनिशी चंदेरी प्रांती आहेत राजाचे मुल्कापासून खडप्या घेतात इकडे येण्यास शिब दीच्या तय्याचे निमित्त दाखवितात याप्रमाण वतमान आहे म्हणोन लिहिल त्यास राजाचा बदोबस्त करून व्यावयाकरिता बळवतराव यास पाठविले ते व राजधर एक जाहाले तेव्हा राजा चंदेरीस गेला आता राजा आपले परी बनाऊन लिहितो व बळवतराव आपले परी बनाऊन लिहितात, परंतु यातील छाण पाटीलबावांनी करून करणें त करावें सा छ १ जमादिलाखर हे विनति

ले २५२ }
[२००] }

{श १७०४ अधिक जष्ट वय १
{ता २७-२-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामाचे सेवेशा

विनता उपरि —तह प्रकर्णी इद्रसेनाची भवती न भवती होऊन सरकारचे तहाचा निश्चय बोलण्यात आला, त्याची कलमें पाडुरग रघुनाथ याणा लिहिली त्याचे जाबसाल —

साष्टी व उरण खेरीज करून वसई वगैरे दरोबस्त जागे सोडवून धावे हें चागलें
कोकण प्रांतीचे किल्ले व जागे जे इज्जानी श्रीमत राजश्री दादासाहेब यास पाटील-
घेतले असतील ते सोडावे म्हणून लिहिले बावाचे स्वाधीन करावें, जोपर्यंत सुप्रवृत्तीन
त्यास मुख्य मुद्दा साष्टीचा तो खेरीज चालत तोपर्यंत पचवीस हजार रुपये दरमहा
करून वरकड जागे सोडतात, त्यास साष्टीसुद्धा हपटनचे तहाप्रमाणे त्यास धावे, म्हणोन

लिहिल त्यास दादासाहेबास पाटीलबावाचे विद्यमाने कुटुंबासुद्धा सरकारात हवाली करावे याप्रमाणे म्हावे हे चागले हपटनचे तहा प्रमाणे चालावयाचे कबूल करावे सुरळीत चालल्यास चालवू

आमदाबाज सुद्धा गुजराथ प्रांतीचा मुख्य घेतला आहे तो सोडावा म्हणून लिहिले, उत्तम आहे

हपटनचे तहात सरकारातून लिहून दिले आहे की तीन लक्षाचा मुख्य भडोच नजीक

सदरप्रमाणे जाबसाल बोलण्यात येऊन निश्चयापावेतो देखील गोष्ट आली होती, इतक्यात कालची पत्रे श्रीमतांची आली तेव्हा पासून मर्जी ठीक नाही याउपर काय टरेल पहावे म्हणोन लिहिले, त्यास राजश्री पाटील बावांनी इग्रजाशी जाबसाल बळ पडेल असे चिंत्तात यावे ते न येता मर्जी ठीक नाहीशी झाली असो मर्जी ठीक न दाखवून सरकार काम चागले घडत असल्यास उत्तम आहे परंतु हैदरखानाचे तहाचे यात कोठेच लिहिले नाही हे काय ? हैदरखानाचे मुद्दे कोणते कबूल केले, काय ठराविले, हे या लिहिण्याबरोबर असावे ते काहाच लिहिले नाही हैदरखानसुद्धा तहा जाला तर करावा, हा येथील विचार व राजश्री पाटीलबावांचाही विचार आहेच याकरिता हैदरखानाशी तोडजोड कशी, त्याचे मुद्दे कोणते ठरले व हैदरखान यास कसे सागावे, कदाचित् हैदरखानास फराशीस आल्या मुळे बोडू लागले तर याचा तोड काय ? ते पुढे लिहून पाठवावे २॥ उ १४ जा॥कर हे विनति

ले ३५ }
(०००) }

{श १७०४ आधक जेष्ठ व १
{ता ७-१-१७८०

श्री

राजश्री नारोपत स्वामाचे सेवेशा

विनति उपरि राजश्री पांडुरंगपताचे पत्रातील जाबसाल -

राजश्री पाटीलबावाचे कारभान्याचे खलबत झाले त्यातील आशय भाईंनी सांगितला, तो आलाहिदा विनविला आहे परंतु भाव तो आढळत नाही साराश मस खत होत नाही ही गोष्ट खरी सदाशिव मल्हार याशी दोन दिवस खलबत दाट

चालले आहे चोविसावे जमादिलावलचे रोजी दो प्रहरा इग्रजाचा कारभारी व सदा शिव मल्हार आले त्याचे चार घटका खलबत झाले मागती सायकाळी सदोबा आल्या वर द ह ताजी मुनशी बोलावून मागती खलबत जाले यातील आशय समजल्यावर

विनती करीन म्हणून लिहिलें त्यास खलब तातील अन्वय तुम्हास कळलाच असेल सविस्तर शोध करून लिहून पाठवावा पाटील बावाचें व कारभारी यांचे खलबत झाले त्यातील आशय भाईंनी सांगितला तो आला हिदा तुम्हीं लिहिला त्याचें उत्तर सविस्तर लिहून पाठविले आहे त्यावरून कळेल

पाटीलबावा एके दिवशीं म्हणू लागले का, इग्रज श्रीमत दादासाहेबास तुमचे स्वाधीन करू असें म्हणतात, याचें कसे करावें ? त्यावरून उत्तर केलें का, हा विषय आमचा नाही,

याचे उत्तर श्रमित करताल आज्ञा होईल तर हा जाबसाल त्याजकडे लिहून पाठवितो, ते याविषयांचे उत्तर लिहितील, असें बोललेत म्हणोन लिहिलें त्यास पाटीलबावांस मसलती करणे तेव्हा बंदोबस्त राहणार नाही याकरिता दादामाहेबाम पाटील बावांनी आपले विद्यामानें सरकारात हवाली करावें म्हणजे बंदोबस्त चागला राहिल व मागे पुढें सरकारचा शब्दही कोणावर नाही उ १४ जमादिलाखर हे विनती

ले ३५४
[२५८]

{ श १७४ अधिक जष्ट व १
ता २७-५-१७८२

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपन स्वामीचे सेवेशा

विनति उपरि राजश्री पांडुरंग रघुनाथ याणा लिहिले का नवे जमादिलोवलचीं पत्रे बेविसावे मिनहूस सादर झालीं, त्यात श्रमिताचीं पत्रे राजश्री पाटीलबावांचे नावे चार होती ते पाटीलबावास प्रविष्ट केलीं व आपले नावाचा पत्रे व यादी पाहिल्या तह प्रकरणी चारी यादी पाटीलबावास दाखविल्या, व आपल्या पत्रापैकी एक थोरली पुरवणी खेरीज करून वरकड दाखविली या खेपेचीं उत्तरे तीक्ष्ण आहेत पाहून उत्तर झाले कीं, याचीं उत्तरे करू भाईंच्या शरीरीं समाधान नाही परंतु तसेच बलाऊन आणले त्यास पत्रे दाखविलीं साराष पत्रे पाहिल्यावर मर्जी ठीक दिसली नाही उत्तरे झाल्यावर सविस्तर विनती करीन उत्तरांस दीसगत लागते म्हणोन आपण लिहिलें होतें, त्यास श्रमिताचीं पत्रे येतात त्यात भाव कसे व इकडील तर्दुद कशी हे सर्व ध्यानात आहेच उत्तरे लौकर होत नाहीत याचे अर्थ उघडेच आहेत श्रमितानीं या पेक्षाही अधिक लिहिल्यास यदा याच्याने मसलत होत नाही हे परिच्छिन्न उघडे बोलतात कीं, आपण होळकर सारे निसूर बसून आम्हावर दगड टाकितोत आम्ही इग्रजाच्या मसलतीचा कसाला गुदस्तपासून कसा केला हे पाहावे सारे तमाशा मात्र पहातील, व पहावा ही इच्छा आहे एखाद्या जागा मसलतीमुळें पंचात आल्यास तिळा इतकी कुमक म्हटली तर कोणाच्यानें व्हावयाची नाही असो बोलून फळ काय ? ज्याचा त्याणे आपला विचार पाहून करणें तें करावे असेही विचार एकातात होतात तेव्हा अतरवेदची मसलत होण्याचा अर्थ यावरून यानास येईल तूर्त महिना पधरा दिवस या प्रांती घालऊन छावणीच्या दिवसात बहुत करून अवतिकेस जातील असें दिसते याजवर

न कळे म्हणून विस्तार करून लिहिले ते सविस्तर कळले त्यास पेशजां पाटालबावाना लिहिले होते कीं, इसेन हेष्टिनाकडून सल्लुखाचे जाबसालास मुक्त्यारीनें आला आहे त्याशा हैदरखान सुद्धा सरकारचे मुद्दे मुवाफक कसकसे बोलावे येविशी लिहिले होते त्यावरून इद्रसेन मुख्य हेष्टिनानें तहाचे बोलणे बोलावयास पाठविला हा मुक्त्यार असें जाणून पाटालबा वानीं त्याशीं हैदरखान सुद्धा तहाचें बोलणे, त्याची याद, व हैदरखानाचे मुद्याची याद वगैरे यादी पाठविल्यावर मजा सतोष होऊन यादी बहल हैदरखान सुद्धा तहाचे बोलणें इद्रसेनाशीं घालाव व त्याप्रमाणे अमलात यावें, असे भाव लिहून सविस्तर लिहिले होतें, यात मर्जी दिक्क ब्हावी असें नव्हते असो बाह्यत्कारी मर्जी दिक्क दाखविली असेल परतु पाटीलबावा यादीच्या अन्वये सरकारचे मुद्देमुवाफक हैदरखान सुद्धा तहाच बोलणे इद्रसेनाशा बोलून आणितील ही खातरजमा आहे हे उघड बोलून दाखवितात कीं आपण, होळ कर, सोरे निसूर बसून आम्हावर दगड टाकतात आम्ही इग्रजाच्या मसलताचा कसाला गुदस्तापासून कसा केला हें पहावे सोरे तमाशा मात्र पाहताल तिळा इतका कुमक ब्हाव याची नाही असो ज्याचा त्याणें आपला विचार पाहून करणे ते करावे असे विचार एकांतात होतात, म्हणून लिहिले त्यास गुदस्तापासून पाटीलबावावरच कसाला इग्रजाच्या मसलतीचा पडला, परतु तितकाही कसाला सोसून पुढे मसलत करणें ही योग्यता पाटीलबावाचीच तर होय पाटालबावावर गुदस्तापासून मसलत पडलीच, परतु गुदस्ता इकडे गाडर बोर घाटावर येऊन मसलत पाडली तेव्हा पला जवळ, मसलत समीप पडली, तेव्हा करणें प्राप्त सरकारात पैक्याची अडचण कोणे प्रकारची, तथापि अडचणीत अडचण सोसून फौजेचा जथ पाहून इग्रजावर मसलत केली मातबर सरदार होळकरही समयास आले इग्रजाची व सरकारची लडाई होऊन इग्रज शिक्स्त खाऊन कोण्या तऱ्हेने माघारा गेले, त्याची पायमल्ली किती झाली, कोणे तऱ्हेने गेला, हे सविस्तर वरचेवर पत्रें लिहून गुदस्ता पाठविलीच होती, त्यावरून यानात आलें असेलच तेव्हा तमाशा पहातात किंवा मसलत केली हें ध्यानात येतच असेल साल मजकुरा तर तहाचेंच बोलण बोलावयास इग्रजाने वकील पाठविला आहे त्याशा बोलणे पाटीलबावा बोलतच आहेत तेव्हा हैदरखान सुद्धा सरकारचा तह पाटीलबावा चागलाच करतील ही खातरजमा आहे पाटीलबावा कसें करतात हा तमाशा पहावा हे इच्छा येथील नाही मोठीं मोठीं कामें पाटीलबावाना करावीं, सरकारचे मातबर उपयोग तेच घडत असावे, आणि पाटीलबावाचें कल्याण असावे, सरकारच्या मोठ्या मसलती होऊन पाटीलबावास यश यावें, भाऊपणात अतर पडू नये असें घडावें, हाच सतोष मोठा आहे व याप्रमाणे पाटीलबावा करतील हा खातरजमा आहे तिकडे परावा+ मुख्य मसलत केल्यानें मनसबा होऊन पैका मिळेल असे आहे व खाली मेदान, याकरिता सुचतें तें लिहितों आपलाच आपण नाश करून घ्यावा असें ज्याचे चित्तात असेल त्याचे मनात तमाशा पहावा असें येईल तर कळेना येथील समज अशी नाही रा छ १४ जमादिलाखर हे विनति

ले ३५७ }
[२८८] }

{ श १७०४ अधिक जेष्ठ व १
ता २७-२-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि राजश्री पांडुरगपताचे पत्रातील जाबसाल —

सालबाईचे गढीस मोर्चे लाविले आहेत कार्याकारण तोफाची मारगिरी होत असते गढी लवकरच हस्तगत होईल तदनंतर स्वारी हिंमतगडाकडे जाणार राणा ग्वालेरीस होता तो गोहदेस गेला म्हणून लिहिले तें कळलें त्यास गढी आजपर्यंत हस्तगत झालीच असेल पुढे होईल तें लिहून पाठवावें सावध असत जावें

पेशजी महतपूरचा मजकूर येथून लिहून पाठविला होता व पुढे घाल्मेल करूं नये म्हणून लिहिले होते, त्याचें उत्तर पाटील बावांनी केल्याचा मजकूर पुढें घाल्मेल कशास करूं, येथील जमीनदारानीं बोभाट सांगितले, सरकारचा माहाल खराब होतो असें जाणून केलें म्हणून लिहिलें तें कळलें

हेष्टिन काशीहून निघून कलकत्यास गेला त्यांतील आशय इद्रसेनास ठावका असेल,

याचा शोध करून लिहून पाठवावे, म्हणून येथून लिहिले होते त्याचें उत्तर लिहिलें कीं, येथे शोध केला, इद्रसेनाच्या बोलण्यात हेष्टिन काशीच्या कार्यभागानिमित्त आला होता, तो उरकल्यावर मग कशास राहावें म्हणून माधारा गेला काशीहून लोक येतात जातात त्यांच्या बोलण्यात हैदरखानाचा ताण भारी बसल्यामुळे अतरवेदीतील सारा जमाव घेऊन माधारा गेला असें आहे इकडील मसलतीवर पाटीलबावा आहेत हे अतरवेदी खाली पाहिली असता चाल करतील याजकरिता इद्रसेनास सल्लुखाचे बोलण्यास पाठविला म्हणून लिहिले तें कळले त्यास हेष्टिन मात बरच मनसबा करायास काशीस आला होता परंतु हैदरखानाचा ताण व फराशीसाचें येणें यामुळें गेला इकडील समारोप केला असें दिसते

रा छ १४ जमादिलाखर हे विनती

ले २५६ }
[७२] }

{ श १७०४ अधिक जेष्ठ व ८
ता ३-२-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि, राजश्री पांडुरगपतानीं छ २७ जमादिलावल्चीं पत्रे पाठविलीं तीं पावलीं वर्तमान कळलें राजश्री गोविंदराव याणीं येथून बातमीचा मजकूर लिहिला होता तो तुम्हीं कळावयाकरितां पत्रां लिहिला तो मजकूर अवघा लटका आहे योविषयीचीं इतरें सविस्तर मागाहून पाठवूं रा। छ २२ जमादिलावल हे विनती

ले ३५७ }
[२००] }

{ श १७०४ जेष्ठ शु २
{ ता १ -७-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि इंग्रजाचा व सरकारचा सलूख जाला तेव्हां हैदरखानाने कराराप्रमाणे न ऐकिल्यास सरकार व इंग्रज मिळोन खानावर मसलत करावयाची त्यास नबाबास टाकता येणार नाही मसलतीस मेळवून घ्यावे लागतील कारण की, हैदरखान फराशास व नबाब एक जाले तर मसलत भारी पडेल या करता नबाब निजाम अलीखान या मसलतींत आले तर त्यासही वाटणी द्यावी लागेल म्हणोन पेशजीं छ ११ रमजानचे खानगींत साल गुदस्त तुम्हास पुरवणी लिहिली होती त्याचें उत्तर तुम्ही लिहिले का, राजश्री पाटीलबावानी उत्तर केलें जे, नबाबास वाटणी देणे असें उघड इंग्रजाशीं बोलूनये, म्हणजे ते आपल्या पेठ्यात राहिले याचें उत्तर केलें कीं, नबाबची समजूत पडणार नाही नबाब मसलतीस सामील झाल्यास त्याची तोंड तुम्हीं व आम्ही मिळोन काढावी त्यात तिसरा हिसेदार ठरतो, यास्तव इंग्रजाशीं बोलावें कीं, तुमचा मुलूख तुम्हीं घ्यावा आमचा आम्हीं घ्यावा हैदरखानाचा मुलूख सुटेल त्याची वाटणी फौजेवर करावी फौजेच्या अन्वये दोन हिस्से सरकार, तिसरा हिस्सा इंग्रज याप्रमाणे साधेल तर करून घ्यावें, असें मत आहे म्हणोन पेशजीं तुम्हीं लिहिले होते त्यास हल्लीं टिपू व फराशीस एक जहाले याचा सरजाम भारी जमला आहे नबाबाकडेही त्याची अनुसधानें आहेत, नबाबास टिपूमिया व फराशीस एक जाले तर मसलत भारी पडेल, याकरिता नबाब सामील करून घ्यावे हें चागले तेव्हा वाटणी द्यावी लागेल, या करिता इंग्रसेनाशीं बोलून कसकसे ठरावात आणले आहे ते लौकर लिहून पाठवावे बोलणे जालें नसल्यास हल्लीं बोलून येविशीं ठरावात आणून लौकर लिहून पाठवावे खाना उ १ साबान हे विनती तहनामे दिले घेतल्याचीं पत्रे आल्यावर तुम्हाकडे पत्राच्या खानग्या फार जाल्या जाव येत नाहींत हे ठीक नाही, वरचेवर उत्तरे पाठवात जावी हे विनती

ले ३५८ }
[२०१] }

{ श १७०४ जेष्ठ शुद्ध ९
{ ता १९-७-१७८२

श्री

चिरजीव राजश्री पांडुरंगपत बापू यासि प्रति नारो शिवदेव अशीर्वाद उपरि येथील कुशल तागार्तइ छ ७ साबान यथास्थित असे विशेष तुम्हीं पत्रें व तहाच्या यादी पाठविल्या त्यात मुद्दा मोठा साष्टी व हैदरखान त्यापैकीं साष्टी तरि होत नाही व हैदरखान यांनीं मा अलीचा व इंग्रजाचा मुलूख घेतला आहे तो सोडून द्यावा, त्यास त्यानें करोड रुपये खर्चून प्रात सोडविला तो सोडतो कसा ? मसलतीवर कायमच आहे नवे फराशीस आणिले आहेत, तेव्हां इंग्रजाचें पारिपत्य पुरते करणार तीन किल्ले मात्र बकीस राहिले असता त्यास

काहीं पेच नाहा, राहिले तें घेतच आहे गाडराकडून सरकारात वकील आला हाता त्याचे बोलण्यात होते का, साष्टी सुद्धा ध्यावा, परतु हैदर नाइकाचा पक्ष सोडावा हे वर्तमान श्रीमतांनी लिहिले होते, त्याचा उत्तरे हैदरनाइकाचे पक्षाचा आली त्याचे जाव श्रीमतांनी लिहिले त्याजरून मर्जी बहुत खट्टी जाहाली असे असोन बावानी तह असा कसा केला ? साष्टी नाहा व हैदरचा तह न झाल्यास गुजरातचा तीन लक्षाचा मुलूक सुटणार नाही हैदरखान यांनी घेतला मुलूक सोडावा ही गोष्ट घडावयाचीच नाही ते त्याचा तह होतच नाहा यामुळे हैदराचा पेच पडल्यास भारी पडेल किंवा नाही याचा विचार बावानी केल्या वाचून तह केला नसेल तहाची यादी जाहाली ती इग्रजापाशी दिली ते यादीची नकल चेनापट्टणचे इग्रजाकडे जाईल ते फूट पाडावयाकरिता त्यास दाखला देतील, तेव्हा त्याचा पेच सध्या पडेल असे दिसते येविशीं पत्रे श्रीमतांची येतात तीं तुम्हीं दाखवात असता किंवा नाही हेहि समजत नाही असो श्रीसत्तेने घडेल तें प्रमाण सुचले ते लिहिलें आहे तुम्ही समय पाहून विनति करीत जाणें—अशेरीवर बावाकडील लोक चढून केशवराव जग नाथ उतरून गेले, हे वर्तमान पूर्वी लिहिलेंच आहे किष्ठा नाक्याचा व भिल्ल भोंवताले बहुत, यास्तव बदोबस्त किष्ठा याचा व वाटचा बदोबस्त जाहाला पाहिजे याचा विचार केला असेल तूर्त या प्रातीचे लोक ठेविले आहेत याच्याने परिणाम लागेलसा दिसत नाहा माणूस प च ग ड किष्ठा तयार असावे त्यात दोन तीनशे माणूस आपले ममतेचे असल्यास चागले हें तुम्ही सुचवून उत्तर काय होईल तें लेहून पाठवावे माजी किष्ठादाराचे किरकोळ फडसे करावयाचे होते ते केले या उपरि येथून निघोन लौकरच येतो राजश्री आबाजी नाईक समागमेंच येणार, त्यास त्याचे मातुश्रीस ज्वराची पीडा जाहाली आहे त्यास काहीं एक उतार पडल्यावर निघोन येऊ नाइकाचे तीर्थरूपही येथे भेटीस येणार त्याकडे पालखी पाठविली आहे तेही येतील भेट होईल वरकड काहीं गुता नाही राजश्री दाजा पुण्यास गेले सुखरूप जाऊन जाव आला तो तुम्हाकडे पाठविलाच आहे होळकराकडील जाव-सालाची चिठ्ठी राजश्री बाजीपत मामानी श्रीमताचे नावे आणिली ते ती त्याप्रमाणे मातुश्री अहिल्याबाईंनी ही चिठ्ठी दिली त्यात नाव आमचें लिहिले आहे त्या चिठ्ठी व बाईचे बोलण्याचे अन्वय व बावाचे बोलण्याचे भाव मामानी सांगितले त्याप्रमाणें श्रीमतांशी बोलले, त्याचीं उत्तरे निक्षून जाहालीं नाहीत झाल्यावर लिहून पाठवितील याप्रमाणें मातु-श्रीस बोलून पुढें उज्जनीस येऊ तुम्हास स्वाराविषयी लिहिलें आहे त्याप्रमाणें पाठवून द्यावे बहुत काय लिहिणें हे आशीर्वाद

ले ३५९ }
[३०७]

{ श १७०४ आषाढ व १४
ता ८-८-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशा

विनात उपरि राजश्री पाटीलबावानी इद्रसेनाशा तहप्रकरणीचे जाबसाल करार मदा-

रात आणिले त्याचा कलम बंदी याद ठरविली त्या यादाचा नकल श्रीमताकडे पाठवावयास दिली ता याद पारशी व तिची हिंदवा करून दोन्ही यादा पाठविल्या आहेत त्या करून सर्व भाव ध्यानास येतील या करता त्याचीं उत्तरे दूरदेशींचे विचारें करून लिहिण्यांत यावीं म्हणोन विस्तारें करून लिहिले तें सर्व कळलें त्यास दोन्ही यादी पाहिल्या मजकूर सर्व कलमवार ध्यानात आला साराश कोणेही प्रकारें सरकार काम होऊन पार्टीलबावांस येश यावें यास्तव निदान पक्षाची तोडजोड लिहून पेशजी यादी पाठविल्याच आहेत त्या पाहून सर्व समजण्यात आलेंच असेल व हल्लीं तह प्रकणीची याद पाहून उत्तरे कलम बंदी लिहून पेशजीच्या अन्वये पाठविली आहेत याप्रमाणे बोलून करारात आणावे पार्टीलबावाच्या पत्राचीं उत्तरे लिहिला आहेत प्रविष्ट करावीं +या तहनाम्यात दिक्ती फार आहेत याचे विस्तार कलमवार पूर्वी लिहून पाठविले आहेत, ते पार्टीलबावाशीं बोलिल्यास त्याचे ही चित्तात यावया जोग्या आहेत ऐकल्यावर उत्तर काय करतात ते लिहून पाठवावें रवाना छ ०० माबान हे विनति

ले ३० }
[००] }

{ श १७ / आषाढ व ४
{ ता ८-८-२ ८७

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरि राजश्री पाडुरगपत यांनीं लिहिलें जे राजश्री पार्टीलबावांनीं सांगितले कीं,

श्रीमत राजश्री दादासाहेब यास पार्टीलबावाचे स्वाधीन करू असे कलमबंदीत लिहिले नाही परंतु इद्रसेनाच्या बोलण्यात करार आहे कीं कलमबंदीचे यादीत दादा साहेबाचे कलम लिहिलें आहे त्या मुदतीस युक्तीचे वाटेनें तुमचे स्वाधीन करू म्हणोन लिहिले त्यास इद्रजाच्या या बोलण्यावर जाऊ नये ते दगाबाज आहेत या करितां दादा साहेबांस अगोदर आपले हातीं घ्यावें अथवा कचेखरास आपून पोहचवून घ्यावें येविशींचा मजकूर पेशजीं लिहिला आहे व हल्लींही कलमबंदीच्या उत्तरावर आलाहिदा लिहिला आहे याप्रमाणें घडावा

कलमबंदीचे यादीत हैदरखानाचे कलम लिहिलें आहे त्याप्रमाणें घडल्यास उत्तम कदाचित हैदरखान तुमच्या सांगितल्यावर नच एके तर भडोच नजीक तीन लक्षाचा मुख्य हपटनचे तहात सरकारातून इद्रजास लिहून दिल्या होता तो हलाच्या तहात इद्रजापासून माघारा सरकारात घ्यावयाचें ठरविले आहे तो मुख्य तीन लक्षाचा माघारा मागू नये वरकड लिहिल्याप्रमाणें सरकारचा तह करावा हैदरखानाशीं आम्ही परभारां समजून घेऊ असेंही इद्रसेनाच्या बोलण्यांत आहे म्हणोन लिहिलें त्यास हैदरखानाचे मुद्दे इद्रज कबूल करते तर मुख्य इद्रजास

थावा लागता. हैदरखानाचे मुद्दे इंग्रजांनी सरकारचा मुख्य तरा कां गमवा / हैदरखा
कबूल करणे हें घडत नाही त्यापक्षा हैदरखान नाचे बोलण्यास या मुल्काचा सवध लागत
तरी कसे ऐकताल हे समजलेंच आहे त्याअर्थी नाहा

॥ छ २७ साबान हे विनती

ले १ }
[२] }

{ श १७०४ आषाढ व ६
{ ता ८-८-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनता उपरि राजश्री पाडुरग रघुनाथ याणा लिहिलें जे राजश्री पाटीलबावांनीं
सांगितले कीं इंग्रजांच्या तहाचा ठराव न जहाला तर सलुखाची भानगड तुटताच वग
त्याकडे फौजेची खानगा होऊन वगल्यांत हगाम सुरू होय अशी तर्तूद जाहला पाहिजे.
विना इंग्रज जरबेत येत नाहीं सुचलें ते सांगितले आहे असे बोलले म्हणोन लिहिलें त्यास
इंग्रजास ताण देऊन जरबेत आणावे ही मुख्य गोष्ट, परंतु पूर्वी इंग्रजांचे मसलतीचा नक्षा
ठरला त्याप्रमाणे चौहीकडून ताण बसता म्हणजे इंग्रज जरबेत येऊन म्हटलें तसें ऐकता परंतु
ती गोष्ट घडला नाही मसलत पडता सरकार व हैदरखान उभयतांवर पडली तथापि इंग्रज
नरम पडून चौहीकडून सलुखाची भानगड पाडली परंतु सरकारचे मुखत्यार पाटीलबावा
त्याशीं बोलावयास मुख्य कलकत्याहून हेष्टिनाकडून इद्रसेन मुखत्यार आला त्याशीं पाटी
लबावांनीं सरकारचे मुद्दे मीवाफक हैदरखान सुद्धा तहाचे बोलावे म्हणोन येथून विस्तारें
करून लिहून पत्रे वरचेवर लिहित गेलों गाडराकडून उदिष्टीन येथें बोलू लागला, त्याचे
बोलण्यापेक्षा पाटीलबावा जवळ अधिक होईल हें जाणून त्यास निरोप देऊन पाटीलबावा-
नींच मुद्दे माफक तह करावा, पाटीलबावास यश यावें, आणि सरकार काम मातबर घडावें,
म्हणोन लिहिलें होते त्यास पाटीलबावावाकडून इंग्रजांच्या तहाच्या बोलण्याची भवती
न भवती होऊन कमलबर्दीच्या यादी आल्या, यात पहाता हपटेनच्या तहा पेक्षाही काहीं
कलमात नुकसान दिसते याकरिता तह प्रकरणीं यादी पैकीं निदानपक्ष लिहून पेशजी यादी
पाठविल्या आहेत व हल्लीं ही लिहिले आहे याप्रमाणें घडावें, म्हणजे सरकार काम होईल व
पाटीलबावास यश येईल ॥ छ २७ साबान हे विनता

ले २६२ }
[२७२] }

{ श १७०४ आषाढ व ४
{ ता ८-८-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरि राजश्री पाडुरगपतानीं लिहिलें का, राजश्री पाटीलबावांच्या सांगितल्या-

प्रमाणें इम्रजाच्या तहप्रकरणीची पुरवणी व दिल्लीकडील मजकुराची पुरवणी श्रीमत दादासाहेबाचे व तिही लक्षाचे मुख्याचें कलम लिहिलें आहे ती पुरवणी व बगाल्याचे मसलती विषयीची पुरवणी एकून चार पुरवण्या लिहिल्या आहेत त्याचा उत्तरे येतील (तीं) पाटीलबावास दाखवावीं लागतील, याकरिता दाखविण्यास उपयोगी पडत अशीं उत्तरे यावा म्हणून लिहिलें आहे, त्यास या चहू पुरवण्याचीं उत्तरे दाखवावयाजोगींच येथून लिहिलीं आहेत दाखवावीं रा। छ २७ माबान हे विनती

ले ३६२ }
[२५] }

{ शके १७०४ श्रावण शु २
{ ता ११ ८-१७८

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेश।

विनति उपरि पाडुरगपताचे पत्रातील जाबसाल कलमबदीच्या यादा पाठविल्यांत भडोजेचा मजकुर नाही त्यावरून आशका येईल तर सरकारचा इम्रजाचा तह झाल्यास भडोजेचा पाटीलबावास द्यावी याप्रमाणें इद्रसेनाने वेगळें पाटीलबावास लिहून दिली आहे हे पाटीलबावांनींच सांगितलें म्हणोन लिहिलें ते कळलें त्यास भडोजेचा जाबसाल वेगळाला लिहून घेतला, असाच तह समयी साष्टीचा ही जाबसाल उगवून घ्यावयाचा होता पेशजी रामजा पाटलाकडे यादी आली ती त्याणीं आणून दाखविला त्यात भडोजेचा जाबसाल काहीं नव्हता याकरिता पेशजी लिहिलें होतें का, साष्टीकरिता पाटीलबावांनीं भडोजेचा जाबसाल उगवून घेतला नसेल असो हल्लीं निदानपक्षीं लिहिल्याप्रमाणे घडावे म्हणजे चागलें हला तुमच्या लिहिण्यात भडोजेचा जाबसाल उगवून घेतला म्हणून आहे उत्तम

आहे येथील विचार आढळतो जे, कलमबदीच्या यादीवरून श्रीमतास विचार पडून आमच्या साधनास लागतील त्या काळीं आपण जसे म्हणू तसें घेऊन मुख्य इम्रजाचा तह आपले हातून घाडावा हा मनोदय आहे, याकरिता याप्रमाणे श्रीमतास कर्तव्य असल्यास मग यश दुसरीकडे कशास द्यावे? म्हणोन लिहिलें त्यस इम्रजाशीं तह करावा हा मनोदय येथीलही आहे परंतु तहाचीं कलमे चागलीं सरकार उपयोगीं मुद्दे माफक अशीं तर उगवून घेतलीं पाहिजेत किंवा नाहा इम्रज बोलतो ते आपला नफा पाहून बोलतो त्या अनवये कबूल केले असता हपटनच्याही तहास नुकसानी मग तळेगावचा तह कोणीकडे? याकरिता पेशजी लिहित्याप्रमाणें व हल्लीं निदान पक्ष लिहिल्याप्रमाणे होत असल्यास उत्तम मग कसेंही करून तोंड काढण्यास येईल याकरिता याप्रमाणें घडल्यास बरे

सविस्तर अर्थ पेशजी लिहिलेच आहेत व हल्लीं लिहिले आहेत ध्यानात आणून ज्यात त्याच्या लौकिकास चागले व सरकारचे मुद्देमाफक तेंच घडवितील तुम्हीं सविस्तर बोलावें रा। १ रमजान हे विनति

ले ३६४ }
[२०७] }

{ श १७०४ श्रावण शु १
ता ११-८-१७८२ }

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशा

विनता उपरि राजश्री पाडुरग पताचे पत्रातील जाबसाल —

राजश्री पाटीलबावा उचपाड परगण्यात येऊन गळ्या सोडवितात पाच सहा गळ्या सोडऊन शिवाजी पत बापूचे हवाला केल्या आणखा पाच सहा आहेत त्या सोडविल्या नंतर मग दुसरीकडे जातील स्वारी हिंमतगडा कडे जाणार म्हणून लिहिले तें कळले

बरवामागराचा मजकूर लिहिला तो सविस्तर कळला

पूर्वीचे खानगीत दादासाहेब व हैदरखान यांची कलमें दोन लिहिली आहेत परंतु आलीकडे बारिक मनास आणिता दादासाहेबांचे कलम लिहिल्याप्रमाणें इद्रसेनाच्या बोलण्यात आहे, हैदरखानाचा जाबसाल लिहिल्याप्रमाणें बोल

ण्यात नाही, व कलमबंदीत हैदरखानाचे कलम लिहिलें आहे त्याप्रमाणें खचित आहे असे असता पाटीलबावा काय समजोन बोलले त्याचे ते जाणत परंतु जाबसाल घ्यानांत असावा म्हणोन लिहिलें तें कळलें त्यास जसें दादासाहेबाचा जाबसाल इद्रसेनाशीं करार करून घेतला तेव्हाच तुम्हापाशीं बोलले असतील परंतु दोहीं कलमाचे अर्थ पहाता नुकसानीच आहे आधीं दादा आपले स्वाधीन करून घ्यावे तेव्हा तहाचे पक्के ठरवावे हें जालें नाही व हैदरखानाचे कलम तर काहींच उगवून घेतलें नाही खाना छ १ रमजान हे विनती

ले ३६५ }
[२०८] }

{ श १७०४ श्रावण शु १३
ता २१-८-१७८२ }

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनति उपर इग्रजाचा तह हैदरखान सुद्धा खातरजमा व्हावे असें मनात्त होतें यात लौकिक चागला ते नाही त्यापक्षीं सरकारचे मुद्दे साथी आदींकरून तरी व्हावे तेंही नाही तेव्हा निदानपक्षाचीं कलमे लिहून पत्र लिहिलें आहे याप्रमाणें तरी खामखा घडावे तुम्हीं राजश्री पाटीलबावाशीं एकातीं बोलवे कीं इग्रजाचा तह आपले हातें होतो ही गोष्ट लहान नाही यात कस्त करून सरकारचीं कलमें जितकीं अधिक साधतील तीं साधावी, हा लौकिक मोठा आहे पाटीलबावाही दूरदेशही आहेत त्याचेही घ्यानात यावया जोगा कलमें आहेत या उपर त्याचेही थोरपणास व श्रीमताचे दौलतेस उपयोगी तें करतील रा छ ११ रमजान हे विनति ।

हें सर्व पत्र खुद्द नानाच्या हातचें आहे

ले ३६६ }
[२७८] }

{ श १७०४ श्रावण शु १३
ता २९-८-१७८

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशा

विनती उपरि हैदरखानाम टाकून तह केला असता खान वाइट मानून उगाच राहणा रच नाही तेव्हा सरकारातून इग्रजास मिळून मसलत करणे प्राप्त याचा करार इग्रज गुदस्ता भोसल्याचे विद्यमाने बोलत होते की, सरकारचा तह करून खानावर मसलत करावी जो मुख्य व किल्ले सुटतील त्यापैकी निमे सरकार व निमे इग्रज याणी घ्यावे, त्यात सरकार तालुक्यास लागते ते सरकारात घ्यावे, इग्रजास लागते ते इग्रजास घ्यावे असे बोलत होते त्यास ते येथून ऐकिले नाही हल्लीं करारात आणावयाचे राजश्री पाटालबावाचे विचारे जात्यास या मसलतीस निजामअल्लीखानास टाकित्ता यणार नाहा कारण हैदरखान व फरासीस [व] नबाब एक होतील मसलत भारी पडेल याकरिता जर निजामअल्ली खान यात आले तर त्यासही वाटणी द्यावी लागेल जर नबाब मसलतीस षराक न झाले तर घाटा वरील तालुका श्रीरगपट्टण, बिदनूर वगैरे सरकारात घ्यावे घाटारसालाल नालुमा च्छटावर खेरीज करून इग्रजाणी घ्यावे हैदरखानाचे पारिपत्य सरकार व इग्रज मिळोन करावे हा मजकूर पुढील मसलतीचा लिहिला आहे रा छ ११ रमजान हे विनती

ले ३६७ }
[२३२] }

{ श १७०४ श्रावण शु १४
ता २२-८-१७८

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरि सरकारातून तह इग्रजाशीं नबाबास व भोसल्यास न कळविता केल्यास दोघेही उदास राहून वाकळ्याही चाली धरतील व तसाच मनसुबा पडल्यास हैदरखान व नबाबही एक व्हावयास चुकणार नाहीत व कित्येक गोष्टीस वाईट पडेल कदाचित् पार्टील-बावा म्हणतील की, दोघाचेही विचारे नक्षा ठरला असता एक तर पैका घेऊन माघारे आले एक घरीच स्वस्थ राहिले मसलतीस षरीक असते तर त्यास घेऊन कराव ते नाहा मसलत सरकारावरच पडली तेव्हा सरकारातून तह केल्यास वाईट त्यानीं का मानावें? त्यास एक गोष्ट त्यांस बोलण्यास आहे की इग्रज आम्हाशीं बहुत नफे बोलत होते, परतु आम्ही श्रीमताचे दोस्तीकरिता कबूल केले नाहीत, व आंतून बातम्याही मनास आणित्ता इग्रज नबाबाशीं बहुता रीतीनें बोलत होते, परतु श्रीमताच्या दोस्ती करता इग्रजाशीं गुतले नाहीत असेच आहे यास्तव परभारेंच सलूख केला असता वाईट मानतील असें आहे घेऊन केले असता उपयोगी पडेल इग्रजाचा तह करण्यास हैदरखान तुटतो याकरिता नबाबाचे मक्त्याचे रुपये दरसाल इग्रजाकडे यावयाचा करार आहे व इग्रजही देत असतात, परतु आपण तहनाम्यात कलम त्याहावें की, नबाबाचा मक्ता दरसाल तुम्हाकडे करार आहे त्या

प्रमाणें देत जावा तसेंच भोसल्याचीहा चौथ बगाल्याची देत जावा याप्रमाण तहनाम्यात इंग्रजाशीं बोलून जरूर ल्याहावें येणे करून नबाबास व भोसल्यास गोड वाटेल यात इंग्रजांचेही काहीं जात नाही राजकारणास उपयोगी पडेल सा छ १० रमजान हे विनति

ले ३५८ }
[३१४] }

{ श १७ ४ श्रावण शु १४
ता ०-८-० १८ }

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनता उपरि मौजे वेळाम हा गाव आमचा वतना आहे तो इंग्रजाकडे कोकणात बाणकोटा खाली आहे तो सोडून घ्यावा असे मनात होतें, परंतु साधा सरकारची सुटली नसता आपला गाव सोडून घ्यावा हे ठीक नाही तुम्हास कळावे म्हणोन लिहिले आहे खाना छ १० रमजान हे विनति

ले ३६९ }
[०६५] }

{ शके १७०४ श्रावण शु १५
ता - ८-० १८० }

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनता उपरि हैदरखानाशीं वचनाप्रमाणें होऊन करार मदार जाहले त्यास टाकून आपले मुद्दे मात्र करून घेऊन तह इंग्रजाशीं करावा, तेव्हा हैदरखान यांचे विरुद्ध सरकाराशीं पडेलच फराशिसाचे पाल्शाहाकडून मुसामुर्तीण वकील येथें आला आहे त्याशीं दारमदाराचीं कलमें ठरावात आली त्याच्याही नकला पूर्वी पाठविल्या आहेत, त्यास तह इंग्रजाचा केला असता तेही विरोधच मानतील इतकेही करून इंग्रजाचा तह करावा तर सरकारचेही मुद्दे खातरखा कोठे होतात ? तेही नाही, व इंग्रज तह करतील त्याप्रमाणे चालवितील, हाही भरवसा येत नाही असे पेंच आहेत त्यास हैदरखानास सोडावें, त्यांचे विरुद्ध करून घ्यावें, फराशिसाचे राजकारण तोडावें, तेव्हा सरकारचे मुद्दे निदान पक्ष कलमवार पत्रोत्तरी लिहिले आहेत त्याप्रमाणे तरी घडावे फराशिसाचाही भारी सरजाम मुसाभुसी सरदार या बरोबर देऊन त्याचे पातशाहानें इकडे खाना केला तो मोरस बदरास आला पुढे लौकरच येणार म्हणोन बातम्या आल्या आहेत ते व हैदरखान एक होतील तेव्हा इंग्रजांस मसलत सभाळणें कठीण पडेल याकरिता इंग्रजांनीं सरकारचे मुद्दे ऐकून तह केला असता सरकार व इंग्रज व नबाब भोसले यास घेऊन त्या मसलतीचें धोरण एव्हा पासून बाधिलें याहिजे, याचाही विचार केल्यानें बरें आहे नाही तर खान व फराशिस एक जाहले असता सर्वास पेंच पडेल गत एक करू जाता दिवसगत लागेल, याकरिता हाही मजकूर इंग्रजाशीं बोलून ठेवावा कीं तुमचा तह झाल्यामुळे हैदरखानानें आम्हाशीं विरुद्ध केल्यास तुम्ही आम्ही मिळोन खानाचे पारपत्य करावें फराशीस हैदरखान मिळोन एक जाहले असताही करावे याचा तपशील आलाहिदा लिहिला आहे सा छ १० रमजान हे विनति

ले ३७० }
[२६१] }

{ श १७०४ श्रावण शु १४
{ ता २२-८-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशा

विनती उपरि राजश्री पाटीलबाबाचे व इद्रसेनाचे बोलणे तह प्रकरणी होऊन ठराव जहाला त्यातील साराश प्रथम पाडुरगपतानीं लिहिला, त्यावर रामजी पाटील यांजकडे याद आली त्याचे कलमात गुण दोष येतात ते भाव लिहून उत्तरे पेगजीच गेलीं, तदुपरात पाटीलबाबांनींच तह प्रकरणीं दोन यादी हिदवी व पारसी पाठविल्या त्यांचींही उत्तरे पेश जीच पाठविलीं, व हल्लींही निदान पक्षाचीं कलमे शेवटील तोडजोडीचीं लिहून पत्रे पाठविलीं आहेत याप्रमाणें तर घडावेंच घडाव याउपरि येथें लिहून पाठवून उत्तर जाण्यास दिवसगत लागते इग्रजाची मसलत शेवटास जाउन पुढील मसलतींचे डौल वरावयाचे धोर वट एव्हापासून घडले पाहिजेत, या करता येथे लिहिल्या तोडजोडीप्रमाणें घडविलें असता चांगलें व पाटीलबाबा मातबर सरदार त्याणीं सरकारचा तह इग्रजाशीं पक्का केला हाही त्यांचा नक्षा मोठा होतो सर्व भाव हे पाटीलबाबाचे ध्यानात येण्याजोगे आहेत साराश इग्रजाचा तह पक्का करावा तह जाला असता हैदरखान यास वाईट वाटोन वाकडी चाल वरल्यास त्याचेही पारपत्यास इग्रजांनीं परीक असावे हें आधीं शपथपुर सर पक्कें करून घ्यावे सदरहू लिहिल्या तोडजोडी इग्रजासही भारी पडावयाजोग्या नाहात त्याणेही कबूल कराव्या व पाटीलबाबांनीं इग्रजाकडून कबूल कराव्या तुम्हां पाटीलबाबाकडे जाणार ते पोहोचलाच असाल नसले तरी पत्रदर्शनीं लाब लाब मजली करून दोन तीन पर्याय लिहिले आहेत हे सविस्तर एकातीं चांगले रीतीने बोलून करावे रामजी पाटील व सदाशिवपत याची रवा नगी करतो म्हणोन पूर्वीं पत्रें पाठविलीं होतीं, परंतु त्यास येथें पांचावयास दसरा येईल, तदनंतर उत्तर प्रत्युत्तरे येण्यास व जाण्यास दिवसगत लागते, मसलतीचे धोरवट पुढील बांध प्यास दिवस रहात नाहींत, याकरिता सर्व अर्थी खोलून लिहिले आहेत तहाचा ठराव होताच अगोदर दादासाहेब यास कुटुंबसुद्धा इग्रजांनीं आणून घ्यावे मग किल्ले, कोट, व मुख्ख याच्या चिठ्ठ्या घ्याव्या, नाहीं तर अगोदर किल्ल्याकोटाच्या सनदा घेऊ नयेत किल्ले, कोट, शहरें व मुख्ख सरकारात देतील, जाहिराणा शौबरेत सलुखाची जहाली, मग दादासाहेबा विशीं बाहाणे लावितील, नाना प्रकार करतील इकडे हैदरखानही सुधे रहात नाहींत मग पेच पडेल हें पुरतें ध्यानात आणून दादासाहेबास अगोदर आणवून ठेवावें मग ठाण्याच्या चिठ्ठ्या घ्याव्या हपटेनचे तह समर्थी इग्रजांनीं दादासाहेबाचा करार केला, अगोदर ठाणीं मुख्ख घ्यावीं, मग दादाही कराराप्रमाणे येतील, त्यावरून मुख्ख व ठाणीं घेतलीं, मग दादाचे येण्यास नाना प्रकारच्या दिक्कती लाविल्या की, मुबईकर लबाडी करतात मुबईकर म्हणत कीं, कलकत्तेकर करतात असें करून दादांस ठेवून पुढे तळेगावची मसलत केली या करता लिहिलें आहे दादासाहेब कुटुंबा सुद्धा आले व ठाणीं किल्ले आल्यावर मग इद्रसे नाचें येणें श्रीमतांपाशीं घडावें, येणेकरून चांगलें पूर्वीं राजश्री पाटीलबाबांचेही लिहिण्यात

होते की, इद्रसेनास पुण्यास पाठवावयाचें असल्यास पाठवू तो आल्यानें जाहिराप्यास चागलें लिहिल्याप्रमाणें तुम्ही बोलून करावें याउपर तह प्रकरणीं लिहिण्याचा अर्थ काहीं राहिला नाहीं सर्व भार पाटीलबावावर ठेविला आहे त्याचे थोरपणास येऊन जेथवर कलमें साधतील तें साधून ज्यात चागले तें करावें करतील तुम्ही लिहिल्या अन्वये सर्वही अर्थ एकातीं चागलें रीतीनें बोलावे खाना छ १२ रमजान हे विनती

ले ३७१ }
[२५३] }

{ श १७०४ भावण शु १४
ता २२-८-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनति उपरि, नबाब व भोंसल्यास कसें कळविणार, कसें करणार, हें काहीं लिहिलें नाहीं असें पाटीलबावा म्हणतील, तर याची तोड योजिली आहे कीं, इग्रजाशीं तह पाटीलबावांनीं पक्का गुप्त करून येथें लिहून पाठवावें, आणि त्या यादीची नकल येथून एक नबाबाकडे व एक भोंसल्याकडे लिहून पाठवून पत्रे येथून ल्याहावीं का, इद्रसेन पाटीलबावाकडे आला, तो सरकारचे मुद्दे याप्रमाणें बोलतो याचें उत्तर काय ल्याहावें, कदाचित् म्हणालेX कीं पाहून आमचे हातून केल्यास नफा अधिक करून देऊ, तर त्याची मुदत महिन्या दीडामहिन्यात काय अधिक नफा करून देतात, असें तेथें वकील असतील त्याणीं ++धावी इद्रसेनानें कौल करार येथें केला असता याहून मुद्दे त्याचे विद्यमानें इग्रजांनीं अधिक करणें हे गोष्ट कळतच आहे तेव्हा याहून अवीक होत नाहीं असें सांगतील मग केल्यास त्यास सतोष राहून केलें असे होईल ही एक तोड कळावयाकरिता लिहिली आहे रा छ १२ रमजान हें विनति

ले ३७० }
[२६८] }

{ श १७०४ श्रावण व ८
ता ३१-८-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनति उपरि इद्रसेनाशीं तह प्रकरणींचीं बोलणीं होऊन राजश्री पाटीलबावाकडून याद आली त्याचीं उत्तरे गुणदोषाची एक पुरवणी, व एक तहनाम्यात कलमें लिहावयाचीं एक, एकूण दोन पुरवण्या व आणखी मजकुराच्या पुरवण्या लिहून छ २१ रमजांनीं खाना नगी केली त्यात तहनाम्यात लिहावयाच्या कलमाच्या पुरवणीत गायकवाडांनीं पेशजीप्रमाणें सरकारात चालावें, न चालल्यास त्यांचा बदोबस्त होणें तो सरकारातून होईल, हें कळम

X भोंसले किंवा नबाब याणीं असें म्हटल्यास

+ येथें काहीं अक्षरे गेलीं आहेत

दुबारा लिहिण्यात आले आहे त्यास एके ठिकाणी रफुकाचें +कलम असावें आणि त्याचें उत्तर त्या कलमावर असावें कीं, रफुकाचे कलम आलाहिदा लिहिलें आहे हें कलम असावे. म्हणजे तहनाम्याचे यादीस सत्रा कलमास ताळा पडतो त्यास हें कलम राहून गायकवाडा-चेंच दुबारा पडलें आहे त्यास तुम्ही तेथें पत्रें पाहिल्यावर पाटीलबावांशीं सदरहू लिहिल्या अनवर्येच समजावून बोलावें रा २१ रमजान हे विनती रामजी पाटील व सदाशिव पत यांची खानगी करणार होतो, त्यास रायाजी पाटील व सदाशिवपत यांची खानगी करावी, रामजीपाटील येथें असावे, असें त्याचे विचारे ठरले तह प्रकरणीं निश्चयाचे प्रकार तुम्हास लिहून पाठविलेच आहेत होईल तेथवर करून करावें त्यात अगोदर दादासाहेब यांस स्वाधीन करून घ्यावे हे जरूर घडावें वरकड होळकर सबधी वगैरे मजकूर सविस्तर उभयताबराबर सागोन पाठवितों यास जाण्यास उशीर लागला, याकरिता तह प्रकरणीं पत्रें लिहून तुम्हाकडे खाना केलीं, हा मजकूर यास येथें कळू दिला नाहीं याजवळही तुम्हास लिहिल्याप्रमाणे कलमें बोलिलीं रायाजीपाटील याणीं कबूल केलें आहे कीं, वास कलमाचे यादीप्रमाणें पाटीलबावांशीं बोलून अधिकउणीं अक्षरें कलमात घालावयाचीं कलमें दहा आहेत, तीं तर करून घेऊ म्हणोन बोलिले आहेत परंतु यास दिसगत लागेल याकरिता पुढें लिहून पाठविलें हे विनती

ले ३७३ }
[२०६]

{ श १७०४ श्रावण
आगस्ट १७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि इग्रजाचे तह करण्याची कलमबंदीची याद पूर्वी राजश्री पाटालबावां-कडून पारशी व हिंदवी आली, त्याचीं उत्तरे व निदान पक्षाचीं कलमे सरकारचे तहाचीं लिहून पत्रें पूर्वी तुम्हाकडे पाठविलीं ती पावलींच असतां सरकारचा तह इग्रजाशीं पाटील-बावाचे विद्यमानें जाहाला हे शौहरत इग्रजांनीं हैदरखानास कळविली, व पाटीलबावाचे लष्करची ही बातमी खानास गेली त्यावरून खान इग्रजाचे गळीं पडून सलूख करून इकड चाल घरणार म्हणोन बातम्या आल्या जर खान व इग्रज एक जाहाले तर फारच विलग पडेल याकरिता इग्रजाकडील यकत्यारी इद्रसेन आला आहे, हीं कलमें व्हावयाजोगीं व इग्रजासही फार अवघड पडायजोगीं नाहींत, या करिता तहाचा कलमें येथून लिहून पाठविले आहेत त्यात जेथवर साधतील तेथवर करून घ्यावा पाटीलबावास सर्व काळजी आहे इत-केंही बोलत असता इग्रज नच ऐकेल तर पाटीलबावांनीं तह ठरविला आहे त्याप्रमाणें श्रीमत राजश्री दादासाहेबांस क्षेपनिक्षेप लौकर घ्यावयाचें करावें, व हैदरखानानें सरकाराशीं विरोध केला असतां इग्रजानीं अनुकूल होऊन खानाचें पारपत्य करावें व इग्रजांनीं परभारा सलूख

हैदरखानाशीं करू नये हा पक्का करार दस्तऐवजीं घ्यावा, व पादशाहाचे कलम लिहिले आहे तें तिन्ही चागलीं उगवून घ्यावीं +वरकड कलमापैकीं जेथवर साधेल तेथवर साधून घेऊन तह करावा सर्व दौलतेचा भार राजश्री पाटीलबाबावर आहे पुढें मार्गें दोष न पडे असें पाहून करावें या उपर विलंब लाऊ नये रा रमजान हे विनती

ले ३७४ }
[२७९] }

{ श १७०४ श्रावण व १४
{ ता ६-९-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि हरिपत तात्या यांचे निखाल्सीविषयांच्या बोलण्याचा प्रकार चालला आहे निश्चयात येईल त्याप्रमाणें लिहून पाठवीन साराश स्वामीचे ब्यतिरिक्त हें होणार नाहीतसे दिसतें, म्हणून लिहिलें, त्यास सर्वही निखालसतेचे विषय तुम्हाबरोबर सागून पाठविले असता अद्यापिही तुमचे लिहिण्यात दिसते म्हणून लिहिता त्यास उत्तम रीतीनें स्वच्छता होय तें लवकर करून लिहून पाठविणें स्वच्छतेनें कामे होतात, सदेहारे नास यास्तव गेल्या गोष्टी गुदस्त असता सर्वांनीं एकच स्वच्छता परस्परें व्हावी हें चागलें रा छ २७ रमजान हे विनती

ले ३७५ }
[२९०] }

{ श १७० आश्विन शु ३
{ ता ९-१०-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि सरकारचा व इग्रजाचा तह झाला फराशिसाचे वकिलाशीं राजकारण राखावें कीं तोडावें म्हणून आज्ञा, त्यावरून आज्ञेप्रमाणें राजश्री पाटीलबाबाशी बोललों उत्तर झालें कीं वकिलास निरोप देऊ नये, उगाच नाद राखून ठेवावा, एरवीं फराशिसापासून या मार्गें सरकार उपयोग आजपावेतों कोणता पडला का पुढें पडणार? तथापि नाद राखावा या अन्वये उत्तर जालें, या प्रमाणें पाटीलबाबांचेंच पत्र घेऊन पाठविलें आहे म्हणून लिहिलें तें कळले त्यास फराशिसाचे वकिलास निरोप देऊ नये, नाद राखून ठेवावा, असें राजश्री पाटीलबाबा बोलले ही गोष्ट चागली आहे त्यास निरोप देत नाही पाटीलबाबांनीं दूर-देशींचे विचार मनात आणून सांगितले बरें आहे रा छ १ जिलकाद हे विनती

ले ३७६ }
[३१०] }

{ श १७०४ आश्विन शु ६
{ ता १२-१०-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि मौजे जलालपूर भामोरे येथील पाटीलकी मुधोजी भोंसले यांची व सावलीगड तालुका येविषयींची ताकीद पत्रे पाठवावीं या विषयींची आज्ञा, त्यास आज्ञेप्रमाणे राजश्री पाटीलबावास सांगितले व बोललो त्यास सावलीगडाविषयी पत्रे भोंसले यांकडील वकील येथे आहेत त्याणीं मागितलीं त्याप्रमाणे दिलीं जलालपूर भामोरे यांस भोख गावीं पचाईत नेमून द्यावी जिक्डील जमीन ठरेल तिकडे द्यावी या अन्वये बाळाजी जनार्दन जामगावकर यास पत्र दिले ते पाठविले आहे म्हणून लिहिले तें कळलें त्यास सावलीगडाविषयी भोंसल्याचे वकिलांनीं पत्रे मागितलीं त्याप्रमाणे दिलीं उत्तम केलें जलालपूर व भामोरे याचे पचाइती विषयीं बाळाजी जनार्दन यास पत्र पाठविलें तें पावले होईन कलकत्याहून काशीस येणार तेथून काल्पीचे सुमारे यावे, यांनीं तेथे जावे, भेट व्हावी असें वर्तमान आहे दुसरें दिल्लीस राजकारण करावे, पन्नास लाख रुपये नजर द्यावी असेंही बोलतात, म्हणून लिहिलें, त्यास बारीक रीतीनें शोध करून लिहून पाठवावे पुढे होईल तें वरचेवर लिहित जावे परमेश्वर बुध्य देईल व त्यास बरे दिसतील तें करतील व श्रीमतांचे देवाने जें सिद्धीस जावयाचें तें जाईल रा छ ४ जिल्काद हे विनती

ले ३७७ }
[२५२] }

{ श १७०४ आश्विन शु ९
{ ता १५-१०-१७८२

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनति उपरि राजश्री शिवाजी विठ्ठल यांचेविशींचा मजकूर आज्ञेप्रमाणे राजश्री पाटील ज+लों उत्तर झाले जे, त्याचा उरपाड महाल तेव्हा सोडून द्यावा बापूचे सरदा रींचा गलाठा फार आहे यास्तव श्रीमतांनीं अगत्य वादाने लिहिले आहे +त्यापै ची उरपाड सोडून दिली म्हणजे मग आमचाच बोभाट पच महालाचे वाटणीविशींचा सरकारात आल्यास आम्हास ल्याहावे असें उत्तर झाले, म्हणून लिहिले तें कळलें त्यास पुंरदरचे मुक्कामी सरजाम्याकडील महालाचा मजकूर बोलण्यात आला तो राजश्री पाटीलबावास ठाऊक आहेच सरकारात तालुका थोडा राहिला, खर्च बेमुबल्लग, हे अर्थ पाटीलबावांचेही घ्यानात आहेत रा छ ७ जिल्काद हे विनति

ले ३७८ }
[२३६] }

{ श १७०४ आश्विन शु १४
{ ता २०-१०-१७८०

श्री

राजश्री नारोपत स्वामाचे सेवेशीं

विनाति उपरी इग्रजाच्या तह प्रकरणीं भवती न भवती होऊन नानदान पक्ष तह कर-
ण्याचीं पत्रें छ २१ रमजानीं मदवारी तुम्हाकडे रवाना केलीं त्यावर दोन तीन रवानग्या
तुम्हाकडील आल्या, परंतु त्या रवानगीचीं पत्रे पावल्याचा अथाप तुमचा जाब आला नाही,
यावरून वाटतें कीं, पत्रें पावलीं न पावला हें कळत नाही याकरिता लिहिलें आहे तरी
सदह रवानगी तुम्हा जवळ कोणत्या तारखेस पावली तें लिहून पाठवावें कलमवार पत्रें व
निदान पक्ष सुद्धा लिहून पाठविलें होते उत्तर आलें नाही त्या मागून दोन रवानग्या केल्या
आहेत पावल्याचीं उत्तरे पाठवावीं रा छ १० जिल्काद हे विनाति छ ७ जिल्हेज सुरूसन
सलास समानीं मुक्काम परगणे ग्वालोर

ले ३७९ }
[८८] }

{ श १७०४ आश्विन व ५
{ ता २६-१०-१७८२

॥ श्री ॥

श्री
राजा शाहू नरपति हेर्ष
निधान, माधवराव नारा
यण मुख्य प्रधान *

छ मा अनाम देशमुख व देशपाडये पाो जालनापूर
यासि माधवराव नारायण प्रधान सुा सलास समानीं मया
व अलफ नरहरी रनाळेकर यवनमय होऊन भ्रष्ट जाला,
त्याजला प्रायश्चित्ताचा अधिकार नसता शामाचार्य व काहीं
प्रभृती ब्राह्मण पैठणकर याणीं शुद्ध केला सबब पैठणीं परस्परें
ब्राह्मणाचा तट जाला उपरातिक जावीतजग याजकडील
कादार पेशजा आला होता, त्यानें बलात्कारें शुद्ध ब्राह्मणांची
व बहिष्कृत ब्राह्मणाची पक्ति करून एकाकार केला सबब पैठणकर
झाडून ब्राह्मण सर्व बहिष्कृत जाले त्यास प्रायश्चित्त यावयास

सरकारचे कारकून शकराजी राम व जय्यराम रायदेव पाठविले त्याणीं झाडून पैठणकर सर्व
ब्राह्मणांचीं प्रायश्चित्ते परगण्यासुद्धा केलीं पैठणचा ससर्ग तुम्हास घडला आहे तरि तुम्हीं

सर्व ब्राह्मणास ताकीद करून झाडून प्रायश्चित्ते परगण्यासुद्धा उभयता
कारकून याचे विद्यमानें ससर्गानुरूप फडशा करणें जाणिजे छ १८
जिल्काद आज्ञा प्रमाण

लेखन
सीमा

* ' न ' लिहून दुसऱ्या कागदावर उठविला असता जसा उलटा उठतो तसा मूळ
शिक्ष्यात सर्वत्र आहे, तसा वर काढता आला नाही हा उलटा ' न ' असण्याचें कारण असें
पिंगळे याचे घराण्यात पेशवाई होती ती त्याजकडून काढून भट यास दिली हा बदल तो
दर्शविण्याकरितां झाडून हें शेवटचें अक्षर ' न ' उलटें वठावें असें ठरविलें

ले १८०
[२९६] }

{ श १७०४ कार्तिक शु १३
ता १७ ११ १७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरि आठ महिने या प्रातीं स्वारी राजश्री पाटीलबावाची राहिल्यामुळे सरकारचे महालर्चा स्थिति काहीं राहिली नाही, तत्रापि कमाविसदारानीं कस्त त्याची खातर जमा करून परगण्याची जोतपात रयतीस दिलासा देऊन करविली इग्रजाचे मसलतीचा तर शेवट जाहला आता आबोजी इगळे बानाकर पुढें उभे राहून सरकारच्या महालात गढीबद जमीनदाराचें पारपत्य करून, चार रुपये मेळवावे असें निमित्त करून, महाल लुटावे अशा तजविजेत आहेत त्रिंबकराव नारायण याजकडील महाल चोळणात आले असता पचावळीपासून दहा हजार रुपये अगोदर घेतलेच होते आता बिरोट म्हणोन रणोद परगण्याचा गाव आहे तैथें तीन दिवस मोर्चे लावून सत्रा हजार रुपये पाटीलबावाचे व तीन हजार दरबार खर्च एकूण वीस हजार रुपये घेतले त्यावर रणोदफरानीं इग्रजास रस्त पोहोचवली हें निमित्त्य उभें करून कसबा लुटावा असे केले कमावीसदाराची रदबदल कोण ऐकतो ? रणोद कसब्यावर इगळे स्वारी करून जातात असें कळले तेव्हा यादब हरी कमावीसदार याणीं तेथील खडणी ठराविली अबरुची मर्यादा काहीं राहिली नाही इगळे आल्यावर नवी सराई शाहाडौरा महत्पुर खुटावत परगण्यातील गढ्याची याद लिहून लाख दोन लाख रुपये मेळवावे असे पाटीलबावास समजविले पाटीलबावांनीं मला बोलावून ती याद दाखविली आणि बोलिले कीं, “ हे गढीबद सरकार कयातील गाव सरकारात पैका देत नाहीत, इग्रजाचे दग्यात गोळी वाजविली याचें पारपत्य करून मवासाचें पारपत्य करावयाचें योजिलें आहे येविशीं तुमचे चित्तात कसे येते ? ” त्यावरून विनती केली कीं, “ गढीबद जमीनदाराचा बोभाट कमावीसदारांनी सागावा तेव्हा पारपत्य करावें ते तर कोणी बोलले नाहीत, आणि एक गढीचे पारपत्य करू जाता सगळा परगणा बुडतो सरकारचे महालाची खराबी होते अहीर धंदेरे वगैरे गिराशे या प्रातीं आहेत त्याचे पारपत्य करावे तें न होता सरकारचंच महाल लुटावे हे ठीक नाही ” अशी भवती न भवता प्रहरभर दरबारात जहाली शेवट मर्जी खप्पा जहाली रदबदलीची पराकाष्ठा जाली आता मर्जीस येईल तसें करावें, असें बोलून राहुटीस आलो त्यावर भाईची भेट जाली त्याणीही सांगितले कीं, तूर्त इगळ्याचे नाहीं आहेत दूरदशाचा विचार न पाहाता कोणीकडूनही चार रुपये मिळवावे ही बुद्धि जाल्यावर विचार कशाला पुसता ? म्हणोन विस्तारें लिहिलें ते कळलें त्यास सरकार तालुक्यातील गढ्यास मोर्चे लावून रुपये घेणें आणि त्याची रदबदल सरकारचे वकिलानीं करणें तें न ऐकता लोभावरच दृष्टी देऊन रुपये घेणें, सरकारचा तालुका खराब होतो, लौकिकातही एक प्रकार दिसतो, इतक्याही गोष्टी चित्तात येत नाहीत, ही गोष्ट फार वाईट असेंही करता इग्रजास रस्त पोहोचवली अथवा लबाडी कोणी केली असली तर सरकारचे कमावीसदाराकडून बंदोबस्त करवून चार रुपये गुन्हेगारीचे नजरेचे ठरावून कमावीसदारास सागावें का, हे रुपये सरकारात

पुण्यास पावते करणे असें करणें थोरपणास चागलें दिसतें असो सरकारचें पत्र येविशीं राजश्री पाटीलबावास पाठविलें आहे, प्रविष्ट करावें काहीं चित्तात येउन उपद्रव मना जहाला तर बरेंच जहालें, नाहा तर ईश्वरी इच्छा, परंतु मर्यादा सोडल्यावर ईश्वरास गोष्ट मानत नाहा असे आहे +रवाना चद्र १० जिल्हेज हे विनता सरकारचीं पत्रें राजश्री पाटीलबावास दोन व राजश्री पांडुरंग रघुनाथ यांचे नावे एक अशीं पाठविलीं आहेत सरकारचे पत्राचे लाखोटे करून देणें तर द्यावे, अथवा खुलीं देणें हे विनती

ले ३८१ }
[१८७] }

{ श १७०४ कार्तिक व ३
{ ता २३/११/१७८२

राज+

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरि राजश्री पाटील बावाचीं पत्रें येतात कीं, इद्रसेन निरोपाची जलदी करितो, पुण्याहून पत्रें येतात त्यात निश्चय ठरून लिहीत नाहीत, म्हणोन वारवार लिहितात त्यास तुम्हाकडे इग्रजाचा तह करण्याचें कलमबर्दाचे पत्र पूर्वीं पाठविलें व निदानपक्षही लिहिलाच आहे त्यास मुख्य सरकारचा मुद्दा श्रीमंत राजश्री दादासाहेब व साष्टी त्यास साष्टी तर नाही त्यास दादासाहेब कुटुंबसुद्धा इग्रजाचीं हवालीं करावे, याप्रमाणें तहनाम्यात ठरावून वरकड कलमापेकीं जेथवर होईल तेथवर करारात आणून आधीं दादा आल्यावर मग ठाणीं मुख्य घेणें तो घ्यावा असे जाहालें तरच तह मरावा दादाचें कलम मळमळीत लिहिले आहे तसें असल्यास तह करणें ठीक नाही चड्ढकील दोष मसलतीस येऊन, सरकारात गाडराकडून उदिष्टीन आला त्याचे बोलण्यात दादा व साष्टीही द्याव्याचे होते परंतु राजश्री पाटील बावाकडे कलकत्याहून इद्रसेन आला आहे, तेही राजकारण सरकारातच आहे असें जाणून, व नबाब भोंसलेही इग्रजाचे तहाविशीं बोलत होते तें न ऐकून उदिष्टीनास निरोप दिला आणि ह्मीं दादा हवालीं करून घेतल्या खेरीज तह केला असता आपले सरकारचे मसलतीमहि काहीं न जाहालें, आणि नबाब भोंसलेही काय म्हणतील ? हैदरखानाचा मुद्दा काहींच न जाहाला, तेव्हा खान तो फारच वाईट मानतील § हे अर्थ पुरते ध्यानात आणावे दुसरे साष्टीचा मुद्दा सरकारचा होत नाही च अतरवेद वगैरेही कलमात नुकसान्या हैदरखान षरीक जाहला त्याचें काहींच नाही. त्यास करार अमता तोडावे, फराशीस ही येणार त्याचे राजकारण तोडावें, इतक्या गोष्टी कबूल करून दादाचेंही कलम मळमळीत जाहीराणा मात्र तहाचा होऊन हैदरखान उगाच सोबती आहे तो नाहीसा होईल, आणि आपले घरचें खूळ दादा येणार नाही बाहाणे हजार

+ येथपासून खुद्द नानाचें हस्ताक्षर

§ या वेळीं निजाम अली, हैदर व मराठे असे मिळून इग्रजाविरुद्ध कट करण्याचें ठरत होते तेव्हा हैदरास सोडून तह करणें ठीक नाही असा नानाचा भाव इकडे हैदरानें तर इग्रजाचा फार नाश केल्यामुळें त्यास ते ह्या तहातून गाळ लागले

लावतील बिनसल्यास मसलतही फिरोन उभी राहिल याकरिता दादासाहेबास इग्रज कुटुंब सुद्धा निखालस हवाली करित असेल तर तह करावा, नाही तर करणें ठीक नाही, याप्रमाणें सागावें तुम्हाकडील पत्रें आलीं त्याचीं उत्तरे मागाहून सविस्तर लिहून पाठवू तुम्हास हा मजकूर जलदीने कळावयाकरिता हें पत्र पुढें पाठविलें आहे रा छ १७ जिल्हेज हे विनति पौ छ १० मोहरम सु॥ सलास समानीन मया व अल्प मु॥ नजीक अटेरी

ले ३८२ }
[१९२] }

{ श १७०४ मार्ग व २
{ ता १ १२ १७८

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि राजश्री पाटीलबावाचे पत्रात लिहिले आहे मीं, आधीं सरकारचे किल्ले व ठाणीं व मुख व सोडावा, उपरातिक दादासाहेबास स्वाधीन करावे असे इद्रसेनाशीं करा रात आहे, त्याप्रमाणें इग्रजांनीं सरकारचा मुख व जागा सोडल्यावर दादासाहेबास कशास ठेवतील ? व तुमचे पत्रात इग्रज म्हणतात कीं दादासाहेबास स्पष्ट तुमच्या स्वाधीन करावें, यात आमचा लौकिक राहत नाही तुमचा आमचा तह चाला म्हणजे तुम्ही आपल्या-कडील कोणी मातबर माणूस दादासाहेबाकडे समजुतीस पाठवावे म्हणजे आम्ही त्यास निक्षून सागून तुमचे स्वाधीन होत असें करू यावरून पाटीलबावाशीं बोलिलों कीं, विना दादासाहेब हातीं आल्याखेरीज तह घडावयाचा नाही त्यावरून पाटीलबावा बोलले आहेत कीं, सरकारचा तहनामा आल्या उपरातिक हें बोलणें इद्रसेनाशीं बोलून जर दादासाहेब हातीं आले तर तहनामा देऊ, नाही तर देणार नाही म्हणोन लिहिलें, त्यास आधीं सरकारचे किल्ले व ठाणीं मुख सोडल्यावर दादासाहेबास कशास ठेवतील, असें पाटीलबावाचे लिहिण्यात, व कोणी गृहस्थ दादासाहेबाकडे पाठवावा, आम्हीही त्यास निक्षून सागोन तुमचे स्वाधीन होत असें करू असें इद्रसेन म्हणतो, त्यास तहाचीं कलमें ठरावात आणावीं तेव्हा ठराव तर जाहला मग अगोदर सरकारचे किल्ले ठाणीं व मुख घेऊन मग दादासाहेबाकडे गृहस्थ पाठऊन इग्रज निक्षून त्यास सागोन स्वाधीन होत असें करणार, तें तह ठरल्यावर काय ? दादास सागणें तें सागोन हस्तगत होत तें आधीं कां करीनात ? दादासाहेब स्वाधीन होतसें करू म्हणतात, मग अगोदर असें केल्यास काय बाध ? मग किल्ले मुख घ्यावा इग्रजास करणें त्यापक्षीं फळ सारखेच आणि असें न केलें तर मुख घेतल्यावर दादास हजार बाहाणे लावतील शेवटीं दुसरीच तन्हा पाडतील मग इकडे हैदरखान वगैरे हेही काय करितात कळत नाही, आणि दादासाहेबाचें न घेणें, मग तह करूनही फळ नाही याकरिता आगोदर दादासाहेबास काय सागणें त्या तन्हेनें सागून स्वाधीन होत असें करा तों पावेतों किल्ले मुख आहे तसा असो घ्यावा दादासाहेब आले म्हणजे मुख किल्लेही घेऊ, असें बोलावें किल्ले मुख आगोदर घ्यावे असें इद्रसेन म्हणतो,

त्यास करारात ठरले तेव्हा घेतल्या दाखलच ठरलें पुढें महिना दो महिन्यात दादासाहेब येतसे किल्ले मुख्ख घेतल्यावर करणार त करून दादासाहेब यावे, मग किल्ले मुख्ख घ्यावा. यात काहीं तह व बोलणी लिहिणा ठरला यात उणें होत नाहीं असें असता किल्ले मुख्ख घेतल्यावरच दादासाहेब स्वाधीन होताल असेच म्हणू लागला, तर पराछिन्न तह स्वच्छतेनें करीत नाहीं असें समजावें आगोदर स्वाधीन केल्यास निखालस तह असें समजावें सरकारचा मुख्ख किल्ले आगोदर आल्यास किफायतच आहे, आल्यास चागले, मग दादासाहेब आले तर काय चिंता ? असे आम्ही म्हणावें परंतु पुढें पेच आहे याकरिता ते आम्हाच दोन महिने तुम्हाकडे आहे तसा असो घावा म्हणतो यात नुकसानी आहे का नाहीं परंतु नुकसानी कबूल करून पुढें दोन महिन्यानीं युक्तीनें स्वाधीन करणार ते दोन महिने ठाणीं मुख्ख त्याकडेच असल्याने दादासाहेब स्वाधीन झाले म्हणजे घ्यावा साराश, दादासाहेब स्वाधीन झाल्याखेराज किल्ले मुख्ख घेऊनये लिहिली तोडही चागली याप्रमाणे जाल्यास करावें पुढें तरी दादासाहेबास इंग्रज स्वाधीन करण्याचें करारात आलेच आहे तों पावेतो किल्ले मुख्ख त्याकडेच असावा, ही तोड चागली आहे ॥ छ १५ मोहरम हे विनती

ले ३८३ }
[१५४] }

{श १७०४ मार्गशीर्ष व २
{ता २१।१२।१७८२

॥ श्री ॥

राजश्रियाविराजात राममान्य राजश्री आपाराव स्वामींचे शैवेशी

पो बाळाजी जनार्दन सा। नमस्कार विनती उपरि येथील कुशळ जाणून स्वकीय कुशळ लिहात जावे विशेष तुम्हीं छ १४ सवाल छ २१।२४ व छ २९ जिलकादचीं पत्रे पाठविलीं ते पावलीं तह प्रकणीं राजश्री पाटील बावांचें व इद्रसेनाचें बोलणें जालें त्यातलि मजकूर कलमवदी लिहून पाठविला तो सविस्तर कळला पाटील बावांनीं लिहिल्याप्रमाणें तहनामा व डौल शिक्क्यानशीं लौकर आलें पे। येविशींचा मजकूर लिहिला तो कळला त्यास येविशींचे मजकुराचीं पत्रे पाटील बावांचीं ही तीन चार खानग्याचीं आलीं त्यात लिहिलें कीं, “ श्रीमत दादासाहेबास इंग्रजांनीं स्वाधीन करावें असें पकें करून घेतलें आहे व येथून कलमाचा याद पाठविली होती त्यापैकीं कलमें बोलून करारात आणिलीं आहेत परंतु पूर्वीं पारशीं नकळ तहनाम्याचीं येथें पाठविलीं, त्याप्रमाणें शिक्षा करून तहनामा पाठवावा, व एक डौल शिक्षा करून पा।, शिक्क्याचा तहनामा इद्रसेनास *दाखवून येणें- करून त्यास इतवार पुरेल व जावयाची जलदी करणार नाहीं हा तहनामा आम्ही आपल्या जवळ ठेवू, त्यास देणार नाहीं दादासाहेबाचें कलम वगैरे कलमें ठरावात आलीं, त्याप्रमाणें इद्रसेनाकडून कलम त्याचा तहनामा आणवून मग हा देऊ ” असें लिहिलें आणि मुदतीचीं पत्रे पाठविलीं त्यावरून तहनामा शिक्क्यानशीं व डौल पा। आहे परंतु दादासाहेब यास अगोदर स्वाधीन करून घ्यावे, मग किल्ले मुख्ख सरकारचा सरकारात घ्यावा,

+ येथून खुद्द नानाचें अक्षर * म्ह० दाखवू

तरच तह करावा याप्रमाणे होत नसल्यास करू नये, म्हणून राजश्री पाटील बावाचे पत्रां लिहिले आहे व नारो शिवदेव यास ही विस्तारें करून लिहिले आहे, त्याजवरून तुम्हास साविस्तर कळेल तुम्हीही पाटील बावाशा बोलून अभलात आणावें इग्रजाचे तहाचे काम फार नाजूक व मोठे आहे कोठे कसे पेंच बसतात व पुढें बसतील हे साविस्तर अर्थ मशार निलेचे पत्रां लिहिले आहेत साराश दादासाहेब स्वावान होत असेल तरच [त] ह करावा व हैदरखानाचे कलमाचा पर्याय लिहिला आहे हीं दोन कलमें, वरकड साधेल तेथवर, याप्रमाणे जहाले तरच करावे नाही तर करू नये मग श्रीमताचे दैव आहे खाना छ १५ मोहरम बहुत काय लिहिण लोभ असो दीजे हे विनती पौष शुद्ध ९ रविवार मुक्काम बिलोटी [नजीक, गोहद]

ले ३८४ }
[१९१] }

{ श १७०४ मार्गशार्ष व २
ता २१-१२-१७८५ }

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरि सरकारातही इग्रजाचें राजकारण होंतें त्यावरून गुा गाडराने उदि-
ष्टिनास येथें पाठविलें, त्याचे बोलण्यात दादासाहेब व घेतला मुखव व साधीही यावयाचा
आशय होता, व हैदरखानाचेही मुद्दे बोलणार होता परंतु वकील आल्यामुळे चहूकडे
सदेह पडले व पाटीलबावाचें लिहिलें आलें कीं, इग्रजाचा तह करणें तर होष्टिनाकडून इद्र-
सेन आला आहे, यासच पुण्यास पाठवितो याचे हातून करावा त्यावरून इद्रसेन पाटील-
बावाकडे आला हें राजकारण सरकारातच आहे असे समजून उदिष्टिनास निरोप दिला
नबाब, भोसले याचेंही बोलणे आजपावेंतों आहे कीं, दादासाहेबास कुटुंबसुद्धा व घेतला
मुखव इग्रज देतात, सरकारचे मुखखाचा वसूल इग्रजांनीं घेतला आहे तोही यावयाचें करू,
आमचे अथवा भोसल्याचे विद्यमाने तह जाहल्यास फिरोन इग्रजाना लबाडा केली तर
आम्ही तिथे एक यात श्रीमताचें काम फार आहे, असें नबाबाचे बोलणे व भोसल्याकडा
लही बोलणें होते हल्लीं तो भोसल्याकडून बळवतराव येथें आले, तेही याप्रमाणें बोलतात
परंतु येथील विचार कीं सरकारातूनच तह व्हावा याकरिता नबाब, भोसले याकडील बोल-
ण्यात अवीक मुद्दे घालून पाटालबावाकडे कमी मुद्दे लिहून निदानची याद पाठविला
त्यास नबाब, भोसलें याचे हातून तह न झाल्यास ते दोघेही रुष्ट हैदरखान सौबता व
कौल करार वचन प्रमाण त्याचा मुद्दा काहीं न होता तह करणें, तेव्हा त्यासही वाईट वाटेल
फराशिसाशा दारमदार झाले, या माहिण्यात मुसाभुशी भारी सरजामानिशा येणार, त्यास
तोडावें इतके प्रकार होऊन सरकारचे मुद्दे तरी खातरखा व्हावें तेही नाहा हे साविस्तर अर्थ
पाटीलबावाचे ध्यानात यावे याकरिता लिहिलें आहे आता तह करणे त्यापक्षी दादासाहेब
तरी कुटुंबसुद्धा स्वाधीन करून ध्यावे तरच तह करावा नाही तर दादाचे कलम मळमळीत
ठेवून तह करू नये वरकड कलमें साधतील तेथवर सावावा राजश्री पाटीलबावाचें पहिलें

पत्र आले, त्यात दादासाहेब इग्रजाना आमचे स्वाधीन करावे असे पक्के बोलण्यात करून घेतले म्हणोन लिहिले त्यावर दुसरे पत्रातहा आहे परंतु तुमचे पत्रात तह झाल्यावर कोणी मातबर दादासाहेबाकडे पाठवावा, आम्ही त्यास सांगून तुम्हाकडे येत असे करू, असे इद्रसेन म्हणतो परंतु पाटीलबावा बोलिले का, हे कलम पक्के करून घेऊ हें चागलेंच आहे रा छ १५ मोहरम हे विनता

ले ३८५ }
[१९१] }

{ श १७०४ मार्गशीर्ष व ०
{ ता २१-१०-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

निनति उपरि राजश्री पाटील बावानीं दोन तान पत्रे आम्हास, लिहिलीं त्यात श्रीमत राजश्री दादासाहेबास इग्रजाना स्वाधीन करावें असे पक्के करारात आणिले आहे हें पक्के करून घेऊ तरच तहनामा देऊ नाहीं तर देणार नाहीं, व तुम्हाकडूनही याच अन्वये पाटीलबावानीं लिहिलेलें आणि तहनामा पारशी नकल पाठविली, त्याप्रमाणें शिक्षा करून पाठवावा व डौल पाठवावे शिक्याचा तहनामा इद्रसेनास दाखविल्यावर त्यास भरवसा पुरेल मग निदानचीं कलमे लिहून पाठविलीं त्यापैकीं, करारात आणिला त्याचा तपशील लिहिल्याप्रमाणें डौलात करून त्याचा तहनामा कलकत्याहून आणवून मग हा देऊ या प्रमाणें पत्रें तीन खानग्याचा आला त्यावरून पारशी नकलेप्रमाणे तहनामा शिक्यानिशीं व डौल शिक्षा करून पाठविलीं आहेत परंतु सरकार रीतीप्रमाणे तहनामा नाहीं, असो हा ठेवावयाचाच आहे मग चिंता नाहा इद्रसेनास दाखविण्याकरिता आणविला म्हणून पाठविला आहे डौलात भरणे तें पुढे यथापद्धन करावयास येईल परंतु श्रीमत रा० दादासाहेबास स्वाधीन करून मग किल्ले मुख ध्यावे असे ठरल तर तह करावयाचा नाहीं त्या पक्षीं करू नये जर इग्रजाचे मनात दादासाहेबास स्वाधीन करावें हें निखालस आहे, त्यापक्षीं अगोदर स्वाधीन करण्यास काय बाध ? जर पुढें इग्रजाचे मनात दादासाहेबास ठेवून लबाडी करणे नाहा तर अगोदर देतील जर लबाडी करणें आहे तर अगोदर देणार नाहींत हीच परीक्षा तहाची आहे मग उगीच अगोदर किल्ले ठाणीं घेऊन चोहोकडून मनसुब्यास विलग पाडून ध्यावें हें ठीक नाहा जर दादासाहेब अगोदर न येता तह करू लागले, तर तहनामा पाठविला हा रद्द म्हणोन सागावें रा छ १५ मोहरम हे विनती

ले ३८६ {
[१९०] }

{श १७०४ मार्ग व २
{ता २१-१२-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि तुम्ही छ २४ जिल्हादर्या पत्रे पाठविलीं तीं पावलीं 'पूर्वी राजश्री पाटीलबावा याणीं कलमबदीची याद इग्रजाकडील तहाची ठराविलीं, त्याप्रमाणें सरकारचा तहनामा शिक्क्यानशीं आल्यानंतर इद्रसेनास तहनामा दाखवून त्याजपासून लिहून घ्यावयाचे जाबसाल पाटीलबावा बोलले कलम

१ हैदरखानानें महमद अलीखान व इग्रज याचा मुख्ख घेतला आहे, व पाडाव इग्रजाकडील त्याकडे गेले आहेत, ते सोडून घ्यावयाविषयीं सरकारातून हैदरखा नास सागावे त्याणे ऐकिल्यास उत्तम, न ऐकल्यास सरकार व इग्रज सामील होऊन हैदर खानाकडील सरकारचा व महमद अलीखान व इग्रज याचा मुख्ख सोडून घ्यावा कदाचित् हैदरखान इग्रजाकडे सलुखाचे बोलणे लावील तर इग्रजांनीं ऐकू नये हैदरखानाचा तह होणें तो सरकारातून होईल सरकारचा मुख्ख व महमद अलीखान इग्रज याचा मुख्ख सोडविल्यानंतर हैदरखानानें तह केल्यास उत्तम न केल्यास सरकार व इग्रज सामील होऊन हैदरखानाचें पारिपत्य करून त्यांकडील मुख्ख सुटेल त्यापैकीं निमे सरकारात घ्यावे व निमे इग्रजांनीं घ्यावे

१ श्रमिंत राजश्री दादासाहेब यास कुटुंबसुद्धा सरकारात स्वाधीन करावें असें आमचें बोलणें याचें उत्तर इद्रसेनाने केलें तें पाटीलबावा याणीं सांगितलें कीं, ते म्हणतात, स्पष्ट दादासाहेबास तुमच्या स्वाधीन करावें यात लौकिक आमचा रहात नाही यास्तव तुमचा तह झाला म्हणजे तुम्ही आपल्याकडील कोणी मातबर माणूस दादासाहेबाकडे समजुतीस पाठवावे म्हणजे आम्ही त्यास निक्षूण सांगोन तुमचे स्वाधीन होय असें करू याजवरून पाटील बावांनीं उत्तर केलें कीं, बिना दादासाहेब हातीं आल्याखेरीज तह घडावयाचा नाही हें स्पष्ट आहे एविशीं मागती आपण इद्रसेनाशीं बोलून दादासाहेब हस्तगत होय तें करावें यावरून पाटीलबावा बोलले आहेत कीं, सरकारचा तहनामा आल्या उपरातीक हें बोलणें इद्रसेनाशा बोलून जर दादासाहेब हातीं आले तर तहनामा देऊ, नाही तर देणार नाही

१ जहाजाच्या 'अमदरफतीत सालाबाद स्तर' (?) इतकें अधिक असावे म्हणून आज्ञा याचें उत्तर पाटीलबावांनीं केलें कीं, लिहून घेऊ

१ सरकारचे किल्ले, कोट, शहरें इग्रज सरकारात देतात ते जकिरा रहावे म्हणून आज्ञा. त्याचें उत्तर पाटीलबावांनीं केलें कीं, जेथवर साघेल तेथवर करून घेऊ

१ सरकारचा व इग्रजाचा तह होईल त्याप्रमाणे चालावे असें मर्बईवाल्याचें पत्र शिक्क्यानशीं आणून घावें म्हणून आज्ञा याचें उत्तर पाटीलबाबांनीं केले कीं मर्बईवाल्याचें पत्र शिक्क्यानशीं आणून घावयाविशीं इद्रसेनास बोलून पत्र आणवू.

५

सदरहू पाच कलमाचे जाबसाल इद्रसेनापासून पक्के करून घेऊन याप्रमाणें कलकत्याचें लिहिलें कपनीच्या मोहरेनिशीं आल्या उपरांतिक सरकारचा तह इद्रसेनास देऊ याप्रमाणें पाटीलबाबाचें बोलणे आहे तहपत्र आल्यावर होईल वर्तमान तें लिहीन म्हणोन लिहिलें तें सविस्तर कळलें त्यास सदरहू पाच कलमापैकीं दोन कलमांचीं उत्तरे आलाहिदा पुरवणी पत्रां लिहिलीं आहेत त्यात दादासाहेब व हैदरखान यांचे कलमाचें उत्तर तपशि-
ल्लवार लिहिलें आहे त्याप्रमाणें करावे वरकड कलमें तुम्ही लिहिल्याप्रमाणें तहनाम्यात लिहावीं या खेरीज राजश्री पाटीलबाबाचे पत्रात कलमें लिहिलीं आहेत, त्यात तहनाम्यात लिहावया जोगतीं कलमे

१ गायकवाडाचीं कलमें तहनाम्यात यथास्थित उगवलीं नाहींत तीं इग्रजाशीं बोलण्यात अशीं यावीं कीं, गायकवाड याणीं पूर्ववत प्रमाणें सरकारात चालावे त्याचा बदोबस्त होणें तो सरकारातून होईल येविशीं इग्रजांनीं त्यास आश्रा देऊ नये व मदत करू नये म्हणोन लिहिलें, त्यास गायकवाडाकडील कलम पूर्वी कलम-
बदीचे यादीत लिहिले आहे हल्लीं आपण वर लिहिल्याअन्वये लिहून घ्यावयाविशीं लिहिलें त्यास लिहिल्याप्रमाणें लिहून घ्यावयास येईल

१ वरकड कलमें श्रीमत कैलासवासी यांचे वेळेस तहनामे झाले व हपटेनचे तहात आली असतील त्याप्रमाणें दुतर्फा चालावे म्हणोन लिहिलें, त्यास याप्रमाणें तहना-
म्यात कलम लिहून घ्यावयास येईल

२

दोन कलमें लिहिलीं हीं चागली आहेत तहनाम्यात लिहून घ्यावीं या खानगीचे कागदपत्रकें सुद्धा चागलें मनन करून लिहिल्याप्रमाणें साभाळून करावे याहून जितकें साधेल तितकें करून घ्यावें रा छ १५ मोहरम हे विनती

ले ३८७ }
[२३४] }

{श १७०४ मार्गशीर्ष व २
{ता २११२/१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनति उपरि इग्रजाचे तह प्रकरणी राजश्री पाटीलबाबांचीं व तुमचीं पत्रें येत गेलीं प्रथम रामजी पाटील याजकडे तहनाम्याची याद आली त्याजवर तहनाम्याची नकल फारशी हिंदवी आली आलीकडे पाटीलबाबांचीं व तुमचीं पत्रे छ २९ जिल्काद पावेतीं आलीं त्याताल सविस्तर अर्थ कळला त्यास रामजीपाटील याजकडे याद आली व

पाटीलबावांची व तुमचीं पत्रें आलीं त्यातील कलमा कलमाचा अर्थ पहाता एकास एक मिळत नाही यास्तव इस्तकविलपासून पत्रें आलीं त्यांचीं पत्रकें वरून तुम्हास पाहण्यास पाठविलीं आहेत त्यात एकेका प्रकरणाखालीं खानगीचा तपसील कलमावर लिहिल्या आहे तो पाहिल्या नंतर सविस्तर घ्यानात येईल त्यास ज्या खानगीतील सरकार उपयोगी कलम असेल तें तहनाम्यात आणावे एकदा एक प्रकारचें एकदा दुसरे प्रकारचें, त्यातही कित्येक कलमें पाटीलबावांचे पत्रात चागलीं तुमचे पत्रात चागली नाहीत, कित्येक तुमचे पत्रात बरीं असे प्रकार आहेत तहनाम्यासही हिंदवीत व पारशीत बारीक तफावत कोठें मोठीही आहे हें सविस्तर तुम्हास समजावें याकरिता लिहिलें आहे सरकार उपयोगी तें करावे तह प्रकरणीं बहुत पत्रे आज तागायन कलमा कलमाचे अर्थ लिहून तपसीलवार पाठविलीं, त्यातील उपयोगी जाबसाल राजश्री पाटीलबावांशीं व भाईशीं चागले रीतीनें बोलावे नाही तर पुढे हें आम्हास कळलें नव्हतें अथवा आम्हीं असें सांगितलें होतें असें पुढें म्हणतील मग यात होतें तें त्यात गेलें असें होईल याकरितां लिहिलें आहे रा छ १५ मोहरम हे विनति

ले ३८८ }
[२४३] }

{ श १७०४ मार्गशीर्ष व २
ता २१-१२-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि राजश्री पाटील बावाकडून पारशी कलमबदीची याद आली, त्याप्रमाणें त्यांच्या लिहिल्यावरून पारशी तहनामा शिष्यांनशी पाठविला आहे हा इद्रसेनास दाखविल्यावर मागाहून कलमें ठरावात आलीं त्याप्रमाणें तहनामा कळकत्याहून येणें, यास दिवसगत लागेल, याकरिता राजश्री पाटीलबावांनीं श्रीमतांचे लग्नास जरूर यावें, समागमें इद्रसेनासही घेऊस यावें म्हणजे पाटीलबावांनीं इग्रजाचा वकील श्रीमताजवळ आणून तह केला असे लौकिकात चागलें दिसेल, तों पावेतो त्यांचा तहनामाही येईल, व श्रीमत राजश्री दादासाहेब स्वाधीन होण्याचेंही समजेल अवघ्या गोष्टींस चागलें +श्रीमतांचे लग्नाचे मुहूर्ताचा निश्चय माघ शुद्ध नवमीचा जाहला आहे लग्नाचिठ्याही मागाहून येतील रामजी पाटील व सदाशिवपत येथे असता पाटीलबावांचे चित्तात देशीं येउन देवदर्शन श्रीमतांचे दर्शन घ्यावें असें आहे म्हणोन पुसत होते त्यास इग्रजाचा तह ठरला, तर आतां श्रीमतांचे लग्नाचे समारंभास आल्यानें फार चागलें आहे रा छ १५ मोहरम हे विनति

ले ३८९ }
[१९२] }

{ श १७०४ मार्गशीर्ष व २
ता २१-१२-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि तहनाम्यात हैदरखानाचें कलम लिहिलें आहे त्यास हैदरखानास त्या प्रमाणें मान्य झालें तर उत्तमच झालें कदाचित् हैदरखान म्हणू लागेल कीं, सरकारची आमची दोस्ती झाली आहे त्याप्रमाणे काईम असावी, इग्रज आम्ही समजून घेऊ तर हैदरखानास वचन प्रमाण दिले असता खान असें बोलू लागले तर इतका स्नेहाचा लौकिक झाला तो टाकून इग्रज व आपण मिळोन खानावर मसलत करावी, यात लौकिक बाईट होतो व सरकारची पत रहात नाही याकरिता इग्रजाशीं करारात यावे कीं, तुमचा आमचा तह झाल्यावर तुमचा व मह-मदखान अर्जांचा मुख्य हैदरखानानें घेतला असेल तो सोडून द्यावयाविषया खानास आम्ही सागू ऐकिलें [तर] उत्तम आहेच न ऐकिलें तर आम्हास सोईस पडल्यास करारात आले आहे त्याप्रमाणें तुम्ही आम्ही मिळोन खानावर मसलत करू व आम्हास दुसरे मसलतीचे काम पडल्यास व हैदरखानांनीं आम्हाशीं सल्लूक ठेविल्यास, तुम्ही [व] खानांनीं परस्पर समजून घ्यावें परंतु शर्त हे की, पुढें मागें खानांनीं सरकाराशीं विरुद्ध केल्यास तुम्ही आम्ही मिळोन खानाच पारपत्य करावें त्याप्रमाणें कलम जरूर लिहून घ्यावें नाही तर सरकारास हैदरखान सामील होऊन जितकी मसलत वेली, परस्पर आगत स्वागत स्नेहभाव चालले, नबाब, भोसले वगैरे सर्व ठिकाणीं हैदरखानाशीं वचन प्रमाण मजबूत याचा लौकिक जाला असता, लागलच इग्रजास मिळवून घेऊन खानावर चालून गेले, तेव्हा मराठ्याचा इतबार नाही * वाकडी चाल दृष्टीस पडे तोपर्यंत त्यावर मसलत करणें चागले नव्हे यास्तव उगवून लिहिले आहे हे राजश्री पाटीलबावाशीं बोलून इग्रसेनाशीं बोलण्यात खचीत आणून निराळा करार करून घ्यावा * हैदरखानाचा मुद्दा काहीं तरी इग्रजापासून आम्ही करून घ्यावा हें खानाशीं वचन प्रमाण जहालें त्याप्रमाणे त्यानें मसलतही वेली, त्यास योग्य तें नाही, आणि खान म्हणों लागला कीं बरें तुम्ही तह करावयाचा नवता तो केला, असो, तुमचे सरकारची आमची दोस्ती आहे त्याप्रमाणे असावी, इग्रज मी समजून घेईन असें बोलत असता त्याजवर मसलत करणें हे ठीक दिसणार नाही जर त्यानें सरकारशीं विरुद्ध केले तर सरकार इग्रज मिळून मसलत करावयाचें कलम ठरविलें ते बरेंच आहे सरकारात विरुद्ध न केल्यास तुम्ही त्याणों समजोन घ्यावें असे असावें कदाचित् इग्रसेन म्हणेल कीं, परभारें समजून घेऊ, मग तह इग्रजाचा व हैदरखानाचाच होणें तेव्हा परभारें होईल तर याचें उत्तर बोलावें कीं, जेव्हा तह करणें तेव्हां सरकारचे विद्यमानाखेरीज करू नये याचें कारण तुमची आमची दोस्ती हैदरखाना खेरीज झाली, या करता याप्रमाणे बोलून करारात आणावें रोज छ १५ मोहरम हे विनती

ले ३९० }
[१८८] }

{ श १७०४ मार्गशीर्ष व ९
ता २८-१२-१७८२

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि पाडुरग रघुनाथ यानीं लिहिले कीं, रामजी पाटील याजकडे याद
तहाची गेली होती त्याचीं उत्तरे कलमवार व मागाहून निदानपक्षाची याद कलमवार आली
त्याच्या पुरवण्या सविस्तर राजश्री पाटील बावास दाखविल्यावर रात्रौ पाटील बावांचे व
भाईचे बोलणे जाले कीं, कलमबदीच्या यादीचीं उत्तरे आलीं तीं ऐकिलीं त्यात उघडे
नाहीं लिहावे तर विषाद येईल या करिता तपशील लावून लिहिले आहे परंतु तह करा
वयाचे त्याचे विचारास येत नाहीसे दिसते त्यावरून भाईनीं उत्तर केल का रामजी पाटील
व दाजी यांची खानगी करितो असे लिहिले आहे त्याबरोबर एखादी तोड सागून पाठविली
(फाटले) सांगितले दुसरे दिवशा पाटील बाबा म्हणू लागले का, हल्लीं निदानपक्षाची याद
आली, त्यात हैदरखानास पचवास लक्षाचा मुख्ख महमद अलीच्या मुख्खापैकीं द्यावा व
सरकारचीं कलमें लिहिलीं आहेत त्याप्रमाणे तह खानासुद्धा करावा त्यास हैदरखानाचा मुख्ख
देऊन इग्रज तह करीतच नाहीत हैदरखानानीं मुख्ख घेतला तो सोडून द्यावा, म्हणजे इग्रज
त्याशीं बोलणार नाहीत, हे पर्याय सविस्तर पूर्वी लिहून गेलेच आहेत या उपरि दाजी व
रामजी पाटील येणार तेही पत्राच्याच अन्वये बोलू लागल्यास इद्रसेन राहणार नाही तह
करणे असल्यास पूर्वी कलमबदीची याद येथून पाठविली आहे त्याप्रमाणे तहनामा शिक्क्या-
नशीं लिहून व दुसरे डौल शिक्क्यानशीं सत्वर पाठवावे, म्हणजे शिक्क्याचा तहनामा इद्रसेनास
दाखऊन त्याचे समाधान करू हल्लीं निदानपक्षाची याद आली, या पैकीं जे जावसाल घडा
वयाचे आहेत ते तुम्हाशीं बोलतो, त्या अन्वये लिहून पत्र रवाना करणे त्याप्रमाणे होऊन
आल्यास इद्रसेनाशीं पक्के करून घेऊन डौलाचे कागदावर तहनामा करून द्यावयास येईल परंतु
येथून कलमबदी याद पाठविली आहे त्याप्रमाणे शिक्क्यानशीं तहनामा आल्याखेरीज इद्रसेनास
भरवसा पुरत नाही कदाचित् मनात सदेह येईल की, कलमबदीच्या यादविर शिक्का कसा
करून पाठवावा ? तर चिंता नाही तो तहनामा येथेच राहिल त्यावरून निदानपक्षाच्या
यादीचीं उत्तरे पाटीलबावाकडलि निदान पक्षाची जाला त्याप्रमाणे त्याचीं पत्रे श्रीमतास
घेऊन पाठविली आहेत त्यावरून सविस्तर अर्थ ध्यानास येईल, म्हणोन लिहिले, त्यास तहाचे अर्थ
सविस्तर ध्यानात यावे, व चोहीकडील भाव समजावे, व तह करण्याची तोडही पडावी,
हे अर्थ लिहिण्यात किती येतील ? या करिताच उभयताची खानगी केली आहे ते येऊन
पावलेच असतील त्याच्या बोलण्यावरून सविस्तर कळेल राजश्री पाटीलबावाचीं पत्रे पावलीं
त्याचे जाब लिहून पाठविले आहेत निदानपक्ष येथून लिहिला होता त्या पैकीं कलमें करून
घडावयाचीं तीं पाटील बावांनीं आपल्या पत्रा लिहिलीं आहेत तीं कळलीं त्याचीं उत्तरे
पाठविलीं आहेत त्यावरून तुमच्या ध्यानास येतील पूर्वी पाटीलबावांचा पत्रे आलीं त्यात

श्रीमंत राजश्री दादा साहेबास इग्रजानीं ठेवू नये, आम्हांकडे घावें, असें आहे म्हणोन लिहिलें होतें हल्लीं कलमबदीचे पत्र आलें त्यात सरकारचे किल्ले ठाणीं व मुख्य सोडावा उपरातीक दादासाहेबास हवालीं करावें, असे करारात पक्कें आहे त्याप्रमाणें इग्रजानीं सरकारचा मुख्य सोडल्यावर दादासाहेबास कशास ठेवतील म्हणोन लिहिलें आहे, व तुम्हीं, कलमें व्हावयाचीं लिहिलीं त्यात इद्रसेनाचे बोलणे कीं, दादा साहेबास तुमचे स्वाधीन करावें यात लौकिक आमचा चागला दिसत नाही त्यास तुमचा आमचा तह जाल्यावर, तुम्ही मातबर माणूस दादा साहेबाकडे समजुतीस पाठवावा, आम्हीहा त्यास सागून तुमच्या हस्तगत होयसें करू पाटालबावाही म्हणाले कीं, पक्केपणे हा ठराव करून घेऊ तेव्हा तहनामा देऊ न झाल्यास देणार नाही त्यास विना दादासाहेब कुटुंब सुद्धा स्वाधीन करून घेतल्याखेरीज तह करणें ठीक नाही, व तहनम्माहा देऊ नये राा छ १- मोहरम हे विनती

ले ३९१
[२१४]

श १७०४ मार्गशीर्ष व १२
ता ३१-१२-१७८२

श्री

राजश्री पाटिलबावा गोसावी यासि

आशीर्वाद विनती उपरि आपण छ ७ शवाल व छ २४ व २७ जिल्काद तीन खानग्याचीं पत्रे पाठविलीं तीं पावलीं पूर्वी कलमबदीचे यादीचीं उत्तरे रा० नारो शिवदेव याजकडे आपण पाठविलीं व रामजी जाधव यांनीं लिहिलीं तीं पत्रे पावल्यावर हल्लीं आपणाकडून निदानपक्षाची याद कलमवार आली सर्वास कलमें लिहिलीं त्या पैकीं कलमें अधिक उणीं काय पडतात, त्याचें बोलणें नारो शिवदेव येथें आले त्यासि बोलून कलमवार पत्रे लिहिलीं आहेत, व मशारनिलेहीं लिहिलें त्यावरून सविस्तर कळेल आपल्याकडून दोन खानग्याचीं पत्रे आला, त्यात तह कर्तव्य किंवा न कर्तव्य या दोहींतून कोणताही स्पष्ट अर्थ दृष्टीस पडत नाहा येथे तर इद्रसेन निरोपाची उतावळी करितो त्यास येथें येऊन आठ नऊ महिने होत आले तह प्रकरणीं बोलणीं होऊन चार महिने झाले याकरितां कलकत्याहून हेस्टन याणें इद्रसेनास लिहिलें आहे, तहाचा जाबसाल होत नसला तर उठोन येणें त्यास एक महिन्यात तहनामा पुण्याहून आणवितो असें म्हणोन करार केला आहे त्यास पेशजी तहनाम्याची पारसी कलमबदीची याद पाठविली आहे त्याप्रमाणें तहनामा सरकारचा लिहून त्याजवर शिक्षा करून पाठवावा व दुसरे कोरे डौलावर +शिक्षा करून पाठवावें म्हणजे इद्रसेनास दाखवून हल्लीं आपण निदानपक्षाची याद लिहून पाठविली आहे, त्याप्रमाणें कलमे करारात आणून कागदावर लिहून घ्यावयास येईल, व त्या अन्वये त्याजपासूनही कपिनीचे मोहोरेनशीं लिहून घेऊ इद्रसेन जावयाची जलदी करितो त्यास शिक्क्यानिशी तह-

+ सही शिक्षा केलेला कोरा कागद यावर तहनामा ठरेल त्याप्रमाणें ठरल्यावर
लिहावयाच्या

नाम्याची याद येईल ती दाखवून मग हल्लींचे यादीप्रमाणें जाबसाल बोलावयास चार दिवस अधिक आगळे लागले तर चिंता नाही निरोपाची जलदा करितो ते करणार नाही याद शिक्याची न आल्यास त्यास तह होईल असा भरवसा पुरत नाही याकरिता पेशजी कलमबदी याद पारसी पाठविली आहे, त्याप्रमाणेंच लिहून वर शिक्का करून, व दुसरे टौल शिक्यानिशीं, याप्रमाणें दोन पाठवून घावीं म्हणजे हल्ली कलमें लिहिल्याअन्वये इंग्रजांचे आपले जाबसाल परस्पर सुवरून डौलाचे यादावर लिहून त्या पासून लिहून घेऊन मग त्यास घावयासि येईल कलमबदीची याद शिक्यानिशीं येईल ते आह्माजवळ राहाल, म्हणोन विस्तरें लिहिले तें कळलें राजश्री नारो शिवदेव याणींहि सविस्तर पत्रे पाठविलीं, त्यावरून सर्वार्थ समजले त्यास आपले लिहिल्यावरून पेशजी आपणाकडून पारसी याद कलमवार आली त्याप्रमाणे सरकारचा तहनामा शिक्यानिशीं करून पाठविला आहे, व डौलही शिक्या निशीं पाठविले आहेत परंतु बशर्त श्रामत राजश्री दादासाहेब कुटुबासुद्धा इंग्रजांनीं स्वाधीन करावे, व वरकड कलमे येथून निदानपक्षाचा याद पाठविली होती त्यापैकीं कलमे इंग्रजांशीं बोलण्यात येऊन, हल्लीं लिहून पाठविलीं व यादून जेयवर सावतील ता सावून घेऊन, डौलावर कलमबदी लिहून अगोदर त्याजपासून कलम त्याचे कपिनीचे मोहोरेनिशीं व तेथाल कोसलदार याच्या दस्वतइनिशीं तहनामा त्याचा घेऊन उत्तम पक्ष इद्रसेनाने येथे येऊन थावा, नाही त्या पक्षीं आपणही तेथें थावा इंग्रजांचे तहाचें काम लहान नाही, बहुत जपून साभाळून करावें सविस्तर नारो शिवदेव यास लिहिलें आहे, त्याजवरून कळेल हैदरखानाचे मजकूर सविस्तर नारोपतास लिहिले आहे, त्याप्रमाणे इंग्रजांशीं बोलून पत्रें करारात आणावें सा छ १५ मोहरम बहुत काय लिहिणें लोभ असो दीजे हे विनती पां छ ९ सफर मुा बिलहेटी नजीक गोहद

ले ३९२ }
[४६२] }

{ श मार्गशीष शु ३ श १७०४
{ ता ७-११-१७८४

श्री

दरीविला नबाब हैदर अल्लीखा बहादूर व्यहस्तनसीब जाले, हें ऐकून दिलास बहुत गमग नी व खपगा जाली त्याचा बयान कलमी होऊ सकत नाहीं लेकिन खाहेश इलाही इलाज काय ' अलम दुनयास हेच राहा व रस्म दरपेश येह लाजम के आ शाहामतपन्हा या मरातबावर नजर देऊन सबर व विवेक करावा, व नबाब मरहुमाप्रमाणें दौलतीचा बदोबस्त व हुषयारी राखून इकडील येकसु व एकदिलीचा तराक साविक होता त्या बमोजीब अमलात थावा आज राहा येगानगत यात मातपूरसीचा खिलत आ शाहामतपन्हास पाठविला आहे बतपशील आलाहिदा फर्द पाठविला आहे बाजे मरातब गोविंद नारायण व गणेश केशव दि॥ आनदराव भिकाजा रास्ते यात इरशाद जाले हे बयान करतील, व सदाकत दस्तगाह नरसिंगराव तमाजा लिहिताल, त्यावरून वाजेह होईल हमेशा खत किताबत पाठवून खुषी जादा करात जावा (हैदर मृत्यु पावला ता ७ १२ १७८२ त्यानंतरचें पत्र)

ले ३९३ }
[४५२]

{ पोष शु ६ श १७०४
ता ८-१-१७८३

श्रा

श्रीयासह चिरजीव राजश्रा मावराव प्रवान यासि प्रती गोपिकाबाई मुक्काम नाशिक अशाबाई उपरि येथील कुशल तागायत छ ४ माहे सफर जाणून स्वकीन कुशल वर्तमान अयास्थित असे विशेष तुम्हा पत्र पाठविले तें पावले

“ मी लहान, वडीलों सर्व त्याग करून श्रिक्षेत्रीं वास केला आहे, त्यास सर्व माहिन वडिलास, यास्तव कोणे रीतीने चालावे हे सर्व ल्याहावयास आज्ञा व्हावी, ” म्हणोन लिहिले त्यास सूर्य ग्रहण सधि अन्वये कृष्ण पक्ष होऊन लोप जाहल्या होता, तो हर्षी पुण्योदये म्हणून दुष्टाचा सहार व सुष्टाचे पालग्रहणार्थ तुम्ही या कुळांत जन्म घेऊन पुढर येथे उदयास आला त्यापक्षा इकडून लिहावयाच कारण दिसत नाही परंतु मानवी देह आणि तुम्हीं लिहिलें, त्यापेक्षा तूर्त चालावयाचें जे सुचलें ते लिहिले आहे तपसील कलम बर्दा -

१ प्रात कालचे घटका रात्रौ उठोन दिशय जाऊन पादप्रक्षालन मुखप्रक्षालन करून दिवाणग्वान्यातील श्रीमृत्तिका गणपतीचे दर्शन घेऊन प्रात स्मरणाचे श्लोक म्हणावे नंतर सूयादयाबरोबर वैद्यानीं येऊन हात पहावा प्रकृतिअन्वये औषध ध्यावें नंतर लिहावयास बसावे कित्यात हात फिरवून मग ज्या कागडावर निशाणे +व्हावयाचीं असतील ते लिखिता न्वयच वाचावे ते समयीं जवळ गुरुजा व आणखी एक दोघे सभावित योग्य असताल ते अमावे जास्त असो नये येणेप्रमाणे घटिका तान येकूण घटिका कलम १

१ तालिमखान्यात जाऊन दड काढावे दिवसेंदिवस शक्ति अन्वये चढते दड भसावे बरोबर समवयी मुले पाच चार सभाविताचीं असावीं व जेठी एरु दोघे व नेहमीं विश्वासुख गृहस्थ बरोबर असावयाचे तें अमावें खिसमतगार कार्याकारण असावें जेठी यानीं कुस्तीचे डाव शिकवावे नंतर समवयी मुलासुद्धा प्रकृतीस जो खुराख मानेल तो नेमकरून घेत जावा येणेप्रमाणे घटिका दीड येकूण घटी साडेचार कलम २

२ स्नान करावयाचे समयीं पचाग जोशी वाचून सकल्प सागावा नंतर गगाष्टक म्हणावे, सव्या थोडकी, परंतु न बोलता करावी तर्पण करावें, उपाध्ये याणीं पूजा करावी ते समयीं पुराण देवघरात व बाहेर गायन होत असावें आपण तुलशी फुलें माळा वहावीं नंतर नित्यदाने देऊन क्षणभर बसावे ते समयीं शास्त्री व वैदिक महान् शिष्ट आल्यास नमस्कार करून योग्यतेन नुरूप उत्थापन देऊन काहीं भाषण करावे नंतर उपहार करावयास जावें येणेप्रमाणे घटी साडेतीन येकूण घटी आठ कलम ३

१ कचेरीस यावे ते समयीं सर्वास देऊन योग्यतेनुरूप नेत्रलाभ व भाषण होत असावें कचेरींत लघु शब्द बोलू नये व गैर नि ही [१] बोलू नये मनुष्यपराक्षा असावा गैरवाखा एखाद्याने समजाविलेस पक्केपणीं विचार करून थपराध ठरल्यास दुसऱ्याकडून त्यास निषिद्ध

+ निशाणे=शेवटील अक्षरें “ आज्ञा प्रमाण ” हा अक्षरें सही ऐवजी घालीत. लिखितान्वये म्ह० लिखितें समजून ‘ एक पथ दोकाज ’ ह्या न्यायानें

करवावे आपण नेत्र कटाक्ष करून पहावे अपराधानुरूप पारपत्य कराव, परंतु सभावित गृहस्थ बहुत दिवस पदरीचा प्रामाणिक अशाने रूबदली वेली असता क्षमा करावी दुसऱ्याचें क्षुद्र काढू नये येणें करून त्याचा अपमान होतो, आणि तो त्याचे मनात दश राहतो, सावल्यानुरूप नाश कराल आणि आपल्यास लघुपणा येईल सन्निवानी लोभात लघुमनुष्य राखल्यास जे वेळे त्यास ते रुकार देतात, परंतु जन लोक वाईट म्हणतात, थोरपणास हानि होती येणेप्रमाणे घटी तीन येकूण घटी अकरा कलम ४०

१ भोजनाचे पूर्वी सोंवळें जाहले नंतर थोरल्या देवघरात जाऊन, फुलें घालून, नमस्कार करून, ब्राह्मणास उदक सोडून, भोजनास बसावे ते समयी भाषण करणें ते राज सुयज्ञातील ब्राह्मणभोजन प्रकरणीं वगैरे योग्य सर्वास दिसेल तें बोलावें पाक करणार व शिष्य मडळी सुशिक्षित विश्वासुक असतील ते बाळगावे घटी २ येणेप्रमाणें घटी १३

कलम ५

१ भोजनोत्तर आचमन करून शतपदी करून ताबूल घ्यावा नंतर दोन घटिका राजविलास खेळ खेळावे एकादे दिवशीं निद्रा आल्यास घटी अर्ध घटिकानिजावें, येणें प्रमाणें घटी २ येकूण घटी पधरा

कलम ६

१ शास्त्री याजवळ विराटपर्वापासून भारतातील चिंतनिका करीत असावी, व वृद्ध मनुष्यें पदरची बहुत दिवशीं व अन्यत्र शहाणे असतील त्याशीं दिल्लीप्रकरणीं व महाराज प्रकरणीं गोष्टी कशा जाहल्या त्या ऐकण्यात असाब्या आपले वडिलाच्या गोष्टी कारभारी थ्यासि एकात स्थळीं विचारीत असावें, व तसबिरा व नकाशे अनेक पहात असावे ते समयी शहाणे बुद्धिमान् असतील ते जवळ असावे येणेप्रमाणें घटिका चार एकूण घटिका १९

कलम ७

१ खडें लिहावयास बसावे ते समयी एक दोन मुलें सभावित गृहस्थाचीं बुद्धिमान् पहावयास असावीं करदन बस्तन गुणाकार भागाकार करावयाचा सराव बहुत असावा गुरुजा याणा विद्याभ्यासाकरिता बोलणें प्राप्त आहे परंतु लिहावयाचे जागींच बोलावे तेथें विशेष कोणी असो नये घटी चार एकूण घटिका तेवीस

कलम ८

१ लिहिणें जाहलेनंतर काहीं उपहार थोडासा मर्जा असल्यास मुलासमवेत घेऊन करावा नंतर ताबूल घ्यावा घटी एक एकूण घटिका चौवीस

कलम ९

१ घोडीं फेरावयास चार रोजानीं जात जावें ते समयी बरोबर पटवर्धन मडळी व अन्यत्र सरदार असावे त्याशीं भाषण करणें तें सतोषवृत्तीनें करावें परंतु अत्यंत लोभही नसावा व विरुद्धही न दाखवावें काहीं अंतर जाहल्यास क्षमा होणार नाही असें भय असावें योग्यता बघून त्याशीं भाषण सतोषेकरून करावें आठा दिवशीं बाग पाहावयास गेल्यास उजिनस तेथें फुलें व फळें जीं आणून पुढें ठेविताल तीं योग्यायोग्य बघून त्यास देववाचीं व आपण द्यावयाचीं असतलि त्यास आपण देऊन मग यावें ज्या दिवशा स्वारी जावयाची नाही त्या दिवशीं कागदपत्र दवलतप्रकरणीं असतील ते कारभारी याणीं समजावीत असावें

ते समयीं कोणी असों नये व गगाभगीरथी ताई साठी याची भेटी चार रोजीं एक वेळ घेत असावी त्यासच वाड्यात यावयाचा बेत व्हावा नंतर त्यास बहुत सतोषेंकरून बोलावें व मूलपणानें बोलण्याचा डौल दाखवावा वाड्यातच आज रहावें असा आग्रह करून ठेवून घेत जावी दिवाण याणा राजकारणाचे वर्तमान व पुढील योजना करावयाचा विचार करून विनती करीत असावी त्या समयीं अन्यत्र कोणी असों नये व त्यातील अभिप्राय दुसऱ्यापाशीं निघों नये म्हणजे मसलती असाध्य होत नाहीं बातमी हरतऱ्हेची राखावी म्हणजे मसलतीस बल बहुत आहे पदरच्या मनुष्याचे चालवावयाचें त्यास जिकीर करू नये एकूण घटी चार एकूण घटिका अठ्ठाविस कलम १०

१ तिरदाजी करावयास जावें-तेथें बरोबर सरदार व पागे व मानकरी वराबर असल्यास तीर कोण कसे मारताहत घ्यानात असावे व हरएक खेळ पहावयाचे ते सवत्र समवेत पहावे येणें प्रमाणें घटिका दोन एकूण घटीका ३० कलम ११

१ दीपदर्शन जाहल्यानंतर सध्येस वख्रातर करून बसावें सध्या जाहलेंनंतर स्तोत्र पाठ म्हणावा नंतर पुरुषसूक्त अथवा पवमानातील अध्याय म्हणावे ते समयीं आश्रितानीं जवळ असावें नंतर भोजनास जावें भोजन होऊन उठेपर्यंत घटी चार कलम १२

१ भोजनोत्तर ताबूल खावयास दिवाणखान्यात क्षणभर बसून ताबूल घ्यावें नंतर कार्याकारण मडळी जवळ असावी ते समयीं बातमीदार याणीं वर्तमान गुप्त सागन असावें व हरएक बातमीचीं पत्रें आलेलीं पहावयाजोगीं असतील तीं पहावीं बाकीचीं पत्रें विश्वासूक मनुष्य कोण असेल त्याजकडे काम योजावें, त्याणीं सागावें व त्यावर ही बातमी प्रमाण अथवा अप्रमाण सांगतात याची चौकशी असावा नंतर निद्रेस जावें येणेंप्रमाणें घटी तीन एकूण घटिका सात कलम १३

एकूण कलमें तेरा लिहिलीं आहेत, तीं ध्यानीं आणोन चालल्यास उपयोगीं पडतील बहुत काय लिहिणें हे आशीर्वाद

ले ३९४ }
[२७०] }

{ पौष व ३ शके १७८४
{ ता २१ १-१७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनता उपरि इपटनानें पुरदरास येऊन सरकारशीं तह केला त्यास आम्ही उणे काय केलें, अमें राजश्री पाटीलबावा बोलले म्हणोन लिहिलें, त्यास हल्लीं पाटीलबावाचे विद्यामानें इद्रसेन बोलत आहे, त्याची कलमबदीची याद आली त्यास व इपटनचे तहाचे कलमबदीस कमी काय याचा तपशील पेशजीं विस्तरें करून लिहून पाठविला आहे, त्यावरून कळलेंच असेल, व हल्लींही लिहिलें आहे कलम

१ महमद अल्लीखानाचे मुलकाची सरकारची चौथ तहनाम्यात लिहून घ्यावा म्हणोन लिहिलें होतें तें घडत नाहा

तेथ रामजी पाटाल आहेत त्यास येविशींचे कळू नये हें पूर्वी लिहिले होतें व आता मागती लिहावयाचे कारण विस्तारे पाडुरग रघुनाथ याणीं लिहिले ते कळले त्यास पूर्वी लिहिलेल्या-पासून कागद तो दाखवितच नाही, व मजकूरही विशेष बोलत नाही मसलतीवर कायम असावे, पुढें मसलत करावी, येविशीं राजश्रा पाटालबावास थोरपण देऊनच बोलत असतो आलीकडे इग्रजाशा दारमदार जहाला, फौज निरोप मागणार, गोसाव्याची तारीख बद करणार हें लिहिले आहे, तेव्हा मसलत अगदाच नासणार असे जाणोन हा मजकूर रामजी पाटाल याशीं बोलण्यात आला खरा कीं रामजी पाटालनाही लिहावे कीं मसलत करावी, जमाव फुट्ट देऊ नये, असें समजोन बोलला पाडुरगपत येथें लिहितात असे रामजी पाटील लिहितात हे समजले नव्हतें या उपरि ये गोष्टीचा बदोबस्त होईल पाडुरग रघुनाथ याणीं मच्च पत्रे लिहित जावे रा उ १७ सपर हे विनती

ले ३९७ }
| ३३१]

{ माघ शु ९ श १७८४
{ ता १०-२-१७८३

॥ श्री ॥

नेमणूक † लग्न श्रीमंत राजश्री राबसाहेब सुरुसन सल्लास समानीन मया व अल्प कामे नेमून सांगितलीं —

[१] अक्षतेस सोईरे व गृहस्थ व वैदिक व पडित व मातबर सरकारकून व सरदार व शिलेदार व सस्थानिक वगैरे सर्वास अक्षत समारभाने फिरोन करावी देखील वाणी उदमी सर्वास यावी

१ गृहस्थ मातबर समारभानें फिरावयास कसबा देखील जुनाकोट, सोमवार, मंगळवार, पेंठेंत अक्षत करावयासि —

१ नीळकठराव गोविंद १ महिपतराव साठे

२

१ आदितवार व वेताळ पेठ व भवानी पेठ व गज पेंठ —

१ पाडुरगराव बाबूराव १ गणपतराव कोळटकर

२

१ बुधवार व शुक्रवार व नारायण पेठ व सदाशिव पेंठ—रास्ते

† ही नेमणूक यादी आम्हास रा० रा० काशिनाथ कृष्ण लेले हल्ली वस्ती इंदूर याजकडून मिळाली हिचे बद किती ते सागता येत नाही ही त्रुटित आहे उपलब्ध बद आहेत ते १ २२ पर्यंत बहुतेक शाबूत आहेत २३ वा बद गाहाळ झाला आहे २० व्या बदात मजकूर पुरा झालेला नाहा, याजवरून आणखीं काहीं बद असावेत असें होते ह्या प्रकरणाची दुसरा प्रत कोणास मिळल्यास ती आम्हाकडे पाठवावी, तिचा फार उपयोग होईल

- १ शनवार पेठ व मेहुणपुरा व हशमपुरा —
 १ अमृतराव १ बाळाजीनाईक भिडे
- १ फौजेचे अक्षतेस —
 १ आपा १ बाजापत
 —
 २
- १ पर दरबारचे गृहस्थास —
 १ माधवराव सदाशिव १ बळवतराव जिवाजा
 १ मातबर सर कारकून १ पतसचिव १ पतप्रतिनिधी १ मंत्री
 १ अमात्यपंत
 अक्षतेस —
 १ बाळाजी जनार्दन १ * *
 १ सोइच्याकडे नित्याची अक्षत —
 १ हरीपत १ पानशी
 —
 २

वाजत्री, कणेकरी, व तासेमर्फेवाले, व गाडदा, चोपदार, भालदार, व
 ठालईत व ईटेकरी खासबारदार वगैरे शागिर्दपेशा हत्ती, घोडी, राजत
 वगैरे सरंजाम उपाध्ये अक्षतेचे वाटथासहित

[२] सभेत मातबर गृहस्थ व सरदार व शिलेदार वगैरे येताल त्याचा आदरमान
 चागला करावा नाच रंग दिवस रात्र सभेत बसून चालवावा

- १ अमृतराव विश्वनाथ १ विसाजी कृष्ण १ मल्हार धोडदेव
 १ रघुनाथ सदाशिव घाणेकर

[३] सोइरे व गृहस्थ व भिक्षुक यास भोजनास व पराळास व नाच पहावयासि व
 पुण्याहवाचन व सामतपूजन व वागनिश्चय व लग्नसमयी व वरातसमयी बोलावण्याचे काम
 सर्वोत्तम शकर याजकडे दररोज भोजनाचे प्रथम आमत्रण करावयाच त्यात मातबराचे घरीं
 यानीं जावे वरकडाचे घरीं ज्याचेकडे बोलावण्याची नेमणूक केली आहे त्यानी जात जावे
 जे दिवशीं भोजनास येणार त्यास व त्याचे ब्राह्मणास ओळखोन घ्यावयासि दरवाज्यावर
 माहीतगार बसवावा आले कोण, नाही कोण याचा झाडा पहावा कोणास विसरू नये

१ सोयरे लोकास विठ्ठलराव मोरेश्वर व मोरो विश्वनाथ भावे, हरी जिवाजी याणीं
 बोलवावे, त्यास --

कारकून

शागिर्दपेशा

१ गृहस्थाचे आमत्रणास देखील सरकारकून --

२ रामचद्र इच्छराम व सखाराम गगाधर १ नारो बापूजी पोक्षे

कारकून दि॥ पागा हुजूर

शागिर्द

१ मिश्रुक पडित व वैदिक व सस्थानिक व देव वगैरे याचे बोलावणें निा राम-
शास्त्री व दादो हरी मराठे -

कारकून

शागिर्द

[४] सोयरे याजकडे नित्य लग्नात जितके न्यावयाचे त्याची नावनिशी दाखवून
योग्यायोग्य पुसून आमत्रणे करून, जमा करून, भोजनास व फराळास नेत जावे वाड्यात
भोजनास बोलावण्याचे होईल तेव्हा वाड्यात आणावें

१ सरदार, शिलेदार, व मराठे, मुसलमान अली बहादूर वगैरे यास सोयरे
याजकडे भोजनास व फराळास जमा करून न्यावें व वाड्यात भोजनास फराळास बोलावणे
ते समयी बोलवावें या कामास बाजी गोविंद बर्वे वगैरे

वकील, सस्थानीक-माववराव सदाशिव

[५] तेल अर्गजा लावण्याचें काम गृहस्थ व सोयरे लोक यास सभेंत स्नानाची
सूचना करून बोलवावें येतील त्या समयी पूर्वी रागोळी घालून चौरग माडून ठेवावे तेथे
आदरें करून अभ्यगास घालोन उच तेल व अर्गजा योग्यायोग्य पाहून लावीत जावा उच
उटणें केशर वस्तुरीचें वगैरे करणें तें पुसोन करीत जावें निा हरी जिवाजी बर्वे

साहित्य

तेल, अर्गजा

केशर वगैरे उटण्यास

तेल लावणारे न्हावी व खिज

मतगार वगैरे चागले कसबी

असतील त्याजकडून लावावें

वाट्या रुप्याच्या

चौरग व पाट

हलक्या हातानें

न्हावी

खिजमतगार

[६] स्नानाचें पाणी व प्यावयाचें पाणी तयार करावयाचें काम निा गगा-
धरराव गोविंद

उष्ण पाणी तापवून स्नानास येतील त्यास
देत जावें अभ्यग करतील त्यास आग्रहें
करून अधिक देत जावें जसा समुदाय होत
जाईल तशी तरदूत पाण्याची राखावी

प्यावयाचे पाणी गाळून शीतल करावें
वेळा, वाळा, कापूर, लावून उदवून सिद्ध
करावें सर्वास भोजन समयी व फराळ समयी
देत जावें पहिल्यानें मागाहून असें दोन वेळ

बोभाट पडू नये भोजनोत्तर आचवावयासि उष्ण पाणी व हातास लावावयासि साखर व दात कोरावयासि लवगा याप्रमाणे देत जावे जे सोंवळे बहावयाचे वेळेस पाय धुणारे असतील त्यास वोट्टे घाल्वावे त्याजवर पाट ठेवून पाणी देत जावें

साहित्यास असामी
कारकून
शागिद
ब्राह्मण
रखवालीस प्यादे

पगतीतून लहान भाज्याने चिखल न होता पाणी वाढावे रुप्याच्या कासड्या, तांबे, पचपात्रे, मातबराम समयोचित पाणी प्यावयासि द्यावयाकरिता सिद्ध असो द्यावीं प्रयोजन लागेल तसे पाणी देत जावे भाडा पाणी ग्यालियावर माघारीं द्यावीं

साहित्य

भाडीं, कढ्या, हाडे, गगाळे, घागरा व तपेला व लोटे, तांबे व वोळक व रुप्याचा भाडा

कुभार काम व बुरुड काम व खाया पाणा गाळावयासि व झाकावयासि वगैरे साखर बुवट व लवगा तबकें सुद्धां व काड्या दात कोरावयाच्या सिद्ध असाव्या, व केळीचे फाळके

[७] भोजनास व फराळास गृहस्थ सोवळे होऊन येताल त्यास योग्यायोग्य पाहून पाटावर बसवण्याचें काम लक्ष्मण बल्लाळ आपटे याजकडे, व सोवळीं, व शाला कोणाम्‌समयास द्यावयाचे प्रयोजन लागल्यास कोतवाल आणून ठेवावीं

[८] गध अक्षत उगाळून लावण्याचें काम जनार्दन मुकुंद याजकडे व बाबाजी लबोदर

केशरी गध अर्काचे व मध्यम ऐशीं दोन प्रकारचा चागळीं, रगदार कपाळा लावावयासि, व अगास लावण्यास केशर व अर्गजा वगैरे सुवासिक एक व सार्धें पाढरे एक व गुलाबी चदनाचें व कृष्णागराचें याप्रमाणे चागला उगाळावीं केशरी गधात केशराची कसर राहू नये व अक्षता उच कस्तुरीची व मध्यम कस्तुरीची ऐशा दोन कराव्या गध-अक्षत खासा मध्यम असामी पाहून लावीत जावी उभे खोडानें गध उगाळावें

गध लावणारे चागले कुशळ चौकस

माणूस असावे त्याणी साखळीने कपाळा लावावे वाकडे गव लागू नये व अक्षत लावते समयीं नाकास धक्का न लागता कपाळाचा मध्य पाहून लहान मोठी अक्षत ओघळ न येता वाटोळी लावावी, व गव उभे आडवे ज्यास जसे पाहिजे तसे लावावे कोणी मात बर असतील त्याचेपुढें गध व अक्षता ठेवात जावी व हातास लावण्याचें गव देते समया भागीरथीचा गुलाब वाटींत पुढे ठेवीत जावा गध अक्षता लावणार याणीं नखे काहून बोटें चागळीं करून लावावें

साहित्य व सामान.

साहित्यास

कारकून

शागिर्द ब्राह्मण

चौकीस प्यादे

साहित्य

केशर कस्तुरी वगैरे आणून चौकशान
खर्च करावा शिल्लेस सामान अथवा गध
राहाल ते जपोन दुसरे दिवसास राखित जावें
ताम्हने वाठ्या व माखळ्या व टिल्ले मोन्याचे
व रुप्याचे व तांब्याचा भाडा

सहाणा व खोडे

वातरजाडा बाराक बुवट गध पुसावयाम
व रुमाल शेल्याचे

[२] उदबत्या भोजन समयीं लावीत जाव्या खासे पगतीस उदबत्तीचीं घरे व
झाडे रुप्याचीं असतील ता लावावीं वरकड जागा सोंगटीं माडावीं व फराळास भात-
वर गृहस्थ बसल्यास उदबत्या लावाव्या भोजन जहालियावर सोंगटा बुवून ठेवावीं नि।।
विसाजा राम बर्वे

कारकून वगैरे

कारकून अजनवेलकर

प्यादे रखवालीस वगैरे

उदबत्याचीं घरे व झाड रुप्याचीं व
सोंगटा लाकडी वगैरे

[१०] स्वयंपाक वाड्यात सोइरे व गृहस्थ भोजनास येतील त्याचा सिद्ध करीत
जावा त्याची तरतूद

कित्ता

१ भात साधा दोन प्रकारचा

खासा व मध्यम

१ साकरभात व वाग्याचा वगैरे दररोज
सरासरी दोन करीत जावें

१ वरण तुरीचें

१ साबारीं दोन प्रकारचीं

१ आमटीं दोन प्रकारचीं

१ लोणचें दहा प्रकारचें चिरून, व
साखरेचे लोणचें

१ कडी

१ सारे दोन प्रकारचा

१ भाज्या दहा बारा प्रकारच्या कराव्या
त्यात एकदोन प्रकार तोडला परवरे वगैरे
मागाहून उष्ण व समळीं वागीं वगैरे उष्ण
वाढावीं

१ क्षीर वळवटे दोन प्रकारचीं दररोज
दोन प्रकारच्या निरानिराळ्या

१ पूर्णपोळ्या सपीठाच्या

१ पक्कानें घिवर फेण्या वगैरे तनिचार प्रकार दररोज	१ खिचडी ओले हारभरे यांचे डाळांची वगैरे प्रत्यहीं एक प्रकारची
१ वडे साधे व वाटल्या डाळांचे कडि वडे	१ पापड, साडगे व फेण्या व तिळवडे व चिकवड्या मीरगोडे बोंडें मेक्याच्या
१ तूप साजूक फार चागलें व मध्यम	काचच्या, या प्रमाणे तळून
१ मठा व चरखा व शिरखड, अबरस	—

सदरु प्रमाणें साहित्य आचारी चांगले शहाणे लावून स्वयपाक चांगला करावा पात्राचा अदमास पुसोन घेऊन दोन प्रहरात भोजनें होत अशी तजवीज करावी स्वयपाक भाज्या वगैरे उष्ण रसाच्या लोणचीं भाज्या एक सारख्या हारीनें वाटोळ्या वाढाव्या एकास एक लावू नये आबटी, साबारें, वरण, क्षीर वगैरे यांचे थेंबटे मध्ये पाडू नयेत वाढते समयी गडबड न करिता चतुराईनें वाढावे हें काम चिंतो विश्वनाथ व मोरो विश्वनाथ भावे व वाकनीस याणीं करावें

वाढावयास असामी

- १ दफनरचे कारकून
- १ वाड्यातील मडळी
- १ शागिर्द नवे ठेवावे

तूप वाढावयास पाडुरग बाबूराव
याजकडील शहाणे वाढणारे यांनीं
रुप्याचे तोटीच्या कासड्यानीं
वाढावें

सदरु बदोबस्त अताजी मल्हार वाकनीस याणा राखावा, कमी पडल्यास मशार निल्हेस पुसावे दोन अडीच प्रहरा सोयऱ्यांकडे भोजनाचें जाहल्यास अगोदर वाड्यात फराळास घालावे भोजनाचें तिकडे होईल जे दिवशीं रात्रौ सोयऱ्यांकडे भोजनाचें होईल, ते दिवशीं दोन प्रहरां भोजनाच वाड्यात होईल

[११] विडे बाधावयाचे काम नि॥ केशवराव ब्रह्मळ केतकर

खाशीं पानें कमावीसदारांकडून आण
विलीं आहेत तीं माफजतीनें राखावीं वर
कड पानाची तरतूद जाहली न जाहली
पाहत जावी व खरेदी ही करावीं

सुपारी फुलबर्डा वगैरे चागली पाहून
धुवावी त्यापैकीं तबकात मोकळी घाला
वयाची त्यास केशराचें पाणी देऊन, गुलाब
घालून, रगदार करावी व काहीं रोठा
सुपारीचें फूल पाडून ठेवावें व चिकणी
सुपारी नुस्ती व खुषबोईदार करून ठेवात
जावी

विडे बाधणें ते हिरवे खर्ची पानाचा
व बाजूचा सात पानाचा बाधावा पिकल्या
पठ्या बाजूच्या सात पानाच्या सुपारीचे
पानाची गुडी उभी घालून भरदार चागल्या
बावाव्या कुलपी विडे केळीचीं पानें लावून
दहा पानाचा एक व बारा पानाचा त्यात
गगेरी दोन पानें घालीत जावीं त्यास दुका
डीची खूण करावी या प्रमाणें कुलपी विडे
धुतली सुपारी घालून चुना नेमस्त दुसरे
पानास न लागेअसा घालून बाधावे बाधणार
चांगले चौकस लावून डोलदार बांधावे सुपारी

पानें कळीचीं गगेरी व रामटेकीं तबकात ज्या दिवशीं जसे विडे लागतील तशी तरतूद
बालावीं तीं रुमालानीं पुसून चागला करीत जावी देखील ब्राह्मण भोजन व
निवडून नीट करून ठेवून देत जावीं व बायकांकडील १
काहीं पानें सोनेरी वर्ख लावून तयार करावीं चुना केशरा व साद्या पाढरा सफेत खासा
सभेत तबकात ठेवण्याकरिता करावा १

साहित्यास व साहित्य

साहित्यास कारकून वगैरे

- १ कारकून
- १ ढलाईत
- १ प्यादे
- १ शिंदे पोरगे व खिजमतगार
- १ भोई
- १ कामाठी

साहित्य

- १ सुपारा, फात, आबाडा तसलमातीस
आणावी कालचा खर्च आज समजा-
वून चिठ्ठी घेत जावी
- १ चुना पारनेर व रेवदडा व धोडपे
पैकीं
- १ कुभार काम व बुरूड काम
- १ नगारे याचे पूड व घागरी व खाद्या
व अडकिते व सुन्या, कातच्या वगैरे
- १ चुना, सुपारी व रगण्यास केशर व
गुलाब

[१२] विडे सभेत वाटावयाचे काम, पिकल्या पत्र्या व कुलपी विडे व हिरवे विडे
च मोकळीं पानें व सुपारी व चुना या प्रकारें पुढें ठेवून ठेवणे व वाटणें या कामास दिवस
रात्र हजीर राहून विडे ज्यास जसे देणें तसे यथायोग्य पाहून देत जावे वावगा खर्च करू
नये चौकशीनें वाटावे

साहित्यास.

- १ + + - + पानसी
- १ कारकून नि।। तोफखाना व पोषाख.
- १ खिजमतगार
- १ प्यादे

साहित्य.

- तबके व डबे व पानदानें व चुनाळ रुपे
सोन्याचे
- सरपोस व बस्ते
- लम्नापूर्वी पुण्याहवाचन व वागनिश्चय व
सीमतपूजन समयीं विडे देणें ते सगळीं
सुपारी व पानें देत जावीं सभेत विडे
खाणारे आहेत त्यास विडे देत जावे

[१३] विड्याचे सामान लवगा, जायफळे वगैरे वाटण्याचें काम यशवतराव पात नास याजकडे साधे सामान व रुपेरी व सोनेरा असे रोजचे खर्चाचे अजमासे कारखान्यातून आणून निराळें दास्तान करून बदोबस्ताने ठेवावे मजालस होत जाईल तसे समयोचित माणूस पाहून वाटात जावे मातबरापुढें चौफुले भरून ठेवात जावे व सर्वास खिचडी करून वाटावे पिस्ते व बदाम चौफुल्यात असावे नेहमीं जपून करावें

साहित्यास

कारकून पोशाखा

खिजमतगार इतबारी

प्यादे

कारकून जिन्नस कारखान्यातून

आणावा त्याचा झाडा राखावा

साहित्य

तबके व चौफुले व सरपोस

[१४] खुषबोई गुलाब व अत्तर सभेत वाटावयाचें काम निसबत त्रिबक महिपत राव चिटणीस गुलाब व अत्तरे उच व म यम खर्चाचे अजमासे रोजचे रोज कारखान्यातून आणून निराळे दास्तान करून बदोबस्ताने ठेवावें मजालस होत जाईल तसे समयोचित माणूस पाहून वाटात जावें मातबरापुढे अत्तर गुलाब ठेवात जावा वावगा खर्च करू नये रात्रदिवस जपून चौकशाने करावें

साहित्यास

कारकून पोशाखा

खिजमतगार इतबारी

चौकशी प्यादे

साहित्य

तबके व गुलाबदाण्या व अत्तर दाण्या सोन्या रुप्याच्या सरपोस वगैरे सामान लागेल ते रंग केशरी वगैरे खासगी वडून आणवून प्रयोजन लागेल ते ममया टाकीत जावा

कामें निसबत खासगी

[१५] काशिबिरा वाटून वाटावयाचें काम चागल्या कोशिबिरा वीस प्रकारच्या व निखट चटण्या चागल्या बारीक वाटून रुचि कर कराव्या व निंबें चिरून पचामृत, रायता व भरतें दोन आदिकरून पंचवीस तीस प्रकारें करावे एक दुसरी चमत्कारिक कोशि

[१६] पाट माडावयाचें काम पग तीस एके सुतानें पाट सारखे माडावे, त्यात खासे पगतास रुप्याचे फुल्याचे वगैरे चागले थोर एकसारखे पाहून बसावयास व जागा असेल तसे टेकावयास माडावे याप्रमाणें भोजनास व फराळास दोन्ही

बिरा करावी विचारून वाढावी मीठ बुऊन पाढरें बारीक करावें व वाटणारे चौकस शहाणे अमावे त्याणीं वाटाव्या हारीने एक एकास न लागता हिरव्या, पिवळ्या, लाल, काळ्या वगैरे रंगाचे अनुक्रमाने मध्य धेबटे न पडता गलबल न करिता वाटोळ्या वाढाव्या हात बुऊन मग दुसरी कोशिंबिर वाढीत जावी

सदाशिवभट नानल चौकशीस

कारकून निा खासगा

ब्राह्मण

साहित्य कोशिंबिरीचे व उपसाहित्य माडी व पाटे वरवटे कोठीतून घ्यावे पान पत्रावळी व खादीचे रुमाल वगैरे लागेल तें

जागा माडावे सायकाळा पाट बुवावे त्यातून फराळाचे पगतास माडावे लागताल् ते ओल्याने पुसून मग माडावे भोजनोत्तर आचवण्याचे जागा मातबर गृहस्थास बसा वयास शेषनास पाट समुदाय पाहून माडाता जावे वगैरे करून वोट्यावर माडावे

कारकून निा खासगा

शागिर्द

कामाठी

रखवालास ग्यादे

रुमाल खादीचे पाट पुसावयास

पाट कोठीतून व जवाहार खान्याकडून वगैरे फुल्याचे असताल तिकडून आणवण्याची तरतूद करावी, व गृहस्थाकडाल

[१७] रागोळी घालावयाचे काम चागले ठशार्ची रुदाळ रागोळा असताल ता आणि त्याणा रागोळी भोजन समया व फराळ समया घालावा खासे पगतीस रस्ते व पात्राची जागा कुशाद राखावा गुलाल रगदार असेल तो घालावा नित्य तन्हे तन्हे ची रागोळा घालात जावी अभ्यगाचे जागा व बायकाकडे भोजनसमयी व फराळसमयी वगैरे जेथे काम पडेल तेथे जपोन घालीत जावी रागोळी हिरवी, पाढरा, गुलाला, वगैरे तन्हे तन्हेची गौडे याणा घालावी

फराळाचा कारखाना साहित्य

क्रिस्ता	क्रिस्ता
१ लोणची पाच प्रकारची व पापड साडगे	१ खाराक व खोबरे व खजूर व बदाम व पिस्तक व
१ कोशिंबिरा दहा प्रकारच्या	नारळ व मेवा वगैरे १ मेवा मिठाई
१ पत्राने व लाडू	१ दही व दूध
१ पोहे आवेमो	१ तूप साजूक व मध्यम
होर बाराक भात व खानदेशातून नवे	१ मुराबे
पोहे आणवून व मात बरास लाह्या	१ ह रो रा [२]
—	—

गौडे

साहित्य गुलाल व शिरगोळा कोळी मडकी भरून व सुतळी वगैरे

याप्रमाण साहित्य प्रतिदिवशा सोडरे व गृहस्थ फराळास येताल त्यास रागोळ्या घालवून समया, पाट माडून, आदरपूर्वक

[१९] आतशबाजीशें काम नळे चद्र जोती व हवया व झाडे तऱ्हेतऱ्हेचीं वगैरे दारूचें काम तयार करावयासि कोठातील सामान व कमावीसरदाराकडील सामान घेऊन कसबी कारागीर लावून शिरा दारू चागली व कसब चागले या तऱ्हेची तयार करावी धूर होऊ नये सोयरे याचे मडपात पुरुष व बायका रात्रीचें जाणें येणे पडेल तेथें दारू काम लागेल तसें समयोचित लावीत जावें झाडें लावण्याची कोठें कशीं तीं पुसून लावावीं दारू कामाच्या पाठ्या वाटेनें दुरू नच चालावाब्या रखवाली चागली चौक-शानें करावी खर्च होईल तो रोजचे रोज फडीं समजवावा या कामास रस्त्यातून नेह मींच जागा जागा दारू नेऊन लावीत जावी पांटी रस्त्यातून फिरवू नये व गोडी दारू लावीत जावी तारा फटाका वगैरे मिरवणु केंत दारू तसावी वरकड प्रकार थोरली दारू बाहेर होईल त्यात करावे

कारकून नि॥ खासगी, ग्यादे

कामाठी व बेगारी

बुरुडकाम पाठ्या वगैरे

दागिने व झाडे तऱ्हेतऱ्हेचीं करणें तीं पुसून करावीं

[२१] सडासमार्जनाचें काम पहाटेस उठोन झाडसारवण करावे केर जेथें पडेल तेथून वरचेवर जपून काढीत जावा भोज-नाची जागा ताजे शेणानें सारवीत जावी फार चिखल पाडू नये याप्रमाणें बंदोबस्त राखावा

कारकून

साहित्ये यथास्थित करून, योग्यायोग्य पाहून तसतसें फराळास घालावें जपून यथास्थित वाढावें फराळास बाहेर द्यावयाची परवानगी येईल तसें समजोन देत जावें बंदोबस्त चागला राखावा

कारकून

रखवालीस माणसे माणसे

शागिर्द वाढणार

भांडा, कुभारकाम, बुरूकाम वगैरे साहित्य

[२०] नक्षत्रमाळा व बाग चागले तऱ्हे दार कागदी करावे व मडपात कदिलें कागदी शोभार्थ लावावीं आत दिवा लावू नये व फाणूस लावावे त्यात मेणबत्या लावाब्या व कारज्याजवळाल फुलझाडे कागदी व मेणाचीं करावीं कांहीं फुलझाडें बागातून आणून झाडावीं व कारज्यात पाणी समयाचे समयास जपून घालीत जावें फवारे रुप्याचे व तांब्याचे मजालस पाहून लावीत जावे व मेणाचा बाग करावा

कारकून

गवड

कामाठी

फवारे वगैरे साहित्य लागेल तें

[२२] शाकभाज्या चागल्या दहा पन्ना प्रकारच्या दररोज पाहिजेत त्यास सरकाचे बागातून ज्या होतील त्या कराब्या व हर भरा व वाटाणा आमटीस करावा कमावीस दाराकडील शाकभाजी व पानें येतील तीं माफजतीनें राखावीं आला न आलीं तरतु दांत असावे व भोंवताले गावीं बागाईत

कामाठी बेगारा
भांडा व केरसुण्या वगैरे

[२३] बागातील बगले व कारजा व
बेठका नीट करण्याच्या आहेत त्या नीट
करून तयार कराव्या १

नगरखान्याचे काम साधे करविले आहे
त्याप्रमाणे जलदीन तरतूद करून तयार करावे
दोही कडील १

आहे तेथे माणसे पाठवून शोध करावा
भाजी पाने मिळतील ती आणवावा
वाड्यात भाजी व ब्राह्मण भोजनाकडे व पाने
केळाची वाड्यात रोजचे रोज साववगिरीने
जपान देत जावी बोभाट पडूनये काम
सरबागे याजकडे १

[२४] सभेत मजालशीस दिवसास
उदबत्याची झाडे रात्रो उदबत्याचा झाडे व
मोमबत्या लावणे तशा पाहून लावीत जाव्या
झाडे मोमबत्याची लावणे ती पुसून लावावा

साहित्य करणारे

१ गौडे

१ प्यादे रखवा

लीस

२

सामान

१ उदबत्याची

झाडे व मोमबत्याची

घरे व झाडे रुप्याची

वगैरे

१ उदबत्या व

आगरबत्या व मोम
बत्या

रोषणाई

[२५] कचेरात मडपात समया नाचाचे
जाग थोर जोड्या लावित जाव्या वरकड
मजालसीत समया सारख्या जोड्या, त्याचे
खाली पराता व तबके, पितळ्या ठेऊन, एक
सुताने, मध्ये सारखी जागा उजेडाचा सुमार
पाहून राखून, माडीत जाव्या वाती सफेत
शेल्याच्या घालाव्या तेल निवळ असेल ते
बुधल्या चागल्या घेऊन त्याणी घालावे
दिवसापूर्वी सिद्धता करून वेळेस आणून
जेथले तेथे कसबी दिवटे हिंदुस्थानी व चागले
देशचे शिरा असतील त्याजकडून गलबल न
पडता माडवात जावे गूल वरचेवर काढावे
मजालसीतून फिरण्यास दिवटे पोशाखी

[२६] भोजनाचे समयी समया खाशाचे
पगतीस दोन पात्राआड एक, व वरकड पग
तीस चार पात्राआड एक, याप्रमाणे उजळ
समया वाती उजळ घालून चागल्या कोरड्या
न राहता भिजऊन तेल निवळ पात्रे
असेल ते घालून पात्रावर न पडता तजवि-
जीने झान्याना समयावर घालाव गुल्दानानी
गूल काढावे व खासेपगतीत समया मध्यच
एक उच एक नाच अशा असो नयेत रुप्याच्या
समया खासे पगतास माडाव्या त्याजवर
तेल रुप्याचे झान्यानी घालावे पगतीतून तेल्-
वात पहाण्यास शहाणे कारकून व शागिर्द
चौकस असतील ते फिरत जावे याप्रमाणे

असावे मजालस पाहून जे समयीं बुधल्या व गुलदानें रुप्याचीं लागतील तेव्हा घेत जावीं नाचासमयीं कसबी दिवटे दोहीकडे उभे करावे मार्गे पुढें नाचण्याचें पाऊल पडेल तसे मार्गे पुढे मशाल धरीत जावी गूल खालीं पडू नये, व कसबिणीस लागू नये याप्रमाणे करावे १

जागाजागा मडपात व दिवाणखान्यात व मडपाचे देवड्यात व इतर देवड्याचे वाटात व जागाजागा कारखान्यात वगैरे समया, कदिलें, हिलाल दिवेलावणीं जेथे जसे पाहिजे तसे पाहून लावीत जावे सारी रात्र कोणते जागा असावयाचे त्याचा बदोबस्त तसा राखावा १

शेगड्या रुप्याच्या व तांब्याच्या व लोखंडी दहा सिद्ध करून ठेवात जाव्या भोजनसमयीं प्रयोजन लागेल तशा मांडाव्या

भोजनसमयीं व फराळसमया प्रयोजन लागेल तसे पाहून समया मांडीत जाव्या १

बायकाचे जेवण्यास व फराळास व मजालसास सदरहू अन्वये समया लावाव्या बोभाट पाडू नये १

लबेस हिलाल दिवट्या जाताल ते आले गेले वरचेवर पहात जावे तेलाचा बदोबस्त राखावा

सोयऱ्यांचे मडपात पुरुष व बायका रात्रीचे जाण्या येण्यास हिलाल, दिवट्या अगोदर बातमा राखोन सिद्ध करून ठेवाव्या बाहेर निघनाच बरोबर चालावे हिलाल, मशाल जेथे जशा वरणे तशा वाटेने जपोन धरवात जाव्या व रस्त्यात हिलाल पुरावे तेलाची बेगमी करावी बदोबस्त राखावा कोणाचे अगावर गूल पाडू नये १

साहित्यास व साहित्य •

कारकून दिवटे असामी

१ जगदांश गणेश

कारकून

दिवटे

देसचे देखील सरकार

हिंदुस्थानी

१ त्रिबक उद्धव व रामचंद्र विरेश्वर

शाशिर्द

कामाठी बेगारी

प्यादे रखवालीस

असामी व साहित्य

समया थोर, मध्यम व लहान चाड्यांच्या मिळोन मांडाव्या त्याचा बेत पाहून त्याप्रमाणे बुधल्या समेत तोट्या नख्या

चर्मी रगदार

माध्या चर्मी

पितळी

कदिलें, दिवे लावणी

तबकें, पितळ्या व पराता व शेगड्या

लोटे तांब्याचे व हाडे व गुलदानें व

तपेलीं व झान्या

समया व बुधल्या व झान्या व गुलदाने

रुप्याचीं

शेले वगैरे उतारा सनगे स्वच्छ वातसि
व खाद्या
नवघण, दोऱ्या, सुतळी व विज्या पो
ताच्या व पहारा, गीर्घा चर्मा व कोळसे
वगैरे लागेल ते

हिलाल, कोंठ्या सुद्धा व दुखाखी
तेल व चिधडे व पोत व पळिते तसल
मातीस घेत जावे
कालचा खर्च आज समजावून चिठी
घेत जावी

[२७] रोषणाई कडाल कारखान्याची तयारी

१ गवई नटवे वगैरे कळवतीणाचे ताफे याची हजेरी राखावी मिधे वगैरे चौकशीने
देवावे चागले ताफे असतील ते मजालसीत रात्रदिवस हजर राखावे नाच चागला
यथायोग्य करावा बायकाकडे ताफे लागतील तमे पाठवावे या कामास

१ रघुनाथ सदाशिव

१ चिटफो महार वैद्य

१ कारकून दफतराकडील

प्यादे व ढालाईत

कसबा ताफे नामी बाहेरून आणवण्याचे त्याची तरतुद आले न आले हे चिटफो
मल्हार याणा पहात जावे

[२८] वाजत्रा व कणकरा व बोके व रणसिंगे याची हजेरा राखावी अक्षतेस व
आमत्रणास व सोयऱ्याचे मडपात जाण्या येण्या देखील बायकाकडे ताफे लागताल तसे
पाठवावे व पालछत्रे व आबदागिरे व बाग व नक्षत्रमाळा माफजतीने राखाव्या जिकडे
नेणे आणणे पडेल तिकडे नेत आणीत जाव्या माणसें कसबी पोषाखी असावी

बापूजी आनदराव

कारकून हजेरी राखून

प्यादे

शिध्याचे कामाम

बेगारी

आफदागिरे

[२९] सोयऱ्याचे घरी जाण्या येण्या समयी वाजत्री व कणकरा व तासेमर्फ व
गाडद्री व सागिर्दपेशा हत्ती, घोडी, राऊत, साडणी, हिलाल, दिवटे, आतषबाजा सर्व
सरजाम करीत नावा रात्रदिवस फार चागले जपून बंदोबस्त राखावा

१ बाळाजापत ठोसर

१ विसाजा आपाजा

१ राघो विश्वनाथ गोडबोल

लबेचे कामास प्यादे व जासूद व

भालदार व चोपदार

ढालाईत

हत्ती, घोडी याचे सामान न साडणीचे सामान व खासबारदार याचे बंदुकीचे गलेफ
वगैरे याची तरतूद जहाली न जहाली पहावी

बायकाकडील साहित्यास

[३०] ।वडे व अत्तर खुषबोई व रुख
वत वगैरे साहित्य पहावे व लुगडीं व खण
मागतील तसे आणून द्यावे व भोजनास व
फराळास बायकास आमंत्रण करावें आल्या
न आल्या पहावे जे समयी जे काम पडेल
ते नेहमी सावधगिरीने जपोन करावें

महादाजी बल्लाळ साठे

रामचद्र नाईक पराजपे याजकडे लुगडा
व खण साभाळून देणे हें काम

कारकून

खिजमतगार

जासूद व प्यादे

शागिर्द

[३१] मिरवणुकेच साहित्य सोयरे
याजकडे जाणे येणे समया वाजत्री व कण
फरी व पाल्छत्रे व नक्षत्रमाळा व बाग
कागदी व हिलाल दिवटे आतषबाजी व
तासे, मर्फे, हत्ता, घोडी, पालख्या व गुलाल
व पायघड्याचे सामान याप्रमाणे नेहमी
जपोन तरतूद करावी सावधगिरीने बदोबस्त
चागला राखावा

१ बाळाजी वामन दामले

१ कारकून

भालदार व चोपदार

प्यादे व जासूद

खासबारदार

सदर्ह प्रमाणे बदोबस्त राखावयाची यादी महादाजी बल्लाळ याजकडे लिहून दिला
आहे त्या यादीवर वहिवाट करावयाची मखलासी लिहिली आहे त्याप्रमाणे

खाशा वाड्यात महादाजी बल्लाळ व
मशारनिल्लेकडील कारकून याणा बदोबस्ताने
करावें रामचद्र नाईक पराजपे याणी माहित
गारीने सागत जावें

नवरीचे मडपार्त रामचद्र नाईक याणी
कामकाज बदोबस्ताने करावें १

[३२] मडप जागा जागा घालणे त्यास लाकडे खासगीकडील वगैरे सरजाम फरू
मखान्याकडील सामान व बाहेरून आणविले आहे त्याचा तरतूद राखून अवघा सरजाम
करून बेताप्रमाणे पसती-योग्य सिद्ध करावे

१ सर्वोत्तम शकर

१ बाळाजा कृष्ण ठोसर याजकडील
कारकून व शागिर्दपेशाचे लोक कारकून

१ सखाराम विश्वनाथ साने लोकसुद्धा

हशमी लोक

बेगारी

साहित्य जे लागेल ते

पत्रावळी व केळीची पान व द्रोण याचे कारखाने

[३३] पत्रावळीचा कारखाना गावग

जाचे गुरव आणविले आहेत त्यास बेगारी

[३४] केळीची पाने नीट करावी व

द्रोण केळीचे चागले दोहों काड्याचे नोक

याजकडून रानातून पाने आणवून पत्रावळी चागल्या सरकारचे वाड्यात द्यावया योग्य करवाव्या व कमावीसदार याजकडील वगैरे पत्रावळी येतील त्या जमा करून माफ जतीने ठेवाव्या जिकडे द्यावयाच्या चिठ्या येतील तिकडे देत जाव्या कर्बेळार्ची पाने वाळणी आणविला आहेत ती बिगारी वगैरे यास समजोन देत जावी खर्च चौकशीने जपोन करावा

१ रामचंद्र नारायण प्रा पुणे

कारकून पो। मजकूर

प्यादे रखवालीस

द्रोण केळीचे चागले आणविले आहेत ते ब्राह्मणभोजनाकडे जावे भरतीस ओली पाने बेगारी याजकडून आणवून द्रोण करा वयास द्यावा

दार लावावे व पत्रावळा भरतीस घेऊन नीट करून भोजन समयी व फराळा समयी पुरुषाकडे व बायकाकडे दिवस रात्र समया जपून माडीत जावे खासे पगतीस पाने चागली थोर माडावी फाठकी, डागाळ असू नयेत व द्रोण दरपानास दहा बारा पर्यंत माडावे फराळाकडे लहान पाने व हा पत्रावळी व द्रोण लागतील तसे माडीत जावे

रामचंद्र हरा देवधर वगैरे कारकून नि॥

दफतर एकबेर्जी जासूद व प्यादे

सुन्या, कातच्या कोळबी, वगैरे साहि य व भोंस

शागिर्द

सोयरे लोक व मातबर सरदार व शिलेदार वगैरे याचे परामृषार्ची कामे

[३५] नबाब भोंसले होळकर वगैरे मातबर शिलेदार सरकारकून मराठे मुसलमान यासि आमत्रणें करावा भोजनास व नाच पहावयासी सोयरे याजकडे व वाड्यांत योग्या योग्य पाहून न्यावे बोलवावे व सिवे पाठवावे बाहेरून येतलि त्यांचे जागेची सोय करून द्यावी

१ कृष्णराव चळवत

१ बाजी गोविंद

१ राघो बापूजी

१ धोंडो मल्हार

१ माधव रामचंद्र

[३६] सोयरे बाहेरून येतील व गांवातलि यांसि सिधा पाठवावा बाहेरून येतील त्यांचे बिराडार्ची सोय करून द्यावी व भोजनास व फराळास व नाचास वगैरे बोलवावे सोयरे याजकडे भोजनास नित्य जमा करून नेत जावे या कामास

१ विठ्ठलराव मोरेश्वर

१ हरी जीवाजी

१ कारकून

१ जासूद

१ प्यादे

प्यादे व जासूद
चोपदार व भालदार
कामाठी व बेगारी

कामाठा

[३७] भिक्षुक व वैदिक व थारपडित
व अग्निहोत्रा व देव चिंचवट वगैरे सस्था
निक ब्राम्हण येतील त्यांस शिधा वगैरे निस
बत बाळाजी राम लले

कारकून
प्यादे
जासूद
कामाठी
बियारा वगैरे

[३८] मामलेदार व हशम गाडदी
वगैरे शागिर्दपेशा व कारखान्याचे लोक यासि
सिधा द्यावयाचा नि॥ महादर्जा बलाळ
गुरुजी

[३९] सस्थानिक वकाल वगैरे यासि
शिधा व फराळास पाठवाव व भोजनास
सोयन्याकडे व वाड्यांत बोलवावें व नाचास
बोलवावें निसबत माधवराव सदाशिव
व जाभ्याचा सोय करून द्यावी

कारकून

प्यादे

जासूद

कामाठी वगैरे

बाहेरील सस्थानिक वगैरेचे व चिंचवडकर
येतील त्यास जाग्याची सोय करून द्यावी व
शिधा व फराळास पोहोचवावें

[४०] ब्राम्हणभोजनाचे काम —स्थळ सयपाकास व भोजनास सिद्ध करावे सामोग्री
कोठांतून न्यावी व भाडीं कोठीपैकीं व बाहेरील गृहस्थांकडील जमा करविली आहेत,
त्यापैका न्यावीं आचारी ब्राम्हण खटपटे लावून सयपाक सिद्ध करावा भात, वरण दोन तीन
भाज्या व साबारे व आवळेगाजराचें लोणचे व कढी व पुरुणपोळ्या व तूप याप्रमाणे भोजनास
घालाव व भोजन जहालियावर उष्टीं काढून समार्जन करावे समुदाय पाहून सयपाक करावा
वाढणारास निराळ कर वा त्यात तीन भाज्या व कढी व साबारें या प्रमाणे करून सर्वास
भोजन घालत जावें सयपाक उरेल तो वावगा वाढू नये मराठे लोक शागिर्द पेशा वगैरे
एक एक दिवस उरेल तसा पुसून देत जावा सामुग्रा खर्च होईल तो रोजचे रोज समजावावा

१ रामचंद्र नारायण प्रात पुणे

कारकून प्रात मजकूर

साहित्यास

किल्लहाय व तालुकेहाय व हुजूर हशमाचे कारकून सर्वोत्तम शकर याणीं जमा करून
द्रोण करावे, व ब्राम्हणास वाढावे गोविंद राम आपटे व गोविंद हरी देवधर याणीं
महालचे कारकून जमा करून न्यावे

भोजन दक्षणा द्यावयासि

१ उपाध्ये

१ कारकून फडणिसाकडील

गध देशपाडे याणीं पिंजरीचें लावावें

तूप पोतदार यानीं वाढाव
पन्नावळी देशमुख पुणें यानीं मांडाभ्या
खरकटीं भाडा महादजी नारायण यानीं घासवावीं
रखवालीस प्यादे व वेगारी
पागाचे व शिलेदारान्चे कारकून व शिलेदार कारकून व सरकारचे कारखान्यांकडीळ
कारकून वाढावयास घेऊन जावे
पक्षांशें बुदीचे लाडू खासगीकडून आणून वाढावे

[४१] शिष्याच्या चिठ्या घावयाच काम सोयरे लोक व शिलेदार व मातबर सरदार
व शागीर्दपेशा व भिक्षुक वगैरे यासि सेधा घावयाची परवानगी ज्याकडे कामें नेमिलीं आद्वेत
तिकडून येत जाईल, त्याप्रमाणे कोठाचा शिरस्ता उत्तम, मध्यम, कनिष्ठ तीन प्रतींचा पाहून ज्यास
जसा घावयाचा तसा प्रकार करून सिधा, दाणा, वैरण, पानपन्नावळ, दूध, भाजी, सर्पण,
आदींकरून ज्यास जसें घावयाचें तसें समजोन चौकशीनें देत जावे

१ त्रिंबक विनायक

१ गोपाळ महादेव फडणिसीकडील

कारकून प्रात जुन्नर

शागीर्दपेशा वगैरे

चोपदार •
ढलाईत

भालदार,
प्यादे

दिवटे
जासूद

कारकून शिलेदार

किरकोळ कामें

[४२] पालख्या गृहस्थाच्या व सरदा-
रांच्या जपा कराभ्या सोयरे लोक पुण्यास
आणावयास, व पुण्यास बायका वगैरे मडपात
बाण्या येण्यास, व शिवाय ब्राम्हण वैदिक
पंडित × × त जाव्या आलीं गेलीं
बरेचवर पहात जावीं बोभाट पाडू नये व
कोणाचे सामानास तसनस होऊ नये या
कामास

२ काशी त्रिंबक दाडेकर व यादो
सुकदेव यांचे चिरजीव

[४३] शहरचे रस्ते झाडवून चागले करावे
त्यांत सोयरे यांजकडे जावयाचा रस्ता फार
चागला राखावा वाटेंत धोंडे, माती, लाकडे,
चिखल, केर पडेल तो झाडून काढवून रोजचे
रोज रस्ता झाडीत जावा त्या रस्त्या-
तील × × × +
स चाकरी करून जावें दिवसाचे त्याणीं व
चाभार व गाडवें व गाडे व काबाडे वगैरे
यांसि फिरू देऊ नये हें काम कोतवाल
घासीराम याजकडे

ग्याटे, जासूद, ढलाईत

[४४] पखाला जमा करून छिडकाव
मडपा पुढे व दरवाज्या बाहेर व सोयरे याचे
मडपाचे रस्त्यास करावा

श्रीनिवास नरशी कारकून

प्यादे

सक्रेकरी व पखाली पागाचे वगैरे

[४६] शेण गावातील गौळी याजक
डोल व सरकरचे यष्टीचे गुराचे व तोफखान्या
कडील व बाहेरील नाक्यावरील जमा करून
छकड्यावर घालून, वाड्याजवळ दररोज आणून
ठेवाव जिकडे मागतील तिकडे देत जावे

१ कारकून चिमणार्जी बल्लाळ

प्यादे

छकडे तोफखान्याकडील वगैरे व बिगा
रीचे गाडे

[४८] मडपाचे पडदे व विछाने याची
रखवाली करावी हिलाल व दिवटे व आतश-
बाजीचे काम लागेल ते समयी माडवावर
माणसे चढवून X X

हरी बल्लाळ यास विचारून चिठ्या लिहून
न रवाना करित जाव्या कारकून पाठविण्याचे
तेथे पाठवावे बेगारी गावगन्नाचे आणविले
आहेत ते आले न आले पहावे हजेरा राखावी
शीधा चौकशीने देवात जावा जिकडे परवा-
नगी होईल तिकडे कामकाजास देत जावे
काम पाहून रिकामे जहोले म्हणजे माघारे
आणवात जावे सारे बिगारी याचे विराड
एक जागा असावे चाकरीस वाड्याजवळ
नेहमी रात्रनदिवस असावे

१ नारी महादेव गद्रे सरदार

[५०] उष्टा पुरुषा कडील व बायका
कडील भोजनाचा व फराळार्ची काढावी
चागल्या भुया सावडून सारवून स्वच्छ करावे
पुरुषाचे पगतीस वाढण वाढते समयी भातार्ची
शिते वगैरे पडतील ता काढात जावी वरचे
वर जपोन काढावा

१ कारकून कृष्णार्जी नारायण लिमये

ब्राह्मण व शागीर्द

केरमुण्या वगैरे साहित्य

[५३] कचेरा मडपाचे देवडावर सोयरे
व गृहस्थ व शिलेदार वगैरे येतील ते ओळखून
पाहून जात घेत जावे न्यास ढका लागून ये
वावगे माणस आत शिरू नये असा बदोबस्त
नेहमी

१ आबाजा विश्वनाथ आठवले,

कारकून व प्यादे

माणूस पाहून खिजमतगार मात्र घेत जावे
इतर जिलबीचे माणूस घेऊ नये शिलेदार
वगैरे घेणे ते वार्जी गोविंद याजकडील * *

बाहेरील मातबरांचे घरची [भांडी]
जमा करून आणावी आणि भोजन-शालेकडे
वगैरे जिकडे वावयाची परवनगी होईल तिकडे
तसलमातास यावी झाडा चागला राखावा
ज्याच भाडे त्याची वरती खूण असावी बद-
ल नयत व गहाळ होऊ नयेत, ऐसा बदोबस्त
करावा कल्हई ज्यास करावयाची असेल
त्यास करावी या कामास

१ भिकार्जी विश्वनाथ जकाते प्रांत

पुणे

कारकून निरुबत मजकूर

१ नारो नरसी कारकून याणीं नारो
महादेव सागतील त्या प्रमाणे वर्तावे
रखवालीस प्यादे

प्यादे
कामाठी

कुभार काम व बुरूड काम बेगाराचे बुरूड
व कुभार येतील त्यास सामान देऊन दागीने
तयार करवावे बेगारी वेठे सुद्धा हजेरी
चागली राखावी शिधा देवीत जावा जो
दागीना उत्पन्न होईल तो रोजचे रोज
समजावावा कमाविसदाराकडील सामान
येईल ते माफजतीने ठेवावे जिकडाल
चिठ्या येताल तिकडे सामान देत जाव,
ब्राह्मण भोजन आदि करून बोभाट कोणी
कडील पाडू नये या कामास

फरासखान्याचे दरोगे याणा मभेतील
बिछाने व जागजागा दिवाणखाने यांतील व
बायकाकडील आदि करून हमेशा जपून ज्या
समयीं जसे ज्या जागां पाहिजेत तसे घालून
सिद्ध करीत जावे फिरोन जमा करावयाचे
असेल ते जमा करावे पखे मजालसी समया
वारा घालावयासि दाडीचे फरासाजवळ
देऊन उभे करावे विज्याचे पानाच्या चुन
पट्या वगैरे बिछान्यावरील केर वरचेवर
काढावा मजालसांतून फरास फिरणे ते
व पोषाख असावे

कारकून
फरास
प्यादे चौकशीम

ले २८
१ २८ १

{ माघ शु १० श १७०१
ता ११-२ १७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामिचे सेवेगीं

विनति उपरा हैदरखान वारले तेव्हा इग्जे शेर होतील, हैदरखानाचे चिरजीव टिपु
आहेत त्याचा दाब व कर्तृत्व कसे पडेल कळत नाही याकरिता इग्जाचा तह लवकर पक्का
बहावा याउपर विलंब लागू नये एखादा पेंच बसल्यास वाईट पडेल याकरिता सूचना
लिहिली आहे एके प्रकारे सर्वांची वचनेही +उगाविला हे बहुत एकातीं राजश्रा पाटील
बावास सागावे रा छ ८ रोबल हे विनति

+ हैदर वारल्यामुळे कोणास काहीं माघारें घ्यावे न लागता आपापलीं बोलणीं उम-
वून घेण्यास सबड सापडली असा भाव

ले ३९९ }
[३९३]

{ माघ व ९ श १७०४
{ ता २५ २-१७८२

श्री

राजश्री नारोपत स्वामाचे सेवेशा

विनता उपरि तुम्हां छ २७ सरकारचीं पत्रें पाठविला ता पावला लिहिल वर्तमान सर्वास्तर कळले उत्तरे अलाहिदा लिहिलीं आहेत त्यावरून कळेल पुढें होईल तें वरचेवर लिहून पाठवित जावें अटेर घेऊन ग्वालेर शहरात अमल बसल्याचा वगैरे मजकूर लिहिला तो कळला दिल्लीकडील सरदार आगरेयास आले गोहदरकरांचीं त्यांचीं राजकारणे होतात म्हणोन कळलें त्यास येविशींची सावधगिरा असावी खाना छ २५ रविलावल हे विनती

ले ६०० }
[१९१]

{ माघ व ९ श १७०४
{ ता २५ २ १७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामाचे सेवेशा

विनती उपरि पूर्वी तहनामा पाठविला, ते समयी हैदरखानाचे कलमाचे तीन पर्याय लिहिले होते कीं, हैदरखानानें कराराप्रमाण इग्रजाचा व महमद अलीखानाचा मुख्य सोडून सरकारांत ही तहानेंच चालेल [तर] बरेच झाले, दुसरा पक्ष सरकारचा व इग्रजाचा तह झाला असता हैदरखानांनीं सरकाराशीं विरोध न केला आणि इग्रजाची मसलत केला तर इग्रजांनींच खानाची मसलत करावी, सरकारातून मसलत करिता येणार नाही, तिसरा पक्ष सरकारचा व इग्रजाचा तह झाला यामुळे हैदरखानाना सरकारशीं विघाड केला तर सरकार व इग्रज मिळोन मसलत करावयाचें कलम लिहिलें ते चागलें आहे, म्हणून विस्तरे येथून लिहिले होते त्याचे उत्तर लिहिलेत कीं ते पत्रच राजश्री पाटिलबावास बजिन्नस दाखविलें उत्तरे झालीं कीं, सरकारचा व इग्रजाचा तह जाहालियावर हैदरखानांनीं तहाप्रमाणें इग्रजाचा व महमद अलीचा मुख्य सोडून देऊन सरकारातही तहानेंच चालल्यास बरेच जाहले इग्रजहा त्याशीं बोलणार नाहीत दुसरा पक्ष सरकारचा व इग्रजाचा तह झाला असता हैदरखानाने सरकाराशीं विरोध न केला आणि इग्रजांनींच खानाचा मसलत करावी, त्यास गोष्ट इग्रज स्पष्ट ऐकत नाहा, येविशींची भवति न भवतीदा विस्तरयुक्त लिहिला हैदरखानाचे कलमाचा पर्याय येथून लिहिला असता दुसरीच तन्हा लिहिण्यात आली यावरून कांहीं समजत नाही येविशींचा निश्चय तुम्हां बोलला त्याप्रमाणे इद्रसेनास सांगू याचें उत्तर केले का, याचा निश्चय आमच्यानें सांगवत नाही लिहून पाठवून उत्तर येईल त्याप्रमाणें विनती करू याचे उत्तर पाटीलबवाना केलें कीं, पत्राचा जेब येण्यास दोन अडीच महिने लागतील तो पावेतो इद्रसेन राहत नाहा त्यापशीं निरोप द्यावा लागेल याचें उत्तर शेवटीं केलें कीं, श्रीमताचे दौलतीची काळजी आपल्यास नाही अशी नाही जें आपल्यास

चांगल दिसेल तें करावें म्हणोन विस्तरे करून लिहिल त कळल त्यास कराराप्रमाणें इग्रज व महमद अल्लीखान याचा मुख्ख व पाडाव सोडून देऊन सरकारातही तहानें चालेल तर बरेच जालें हें कलम व न चालल्यास दोघानी मिळून मसलत करावी हें (कलम) करारात आणलें आहे तें चांगलेंच आहे कदाचित हैदरखानाना सरकारशीं स्नेह राखून इग्रजाची मसलत केली याचा पर्याय लिहिला होता, तो समजूनच लिहिला होता परंतु हल्लीं हैदरखान वारले तेव्हा सर्वांचीच वचनें उगवलीं, तेव्हा याच कलमावर तूट खावी असें नाहीं श्रीमत राजश्री दादासाहेब यास कुटुंब सुद्धा स्वाधीन इग्रजाना करावें आणि वरकळ कलमा पैकीं पेशजी लिहिण्यात आलीं व जेथवर साधतील तेथवर साधून घेऊन लवकर तह करावा या उपर विलंब लावू नये खाना छ २२ रबिलावल हे विनती

ले ४०१ }
[१९४] }

{ माघ व ९ श १७०४
{ ता २५ २-१७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशा

विनती उपरि हैदरखान वारले, त्याचे चिरजिवास मातमपुरशींचा वझे पाठविलीं, हा मजकूर पेशजा लिहिलाच होता पुत्रही पराक्रमा आहे परंतु हैदरखानाचा दाब इग्रजावर मातबर होता, यामुळे इग्रज खानास वचकत होते खान वारल्यावर इग्रजानीं तिहीं कडे तीन टोळ्या करून त्याच्या मुख्खात पाय शिरकाविला एक टोळी बिदनुराकडे येऊन बिदनूर सस्थान मोठें ते इग्रजानीं हस्तगत केले थोडा थोडा कदम पुढे टाकीत चालिले म्हणोन बातमीचा पत्रे आलीं त्यावरून वर्तमान कळावयाकरिता लिहिलें आहे इग्रसेन पाटीलबावाजवळ आहे तो हेष्टीना पासून आला मुक यार आहे या करिता सरकारचा तह पेशजी लिहिल्याप्रमाणें या उपर दिवसगत न लागता दादासाहेब कुटुंबसुद्धा हस्तगत करून घेऊन पक्का तह लौवर व्हावा या उपर विलंब लाऊ नये रा॥छ २२ रबिलावल हे विनती

ल ४०२ }
[२४०] }

{ माघ व ९ श १७०४
{ ता २५-२-१७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि श्रीमत राजश्री रावसाहेब यांचे लग्नाचा निश्चय माघ शुद्ध नवमीस झाल्याचा वगैरे पत्रे पेशजी लिहून पाठविलीं होतीं त्याजवरून कळलेंच असेल त्यावर माघ शुद्ध नवमीस इदुवारीं श्रीमतांचे लग्न जाहलें महाराज राजश्री छत्रपतीस्वामी साताऱ्याहून लग्नसमारभास आले समारभ चांगला जाहला पाटीलबावास वर्तमान कळण्याकरिता लिहिलें आहे नबाबाचे पुत्र येणार होते ते समारभाचे समयीं येऊन पोहोचले नाहींत मागाहून आले

नबाबाचा व भौषाचे लेख यहतिशामतजग याची लढाई निर्मळवर भारी जाहली त्यावर यहतिशामतजगाने आपले आईस नबाबाकडे पाठवून अ ना य घेऊन हात बाधोन येऊन नबाबास भेटला, या उपर त्यास कसें ठेवितात तें पहावे निर्मळ व काहीं जहागिरी त्याकडे ठेवार्वा असें आतून करारा आहे पुढें होईल तें लिहून पाठवू परंतु ही मसलत त्यांची जाहली रा छ २ रोवळ हे विनति

ले १००
[२४५] }

{ फाल्गुन शु श १००४
ता ६-३-१७८३ }

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरि छ २६ सफरचा पत्रें पाठविलीं तीं पावलीं राजश्री पाडुरग रघुनाथ यांचीं पत्रें पुरवण्यासुद्धां सहा आलीं तीं पाठविला आहेत त्यावरून विदित होईल राजश्री अबोजा इगळे याचे गावचे महजराविशीं रामजी पाटील विनती करताल त्यास आज्ञा व्हावी कीं, गुदस्त महालकरी याजपासून पैका घेतला व सालमजकुरी अतस्ते घेतलीं आहेत तीं घावीं आणि रुपया घेतला आहे त्याच्या यादी कमाविसदाराकडून आणविल्यास येतील तो जाबसाल आल्यावर पत्राची आज्ञा होणे तर व्हावी, म्हणून लिहिलें ते कळलें त्यास पाडुरगपतांचीं पत्रें पाठविल्याप्रमाणे पावलीं उत्तरे आलाहिदा लिहिलीं आहेत त्यावरून कळेल अबोजी इगळे याचे महजराविषयींचा मजकूर लिहिला या अन्वये रामजीपाटील याशीं बोलतो रा छ २ रविलाखर हे विनति

ले ४०४
[१९०] }

{ फाल्गुन शु ११श १७०४
ता १३।३।१७८३ }

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि तुम्हीं छ १९ रविलाखल मुक्काम नजीक ग्वालेर येथील पत्रे पाठविलीं तीं पावलीं लिहिलें वर्तमान साविस्तर कळलें इग्रजाचा तह करणें त्याविशीं श्रीमत दादा साहेबाचें कलम पक्के करून घेऊन मग तहनामा हवालीं करावा अशी आज्ञा या अन्वये बोलत असता हेदरखान मेल्याचे वर्तमान आले त्यावरून तहनामा हवालीं करावा, येविशीं राजश्री पाटिलबावांनीं आग्रहे करून सांगितलें आम्हीं उत्तर केले कीं, वन्याची आज्ञा अशी नाहा, व तुमचे लिहिण्यात ही अस नाहा, तेव्हा तहनामा कसा घावा ? त्याजवर राजश्री आपाजी राम दाभोळकर व राघोजीपत गुरुजी यांस मध्यस्तीस घातले

* निर्मळचे जहागीरदार वीशे याचें व निजामअल्लीचें वाकडे पडून धौशानीं बड केलें होतें मराठ्यांनीं निजाम अल्लीचा मदत केली

+ इगळे महालक्याचे याच्या गावच्या महजराची भानगड काय होती तें समजत नाही

परंतु आम्हा ऐकिलें नाहा पाटीलबावाचें ह्मणणे ज, हैदरखान वारले या उपर ओढण ठीक नाहीं दादाचे कलम नीट करून देऊ, असा कागद श्रीमतास लिहून देतो तहनामा या नाहीं तर इद्रसेनास निरोप देतो मग जें होणें त होईल आम्ही इकडील तोंडावर आहों तिकडे समाळणे तसें समाळावे परंतु आम्हास आज्ञा नाहीं कबूल कसें करावें ? शेवटची गोष्ट निग्रह करून तहनामा आम्हापासून घ्यावा असा डोल दिसतो आज्ञा येईल तशी वर्तणूक करू म्हणून तपाशिले करून लिहिलें ते कळलें त्यास तुम्हा उत्तरे प्रत्युत्तरे ठीकच केली त्याणीं आम्हास लिहिलें त्या भरोशावर तहनामा पाठविला त्याणीं लिहि याप्रमाणे निभवाव हें उचीत पाहिलें लिहिणें काय ? हल्लीं बोलतात काय ? अमो परंतु हैदरखान मृत्यु पावले हेही निमित्त ज लें त्या पक्षां पाटिलबावा म्हणतात कीं दस्तऐवजीं कागद लिहून देतो तो कागद लिहून घेऊन, आम्हास वप्याची आज्ञा नाहीं परंतु आपण मायतात त्या अर्थां देतो ज्यात श्रीमताचे दोलतीचें कल्याण ता गोष्ट करावी इतके सांगून दस्तऐवज लिहून घेऊन त्याजकडील तहनामा आपले जवळ घेऊन मग इकडील तहनामा हवाली करणें येवढे थोर सरदार, पाहिल्यानें लिहिलें काय ? हल्लीं निग्रह करून घेणार ही रीत नव्हे असो पक्की बळकटी करून घेऊन करावें ॥ छ ९ ॥ खर हे विनती

ले ४०४ }
[७] }

{ फाल्गुन व १२ श १७०४
{ ता ३०-३-१७८३

आम्हीं तुम्हास द रे वी सा हून पत्र पाठविले त्याचें उत्तर तुम्हीं पाठविलें ते आम्हास गुडलूरचे मुक्कामी छ १४ रविलाखरीं पावले तें वाचून बहुत खुशाल जाहलों तुम्ही हमेशा दोस्त फराशिमाचे आहा आम्हास आमचे खावदानां बहुत फौज व सरजाम देऊन या प्राता पाठविलें कारण इग्रजास तबी करून मारून काढावा आमचे खावदाचा आम्हास हुकूम आहे कीं, हिंदुस्थानातील सरदार आहेत त्याचा मुख्ख व किल्ले इग्रजाना घेतले आहेत ते त्याजपासून घेऊन ज्याचे त्यास द्यावे आम्ही तुम्हास लिहितों आहे हें खरें मानावें यांत तफावत पडणार नाहीं मुसामुतीण याणीं मुसा वर्णेंत याज समागमे पत्रें पाठविलीं तीं सर्व पावला ता पाहून बहुत खुषी झाली कीं तुम्हीं इग्रजा समागमें सल्ला करीत नाहीं तुम्हा खरें जाणावें कीं आता तिकडे यावयाची मोसम नाहीं मोसम आला म्हणजे आम्हीं बहुत मजबुदी सरजामानिशी तिकडे येतो तुम्ही आम्ही मिळोन इग्रजास खस्त करोन टाकू आम्ही आपला फौज व दारुगोळा सारा तयार केला आहे थोडक्याच दिवसात आम्ही आपल्या शत्रूवर चालून चेनापटणावर जातो आमचा दुस्मान आहे त्याशीं लढाई करून तबी करून जलद तुम्हास वर्तमान लिहून पाठवितों जे इग्रजास सामील होतील त्या सुद्धा तबी श्रीमत व आम्ही मिळून केली जाईल तुम्हींही इग्रजाशीं लढाई करावी मुसामुतीण याणीं आम्हास लिहिलें कीं, श्रीमत राजश्री माधवराव साहेब यांची शादी झाली आमचे

तेफेने मुबारखबाजी करावी म्हणोन मुसामुताण यास लिहिले आहे आमचा व श्रमिंत कैलासवासी बाळाजीराव यांची व आमची बहुत दोस्ती होती कोलेनल मुसामुताण तुम्हां पाशां आहेत ते इतबारी पातशाहाचे व वजीराचे व आमचे आहेत जे आपणास सागावयांचें असेल तें याजवळ सागावें याजला जे सागणें ते तुम्हाजवळ सागताल तुमचे जबाबास आम्ही बहुत उमेदवार आहो ईश्वर तुम्हास फत्ते देऊ छ ०६ रविलाखर सन सल्लास समानीन

ले ४०५ }
[२८७] }

{ चैत्र शु - श १७०२
{ ता ४-४-१७८

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनति उपरि हैदरखान वारल्याच वर्तमान प्रथम इग्रजाचे घरीं आले मागाहून पुण्याहून बातमीचीं पत्रे आला छ ६ रविलाखरा टिपूचे पत्र नावास आले त्यावरून अप्रमाण कसे मानावे ? वर्तमान तथ्य आहे आहे असें असता स्वामींनीं न लिहिले यावरून पाटीलबावा बोलले जे, एवढें योरले वर्तमान श्रमिताना लिहिले नाहीं अपूर्व आहे म्हणोन लिहिलें ते कळले त्यास खान वारल्याचा बातमी येथेही आला व खानाकडील नूरमहमद खान येथे आहेत त्यास लिहिले आले परंतु आपले वकीलाचे लिहिलें आले नव्हते या मागे एक दोन वेळा अशींच वर्तमाने आलीं परंतु तीं मिथ्या जाहलीं, यास्तव लिहिलें नाहीं वकीलाचे लिहिलें आले त्यावरून पेशजी तुम्हास लिहिले आहे त्यावरून कळलेंच असेल टिपूचे पत्र पाटीलबावास नसेल, नूरमहमदखानानीं लिहिले असेल त्यास बिना सरकारचे वकीलाचे पत्र आल्याखेरीज कसे लिहावे म्हणून लिहिलें नाहीं नाहीं तर येवढें वर्तमान लिहावयासि विलंब न होता एक एक वर्तमान येथें असे ही उठले होते कीं ल्याहावयास खातरजमा न होई वकीलाचीं पत्रे आल्यावर खातरजमा जाली तेव्हां लिहून पाठविले सा छ १ जोवळ हे विनति

ले ४०६ }
[२९७] }

{ चैत्र शु ० श १७०२
{ ता ४ ५ १७८

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि इग्रजाकडील तहनामा यादी प्रमाणें लिहून पाठवावा व एक डौल शिक्का करून पाठवावें नवा कलमें बोलण्यावर आलीं त्याप्रमाणे व श्रीमंत राजश्री दादासाहेबास अगोदर घ्यावयाचे पक्के करू तेव्हा नवा कलमें बोलण्यात आणलीं तें डौलात भरून त्याप्रमाणें इद्रसेनाकडून कलकत्याचा तहनामा आणवून तो घेऊन मग डौल भरून तयार केलेला देऊ यादीप्रमाणें येईल तो देणार नाहीं म्हणोन तीन खानग्यांचीं पत्रें राजश्री पाटीलबावाची

† येथपासून खुद्द नानाच अक्षर आहे

व तुमचा आला होता व पूर्वीपासून श्रीमताचे घरचा विश्वास शिद्याचे लिहिण्यावर व बोलण्यावर का सरकार कामावर अथवा मर्यादेत अतर घडणार नाही असे जाणोन तहनामा व डौल पाठविले व तह करावयाविषयीही लिहिले त्यास राजश्री पाटीलबावाचे लष्करातून चार पाच ठिकाणी लिहिलीं आलीं कीं, सरकारचे वकिलावर जबरदस्ती करून तहनामा घेऊन इप्रजास दिल्हा तुम्ही तो मोघम—परतु भौसले, होळकर व हैदरखानाकडील वकिलांनीं वगैरे विस्तारे त्यास लिहिले त्यावरून अपूर्व वाटले तहनामा व डौल विश्वासाने पाठविले असता असें न घडावे व हा लौकिकही करावयाचा नव्हता तह करणे खराच लिहिलीं पुसलीं ही आलीं गेलीं, तेव्हा अशी गोष्ट बाहेर दिसिवणें यात काय ध्यानात आणले असेल ते असो थोर आहेत त्याचे लिहिणें बोलणेचे प्रमाण असते व त्या विश्वासावरच मोठीं कामें होत असतात व ज्या मर्यादा आहेत, त्या चालविल्या असता कल्याण होते असो जे याचे थोरपणास चागलें दिसलें असेल ते केले असेल श्रीमत राजश्री दादासाहेब पूर्वी हरी बाबाजीचा नाश करून निघोन गेले त्यावर राजश्री पाटीलबावाचीं बोलणीं झालीं कीं, दादासाहेब कुटुबासुद्धा सरकारात आणून हवालीं करीन येविषयीं शर्तीचीं बोलणीं चिमापा व तुम्हाजवळ जालीं होतीं त्याचें स्मरण तुम्हास असेल त्या निश्चयावरून हल्लीं ईश्वरे तसे घडावयास आणिलें आहे दादासाहेबाचा बदोबस्त होणे कठिण आहे एखादा फितूर कीं दगा केल्याने दौलतीसच पेंच बसावयाचा याकारिता दादासाहेब कुटुबासुद्धा येथ पाठवून यावे हेंच बरे यात असें होईल कीं, ज्यांजपासून गेले त्यांनीं आणून सरकारात दिल्ले यात निमित्त्यही पुढे मागे राहत नाहीं येविशीं राजश्री पाटीलबावांशा बोलून पक्के करून घ्यावे आणि लिहून पाठवावे रा छ १ जैावल हे विनती

ले ४०५ }
[१९८]

{ चैत्र शु २३ १७०५
{ ता ४-४-१७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशी

विनता उपरि श्रीमत राजश्री दादासाहेब यास इप्रजांनीं हवाला कराव, याप्रमाणें पक्का ठराव राजश्री पाटीलबावांनीं करून घेऊन मग तहनामा सरकारचा पाटीलबावांनीं इप्रजास दिल्हा व इप्रजांचा आपणापाशीं घेऊन दादासाहेबास आणावयाकारिता राजश्री केंसोपतास पाठविलें त्यास दादासाहेब त्याजपाशीं येतील आल्यावर येथेच आम्हाकडे पाठविले कदाचित् दादासाहेब येते समयीं वाटेनें एखादी गलबल मेली अथवा हरतन्हा करून निघोन गेल्यास फार विलग पडेल याकारिता येविशाचा बदोबस्त चागला असावा व केलाही असेल परतु सूचली गोष्ट लिहिली आहे का कीं त्याची रीतभात व बोलण्याची प्रमाणिकता सर्व माहित आहे व पूर्वी अनभवासही आली* आहे तेव्हा याचा बदोबस्त चागला

* पूर्वी दादास शिंदे बुदेलखडी नेत असता ते नजर चुकवून पळून सुरतेस इप्रजांकडे गेले होते + येथून खुद्द नानाचें अक्षर

असावा साराश पाटीलबावापाशी सुराक्षत येऊन पोहोचून गेये येत असें घडावे मध्येच निघोन गेले तर विलग पडेल कोणे गोष्टीविशा विश्वासावर जाऊ नये रा। छ १ जमादि-लावल हे विनती

ले ४०८ }
[१९५] }

{ चैत्र शु ३श १७०५
{ ता ८-४-१७८३

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशा

विनता उपरि राजश्री पाटीलबावा म्हणू लागले कीं, इग्रजांचा तह जाला त्याचा कपू मबईत रिकामा बसला आहे, त्यास पुढें सरकार व इग्रज मिळून हेंदरखानावर मसलत करावयाची त्याची तरतूद एवढा पासून हाऊन योजना घडावी इग्रसेन म्हणतो जे, तुम्हास गरज असल्यास कपू ठेवू, नाही तर कलकत्याम बलावून घेऊ म्हणोन लिहिले त्यास येथून खानास लिहून पाठवू त्याना महमद अलीखानाचा व इग्रजाचा मुख्ख सोडून सरकारचे दोस्तात राहिले तर बरेच जालें, ऐकिले नाहा तर त्याजवर मसलत करावा लागेल तेव्हा कपू उपयोगा पडेल याजकरिता तूर्त आहे तेथे असा द्यावा + टिपून न ऐकिलें तर सरकार व इग्रज मिळून मसलत करावयाचे करारातच आहे, त्या पक्षी कपू असावा हें बरे येथून लिहून जाईल त्याप्रमाणें त्यानीं सामील व्हावें हा पुढील मनसबा आहे आधीं सरकारचा मुख्ख किल्ले ठाणीं येतील, श्रामित राजश्री दादासाहेब कुटुब सुद्धा येतील, तदनंतर खानास लिहून न ऐकिलें तर मसलत करावयाची ती होईल रा। छ १ जे। वर हे विनती

ले ४०९ }
[२१७] }

{ चैत्र शु २ श १७०५
{ ता ८-४-१७८२

राज

राजश्री पाटिलबावा गोसावी यासि

आशावाद् विनती उपरि राजश्री नारो शिवदेव यास तिकडे जाऊन बहुत दिवस जाले, व त्याचे घरीही अडचणी आहेत, यास्तव मशारनिलेनीं येण्याविशीं एक दोन वेळा लिहिलें परंतु इग्रजाचे तहाचा जाबसाल होत होता याजकरिता त्यास येण्याविशीं लिहिलें नाही आता तहही जाला त्यास मशारनिलेस इकडे रवाना करावें रा। छ १ जावल बहुत काय लिहिणे लोभ असो दीजे हे विनती

ले ४११ }
[२०१]

{चैत्र व ९ श १७०५
{ता २५-४-१७८३

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि सुरतेस श्रीमत राजश्री दादासाहेबास इग्रज खर्चास देत होते ते हल्लीं देत नाहींत व इग्रजाचा तह जाला हे चित्तात आणून चोहीकडे राजकारणें दादासाहेबा यांचीं चालीस लागलीं टिपू, नबाब, भोसले वगैरे याजकडेही कारकून खाना केले याप्रमाणें बातम्या येतात त्यास दादासाहेबास इग्रजांनीं स्वाधीन करावे असे करारातच आहे राजश्री पाटील बावांचे स्वाधीन जाल्यास सरकारात हवालीं करतील, परंतु मध्येच कोठे निघून गेले तर ठीक नाहीं याचा बदोबस्त जरूर करावा इग्रजांची अटकही नाहीं पाच सात कोस जातात येतात असें आहे याकरिता लिहिलें आहे मध्येच निघोन गेले तर इग्रज म्हणतील, आम्हीं काय करावें आणि तह तर जाला मुद्दा हातचा गेला असें होईल याचा बदोबस्त चागला करावा ॥ छ २२ जमादिलावल हे विनती

ले ४१२ }
[३१०]

{चैत्र व ९ श १७०५
{ता २५-४-१७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि राजश्री पाटीलबावांनीं इग्रजांशीं सल्लख वरून परस्परे तहनामे दिले घेतले इकडे तों फराशीस भारी सरजामानिशीं आले टिपूनीं बिदनूर प्रातीं हगाम वेला या उपर उलटून फराशीस आपण एक होउन चेनापटण घेतले तर मसलत भारी पडेल दक्षिणेंत इग्रजांचें मकाण सुरत मुबई खेरीज नाहीं करनाटक निवैर टिपू फराशीस एक तेव्हा कसा कल बसेल न केले यास्तव याची तजवीज पाटीलबावास, काय ठरवितात, मनसबा कसा करावा येविशा एकातीं चार घटका निवळ बोलोन, पक्का मनसबा काय सागतात तो लेहून पाठवावा इग्रजाचा तह ठरला हा एके प्रकारे ये समयी बरा होता त्यास हल्लीं भारी सरजामानिशीं फराशीस आले ते व टिपू एक, त्यात दुसरे मातबर कोण कोण मिळतील, अशा तिडणी आहेत यात कसा कल बसेल, याकरता याचा पुर्ता विचार करून लिहून पाठवावें खाना छ २० जमादिलावल हे विनती

ले ४१३ }
[३०९]

{चैत्र व ९ श १७०५
{ता २५-४-१७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि राजश्री पाटीलबावा म्हणतील कीं, टिपूशीं सल्लख केल्याप्रमाणें भोलावें ऐकिल्यास उत्तम नच ऐकेल तर आपलें वचन क्रिया उगवली मग इग्रजांची

कुमक करावी यांत सरकारचा नफा आहे ऐशास यांत एक पेंच आहे कोणता म्हणाल तर सरकारातून फौजा पाठवणे व कुमक करणे हे कांहीं बरसातीत घडत नाही दसरा झालिया वरील तजवीज दसऱ्यास साहा महिने अवकाश टिपू सरजाम सुद्धा पाऊसकाळ न म्हणता लढाईस मजबूद फरासीसही भारी जमाव सुद्धा आल दोघेहा मजबूद श्रीमताचा सलूख झाला हे समजले आहे, तेव्हा फुसत पडू न देता चेनापट्टणावर जातात इग्रजी जमाव व कलक्ते व असफुदौला कडील तालुक्यांतील व अतरवेद, सुरत, मुबई आदिकरून दौलतीचा लढाईचा सरजाम व मातबर सरदार व गोरे जमायत चेनापट्टणास जमलीं तेथे मोठाच लढाई पडेल न जाणो, चेनापट्टण घेतले तर सारा जमाव निकड करून कामास येईल दुसरीकडे निघून जावयास ठिकाण नाही हा जमाव पेचात आला असता पुढे इग्रजापार्शी कांहीं नाहा असे जाणावे आणि टोपीकरांचा पल्लाही लाव बरे काय विता आहे, वरीस दोग वधे दम खाऊन मजबूतपणे पुढे करणे तें करू, असेही कौन्सिलात इग्रज ठरवितील तेव्हा टिपू व फरासीस जबरदस्त कर्नाटक निरवैर जाले नजर मुबई सुरतेवर ठोवतील शिवा काय मनसबा करतील हे क्यासात येत नाही असे जाल्यास भारी तिडण पडेल फरासीस दहा बारा हजार गोरा उतरला, तेव्हा याचे आश्चर्य नाही घडू शके विलायतेस फरासास व बलदज व पुर्तकेश तिघे टोपावाले एक झाले आहेत असे ऐकितो श्रीमतांचे दौलतीचे ओझे पाटालबावावर यास्तव याचे पूर्तेपणीं मनन करून पाटीलबावांनी ल्याहावे खुलासा उत्तरे लौकर यावीं राा छ २२ जमादि-लावल हे विनती

ले ४१४ }
[२३५] }

{चैत्र व ९ श १७०५
{ता २५ ४ १७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनति उपरि इग्रजाशीं सलूख तुह्यासुद्धा आम्हीं केला त्याप्रमाणे तुम्ही ऐकावे हे उत्तम, हे साफ टिपूशीं बोलावे की न बोलावे इकडून आदी काय पडदा पळायस केला नाही नबाब बाहदुरासुद्धा इग्रजाशीं सलूख केला याचा तपशील मागाहून पके ठरल्यावर लिहून पाठवू, ऐशा पाटीलबावांचीं पत्रे आलीं, इतकाच मजकूर सांगितला लौकिकात सलूखाचा गलबा सपूर्ण झाला आम्ही मात्र टिपूम लिहिले नाही सदरीं लिहिल्याप्रमाणे बोललों पुढे स्पष्ट बोलावे शिवा दुसरे कांहीं सांगून नाद ठेवावयाची तजवीज करून ठरावून त्यांशीं कसे बोलावे हे पाटीलबावास पुसून लिहून पाठवावे तूर्त समेट करावयाच्या युक्तीने टिपूशीं बोलावे म्हणतील तर फराशिसाचे व टिपूचे दारमदार झाले, त्याकरून फराशीस आले विदनूर घेतल्याच दाखल तेव्हा हे बोलणे त्यांस गोड लागणार नाही चेनापट्टण कदाचित घेतले तर मग तों नजर ठिकाणींच राहणार नाही

इग्रजाशीं तह जाहाला हे वर्तमान फराशिसांकडील वकील मुसामुताण यास परभोरें समजलें, त्यावरून वकील येऊन निरोप मागू लागला, तेव्हां त्याशीं टिपूस जितका मजकूर कळविता तितकाच वकालाशीं बोलण्यात आणिला पुढें फराशिसाशीं कसें बोलावें, राजकारण राखावें किंवा तोडावें, याचा विचार पाटीलबावास पुसून लिहून पाठवावा इग्रजाचा तह जाहाला असता फराशिसाचा वकील रहात नाही मुसा-
मुसी भारी सरजामानिशीं आला, तेव्हा मनसबा कसा पडेल वळत नाही ॥ छ २२
जमादिलावल हे विनति

ले ४१५ }
[२१३] }

{ चत्र व ११ अ १७०५
{ ता २७-४ १७८३

श्री

सेवेसीं आज्ञाधारक गोविंद राम कृतानेक विज्ञापना ऐसिजे ता छ २४ जमा दिलावर मुकाम पुणें पावेतो साहेबाचे कृपेकडून सेवकाचें वर्तमान यथास्थित अमो विशेष राजश्री नारो शिवदेव यांनीं श्रीमत राजश्री नाना स्वामीस पत्र पाठविलें कीं, गोविंद राम यांनीं पुण्याहून पाटीलबावास पत्रें लिहिलीं कीं खासा नबाब पुण्यास येणार, हैदर-
खान मेला, पाठीमागे टिपूवर इग्रजाची मसलत, या समयीं त्याचा उपराळा न केला तर इग्रज त्याची दौलत घडून पुढेंही चाल करतील याचा इतबार नाही, या करता सरकार व नबाब याणीं टिपूची कुमक करून इग्रजाचा रेंच मोडावा टिपूचाही पैगाम आहे कीं खानाचा काल जाला, या समयीं आमची कुमक करावी मुसा मुसी फरासीस आपले जमा-
वासुद्धा टिपूजवळ येऊन पोहोचला एक वकीलही पुण्यास आला आहे पंचवीस लक्ष रुपये तूर्त फौजेस मदत खर्च घ्यावा याप्रमाणें आतून नूरमहमदखानाचे विद्यमानें ठराव होऊन सरकारची दहा बारा हजार फौज मिरजकर, रास्ते वगैरे मिळाले तिकडे रवाना होणार, तर्तूद होते नबाबासही काहीं द्यावें आणि आपले कुमकेस न्यावें याप्रमाणें टिपूचे घाट आहेत नबाब हीच मसलत बोलावयाकरिता पुण्यास येतात येविशीं येथीलही कारभारी याचे समत आहे आपले हातूनु इग्रजाचा तह झाला नाही हें मुख्य सायाच्या पोटात आहे, या करिता सारे एक होऊन टिपूची कुमक करावी याप्रमाणें विचार होतात कदाचित् त्याची कुमक न केली आणि शिद्यांनीं तह केला हाच सिद्धीस न्यावा तर इग्रज त्याच्या लग्नामीं राहिले दुसरे श्रीमत राजश्री दादासाहेबास आपले बगलेंत ठेवणार, उपरातिक म्हण-
तील तसें ऐकावें कदाचित् मसलतीमुळें देशीं बोलाविलें तर इग्रजाचीं पलटणें बरोबर घेऊन मातबर जमावानिशीं येणार तेव्हा स्वइच्छा व्यवहार होईल तेंही ठीक नाही यास्तव तूर्त नूरमहमदखानाचे विद्यमानें ठराव होतो त्याप्रमाणे पैका घेऊन टिपूकडे फौज रवाना करावी पर्जन्यकाल जवळ आला, दोन महिने दरम्यान आहेत, इतक्यात फौजेची तयारी होऊन
फौज रवाना करावयास मासपक्ष पाहिजे, त्यावर सरदार व येथून जाईल त्याणीं तुगभद्रा

तीरीं छावणी करावी, इकडे पाटीलबावास लिहून पाठवावयासि येईल का, तुम्हीं टिपूचे मसलतीस फौज खाना करावयासि लिहिलें त्यावरून दहा हजार बारा हजार फौज खाना केली, परंतु दरम्यान बरसात आली आहे, याकरितां छावणी तुगभद्रा तीरीं होऊन बाद-बरसात चुकवून अर्थ ध्यानास येताल तो पावेतो सरकारचे किल्ले कोट मुलूक इग्रजाकडून सरकारात यावयाचे व दादासाहेब यावयाचे याचें काय होते तेंही समजेल ज्यात सरकारचा नफा आडळेल तशासारखे डौल धरावयासि येतील असे विचार एकातात होतात फौज अवश्यमेव टिपूचे कुमकेस खाना होते यात सदेह नाही याप्रमाणें गोविंद राम याचीं पत्रें पुण्याहून श्रीमंत राजश्री पाटीलबावास आलीं त्यातील मजकूर सदरहू प्रमाणें पाटील बावानीं आमहास सांगितला म्हणोन मशारनिलेचीं पत्रें सरकारात आलीं, तीं नाना स्वामींनीं मजला दाखाविलीं, त्यावरून त्या पत्रातील मालुमात वरून सेवेशीं विनतीपत्र लिहिलें आहे, ध्यानास येईल ऐसियास रास्ते व परशरामभाऊ याजकडील दहा हजार फौज टिपूचे कुमकेस पाठविणार म्हणोन बाजार वदता ऐकिल्यावरून मात्र लिहिलें होतें मागाहून शोध पहाताना हे वर्तमान मिथ्या म्हणोन सेवेशीं विनती लिहिली होती वरकड मजकूर मालुमातील प्रमाणे मीं ऐकलेंही नाहीं, आणि सेवेशींही लिहिलें नाहीं असें असता हा मजकूर येथें लिहून आला, त्यावरून सेवेशीं विनती लिहिली असो साहेबाचे सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले ४९६ }
[२६९] }

{ कैत्र व १२ श १७०५
{ ता २८-४-१७८३

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरि रामजी पाटलास पाठवावा हा निश्चय ठरल्यावर राजश्री पाटील-बावानीं राजश्री आपाजीराम यास व मजला बोलावून सांगितलें जे, पुण्याहून गोविंद राम व रामजी पाटलाकडून कारकून याचीं पत्रें आलीं त्यात त्याणीं लिहिलें आहे कीं, नबाब पुण्यास येणार व टिपूचे कुमकेस रास्ते मिरजकर वगैरे मिळोन दहा हजार फौज सरकारची जाणार याप्रमाणें लिहिलें आहे व इग्रजाचे घरीं बातमी आली त्याणींही सागोन पाठविले त्यास तह जहाला असता टिपूचे कुमकेस फौज जाणार हें ठीक कीं काय ? पचवीस लक्ष रुपये तूर्त सरकारचे फौजेस मदत खर्च घ्यावा याप्रमाणें नूर महमदखानाचे विद्यमानें ठराव जहाला आहे त्याप्रमाणें पैका घेऊन फौज तिकडे खाना करावी इकडे टिपूचे मसलतीस फौज खाना केली असें लिहून दोहोंकडे नाद राहून फौजेची छावणी तुगभद्रातिरीं करावी चातुर्मास्यात चोहोंकडील विचार ध्यानात आणून पुढें पहावें तसें करावें याप्रमाणें विचार होतात त्यास आधीं टिपूजवळ फौज गेल्याखेरीज पैका तो देईल हें घडणें जरूर त्यातही दिव्हा तर ही गोष्ट लपणार नाहीं मग दोहोंकडे नाद कसे रहातील ? जें होणें तें विचा

रून व्हावें तशाच मर्जी असल्यास त्यासारखा विचार करावा लागेल यास्तव रामजा जाधव यास पाठवितो टिपून इग्रज [व] महमदअल्लीखानाचा मुख्ख सोडून देऊन खलष तोडावा न ऐकल्यास इग्रजांनीं ताण बसविलाच आहे इकडून सरकारची फौज पाठवून मुख्ख सोडवावयास लागावें येविशा दोन तान खानग्या केल्या असता अद्याप उत्तर देखील येत नाही असो, हल्लीं तोच मजकूर रामजी जाधव याजबराबर सागोन पाठवितो ते राजश्रा नाना यासि बोलताल पूर्वीं पत्रे पाठविल्यावरून न् महमदखानाशीं बोलोन त्याचीं पत्रे टिपूकडे जाऊन उत्तरे आला असतील तेहा कळतील कदाचित् बोलले नसले तर मशारनिन्दे त्याशीं बोलताल या कामा करताच यास पाठवितो याप्रमाणें बोलणे जहाले म्हणोन लिहिलें तें सविस्तर कळलें त्यास नबाब आपले जागा आहेत त्याचे पुण्यास यावयाचे येथे तर काहीं समजण्यात नाहा टिपूचे कुमकेस मिरजकर व रास्ते मिळोन वगेरे दहा हजार फौज सरकारची जाणार म्हणून लिहिलें त्यास मिरजकर तर लग्नास निरोप घेऊन गेले रास्ते येथें आहेत इकडे तह होत असता फौज टिपूचे कुमकेस पाठवावयाचें कसे घडेल ? व पचवीस लक्ष रुपये सरकारचे फौजेस टिपूनें मदत खर्च नेणे हेंही घडणें कळलेच आहे सरकारचे खडणीचे रुपये कराराप्रमाणें सालोसालचे कोठें येतात, तेव्हां हे देईल ? असो, फौज कुमकेस टिपूचे पाठवून इकडे लिहावें का, मसलतीस पाठविली, तेव्हा दोन्ही नाद कसे रहातात, म्हणोन लिहिले त्यास फौज पाठवायाची सभूतही येथे नाही, तेव्हा जाते कोठून ? टिपूनें कराराप्रमाणें इग्रज [व] महमद अल्लीखानाचा मुख्ख सोडून देणें व पाडाव सोडून देणें हें न ऐकल्यास मसलत करण्याचे विचार त्यास बरसात आली इतक्यात टिपूचा उत्तरें येणें आहेत तें आल्यावर समजेल त्यासारखा विचार कराराप्रमाणें टिपूनें न ऐकल्यास बाजबरसात टिपूवर मसलत करणें प्राप्त त्यास सरकारचा प्रकार तर पैक्याची ओढ सरकारात कोणे प्रकारची हे सर्व ध्यानातच आहे होळकराविशींचा प्रकार पेशजी किती वेळ विस्तरें करून लिहून पाठविला, परंतु त्या पत्राचीं उत्तरेंच येत नाहीत यावरून काय समजावें ? छ १७ मजकुरीं खानगी केली त्यांत साराच तपशील उलगडून लिहून पाठविला आहे या उपरि पत्राचे उत्तरास विलंब नसावा लिहून पाठविले आहे त्याप्रमाणें परिच्छिन्न पाटीलबावानीं बाईस सागोन पाठवावें कीं, चार महाल तुम्हाकडे आहेत, त्यापैका डौलाचे खर्चापुरता ऐवज ठेवून बाकी ऐवज सरदारीकडे पाठवून द्यावा व वरकड महाल रदकर्ज सुद्धा तुकोजाबावाकडील महालकरी आहेत त्याची वहिवाट ते करतील मसलतामुळें चार रुपये अधिकआगळे घेऊन सरकार काम करतील यास अडथळा बाईचा नसावा याप्रमाणें साफ सागोन पाठवावें आणि अमलात यावें पत्राचें उत्तर लवकर पाठवावें, तुम्हां दुसरे लिहिलें की, रामजी जाधव याचा खानगी करतो, कराराप्रमाणे टिपूनें इग्रज [व] महमदअल्लाचा मुख्ख व पाडाव न सोडल्यास इग्रजांनीं ताण बसविलाच आहे इकडून सरकारचा फौज पाठवून मुख्ख सोडवावयास लागावें येविशा दोन तीन खानग्या केल्या असता अद्याप उत्तरें देखील येत नाहीत असो हल्लीं तो मजकूर रामजी पाटलाबरा

बर सागोन पाठवितों, ते नानाशीं बोलतील म्हणोन लिहिले त्यास टिपूनेच इग्रजास ताण दिला बिदनूर जुरतीने घेऊन इग्रज हत्यारें ठेवून कौल घेऊन बाहेर निघाले ते कैद केले येविशींचे वर्तमानाचीं पत्रें पेशजी रवाना केलीं त्यावरून सविस्तर कळलेच असेल तेव्हा इग्रज व महमदअल्लीचा मुखव पाडाव सोडणें कळलेंच आहे तथापि पेशजी पाटीलबावांनीं लिहिल्यावरून नूरमहमद खानाशीं बोलून पत्रे टिपूस पाठविलीं आहेत त्याचा उत्तरे कशीं येतात पहावें पत्रे पाठविलीं असता उत्तरे देखाल येत नाहींत म्हणोन लिहिलें, त्यास कोणत्या पत्राचीं उत्तरे जाण्याची राहिलीं ? जीं पत्रें येतात त्याची रवानगी वरचेवर उत्तरे लिहून करीतच आहों व जहाला मजकूर तोही वरचेवर लिहित असतो झाडून मजकूर जमा धरून उत्तरे जातात तिकडून पत्रें येतात त्यातच मजकूर जमा न धरता उत्तरे येतात तेव्हा पत्र पावले कोणते, न पावले कोणते हेंही समजत नाहीं रा छ १५ जमादिलाखर हे विनती

ले ४१७ }
[२२८] }

{ वैशाख शु ११ श १७०२
ता ११ ५ १७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरि तुम्ही छ २१ रबिलाखर व छ ६ जमादिलाखरचीं पत्रें पाठविलीं तीं पावलीं लिहिलें वर्तमान सविस्तर कळलें उत्तरे अलाहिदा लिहिलीं आहेत त्यावरून कळेल प्रस्तुत ग्वालेर किल्यास तोफा लाविल्या आहेत, मोचही चालतात, शहरात अमल पाटीलबावांचा आहेच, किष्ठा मात्र लढतो तो ही लवकरच सुटेल, किल्या खाली बदलगड होता तो घेतला म्हणोन लिहिलें तें कळलें उत्तम आहे ग्वालेर तालुक्यांत राजश्री शिवाजी विठ्ठल यांचा सरजाम आहे तो त्याकडे चालवावा असा करार आहे, त्या प्रमाणे त्याचा त्याकडे दिला असल्यास बॅच झालें नाहीं तर द्यावा रवाना छ ९ जमादिलाखर हे विनति राजश्री पाटीलबावांचीं पत्रें आलीं त्याचीं उत्तरे पाठविलीं आहेत प्रविष्ट करावा हे विनति

ले ४१८ }
[३४४] }

{ वैशाख शु १३ श १७०५
ता १४-५-१७८३

॥ श्री ॥

राजश्री आपाजीराम स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि इद्रसेन येऊन तह पक्का जाला उमदा माणूस प्रमाणिक आहे या करितां दोन लक्षाची जागीर द्यावयास करार कला आहे त्याप्रमाणे सुरत अठ्ठाविशीं दोन लक्षाचे ज्यागिरीच्या सनदा इद्रसेनाचे नावें पाठवून द्याव्या, म्हणोन सांगितलें, त्यावरून विनती लिहिली आहे, म्हणोन विस्तारें लिहिलें त्यास वकिलास जागीर द्यावयाचा करार,

मागें तह जाले, परतु कोठें केला नाहीं उदिधीन साधी सुद्धा बोलत होता, परतु इद्रसन आल्यामुळ यास निरोप दिलहा त्यास साष्टीचिंही त्याच्याने जाले नाहीं असो, पाटीलबावानीं लिहिल्यावरून गायकवाडाचे मुख्यापैका सरकार ऐवजाशिवाय लाख रुपयाची जागीर द्यावयाचें बोलून लिहून पाठवावे म्हणोन लिहून पाठविलें आहे

गुजराथ दरोबस्त सुटली व सरकारचे किल्ले कोट, सरकारात आले म्हणजे शिवाजी विठ्ठल व त्रिंबक नारायण व आनदराव गोपाळ वगैरे सर्वही स्वामींस लिहिताल व विनती करताल परतु सरकार ओढगस्तींत कांहीं अर्थ राहिला नाहीं त्यापक्षां याचा विचार करून करणें ते करावें सरकार चाकरी करून दाखवावी, आणि करतील असा अर्थ पहाता तूर्त शिवाजी विठ्ठल मात्र आहेत वरकडांनीं सरजाम खावून असावें इतकाच अर्थ आहे सुचली विनता लिहिली आहे, म्हणोन लिहिलें त्यास मुख्य किल्ले सरकारात आल्यावर समजून करणें तें केलें जाईल तुम्हीं लिहिलें हाच विचार येथील आहे

खाना छ १२ जमादिलाखर हे विनती

ले ४१९ }
[२९७] }

{ वैशाख व १२ श १७०५
{ ता २७-५-१७८२

श्री

राजेश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि टिपूनें इंग्रज व महमद अलीखानाचा मुख्य सोडून द्यावा याप्रमाणें टिपूस सांगोन पाठवावें त्याणें एकिल्यास उत्तम न एकिल्यास सरकार व इंग्रज मिळोन मसलत करावी याप्रमाणें तहनाम्यांत कलम लिहिलें आहे त्यास इंग्रज शेर जहाले आणि बिदनूर घेतलें म्हणोन तिकडे वर्तमान गेल्यावरून टिपूचे मसलतीस फौज लौकर जावी, म्हणोन पाटीलबावानीं दोन तीन वेळ लिहिलें त्यावर टिपूनें जुरतानें बिदनूर घेतल्याची बातमी आली ती मागाहून लिहून पाठविली तीं पत्रे पावल्यापूर्वीच रामजी पाटलाचे येण्याची तजवीज करून खानगी केली याचें कारण असें असेल कीं, रामजीपाटलाचे मर्नातून इकडे येणें, त्यास कांहीं तरी बहाणा असावा याकरता हीं साधनें आवा चिटणिसाचे विद्यमानें लावून निघणें होय असें केल, व गोविंदपत व रामजी पाटलाचे कारकून येथें आहेत त्यास रामजी पाटलानें असेंही लिहिलें असेल, कीं तुम्हीं हरतन्हनें बनावून वर्तमान लिहून पाठवावे म्हणजे आमचें येणें तिकडे होईल असेही लिहून पाठविलें असेलसें वाटतें त्यावरून त्याणीं लिहिल असेल एन्द्ही उगेच कांहा नसता असें विना सुचने वेगळ कांहीं लिहवणार नाहीं तस्मात् सूचना आहे याचा तुम्हीही बारकाईनें शोध करून लिहून पाठवावें इद्रसेनानेही फौज टिपूचे कुमकेस जाते म्हणोन पाटीलबावाकडे सांगोन पाठविलें त्यास येथें ही गोष्ट नसता इंग्रज लटकें सांगून पाठविणार नाहींत इंग्रजाकडिल बोलण्याचे

मध्यस्त रामजी पाटलांनीं ममतेत घेतले असतील, त्यांनीं पाटीलबावाजवळ बनावणी केली असेल सा छ २५ जमादिलाखर हे विनती

ले ४२० }
[२५४] }

{ वैशाख व १२ श १७०५
{ ता २७-५-१७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरि राजश्री पाडुरग रघुनाथ याणीं छ ७ जमादिलावळचीं पत्रे पाठविलीं तीं पावलीं लिहिलें वर्तमान सविस्तर कळलें पुढे होईल वर्तमान तें वरचेवर लिहून पाठवित जावे ग्वालेर किल्यास उरवाई वडून तोफांची मारगिरा व मोर्चेही लाविले आहेत, सुरग ही चालतो, म्हणून पेशजी लिहिले होते त्यावर प्रस्तुत तो सुरग उडविला त्यावर उरवाईचा बुरज तिन हिसे पडला हल्ली आणखी दोन तीन सुरग चालविले आहेत तोफांची मारगिरा सुरू आहे खासास्वारी मोर्च्यावर जात असत्ये, म्हणून लिहिलें तें कळलें त्यास उरवाई बुरज तिन हिसे उडाल्यावरून त्यासही विचारच पडला असेल आणखी सुरग लाविले त्यापक्षां घाबरे होऊन सूत्र लावतील असेंहा वाटते पुढें वरचेवर वर्तमान लिहीत जावे सा छ २५ जमादिलाखर हे विनती

ले ४२१ }
[२९९] }

{ वैशाख व १२ श १७०५
{ ता २७ ५ १७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनति उपरि पूर्वीं रकारनामक पुण्यात असतां दाब व पराक्रम आणखीच होता येथें आल्यानंतर एक दिवसही सरकार उपयोगाची गोष्ट बोलले नाहींत उलटे येथील रगात हमरग होऊन तहनामा देते समयीं आमचा व पाटीलबावाचा तट पडला ते समयीं बोललें जे, तेथील प्रसंग मी पाहून आलो तेथे अगदीं पोवळ आहे, येथे वकाल मात्र वोडून विकतात त्यावर तहाचा शेवट जाहला तो पूर्वीं सविस्तर लिहिलाच आहे तह झाल्यावर रकार नामकास कोण पुसतो ? येथे काल हरण करीत होते, परंतु मोठी क्षित मागती पुण्यात जाऊन कारभार करावा पैका मिळवावा याकरिता आबा चिटणीसाचें साधन केलें होतें साप्रत प्रसंग पाहून आबाना पुण्यास मशारनिह्नेस पाठवावें असें सिद्ध केले त्यावर भाईस सल्लाह विचारिली भाईचे मनात त्यास पाठवू नये परंतु गोष्ट सिद्ध झाल्यावर नाहीं म्हटल्यास काय सदेह येईल ? त्यामुळे समत देणें प्राप्त झालें आम्हावर तहनाम्यामुळे गैर मर्जी जहाली, तेव्हापासून मशारनिह्नेस मोठा सतोष जहाला आलीकडे रवानगी सिद्ध जहाली तेव्हां कोणकोणापाशीं आमच्या वलगनाही जहाल्या आहेत असो, या उपर इकडील वर्त-

मानाचा पत्रें येतील त्यात अर्थ गोड असेल तितका त्यास कळविल्यास चिंता नाही कच्चे पक्के मात्र त्याशी बोलण्यात येऊ नये व त्यास समजू नये म्हणोन विस्तारें करून लिहिलें तें सविस्तर कळलें त्यास येथून जातें समया बोलले कीं, मा येथे काय बोलून दाखवू ? तेथे गेल्यावर पाटीलबावाशी बोलून खामखा सरकारच्या मर्जीनरूप काम करून दाखवितों याप्रमाणें बहुत खातरजमेनें बोलले तेथे गेल्यावर काहींच घडलें नाही असो, जें त्याच्या उचितास आलें ते त्याणीं केलें हलां येथें येणार आल्यावर समजूनच घडणे तें घडेल उगाच वलगनाही केल्या असल्या तरी काय होणार ? असो, तुमचें लक्ष यथास्थित आहे त्यापक्षीं चिंता नाही रामजी पाटील खातरजमेने बोलले असता काहीं घडलें नाही, तेव्हा त्याचेंही स्वरूप समजलें + रामजी पाटील काल येथें आले बोलणे जहाल्यावर समजले तुम्हास येण्या-विशा पूर्वी पत्र पाठविलें त्यावरून उद्योग केलाच असेल, रवाना छ २५ जमादिलाखर हे विनती

ले ४२२ }
[२९८] }

{ वैशाख व १२ श १७०५
{ ता २७ ५ १७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनति उपरि इंग्रजाचा व सरकारचा तह होऊन परस्परें तहनामे दिले घेतले याचा लौकिकही चोर्हीकडे जाला इकडे टिपूनें अर्काटाकडे फौज व भारा सरजाम चेनापट्टणकर इंग्रजाचे तोंडावर ठेवून आपण येऊन विदनूर घेतलें आत इंग्रज गोरे एक हजार व साडे तीन हजार क्वाइती माणूस किल्यात होतें तें धरून तेथील जनराल सुद्धा कैद केले, या मुळें गर्वही जाला त्यात मुसाभुसी फराशीस भारी जमावानसीं गुडलूर बदरास येऊन दाखल जाला पुढें आपणही तिकडे जाऊन फराशास व आपण एक होऊन चेनापट्टणावर जाऊन चेनापट्टण घ्यावें हा इरादा होता त्यास सरकारचा इंग्रजाचा तह जाला हें वर्तमान कळलें यावरून बल्हारी गुती येथें आपण छावणी करणार खाशा टिपूबरोबर ही सरजाम भारी आहे कदाचित श्रीमताकडून कसें होईल या करिता आपण छावणी इकडे करून मुसाभुसी व आपला सरजाम अर्काटावर आहे तो एक करून चेनापट्टणावर मसलत करणार निजाम अल्ला खान याणींही एक वकील मातबर मुसाभुसीकडे पाठविला आहे हैदरखानाचा वकील तों नबाबाजवळ आहेच सरकारचा इंग्रजाचा तह जाला, तेव्हा टिपूस भरवसा सरकारचा मोठा होता तो तुटला तव्हा नबाब, टटपू, फराशीस एकत्र होतील किंवा कसें घडेल समजत नाही चोर्हीकडून एक प्रकार मसलत दिसते हल्लीं मुसा-भुसी याचें पत्र आम्हास आले त्याची नकल राजश्री पाटीलबावास पहावयास पाठविली आहे. पुढें मसलतीचा विचार कसा हें सविस्तर बोलून पाठवावें २॥ छ २५ जमादिलाखर हे विनती

ले ४०३ }
[२०३] }

{ ज्येष्ठ शु ४ श १७०५
{ ता ४-६ १७८३

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि श्रामत राजश्री दादा साहेबाच्या कारकुनाबरोबर मुद्याची याद आली ती तुम्हीं कलमवार पत्रां लिहिली ती कळली तिचा तपशील पाटीलबावानीं लावून उत्तरे केलीं कीं, पैका आम्हापाशीं कशाचा ? नित्य कर्ज घेऊन भक्षावे अशी अवस्था आहे सरजामाचा प्रकार म्हणाल तर आज घडत नाहीं तुम्हीं येथे यावे पोटपाण्याची बेगमी थोडी बहुत घडेल तीस बत्तीस तोफा आहेत इतक्यास बेल मिळावयाचे नाहीत तोफा साऱ्या भडोजेस टाकाव्या दोन चार बराबर आणाव्या धनीपणाचा कायदा तर आपण धनीच आहेत, त्या पक्षां याचे पुसणे काय ? याप्रमाणे भवती न भवती चालली आहे परंतु असा विचार आहे कीं, लाख रुपये पावेतो खर्चास द्यावे आणि बोलण्या चालण्यात त्याची अधिक आगळा खातरजमा करून कोणतेही प्रकारे उज्जनास आणावे म्हणोन लिहिले त्यास जाजता मुद्दे ऐकावयाचे नाहीत ऐकू नयेत जर करिता इकडे गोदातीरीं रहाण्यास येऊच लागले तर पाटीलबावानीं इग्रजांचे तद्दात करार केला आहे त्याच धोरवठ्यानें घडेल येविशीं पेशजीं लिहून पाठविलेंच आहे, त्यावरून कळेलच रा। छ ३ रजब हे विनती

ले ४२४ }
[२०४] }

{ ज्येष्ठ व ० शके १७०५
{ ता १६-६-१७८३

॥ श्री ॥

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनती उपरि राजश्री कसो अनत यांनीं सुरतेहून पत्र पाठविलें कीं, श्रीमत राजश्री दादासाहेबांनीं आपणाकडे राजकारण येण्याविशीं लाविलें आहे त्यास राजश्री पाटीलबावानींही मला हेच आज्ञा केली कीं, श्रीमत आपणाकडे जात असल्यास उत्तम आहे त्याची खातरजमा न होय तर उज्जनीस जावे त्यास आपणाकडे येत असले तर यात पाटीलबावास सतोष आहे लौकर जाणे होय तर करावे नाही तर याचीं राजकारणे होऊ लागली आहेत याप्रमाणे लिहून आले व राजश्री रामजी पाटील यांचेही बोलणे कीं, दादासाहेब इकडे आल्यास पाटीलबावासही सतोष आहे तेव्हा उपेक्षा केली तर कोणी कडे निघोन जातील कळत नाही याजकरिता त्याची खातरजमा करून आणावयास राजश्री हरीपत, होळकर, रास्ते, पाडुरगराव यास पाठवावयाचे वेलें तुम्हास कळावे म्हणोन लिहिलें आहे राजश्री पाटीलबावास पत्रे लिहिलीं आहेत प्रविष्ट करावीं रा। छ १५ रजब हे विनती

ले ४२५ }
[२७१]

{ ज्येष्ठ व २ श १७०५
{ ता १६-५-१७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि मुसाबुशी फाराशीस भारी सरजामानिशीं गुडलूर बदरास येऊन दाखल जहाला त्याचे पत्र आम्हास आलें त्यातील मजकूर कळण्याकरिता नकल पत्राची करून तुम्हाकडे पाहण्याकरिता पाठविली त्याजवरून सविस्तर कळलेंच असेल टिपूमिया यास येथून लिहून गेले आहे याप्रमाणें त्याणें ऐकिल्यास उत्तम न ऐकिल्यास मसलत करणें प्राप्त, तेव्हा त्याची तर्तूद श्रावण भाद्रपदमास पावेतो जहाली पाहिजे त्यास होळकर मातबर सरदार, त्याचे घरीं बखेडा, त्याचा बदोबस्त होऊन फौज सुद्धा मसलतीवर मुतवजे केले पाहिजेत ऐशास होळकराचे बखेडेयाचे बदोबस्ताविशीं पेशजी किती वेळा लिहून पाठविलें, परंतु बदोबस्त होऊन आला नाही त्यास याउपर पेशजी लिहिल्याप्रमाणे लवकर बदोबस्त होऊन यावा, म्हणजे मसलतीस उपयोगी पडेल * पूर्वी लिहिल्याअन्वये गगाजलनिर्मळ अहि त्याबाईस सागोन राजश्री तुकोजीबावाकडील महालकरी आहे, त्याची वहिवाट रदकर्जाचे महाल सुद्धा तुकोजीबाबानीं करावी त्यास बाईकडील अडथळा नसावा याप्रमाणे राजश्री पाटीलबावानी बाईस सामून उत्तर पाठवावें म्हणजे यानकडून भारी फौज ठेवून मसलतीवर घालवू सरकार कामाचा उपयोग जाणून लवकर करावें आता अवकाश राहिला नाही मागें पत्रे गेलीं त्यांचीं उत्तरेच येत नाहीत अपूर्व आहे २॥ छ १५ रजब हे विनती

ले ४२६ }
[१६५X]

{ ज्येष्ठ व २ श १७०५
{ ता १६-६-१७८३

॥ श्री ॥

राजेश्री आपाजीराम स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि तुम्हीं छ ११ जमादिलाखरचें पत्र पाठविलें तें पावलें धुळपानीं इम्रजाचे तराडियासि लढाई देऊन धरून नलीं त्याविशीं इद्रसेनास मुबईकरानें वर्तमान लिहून पाठविलें त्यानें राजश्री पाटीलबावास सागोन पाठविलें त्यावरून पाटीलबावानीं स्वामींस पत्र लिहिलें आहे व पाडुरग रघुनाथ याणींही सविस्तर लिहिलें आहे त्यास कराराप्रमाणें गोष्टी असलात याब्या धुळपास ताकिद होऊन तराडीं माघारीं देवावीं म्हणून विस्तारें करून लिहिलें तें सविस्तर कळलें त्यास † धुळपानीं तराडीं वरील सरदार व लोक-

* येथ पासून खुद्द नानाचें अक्षर X जुना ले २११ वर हच हें पत्र आहे

† आनदराव धुळप म्हणून पेशव्याच्या आरमाराचे सरदार विजयदुर्ग जि॥ रत्ना गिरी येथें असत वरील लढाई रत्नागिरीचे नजीकच झाली असें विविधज्ञान विस्तारात धुळपाचा पवाडा प्रसिद्ध झाला आहे त्यावरून होतें 'रेंजर' नावाचें इम्रजाचें लढाऊ ताह या वेळीं धुळपाच्या तडाक्यांत सापडलें होतें

सुद्धा दस्त केला ते तह जाला त्यापक्षा सोडून द्यावयाचा त्यात मुबैकराचे पत्रही आलें त्यावरून तेव्हाच धुळपास लिहून सोडून दिल्या राजश्री पाटालबावास उत्तर लिहिले आहे रवाना छ १५ रज्जब हे विनती

ले ४२७ }
[२१०]

{ आषाढ शु ५ श १७०५
ता ४-७-१७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशा

विनति उपरि इग्रजाचे तराडीं मुबईहून बिदनुराकडे जात होता, त्यावर इग्रजाकडील मातबर सरदार होता त्यास तीं तराडा धुळपाना सरदारासुद्धा पाडाव करून आणलीं त्याविशीं सरकारातून मुबैकराचे पत्र आलें कीं सरकारचा आमचा दोस्ता त्या पक्षां तराडा वराल सरदार व लोक सुद्धा सोडून देवावीं त्यावरून तराडा सरदार व लोक सुद्धा धुळपास लिहून सोडवून देविला वर्तमान तुम्हास कळावयाकरिता लिहिलें आहे तराड्यावरील इग्रजाकडील लोकानीं लढाई मातबर दिला धुळपानाही चागला लढाई देऊन दस्त केलें परंतु तह जाला त्या पक्षा सोडून देविले रा छ ३ साबान हें विनता

ले ४२८ }
[२८९]

{ अश्विन शु २ श १७०५
ता २८-९-१७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशीं

विनता उपरि इद्रसेनास निदान एक लक्षाची जागर गायकवाडाचे जागिरा पैका सरकार ऐवजा शिवाय द्यावयाचे बोलून लिहून पाठवणें म्हणोन आज्ञा, त्यास आज्ञेप्रमाणें राजश्री पाटालबावांशीं बोलला व त्यास पत्र होते तें दिलें उत्तर झालें कीं, इद्रसेनाचें मनो गत राखिल्यास सरकार उपयोगीच आहे, याजकरिता त्याशीं बालून दाड लक्ष रुपये वसुली जागा त्यास लावून द्यावी याप्रमाणे ठराव जाला आहे गायकवाडाचे मुलखापैका जागीर लावून देतो म्हटल्यास ठीक दिसत नाहा याजकरिता इद्रसेनास सरकार तालुक्यापैकीं दीड लाख रुपयाची वसुला जागा लावून द्यावी त्याच मोबदला गायकवाडापासून सरकारात घेतल्यास चिता नाही, असे म्हणतात म्हणोन लिहिले तें कळलें त्यास पूर्वी श्रीमत कैला-वासी याचे वेळेस तह झाले, व अलीकडे हेस्टिनाचे विद्यमानें पुरदरचे मुकामी तह झाला तेव्हा त्यास सरकारातून जागर दिला नाही, व चालहा नाही हल्लीं पाटालबावा इद्रसेनास जागीर द्यावयाचे तुम्हा जवळ बोलले, त्यास सरकारचा मुद्दा सार्थीचा तसाच राहिला उदीष्टीन येथे आला होता त्याचे म्हणण्यात सार्थीचेहा बोलणें होते परंतु पाटाल बावाचें लिहिलें आलें, यावरून इद्रसेना सरकारचे नफे अधिक करील असें जाणून उदीष्टिनास

निरोप दिला इद्रसेनाचें बोलणें होऊन तह ठरला, त्यात साष्टीचे कलम अगदींच राहिलें तेव्हा सरकारचे नफे ते इद्रसेनाने काय केले? तथापि पाटीबावानों जागीर द्यावयाचें लिहिलें, बरें आहे परंतु कलकत्याहून पाच कलमाचा करार होऊन द्यावयाचा आहे तो आला म्हणजे दीड लक्षाची जाहीर द्यावयाची सनद पाठवून देऊ रा छ १ जिल्हाद हें विनती

ले, ४२९ }
[२८१] }

{ आश्विन शु २ श १७०५
ता २८-९-१७८३ }

श्री

राजश्री नारोपन स्वामीचे सेवेशा

विनती उपरि पचवीस हजाराची वरात पाठविली ती पावली राजश्री पाटीलबावास दाखविली उत्तर अद्याप आले नाही पन्नास हजाराचे वरातेची कृपा जाली असती तर लोकाचे निमे देण्यापासून मुक्त होतो आणखी पचवीस हजाराचे वरातेविषयी आज्ञा करणार स्वामी समर्थ आहेत म्हणोन लिहिले, त्यास तूर्त पचवीस देविले आहेत हे वसूल करून घ्यावे, आणि लिहून पाठवावे पुढें बाकीचाही ऐवज देविला जाईल रा छ १ जिल्हाद हे विनती

ले ४३० }
[२७३] }

{ आश्विन शु २ श १७०५
ता २८-९-१७८३ }

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशा

विनती उपरि राजश्री विनायक विठ्ठल बऱ्हाणपूरचे कमावीसदार यास ताकिदी-विषयी आज्ञा त्यास आज्ञेप्रमाणें राजश्री पाटीलबावाशा बोललो त्यांनीही कमावीसदारास ताकीद केली परंतु शहरचे मामलतीची घालमेल होणार यामुळे विनोबाशीं निक्षून बोलतां येत नाहीं मामलतीचा ठराव झालाच असेल श्रीमताचे लग्नाचे पन्नास हजार रुपयाचें कापड आलें बाकी वीस हजार रुपयाचें कापड येणे तसेंच राहिले आहे त्यास द्यावयाचें असल्यास निक्षून कमावीसदारास ताकीद करून देवावें, नाहीं तर नाहीं म्हणून सागावें या प्रमाणें राजश्री पाटीलबावाशीं बोलून उत्तर होईल तें लिहून पाठवावें फर्मासी कापडाची पाच हजाराची वरात त्या प्रमाणें एक हजार रुपये पावले बाकी राहिले त्याची ताकीद करवावी रा छ १ जिल्हाद हे विनती

ले ४३१ }
[२०८] }

{ आश्विन शु २ श १७०५
ता २८-९-१७८३ }

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशा

विनती उपरि दादासाहेबास तिकडे न्यावयास मसलत वकीलाची, असा बाबाच्या मनात सदेह येऊन आम्हावर मर्जी ठीक नाही, केवळ रामजी पाटील यांची पत्रे येतीं तर बाबास खरें न वाटते त्याबरोबर दुसरे गृहस्थाने पत्र मुकाबत्याचें होते त्यावरून खरें वाटले-

दादासाहेब तिकडे गेल्यामुळे मर्जी खट्टी आहे आम्हावर रोष बहुत आहे रामजी पाटलाचें जाणें राजश्री दाजीबा व गोविंदगव दि॥ कृष्णराव रास्ते याचे घरां आहे दुसरें राघो-पत गुरुजी त्याचेच आहेत रामजी पाटलाचे पत्राबरोबर त्याचींही पत्रे येत असतात म्हणून व विशिखाचे बोलण्यात भाव निघाले कीं साबास तिकडे घेऊन गेले, आता होळकर वगैरे एक गट होऊन मागती पुरदरचे मसलती सारखा प्रसंग घडतो फिरून आमचें सावन करीत फिराल थोडक्याच दिवसात प्रत्ययास येईल म्हणून बोलण्यातील मजकूर विस्तारें लिहिला तो सर्व कळला त्यास श्रीमत दादासाहेब इकडे येणार हे पूर्वी अगोदरच पाटील बाबास लिहिलें आहे असें असता, तुम्हीं लिहिल्यावरून इकडे आणावयाचे केले असें म्हणतात असो यथून लिहितात त्याप्रमाणें बोलतात हें लिहिणे प्रमाण मानू नये येखादे गोष्टीचा पक्का शोध लावून मग बोलावें विशिखाचे बोलण्यातील अर्थ लिहिला, त्यास पुढें मागें तसा प्रसंग जाल्यास पाटीलबाबासच साभाळावें लागेल दादा साहेबाचा भरवसा कोणीही मानीत नाहीत भलतेकडेच जातील याकरितां आणावयाचे केलें परिणाम ईश्वराधीन आहे ॥ छ १ जिलकाद हे विनता

ले ४३२ }
[३०९] }

{ आश्विन शु ५ श १७०५
{ ता १-१०-१७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामीचे सेवेशा

विनति उपरि तुम्हा छ ४ रमजानचीं पत्रें व राजश्री पाटीलबावाचीं पत्रे पाठविलीं ता पावलीं ग्वालेर किल्ला घेतला आठ पधरा रोज येथेंच राहून किल्याचा बंदोबस्त जाल्या वर पुढें कोणती मसलत करतात ते लिहून पाठवीन जैनाबादचे कमावासदारास ताकीपत्र घेऊन पाठविले आहे व त्याप्रमाण ऐवज द्यावा, तेथें कोणी रजबद केलीयास सूट देऊ नये पाटीलबावाचें निक्षून बोलणे आहे लग्नाचा वखे भाई वगैरे यास आलीं राजश्री माधवराव गगाधर यास आलीं नवतीं यास्तव बावानीं त्यास वखें देऊन सरकारचीं वखें देतो म्हणून बोलले म्हणून लिहिलें तें व श्रीमत दादासाहेब इकडे आले येविशीं राजश्री पाटीलबावाचें बोलणें जालें त्याचा मजकूर लिहिला तो सर्व कळला व राजश्री रामजी जावव यानीं पाटीलबावास पत्र लिहिलें होते त्यातील मजकूर व त्याजवर पाटीलबावाचें बोलणें जालें त्याचा विस्तारें करून मजकूर लिहिला तो सर्व कळला त्यास ग्वालेर घेतली आतां पुढें मसलत कोणती आहे तें लिहून पाठवावें जैनाबादचे कमावासदारास ऐवजाविशींचें पत्र पाठविलें तें पावले राजश्री शिवरामपत थथे याजकडे पाठविलें आहे ते ऐवज घेतील नाहा तर होईल तें लिहून पाठवू सूट देऊ नये म्हणोन लिहिले, उत्तम आहे माधवराव गगावर यास श्रीमताचे लग्नाचीं वखें सरकारचीं आला नव्हतीं त्यावरून पाटीलबावानीं येथें त्यास वखें सरकारचीं म्हणून दिल्लीं म्हणोन लिहिलें त्यास सरकारचीं वखें ज्यानीं अहेर केले त्यास दिल्लीं, त्याज बराबर राजश्री दाजी गगाधर यांस दिल्लीं ॥ छ ४ जिलकाद हे विनति

ले ४३३ }
[३३०] }

{ कार्तिक व १० श १७०५
{ ता २१-११-१७८३

श्री लक्ष्मीकांत

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री नारोपतनाना स्वामींचे सेवेशीं

पोष्य कृष्णाजी तानदेव कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनति उपरि येथील तागायत छ
२५ माहे जिल्हेज पावेतो मुक्काम महतपूर कुशलरूप जाणून स्वकीय कुशल लखन करीत गेलें
पाहिजे विशेष बहुत दिवस झाले कृपा पत्र येऊन सतोष हेत नाहीं, तर सविस्तर लिहून
साभाळीत गेलें पाहिजे विशेष प्रां महतपूर सरकार चदेरी येथील जाबसालविशा पूर्वी
आपण पत्रें श्रीमत राजश्री पाटीलबावास लिहिलीं व राजश्री पाडुरगपत बापूस लिहिलीं तीं
पत्रे आम्हीं रवाना केलीं परंतु लष्करें दूर गेलीं करेराचे मुक्कामपर्यंत चिरजीव राजश्री कसो-
पत महत्पुराहून गेले पुढें मार्ग चालेना तेव्हा परतोन आले पत्रें रवाना केलीं महालीं
आलियावर तहशील करावी, त्यास तेथील जमीनदारांनीं हरामखोरी केली कसोपताशीं
करार केला कीं महत्पुरास जातो ऐसें बोलोन परभारें लष्करात गेले आम्हाकडे आले
नाहींत पूर्वी महालीं तहशील राजश्री यादवराव हरींनीं नेली त्यास सर्व कसबें
जमींदाराचीं आहेत तरी येथीं श्रीमत राजश्री पाटीलबावास पत्र लिहून पाठवावें आणि
जमीनदार तेथें गेले आहेत त्याजला ताकीद निक्षून करून महालीं येऊन अम्मल सुरळीत
चालेल तें करावें श्रीमतानीं आमचे पासून रसद दहा बारा हजार घेतले आम्हास महालाचा
ऐवज पैसा एक आला नाहीं, तरी पत्रें लिहून पाठवावीं आपलेकडील राजश्री पाडुरगपत बापू
आहेत त्याजला पत्र लिहून तपसीलवार घावें म्हणजे ते जाबसाल करून घेऊन पाठवितील
श्रीमत पाटीलबावास पत्रें चागलीं लिहून पाठवावीं ज्या गोष्टीनें आमचा ऐवज उगवे तें
करावें आपण मन घातल्यास कार्य होऊन येईल यानंतर आपण पत्र राजश्री कसोपत निा
गोपाळ सभाजी याजबरोबर पाठविलें तें पावले आपले भराशियावर जाहागिरीची खेडीं
आहेत त्याचा बदोबस्त करितों कारकून आमचे तर्फेचा पाठवितों आपण निक्षून पत्र
राजश्री पाडुरगपतास लिहोन दिल्लें पाहिजे कीं महतपूरचे जमींदार तुम्हापाशीं आले
आहेत त्यासि दबावून सांगणें कीं, कृष्णाजीपत याणीं सरकारात पधरा हजार दोन सालची
रसद दिली आहे त्याचे रुपयाची निशा देई, नाहीं तरी तुमची अबरू राहणार नाहीं ऐसे
पत्र निक्षून राजश्री पाडुरगपतास कृपा करून लिहोन दिल्लीं पाहिजेत कृपा लोभ असों
दिजे हे विनती *

आजपर्यंत सालबाईच्या तहा सबधें नानाफडणीस व त्यांचे हस्तक याजमध्ये पत्र-
व्यवहार प्रसिद्ध होत आला तो रा अताजीपत हर्डीकर व गोविंद रामचंद्र केळकर वस्ती
महाड यांनीं मोठ्या मेहनतीने मिळवून आम्हाकडे पाठविला ह्या तहा सबधे आणखीही
पत्रे मशारानिल्लेनीं पाठविलेलीं आम्हाक शिळक आहेत पण ता बहुतेक त्याच त्या मज-
कुराचीं असल्यामुळे तूर्त तीं प्रसिद्ध करण्याचे तहकूब केलें आहे स का स

ले ४३४ }
[२८०] }

{ कार्तिक व १४ श १७०५
{ ता २३-११-१७८३

श्री

राजश्री नारोपत स्वामींचे सेवेशीं

विनती उपरि

पाटीलबावाचें मत कीं, नारो गणेश यास होळकराचे कारभारातून काढावें बाईनीं व आपण एक होऊन मसलत करावी येविषयीचा मजकूर लिहिला तो सर्व कळला त्यास नारो गणेश यास कारभारात न घालणें हें पूर्वीच जालें असतें तर असतें आता कसें होईल ! पूर्वी पाटीलबावाचीं पत्रें आलीं कीं, कळेल तशी खातरजमा होळकराची करावी त्यावरून केली ती त्याणीं निभावावी

पाटीलबावा व इग्रज देशीं आले तर होळकराचे याचे खटे मीठे प्रसंग होत चालले आहेत तेथे आम्हावर वृत्ति कशा होतील न कळे, म्हणून लिहिलें तें कळेल त्यास पाटीलबावाचें व इग्रजाचें येणें काय म्हणून होणार ? आल्यास ईश्वरी इच्छेनें घडेल तें खरें थोरपणा आहे तेथें वाकडें होणार नाहीं

रा छ २७ जिल्हेज हे विनती पो छ ९ मोहरम सुा आर्बा समानीन मुा शाहा-
जानपूर

ले ४३५ }
[४०७] }

{ शके १७०५
{ सन १७८३

श्री

कापशीकर घोरपडे याजबद्दल

यादी कापशीकर घोरपडे याची वशावळ मूळपुरुष हे उदेपूरचे राणे याच्या घराण्या-
तील एक पुरुष दक्षिणदेशीं येऊन विजापूरपादशाहींत येऊन रोजगार करून राहिले त्याणीं
जाबेची, व वागीची व भाळवणीची, व नहावीची पाटीलकी मिळवून पादशाहीं रोजगार
करून पाचचार डोई गुदरल्या नंतर श्रीशिवछत्रपति शककत महाराज याणीं राज्यास
प्रारंभ केला त्या समयीं घोरपडे याचा पुरुष म्हाळोजी हे छत्रपति पार्शीं पाचशे स्वारा
निशीं चाकरीस राहिले काहीं दिवसांनीं महाराज याचे ज्येष्ठ पुत्र सभाजी महाराज हे
पन्हाळ्या वर होते म्हाळोजी घोरपडे यास स्वारासुद्धा पन्हाळ्यास छत्रपतींनीं पन्हा-
ळकिल्याची सरनोबती देऊन सभाजी महाराज याजपार्शीं ठेविलें होतें पुढें शिवाजी महा-
राज याचा शके १६०२ रौद्रनाम सवत्सरे चैत्र शुद्ध १५ रविवारीं रायगडीं काळ जहाला
नंतर सभाजी महाराज याणीं म्हाळोजीबुवा घोरपडे यास पन्हाळ्यास ठेवून आपण रायग-
डास गेले घाकटे बंधु राजाराम साहेब यांस नजर बदींत ठेवून आपण सात वर्षे राज्य केलें
सगमेश्वरीं महाराज असता अवरगजेब पादशाहा याजकडील सरदार इलाइचिबेग येऊन

सभाजी महाराज यास वरिलें त्या समया गर्दी जहाली, त्यांत म्हाळोजीबाबा घोरपडे ठार झाले त्यास तिघे पुत्र ज्येष्ठ सताजी घोरपडे, दुसरे बहीरजी घोरपडे व तिसरे मालोजी घोरपडे हे त्रिवर्ग मिळून राजाराम साहेब याजकडे फौजे सुद्धा गयगडास गेले तेथें महाराज याणीं काजकाम सांगितलें, कृपा सपादन केली पुढें विशाळगड मुक्कामाहून पादशहाच्या फौजेवर छत्रपतींनीं स्वारीस पाठविलें सताजी घोरपडे जाऊन पादशहाच्या फौजेवर छापा घालून पादशाहाच्या डेऱ्याचे कळस घेऊन येऊन महाराजा पुढें ठेविले त्या समयीं छत्रपतींनीं तिघा भावास किताबती दिल्या सताजी बाबा यास ममलकतमदार, बहीरजी घोरपडे यास हिंदूराव व मालोजी यास अमिरुल उमराव अशा किताबती देऊन बहुमान केला सताजी बाबास सेनापती दिली शके १६१० पुढे राजाराम साहेब छत्रपति चदीस गेले मोंगलाई फौजेवर वेढा भूदरगडास पडला, सबब सताजी घोरपडे सेनापति यास वेढा उठविण्याची आज्ञा झाली, त्यावरून सेनापती याणीं लढाया मारून वेढा उठविला नंतर कर्नाटकातून स्वारी देशीं आली तेव्हा छत्रपतींची मर्जी प्रसन्न होऊन कुटुंब ठेवावयास भूदरगड घोरपडे यास दिला पुढें राजारामसाहेब याचा काळ शके १६२१ सात जाहला पुढें सेनापती फौजबद मुलुकात स्वान्या शिकान्या करीत असता म्हसवडकर माने याणीं दगा करून विश्वासानें सताजी घोरपडे यास मारिला शके १६३५ नंतर सेनापती याच्या ज्येष्ठपत्नीचे पुत्र पिराजी घोरपडे हे शिवाजी महाराजांकडे पन्हाळे मुक्कामीं आले, त्याणीं शातबन करून सेनापतीचीं वस्त्रें दिलीं शके १६३७ नंतर तेही स्वामिसेवा करीत असतां स्वामी कार्यावर मौजे हलकणीं कसबा नूल या ठाण्यावर पडले शके १६५० त्याचे पुत्र राणोजी घोरपडे हे लहान पाचसहा वर्षांचे होते, आणि पिराजी घोरपडे याची सापत्त्व मातुश्री द्वारकाबाईसाहेब याणीं नातू राणोजी यास घेऊन करवीरीं सभाजी महाराज छत्रपति याजकडे येऊन भेटली महाराज कृपावत होऊन सेनापताचीं वस्त्रें दिलीं हें शके १६८५ कापशी मुक्कामीं जहालें त्याजवर राणोजी घोरपडे याचा काळ शके १७०५ सालीं जहाला त्यास छिया दोन पुत्र सुमारें नऊ याचा तपशील

४ ज्येष्ठ पत्नी लक्ष्मीबाई

१ ज्येष्ठ पुत्र सुबराव

३ रे नारायणराव

२ रे सखारामबाबा

४ थे द्वारकोजीराव

या पैकीं तिघाचा नष्टाश नारायणराव घोरपडे यास पुत्र चार, राणोजी ऊर्फ मुरारराव दुसरे सभाजीराव, तिसरे दिनकरराव व चवथे सभाजीराव ऊर्फ सुबराव यास दत्तक दिले, ते साप्रत आहेत मुरारराव यास पुत्र एक, त्याचें नाव नारायणराव, दोघाचा नष्टाश

५ कनिष्ठ पत्नी अबिकाबाई यास पुत्र

१ सताजीबाबा सर्वांत ज्येष्ठ

२ म्हाळोजीबाबा

३ पिराजीबाबा

४ राघोजीबाबा, ५ जयराम

९

ले ४३६ }
[१३८] }

{ भाद्रपद व ४ श १७०६
ता ३-९-१७८४

॥ श्री ॥

राजश्री गोविंद रावजी गोसावी यासि—

शिक्षा छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य-स्नो राव रभाजी

फारशी जयवत निंबाळकर दडवत विनती उपरी येथील कुशळ ता छ १७

माहे सब्वाल मुकाम भागानगर जाणून वर्तमान यथास्थित असे विशेष-

राजश्री नरसिंगराव घाटगे टेभुर्णाकर हे येथे आले याणीं आपलें वर्तमान सांगितले जे, राजश्री आनदराव घाटगे याचे हातें चाकरी व परगणे मजकूरचे कामकाज घेऊन नोकरी आपण करार केली म्हणून त्यास आनदराव सरकार चाकरास दुरुस्त नाहा यास्तव राजश्री नरसिंगराव घाटगे हे चागले मनुष्य जवामर्द, सरकार चाकरीस दुरुस्त, असे जाणून नवाब मुषरुलमुल्क बहादूर याचे अनुमते ठरले जे सरकार उपयोगा आहेत, याचाच बदोबस्त करावा. त्याजवरून प्रगणे टेभुणी पैकीं देहे एकूणीस तनखा रुपये १७५०० सडि सतरा हजार सदर-हूची सनद राव मशारनिले याचे नावें करून दिल्या आहे तर प्रा मजकूरचा जागारीचा अमल याचे सुपुर्द करून द्यावा तुम्हाकडील कारकून प्रगणे मजकुरा ठेविला तो घेऊन जावा सन ११९३ सालीं चाकरीस न आले सबब नजर पाच हजार ठरविली ते रुपये खरीप रब्बी झाडा करून घ्यावे याप्रमाणे ठरलें आहे त्यास मुदतीप्रमाणे सदर्हु ऐवज घ्यावा येविशीं दौला बहादूर व राजश्री सोयराजीपत याणा आपणास पत्रे लिहिलीं आहेत, तर नरसिंगराव घाटगे याचा अमल दाखल करून घ्यावा फिरून बोभाट येऊ न द्यावा याचे भाऊबद याशीं कटकट करताल तर त्यास ताकीद निक्षून करावी हे काम सरकार किफायतीचे व सनुष्य बहुत चागला ऐस समजून केलें आहे तर दरम्यान तुम्हाकडून घालमेल न व्हावी तालुकियास स्वराज्याचा उपसर्ग बहुत लागून प्रगणा खराब जाहला याजकरिता स्वराज्याकडील बदोबस्त चागला करून घ्यावा तैसेच करमाळियाकडीलही काहीं उपद्रव न द्यावा म्हणून राजश्री शामराव व चर्डीदासपत यास ताकीद करावी मशारनिलेपासून करारनामा लेहून घेतला त्याची नकल पहावयास पाठविली आहे हें काम जवा म नु द [मर्द ?] बाळा बहादर [?] सोयराजीपत याच्या आमच्या विचारे जाहालें असें यात घालमेल न व्हावी लिहिल्याप्रमाणे कामाचा बदोबस्त करून घ्यावा रा छ १७ सब्वाल हे विनती सन ११९४

ले ४३७ }
[४३०] }

{ चैत्र शु ३ श १७०७
ता ११-४-१७८५

श्री

सन ११९४ फसली सन १७८४ इसवी

फेरिस्त नबर ८

स्वास्तिश्री राज्याभिषेक शके १११ विश्वावसुनाम सवत्सरे चैत्र शुद्ध ३ तृतीया इदुवासरे

क्षत्रियकुलावतस श्री राजा शिवछत्रपति याणीं राजमान्य राजश्री परशराम रामचद्र यास आज्ञा केली ऐशीजे मनोळा तालुक्याचे पाच लक्ष रुपयाच्या निशेपैका आळते तालुका याजवरि दरसाल पन्नास हजार रुपये उसनेवारी तीन साले ध्यावयाचा करार हत्तेबदाची यादी करून दिली आहे सदरहू ऐवजास उगवणास वेदशास्त्र सपन्न राजश्री बाळ जोशीराव व राजश्री शिवराव परशराम मुतालिक सचिव व गुडो दामोदर याचा कतबा दिला आहे त्या प्रमाणें सालोसाल ध्यावे न पावल्यास तालुका देहे १६ सोळा जमाबदी गावगन्ना गावकर याच्या गुजारतीने ठरावून तालुका ठाणे सुद्धा कमावीस खरेदीसिबदी राजश्री केसो सदा शिव सदरहू पाच लक्षाचे बाकीचे सावकार याच्या स्वाधीन करून देणेची आज्ञा होईल इस्तकबिल चैत्र सन खमस समानीन तागायत सन सम्मान समानीन चैत्रमास तीन सालात दीड लक्ष रुपयाची पुरवणी करून ध्यावी तीन सालें भरल्या नंतर सदरहू तालुक्यास सावकाराचा सबध नाही जाणजे बहुत काय लिहिणे

मोर्तब बारसुरू सुद्रबार समत सुद्रबार

ले ४३८ }
[४३१] }

{ चैत्र शु ६ श १७०७
{ ता १४-४ १७८५

श्री

सन ११९४ फ सन १७८४ इ

फेरिस्त नबर ९

यादी राजमडळाकडून राजश्री परशराम रामचद्र याजकडे मनोळा तालुका वगैरे सोळादिणे बद्दल राजश्री केसो सदाशिव याजकडून रुपये पाचलक्ष कर्ज घेऊन निशा करविली, त्यासि मामलत तालुका मनोळी वगैरे देऊन ऐवज नेमणूक करून दिला सुस्तन खमस समानीन मय्या व अल्प

मनोळी तालुक्यापैकी रुपये ३,५०,००० साडेतीनलक्ष व मनोती व ब्याज पाचलक्ष रुपयाचे एकदर मनोळी तालुक्याकडून ऐवज पुरवणी करून ध्यावी ऐवज फिटल्या नंतर ठाणीं सुद्धा तालुका हुजूर यावा

सदरहू निशापैकी दरसाल आळते तालुका याजवर पन्नास हजार रुपये तीन सालें ध्यावयाचा करार करून हत्तेबदाची यादी करून दिली आहे सदरहू ऐवजास उगवणास वेदशास्त्र सपन्न राजश्री बाळाजोशीराव व शिवराव परशराम मुतालिक सचिव व गुडो दामोदर याचा कतबा दिला आहे त्याप्रमाणें सालोसाल ध्यावा न पावल्यास तालुका देहे १६ सोळा जमाबदी गावकर याच्या गुजारतीने ठरावून तालुका ठाणीं सुद्धा कमावीस खरेदी सिबदी तुमच्या स्वाधीन करून देण्याची आज्ञा होईल यायिषयीं परशराम रामचद्र याच्या नावें सदरहू मजजुराचें पत्र दिलें आहे

कलम

एकूण कलमे दोन येणेंप्रमाणे पाच लक्ष रूपये कर्ज देऊन मामलतीवरि करारमदा करून ऐवज लावून दिला असे सदरूँप्रमाणे ऐवज फडशा होईपर्यंत सुरळीत चालेल मामल तीस तोसीस लागणार नाही आफत फितूर मातबर पडून मामलत दिगर जाहलियास हिशेबीं राहिल तो ऐवज सरकारातून फडशा होईल सदरूँ पाच लक्ष रूपये हत्तेबदी सालमजकूर चैत्रापासून तीन चैत्र दरसालीना एक लक्ष सदसष्ट हजार रूपये द्यावयाचा करार, त्यासि प्रथम हत्ता पावल्यानंतर मनोळीचें ठाणें अविंदाकडून अपाय जाहल्यास सदरूँ एक लक्ष सदसष्ट हजार रूपयेची उगवणी त्रिवर्ग मशारानिलहे याच्या विद्यमाने ब्याजमनोती सुद्धा उगवणी करून देविली जाईल छ ४ माहे जमादिलाखर मोर्तब

ले ४३९ }
[१५६] }

पै। छ २० जावल सीत

{ फाल्गुन व १ श १७०७
ता ७-३-१७८६

॥ श्री ॥

राजश्री अमृतराव स्वामीचे सेवेशीं—

विनती उपरि तुम्ही छ ६ जावलेचें पत्र पाठविलें तें पावलें मालीट इम्रज आज श्रीमताचे दर्शनास आला होता आगोदर त्यानीं कचेरीस यावें, नतर श्रीमतांनीं यावें, असा बेत करून भेट जाली मालीटास मात्र भेटले, नजराणा केला त्याची याद पाठविली आहे मालीट पर्वतीचे रमण्यातच राहिला आहे बायका वगैरे बाड्यात राहिले म्हणोन लिहिलें तें कळलें त्यास बेत अगोदर त्यानीं यावें, नतर श्रीमतांनीं यावें, असा करून भेट करविली उत्तम केलें नजराण्याची यादी पाहिली पुण्यातील नेमणुकेचे फौजेस रोजमरा वाटावयाचें लिहिलें त्यास एक दुमाही व दोन आठवडे द्यावे र। छ १४ जावल हें विनती

ले ४४० }
[४८२] }

{ ज्येष्ठ व १४ शके १७०९
ता १४-६ १७८७

श्री

आज्ञापत्र राजश्री पतप्रधान ताहा मोकदम देहाये पैकीं पारनेर भिसूर सुरुसन समान समानीन मया व अल्लफ राजश्री नारायणराव ढमढेरे याजकडे फौजेचे बेगमीस सरजाम परगणे मजकूर पैकीं मोकास बाबेचे गाव बि। —

॥ प्राो पारनेर निमे	१ मौजे बाबुर्डी गुमट	१ मौजे आपघूप
१ ,, डोंगरगण	१ ,, निंबलक	१ ,, गटेवाडी
१ ,, दाहिठण गुजाल	१ ,, टाकळी	१ ,, हिवरे बाजार
१ ,, सुगसी	१ ,, हमीदपूर	१ ,, भोदरे
१ ,, गाजदीपूर	१ ,, करमूळ खोरे	१ ,, दळवें खुर्द
१ ,, जाबगांव	१ ,, घाणेगांव	१ ,, हिवरे कोर्डा
१ ,, नोंदूर पठार	१ ,, घोत्रें खुर्द	१ ,, वडगांव नावळी

१ ,, शाहजापूर	१ ,, पाडळी	१ ,, पिंपळगाव रोठा [१]
१ ,, शिरोळें आडबई	१ ,, भोईरें खुद	१ ,, करनूळहोर
१ ,, हिंणगाव	१ ,, निंबगाव धाणा	१ ,, भडगांव
१ ,, भोईरें बुद्रुक	१ ,, कालकुद	१ ,, धोत्रे बुद्रुक
१ ,, निंबगाव धाणा	१ ,, ढोंकी	—
—	—	११
११॥	१२	

३४॥

एकूण साडे चौतीस गावचा अमल पेशजी पासोन चालत आहे, त्याप्रमाणे करार असे तर मारनिलेचे कमावासदाराशीं रुजू राहून देहाये मार चे मोकासबाबेचा अमल व जकात सुदामत चालत आल्या प्रो सुरळीत देणें, जाणजे छ २७ साबान

ले ४४१ }
[३३९ }

{ पौष व १ श १७१०
{ ता १२-१-१७८९

॥ श्री ॥

पै॥ छ २९ रविलाखर ऊर्फ पौषमास मु॥ श्रीमथुरा सुरुसन तिसा समानीन

राजश्रीयाविराजीत राजमान्य राजश्री आपाजाराम स्वामींचे सेवेशीं पोष्य हरि बल्लाळ साा नमस्कार विनती उपरि येथील कुशळ जाणोन स्वकीय कुशळ लिहीत जावें विशेष तुम्ही छ ८ व छ २२ रविलावरचीं पत्रे पाठविलीं तीं पावलीं राजश्री अली बहादूर याची व पाटीलबावाची भेट झाली नंतर अली बहादूर याची खानगी दिल्लीस केल्याबद्दलचा मजकूर पेशजी लिहिला आहे, त्यावरून कळेल म्हणोन गुलाम कादर यास मोरचेमध्ये कोंडून लढाई चालली होती तों मागाहून अली बहादूर याची खानगी फौज सुद्धा केली दरमजल हे जाऊन पोंचले नंतर पाहिली फौज व हे एक होऊन त्यास जकड बसविली मार्गशीर्ष वद्य षष्ठीस लढाईची निकड केली तो दोन हजार फौजेनिशीं पळोन गेला बातमी कळताच फौज पाठीमार्गे गेली तेव्हा दहा कोसावर गुलाम कादराशीं गाठ घालून लढाई जाली त्यास शिकस्त केला त्याजकडील कारभारीही आणिले त्या शिवाय तोफा हत्ती वगैरे आणिलीं त्याची याद आलाहिदा आहे त्यावरून कळेल, म्हणोन लिहिलें तें सविस्तर कळलें त्यास अली बहादूर याची भेट होऊन दिल्लीस खानगी केल्याचा मजकूर पेशजी लिहिला त्यावरून सविस्तर कळलें साप्रत गुलाम कादर याची व अली बहादूर यांची सरकारची फौज सुद्धा लढाई होऊन गुलाम कादर कारभारी सुद्धा शिकस्त सापडले,

* या शब्दापुढील शब्द फाटले आहेत

ही मोठाच गोष्ट जहाली श्रीमतांचें दैव थोर आहे वरकड वर्तमान सविस्तर श्रीमताचे पत्रावरून कळेल + राजश्री पाटीलबावानीं इतके दिवस मेहनत केली त्याचे सार्थक ईश्वरे केलें मोठी फत्ते जहाली सदैव वर्तमान लिहीत जावें रा। छ १५ रबिलाखर बहुत काय लिहिणें लोभ असों दीने हे विनती

ले ४४२ }
[४००] }

{ पौष १७१०
{ जानेवारी १७८९

श्री

यादी गुलामकादरा बरोबर बदवे आणिले त्यांची नावनिशी -

१ गुलामकादर	१ सतारखान गुजर	१ इसब रोहिला,
१ मन्यारसिंग	१ जोरदस्तखान	१ जिसुक ब्राह्मण बिलास
१ नाजरखोजा	१ हसन रोहिला	रायाचा
१ बिलासराय दिवाण	१ मनुलाल ब्राह्मण	१ याकुदखोजा
१ कुसलाफरोडा	१ इजब रोहिला	३
१ हमीमबुअल्लीखा	१ घासी गाडवान	८० तोफा सुमार
१ नजीम रोहिला	१ कुतबीखवास	२२ हत्ती नग
—	—	० उट घोडा याची गणती
७	७	आशी नाही

ले ४४३ }
[४०१] }

{ अधिक आषाढ शु ८ श १७१२
{ ता २०-२-१७९०

श्री

यादी छ - सब्बाल मुक्काम नजीक पाटण येथें लढाई इसमालबेगाचे लढाईत शिले दार हुजुरात पैकीं ठार, जखमी सुा तिसैन मया व अल्लफ बदल यादी

३६१ खासे व स्वार

३०९ जखमी

७२ तरवारीचे

३४ भाल्याच

९ बर्चीचे

६ तिराचे

१५७ गोळीचे

३१ गोळ्याचे व दगडाचे

२३८

७१

३०९

+ येथपासून खुद्द खाशाचें अक्षर आहे

५२ ठार
३६१
 १७३ घोडा
 १०४ जखमी २९ ठार
१७३

५३४
 (ग्वाल्लेर दरबार पत्रे भाग ३ ले ९६ येथें हाच कागद आहे)

ले ४४४ }
 [४००] }

{श १७१२
 {ता १७९०

श्री

यादी इसमायल बेग याजकडे महाल सु॥ तिसेन मया व अल्फ

१ परगणे झझर	१ परगणे इदोर निमकसार	१ परगणे हुशी
१ ,, बसईबानसूर	१ ,, राता	१ ,, नाहारझाल
१ तालुके पाटोवा	१ ,, खैरथळ	१ ,, रोहतक
१ परगणे दादरातहा	१ ,, नूरनगर	१ ,, पतियाबाद व शिरसाबाद
१ ,, बोरी	१ ,, पाटोधी	१ ,, दुडावर
१ ,, रेवाडी	१ ,, दादरी	१ ,, नगीना मे॥नगर
१ ,, पूर	१ ,, हिसार	१ ,, झवानावट पोंकरा
१ ,, कोटकासम	१ ,, ववल	१ ,, तिजारा
१ ,, महीम	१ ,, काठी	१ ,, साकरस
१ ,, दुशाख तुशाम	१ ,, कानोड	१ ,, रसघन
१ ,, इसमायलपूर	१ ,, रताय	१ ,, टावरेधोरा
१ ,, गिमेट	१ ++++ड्या	१ ,, तावडू
१ ,, सवारणपूर	१ ,, नानाळ	१ ,, कोटफुळी
१ ,, भौझालडी	१ ,, बोहोदा	
१ ,, लाहोरा	१ ,, हरसोली	
	१ ,, निमराणा	
<u>१५</u>	<u>१५</u>	<u>१३</u>

ले ४४५ }
[३४५] }

{ कार्तिक व ९ श १७१०
{ ता ३०-११-१७९०

॥ श्री ॥

राजश्रियाविराजीत राजमान्य राजश्री आपाजीराम स्वामींचे सेवेशीं

पो बाळाजी जनार्दन सा नमस्कार विनति उपरि येथील कुशळ जाणून स्वकीय कुशळ लिहित जावे विशेष छ ११ मोहरमचे पत्र पाठविलें ते पावले राजश्री पाटीलबावा डेरे दाखल जहाले, सरदाराकडील फौजा पुढें गेल्या होत्या त्यानीं साबर वगेरे ठाणीं घेऊन अजमेरीस गेले, शहर घेऊन किल्यास मोर्चे लाविले, मारवाड्याचा जमाव मेडत्यावर जाला होता, तेथून लढाईच्या इराद्यानें पुढें पाच कोस आले, सरदाराकडीलही फौजा चालून गेल्या, त्याची याची लढाई मातबर जाली, त्यात श्रीमताचे प्रतापें कडून मारवाड्याचा मोड होऊन सरदारास यश आलें, तोफा पाडाव आल्या, मेडत्यात ठाणें बसविलें, गगाराम भडारी व अलियार बेगखान मेडत्यात होते त्यास धरिलें म्हणोन विस्तारें लिहिलें तें सर्व कळलें त्यास सरदाराकडील फौजांनीं अजमेरच्या मोर्च्याचा बदोबस्त राखून राठोड चालून आले त्याजवर जाऊन लढाई मारली, त्यात राठोड मोडले, सरदाराचे फौजेस यश श्रीमताचे प्रतापें कडून आलें, [ही] मोठी गोष्ट जहाली येणेंकरून राठोडावर दाब चागला बसला पाटीलबावा डेरे दाखल जहाले उत्तम आहे पुढें काय होईल तें लिहून पाठवावे गगाराम भडारी व अलियारबेग याचें काय केलें व अजमेरीस मोर्चे बसले आहेत तिकडील वर्तमान काय, हें सविस्तर लिहावे सा छ २२ रावल बहुत काय लिहिणे लोभ असों दीजे हे विनती

पौा छ २४ रविलाखर ऊर्फ मार्गशीर्ष वद्य ११ सुा मारवाड नजीक कृष्णगड शुक्रवार.

ले ४४६ }
[१६०] }

{ वैशाख शु २ श १७१३
{ ता ५-५-१७९१

॥ श्री ॥

पै छ १७ माहे रमजान सन १२००

राजश्रियाविराजीत राजमान्य राजश्री गोविंदरावजी स्वामींचे सेवेशीं-

पोष्य बळवतराव भवानीशकर कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनती उपरि येथील कुशळ तागाईत छ १ माहे रमजान मुक्काम हुमनाबाद जाणोन स्वकीय कुशळ लिहित जावे विशेष श्रीमत महाराज यजमान साहेबीं राजश्री तात्या यांजकडे फौज सुद्धा रवाना केलें तेव्हां आज्ञा हेच कीं, तात्याची व हजरतीची भेट होणार त्या पूर्वीं तात्याजवळ जाऊन पोहचवें, त्यांचे विचारें नबाब बदेगान अल्लीची भेट व्हावी त्यास लोकांचे स म जो त्या स [समजु-तीस ?] चार दिवस अधिक बाशीमावर लागले यात तात्याची व हजरतीची भेट होऊन मसलहत प्रकरणीं बोलणें होऊन तात्या याची स्वारी पुढें कृष्णा उतरून गेली त्यास त्वरेनें तात्याजवळ जाऊन पोहचण्यास मार्ग हुमनाबादेचा नीट जाणून येथपर्यंत येणें

जाहाले त्यास नाट मागे येता हजरतीची स्वारी मध्यतरी आहे, पृथक भेटाचे तों प्रयोजन नाहीच इकडील बाजेकरा [१] व या दौलतीची कळकळ तात्यास व आपणास आहेच तात्या यांचे व हजरतीचे भेटाचे प्रसर्गां इकडील मतलब उगाविलेच असतील प्रत्येक आम्हास काय बोलावयाचे आहे त्यास मार्ग जवळून तेव्हा परस्पर जाणें हें चागलें किंवा वीस पचवीस कोशा असताना एक दिवस राहून सरासरी भेट घेऊन जावें जैशी येविशीं करीन [१] सहाह असेल त्याप्रमाणें सूचना व्हावी हा मार्ग सोडून जावें तरि दिवसगत लागेल वासना तो तात्याजवळ सत्वर जावें हेच व यजमानाची आज्ञा याचप्रमाणें सर्वात्मना यजमानाचा विश्वास आपले ठायीं तेव्हा उचित प्रकार जो असेल तोच आपण लिहीतील येविशींची विनती तात्या यास लिहिली आहे या उपरि जाण्यास दिवस बहुत थोडके राहिले पत्राची उत्तरे सत्वर यावीत त्याप्रमाणें येथून घडण्यात येईल बहुत काय लिहिणें लोभाचा वृद्धि कीजे हे विनती (* गोविंदराव काळ)

ले ४४७ }
[१२५] }

पौ छ २७ रमजान

{ वैशाख शु ११श १७१३
{ तम्र १४ १ १७११

श्री

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री गोविंदराव+ स्वामीचे सेवेशीं—

पो। परशराम रामचंद्र नमस्कार विनती उपरी येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहित जावे विशेष—तुम्ही दु कि ता [१] पत्रें पाठविलीं तीं पावला लिहिला मजकूर आपले व राजश्री गोविंदराव बापू यांचे पत्रावरून सविस्तर कळला याचप्रमाणें वरचे-वर तिकडील प्रजाकडील व टिपूकडील वर्तमान लिहून कळवीत जावें इकडील मजकूर तरि आम्ही धारवाडचा बदोबस्त करून तुगभद्रा पार होऊन दक्षणतीरास आल्यानंतर माये-कोंडा व होदेगिरे व सतीवनूर बे चेनागिरी ठाणीं घेऊन नजिक रामागिरी येथील मुक्कामास गेल्याचें वगैरे वर्तमान तपशीलवार राजश्री गोविंदराव बापू* यांचे पत्रा लिहिलें आहे त्याजवरून सर्व मजकूर कळेल छ १० रमजान बहुत काय लिहिणें लोभ असो धावा हे विनती

ले ४४८ }
[४४३] }

{ आश्विन शु ११श १७१३
{ ता २८-९-१७११

श्री

नकल

राजश्री बळवतराव महादेव कमाविसदार परगणे आमझरें गोसावी यासि
छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्नेहाकित महादजी शिंदे दडवत सुरसन
इसने तिससैन मयां व अलफ बहल देणें विनायक महादेव व नारोकृष्ण कारकून निसबतु

* गोविंदराव काळे + गोविंदराव पिंगळे

चक्षी यांसि वेतने जातास व मुदबखचे रोजमुरे व शागिर्दपेशा वगैरे बाबत तागाईत सन इहादे तिस्रैन अखेर सालबद्दल करारचिठ्या येणेप्रमाणें रुपये

८०८० वेतने व शागिर्दपेशा वगैरे दरसाल रुपये १८०० प्रमाणे इस्तकबिल छ १७ सफर सन सब्बां तागाईत सन इहिदे तिस्रैन अखेर साल, माहे ५४८१८

आकार

८२८० रुपये

२१४॥ मुदबखबद्दल वगैरे सालिना ७०२ रुपये प्रमाणे इस्तकबिल छ ९ जमादिलाखर सन इहिदे तागाईत छ १७ सवाल एकदर साल माहे ३८२०

४३९। दफ्तरखर्च निसबत बर्क्षी खाते कागद व समया रुपये

११७ खाते उट नफर १ एकूण रुपये

१६४९॥ चदी व लागवड घाडे यांस व उटास इस्तकबिल सन तिस्रैन तागाईत सन इहिदे तिस्रैन दुसाला — रुपये

१४ । सारवान व मसालची याचे हिशेबाबद्दल — रुपये

१४३। खाते तेल दीपास व मशालेस रुपये

१०९२०

पेकीं आदा पातशाई महाल पैका परगणे आपाजी राम फडणीस रुपये ५५०० बाकी देणे रुपये ५४९० पैका परगणे बडोदे वगैरे महाल येथील सन सलास तिस्रैनचे रब्बाचे ऐवजीं वरात लावून दिली रुपये २७४० बाकी देण ते रुपये २७५०

एकूण दोन हजार सातशे पन्नास रुपये तुम्हाकडून देविले असत तारे परगणे मजकूर येथील पेस्तरसाल सन सलास तिस्रैनचे रब्बीचे एवजा सदरू सत्तावीसशे पन्नास रुपये ज्येष्ठ शु० १५ पूणिमा शके १७१५ पधराचे मित्तास मशार निल्हेस उज्जनचलनी आदा करून कबज घेणे जाणजे छ ९ माहे मोहरम बहुत काय लिहिणे हे विनती मोर्तबसूद

ले ४८९ }
[४०८]

{ मार्गशीर्ष शु ८ श १७१४
{ ता २१-११ १७९२

श्रा

यादा

१ सन खमस खमसैन मध्या व अहफ शालिवान शके १६७६ म्हणजे राज्या-भिषेक शके ८१ सालीं श्रीचे व कैलासवर्सा श्रीमन्महाराज शमुछत्रपति महाराजाचे दर्शन घेऊन सावनूरकर नबाब साहेब याच्या प्रातात जाऊन लढाई करावी असा बेत पुणे

मुकामा ठरवून श्रीमंत बालाजी बाजीराव पंडित प्रधान ऊर्फ नानासाहेब व सदाशिव चिमणाजी पंडित ऊर्फ भाऊसाहेब हे फौजे सुद्धा पुण्याहून दरकूच निघाल्यावर पंडित प्रधान यांनी महाराज सरकारात विनतीपत्रे देऊन वकील पाठविले नंतर कित्ते पन्हाळ्याहून महाराज सरकारची खासास्वारा व खाशामहालच्या स्वान्या करवीरी येऊन दाखल जहाल्या, व पंडितप्रधान यांची स्वारी वऱ्हाडनजीक येऊन पोहोचली तेथून कूच दरकूच पंडितप्रधान यांची स्वारी फौजेसुद्धा निघून कसबा बावडे तर्फे हवेली नवीक कोल्हापूर श्रीपचगगा तीरास मुकाम जहाला दुसरे दिवशी महाराज सरकारची खासास्वारी हत्तीच्या अबारीत होऊन कोश दीडकोश श्रीपचगगेच्या ऐलतीरास महाराज सरकारचे डेरे दिले होते त्या डेऱ्यात दाखल जहाल्यावर पंडितप्रधान याजकडील तोफखाना सुरू जहाला व पंडितप्रधान महाराज सरकारच्या डेऱ्यानजीक आल्यावर पायउतारा होऊन डेऱ्याच्या दरवाज्यात हात जोडून हातावर रुमाल घालून महाराज सरकारच्या सदरेनजाक येताच महाराज सरकारांनी पंडितप्रधान यांच्या आगावर चादर भरगची पंडितप्रतिनिधी याजकडून घातल्यावर दोन्ही हातावरील रुमाल काढून महाराज सरकारचे पायांवर मस्तक ठेवून नंतर जोहार केल्यावर बसावे म्हणून आज्ञा जहाल्यावर सदरेनजीक पंडितप्रधान मर्यादेप्रमाणे बसून आपल्याकडील सरदार व मानकरी याजकडून सरकारास जोहार करवून दर्शन करविली नंतर महाराज सरकारची खासास्वारी हत्तीच्या हौद्यात जहाल्यावर पंडितप्रधान व सदाशिवराव भाऊ ऊर्फ भाऊ साहेब खवासखान्यात बसून उभयता पंडित याहीं मोचले आपले हातात घेऊन महाराज सरकारावर उडाविण्यास प्रारंभ केल्यावर, महाराज सरकारची खासास्वारी देशरव करवीरास येण्याविषयी जहाली

कलम

२ पंडितप्रधान याहीं आपल्याकडील सरदार व मानकरी वगैरे फौजेचे लोक यासी अगोदरच सूचना केला होती की, महाराज सरकारची खासास्वारी हत्तीच्या हौद्यात होऊन देशरव जहाल्यावर तुम्हीं दोहों बाजूम कोरबदीने उभे राहून महाराज सरकारास जोहार करावा

कलम

३ महाराज सरकारची खासास्वारी देशरव जहाली ते समयी महाराज सरकारचा जरीपटका आघाडीस व पेशव्याचा जरीपटका पिछाडीस याच अन्वये महाराज सरकारच्या नोबती पाठीमागे पेशवे यांची नोबत झडत होती

कलम

४ सावनूरकर नबाबसाहेब यांचा व पेशवे यांचा तह होऊन पेशवे सरकारची स्वारी पुण्याम दाखल जहाल्यावर पुढे शके १६८४ साली श्रीमन्महाराज मातुश्री जिजाबाई साहेब यांची स्वारी पुण्याम घेऊन गेले ते समयी पंडित प्रधान पेशवे श्रीजेजुरी मुकामी येऊन दर्शन घेतले

सदर पद्धती प्रमाणे घेऊन श्रीमन्महाराज श्री जिजाबाई साहेब यांची स्वारा पुणे मुकामी घेऊन गेले, आणि राहण्यास निराळा वाडा दिला होता, तेथे नित्य पंडित प्रधान यांणी कुटुंब सुद्धा येऊन दर्शन घेत होते, आणि भेजवानी वगैरे मानमर्यादा वर लिहिल्या प्रमाणे केली आहे प्रतिनिधी व अमात्य व सेनापती हमेषा करवीरास येतात त्यात महाराज

सरकारची स्वारी सामोरा जाऊन चादर घालून तिकडून सत्कार व नजराणा होऊन आप-
णेचा पाठ आहे हा प्रसिद्ध आहे राजश्री गणपराव गायकवाड समशेर बहादुर सेनाखास
गील याचे पूर्वज कधी महाराज सरकारांत आले याचा दाखला दप्तरी नाही, व महाराज-
सरकारची स्वारी बडोदे प्रांती गेलेला दाखला नाही त्यास मदरी अष्टप्रधान याच्या पद्धती
प्रमाणे व्हावे व महाराज सरकारातून सत्कार सदर प्रमाणे व्हावा असे वाटते, याची हरकत
दिसत नाही

५ सन अशरीन मय्यातैन व अहफ सन १८१९ इसवी शके १७४१ साली महाराज-
सरकारातून तीळशर्करेची आज्ञापत्रे " राजमान्य राजश्री " म्हणून सादर झाली आहेत
त्याचा तपशील

- १ आनदराव गायकवाड सेनाखासगील
- १ सयाजीराव गायकवाड समशेर बहादुर
- १ जयशिंगराव गायकवाड

येणे प्रमाणे आज्ञापत्रे गेल्याचा दाखला चिटणीसीकडे आहे

५ गायकवाड याचे पूर्वज पिलाजीराव गायकवाड रहाणार मौजे + + काही कारण-
परत्वे घरातून निघून तळेगावी खडेराव दाभाडे याजपाशी येऊन राहिले पुढे दाभाडे
यासि कर्ते पाहून कैलासवासी श्रीमन्महाराज शाहू छत्रपति याणी शके १६३५ साली
सेनापतीची वळे दिली नंतर पिलाजी गायकवाड याचे पुत्र दमाजी गायकवाड हे कर्ते सबब
त्यासि कैलासवासी श्रीमन्महाराज शाहू छत्रपति याही शके १६३५ समशेर बहादुर हा
किताब देऊन वाढविले पुढे गुजराथ वगैरे गायकवाड याच्या ताब्यात येऊन आजवर
त्याच्या वशात गुजराथ प्रांत चालत आहे

७ सन सल्लास तिस्सैन मय्या व अहफ सन १७९२ इसवी सालीवाहन शके १७१४
परिधावी नामसवत्सरे गोविंदराव गायकवाड यास सेना खासगील पदाची वळे फत्तेसिंग
गायकवाड वारल्यानंतर पुण्यास जाऊन श्रीमत पेशवे याजपाशी दोन अडीच वर्षे राहिल्या-
वर रावजी आप्पाजी सातारचे सुभेदार याच्या मार्फत प्रयागजी याचे नातू फत्तेसिंग गाय-
कवाड याजवळ बडोदे मुक्कामी होते, त्याची खातरी करून त्याणी नजर वगैरेची खातरी
पेशवे सरकारात दिल्यावर श्रीमत स्वार्डमाधवराव पंडित प्रधान याणी कैलासवासी श्रीमन्म-
हाराज राजश्री शाहूछत्रपति सातारकर याच्या सेवेशी विनतीपत्र लिहून गोविंदराव गाय-
कवाड यास सेना खासगील पदाची वळे व आज्ञापत्र आणून पुणे मुक्कामी दिली, आणि
शके मजकुरी मार्गशीर्ष शुद्ध ८ रोजी गायकवाड याणी रावजी आप्पाजी यास आपल्या
दौलतीचे कारभाराची वळे दिली नंतर श्रीमत पेशवे याचा निरोप घेऊन मशारानिल्हे
गायकवाड गुजराथप्रांती निघून गेले त्यास पुत्र व कन्या —

- १ वडील स्त्री सौभाम्यवती गहिनाबाई यास सतान नाही

१ दुसरी स्त्री सौभाग्यवती सोदराबाई यासि पुत्र आनदराव गायकवाड अवलिया होते

१ तिसरी स्त्री सौभाग्यवती अन्नपुर्णाबाई यास पुत्र फत्तेसिंगराव गायकवाड

१ चवथी स्त्री सौभाग्यवती गयाबाई याम पुत्र व कन्या

१ सयाजिराव गायकवाड याचा वश गादीवर आहे

१ वडील स्त्री सौभाग्यवती चिमाबाई याच्या पोटी पुत्र

१ गणपतराव गायकवाड समशेरबहादर सेनाखासगील

१ दुसरे आप्पासाहेब गायकवाड

१ तिसरे दादासाहेब गायकवाड

१ चवथे नानासाहेब गायकवाड

४

कन्या (सयाजिरावाच्या)

१ वडील कन्या सौभाग्यवती वजूबाई दत्तवाडकर घोरपडे यांच्या घरी दिली आहे

१ दुसरी कन्या सौभाग्यवती (बायजाबाई) देवासकर कदम यांच्या घरी दिली आहे

१ तिसरा कन्या सौभाग्यवती रदुबाई निरवीकर कदम यांच्या घरी दिली आहे

१ चवथी कन्या सौभाग्यवती (गगाबाई) खानवलकर यांच्या घरी दिली आहे

१ दुसरी स्त्री सौभाग्यवती गिरजाबाई यास कन्या एक शिके कुठरेकर यांच्या घरी

दिली आहे त्यास पुत्र सतान नाही *

ले ४५० }
[४३५] }

{ मार्गशीर्ष शु १२ श १७१४
२५ ११ १७९२

श्री

सन १२०२ फ० सन १७९२ इ०

फेरिस्त नवत १९ पैकीं

करारनामा सुजा अतवत हनूर दस्तगाह अज्जम लेप्टनेट उलियम टामस साडीफोर्ड कारपरदाज आजतर्फ इशमतपन्हा अज्जम हनराबल मेजर जनराल राबर्ट आबरकाबी प्रसिदेन्त गोवर्नदोर जनराले जजिरे मुबई व अज्जम बाळाजा राम सरलष्कर आजतर्फ श्रीमन्महाराज राजश्री शिवाजीराजे छत्रपति तक्त कोल्हापूर या तर्फे दरम्यान हरदू तर्फेने सरकारच्या कुलअखतियारानिशीं एक्बाल पन्हाह हनराबल सरकार कपनीचे कर्ज श्रीमन्महाराज राजे याजकडून देणे, त्याच्या फैसल्या बाबे व जजिरे मुबई येथील सरकारचे पन्हाहातील बेपारी यास इपजी

स्थान कबूल करून कुलिअखतियार पाठवितील तेव्हा सरकार कपनी तर्फेने निशाणी व शिक्का होईल

* हा कागद मोडककृत कोल्हापुरच्या इ त ले ७ येथे आहे

सदरु कलमें हनराबल मेजर जनराल राबर्ट आबरक्राबा प्रसिदेन्त गोवर्नदोर जनरल जजिरे मुबई या तर्फेना अज्जम लेप्टनेन्ट उलियम टामस साडीफोर्ड कारपरदाज व श्रीमन्महाराज राजे कोल्हापूर या तर्फेने अज्जम बाळाजीराम सरलष्कर या दरम्यान जजिरे मुबईच्या मुकामी करार जहाले आहेत इग्रजी तारीख २५ माहे नवबर सन १७९२ छ १० माहे रबिलाखर सुम्सन सहास तिस्सैन मया व अल्फ बाळाजाराम मामले लष्कर हुजूरच्या आज्ञेवरून करारनामा लिहिला असे

ले ४५१ }
[४३६] }

सन १७०२ फसली सन १७९२ इ

{ मागशीर्ष शु १-श १७१४
{ ता ५-११-१७९२

तालिक फे० न० १९ पैकी

करारनामा सुजात आतबत उरदस्तगाह अज्जम लेप्टनेन्ट उलियम साडीफोर्ड कार-परदाज अजतर्फ हिशमत पन्हाह अज्जम हनराबल मेजर जनराल राबर्ट आबरक्राबी प्रसिदेत गोवर्नदोर जनराल जजिरे मुम्बई व अज्जम बाळाजीराम सरलष्कर आजतर्फ श्रीमन्महाराज राजश्री शिवाजी राजे छत्रपति तक्त कोल्हापूर या दरम्यान हरदू तर्फेने सरकारच्या कुल् अखितयारानिशीं एकवाल पन्हाह हनराबल व सरभार कपनीचे कर्ज श्रीमन्महाराज राजे याजकडून देणे, त्याच्या फेसल्या बाबे व जजिरे मुबई एथील सरकारचे बेपारी यास इग्रजी सन १७८५ पासून माल्चणच्या आरमाराने रुकसान केलें असे त्याच्या फेसल्या बाबे, तप-शील जलेबमोजीब करार केला आहे बितपशील —

१ जे दोस्ती अजकदा मूळ आयाम पासून हनराबल कपनी व श्रीमन्महाराज राजे कोल्हापूर या दरम्यान चालत आली आहे ते फेर मोहकम करून तर्फेने दरम्यान कज्जिया चालत असे तो हीं कलमें कबूल जहाल्यावर फेसला होईल

२ श्रीमन्महाराज राजे कोल्हापूर करार करितात का, त्याहीं अज्जम मिस्तर ब्रूम याजशीं करार केला होता त्यापैकी बाकी हनराबल सरकार कपनीचे कर्ज देणे असेल ते तिहीं दफतीनें धावे पाहिल्या दफतीचा ऐवज तारीख १ माहे जानेवारी सन १७९३ ते दिवशीं आदा करावा व दिगर दफतीचा ऐवज आदा होय तव पावेतो तो दरसालच्या जानेवारी महिन्याच्या १ ले तारखेस देत जावा, म्हणजे ताराख १ माहे जानेवारी सन १७९५ ते दिवशीं कुल् फेसला होईल

३ सदरु कर्ज श्रीमन्महाराज राजे कोल्हापूर याजकडून सरकार कपनीस देणे त्यास बियार साले गुजरली व ब्याज चढलें सबब कीं, त्याच्यानीं राज्यावर मुदत कसाला गुजरला, त्यामुळे त्याच्यानीं ब्याज धावयास ताकद नाहीं म्हणून हनराबल कपनीकडेस आज तरी किल्लेबतबनी दरख्यास्त करितात कीं, ब्याज माफ करावें, त्यास ब्याज धावयाची हिम्मत राहिली नाही याजकरिता कबूल केलें जात आहे, जे सदरु कराराप्रमाणें श्रीमन्महाराज आपलें इमान राखून ऐवज आदा करताल तरि ब्याजाचा दावा करणार नाहीं

४ श्रीमन्महाराज राजे कोल्हापूर करार करितात कीं, त्याच्या आरमाराकडून बेपारी-

यासि नुकसान इग्रजा सन १७८५ पासून जहालें आहे त्याचा यादी दाखी वयाज इग्रजी तारीख ३१ जुलई सन १७९० पावेतो करून हिशमत पन्हाह अज्जम मेजर जनराल राबर्ट आबरकाबी प्रसिदेन्त गोवर्नदोर जनराल मुबई यासि श्रीमन्महाराज राजे याजकडे पाठविली आहे, त्याचा ऐवज द्यावयाकरिता करार करितात की, तूर्त अज्जम बाळाजी राम सरलष्कर याजबरोबर रुपये वीस हजार पाठविले आहेत हे द्यावे व दिगर पचवीस हजार रुपये चहू दफातीने द्यावे म्हणून करार केला असे त्याचा तपशील पहिली दफाती तारीख १ मार्च सन १७९३ व दिगर तीन दफातींचा ऐवज दरसाल माच माटिन्याच्या १ ल्या तारखेस देत जावा जबलग सदर पस्तीस हजार रुपये फैसला होई तव पावेतो द्यावे ऐवजात त्रेपारी याचे कुल नुकसान फैसला होईल

५ सदर कलमे करारात आणून त्याजवरी श्रीमन्महाराज राजे कोल्हापूर या तफनी अज्जम बाळाजी राम याहीं खुद्द आपली निशाणी व महाराज याजकडून या कामाकरिता शिक्षा याजकडेस दिला असे तो शिक्षा करून द्यावयास अख्तियारकुल असे या करिता मशारानिल्ले बाळाजीराम याणी या काररावरी निशाणी महाराजाचा शिक्षा केला, म्हणजे हा करार श्रीमन्महाराज राजे याजकडूनच बहाल व मोटकम जहाला व एकबालपन्हाह सरकार कंपनी तर्फेने ज्या वक्ती हा करार दाहद बगाल येथील शमत व अवलीमर्तवत हनराबल यरेल कार्नेलवालीस नैट आफ थी ग्याडर बहादूर गवरनर जनराल हिंदुस्थान कबूल करून कुलिअखत्यार पाठविली, तेन्हा सरकार कंपनी तर्फेनी निशाणी व शिक्षा होईल

सदर कलमे हनराबल मेजर जनराल राबर्ट आबरकाबी प्रसिदेत गोवर्नदोर जनराल जजिरे मुबई या तर्फेने अज्जम लेफ्टनेन्ट उलियम टामस साडीफोर्ड कारपरदाज व श्रीमन्महाराज राजे कोल्हापूरकर या तर्फेनी अज्जम बाळाजी राम सरलष्कर या दरम्यान जजिरे मुबईच्या मुक्कामी करार जहाले असत इग्रजी तारीख २५ माहे नवबर सन १७९२ इ छ १० माहे रविलाखर सुरुसन सल्लास तिस्सेन मग्या व अल्लफ बाळाजीराम मामले सर लष्कर, हुजूरच्या आज्ञेवरून करार लिहिलें असे

ले ४५२ }
[४३४] }

सन १२०२ फ सन १७९२ इ

{ मार्गशीर्ष शु १० श १७९४
{ ता २५-११-१७९०

नकल फेरिस्त नबर १९

करारनामा सुजा आतवत हनूर दस्तगाह अज्जम लेफ्टनेन्ट उलियम टामस साडीफोर्ड कारपरदाज अजतर्फे हिशमत पन्हाह हनराबल मेजर जनराल राबर्ट आबरकाबी प्रसिदेन्त गोवर्नदोर जनराल जजिरे मुबई व अज्जम बाळाजी राम सर लष्कर अजतर्फे श्रीमन्महाराज शिवाजी राजे छत्रपति तक्त कोल्हापूर यां दरम्यान हरदू तर्फेने सरकारचे कुल अख्तियारानिशीं एकबाल पन्हाह हनराबल सरकार कंपनीचे कर्ज श्रीमन्महाराज राजे याजकडून देणे.

* हा व खालील कागद बहुतेक एकाच मतलबाचे आहेत

त्याच्या फैसल्या बाबे व जजिरे मुबई एथाल सरकारचे पन्हाताल बेपारी यास इग्रजी सन १७८५ पासून मालवणच्या आरमाराने नुकसान केलें असे, त्याच्या फैसल्या बाबे तपशील जेले बमोजीब करार कलमेंत आहे बितपशील कलम

१ जे दोस्ती आनकदी मूळ आयम पासून हनराबल कंपनी व श्रीमन्महाराज राजे कोल्हापूर या दरम्यान चालत आली आहेत ते फेर महकूब करून तर्फेने दरम्याने कजिज्या चालत असे तो हीं कलमें कबूल झाल्यावर फैसल होईल कलम

२ श्रीमन्महाराज राजे कोल्हापूर करार करितात कीं त्याहीं अज्जम मिस्तर ब्रूम याजशीं करार केला होता त्या पैकीं बाकी हनराबल सरकार कंपनीचे कर्ज देणें असेल ते तिहीं दफतीनें यावे पहिल्या दफतीचा ऐवज तारीख छ १ माहे जानेवारी सन १७९३ ते दिवशीं आदा करावा व दिगर दफतीचा ऐवज आदा होय तों पावेतो दरसालच्या जानेवारी महिन्याच्या १ ले तारखेस देत जावा म्हणजे तारीख १ जानेवारी सन १७९५ ते दिवशीं कुल फैसल होईल

३ सदरहू कर्ज श्रीमन्महाराज राजे कोल्हापूर याजकडून सरकार कंपनीस देणें त्यास बिसयार सालें गुजरलीं व ब्याज चढले सबब कीं, त्यांच्या राज्यावर बहुत मुदत कसाला गुजरला त्या मुळें त्यांच्यानें ब्याज द्यावयाची ताकद नाही म्हणून हनराबल कंपनी कडेस अजतरीक मेहेरेबानी दरखवास्त करितात कीं ब्याज माफ करावे त्यास ब्याज द्यावयाची हिम्मत राहिली नाही, या करिता कबूल केलें जात आहे जे, अगर सदरहू कराराप्रमाणें श्रीमन्महाराज राजे आपलें इनाम राखून ऐवज आदा करतील तरि ब्याजाचा दावा करणार नाही

४ श्रीमन्महाराज राजे कोल्हापूर करार करितात कीं, त्यांच्या आरमाराकडून बेपारी यास नुकसानी इग्रजी सन १७८५ पासून जहाले आहे त्याची याददास्तबमा ब्याज इग्रजी तारीख ३१ जुलई सन १७९२ पावेतो करून हशमत पन्हाह अज्जम मेजर जनरल राबर्ट आचरकाबी प्रसिदेन्त गोवर्नदोर जनरल जजिरे मुबई याहीं श्रीमन्महाराज राजे याजकडे पाठविली आहे, त्याचा ऐवज द्यावयाकरिता करार करितात कीं तूर्त अज्जम बाळाजी रामया हमराह रुपथे वीस हजार पाठविले आहेत ते ध्यावे व दिगर पास्तिस हजार रुपथे चहू दफतीनीं यावे म्हणून करार केला असे त्याचा तपशील पहिली दफात तारीख १ मार्च सन १७९३ व दिगर तीन दफतींचा ऐवज दरसाल मार्च महिन्याचे १ तारखेस देत जावा जबलग सदरहू पास्तिस हजार रुपयाचा फैसला होय तव पावेतो ह्या ऐवजात बेपारी याचे कुलनुकसान फैसल होईल कलम

५ सदरहू दफतींचा ऐवज आदा व्हावा त्याच्या जाभिनीकरिता व या पुढें इग्रजी कौली तराडी यास श्रीमन्महाराज राजे यांच्या आरमाराकडून इजा न पोहचावी याविषयी सरकार कंपनीची निशा पुरली पाहिजे, म्हणून श्रीमन्महाराज राजे करार करितात कीं,

जजिरे मालवणास इग्रजाही फैतारी घालावी त्या फैतारीवरि इग्रजी निशाण उडेल जव पावेतो सदरु दावे फैसल होत ते तव अगर त्या बाद इग्रजाच्या हातील का फैतारी ठेवावी वरत्या बाबे इग्रजाच्या अखत्यार असे या शिवाय श्रीमन्महाराज राजे कबूल करितात कीं, अगर इग्रजास दरकार पडल्यास कोल्हापुरात आपण जेथे रहातात त्या जागी फैतारीस जागा द्यावी व त्या हरदु फेतून्यात जे शिपाई लोक सरकार इग्रजाकडून रहातील त्यास अनुका अडीश्री श्रीमन्महाराज राजे देतील जेथ पावेतो सदरु कलमे कुल अमलात येत तव पावेतो

६ सदरु कलमें करारात आणून त्याजवरि श्रीमन्महाराज राजे कोल्हापूर या तर्फेनीं अज्जम बाळाजीराम याणीं खुद् आपली निशाणी व महाराजाकडून या कामाकरिता शिक्षा त्याजकडेस दिला असे तो शिक्षा करून द्यावयासि त्यास अखत्यार कुल असे याजकरिता मशार-निल्हे बाळाजीराम याही या करारावरि निशाणी करून महाराजाचा शिक्षा केला म्हणजे हा करार श्रीमन्महाराज राजे याजकडूनच बहाल व मोहकम जहाला व एकबालपन्हाह सरकार कंपनी तर्फेनीं ज्या वक्तीं हा करारदाद बगाल येथील शहामत व अवलीमर्तबत रेट हनराबल येरल कार्नवालीस नैट आफ धी ग्यारडर बहादूर गवर्नर जनरल हिंदुस्थान कबूल करून कुल अखित्यार पाठवितील, तेव्हा सरकार कंपनी तर्फेनीं निशाणी व शिक्षा होईल

सदरु कलमें हनराबल मेजर जनरल राबर्ट आबरकाबी प्रसिदेन्त गोवर्नदोर जनरल जजिरे मुबई या तर्फेने अज्जम लेफ्टनेन्ट उलियम टाम्स साडी फोर्डकारपरदाज व श्रीमन्महाराज राजे कोल्हापूर यात तर्फेनीं अज्जम बाळाजी राम सरलष्कर या दरम्यान जजिरे मुबईच्या मुक्कामीं करार जहाला आहे ते इग्रजी ताराख २५ माहे नवेंबर सन १७९२ छ० १० माहे रबिलाखर सुरुसन सलास तिस्रैन मया व अल्फ बाळाजी राम मामले लष्कर हुजूरच्या आज्ञेवरून करारनामा लिहिला असे

ले ४५३ }
[४३७] }

{ आषाढ व ८ श १७९५
{ ता २९-७-१७९३

श्री

सन १२०३ फ सन १७९३ इ

नकल फेरिस्त न० २९

यादी खेमसावत भोसले सरदेसाई प्रात कुडाळ व महालानिहाय याजकडे जाबसाल करवीरकर महाराज याजकडून उलगडून घ्यावयाचे सुरुसन आर्बातिस्रैन मय्या व अल्फ कलमें बितपशील

सन सम्मानात महाराजांची स्वारी घाटा खाली जाऊन सावताकडील किल्ले कोट प्रात घेतला आहे तो सरजामसुद्धा माघारा द्यावा ५ किल्लेकोट
लढाई खेरीज किल्यावरील वगैरे तोफा व जकीरा व चीजबस्त जरा बाजरा जे जे असेल ते माघारें द्यावें कलम
वाजवी खर्च द्यावायाजोगा असेल तो

२६

१ तालुका गवर्गगड व दरे वगैरे निस
बत कमळजाबाई भोसली

१ ठाणें तुकरवाडी

१ किल्ले नरसिंहगड

१ किल्ले भरतगड

१ कोटानिवर्ती

५

१ मुळक घेतला असेल तो दरोबस्त
माघारा द्यावा

६

एकूण सहा कलमाचें कलम सदहू प्रमाणे
उभयताकडील कारकुनाच्या हवालें व्हावा
सन सम्मान समानीन व तिस्सा समानीन
हुसालांत पाडाव व पाडाव लोकापासून कतबे
घेतले आहेत व कुळापासून कतबे घेतले
आहेत त्यापैकी काहीं वसूलही घेतला आहे,
त्यास वसूल घेतला असेल तो घेतलाच बाकी
घेणें राहिले असेल तो घेऊ नये त्याचे रोखे
राहिले असतील ते माघारे द्यावे
व रोखे घेऊन वसुलात आले नाहींत असेहा
रोखे असतील ते माघारे द्यावे व लढाई
तील वगैरे सरदार व कारकून व पाडाव लोक
व चाकरमाने व रयत सोमसावत सुद्धा अट
केंत असतील ते सोडून द्यावे व कोणापासून
जामीन कतबे घेतले असल्यास माघारे द्यावे

सदहू पैकीं पाडाव वगैरे सोडले असतील
त्रे जाऊन बाका राहिले असतील ते सोडून
द्यावे व रोखे कतबे माघारी सावताकडे द्यावे
सोमसावत माजगावकर यास अटकेंत ठेऊन
त्याजपासून तीन हजार रुपये खड करार करून
तो ऐवज जगदेवराव नाईक निंबाळकर यास
तैनातीत लावून दिला आहे त्यास मशार

मजुरा देऊ बाकी जकिरा वगैरे जरा बाजरा
माघारे सावतास देवावे

माल मजपुरीं सनतिस्मैनात वसूल व खड
पुरोई व कुळें वरून नेऊन त्याजपासून ऐवज
घेतला असेल तो व कुळापासून कतबे घेतले
असतील ते माघारे द्यावे मुळकातील साल
मजपुरीं वसूल पडला असेल तो ते नेमणुकी
प्रमाणें शिबदी कित्याची व महाल सबवी
खर्च झुजातीनें वजा करून बाकी राहिल तो
ऐवज सावतास माघारा द्यावा कलम १

सन तिस्सैनात कलम ठरलें त्यास सल्लास
अखेर चार सालें त्यास चोहों सालाची जमा
महाराजाकडील व सावताकडील कारकून
याच्या गुजारतीने वाजवी ठरेल त्यात शिबदी
खर्च वगैरे वाजवी आला असेल तो
वजा करून बाकी ऐवज निघेल तो महाराजा-
कडून सावतास देवावा

कर्यात पाटगात्र येथील चौकी नरसिंह
गड निसबत सावताकडील पुरातन पासून
राहते त्याप्रमाणें दाखला पाहून ठेवावी

कलम १

सुधामत पासून चौकी असेल त्याप्रमाणें
असावी समानगट प्रातातून व हेरलेवाडीहून
घन श्याम यशवत हेरे तालुक्यात स्वारी करून
दगा करितात त्यास त्याणीं दगा करू नये
या प्रमाणें महाराजास विनती करून बदो
बस्त करावा कलम १

सदहू प्रमाणें बदोबस्त करावा

निल्हे याणीं तीन हजार रुपये घेऊन ज्यास्ती
दोन हजार रुपये मागतात ते मागू नये
पहिल्या तीन हजार रुपयाचा रोखा जग-
देवराव नाईक याणा घेतला असेल तो माघारा
द्यावा कलम १

सदहू प्रमाणे कलमाचा फडशा जहाला
असे

एकूण सात कलमाचा फडशा सदहू लिहिले प्रमाणे करून देवावा छ २० जिल्हेज सुसून
आर्बातिसेन मया व अलफ

ले ४५४ }
[१३०] }

{ मार्गशीर्ष शु १२ श १७१६
{ ता ४-१२-१७९४

पैा छ १४ जमादिलावल

॥ श्री ॥

विनती विज्ञापना दोलानीं कम [काल १] ठाप्यास आम्हास बोलाविल्यावरून छ
७ जमादिलावल सोमवारा गेलो येकार्ती बैठक होऊन दौलाचे बोलण्यात आले की, मीर
आलम याजकडून पत्रे आली आहेत छ २९ माहे रा खरी श्रीमतानीं मीर आलम व
राजाजी यास बोलाविल्यावरून गेले दरबार जाला मदारुल महाम व पशराम पडत व
अप्पा बळवत व चिंतामणराव फडके व गोविंदराव भगवत सदहू इसमे होती श्रीमतानीं
मदारुल महाम यास आज्ञा केली की, याशीं बोलावे त्यावरून मदारुल महाम याणीं
बोलण्यास आरंभ केला याप्रमाणे इबरत सदरी आणून बोलण्यातील मजकूर लिहिला ते
पत्रच मीरआलम याचे दौलानीं आम्हास वाचून दाखविले याचा तपशाल आलाहिदा
पुरवणी पत्रां विनती लिहिली आहे, त्यावरून ध्यानात येईल रा छ १० माहे जमादि
लावल हे विज्ञापना

ले ४५५ }
[१०७] }

{ मार्गशीर्ष व ७ १७१६
{ ता १३-१२-१७९४

॥ श्री ॥

विनती विज्ञापना मीर पोलाद अली सिक्दर जाहा नबाबाचे पुत्र यांनीं मजला
सागून षाठविले कीं, नबाब व श्रीमत उभयता निफाला येणे ठीक नाही जर तुम्हीं म्हणाल
तर मी या कामात येता मुषरूलमुखक यास सागून नबाबाची मर्जी घेतो म्हणोन निरोप
याचे उत्तर त्यास दिले कीं, आपण या कामात यावे असा आम्हाकडून पैगाम आपल्याकडे
नाही ही गोष्ट जाहिरीत येईल ते वेळेस आम्हाकडून स्पष्ट उत्तर होईल का, याजकरिता
आमचे नाव तुम्हीं घेऊ नये याचा जबाब त्यांनीं हिला कीं, तुमचे बोलण आहे असे मी

कसे म्हणेन ? जर तुम्हाकडून काहा असते तर बोलतो काहीच नाही याजकरिता तुमचे घेणार नाही जर मर्जा हुजूरचा असली तर मी शोध करून पाहतो ॥ याप्रमाणे पुस्तो परतु माझे विद्यमान जाबसाल करावा असे तुम्हीं करार करून सागावे तेव्हा त्यास म्हटलें कीं, मुषरूलमुलुक या गोष्टीवर राजी होणार नाही, याजकरितां तुम्हीं हे करू नये मुषीराची मर्जा ही घेतली होत असल्यास करावे मला मान्य, नबाबाची परवानगी ही देववितो, ऐसे त्याचे म्हणणे आहे तुम्हीं हो म्हटलें म्हणजे उदईक जाहार दारीने तुम्हाकडे कोण गृहस्थ बोलावयासि पाठवितो तेव्हा त्यास उत्तर दिलें जे दौलाचे समते हें आपलें बोलणें त्यास श्रीमतास या गोष्टीची विनती लिहितो तेथून उत्तर आल्यावर काय आज्ञा येईल तसे सागेन, म्हणोन यास जबाब देऊन खुटविलें विनतीही लिहिली आहे आज्ञा येईल त्याप्रमाणे करीन ॥ छ १९ जमादिलोवल हे विज्ञापना

ले ४५६ }
[४८६] }

{ ता १६-१२-१७९४
{ मार्गशीर्ष व १० श १७१६

श्रीगजानन प्रसन्न

छ २४ जमादिलावल

यादी सर च्यालिस वार मालीट इग्रज वकील कलकत्तेकर याजकडील उट जरूर पचवीस सुरत प्रात गुजराथ येथून पुणियासि येत आहेत यासि जकातीचा उपसर्ग न लागता पुणियासि येऊ देणे म्हणोन रहदारीचे सुरसन खमस तिसेन

सर्दहूप्रमाणे रहदारीचे दस्तक देवावे देणे छ २२ जमादिलोवल सन खमस तिसेन मार्गशीर्ष

ले ४५७
[४५३]

सन १७९५ पूर्वी

श्रा

*स्वति श्री मदमदाकिनी सदोह सपूरिता शेष जटामडल परिलसच्छिव चरण द्वद्व-निर्द्वद्व-भजनासादित-समस्त-पुमर्य-सार्थसार्थकीकृत-निज-वशावतारेषु, पूर्व पूर्व-धन्य राजन्य-मुर्ध न्याचरित-धर्माचरण-प्रचारण-चातुरी-धुरीणेषु, सौजन्य सिंधुषु, श्री महाराजाधिराज महाराणा श्रीमद्भीमसिंहवृषभेषु, श्रीमन्माधवराय नारायण पडित प्रधान-विहिताशीराशय

* हें पत्र व पुढील बरींच पत्रे रा० रा० त्रिंबकराव जीवनराव चिटणीस याजकडून अस्सल मिळालीं काहा सोनेरी रुपेरी वेलबुट्टीच्या कागदावर लिहिलेलीं आहेत पेशव्याच्या चिटणीसाचे त्रिंबकराव हे वंशज होत त्यानीं होऊन हे कागद आम्हांकडे प्रसिद्ध होण्या-करिता दिले ह्या बद्दल आम्हां त्याची स्तुती करून आभार मानितो

॥ यावरून हें पत्र उदेंपूरचे राणे भीमसिंग यास स्ववाई माधवराव याणीं लिहिलें आहे असे होतें हा बहुधा पाठविण्याच्या पत्राचा मसुदा असावा

समुल्लसतु †पौषकृष्ण वधि श्री मत्त्रिलोचन कृपया परिवारा क्षमिणो वय भवदाय शमाहेंध
मानमाशास्महे विशेषस्तु मौजे बाडी परगणे मेवाडायग्राम श्रीराणाजीभिरस्मत्पूर्वजौ
गद्युपनामक विष्णु महादेव सदाशिव महादेवाख्यावुभौ भ्रातरौ एकत्र स्थितिमतौ, तयोर्ज्येष्ठो
विष्णु महादेव इति तन्नाम पुरस्कारेण दत्त तदनंतर विष्णु महादेवो सदाशिव महादेवस्य
पुत्रो रघुनाथरावश्च उभौ विभक्तौ जातौ तदानीमेतद्ग्रामस्योपभोग उभाभ्या समेन कर्तव्य
इतिनिश्चये जातेपि एकविंशतिसवत्सरपर्यत गणपतराय-विष्णुना एकेनैव सपूर्णग्रामस्योपभोग
कृत अस्माकमर्धाशो न दत्तेति सदाशिव रघुनाथैनिवेदित अत अधुना यावत्सवत्सर पर्यत
सपूर्ण ग्रामस्योपभोग यथा गणपतराय-विष्णुना कृतस्तथा वर्तमान एकविंशति सवत्सरपर्यत
सदाशिव रघुनाथ सपूर्ण ग्रामस्यानुभव करिष्यति अग्रे उभावपि समानविभागाभ्यामनु
भविष्यत गणपतराय विष्णुन्याय्यवरोध करिष्यतिचेच्छ्रामद्धि शिक्षणीय -

ले ४५८ }
[१२९] }

{ ता २१-२-१७९५
{ फाल्गुन शु २ श १७९६

श्री

विनती उपरि छ १ माहे षाबान सिद्दी इमामखान यांस दौलानीं पाठविल्या वरून
प्रात कालचे प्रहर दिवसास आले पत्राचा जबाब आला कीं नाहीं म्हणून पुशिले आला नाहीं,
येईल ऐसें उत्तर केलें नंतर कितेक अदेशाचे बोलणें बोलत होते तृतीय प्रहर जाला अद्याप पत्रे
आलीं नाहींत म्हणाले आळियावर सागून पाठऊ तेव्हा बोलिले कीं, पत्रें आलीं म्हणजे आपणच
चलावें उत्तम म्हणोन सागितलें नंतर बोलिले कीं, कदाचित् सायकाळ पर्यंत जबाब न आल्यास
आपण दौलाकडे चलावें, चार गोष्टी बोलण्यात याव्या म्हणजे ते नवाबास मुक्काम करण्या-
विषयीं अर्ज करितील तेव्हा त्यास म्हटलें जे, पत्राचा जबाब आल्या वेगळ काय बोलावे ?
जबाब येईल तेव्हां येऊ कूच करणें अथवा मुक्काम याविशीं आम्ही कांहींच म्हणत नाहीं,
आणि म्हणणारही नाहीं जशी तुम्हास सल्लाह वाटेल तसें करावें आमचा प्रतिबंध किमपि
तुम्हास नाहीं पत्राचा जबाब तुम्हास पावे तों पर्यंत नवाबाचा मुक्काम तेथेच असावा, अशी
खावदाची आज्ञाही आम्हास आली नाहीं मग कूच अथवा मुक्काम याविशीं काय म्हणून
तुम्हास सागावे ? तुम्हास सल्लाह दिसेल तसें करावें आमचे बोलण्याची प्रतीक्षा करू नये तेव्हा ते
म्हणाले का, कूच करा अथवा मुक्काम हें आपण म्हणों नये परंतु दौलाचें आपलें बोलणें
हेईल कूच मुक्कामाचे बोलण्या वेगळें आणखी बोलणे नाही कीं काय ? फैसल्याचा ठराव
वगैरे अदेशाचीं बोलणीं होतील त्यातच कूच मुक्कामाचा प्रकार हें ते समजतील याजकरिता
पत्र आले अथवा न आलें तरी चलावें म्हणोन बोलले तृतीय प्रहर आता जाला
सायकाळीं सागू म्हणून बोलिलों तेव्हा म्हणाले उत्तम आहे आता येथून जा ये कशास
करू ? मी सायकाळ पर्यंत येथेंच असतो बरोबरच येईन ऐसें म्हणोन येथेंच राहिले साय-

† ह्या शब्दापुढें तिथि घालण्याकरिता जागा टाकिली आहे

काळ जाला तो पर्यंत पत्राची प्रतीक्षा केली पत्राचें उत्तर नाहा, तेव्हा सध्या भोजन केलें इतकियात दौलाची येक चिठी चोपदार घेऊन सिद्दीकडे आला चिठी त्यानीं पाहून चोपदारास बसावयास सांगितले मग काय चिठींत होतें हे समजलें नाहा रावजी येतात किंवा कसें ऐसें लिहिलें असेलसें वाटतें आम्ही भोजन करून सहा घटका रात्रीं दौलाकडे गेलो सिद्दी इमामखानहा बरोबर होते तेथें बोलणे जालें त्याचा तः॥ आलाहिदा लिहिला असे रः॥ छ ३ षाबान हे विनतीर

ले ४५९ }
[५९] }

{ ता ११ ३ १७९५
{ फाल्गुन व ५ श १७१६

खडर्ग्याच्या लढाईचा पवाडा

हिंदुस्थान गुजराथ सोडून शिदा दखनेत आला ॥ हुकुम केला बादशाहानें त्याला ॥ ध्रुपद ॥ मजल दरमजल नर्मदा उतरून आले पार ॥ वरला दखनचा सुमार ॥ बेगुबेग येऊनि पाणी घेतले गंगातीर ॥ फौज होती चाळीस हजार ॥ मनीं मनसुबा करुनी चढले बालेघाटावर ॥ धरला व्यकाजी तस्कर ॥ मग कित्येकासा जरब पोचली मरून झाले चूर ॥ पळाले पुड पाळेकर ॥ तेथुन जलदिनें कूच करुनी दाखल तुळजापुर ॥ आले दखनात झाले जाहिर ॥ दखनदेशा अबा भवानी दैवत अनिवार ॥ देविसी केला नमस्कार ॥ चाल धुमाळीं ॥ दिले तुळजापुर सोडुनी ॥ गेले चंद्रभागा उतरुनी ॥ खबर ऐकिली श्रीमतानीं ॥ दोन कोस आले चालुनी ॥ भेटले हाडपसराच्या राना ॥ नेमिली पुण्याची छावणी ॥ जवळ पेठ आहे भवानी ॥ मुकाम वानवडीवर केला ॥ हुकूम केला बादशाहानें त्याला ॥ १ ॥

सहा चार महिने तिथें गुजरले पुण्यास येउनी ॥ मनसुबा बहू सबळ करुनी ॥ न बाबासी पत्र लिहिले फार फार अर्जीनी ॥ खर्चा द्या आम्हास पाठवुनी ॥ जासुदजोड्या केल्या खाना पोचल्या जाउनी ॥ पत्र टाकिले मुजरे करुनी ॥ नबाब बहादर मशरनमुलुख एक मसलत करुनी ॥ पत्र पाहिले त्यानीं ॥ वाचुन परगण्यावर चित्या नेमिल्या समय सम पाहूनी ॥ नगदा ऐवज दिला लावुनी ॥ पासष्ट लाख रुपये पोंचले नाहीं भरले मना दखनचा हिशेब घेऊ भरुनी ॥ चाल धुमाळी ॥ ऐसे करणे भगवताला ॥ हिंदुस्थान ज्याने काबिज केला ॥ परतुन दखनमधी आला ॥ पुणें शहरीं काळ झाला ॥ खबर कळला नबाबाला ॥ नबाब बेदरावरा आला ॥ सरें खोटे भासे लोकाला ॥ तत्तीं दवलतराव स्थापिला ॥ हुकूम केला बादशाहानें त्याला ॥ हिंदुस्थान सोडून ॥ २ ॥

नबाबानें पत्र लिहिले श्रीमत नानासी ॥ शिवाय दवलतराव बापुमी ॥ पासष्ट लाख रुपये आम्हीं कर्ज दिलें शिवासी ॥ लवकर द्या आमचे आम्हांसी ॥ आटोकाट सरदार मिळोनी बसले मनसुब्यासा ॥ क्रोध आला दवलतरावासी ॥ तुम्हीं बसून रहा पुणें शहरीं हुकूम करा आम्हासा ॥ पाहुनि घेतों नबाबासी ॥ तमाम फौजा मिळोनि दिले रोजमुरे

त्यासी ॥ बोलाविले जिऊबा दादासा ॥ तिथे जेवत असला तुर इथें या तुम्हा पाणा पियासी ॥
घेऊनि देवजा गवळ्यासी ॥ चाल बुमाळी ॥ घेऊनि लवकर पोचले ॥ श्रीमत पुण्याबाहेर
निघाले ॥ मुळामुठावर डेरे दिले ॥ बावन उमरावर मिळाले ॥ एकदर बसूनि मनसुबे केले ॥
भोसले ते हि लवकर आले ॥ शिंदे आघाडीस घातले ॥ येऊन सिनेवर शह दिला ॥
हुकुम० हिंदुस्थान० ॥ ३ ॥

बेदर सोडून नबाब लोकर बाहेर निघाले ॥ अमिर उमराव समे घेतले ॥ चला चला
म्हणून लवकर धारुवर आले ॥ पुण्याकडे झेडे फिरविले ॥ तेथुन जलदिनें कूच करुनि
वाजरानदावर आले ॥ फिरगी आघाडीस घातले ॥ शेक्सलाची करू कदुरी मशीरन
बोलले ॥ पेशवे थरथरा कापु लागले ॥ पासप लाखाना मुलूख मागता तेही विसरून गेले ॥
स्वप्नी नबाब दिसू लागले ॥ साडीवरती साडी फिरता डाकवाले बसविले ॥ वरचेवर
बातमी आणऊ लागले ॥ चाल बु० ॥ घाट उतरले मोहोरीचा ॥ मार्ग धरिला पुण्याचा ॥
एकच गट करून फौजेचा ॥ माळ चढले नायगावाचा ॥ तक [ला ४] वा आला तिकडून
पेशव्याचा ॥ निश्चय केला यानी झुजाचा ॥ धडाधड बार सुटे तोफेचा ॥ मुसाराहिमुनचा
मोरचा तुडविला ॥ हुकुम० हिंदु० ॥ ४ ॥

नबाबाने मोरचा तुडविला कळलें श्रीमताला ॥ अजुरदे जाले बहु मनाला ॥
अमीर सारे बोलावूनी आणिले डेऱ्याला ॥ वक्त हा बुडायचा आला ॥ नाना फडणीस
एक मसूदी तर्क त्यानें काढिला ॥ बोलाविलें जिऊबा दादाला ॥ तुम्ही आघाडीस
असता मनसुबा कसा नाहा कळाला ॥ नबाब गफलतीने आला ॥ तीच विरशरी धरून
सब्बा फौजा आघाडिला ॥ चुरस लागली तेव्हा शिंद्याला ॥ भिवरात्र पानसे
तोफखाना त्याचे हवालें केला ॥ फिरगी लोक तैनातीला ॥ चाल धु० ॥
पेशव्यानीं विचरणा रेंखून सब्बा फौजा पुढे देऊन ॥ रास्त्याना एक अलग
धरून ॥ फडक्यानीं तवाफरा* बावून ॥ राजे बहादर नाम निशाण ॥ फौजा
नानाच्या आध्यान ॥ तेथें मिळाले अष्टप्रधान ॥ हौद्याशा हौदा मिडुनी गेला ॥
हुकूम केला ॥ ५ ॥

करून स्वारी तयार नबाब जरदा अबारित ॥ बेगन्यापुढें हुजुरात ॥ त्याची
उमेदवारी पेशवे सर कर सहजात ॥ बाधली राडानीं हिंमत ॥ मशरल मुलूख

‡ मुसाराहिमान हा पेशव्याचा आरब सरदार होता

तराफरा=तवातोबरा ? पूर्वी प्रत्येक घोडेस्वाराने मुलूखगिरीवर जाते वेळा एक
तवा व एक तोबरा इतकी सामुग्री तरी जवळ बाळगावी असा प्रघात असे त्यावरून तवा-
तोबरा म्हणजे मुलूखगिरीस लागणाऱ्या वस्तु याचा समाहार झाला फरा म्हणजे
शिपायाची राग असा अर्थ आहे, पण मग 'तरा' शब्दाचा उलगाडा चागला
होत नाही

त्याचे मसुदी राजा नेमिवत ॥ झाडुन फौजा त्याच्या अकित ॥ रोशनाखा पर बिनावाले
नबाबाच्या हुकुमात ॥ भरअमल दोन्ही दळात माहित ॥ इस्मालखा दनी पठाण गारदी
त्याचे सगत ॥ नामा करवळ आहे हुजुरात ॥ फाजलखा रोहिले खासि बारा हजार
जमात ॥ जबुरे जोडुन उटावर [त] ॥ चा० धु० ॥ नबाबाने हल्ला केली ॥ फौज
लोणिचा माळ चढली ॥ दोन्ही दळे उभीं ठाकला ॥ नामा सरदार आसदअल्ली ॥ तोफ
खान्याला शिलक दिली ॥ देवडी मार जेव्हा बसविली ॥ पेशव्याची मार्गे फौज हटविली ॥
फिरन खरनदीवर मुक्काम केला ॥ हुकूम केला० हिंदु० ॥ ६ ॥

रातोरत आणून तोफखाना जोडिला जिउबा दादाना ॥ लोणीगारमाळ पसरुनि ॥
एकापरीस एक शिपाई रागडा हिंदुस्थानी ॥ दोन कपु फिरगाणी ॥ मन्याबापु भोसले
परशरामभाऊ आज्ञा घेऊनी ॥ एक मोरचा त्यानीं रोंखुनी ॥ भवानराव प्रतिनिधी आले
† अनुपान भोगुनी ॥ एक मोरचा त्यानीं रोंखुनी ॥ चौकोसाची लावण पडली कोणात नाहीं
कोणी ॥ × बहिऱ्यामधीं फौज गेली मिसळुनि ॥ चाल धुमा० ॥ तोफेचा एकच वर्षला
कहर ॥ गगनीं लागुनि गेला धूर मायसी पारख [ले] *लेंकर ॥ नबाबासी कळुनि आला
फितूर ॥ मजल काय [१] सुटेल तोफेचा बार ॥ पाचजण निवडले रणशूर ॥ मुसा रहिमुचें
बुडविलें लष्कर ॥ रमणा बहुत तिथें मातला ॥ हुकूम केला बादशाहानें त्याला ॥
हिंदु० ॥ ७ ॥

लालखान वजिरखान ह्यानीं रणात घोडीं घातलीं ॥ परशरामभाऊसीं जखम चढ
विली ॥ दाजीसाहेब येथ शामजगास स्वारी केली ॥ पठाणी लोक सग हाटेली ॥ कटाव
करित चालले जेव्हां तिराचे मार बसविली ॥ भोसल्यानें गर्दबाण उडविली ॥ वजिर-
खानासी बाण लागता हौद्यांत जान सोडिली ॥ लालखाची सुद नाहीं लागली ॥ बाळा-
साहेब ठार जहाले वस्त शान †पडली ॥ खनाखना लव्हा गर्द उडाली ॥ भलेभले सरदार
ह्यानीं बहिरींत तोंडे घातलीं ॥ आबारी नबाबानें फिरविली ॥ चाल धु० ॥ लोक लोक
झाले चथत ॥ नबाबमशरलमुलुक हौद्यात ॥ आनदराव किल्ला ठेवा नजरेत ॥ हावाई लाविलीं
किल्यात ॥ नबाबदाखल सुल्तान दुर्गात ॥ बुणगे आले शिवपट्टणा भोवत ॥ वेढा काय
शिंयाचा पडला ॥ हुकूम केला बादशाहानें त्याला ॥ हिंदु० ॥ ८ ॥

† अनुपान भोगून-ह्याचा अर्थ स्पष्ट कळत नाहीं

× बहिऱ्यामधी-तोफाच्या आवाजामुळे बधिरपणा आला त्यात किंवा खोंडा,
दरी, नळी ?

* मूळात 'मायशी पारख लेंकर' असे आहे त्याचा 'आई म्हणून तिलाच
लेंकराची पारख, ओळख राहिली-बाकी सर्व धुदी झाली,' असा निर्वाह करता येईल परंतु
वर दिलेलाच पाठ असावा असे वृत्तावरून होते व त्याचा अर्थही बरा होतो पारखलें=परकें
झालें, त्याची ओळख बुजाली

‡ 'वस्तशैन्य' असे मूळात आहे कदाचित् 'मस्तसैना' असेही होईल

खरनदीवर दिले मोरचे किल्याशा रोंखून ॥ फौज नबाबाची घेरून ॥ जिउवा-
दादा श्रीमताशीं बोले अर्ज करून ॥ नबाबास क्षणांत घेईन लुटून ॥ लुटल्यावाचून
कारण नाही बसा शह देऊन ॥ नाना करील तेंच प्रमाण ॥ बेदब्यासी हुकूम टाका
रस्ते बद करून ॥ रुपयाशेर तेढा मिळेना अन्न ॥ पाण्यावाचुनि फौज तरसली नबबानें
ऐकून ॥ सल्यास धाडिले गोविंद किसन ॥ चाल घु० ॥ गोविंद किसन आले
परतून ॥ नबाबासि वर्तमान सुचवून मशरिल मुख्ख दिले पाठवून ॥ पेशव्यानीं टाकिले
कैद करून ॥ जसा सापळ्यात ब्याघ्र वोंडून ॥ नबाबासि नानाचे वचन ॥ खातरजमा
झाली येथुन ॥ अवघा चित्तिचा विकल्प उडाला ॥ हुकूम केला बादशाहाने त्याला ॥ हिंदु-
स्थान गुजराथ सोडुन शिंदा दखनात आला ॥ ९ ॥

शके १७१६ आनदनाम सवत्सरे ॥ फाल्गुन वद्य ६ षष्ठी बुधवार ॥ किल्यामर्धिं
येऊनि नबाबासि आठवला विचार ॥ धावी निंबाळकरासि जहागार ॥ नबाब बोलता
हजर विश्वासराव बापु सुपेकर ॥ आणविले आपासाहेब निंबाळकर ॥ भेट घेऊ-
निया [करा] कुचाचा विचार ॥ किल्यामर्धी सदर ज्याहा बाहादर ॥ शके
१७१७ राक्षसनाम सवत्सरे ॥ चैत्र पौर्णिमा शुक्रवार ॥ दळभार घेऊन नबाब
वाजराजदीच्या वर ॥ सगे होते निंबाळकर ॥ चाल घुमाळी ॥ कनिया अखेर
त्या वेळेस ॥ नबाब गेले भागानगरास ॥ श्रीमत पोंचलें थेट पुण्यास ॥
गैबिचे देणें भुजग आयास ॥ कादरभाई चाकर दिले विनीस ॥ त्यानीं जाऊन गांठिलें
हारदास ॥ रामछद गातो मजलसीला ॥ हुकूम केला बादशाहानें त्याला ॥ हिंदुस्थान
गुजराथ सोडुन शिंदा दखनात आला ॥ हुकूम केला बादशाहानें त्याला ॥ १० ॥ +

ले ४६० }
[५४] }

श्री

{ ता ११-३ १७९५
{ फाल्गुन व ५ श १७१६

यादी श्रीमत महाराज राजश्री सवाई माधवराव साहेब यांची स्वारी मोगलावर
स्वर्ज्यापर्यंत गेली त्याचे मुक्कामाचा S तपशील —

१ प्रथम श्रीमताची स्वारी निघोन मुहूर्तानें गारपिरावर डेरे दाखल झाले

१ तेथोन कूच करून थोडरचे मुक्कामास मुळामुठा नदीचे कडेस मुक्काम झाला
आजमासे कोस ५ तेथें मकरसक्रमण झालें

१ तेथोन पुढें कूच होऊन मौजे नादेड [व] करखाब गावामर्धी नदी मुळा
मुठा, तेथें मुक्काम जाहला कोश सात

१ तेथोन पुढें कूच होऊन मौजे पारगाव साळमाळ्चें म्हणतात व वाळकी [या]
मर्धी नदी मुळामुठा व भीमेचा सगम झाला आहे, तेथें मुक्काम जाहला कोश सात.
लष्कर आघाडी पिछाडी दोन कोश तळ पडत होता

+ हा पोवाडा रा रा कृष्णाजी रघुनाथ केळकर याजकडून आम्हास मिळाला

S ही याद आम्हास देलवडी ता० भिमथडी येथीस इनामदार श्री० रावजी पुणेकर
याजकडून रा० श० तु० शालिग्राम याणा मिळवून दिली हींत जीं स्थलाची नावे आलीं
आहेत तीं जशीं मुलात दिसलीं दिलीं आहेत कोठें फरक असल्यास आमचे मित्र आह्मांस
कळवितील

१ तेथोन पुढे मौजे माडवगणावरून मौजे काष्टा [व] तादळी [या] दोहा गावचे मधी घोडनदावर मुक्काम झाला अजमासे कोश आठ श्रीमत व शिंदे व होळ कर याचा मुक्काम सरासरी तान कोश पडला होता

१ तेथोन पुढे मौजे आडळगावावर मुक्काम झाला कोश सात लष्करचा तळ लाबी रुदी सदरुप्रमाणे कोश तीन असे पाणी बोढ्याचे [ओढा] पूर्वेस वाहतो

१ तेथोन पुढे मौजे भोसेगावापाशी डोगराची खिंड आहे ता खिंड उतरून मौजे मिरजगावावरून पूर्वेस नागलवाडी व सिगवी [या] मवा नदी सीना [इज] वर श्रीमताचा मुक्काम झाला मिरजगावावर होळकर उतरले खाडवी कोबळावर शिंदे होते एकूण अजमासे तळ चार कोश होता आपा साहेब व भाऊ साहेब वगैरे झाडून लो क पा ळ [१] याचे लष्कर उतरले होते मु ॥ कोश ९

१ तेथोन पुढे कूच होऊन फकराबाद धानेरे तेथे मु॥ झाला श्रीमताची खाशी स्वारी रत्नापुरात राहिली मधी खडकत गावावर जिऊबा दादा भेटले त्याणा आपली फौज व पलटणे वगैरे दाखविली तो गाव मौजे खडकत, तेथून पुढे दोन कोशावर फकराबाद धानेरे एकूण दोन गावे दरम्यान मधी विंचलना नदीवर मु॥ झाला तेथे मौजे कडडगाव येथे भोसले येऊन मिळाले त्याचा भेट होऊन नंतर फकराबाद धानेरेवर मु॥ झाला कोश - लष्करची आघाडी पिछाडी सुमारे ५ कोशाचा तळ पडला होता तेथे हुताशनी झाली दुसरे दिवशी धुळवडी तेथे खेळून प्रहर रात्र पिछलीचे सुमारास सड्या फौजा तयार होऊन आपासाहेब व भाऊसाहेब व बाबा फडके व जिऊबादादा व होळकर व भोसले ऐसे सडे तयार होऊन नबाबाचे तोंडावर मौजे बावीवरून मौजे घोडेगावावर गेले तेथे पहिले दिवशी मोगलावर जाऊन उभे राहिले मोगल नबाब मोहोरीचा घाट खड्याचे उत्तरेस आहे तो बालेघाट उतरून तळगसी घाटावर खरनदीवर मु॥ झाला होता तिकु डील फौज तिसरे प्रहरी चालून आली त्याची याची गोळागोळा होऊन ते परत माघारे मु॥ स गेले श्रीमताकडील स्वान्या माघान्या फिरोन घोडेगावचे रानातच मुक्काम झाला तेथे मुक्कामाखाली गाव [होते ते] घोडेगावचे उत्तरेस ठाणे पिपळगाव तेथे शिंदे [व] जिऊबादादा राहिले व बाबा फडके व आपासाहेब व भाऊसाहेब व होळकर व भोसले ऐसे घोडेगावचे रानात दक्षिणेचे आगे चाघेगाव आहे तेपर्यंत राहिले अजमासे चार कोशाचे आत

१ पुढे दुसरे दिवशी नबाबाचे कूच होऊन वाकीगाव खरनदीच्या कडेस खरड्यापासोत पश्चिमेस अजमासे दोन कोश आहे, तेथे नबाबाचा मुक्काम झाला ते दिवशा श्रीमताकडील सड्या स्वान्या तयार होऊन फकराबाद धानोन्याहून रवाना नबाबाचे तोंडावर जाऊन, गोळागोळा होऊन, सध्याकाळी माघारे फिरून घोडेगावापाशी दक्षिणेस मौजे नाणजेवर व चोभेवाडी वर मु॥ झाला तिसरे दिवशी नबाब कूच करून पराड्याचे सुमारे झालेले आघाडीस राजे रावरभा व टुळेखान व आशद अलीखान व च ड व ले आणखी वगैरे फौजा ऐसे आघाडीस बिनीवर चालले होते मध्ये बुणगे घालून पिछाडीस खासे

नवाबाचा स्वारी झाडून फौजासुद्धा येत होते ता इतक्यात श्रीमतान्या फाजा आपा साहेब व भाऊसाहेब व भोसले व होळकर ऐसे उजवे बाजूस दक्षिणेचे आग तरडगावचे रानात टेकडीवर सरजामसुद्धा उभे राहिले होते खाली लवणात उत्तरेकडाल बाजूस बाबा फडके हुजुरातसुद्धा जरीपटका घेऊन उभे होते टेकडीवर तोफा नवाबाच बुणग्यावर लावावयास आणल्या होत्या त्याहा पश्चिमेकडून येत होत्या तो जिउबादादा फौज पलटणे तोफखाना घेऊन उत्तरेकडून नवाबाचे खासे स्वाराचे तोंडावर उभे होते इतक्यात पेढारी याना बुणग्यावर तोंड लाविले तेव्हा नवाबाकडील आघाडान्या फौजा डठल्या तो पेढारी लुटारी निघोन गेले नवाबाकडील फौजाची उठावणी झाला ती येऊन आपा साहेब व भाऊसाहेब टेकडीवर उभे होते त्यावर आघाडी आला, तो इकडून आपासाहेब व भाऊसाहेब यानीं उठावणी केली तेव्हा दोहीदळांची चकमक होऊन गदी झाली ते वेळेस भाऊसाहेबास कपाळावर जखम लागला तो उत्तरेकडून जिउबादादा फौज तोफखाना घेऊन येऊन पोहोचलें त्याणीं तरडगावचे रानात रणटेकडी म्हणतात त्या टेकडीवर नवाबाकडील फौजेचा जमाव होता, त्यावर उत्तरेकडून तोफा लाविल्या व श्रीमताकडील बारगार झाडून जमा होऊन करोळी सुरू झाली, व भोसले याणीं दक्षिणेकडून बाणाचा मार केला ऐशी लढाई प्रहर दीड प्रहर झाला तो दोन प्रहरचे सुमारास मोगलाकडील लालखान पठाण यास दौघात गोळी लागून तो ठार झाला, व आवातर मोगलाचे फौजेची धूळधाणी होऊन मागाल सहा घटका दिवस आदमास राहताना मोगलाचा मोड झाला तेव्हा मोगलाच्या फौजा खरड्याचे दक्षिणेस डोगराची खिंड आहे, त्या खिंडींत अस्तमानीं शिरत्या त्याचे पिठावर श्रीमतान्या फौजा जाऊन चहूकडोन मोगल वेढून ता रात्र सहन मागील दोन घटका रात्र राहताना मोगल खड्याजवळ आणून घातला पेढारी लुटारा यानीं आगाडीस काहीं मोगलाची लुटालूट केली हें वर्तमान श्रीमतास कळतांच मोगलास पाण्याच्या पखाली मिठाचे छकडे असे काहीं पाठविल म्हणोन सागतात आणि साडणास्वार पाठवून श्रीमतानीं आपले फौजेत ताकाद केली कीं, मोगल जुडवू नये, राखावयाचा आहे हे वर्तमान ऐकून श्रीमताच्या फौजा माघान्या फकराबाद यानोन्यावर आल्या दक्षणेकडील चिचपूर व गी याचें [व] देवकराचें चिचपूर असे दोन्ही गावावर भोसले व होळकर राहिले बाबा फडके व आपासाहेब व भाऊसाहेब बोरलेगावचे रानात राहिले व जिउबादादा घोडेगावचे रानात राहिले दुसरे दिवशीं श्रीमताचा मुा रत्नापुराहून फकराबादेवर नवाब मोडल्याचें वर्तमान ऐकून, कूच करून, मौजे पिंपरखेडें व गीखलीगाव काहा जमलेगावचें रान एकून तीन गावावर श्रीमताचा मुा विचलना नदावर जाला तेथून भाऊसाहेबाचे समाचारास श्रीमत बोरलेगाव बेलवडाचे रानात आले तेथे भाऊसाहेब होते तेथे समाचार घेऊन रत्नापुरावर माघारे गेले कोश ३ तेथून भाऊसाहेब जखमी म्हणून नाणजगावावर मुा केला तेथे नवाबाकडील रावरभा भाऊसाहेबाचे समाचारास आले पुढे सल्याचें बोलणें लागून सकेत ठरला इतक्यात दोन तीन रोजात नवाब यास खड्यांत

पाणा व वैरणीचा फार तोटा म्हणून खर्ज्यातून कूच करून खर्ज्याचे पूर्वेस देवगाव [व] आवा दोन्ही गावावर मुा करून राहिले तेव्हा श्रीमताकडील फौजा नबाबाचे पिछावर आणखा गेल्या त्या फौजेचा मुा शेलगाव कोश २ तेथे झाला मग नबाबाकडील सत्याचे बोलणे ठरवून तह झाला सरकारचे कागदपत्र उलगडून दिले तेव्हा श्रीमताचे म्हणणे मोगलास झाले की, तुमचे आमचे कागदोपत्री ठराव झाल्याप्रमाणे हस्तगत होई तोपर्यंत तुम्हाकडील मेसरील मुख्य ओलीस थावा तेव्हा मोगलाने खर्ज्याचे मुक्कामीहून मेसरील मुख्य यास गोविंदराव काळे याचे जिमतीस देऊन गोविंदराव काळे हे मेसरील मुख्य यास रत्नारपुचे मुा श्रीमताजवळ [येऊन] हजर केले नंतर नबाब कूच करून विटेचे घाटाने जावयास पुढे नळी वडगाव बालेघाटाखाली आहे त्या वडगावावरून घाट चढून, घाटात जोतीबाची बाडी आहे, तिजवरून बालेघाट चढून घाटावर विटेगाव आहे त्या गावावर मुा झाला कोश ४ तेथून कूच करून कल्याणरायाचे वाशीवरून पुढे कळबास गेले तेथे पुढे मातीची गढी म्हणोन गाव आहे, त्या गावावरून पुढे भालकी गाव आहे, तेथे मुा करून पुढे मैलार गाव आहे तेथे मुक्काम करून पुढे बेदरास गेले बेदरावर चार रोज मुा करून हैदराबादेस गेले —कलम

१ पुढे श्रीमताकडील फौजा शेलगावात होत्या त्या नबाब कूच करून गेल्यावर श्रीमताकडील फौजा शेलगावावरून कूच करून सगमेश्वर गाव तेथे खरनदीचा व सीनेचा सगम झाला आहे, तो गाव सगमेश्वर तेथे मुा झाला अदमासे कोश ४

१ श्रीमताचा मुा रत्नापुरावर होता तेथे कूच करून मौजे आन्हाटी गाव सीनेच्या कडेस आहे तेथे येऊन श्रीमताचा मुा झाला तेथे फौजा साऱ्या येऊन मिळाल्या तेथे सरकारची भेट होऊन हजेरी झाली मग श्रीमत व सर्व फौजा मिळोन कूच करून पराड्याचा किल्ला पाहून मुा पश्चिमेस झाला कोश ५ पाच

१ तेथे पुढे कूच करून कारली मुगावावरून सोनारवीर मुा झाला कोश ५ पाच

१ तेथे कूच करून रुईदुधीवर मुा झाला कोश ६

१ तेथे कूच करून अजनडोहावर मुा झाला कोश ६

१ तेथे कूच करून सिद्धटेकानजीक भीमानदीवर मुा झाला कोश अजमासे ७

१ तेथे कूच करून मौजे आलेगावावरून खारेवाडीवर मुा झाला गारदौडे-पर्यंत आघाडी होती श्रीमताचा मुा खारेवाडीवर गारदौडेपासून पूर्वेस खारेवाडी कोशावर आहे, तेथे मुा श्रीमताचा झाला खारेवाडी लहान गाव म्हणोन मोठे गावचे नाव लाविले परंतु शोध घेता खारेवाडीवर मुा होता कोश ७

१ तेथे कूच करून गारदौडेचे दक्षिणेस पावकोशीवर रस्ताच आहे, त्या मार्गाने स्वारी दौडेचे पलीकडून मौजे नानगाव इ त व ल न [?] दोन गावावर मुा भीमातीरी झाला कोश ६

१ तेथे पुढे कूच होऊन देलवडीस आले तेथे राघूजी टकले याची मेजवानी

आपासाहेब व भाऊसाहेब याणीं घेऊन पुढें टेकचे खाबगावावर मु॥ झाला नदी मुळा मुठा कोश ८

१ तेथोन कूच करून थोडर कोळवडीवर मु॥ झाला मधी नदी मुळामुठा कोश ६

१ तेथोन स्वारा पुण्यास दाखल झाली कोश ५

स्मरणाचीं कलमें लिहिलीं त्याचीं उत्तरे

१ जिऊबादादा निजबत शिंदे हे मिरजगावचे पूर्वेस गाव खडकत आहे तेथे येऊन भेटले व फौज दाखविली असें म्हणतात

१ सड्या फौजा [याचा] पहिले दिवशीं घोडेगावावर मु॥ झाला दुसरे दिवशीं मौजे नाणजेवर मु॥ होऊन फाल्गुन वद्य ५ समारंभ तेथे झाला ते रान मौजे नाणज व चोभेवाडीवर रंगपंचमी झाली

१ भाऊसाहेबाचे समाचारास श्रीमत आले ते गावचे नाव बोरलेगाव बेलवडीचे रानांत

१ मसराल मुख्यास गोविंदराव काळे घेऊन रत्नापुरचे मुक्कामीं आले

१ नबाब खड्यास गेल्यानंतर सरकारच्या फौजा कोणकोणत्या गावावर राहिल्या आहेत ते सदरीं झाडून मुक्कामाचीं गावे लिहिलींच आहेत

१ नबाब खड्याहून गेल्यावर मुगीचे घाटाने गेले नाहींत, विटेचे घाटाने गेले, तो मजकूर सदरीं लिहिला आहे

१ या गावचा मु॥ दुसऱ्या गावावर गेला तो तळ कितीक लाब पडत होता म्हणोन आज्ञा त्यास शिंदे, होळकर, भोसले, आपासाहेब व भाऊसाहेब, वगैरे निरनि-
राळे उतरत होते, तेव्हा पाच चार कोशपर्यंत तळ पडत होता

१ गारदौंडेस पाच्छाई जादे होते म्हणून श्रीमताची स्वारी गेली नाहीं दौंडेच्या पलीकडून अर्धा कोशाचे छाट्यानें स्वारी गेली नवबदी नगारे वाजले नाहींत म्हणोन परस्परां सागतात

१ सरकारच्या फौजा नबाबाच्या पिच्छावर गेल्या त्याचे मुक्काम व कोश सदरीं कळलेच आहेत खड्यापासून दक्षणेस चार कोश सुमारे गेल्या होत्या तथून माघारे फिरल्या

१ स्वारी पुण्याहून जाता येता मुक्कामाचे कोश किती ते सदर मुक्कामाचे लिहिलेच आहेत

ले ६६२ }
[१३७] }

{ ता २७-८-१७९५
{ अधिक भाद्रपद शु १२ श १७१७ १

श्री

राजश्रियाविराजीत राजमान्य राजश्री भाऊ स्वामीचे सेवेशीं—पो गोविंदराव
कृष्ण सा। नमस्कार विनती उपरी येथील कुशळ जाणून स्वकीय लिहित असावे विशेष इक

डील वर्तमान साप्रत श्रीमताचे पत्रां विस्तारें लिहिले आहे, त्यावरून कळेल साडणी स्वाराची खानगी येथून छ ९ सफरी केली सरकारचे व आपल्या कडील पत्राचे जाब नवाबा-कडील पारशी पत्रें व आपले पत्राचीं उत्तरें खाना केला आहेत साडणी स्वार पोहोचून पत्रें प्रविष्ट होतील, पावल्याचें उत्तर यावें साडणी स्वाराबरोबर पत्र पाठविलीं त्याचे उत्तर लव कर यावें म्हणजे पुढले चालीचा मार्ग समजेल राजश्री गोविंदराव बोलतील त्याजवरून ध्यानात येईल रा॥ छ ११ माहे मफर बहुत काय लिहिणें लोभ असो दीजे हें विनता

ले ४२२ }
[४४९] }

{ ता ७ १२ १७९५
{ कार्तिक व ११ श १७१७

श्री

(छ २४ जमादिलोवल सीत तिसैन मया व अलफ १२०५ फसली कार्तिक वा ११ सोमवार शके १७१७ राक्षस नाम सवत्सरे तारीख ८ दिजेबर १७१५ इसवी)

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री बाबूराव स्वामीचे सेवेशीं, पो। बाळाजी जनार्दन साष्टांग नमस्कार विनता उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहित जावें विशेष-श्रीमत रावसाहेब याचे शरीरीं किंचित् वायूची भावना पाच-सात दिवस होऊन गणपतीचे दिवाणखान्याचे दुमजल्यावरून कारजाचे आगें सगी फरषावर जमिनास आले उजवे माडीस जखम भारी होऊन दातास जरब बसली तबीब वैद्य व देवी मानवी वगैरे उपाय बहुत जाले परंतु गुणास न येता तिमरे दिवशीं सायकाळीं कैलासवास केला ही गोष्ट मोठी वाईट जाली ईश्वरइच्छेस उपाय नाही श्रीमत महाराज राजश्री छत्रपति स्वामी व श्रीमत महाराज मातुश्री आईसाहेब यांची समधानाचीं पत्रें येतील म्हणोन प्रतीक्षा होती हल्लीं इकडून, विनती पत्रें पाठविलीं आहेत प्रविष्ट करावीं पुढे राज्याचा बदोबस्त राहून, स्वामी सेवा घडली पाहिजे, येथींची विनती करून पुढील कर्तव्याचे विचाराची आज्ञा-पत्रें घेऊन पाठवावीं खाना छ २४ जमादिलोवल बहुत काय लिहिणें लोभ असो दीजे हेविनती पैवस्ती छ २५ जमादिलोवल

* ह्या तजविजावरून खालील यशोदाबाईच्या नावचे आज्ञापत्र लिहिलें गेलें असें दिसतें

ले ४६३ }
[४४८] }

{ श १७१७
{ सन १७९५

श्री

स्वस्तिश्रा राज्याभिषेक शके १२१ राक्षसनाम सवत्सरे क्षत्रिय कुलावतस श्रीराजा शाहू छत्रपति स्वामी याणीं गंगाभागिरीं यशवदाबाई प्रवान यासि आज्ञा केली ऐशिजे मध्वराव पंडित प्रवान तुमचे भ्रतार यास अकालीं कैलासवास प्राप्त जहाला, पोटी पुत्र नाही, पुढें पेशवाईचे पदाचा कारभार चालोन बदोबस्त जहाला पाहिजे, त्यास तुमचे वशा-

ताील रघुनाथ बाजीराव याचे पुत्र आहेत त्याताल तुम्हास पुत्र देऊन पदाधिकारी करावा, तर पेशजी रघुनाथराव याजपासून अनन्वित गोष्ट घडली, त्या वेळचे सरदार व मुत्सदी याचा पूर्व द्वेष स्मरोन राज्यात बखेडा पडेल व शास्त्रविरुद्ध पडतें, व पेशजी कैलासवासी बाळाजी बाजीराव याणीं स्वामिसेवा एकनिष्ठपणे केली, एतदर्थी त्याचे वशाचें नाव पुढे चालावें, याकरिता तुमचे भ्रताराचे नाव गोत्रजाताल दत्तपुत्र तुम्हास देऊन, पेशवाईचे पदास अधिकारी करोन, कारभार राजश्रा बाळाजी जनार्दन याणीं करावा असें महाराजाचे मर्जीस येऊन, तुम्हास पुत्र घेण्याविषयीं हे आज्ञापत्र सादर केले असे तरि गोत्रजाताील दत्तपुत्र तुम्हीं घेऊन ह्जूर विनती करणें

ले ४६४ }
[४८८] }

{ ता १०-६-१७९७
{ ज्येष्ठ व १ श १७९९

श्री

राजश्री काविरी राजे सस्थान बो म रा ज पा ले गोसावी यासि—

छ अखडित लक्ष्मी आलकृत राजमान्य—स्नेहाकित बाजीराव रघुनाथ प्रधान आशी-
र्वाद उपरी येथील कुशळ जाणोन स्वकीय कुशळ लिहीत जाणें विशेष चिरजीव राजश्री
चिमाजीआपा याचे लग्नाचा निश्चय जेष्ठ वद्य नवमीस केला आहे, तरि तुम्हीं लग्नसमार-
भास निघून येणें जाणजे छ १४ जिल्हेज सुरसन समान तिसैन मया व अरुफ बहुत काय
लिहिणें [लेखन सीमा]

ले ४५५ }
[४५५] }

{ ता ५-६-१७९८
{ ज्येष्ठ व ७ श १७२०

श्री

पौा छ १७ रविलोवल सन तिसा तिसैन श्रावण

अपत्य अलीबहादूर चरणावरि मस्तक ठेवून विज्ञापना तागाईत छ १९ जिल्हेज मुक्काम
न दी लो ज नजीक कार्ळीजर येथें साहेबाचे प्रतापें करून सेवकाचें वर्तमान यथास्थित
असें विशेष पागा दिम्मत राजश्री उमाजी वाघ याचे पागेचे बेगमीस घोडपचे जहागिरीचे
गाव आहेत तेथील अमल भोसले नागपूरकर व नबाब निजामअलीखा बहादूर याजकडील
मामलेदार सुरळीतपणे देत नाहीत त्यास मशारनिलहे पागे सुद्धा आम्हाजवळ सरकार चाक
रीवर आहेत, याकरिता सेवेशीं विनती लिहिली आहे तरि उभयता सरकारातून तार्कीद
होऊन मामलेदार सुरळीतपणें वाजबी अमल पागेचे गावचा देत ते आज्ञा जाहली पाहिजे
सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले ४६६ }
[४५४] }

{ ता ४-११-१७९८
{ अश्विन व ११ श १७२०

श्री

पौ छ १२ जिल्काद सन तिसा तिसैन चैत्रमास

श्रीमत् महाराज राजश्री बाजीराव पंडित प्रधान साहेब गोसावी-यासि

छ सकल गुणालकरण अखडितलक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्नेहाकित मुतुरामलिंग विजय रघुनाथ सेतुपति कृतानेक दडवत विनती येथाल कुशल तागाईत छ २५ जमादिलोवर पावेतों यथास्थित असे विशेष श्रीरामेश्वर क्षेत्र येथील राज्य दंडिंशें वर्षे आमचे वाडिलावाडिलीं करीत आले पुढें इग्रजाचा जोर पडला, तेव्हा खडणी दरसाल पाचलक्षच कर थावयाचा करार केला देत होतो पुढें जास्ती मागावयास लागले सात लक्ष दिले तसे दहा पाच वर्षे लोटलीं त्या उपरि नऊ लक्ष घेतले मग राज्यलोभ प्राप्त होऊन, क्षेत्रां रामनाथ दूर किल्ला आहे तेथें फितूर करून, किल्ला घेऊन, आम्हास धरून, त्रिचनापल्लीचे किल्ल्यात नेऊन कैदेंत ठेविलें मुख सर्व जप्त केला पाच वर्षे झालीं हल्लीं आमचे वकील राजश्री श्रीनिवास नारायण यास आपणांकडे पाठविलें जे, श्रीमतास विनति करून, इग्रजांशीं बोलून, आमची मोकळीक करावी म्हणून पाठविलें ते बातमी त्याला कळून आम्हास जास्ती बदो-ब्स्त केला पत्रें देखील लिहिता नयेसें झालें हें पत्र बहुत सकटानें लिहिलें आहे वकील मजकुरासही पाठविलें आहे तरि धर्मस्थान देवब्राह्मणभूयिष्ठ आहे उत्तरेस काशी, दक्षिणेस रामेश्वर, हे दोन्ही पुण्यक्षेत्रें नीचानां आक्रमिलीं आहेत आपण धर्मस्थापना करणार, देवब्राह्मणप्रतिपालक, दुष्टनिग्रह, शिष्टप्रतिपालक हिम सेतुपर्यंत आपला पराक्रमप्रताप चालतो यास्तव विनतीपत्र लिहिलें आहे वकिलासही सनिधानास पाठविलें आहे इग्रजांशीं पक्केपणें बोलून पूर्ववत् प्रकार मुखसुद्धा आमची स्थापना करून, राज्य आमचे स्वाधीन करून, इग्रजास खडणी थावयाचा करार करून दिल्या त्याप्रमाणें त्यांची खडणी सालोसाल देत जाऊ आपणास नजर थावयाचे प्रसगास वकील मजकूर विनती करतील, त्याप्रमाणें बोलून, करार होऊन, जें ठरेल त्यास सावकारी हमी देऊन खातरजमा करू राज्यां आम्हास स्थापना करून यथाप्रकार राज्य आमचे स्वाधीन जालेवरि ऐवजाचा भरणा करू यास अतर सहसा होणार नाही नक्रानें गजास धरिलें तेव्हा भगवतानें धावा करून रक्षि-ल्याप्रमाणें आम्हास जीवापासून सोडवून कीर्ति घेतली पाहिजे इत पर हरएक प्रसगास आमचे कारभारी मोकळे आहेत ते पत्रें लिहून पाठवितील तें मान्य करून, कार्यभाग करून देऊन चालविलें पाहिजे सुज्ञाप्रति विशेष काय लिहिणें कृपा निरतर असू यावी हे विनति

सही

ले ४५७
[४९१] }

{ भाद्रपद व ४ शके १७२१
{ ता १७-९ सन १७९९

श्रीगजानन

श्रीमत कैलासवासा भाऊसाहेब माडवगाहून निघोन पाडळीच्या मुक्कामास स्वारा आली तेथून माझे नावे आज्ञापत्र व दोन जासूदजोड्या करवीराकडील दीनचर्येचा वातमी समजण्याकरिता पाठविले तेथपासून बातमा दीनचर्येची ज्या ज्या कारणाचा पाहिजे ती ता बातमी स्वारा सुरापूर व गेलबुर्गे वगैरे प्रात फिरून भाद्रपदमासी एक वर्षानी पडण-दुडावर फाजसुद्धा मुक्काम झाला तेथपर्यंत बातमा पोचविली कैलासवासा बाळासाहेब यांनी पाच चार वेळा मिरजेहून लिहून पाठविले का नारो हरी याजकडून बातमी करवीर प्रकरणी जशी पाहिजे तशी आला मलाही मिरजेहून श्री कैलासवासी बाळासाहेब यांची आज्ञा बातमा लिहिणेविशा जाहलीच होती परंतु करवीरकराचा व कैलासवासी भाऊसाहेब याचा पहिलेपणापासून वेरत्वाचा प्रकार फार वाढलेला, याजमुळे तिकडे बातमा लिहिण्याचा मोठाच आदेशा तिकडे बातमी लिहितो असे समजल्यावर पारिपत्यास उशीर नाहा पेशजी कैलासवासी भाऊसाहेब माडवगाणास राहिले, हे करवीरकराना मनात आणून आगळीक केला भूधरगडचा किल्ला फितूर करून घेतला करवीरकर महाराज याची स्वारी तामगावास येऊन वाड्याचा वगैरे फारच नाश केला याजमुळेच मोठा बद्ध कटाक्ष पडला मी हें काहा मनात न आणिता उमेदवारीच्या भावे कैलासवासीची फत्ते जाहल्यास माझे सेवेची बूज होइल, यास्तव लिहीतच गेला करवीर [कर] फाजसुद्धा वेदगगा दुधगगा या नद्या उतरून हमीदवाड्यावर मुक्काम आला उभयताचे सैन्यास चार कोसाची तफावत राहिली दरम्यान नदी नाही कैलासवासीच्या फौजेत खर्चाचा गवगवा पडून पाढे मडळी शिलेदार काहा फितूर होता हें वर्तमान वरचेपर दररोज लिहीतच गेलों करवीरकराना छपा घालावा ही मसलत करून दोन वेळा उद्योग केला एक दिवस निघाले तो काहीं अपशकुन जहाला, यामुळे राहिले दुसरे दिवशीं आणखा उद्योग करून निघाले, तो पर्जन्य आला असे दोन वेळा दोन प्रकार झाले मग छाप्याचा मसलत राहिला नंतर भाद्रपद वद्य ३ शके १७२१ इदुवारीं अस्तमाना भोजन करून महाराज कचेरीचे डेच्यात येऊन बसले तमाम मानकरी व शिलेदार व रत्नाकरपत वगैरे यास बोलावून लढाईची मसलत उदईक मगळवारा चालून जावे तिकडील फौज आल्यास लढाई घावी न आल्यास गोटावर चालोन ध्यावे असे सर्वांचे विचार ठरून लष्करात ताकीद झाली की, प्रात काळीं सूर्योदयास भोजन करून लढाईच्या तयारीने निशाणाबरोबर चालते व्हावे याप्रमाणे बेत झाल्यावर कचेरी बखास्त झाली इतके होईजे पर्यंत मी त्याचे डेच्यातच होतो नंतर आपले राहुटीस येऊन जाहला मजकूर कैलासवासीकडे लिहून पाठविला पेशजी छाप्याचा मजकूर दोन वेळा लिहिला होता तसे झाल नाही बेफाम राहू नये सावधगिरी

परशुराम भाऊ पटवधन

पक्की असावी करवीरकर प्रात काळीं भोजन करून फौजेची तयारी करून निघाले मी आपले राहुटीस भोजन करून निघालो स्वारी प्रात काळच्या तास दिवसास चाल्ती जहाला मी स्वारीबरोबरच निघालों आणखी प्रात काळीं निघाल्याचें वर्तमान लिहून पाठविले ती चिठी प्रहर दिवसास जाऊन पोंचली, तोंपर्यंत तिकडील फौजेत काहीं तयारीची हालचाल नव्हती तोफखान्याचे बैल चरावयास गेले होते व शिलेदार लोकाचे धरणे बसलें होते बातमीची चिठी पोंचल्यावर तोफाचे बैल आणविले व शिलेदारास काहीं खर्चास दिलें व काहीं देतों म्हणून उठविले मग तयारीची गडबड जहाली करवीरकराची स्वारी फौजेसुद्धा दोन प्रहरचे सुमारे निपाणी नजीक गेले तेथें चार घटका दम खाऊन चालते झाले निपाणाच्या पुढें पाव कोस जाऊन उभे राहिले कैलासवासीच्या लष्करात तयारी होऊन कैलासवासी आपासाहेब व दाजी साहेब उभयता दोन टोळ्यानिशीं दोहीकडे चालते झाले पुढे एक ओढा होता त्यात काहीं गाडद व पायदळ घालून * * * तोफाची मारगिरी चाललीच होती करवीर करकडील पायदळाने नेट करून ओढ्यातील पायदळावर चालून घेतलें परस्पर गोळागोळी होऊन तिकडील पायदळाचा मोड जहाला सुमारे शंभर माणूस जाया जखमी झाले व पचवीस तीस सुमारे ठार झालें बाकी सर्व पळून गेले करवीरकराच्या पायदळाने तोफाशीं गाठ घातला तोफा पाडाव जाहल्या आपासाहेबांच्या मोकाबल्यावर रत्नाकर आपा राजाज्ञा व हैबतराव गायकवाड वगैरे शिलेदार होते आपासाहेब फौजेसुद्धा पुढें चालून आले करवीरकराची फौज पुढें जाहली लढाईचे तोंड लागलें करवीरकराकडील धुळोजी पाठरे हे शंभर दीडशे घोड्याचे सरदार होते, ते ठार जहाले व रायाजी जाधव पागेकडील सरदार हे घोड्याखालीं आले तेथें पाव घटका झटपट चागलीच जहाली ते समयीं करवीरकराच्या फौजेत थोडीशी गलबल होऊन निशाणाचा हत्ती माघारा फिरला हें वर्तमान महाराज पाठीमागे जवळच होते त्याजवळ सुमारे तीनशें लोक चागले होते त्यानीं पुढे गलबल जहाली हें पाहून, नेट करून पुढें आले नंतर फिरून सावर बसला लढाई होतच होती इतक्यात आपासाहेब याच्या डान्या हातास दडाजवळ गोळी लागली त्यामुळें कांहींसे घयाळ झाले परंतु शूरत्वाचे अभिमानानें दम धरून पुढें चाल न करिता जाग्यावर उभे राहिले यामुळें दाजीसाहेब याचा व महाराज याजकडील फौजेचा लढाईचा समय आला इतक्यात दाजीसाहेब याजकडील फौज उधळली त्या फौजेत काहीं फितूर होते त्याजमुळें असें झालें नंतर रत्नाकरपत आपा व हैबतराव गायकवाड यानीं त्या उधळलेल्या फौजेचा पाठलाग केला नाहीं इकडे लढाईस सुरवात होत होती तेव्हा महाराज याजकडील दोन्ही टोळ्या एकत्र होऊन आपासाहेब याजवर येण्याचा रोख धरिला हें आपासाहेब यानीं पाहून काहीं माघारे हटले परंतु दोन चार वेळा माघारे उलटोन पाठीवरील फौज थोपून राहून थोडे थोडे हटत माघारे सरले ते जवळच अमलझरी म्हणून लहानसें खेडें होतें त्याचे आसऱ्यास जाऊन उभे राहिले करवीरकराची फौज पाठी वर होती ती गावानजीक उभी राहिली उभयता फौजास गाव दरम्यान जाहला मग

कोणा कोणावर चालून घेतलें नाहीं जाग्यावर उभे होते नंतर रत्नाकरपत याचा रोंख इकडे येण्याचा होता तो त्यानीं मोडून भाऊसाहेबाचे गोटाकडे जाण्याचा रोंख धरिला सायकाळचा दिवस तीन चार घटका होता राजमडळकराचा फौज गोटाकडे गेली दाजीसाहेब फौजेसुद्धा निघाले ते गोटाकडे न जाता परभारेंच निघोन गेले आपासाहेब याच्या चिंतात मागे बुणग्यात भाऊसाहेब होते ते निघून गेलेच असताल हें मनात आणून अमलझरीवरून तेही परभारे निघोन फौजे सुद्धा चालते जहाले राजमडळकराचे फौजेने पाठलाग केला नाहीं लढाई बिघडली भाऊसाहेब मागे बुणग्यात होते राजमडळकराचा फौज गोटाकडे आली हे पाहून जवळची मडळी भाऊबद व शिलेदार नागो शामजी वगैरे लोक निघाले जाग्यावर हत्ती एक व दोन तोफा व निशाण होते शागीर्दपेशा सुद्धा निघाले ते समयी भाऊसाहेब यास घेऊन जाते तर निभाबयाजोगा समय होता परंतु कोणास धार वरणे जहाले नाहा आपापले जाव घेऊन निघोन गेले जवळ कोणी एक दमाचा मनुष्य राहिला नाहीं इतक्यात राजमडळचे फौजेने वेढा घालून गोटात शिरले भाऊसाहेब खाशा घोड्यावर उसले होते तसेच एकाएकीं निघोन चालले गोटात राजमडळकराची फौज शिरली इतक्यात हैबतराव गायकवाड हे गोटाकडे जात होते, त्यानीं भाऊसाहेब ओळखिले नाहा, परंतु सुभानराव बागुल म्हणून शिलेदार येलगुरकर हे पेशजीं कैलासवासीपाशीं काहा दिवस चाकरीस होते ते पुढे इकडून चाकरी सोडून राजमडळीत गायकवाडाचे पथकांत चाकरीस राहिले, त्यानीं ओळखिले आणि गाइकवाड यास सांगितले नंतर त्याजकडील लोक जाऊन गाठ घातली मानेवर वार टाकिला त्या जखमेने घायाळ होऊन होतात पद्दा होता त्या पद्द्याने पाच चार असामावर वार करून जखमी केले इतक्यात दहावीस असामानीं गाठून आणखी वार कानानजीक दोहो बाजूस दोन हलके केले तेणे करून फारच घायाळ होऊन घोड्याखालीं आले, हे तिकडील स्वारांनीं पाहून जवळ येऊन पाही तो निर्जीव होऊन पडले जीव होता न होता ही भ्रात तेव्हा गाइकवाड यांनीं पडदेळे व हातातील पद्दा कैलासवासींचा घेऊन आपले जवळ ठेविला आणि आपले बारगिराचे घोड्यावर पुढे देऊन महाराजाकडे पाठवून दिले हैबतराव आपण गोटाकडे लुटीस गेले नंतर मागून सरजेराव घाडगे आले त्याची व बारगिराची गाठ पडली बारगिरास बोलले कीं, महाराजांनीं भाऊसाहेबास आणावयास मला पाठविलें असें सागून बारगीर याचे घोड्यावरून आपले घोड्यावर घेऊन महाराजाकडे आले बारगीर माघारा गेला महाराज उभे होते तेथे पुढे येऊन घाडगे उभे राहिले कैलासवासी यास महाराजांनीं पाहिलें आपण पाडाव करून आणिले म्हणून सांगितलें श्रीमताचे पदरचे मोठे सरदार पाडाव जाहले जीव होता किंवा नाहीं हा चिंतात अदेशा न आणिता वैरत्वाचा भाव चिंतात आणून, त्यात तर मोठीच फत्ते जाहली तो हर्ष मोठा, देहभान राहिलें नाहीं सरजेराव घाटगे यास आज्ञा झाली कीं, मूर्दा घोड्यावरून खालीं ढकलून देणें त्यानीं आज्ञेप्रमाणें केले जवळ खासबारदार होते, त्यास आज्ञा झाली कीं, मारून टाकणें त्याजवरून खासबारदार यांनीं जवळ जाऊन पाहिलें तों जीव नाहीं मग त्यानीं वार टाकिला नाहीं

आले नाहात बुणग्यांस कूच करून येण्याची आज्ञा झाली त्याप्रमाणे कूच जाहालें रत्नाकर पत याचे गोटांत लाकडें तीस चाळीस भारे होता, तीं जाग्यावरच राहिलीं तेंथें गावचे लोक लाकडें नेतील म्हणून चार प्यादे बसविले आणि ब्रजाजीपत देऊळकर यास सामून यशवतराव घाटगे याचे पागेचे पधरा असामी मोतदार आणून सारीं लाकडें गावानजीक तळे आहे तेंथें नेलीं दहनाची जागा तळ्यावरच नेमिली गावातून जोशी पाच सात असामी वगैरे भिक्षुक होते त्यास बलावून आणून काहीं तुळशी काष्ठे मिळविला व गोमुत्र आणविले शोला दहा रुपयाचा व चदन दोन वडे व सुवर्ण दोन मासे तुफडे नऊ व तेल व कापूर वगैरे लष्करातच जिन्नस घेतला ब्राम्हण गावचे जोशी चार असामी आणून प्रेत तळ्यावर दहनाचे जागीं नेले मंत्राशीचा विचार व्हावा हा हेतु होता परंतु समयास ब्राह्मण चागला मिळाला नाहा गावचे जोशी होते ते केवळ ढ मग तसेच भडाभि देऊन दहन केले त्या दिवशीं हमीदवाड्यास मुक्काम केला दुसरे दिवशीं प्रातः काळीं गावचे जोशी व मी म्नाने करून अस्थि काढिल्या व रक्षा एक बैलभर झाली ती कृष्णेंत नेऊन टाकावी म्हणोन उद्योग केला परंतु मध्यतरीं वेदगगा व दुवगगा या नद्यास पाणी भर आले होतें नाव टोमरा तेथे काहींच नाहीं मग ती रक्षा तेंथें त्या गगेंत विसर्जन करोन माघारे हमीदवाड्यास निघोन आलो नंतर अस्थि भिरजेस रवाना करावयाच्या त्यास ब्राह्मण मिळेना तेव्हा श्रीमंत हरबा अण्णा पटवर्धन याजकडील ब्राह्मण लष्करवाल्यानीं उटे, हत्ती देऊन बेगारीस आणिला होता, तो अगदीं लुटलेला, नेसावयास पचा चार हात मात्र होता मग त्या ब्राह्मणाचा सरजाम चर्मी जोडा एक व पासोडी एक व डोईस बावाव यास पचा एक व दोन रुपये खर्चास देऊन त्याजबरोबर चार असामी प्यादे दिले आणि रवानगी केली मार्गाची माहिती नाहीं, तेव्हा टिपण लिहून दिलें आणि रवानगी केली कोंगजोळा इचलकरजी तेथून कुरुदवाड तेथून मिरज याप्रमाणें सांगितल त्याप्रमाणें अस्थि मिरजेस पोचल्या पत्राचें उत्तर कैलासवासी बाळासाहेब यांनीं मला लिहिलें होतें कीं, दहनास वगैरे खर्च काय जाहला असेल त्याची याद पाठवून देणें ऐवज पाठवून देऊ याप्रमाणे लिहिलें परंतु मी याद पाठविली नाहीं कारण कैलासवासी भाऊसाहेब याचे चोचे पुत्र, शिवाय भाई मडळी बहुत आप्त पदरची मडळी थोर थोर वगैरे कित्येक लहान मोठे इतके असोन अतकाळच्या समयास जवळ कोणीच नाहीं नारो हरी करदीकर याचा जन्मा तरींचा योग उभा राहिला अशा पुण्यश्लोकाचे देहास हात लागून अतकाळची सेवा जी पुत्राचे हातून व्हावयाची ती माझे हातून घडली अशी सेवा हजारों रुपये खर्च केल्यानें घडावयाची नाहीं ते घडली मोठाच अलभ्य लाभ झाला शेवटींचा अतकाळसमयाचा पुत्र नारो हरी असे विश्वतोमुखी जाहलें कैलासवासीचा काळ उत्तम प्रकारचा जाहाला कसा म्हणाल तर आमरणात क्षात्र धर्म करून श्रीमताची पेशवे याची सेवा चाकरी केली श्रास जसें मरण वारातीर्थीं यावें तसें आलें तो प्राणी सूर्यमडळ भेदून उत्तम लोकास जातो त्यास पुन जन्म नाहीं श्रीगणपति आराध्य त्याची केवळ नि सीम भाक्ति अगरकी चतुर्थी

व्रतदिवस एक पत्ना व्रत दिगत कीर्ति ज्याची प्रदोष समय, त्याकालीं देह विसर्जन झालें
हमीदवाड्यावरचा मारा विवि आटोपून मग करवारकराच्या लष्करात गेलों याप्रमाणे मज
कूर जाहाला पुढ करवीरास वेढा कैलासवासा आपासोटेव यानीं दिला व वेढा उठला तो
मजकूर अलाहिदा आहे कळाव

[८५८
१५१ ले]

{ माघ व ५ शके १७०१
{ ता १४-२-१८००

॥ श्री ॥

सेवेशीं थोडो गोविंद गोडबोले कृतानेक साष्टांगनमस्कार विज्ञापना ता माघ वद्य
५ तृतीयप्रहर पावेतो सुखरूप असों विशेष-राजश्री पतप्रतिनिधी व चदनवदनकर व साता
रकर यास निक्षण ताकीद झाली पा। वारवार तेंच लिहितोस हें काय । असे कदाचित् म
[ना] त येईल त्यास स्वामींची स्वारी त्या प्रातीं जाऊन माझा अम्मल सुरळीत चालण्या
विशीं ताकीद होणे यात मला भूषण बहुत आहे स्वामींचें साहाजिक भाषण परतु सेव
कास महाभूषण याजकरिता वारवार विनती लिहितों हेही स्वामींचे ध्यानात आहेच रास्ते
यास आरब दूर करण्याविशा ताकीद जाहला म्हणोन वळलें फार सताष जाहला क्षेत्राचा
उपद्रव गेला राघोपत सफरे म्हणून कोणी कऱ्हाडे गृहस्थ पूर्वी बाबूराव केशव याचे पद
रचे त्यानीं सालगुदस्त बडात पुण्यास येऊन सातहजार रुपये भरून कऱ्हाडची मामलत
केली तेव्हा ते पोषी याजकरिता मशारनिलेस धरून वैराटगडास आटकेंत ठेविले आहेत
याविशीं राघोपत देशमुखास माहीत पुर्तेपणें आहे व सेवेशीं विनतीही केली आहे
त्यास त्याचा चार रुपये खड ठरावयाचा तो दरम्यान वो रा वैजनाथ भट मामाचें बोलणें
पडेल व पडते त्यात भाव यांस उगेंच कैद केले, दोष नाही याजकरिता त्यास सोडून
द्यावें याप्रमाणे झालें त्यास मी आक्षेप घेतला सरकारचे अपराधी अटकाविले आहेत
त्यास परवानगी सरकारची ते पक्षीं परवानगी शिवाय सोडता येत नाहीत तेव्हा इकडे
निरुपाय जाणोन वेदमूर्ति रा मामा सरकारात विनती करून मशारनिलेस सोडवावयाचा
उद्योग करताल व चालला आहे सरकारातून ते गृहस्थ सुटल्यास सरकारचे चार रुपये मात्र
येणार नाहीत परतु बोलणें बोलतील ते मात्र मध्येंच रुपये खातील आणि अपराध
पक्का याजकरिता त्यास मुक्ततेची परमाणगी नच व्हावी कदाचित् सरकारचा खड देऊन
सुटत असित्यास मग नीटच आहे माझा ज्वर परिहारला पधरा दिवशीं पूर्ववत शक्ति
येईल सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले ४०९ }
[३३३] }

{ श १७२२
सन १८०० }

श्री

वशावळ घोरपडे मुळ पुरुष म्हालोजीराव यांचे चिरजीवानीं करवीरकर महाराजांचे पदरीं राहून, कामकाजे करून पदें तिघानीं तीन व सरजाम इनाम पाच पाच गांव स्वपराक्रमानें ज्यांचे त्यानें मेळविले

वडील सताजाराव घोरपडे यास सेनापति पद देऊन इनाम गांव पाच दिले

१ बहिरजाराव यास हिदुराव हें पद देऊन इनाम पाच गांव दिले

१ मालोजीराव यास अमिरुल उमराव हें पद देऊन इनाम गांव पाच दिले

—

३

यासि सरजाम

सेनापतीस कापशी सरजाम १ हिदुराव यास गजेंद्रगड सरजाम १ अमिरुल उमराव यास आजरे सरजाम १

पौ अमिरुल उमराव यांचे घराण्याची वशावळ मुळ पुरुष

मालोजीराव यांचा पुत्र शिवराव यास पुत्र ४

१ येशवतराव यांचे पोटी	० मानोजी यांचे पोटी
१ शिवराव यास मुरारराव याजकडे दत्त दिला	१ येशवतराव
१ व्यंकटराव यास पुत्र नाही	१ खडेराव
—	—
२	२
३ केदारजीराव यांचे पोटी	येशवतराव यांचे पोटी
१ रामचंद्रराव	१ मालोजीराव
१ खडेराव	१ नरसिंगराव
१ काशीराव.	—
—	२
३	खडेराव यांचे पोटी
रायचंद्रराव यांचे पोटी	१ शिवराव
१ मालोजी	१ भुजंगराव.
१ आबा	—
—	२
२	४ जनकोजीराव यांचे
	० नकल
	—
	•

२ वाटणी न झाल्याचे सरदार लिहून दिले
असामी १७ पौ शिंदे व होळकर व भोंसले
सेनासाहेब सुभा व भोंसले अक्कलकोटकर या
चार असाम्या सरदार यांच्या वाटण्याच
नाहींत परंतु यांचे पोटी सरदार आहेत
त्यांच्या वाटण्या आहेत बाकी असामी १३
पैकी गुतीकर व गजेद्रगडकर व कापशीकर
घोरपडे हे घरभाऊ सबब ३

बाकी असामी

- १ नाईक फलटणकर
- १ देऊळगांवकर जाधवराव
- १ मालोजीराजे घोरपडे
- १ घाटगे सज्जेराव
- १ अमरसिंग जाधवराव
- १ शिके
- १ तोरगळकर सेना खासखेल
- १ घाटगे बुदकर
- १ डफळे जतकर
- १ पाले सावजनकर
- १०

वाटण्या जाल्याचे सर

- १ आटोळे १ भाप दार असामा
- १ दाभाडे तळेगावकर १ दरेकर
- १ पवार १ ढमढेरे तळेगाव बाडे
- १ खटावकर महाराज १ पुत्रकर
- १ अबीर १ वाघमारे तलेसग दरे
- १ माने ह्यसवडकर १ बोकील कोरेगावकर
- १ विश्वासराव चितामण पागे
- १ स्वडेराव वाकडे १ केरोजी काळे
- १ जाधवराव वाघोलीकर व वाडीकर
- १ भोइटे नसिरावादकर १ वायबर
- १ शितोळे न्हावीकर वगेरे १ शेलार
- १ पान्से १ पटवर्धन १ रणनवरे
- १ मोरे सरलष्कर १ चव्हाण अठपाडीकर
- १ रामदुर्गकर १ वाबळे
- १ सदाशिव माणकेश्वर
- १ गोडसे वडूथकर १ वारामतीकर
- १ देवकाते
- ३०

* येथपासून पुढील मजकुराचा घोरपडे यांच्या वशावळीशी संबंध फारसा दिसत नाही पण दोन्ही यादी एकाच कागदावर असल्यामुळे त्या एकत्र दिल्या आहेत ही वाटणी कोठील व कसली तें समजत नाहा

ले ४७० }
[१४५] }

{ शके १७००
{ सुमारे सन १८००

श्री

श्रीमत राजश्री पतप्रधान स्वामाचे सेवेशीं—

पाो भवानी शकर हैबतराव कृतानेक नमस्कार विनती उपरी येथील कूशळ जाणोन स्वकीय कूशळ लेखन करीत असले पाहिजे विशेष-आपण पत्र पाा ते पावले प्रात वाई येथे ब्राह्मण ज्ञातात कोणी कन्येचे सा घेऊन विवाह करू नये, जो कन्येचा ऐवज घेईल त्याजपासून दुप्पट व जो देईल त्याने कन्येचे बापास सा दिले असतील तितके, व मध्यस्ती करून पैका घेईल तो ऐवज त्याजपासून सरकारात घेतला जाईल या प्रमाणे ब्राह्मण ज्ञातीस व जमीदार व वर्माधिकारी व उपाध्ये व जोशी व पा कुळकर्णी, यास निक्षण ताकीद केली असता आज्ञेप्रमाणे वर्तणूक न करीत, त्याजपासोन सदरुप्रमाणे ऐवज घेऊन काहा खर्चाची सुबाब न लाविता हिशेवी जमा करावी, म्हणोन लिहिले ऐशास प्रात वाई येथील गाव बहुत हळरून दुमाले आहेत तेथे आमचा रोखा पत्र चालत नाही वसुली गाव व वाई क्षेत्र व देश भुव व देशपाडये वगैरे सरकारचे पत्राअन्वये आणवून ताकीद करितो कळले पाहिजे बहुत काय लिहण लोभ असो दिल्ला पाहिजे हे विनती

ले ४७१ }
[४४४] }

{ मागशीर्ष शु १२ शके १७२३
{ ता १६-१०-१८०१

श्री

श्री राजा शाहू छ-
त्रपति प्रौड प्रताप पुरदर
आनदराव गायकबाड मेना
खासखेल समशेर व
हादर

तैनातजाबता शिलेदार जदीद येकाडे कारकून कृष्णाजी अनत असामी १ तैनात बार
माही नक्की शिरस्ता सुरसन इसने मय्यातैन व अरुफ रुपये
६०० जातीस
१०० शागीर्दपेशाबइल
—
७००

एकूण असामी एक यास तैनात बारमाही नक्की शिक्का रुपये सातशें करार केले असत पैकीं नाणे बद्रावगैरे व दरबारखर्च वजा होऊन बाकी तैनातेचे कबज शाईचे मार्गे पावेल. चाकरा इमानेइतबारें करावी हजेरीस घोडे तिनशावर किमतीचे लागेल लढाईत घोडे

निशाणापुढे पडीत जहाल्यास दाखला पाहून किंमत पाचाचे मते ठरेल ती दिल्ली जाईल
 छुटीत नगारा, निशाण, नौबत, ढाल पालखी, व हत्ता, राजिना, व तोफा सापडेल ते सर-
 कारांत दाखल करावे चाकरीचा तैरीख छ ८ साबान सन मजकूर पासून चालू असे जाणिजे
 छ ९ माहे साबान मोर्तबसूद

ले ४७० }
 [१२१] }

{ माघ शु १३ श १७२३
 { ता १५-२-१८००

॥ श्री ॥

राजश्री पतप्रधान गोसावी यासि

छ सकळ गुणालकरण अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्ने॥ आनद राव गायक
 वाड सेनाखासखेल समशेरबहादर दडवत विनती येथील कुशल जाणून स्वकाये कुशल
 लिहित असलें पाहिजे विशेष कानोजी गायकवाड याणा बदमामळी करून बखेडा बहुत
 केला यास्तव समस्त सरदार याचा एकदाल करून कानोजीराव यास कैदेत ठेऊन
 दौलताचा बदोबस्त केला हे वर्तमान आपणास कळावें म्हणोन लिहिले आहे मागाहून
 सविस्तर लिहून पाठवू स्वामीचे प्रतापे बखेडखोराचें पारपत्य करून बदोबस्त केला आज
 छ मारीच बदोबस्त झाला मागाहून सविस्तर विननि लिहितों रा छ ११ रमजान
 याज उपरि मी चाकरानें ल्याहावे आ [?] इष्ट नाही वडिलानीं चाकरी करिता हा काल
 काहाडिलें याच अन्वये माझी हीच न वे रा आहे एकदा खावदाचे पाये व रि न पाहावे
 तो सुदीन वरकड आणिक नाही बहुत काय लिहिणें लोभ करावा हे विनती शिक्षा

ले ४७३ }
 [१८६] }

{ माघ शु ९ श १७२३
 { ता ११-२-१८०२

॥ श्री ॥

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री कृष्णराव नारायण स्वामी गोसावी यांसि पोष्य
 बाजीराव रघुनाथ प्रधान नमस्कार विनती उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहित
 जाणें विशेष शहर सातारा येथील बदोबस्तास चिरजीव राजश्री त्र्यंबकराव महिपत पुरदरे
 याजकडील सरंजामी पतकाचे स्वार एकशें पाठविले असत तर याजकडील एकशें स्वार घोडे
 राऊत चागला पाहून गणती घेऊन चाकरी घेत जाणें जाणिजे चद्र ७ सवाल सु॥ इसने
 मया तैन व अलफ बहुत काय लिहिणें हे विनती

ले ४७४ }
[३९] }

{ श्रावण शु १३ श १७२४
{ ता ११-८-१८०२

॥ श्री ॥

वेदशास्त्रसपन्न राजश्री रामचंद्र दीक्षित व लक्ष्मीनारायण दीक्षित गोसावा यासि—

सकल—गुणालकरण अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्ने॥ येशवत राव होळकर दडवत विनती उपरि येथील कुशल जाणोन स्वकीय कुशल लिहित असावे विशेष आपण पत्र पाठविलें ते पावले खानदेश प्राता खासा स्वारी आल्यावर पुढे राजश्री फतेसिंगराव माने वगैरे फौजा या प्रातीं खाना जाल्या जनवार्ता सैन्याचा उपद्रव यामुळें कायगाव टोके प्रवरासगम तीर स्थळी क्षेत्राची जागा, ब्राह्मणास भय उत्पन्न जालें साल गु॥ क्षेत्र कायगाव पेंढारी याणीं लुटले त्यामुळें भय अधिक प्राप्त जालें त्यावरून क्षेत्रस्थ ब्राह्मण श्रीफल घेऊन मान्याच्या भेटीस पुण्यस्थर्मीं गेले त्यानींही अभय दिलें जे आम्हास येविशीं सुभेदार साहेबाची आज्ञा आहे जे, क्षेत्रास उपसर्ग होऊ नये त्यावरून सर्वास सतोष जाला हलीं राजश्री नबाब † अमीरुद्दौले फौजेसुद्धा कसबे गाडापूर येथें आबडाकडे स्वारी जाणार त्याजकडील उपसर्ग क्षेत्रास किमपि लागला नाही माने याणीं खात्री केली त्याप्रमाणें अनुभवास सर्वांच्या आलें पूर्वापार कैलासवासी थोरले सुभेदारापासून Xया स्थलाचा अभिमान आहेच त्याप्रमाणें साभाळ करूनच आम्हाकडील गाडापूर परगण्यातील तीन गाव नेवास परगण्यातील एक गाव ऐकूण चार गाव आहेत आज पांच सहा वर्षे पायमालीनें खराब जाली त्यास त्याचे व द्वीरस्थळींचें सरक्षण घडावें याकरिता नबाबास पत्र दिले पाहिजे म्हणोन विस्तारें लिहिलें तें कळलें ऐशियास तुम्हाकडील लक्ष्मण उमाजी याजबराबर राजश्री अमीरुद्दौले याजला पत्र पाठविलें आहे, हें त्याजकडेस पावतें करावें गावास उपद्रव देणार नाहींत सर्वदा पत्र पाठऊन तोषवीत जावें रा छ ११ रबिलाकर सु॥ सन्नास मैयातैन व अलफ बहुत काय लिहिणें हे विनती मोर्तसुद

ले ४७५ }
[४९७] }

{ श १७२५
{ स १८०३

श्री सद्गुरु प्रसन्न

यादी दास्त बेरीज बादशाई हिंदुस्थान अवरगजेब कारकीर्दीचे जमाबदी रुपये रुधि रोद्दारी मवत्सरे पुणेचे मोहिमेस गेले असता कुपणी सरकार तर्फे जेनरल वलजली बाहादूर याणीं ठराव केला बेरीज

* यशवतराव होळकर † यशवतरावाचे पदरचा पठाण सरदार अमीरखां ‡

X महारराव होळकर

तपशील

शहाजहानाबाद ऊर्फ दिल्ली

२८६५८३७५	सुभे शहाजहानाबाद ऊर्फ दिल्ली परगणे २०६ सरकार
२४५४६९९५	सुभे अकबराबाद ऊर्फ आग्रे सरकार १४, महाल २६८
१३७५९०००	अजमेर ऊर्फ मारवाड सरकार ७, परगणे १०३
९४०१५०५	इला [ह] बाद ऊर्फ प्रयाम सरकार १६, परगणे २४७
९५१८०५०	सुभे बेदर ऊर्फ पैठण सरकार ८, महाल २४०
६६१३५००	सुभे अयोध्या सरकार ५, परगणे १०७
१०२६०५००	सुभे उडाय्या ऊर्फ जगनाथ सरकार १५ परगणे १३०
११५७०५००	सुभे डाका ऊर्फ बगाला सरकार ७, परगणे १०९
१४५०४७५०	सुभे अमदाबद ऊर्फ गुजराथ सरकार ९, परगणे ८८
२३७४२५०	सुभा ठाठा ऊर्फ सिद सरकार ४, परगणे ५७
६११६३७५	मुल्तान सरकार ३, महाल ९६ सि
२०३३४२५०	लाहोर ऊर्फ पैजाबाद सरकार ५, परगणे २१६
३१५७१०५	कासमेर महाल ४६ सि
३१६३०००	काबूल सरकार ८ परगणे ९८ सि
१९२२६७५०	सुभा मालवा ऊर्फ उज्जनी सरकार १०, परगणे ३०३०
३८६५०००	सुभे केदार महाल ५०, सि
१०७४३७००	सुभा अवरगाबाद सरकार १२, महाल १३६
५७०४०२३	सुभा वराणपूर सरकार ६, परगणे १३६
७५०४५६५	सुभे बेदर सरकार १२, महाल १३६
११२५००००	सुभे इलजपूर वराड सरकार ५, परगणे ५१
४६९७६६५१८२	सुभे विजापूर सरकार १८, परगणे २८१
५७७३६५२६८१०	सुभे हैदराबाज सरकार ४०, परगणे ४०५
<u>३३१००९४१२८१२</u>	

तपशील शाई ५७ बेरीज

१२४२२०९१६	राव पतप्रवान
३४६७३३०४८७	नबाब अली निजाम बहादूर
१२३५७८७०९८१	इमज बहादूर
१६३०१५००	आबदाअली
३२२३४९८३८४	सीक वैगरे चिलर
<u>३३१००९४१२८१२</u>	

सरकार	सरकार राव पंडित प्रधान	रुपये
८७२२९९१५		निसबत
	सरकार राव प्रधान अमल	३-९९१०००
	८७२२९९१५	रुपये

तपशाल

८५२०८७५	सुभे शहाजहानाबाद ऊर्फ दिन्ना
१२१७३९९५	सुभे अकबराबाद ऊर्फ आगर
१३०००००	अजमेर ऊर्फ मारवाड
१६०००००	सुभे उडाया ऊफ जगन्नाथ
१९२०६७००	सुभे माळवा ऊर्फ उज्जनी
६५७५०००	सुभे वराड
७५३८४२३	सुभे बन्हाणपूर
३००००००	सुभे लाब्होर
११९०० ०१	सुभे विजापूर
१०७९८७५०	सुभे आमदाबाद
५२ २५२०	सुभे औरगाबाद
३०००००	सुभे बेदर

८७२२९९१५

तपसील

खालसात अमल कुल	रुपये
४८०००० परगणे पुण्या	२६४३९ हवेली जुनेर
१६०७५३ परगणे सिवनेर	९५०११९ इदापूर
३५०००० विजयदुर्ग	११०७२५ सुपे
४७९३५ बारसी	१२००० सासष्ट पिंपळगांव
१२५००० सोलापूर	२१००० चतुर नारायणगाव
३९३७४ आईरवाडी	१५००० वाई
२३२१५७ कुक (मं) रखेड	८००० खतराबावदान (?)
१५५००० एरडोल	२१००० प्रतापगड
४०००० नेवासा	१८००० सिहगड
२५००० बेदूर [वोनूर ?]	३२००० लोहगड व इस कालेगड
१८००० पारनेरी	२०००० पेठागाव
३१२४३० हवेली सगमनेर	१५००० केनेल
९२६३५ कुभारगाव	३१५००० बागलाण

७५३५० नासाक
६४३५६ आकोळनेर
३५१७५ कोपरगाव
२४६७१३ रत्नागिरी
१८५०० भैरवगड
६४००० चदन
१९५०० चदन
९००० चाकण
<u>२६१०८९८</u>

६१२१६२७

दक्षिण गुजराथ

११५०००० आमदाबाद
१५३६००० सुरत अठ्ठाविशी
५२५००० जंबुसर (जेबुरपुर)
१७५००० हकूनश्रार
१०२००० आसावा
१४४००० बलसाडे
८०००० सुरत हवेली
५०९००० फुटमहाल
<u>१५३६०००</u>
२६८६०००
बेरीज पट्टा
१३२५००० सुभे झाशी
२५०००० आला [म ८] णपन महाल
१५४२५०० बुदेलखड
८५०००० सागर
४८०००० कालिपी
२१२५०० गडमडल
<u>१५४२५००</u>
७५००० जळगाव
१००००० बादामी

३५००० त्रिबकगड
७२५००० सुभे वर्मई
६०४००० कल्याण भिवडी सुवर्णदुर्ग
१३५७९६ अजनवेला
४५६९३ रेवदडा
५५००० पाली
१६००० करनाळा
२४००० पेलार
६०००० रायगड
३००० पुरधरगड
<u>३५९०७२९</u>

कर्नाटक

२२५००० बागडकोट
५२००० केरु
५०००० नदवाडीगी
१५६००० बेळगाव शहापूर
२८००० खानापूर
३४५७०७५॥ सावनूर वगैरे टिपु
सुलतान याजकडून आले ते
१०६९४२२ सावनूर
३९७५६३॥= धारवाड
४७६९८९ हेबरगी
१६०६५४८७ ज्यालीहाळ
६६७९००८३ नवलगुद
१३४६३३८१० हावनूर
२०६७१३८२ गदग
७५७३५८१० जुने हुबळी
६१५१३८४ बकापूर
५४३६३८४ कलघटकी
५२१३५८२ मिश्रीकोटी
५०८६९०८१० कितूर
<u>३४५७०७५८८</u>

१८५००० देशमुखी	१५१५०० खडणा
११०००० गगथडा	८५००० सुरापूर
७२०००० बालाघाट	१६५००० तपवाल
<u>१८५०००</u>	<u>५००००० कनाल</u>
१४०००००० गाइक्वाडनजर	<u>१५१५००</u>
४८२८५००	४११९२७५८८

एकूण कुल १७७५५७०२८८

रुपये

फौज मरजामीस नेमणुकीस दिला

रुपये

९५०००००० मल्हारराव होळकर याशी स्वार	२२०००० हजारास जहागीर
४३२०००० आबाड	२९५००० सुलतानपूर
१३५०००० राउता	४१५००० इदाजारत
३९४०००० नदुरबार	३०५००० रामपूरत
१७५०००० महेश्वर	३१२००० सिराँज
७५००००० रामपूर कि ला ट	२८६००० सैद
रका वगैरे	३५०००० विजेनगर
२५४०००० रामपूर किल्ला	४६७०००० हिंदुस्थान पैक समाईक
२९६०००० द इ फ क पूर	<u>६३१८००००</u>
४८१०००० जाहगीररात माल्यो	वगैरे
२५७०००० चादवड	
<u>३१७४००००</u>	

९५००००००

४५०००००० अनदराव पवार वगैरे स्वार	१५०००० सि
२०२५२८३ माल्वा (?) परगणे धारवाड वगैरे पटवर्धन मडळी	
११४२४४४ चिंतामणराव पाडुरग व गगाधरराव गोविंद स्वार	३०००० सि
३२००००० सरकार मिरज	६९९९५ नवे हुबळी
१३००००० मगळवेढे	४०३१३ ब्याहडी
९००००० ऐनापूर	३९८६३ ताडस
६००००० करकभा	१८०००० हेबळीपरगणे परड
३००००० भुसा	१९९६० जुनेहुबळी पैकी खर्च
१०५०००० शाहापूर	खडणी १८८१३१
३३००००० तेरदळ	<u>१८८१३१</u>
१८६३१३ लक्षमेश्वर	
<u>९५४३१३</u>	

११४२४४४

६३८८३९ परशराम रामचंद्र यास स्वार १५०० याशी

३२०००	तासगाव करयात	३३०००	तेरदळ
२८०००	वरडोल	५६०००	यादवाड
१२०००	येकसब	११३३७३	कुदगोल
१५०००	अनवलें	१०२९६६	मुळगुद
१०५०००	गोकाक	१२५००	भरतकुणकी
८००००	जमखडी	५५००	पुलताब

६३८८३९

२४४००० कुरुदवाडकर रघुनाथराव स्वार ३००

३००००	कुरुदवाड	४५०००	मईदरगा
३१०००	रायबाग	३३०००	तेरदळ
१०५००	शाहापूर		

२४४०००

१४०५००० प्रतिनिवि स्वार ५०००

२१०००	प्रतापगड	०००००	विजापूर
३५०००	मयाणी	८००००	खटाव
३०००००	वाई	७२०००	काशीगाव
६००००	वेलापूर	१०५०००	विजापूर
५००००	विशाळगड	५००००	बागवाटी
७२०००	गोठा	३४०००	कोक [ला ।] टनूर
२०७०	सरदशमुखा	१४०५०००	
४००००	वागा		

१११०००० रास्तेचे स्वार ३००० सि

३०००००	तालिकोट सिदगी	१२५०००	आथणी
४५०००	कोक [ला ?] टनूर	५००००	उकली
९००००	मुळवाड	१५००००	खानदेशपैका
२१००००	जतकरजगी	१११००००	
५००००	नालतवाड		

४०२५०० मुवोळकर मालोजी घोरपडे स्वार ८००

३२०००	मुवोळ	१०३००००	माचकनूर
१२५०००	अलमेल	७५०००	इडी
६७५००	तवा	४०२५००	

३०००० सकराजी घोरपडे जाहागीर विलगा

३५८००० पानसे दिमत तोफखाना सरजाम

१६२००० हुनगुद	४२००० मुतला [क !] वी,
२१००० हलसगी	४५००० हिपरगे
१८००० म्हमद्रापूर	४०००० वैराग पानगाव
३०००० मल्हारगड	
३५८०००	

१२५००० थोरात सिलेदार यास परगणे वाळवे स्वार ५००
६०००० भापकर मटळी परगणे होरोती स्वार १५

१८०००० हरीपत फडके

३०००० कोलार	३०००० सागोले
२१००० ब्रम्हपूर	७०००० घाट नादूर
३०००० अवलेनर	३०००० पिपळनेर
१२००० चिलर फुटगाव	१८००००

४५०००० नानाफडणवास स्वार ७००

१९२००० चोपडा	१०२००० नेरें
६०००० भाना	९६००० मलकापूर
४०००००	

७५०००० त्रिबकराव मामा पेठे खानदेश पैा स्वार १२००

४५०००० शाहाजी राजे भोसले अकलकोटकर स्वार १०००

३००००० बेदर परगणे अकलकोट
१५०००० हवेली पुरदरपैकी सरदेशमुखी
४५००००

१५०००० सुल्तानराव बडगर चौथाई मिया स्वार ५०० नेमणूक मोंग [ला] ईवर

२१४९५७८३

बेरीज दफे चिलर वगैरे

२३२००० माधवराव पुरदरे ३०० स

१८०००० सासवड वगैरे	३२०००० सरदेशमुखी चौथाई
२३००००	

२०००० जळगाव परगणे

६०००० सेखमिरा वाईकर स्वार १५० सि

८०००० माधवराव आवेकर यास आवे वगैरे

- ७५००० सुल्तानजी भोंसले खानदेश पैकीं स्वार २००
 १५०००० रघुनाथराव नायगावकर यास नायगाव वगैरे गगथडी स्वार ५००
 ९००००० रगराव राजे वहादर यास हिंदुस्थान परगणे मालेगाव पैकीं स्वार ३०००
 १२००००० विठ्ठलराव सुदर स्वार ३००० राज्य हिंदुस्थान
 २४००००० खडेराव घोडेकर स्वार ८०० याशी वोठें वगैरे
 २०००००० अल्ली बहादर यास बुदेलखड परगणे सरकलपाल मशारनिले
 कडे आहे स्वार १०००००

१८०८७००० राजमडळकर

- १३५००० त्रिंबकराव दाभाडे सेनापति तळेगाव वगैरे स्वार ५००
 १००००००० रघोजी राजे भोंसले नागपूर व छत्तीसगड
 वगैरे वगाला कटक वगैरे मोगलाई घासदाणा
 बराड वगैरे सेनासाहेब सुद्धा ०५०००
 ७२००००० गोविंदराव गायकवाड यास ५००० [सर]
 खेल सेमसेर बहादर गुजराथ खास परगणे वडोदा
 सुरत अठ्ठाविसी
 ७५००० भास्करराव इसलामपूर वगैरे स्वार ३००
 ३०००००० अबूराव आगरे सेना सरखेल कुलाबा वगैरे स्वार
 सरमजाम
 २५००० जयवतराव सुमत
 ७५००० कृष्णराव चिटणीस चिलर फुटगाव जाहगीर
 १५००० अमात्य सातारे परगणे
 २३०००० रघुनाथराव सचीव मालदेश
 ३०००० राजाज्ञा यास कसबे चाई

 १८०७७०००

९२५००० कोलापूरकर राजमडळ स्वार स्वार ००००

- ७५००००० राजास नेमणूक कोल्हापूर मालवण राजानगर वगैरे,
 ५०००० तोरगल सिंदे यास
 १०००००० नरगुद व्यकटराव यासि
 १५०००० कापसीकर घोरपडे यासि

 ९२५००००

१६५००० वापोजी नाईक बारामतीकर बारामती इदापूर
बासी पैकीं स्वार २००

४५०००० भोसले मडली परगणे महादेव

२५७००० निंबाळकर मडली

१०५००० फलटण

५०००० भालोणी

६०००० अकळोज

४०००० दहागाव

२५७०००

२०००००० सरदेशमुखी चौथाईबद्दल मोकरर घासदाणा वगैरे सरजामाबद्दल

२०००००० फौज सरजाम दिल्ली आजमास

२९५००००० दौलतराव शिंदे आलिजा बहादूर यासि

९०००००० सरजाम नेमणूक स्वार २०००००

६३७०००० सुभे माळवे परग २५००००० गाडापूर

णे उज्जनी वगैरे २९१,००० झालनापूर

१०००००० बरानपूर वगैरे २१५०००० आमदानगर

खानदेश ४००००० गोरवडी

३५००००० सरकार हडा ३५०००० वडेगाव

१८५०००० खडाळा ८९०००० श्रीगोंदा उर्फ

१७९०००० चाळीसगाव चाभारगोंदे

९०००००००

२०५०००००० पादशाई मुख्ख सुभा दिल्ली अकबराबाद वगैरे सर केले

आहे वाटणी करार दर शेंकडा

२० सिंदे २३ होळकर

१० पोवळ ४९ पेशवे

१००

याप्रमाणे आहे वाटणी दिल्ली नाहीं सबब होळकरशिवास वज्जा

२९५००००००

१४६३०७ गुतीकर घोरपडे मडली मुरारराव घोरपडे सेनापति

३७३०७ सेंडूर

१८००० गजेद्रगड दवलतराव घोरपडे

१६००० गलगलें

३७५०० काळेनिडगुद

३७५०० वेळोति वरोळी वागेणूर वगैरे

१४६३०७५६४,६१,३०७

एकूण ९५७९३७८ ॥

रुपये

यापैका चौथाई खडणी घासदाणा मोगलाई राजे वगैरे कडून खडणी येणें बद्दल बजा

कुल्मरकार राखल

८४८३८७६॥

रु

जाता

कुल

८७२२९९९८

निसबती राजेस चालिवणेचे

३६९९९०००

तपशील

३७३३००० उदपूर राजेराणा हिंदुपती यास सुभे दिले परगण पादशाई
नेमणूक

१००५५००० राजे अमरसिंग प्रतापसिंग बिजेसिंग मारवाडी यात

७३६७००० जयसिंग सवाई यास जयपूर वगैरे वाडोड वगैरे

११०६०००० बुदीकोट राजेस बुदाकोट सुभा आगरा परगणे

६००००० भुपालकर नबाब यासि भुपाल वगैरे

१७००००० बुदेलखड राजेस झन्ना पन्ना वगैरे

३००००० जाट यास भरतपूर वगैरे

२४४६००० काटेवाड राजे यास चालिवणेचे सुभे गुजराथ परगणे

३६९९९०००

३४६७३३०४८७ नबाब निजाम आलीखा बहादूर याचे सरकारास कुल्

तपशील

३२४००८२४५ खालसात

२७००-२४२ निसबती राहणार

३४६७३३०४८७

बेरीजपटी

रुपये

तपशील

एने सरकार

कुल्

रुपये

३२४०३२८२४५

पत्रे, यादी वगैरे [४७५]

४३७

तपसील

रुपये

१०५३०२३७४५ सुभे हैदराबाद परगणे १३०	
५७९४८७४ सरकार गोलकुडा परगणे	१२
५२९८०९८८॥ सरकार मेदक	१०
७७३९२३८५॥ भोवानगिरी	११
३२४८३२८९० पानगल	
१२७०३३८९॥ कौलकोंडा	१३७
८२९४५० सरकार नलकोडा	६७
२००७३६८९॥ सरकार येलगदल	२१
५००६२५८९॥ कवास	५
७४२७२४८९५ वरगल	१६
२८०५५७८२। खबमेट	११
<u>१८९९०८०॥</u> सरकार देवरकोंडा	१३
१०५३०२३७४५	

७२०४५६५ सुभे बेदर ४३

१४४००५० सरकार बेदर ७

२०३७५० हवेली बेदर ३१	१९५००० कारीमुगी
३१३९०० भालकी	२०७५०० नारायणगाव
२९१३०० चिटको	६३५०० निदर
१६५००० हुसनाबाद	
<u>१४४००५०</u>	

१३२६६९४ सरकार मळीखेड ११

८२९६९ हवेली	९२३५ उटकूर
१५६३० सेडम	३७९०० अमरचिते
३८७६५३ चितापूर	९१,९०० वेडमाल
९७६०० अबदलपूर	६७९५० कडेचूर
२०१०३५ चिंचोळी	९८९१५ मगदरपक
२५३५०० कालकोर्ती	
<u>१३२६६९४</u>	

१४६७७२ सरकार यातागिरी कोटनूर वगैरे

८०५९४६ सरकार रामगिरी

३४८५१०३ सरकार नादेड १३

२६९९१३ हवेली	२३९०५५ कदार
३१३७५५ वसमत	३१९५० रुद्रार
३६२७५० इदूर	१६२७५० पेगलूर
१५०९४५ बोधन	२६४६०० रोजारा
११०७५० राहेश	३५६०० परळी
२७३५१५ निरमळ पचमहाल	१३७६९० भुधोळ
९२६९५ बोलकोटापूर	९९१७८५ कौडलवाडी वगैरे
५१७५० वामेलवाडा	

 ३४८५१०३

 ७२०४५६५

३९४६९०० सुभे विजापूर परगणे १७

७३७१७७ कलबुरगामहाल १

१०२५२७४ सरकार नळदुर्ग

८५७९९४ सरकार मुदगल

९१६०० हवेली

५६३५० कुकनूर

१६१३२५ कोपल

१०६५०० थेलवारगा

८७५०० कुष्टगी

६८३५० तावरगेरा

७६५०० गगावती कमनगिरी वगैरे

३१५०० सिदनूर

२८९०० रवडगुपी

१०२००० कायताल

४७४६९ मसकी

 ८५७९९४

१३२६४५५ सरकार रायचूर

४०६३५३ सस्थान गदवल परगणे २

२३३००० अमलपूर

६८७१०२ रायचूर

 १३२६४५५

 ३९४६९००

५८८०९८० सुभे अवरगाबाद

३०६५६१ सरकार दौलताबाद

२७७९५० अवरगाबाद

६५३६०० बीड सरकार

३९७५०० पाथरी

३०२५६१ सरकार पैठण

 ५८८०९८०

७४६०१३ पुरड हवेली

२९८७९० सहगड

१८९८६९५ धारूर वगैरे भुमघाट

९९९३०० परडा

पत्रे यादी वगैरे [४७५]

४३९

१६५६०० सुभे हतुरानपूर पैकीं ३० गावे वगैरे
४६७५००० सुभे वराड वगैरे

६७५००० वासीम
१५३६००० एलचपूर
१४६४००० माहावर
१०००००० छुतीसगड परगणे

४६७५०००

३०४०३०८२८५

निसवतीवार राहणार

९२२९५० मुरापूरकर
११५७५२०८२ कर्नोळकर नबाब
७२६३६७८२ गाजीपूर नदपाळ
४३११६५ अदवानी परगणे नाकनोल

११५७५२२८०

१८९५५० बनगाज [न ?] अली गुलाम अली खानास

२२७००२२८२

	एकूण बेरीज पटी ३४६७३३०४८७	रुपये
इम्रज बहादर	१२३५७८७०९८१	रुपये
	तपशील	रुपये
	९४१२११८४८१ खालसात	
	२९४५७५२५ निसवत राहणारा	
	१२३५७८७०९८१	

	तपशील	रुपये
खालसात कुल	९४१२११८४८१	रुपये
	तपशील रुपये	

३०२३५४०० नबाब कासम अली खान बहादर याजकडून घेतल्याबद्दल
२१५७२५००० सुभे डाका जर्क बगाला सरकार कुल १०९
८६६२९०० सुभे उढाखा सरकार १४

३०२३५४००

४१००००	सुरतकर नबाब याणीं दिले सुरत कसबा		
९००२५०॥	सुभे अवरगाबाद परगणे ह्यमई साधी वगैरे		
१८१९६८५२	नबाब महमद अलीखान यास चालत होते ते		
	८९४०८५२ सुभे हैदराबाद पैकीं		
१०१०५०७८१०	सरकार कची १५	८१८६५५	पालकोट १०
५०७६१९८१०	चद्रगिरी ९	८९११००	त्रिणामल १५
६७५६८९८१५	सरवपल्ली १०	७४७२६५॥	राये वेळूर ८
४८०९४८८३	तिरपासूर	६५१२००	वालकोंडापूर ५
५११४१५८०	चेगलपेठ	९०४८००	वरदावर
५७४७३१	वाहवासा	७१९२५०।	सरकार चदी ८
४२७५३७८१०	उद्यगीरी ६		

८९४०८५२

९३५६००० तिरचेनापल्ली त्रिणावली रामनाथपूर वगैरे सरकार
तिरचनापल्ली

१८१९६८५०

२०४१२८८९ टिपूसुलतान याजकडून घेतले ते

६००४७८९	श्रीरंगपट्टण पैकीं		
२१५०००	श्रीरंगपट्टण	९१४५५	बालम
११२०००	म्हैसूर	१०६०००	महाराज दुरग
१२४०००	सत्यमगळ	५९०००	हरोली रामगिरी
१२०००	हरपनपल्ली [?]	५६५६०	तेरकाणाबा
६२०००	पिरीयापट्टण	८००००	चिक्लूर
१०७६००	मदुर	१६८९८०	इराडे
७००००	ह [ब] गण देवरकोट	७०१७१	दुरवी करेव
५४०००	बेटपपर	४०५२०	किलोरी
६४०००	ताईऊर	९१६५५	चनरायपट्टण
८००००	यलदूर	४६०००	जुगनेहल्ली
५२००००	मलवली	८१६००	गरडनगिरी
६४८००	तलकाड	४६१३४	चिकामगळूर
२१६००	नरसिंहपूर	३१५००	भैरवदुर्ग
४३२००	थेडोतोरा	२४५०००	सत्यमगळ
२१४०००	चेऊर	२३८५००	सेखगिरी
१४२०००	चेजरी	१५६०००	सत्यमगळ

२१२७,० धारापूर	११२००० नागमगळ
१,३७५० केरूर	११५ ०० परमती
१६७००० कागेम	४२२०० वामचूर
४७५०० उतगुडी	१३ ००० अनतगिरी
१०५ ५० हेरतूर	४८००० कावेरीपूर
१२७५०० विज्यमगळ	२९७७०० दिडगळ
४८१ ०० आतूर	८३४७ ० कोईमतूर
७५९० होसूर	१८२००० शालम

० ४,७८९

५७९० ९४ सरकारा सी रा ज ग पे ब वगैरे

४२८९३९ हवेली	८८९९ अकुसगिरी
३७१०३१ हसनबेलूर	८४२७७ हडीपीहाल
२०९०० नागमगळ	५८७५१ निडगळ
८९९८ गगाबेलूर	१८९५० पावगड
७ ००० कुणगळ उतरी दुर्ग	६९ ०० हागलवु [बडी?]
२१ ०० मेलकोठा	१२८२४५ नेलवगळ
२८१२९२ सुकरायपट्टण	२७००० देवडनहल्ली
३२१८३१ बंगनूर	३२४००० बालापूरखुर्द
१०८५५९ मागडी [उ ?]	३१८७८९ होसकोट
२५३८९३ मदगिरी	४७९२३४ बसवापटण चैनगिरी
९१७५० खानखानली	३९३१२७॥ कोलारमुलवगळ
२८१२५ कडूर	५९२५० रायसमुद्र
२२२२५५ तुमकूर दवरायदुर्ग	३५७९१॥ सत्यमारडनहल्ली
२८९५७ त्यामगडिक	६१५०० पालकोट पनागर
३३३७५ शिवगगा	५८७०० धर्मपूर
४७३९ म्हाकलीदुर्ग,	३९८५०० बारामाहाल
६२३५५ मनकोलार	११२००० केगरीकोट
२२५००० रसूलपूर ची ना ना	१०९५०० ला [क ?] गुदी
इ ला न के री	२२०९१० बालापूर
८४३७५ उकणीकोट	

५७९० ९४

४०२४५९० सरकार इला [क ?] रा ऊर्फ नगर

३६४१७० हवेली

१५८०० नावलदहावे

२९१४५४ चिदमूर नगर	१०८५३० बैरूर [स्त !]
१६८५३५ कौलीदुर्ग	१३८६९५ तरीकरा
७२३६५ खुमसी	८५४५० अनतपूर
७८९६५ बिनगी	११३३५० मगलूर काड्याल
२१९५४८ कोपा	
९८१८३ वस्तारी	४४८६५० बालतूर
१०९६५ चेंद्रगुती	२६५००० कुदापूर
८९० सोरवतवानदा	९१७५० कारकल
७४००० जेडेआनवटी	१६८५० शिवमोघा
७७५०० उडगणी सिकारीपूर	१०१९१ अजमपूर
१०२५०० लकाळी दानवास	९१९०० गिरिमिवा

४०२४६९०

१४३४८६७ चित्रदुर्ग

२९८६०० हवेली	११९०० तलख
११२६५० भीमसमुद्र	९१५०० हणमखर
१०६९५० होमदुर्ग	८०६०० कणकुपा
११४३६७ हालेलकेरी	१२६५०० हिखर
११२९६५ दौडरी	१००००० आईमगल
११७६३५ मायक्रोडा	४५००० गुडी [तु ?] कोट
११६५०० मालेकालमुरू	

१४३४८ ७

१४३२००० सस्थान सोदा
३९१४३० बाईदनाड ऊर्फ कौडग
२६७७५५ पालघाट
२९७६५०० कलीकोट वगैरे मलेबारपैकीं
९८१६२ गुमी नाईडपाल

२२४१२८८९

१२००२२०२४१० नबाब निजामअलीखान [याणी] दिलहा तो

४२०८५१८४१४ अवल दफा दिलहा ते

११६७७०९ सरकार हूजूर	५४०९५८ मछेली बदर
१७४२६८ सरकार नाजूर	६८५५०९ राजमहेश्वर
५५३२५४२ गुप वेलूर	८४०८२२४१२ सिकाकोल
२४६००० निजामपटण	

४२०८५१८४१४

७७९३५८३८१२ दुयम दफा दिल्ली ते

७०४००० परगणे रायदुर्ग

१०८००० कुर्पा

५ १००० रायदुर्ग

५००० घर्मवार

७०४०००

६४०००० हरपनहली

४५३०० जरीमला [क ?]

१८८००० आनेगोदी

४३१२८१८॥ हैदराबादपैकी सरकार

७३८२०५४५ उरमकोडा

१ ०७८७१८० गजेकोटा

८९८६९६ गुत्ती

१४६८०४-८१ सीदोट

४३१२८१८॥

३५३७५४४ सिरें परगणे रत्नागिरी

१३५५१४० सरकार अदवानी

१०१४००० हवेली

४७५५० तलो [के ?] ल कोट

१०९५३४ बेलारी

९२६०० सिर गुपा

९१३५५ कुरुगोड

१३५५१४०

९७३५० नदपाल पैका काईल कुल

७७९३६८३॥

१२००२२०२८१०

९९५६००० चदावर राजे यासी चालत होते ते हाली कुपणीदाखल

९४१२११८४८

निसबतीस

१५९८६५२५ सुजायत दौला बहादर यासि

१३७१५०० सुभे दिल्ली परगणे अतरवेदा

८००१५२५ सुभे इलाबाद ऊर्फ प्रयाग

६६१३५०० सुभे अयोध्या

१५९८६५२५

९२००००० नजनाड कीरीट राजा राजराजे यासि

४२७१००० सस्थानिक

१६५००० व्यकटागिरीकोट

१३२५००० काळहली

१०९६००० नगरी नारायण वर्म
 ४२७९०००
 २९४०७२ ५

जमानशहा अबदाली यास चालवणेचे १६३०९५०० रुपये

तपशील

६९९०३७५ सुभे मुलतान
 ३१५७९०५ सुभे कास्मिरी
 २९२३००० सुभे कामोज काबूल
 ३८६५००० सुभे केदार
 १२३०९५००

चिलर

२३७४ ५० गुलामशहा शिद्दी यास सुभा ठठा
 १९३३४०२० शिक यास सुभे लाहोर
 १००००००० परतीर्य राज्य ज्वालामुखा नेपाळ गोरख वगैरे
 ५०६४८३। सावतवाडी परगणे गोशा श्रीवर्धन हबसी वगैरे
 ३००३४९८३।

एकूण सदर रुपये

ले ४७३ }
 [१५०] }

{ ता १० ११ १८०९ (१)

॥ श्री ॥

पुरा॥ राजश्रा बाबा स्वामीचे सेवेशा विनती ऐसीजे इकडील राजकातीचे वर्तमान तरि जलचराचीं पळटणें बगाल्याताल व चिनापट्टन लगायेत गुजराथ वगैरे या प्रातीचे दरोबस्त जमाव पळटणें सुमारी पाळणशें कमकसर याचा कौसल ठहरून बादबरसाद आश्वीन अखेर तयारी करून हिदुस्थान प्राती आपल्या मुकाबिलास येतात यात सदेह नाही जर्गी सरजाम तयार करण्याकरिता या प्रातीचे महालानिहाय मिळोन येथें साहुकारापासून पन्नास लक्ष रुपये घेतले वराता सावकार मा॥रास कलकत्याकडे लाउन दिल्या पोस्त सरजाम लेश करविला आहे याप्रमाणें तांब्राचे अधिकारी यानों मसलतीचे घाट बाधून स्वार सरजाम सुद्धा येत आहेत तरी आपण श्रीमत महाराजास राजकातीचे भाव सुचवून तयारीत असावें दुसरे तेथून होडिया नेमावर घाट येथील मुकाम पावतों माणसाची डाक रवाना जाहली आहे हालकरे चारशें व कारकून इप्रेजानी नेमून पाठविला आहे आज पधरा रोज जाहले बेटात आपल्याकडील गृहस्थ आहे त्याना तथ्य वृत्त सांगितले त्यावरून

सुचना लिहिण्यात आली आहे कारण की, सर्वास आचार तेथील येथील उमेद तिळमात्र नाही आता छद्म [छन्द ?] करिता परतु सिद्धीस जाणार नाहा

ले ४७७ }
[४५०] }

{ ता १७ २ १८११
{ माघ व ९ श १७३०

श्री

(छ २२ मोहरम इहिदे अशर मयातैन अलफ ११२० फसली माघ वद्य ९ रविवार शके १७३२ प्रमोद तारीख १७ फेब्रुवारी सन १८११ इसवी पाो छ २६ मोहरम सन इहिदे अशर मयातैन व अलफ माघ मास)

श्रीमत महाराज मातुश्री माईसाहेब साहेबाचे सेवेशीं

विनती सेवक बाजीराव रघुनाथ प्रधान कृतानेक विज्ञापना ता छ ११ मोहरम सन इहिदे अशर मयातैन पावेतो साहेबाचे कृपे करून सुखरूप असो विशेष राजश्री येशवतराव होळकर याचे बोलणे की, “ माझे प्रकृतीस समाधान नाही याजकरिता मजला जेजुरीस येऊन देवदर्शन घ्यावयाचे देवदर्शनावाचून माझा प्राण जातो, त्यापक्षीं मजला आज्ञा आली असता जेजुरीस यावयाचें, अथवा आज्ञा न जाली तरी जेजुरीस येऊन देवदर्शनावाचून येथे माझा प्राण जातो, त्यापक्षीं मजला जेजुरीस येणे प्राप्त, मग प्राण जावो अथवा राहो परतु मजला जेजुरीस यावयाचें ” म्हणोन होळकराकडील वकील सरकारात बोलतात त्यास होळकरास येण्याविषयीं सरकारांतून आज्ञा न जाली तरी जबरदस्तीनें दक्षणेत यावयाचा इरादा त्याचा आहे तेव्हा होळकर याचे वास्तविक प्रकृतीस ठीक नाही म्हणोन जेजुरीस देवदर्शनाकरिता येणार किंवा देवदर्शनाचे निमित्तानें इकडे जबरदस्तीनें येणार, कोणत्या मतलबाकरिता येतो याचा निश्चय नाही त्यास होळकर याचें आमचें वाकडे कसे व त्याणें प्राताची दशा कशी केली, या सविस्तर मजकुराची समक्ष विनती केलीच आहे व हा मजकूर जगप्रसिद्धही आहे यास्तव होळकराचें इकडे येणे जहालें असता मी पुण्यास रहावे हें मसलतीस येत नाही याजकरितां होळकराचा दक्षणेत येण्याचा प्रकार दिसला म्हणजे मी विजयदुर्गास जाऊन रहावयाचा बेत केला आहे होळकर इकडे आल्यावर प्रसंग कसा पडतो याचा नियम आज समजत नाही महाराजाची स्वारी सातारियास पेशजी परशुरामभाऊ पटवर्धन याणीं चिरजीव राजश्री चिमणाजी रघुनाथ यास यशोदा बाईचे माडीवर बसवून चिमणाजी माधवराव असे शिके व पेशवाईचीं वृत्ते आणून दिलीं, तसेच यशवतराव होळकर याणीं चिरजीव राजश्री विनायक अमृतराव यास पेशवाईचीं वृत्ते आणिलीं पूर्वी असे बखेडे जाले कारण सातारा जागा नाजूक, बाकी नव्हे बळकुबळीस रहावयाचे उपयोगीं नाही सबब पूर्वी शिवाजी महाराज याणीं रायगडासारख्या जागा बसवून दौळती केल्या प्रसंगाचे दिवसांत सातारियास खासा स्वारी रहाणें हें माझे व राजश्री सदाशिव माण-

केश्वर याचे विचारास येत नाही रायगड जागा चागली मजबूत, कोणी म्हणेल की तेथे फौज पाठवून वझे आणू किंवा बडबखेडा करू, तर होणार नाही, असे माझे व मशारकिलेचे विचारात आले याजकरिता साहेबाचे मर्जी मु ब र कें त आल्यास यशवतराव होळकर दक्षिणेत येऊन कोठे लढाईचा प्रसंग न करिता कराराप्रमाणे नर्मदापार माधारा गेल्यास मी विजयदुर्गाहून पुण्यास येईन ते समर्थी साहेबाची स्वारी सातारियास जावी कदाचित् यशवतराव होळकर लढाईच्या इराद्यावर येऊन बखेडा करू लागल्यास ते मसलत शेवटास जाय तों रायगडास महाराजांनी कुटुबसुद्धा आनदात असावे मसलत शेवटास गेल्यावर मग सातारियास यावे याचे मनन करून हे मसलत बाहेर कोठे न फोडता आशोत्तर यावे सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले ४७८ }
[१५३] }

{ ता १४ १० १८११
{ आश्विन व १२ श १७३३

श्री

श्रीमत राजश्री आबासाहेब साहेबाचे सेवेशीं—विनती सेवक मल्हार चिंतामण बोधनी अकबरनास कृतानेक साष्टांग नमस्कार विज्ञापना छ २५ माहे रजमान पावेतों आपले कृपे करून सरकार कामावर हजर असों विशेष त॥ वाफगाव येथील आकबार येणेंप्रमाणें श्रुत व्हावी

कलमे

१ हुजुरीहून नारायणराव हालकारे सरकार आज्ञेवरून श्रीजेजुरीलिंगाचे नवस फेडा-वयाकरिता आश्विन शुद्ध ७ पुणे मुकामी येऊन राजश्री बाबाजी बाजराव मामलेदार तालुके म॥ हे नारायणराव वरोबर जेजोरीस जाऊन तेथे श्रीचा गोंधळ व कुळधर्म व ब्राह्मण-भोजन उत्तम प्रकारचें करून देवाची पूजा अर्चा वस्त्रप्रावर्णासह उत्तम प्रकारे केली, व सर्व आश्रित व पाध्ये वाघे मुरळी याचा सन्मान करून बहुत चागला समारंभ केला आसमतात जेजुरीचे मोठा लौकीक जाहला या कृत्यास बारा चौदा दिवस कमावीसदार तेथे होते. नंतर नारायणराव श्रीपठरपुरास गेले व बाबाजी पुण्यास सरकार कामावर हजर आहेत

१ त॥ वाफगाव देहे नव येथील इकडील रिवाजाप्रमाणें गावकरी यांनी कमावीसदार याजकडे पीक पाणीचे आज्या केल्या आहेत की आमची पहाणी पिकाची करून नजरेस आणावे, त्यावरून कादार यांनी कोठे कोठे कारकून पाठविले आहेत व आणखी पाठविण्याची योजना आहे

कलम

१ नवगावी शकून पोत्याच्या चिठ्या केल्या आहेत नवगाव मिळोन शेंसवाशें रूपयाचा आकार होईलसा दिसतो

कलम

१. का॥Xआले येथील पाटील कुळकर्णी याचा व रयतेचा तटा त्रिंबकराव रामचंद्र याचे अमलापासून वाटला दिसतो रयतीस फूस देणार का॥ माराच्या दोन तीन असाम्या

X कमावीसदार

येक गोपाळराव बारेकर व एक आनदराव शेते व एक नारायणराव पा। भुजबळ हे त्रिवर्ग आणीक एक दोन असे मिळोन असे रयतेस विछडून कुभाड गावात मोठे माडले आहे रात्रदिवस कचेरी दरबार साहेब लोकापर्यंत अर्ज्या रयतीकडून देऊन पुढे बोलण्यास आपण होऊन तकरार कुभाड करीत आहेत पाटील कुळकर्णी याजकडे विशेष दोष आहे असे नाही, परंतु कुळकर्णी याने लिहू नये, गावात पाटलानी कामात येऊ नये, असे नाना प्रकारचे तकरारी करून मोठा बखेडा माडला आहे अशा खटल्याने कादार यास रात्रदिवस मोठी दगदग पडून वसुलाशीही हरकत गु। ही अखेरसालपर्यंत केली असे दिसोन आले यंदाही तसाच प्रकार दिसण्यात येतो याविशी साहेबाकडे यादबिद देऊन बदोबस्त करण्याचे तजविर्जात अक्षयी आहेत परंतु बारेकर वगैरे तीन असाम्या याचा बदोबस्त इग्रज सरकारातून अगर आपले सरकारातून जाल्या वाचून गावचा बखेडा मोडत नाही असे दिसते ही मोठी जिर्कार आहे

कलम.

सदरह कलमें लिहिल्याप्रमाणे मनन होऊन उत्तरास आज्ञा जाहली पाहिजे कळावे सेवेशी श्रुत होय हे विज्ञापना

ले ४७९ }
[६३] }

{ ता १५-७-१८१२
{ आषाढ शु. ७ श १७३४

॥ श्री म्हाळसाकात ॥

राजश्री रावजी गोविंद गोसावी यासि—

छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य—स्ने॥ महारराव होळकर दडवत विनति उपरी तुम्ही ज्येष्ठ वय ६ व एकादशीची पत्रे पाठविली ती पावून लेखनार्थ अवगत जाहला येथे पावल्यावर सरकार पत्रे उभयता बाबास दाखऊन आज्ञेचे भाव सर्व दर्शविले त्यानींही बोलण्याचा क्रम चालू केला आहे वन्याचा लोभ कारभारी याचे मन पूर्वक जपणे हे बारीकपणे घ्यानीं आल्यावरून लेखन केले आहे राजश्री बाळाजी लक्ष्मण नि॥ विचूरकर याची भेट करविली त्याचेही बोलण्यात उचित तेंच निदर्शनास आले पुढे घडल्याचे लेखन होईल म्हणोन लि॥ ऐशियासि तुम्ही सरकार पत्रे व आज्ञेअन्वये बोलून क्रम चालू करविला हे नीटच यावर दिनावधीवर न पडता आरभिला विचार सत्वर बनून ये तें करवणें खावदाचा लोभ दिवसेंदिवस दिसण्यात येईल तसे सेवाही करण्याची उमेद, इकडे हे भाव कारभारी व बाळाजी लक्ष्मण यास दर्शवून त्याचे जपणे मन ज्या दौलतीविशी आहे त्याची वृद्धी घडे तें करणे करीम घेंटारी सरकार कैदेत त्याचे बोलणे लाऊन सुटका होती ह्या आवया राजश्री खडो माहादेव व सखाराम जगजीवन यानीं ऐकून तेथील मर्जीचे भाव विस्तारे लेहून पाठविले, त्यास येथे होणे ते दूरदेशीने तेथील सल्लेनेच होणे तें होईल तुम्हां बोलण्याचा क्रम.

श्री
म्हाळसाकात चरणीं
तत्पर येशवतराव सुत
महारराव होळकर

चालता जाला ते पक्षी दररोज होईल तसे लेहून वरचेवर कळवीत जाणें आळस न करणे
 रा॥ छ॥ ५ रजब सु॥ सल्लास अशर मया तैन व अलफ बहुत काय लिहिणे हे विनती
 मोर्तब
 सूद

ले ४८० }
 [९३] }

{ आषाढ व ३ श १७३४
 ता २७-७-१८९२

॥ श्री ॥

राजश्री रावजी गोविंद गोसावी यासि—

छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य-स्नो मल्हार होळकर दडवत विनति उपरि
 तुम्ही राजश्री खडो माहादेव व सखाराम जगजीवन सह श्रीपठरपुराकडे छ ५ रोजी
 गेल्याचे वर्तमान राजश्री माधवराव येशवत याचे लिहिल्यावरून समजण्यात आलें तें
 गेल्यावर श्रीचे दर्शनाचा गुता उर्कोन सरकार प्रकर्णी बोलण्याचा प्रसंग पडून घाटावर
 आणिलेच असेल कारभारी याजकडून प्रतिकूलता कोणतीही नाही येक दोस्ताचे रुकाराची
 गुता तेही बोलून चालून पल्यावर आणिलेच असेल साराश प्रसर्गी कोणेही विशींची
 न्यूनता न पडता आरभिला कार [४] अविलब शेवटास जाय ते करणे दुसरें इग्रजांनीं
 काम काजें उगऊन घेण्याची बहुत निकड लाविली होती, त्यात पन्हाळेकराची कुमक करून
 मसलत वाढवावी हा इरादा दिसण्यात येतो याचें बारीकपणे वास्तविक असेल तसें लेहून
 सविस्तरें कळविणें रा॥ छ १७ रजब सु॥ सल्लास अशर मयातैन व अलफ बहुत काय लिहिणें

ले ४८१ }
 [७०] }

{ शके १७३४
 सन १८९२

॥ श्री ॥

राजश्री सदाशिवपत भाऊ गोसावी यासि—

छ सक्ळ गुणालकरण अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्नो मल्हारराव होळकर
 दडवत विनती उपरि येथील कुशळ जाणोन स्वकीय कुशळ लिहित असावें विशेष—इकडील
 सरदारींत खर्चाची वोट महालात पेशजी प्रां उत्पन्नास जागा नाही फौज बाहेर मोहिमीस
 रहात गेली सध्या तो प्रकार सर्व आपले ध्यानात तीर्थरूप कैलासवासी बाबासाहेबानीं पद-
 रचे माणश सर्व लोभात ठेऊन फौजेची हुशारी ठेविली तो ओघ यथास्थित चालून सरकार
 चाकरी घडावी याहून दुसरे लक्ष नाही राजश्री गणपतराव नारायण येथें कामाकाजात व

* येथें शिक्का बाजूवर आहे

राजश्री बाळाजी लक्ष्मण देशींहून आले, त्यांचे म्हणणे श्रीमत स्वामींचे अभयोत्तरे व भाऊचे लोभाने सर्व विचार घडतील येविषयींच मार राजश्री खडो महादेव व सखाराम जग-ज्जीवन याजला लिहिण्यात आला आहे उभयता कलवितील त्याप्रों श्रीमतास विनती होऊन क्रमें यथापूर्व प्रवाहास येऊन वडिलाचा लौकिक राहणे आपल्याकडे आहे

ले ४८० }
[१५५] }

{ वैशाख व ७ शके १७३५
{ ता २२-५-१८१३

॥ श्री ॥

रा विसाजी देवराव गोा याशीं—

सुरुसन सलास आशर मयातैन व अलफ शेखचाद शिलेदार यास सरकारातून बक्षीस रुपये ५०० पाचशें पाठविले असत, तरि त्यास देऊन पावती घेऊन हुजूर पाठवून देणें जाणिजे छ २१ जावल असल पत्र बाळाजीपत कारकून निा त्रिबकजी डेंगळे याजकडे देऊन डाके बरोर लष्करात रवाना केलें छ २३ जावल सुा सलास अशर मयातैन सुा नाशिक

ले ४८३ }
[१५४] }

{ वैशाख व १२ श १७३५
{ ता २७-५ १८१३

॥ श्री ॥

श्रीमत राजश्री भाऊ स्वामींचे सेवेशीं—

विनती सेवक लक्ष्मण बल्लाळ साष्टाग नमस्कार विज्ञापना येथील कुशळ ता छ २६ रा वल मुक्काम वीरगाव पोा आकोलें यथास्थित असे विज्ञापना पोा दिडोरीकडे बातमीस स्वार पाठविले होते, व रा फत्तेसिंग काळे याजकडे जासूद पाठविले होते दोहोंकडून तहकीक वर्तमान आलें कीं, जयराम मोरेश्वर सुटले खासा कामास आला, येविशीं फत्तेसिंग काळे यांनीं मजला पत्र लिहिलें त्याची नकल सेवेशीं पाठविली असे त्याजवरून सेवेशीं विदित होईल मातुश्री उमाबाईकडील वर्तमान तरि नाशिकावरि आहेत परतु गंगा-तरीं मौजे निफाड पोा चांदवड येथें मीर महमद बाकर नाशिकचा अमीन हजार बाराशें फौज सुद्धा अकस्मात् सेनापतींचें कूच होऊन पुढें जाणार येका दो दिवशीं जातील, सेवेशीं कळावें म्हणून लिहिलें असे बहुत काय लिहिणें हे विज्ञापना

ले ४८४ }
[६४] }

{ आश्विन शु ६ श १७३६
{ ता १९-१०-१८१४

॥ श्री म्हाळसाकांत ॥

राजश्री रावजी गोविंद गोसावी यांसि—

छ अखडित लक्ष्मी अलकृत राजमान्य स्ने॥ मल्हारराव होळकर दडवत विनती
उपरी तुम्हीं भाद्रपद वा॥ ५ चें पत्र पाठविलें तें पाऊन लेखनार्थ अवगत जाहला फणशा
मदाणकर निबोप्यास पावून उत्तर आलें चादवडचें पत्र आलें नाहीं आल्यावर लेखन करीन,
श्रीमताची स्वारी भिमातीरीं कपिला पठी करून येणार अजम अलफिस्टन साहेबांस व
खुशरुदीन मोदी व त्र्यंबकजी डेंगळे यास पत्रें सरकारचीं येतात तीं योग्यते प्रमाणें येत
असावीं म्हणोन राजश्री खडोपत बाबानीं साहेबास
लिहिलें आहे त्या अन्वये पत्रें येण्यास आज्ञा व्हावी
म्हणोन लिहिलें ऐशियाशि फणशा व मूल आज
पावेतो चादवडीं पोहोचऊन तुम्हाकडे पत्रें आ
लीच असतील त्याजला तेथें ठेवणें साप्रतचे प्रस-
गास अप्रशस्त जाणोन नेमाडी प्रातीं आणावयाचें ठरून
राजश्री परशराम होळकर याजपार्शीं पावते करण्याविशीं पत्र राजश्री रामजी आगरवाले व भि-
काजी गोमाजी यांस पाठविलीं त्याप्रमाणें ते करतील याचा तपशील राजश्री खडो महादेव यांचे
पत्रां लिहिला आहे तेथें प्रसगानुरूप बोलावयाचें तें बोलून इकडेही कळविणें आज पावेतो
श्रीमताची स्वारी पर्वीचें स्नान करून पुण्यास आलीच असेल पुढें श्री स्वामिसिखाण्याचें
ठरेल तैसें कळविणें साहेब मोदीव डेंगळे यास पत्रे यावर मशारनिलेचे लिहिल्या अन्वयेच
लिहण्यात येत जातील रा॥ छ ५ जिलकाद सु॥ खमस अशर मयातैन व अलफ बहुत काय
लिहिणें हे विनती

श्री

म्हाळसाकांत चरणीं तत्पर
येशवराव सुत मल्हारराव
होळकर

मोर्तब

सूद

ले ४८५ }
[१५७] }

{ ता १४-१२ १८१४
{ मार्गशीर्ष शु ३ श १७३६

श्री

पै॥ छ १८ मोहरम सन खम्मस अशर
साहेब साहेबाचे सेवेशीं आज्ञांकित बयाजी नाईक विशापना मेळ इलफिस्टन वकील
दिम्मत इंग्रज कलकतेकर याजकडील दिनचर्येची बातमी—

१ छ १ मोहरमचें वर्तमान—मशारनिले प्रात काळीं गणेशखिंडी पावेतो जाऊन

× कार्तिकस्वामीस § बयाजी नाईक—हा एक हुजुच्या असून हेराचे काम
त्याच्याकडे होतें

सहल करून आले गोपाळ खडेराव रास्ते याजकडील कारकून प्रात काळीं मशारनिलेशीं बोलून गेले जिऊबाई भानूकडील कारकून मेख रसल याशीं बोलून गेले गगाधर शास्त्री यांजकडील जासूद एक लखोटा घेऊन आला तो मुबईचे डाकेवर खाना करावयास मशारनिले जवळ पावता करून गेला मुबई व हैद्राबाद व श्रीरगपट्टण व बन्हाणपूर्वीं पत्रे डाके बरोबर आलीं जाब रा। जाले

१ छ २ मोहरमचे वर्तमान—मशारनिले व कप्तान कलोस वगैरे पाच असामी प्रात काळीं गारपीरचे लष्करात जाऊन तेथून घोरपडी पावेतो सहल करून आले खुसरवजी मोदी येऊन मशारनिलेशीं दोन घटका बोलणे केलें कप्तान कलोस व मेख रसल व बापूजी गोपाळ साने बोलण्यात होते नंतर निघोन आदितराम साहुकार याचे येथें जाऊन घरास गेले करवीरकाराकडील कारकून मशारनिलेशीं बोलून गेले गगाधर शास्त्री याजकडील आगशीकीरस्ताई मेख रसल याशीं बोलून गेला पाडोबा नाईक पिपडी करवीरकाराकडील पत्र घेऊन आले ती थैली मशारनिलेस पावती करून दोन घटका बोलून गेले जिऊबाई भानू कडील कारकून व प्रभाकरपत जोशी मोदीशीं बोलून गेले मुबई व हैद्राबाद व श्रीरगपट्टण व बन्हाणपूर्वीं पत्रे डाके बरोबर आलीं जाब रा। जाले श्रीरनजीक लष्करचे छावणीचे गार्दनवाईस पेढारी येऊन उपद्रव केला म्हणोन छावणीतील टोपकाराकडून डाके बरोबर बारा घटका रात्रीं मशारनिलेस पत्र आलें एक टोपकर व दहा शिपाई छावणीनजीक जखमी जाले, अशी बातमी आहे हैद्राबादचे डाकेस इंग्रजाकडील जासूद आहेत त्यास मौजे चिंचोली येथील टप्यावरील जासूद डाकेचीं पत्रे घेऊन येत होता, त्याची पेढाच्याची गाठ पडून पेढाच्यानीं भाला मारिला जासूद जखमी झाला म्हणोन मशारनिले कडे बातमी आली कप्तान फोट मुबईस गेले होते ते बोर घाटावर खडाळ्याचे मुक्कामीं आले, म्हणोन दापोडीचे छावणींत बातमी आली त्याजवरून छावणीतील टोपकरानीं लौकर येण्याविशीं पत्र पाठवून डाक बसावयास घोडे खाना केले

२

दोन रोजा वर्तमान निवेदन जालें पाहिजे सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले ४८६ }
[१४९] }

{ मार्गशीर्ष शु १२ श १७३६
{ ता २४-१२-१८१४

श्री

साहेबाचे सेवेशीं आज्ञाकित बयाजी नाईक, विज्ञापना, मेस्तर एलफिनइष्टेन वकील दिम्मत इंग्रज कलकतेकर याजकडील दिनचर्येची बातमी

१ छ १० मोहरमचे वर्तमान मशारनिले प्रात काळीं दापोडी पावेतो जाऊन सहल करून आले. अनुमिया हैद्राबादकर नारायणजी डाकबाले याशीं बोलून गेले मुबई व

हैदराबाद व श्रीरंगपट्टण व बन्हाणपूरचीं पत्रे डाके बरोबर आलीं जबाब रा जाले रिकाड कोशलदार व कर्णेल ग्राट मुबईहून तगल्यास आले सात मुक्काम केले होते वेहरास येऊन देऊळ वगैरे जागा पाहून, कारल्यास मुक्काम करून, मागती मुबईस गेले सरकारचा जासूद व मारानिले कडील खिजमतगार तरतुदी करिता मारानिलेनीं पाठविले होते ते माघारे आले

१ छ ११ मोहरमचे वर्तमान बापूजी गणेश गोखले यास मारानिलेनीं पत्र लिहून, थैली तयार करून रवाना करावयास त्याजकडील सखोपत टेभे यास बोलावून आणोन त्याचे हवाली केलीं सखोपतानी एक घटका बोलणें करून गेले बापूजी गोपाळ साने येऊन कप्तान कलोस याशीं बोलून गेले करवीरकराकडील कारकून मेख रसल याशीं बोलून गेले प्रभाकरपत जोशी मोधीशीं बोलून गेले आगरे याजकडील बापूभट सोमण मेख रसल याशीं बोलून गेले गगावर शास्त्री याणीं जासुदाबरोबर लखोटा पाठविला तो मुबईचे डाकेवर रवाना करावयास मारानिले जवळ पावता करून गेला मुबईचे डाकेवर व हैदराबाद व श्रीरंगपट्टण व बन्हाणपूरचीं पत्रे आलीं जाब रा। जाले दोन रोजा वर्तमान निवेदन जाले पाहिजे सेवेशीं श्रुत होय हे विज्ञापना

ले ४८७ }
[१५०] }

{ ता २२ १० १८१४
मार्गशार्ष शु १० श १७३६

श्री

साहेब साहेबाचे सेवेशीं आज्ञाकिन बयाजी *नाईक विज्ञापना, मेख इलफिनइस्तान वकील दिम्मत इग्रज कलकत्तेकर याजकडील दिनचर्येची बातमी—

१ छ ७ मोहरमचे वर्तमान मशारनिले प्रात काळीं दापोडी पावेतो जाऊन सहल करून आले गोपाळराव खडेराव रास्ते याजकडील कारकून व बापूजी गोपाळ साने मारानिलेनीं वेगलालें बोलून गेले करवीरकर याजकडील कारकून मेख रसल याशीं बोलून गेले प्रभाकर पत जोशी मोधीशीं बोलून गेले मुबई व हैदराबाद व श्रीरंगपट्टण व बन्हाणपूरचीं पत्रे डाके बरोबर आलीं जाब रा। जाले

१ छ ८ मोहरमचे वर्तमान करवीरकराकडील वासुदेवभट गुरुजी व तीन असामी कारकून ऐसे येऊन मा।निलेनीं बोलणें करून गेले गगावर शास्त्री व बापू सैराळ मा।निलेनीं दोन घटका बोलणे करून सायकाळीं गेले चिंतामणराठ पटवर्धन व मिरजकर व तासगावकर व कुरुदवाडकर यास मा।निलेनीं पत्र लिहून चार थैल्या तयार करून त्याजकडील कारकून बोलावून आणोन चौघाचे हवालीं चार थैल्या रवाना करावयास केल्या त्या घेऊन चौघानीं कप्तान कलोस याशीं बोलणें करून गेले बापूजी गोपाळ साने मशारनिलेशा व मोधी याशीं बोलून गेले मुबई, हैदराबाद व श्रीरंगपट्टण व बन्हाणपूरचीं पत्रे डाके बरोबर आलीं जाब रवाना केले गारपीरचे लष्करातील शिपाई व गगाधर शास्त्री याज

* बयाजी नाईक हुज्या हेराचे काम करीत होता

ते समयीं रामाजी अनंत यास पादशह याणीं सरजाम इनाम करार करून सोनई वाम्हणी च्या सनदा पन्नास हजाराच्या करून दिल्या, त्यास सरकारात भेटीच्या प्रसर्गी रामाजी अनंत याणीं श्रीमत याचे चरणीं अर्पण केल्या तेव्हा त्याजपैकीं श्रीमत मातोश्री बायाचे नावे तीस हजाराचा सरजाम ठेवून बाकी वीस हजाराचा सरजाम रामाजी अनंत याजला कृपावत होऊन मुबदला कसबे अकूळनेर पाणे पाडे पेडगाव व मौजे नवगाव होऊन पाणे आबाड व मौजे खेडलें परमानदाचें पे।। नेवासे येण प्रमाणे तीन गाव मशार निल्हेस धर्मदाय देऊन पुत्रपौत्रादि वशपरपरा सनदा करून देऊन पुष्टीकरणास्तव राजपत्रेही दिलीं व लक्ष्मण केशव याजला मौजे ट्रेभरी प्रात कल्याण हा गाव दिल्या, याच्याही सनदापत्रे करून देविल्या आहेत त्यास सदरहू चार गाव निर्वेध आजपर्यंत चालत आहेत साप्रत सरकारानून गाव जप्ती जाली आहे, म्हणोन ऐकिलें त्यास रामाजी अनंत पाणिपतचे स्वारीस कामास आले व अपाजा राम हेही सरकार चाकरीचे उपयोगी पडून मारवाडचे स्वारीस कामास आले आलीकडे गोपाळ जनार्दन वैद्य हेही जयपूरचे लढाईत जुरत करून कामास आले रामराव अपाजी व जनार्दन लक्ष्मण सरकार चाकरीचे जागीं लक्ष ठेवून राहत आहेत साप्रतकाळचा प्रकार दग्यामुळे वगैरे खर्चाची वगैरे अडचण पडून देण्याचे पंचात आहेत याचा उलगडा बोढीस्तव होऊन न आला प्रपचास वगैरेस आधार सरजामाचाच आहे हे श्रीमत स्वामीचे घ्यानात येऊन पूर्वीपासून अभिमानपुर सर साभळ होत आला त्यापक्षी आताही श्रीमत स्वामी याणीं कृपावत होऊन चार गावच्या सोडचिठ्या जप्तीच्या मोकळिकेविषयी देऊन गाव चालविले पाहिजेत श्रीमतास विज्ञापि लिहिण्यात येऊन हे पत्र आपणास लिहिले आहे त्यास आपण येविशीं श्रीमतास विनती करून रामराव अपाजी तिकडे आले आहेत, त्याजवर श्रीमत प्रसन्न होऊन गावच्या मोकळिकेविशीं मोडचिठ्या देऊन इकडे रवनगी होय ते करावें रवाना छ १९ जमादिलावल बहुत काय लिहिणे लोभ कीजे हे विनती

मौतब सुद †

[सदाशिव माणकेश्वर दुसरा बाजीरावाचे कारभारावर सन १८०६ ते १८१७ पर्यंत होता त्या वेळचे हे पत्र आहे]

ले ४८९ }
[४९०] }

{ राघ शु ६ श १७३९
{ ता १९-२-१८१८

श्री

मेस्तक सवत्सर नावें व शालिवाहन शक व यवनी फसली दिल्लीचा व सन अर्बा व शिवाजी राजे भोसले छत्रपती याचा शक सुरूसन समान अशरीन मयातैन व अल्फ

† हा व पुढें येणारे आणखी २ म्हणजे जुने ले ४३९ व ४४० असे तीन कागद मुरलीधर एकनाथ पळशीकर याजकडून मिळाले

पत्रे, यादी वगैरे [४८९]

४५५

[१] अबदुल्लाखान जावलीस शिवाजीराजे यांणी मारिला

आज संवत्सर	चैत्र शुद्ध १ दे	मृगापासून	मृगापासून	जेष्ठ शुद्ध १३ पासून
शार्वरीनाम	पासून शक	फसली	अर्बी	शिवाजीराजे याचा
	३४	१५८२	१०७०	१०६१

सन इहिदे सितैन अल्लफ

[२] शास्ताखानाचा सुभा येऊन चाकण किल्ला घेतला,

सुवनाम	३५	१५८३,	१०७१	१०३२	०	सन

इसने सितैन अल्लफ

[३] त्यानंतर भाद्रपदमासीं खानाचा पुत्र शिवाजीराजे यांनी आगठा कापून मारिला व विठ्ठल मोरदेव देशपाडे परगणा पुणे कार्तिक वद्य ४ मेने [ले ?] व सुभा पुरदर या खाली आला त्याचा तळ कोडितावर आला

श्रीधीनाम	३८	१५८६	१०७४	१०६५	०

सन खमस सितैन अल्लफ

[४] थोरले चिंतामण देव पौष वद्य ४ समाप्त झाले

कौलकनाम	४२	१५९०	१०७८	१०६९	०

सन तिसा सितैन अल्लफ

[५] शिवाजीराजे सिंहासनारूढ जाहले ज्येष्ठ शुद्ध १३ जाहले शक आनद-
नाम संवत्सरे ४८ १५९६ १०८४ १०७५ १

खमस सबेन अल्लफ

[६] शिवाजी राजे शात चैत्र शुद्ध १५ जाहले मग स्वभाजी राजे सिंहासनारूढ झाले श्रावण शुद्ध १५

शुद्धनाम	५४	१६०२	१०९०	१०८१	७

इहिदे समानीन अल्लफ

[७] रामदासस्वामीचा अवतार समाप्त जाहला

हर्मतिनाम	५५	१६०३	१०९१	१०८२	८

इसजे समानीन अल्लफ

[८] शाहूराजे याचा जन्म

कुडुभिनाम	५६	१६०४	१०९२	१०८३	९

सल्लास समानीन अल्लफ

[९] अवरगजेब पातशहा यांणी विजापूरची परतशाई घेतली

रक्षाक्षीनाम	५८	१६०६	१०९४	१०८५	१०.

खमस समानीन अल्लफ

[१०] भागानगरची पातशाही अवरगजेब याणीं घेतली क्षयनाम
सवत्सर ६० १६०८ १०९६ १०८७ १३

सबा समानीन अल्लफ

[११] सभाजीराजे फाल्गुन वद्य तुळापुरीं अवरगजेब पातशाहा याचे लष्करांत
शात जाहले

विभवांशनाम २ १६१० १०९८ १०८९ १०

तिसा समानीन अल्लफ

[१२] राजाराम राज्यारूढ झाले राजाराम चदीस होते म्हणोन जालपुगारखान
यांन जाऊन वेढा घातला शुक्रनाम

सवत्सर ३ १६११ १०९९ १०९० १६

तिसैन अल्लफ

[१३] सताजी घोरपडे सेनापती यास रावाबाईने म्हैसवाडीस मारला
ईश्वरनाम ११ १६१९ ११०७ १०९८ २४

सुरुसन् समान तिसैन अल्लफ

[१४] राजाराम फाल्गुन वद्य ९ सिहगडी शात झाले

प्रमार्थीनाम १३ १६२१ ११०९ ११०० २६

सु॥ मया व अल्लफ

[१५] धरणीधर महाराज देव याचा जन्म श्रावणमासीं जहाला

सुभानुनाम १७ १६२५ १११३ ११०४ ३०

सु॥ अर्बा मया व अल्लफ

[१६] अवरगजेब पातशाहा माघ वद्य ४ नगरी शात झाले अमरसिंग स ला ज चे
द डा गी चा पुत्र किंवा पुतण्या याचे वेळेस रभाजी निबळकर याणें पुणें छुटलें

व्ययनाम २० १६२८ १११६ ११०७ ३३

सु॥ सबा मया व अल्लफ

[१७] शाहूराजे राज्यारूढ झाले बहादूरशाहा पातशाई करू लागले बहादूरशा
व अजमशा याचे युद्ध झालें अजमशाहा पडिले रामसिंग बड्या याचें कबध उठले तेच
वर्षीं शाहूराजे मोगलाईतून दक्षिणेस आले खेडावर ताराबाईचे फौजेची लढाई झाली,
फत्ते जाहली

सर्वजित्नाम २१ १६२९ १११७ ११०८ ३४

सन समान मया व अल्लफ

[१८] बहादूरशा पातशा भागानगरसि जाऊन कामबक्षास मारून पातशाई
घेतली

सर्वधारीनाम २२ १६३० १११८ ११०९ ३५

सु॥ तिसा मया व अल्लफ

पत्रे, घादी वगैरे [४८९]

४५७

[१९] त्रिबकजी ढमढेरे याणीं पुणे लुहून आपलें ठाणें फाल्गुनमासीं बसविलें

विकृतीनाम २४ १६३२ ११२० ११११ ३७
सु॥ इहिदे अशर मया व अल्लफ

[२०] रभाजी निबाळकर याणीं त्रिबकजी ढमढेरे याचे ठाणे उठवून बाजी कदम फौजदार ठेविला त्याणें ७ वर्षे अमल केला

खरनाम २५ १६३३ ११२१ १११२ ३८
सु॥ इसने अशर मया व अल्लफ

[२१] बाळाजीपत यास पेशवाई जाहली बहिरोपत पिगळे याची काढून दिली विजयनाम २७ १६३५ ११२३ १११४ ४०

सु॥ आर्बा अशर मया व अल्लफ

[२२] बाळाजी विश्वनाथ प्रवान याणीं सय्यदाची फौज आणून हिंगणगाव घेतले, दमाजी थोरात वरिला, आणि सय्यदाबरोबर दिल्लीस गेले भिवरे अलीकडे स्वराज्याचा तह सैदानीं केला बाजी कदम याचे ठाणें पुण्यात होते ते उठवून पेशवे याणीं आपला अमल बसविला अबाजी त्रिबक पुरदरे यास अमल सांगितला मुलुखास कौल देऊन वसाहत केली

विलीनाम ३२ १६४० ११२८ १११९ ४५
सन तिसा अशर मया व अल्लफ

[२३] श्री नारायणदेव भाद्रपद शुद्ध ७ शात झाले

विकारीनाम ३३ १६४१ ११२९ ११२० ४६
सन अशरीन मया व अल्लफ

[२४] बाळाजी विश्वनाथ सासवडास चैत्र शुद्ध ७ शात झाले त्याचा पुत्र बाजीराव यास वैशाखमासी पेशव्यांची वस्त्रे जाहलीं

शार्वरीनाम ३४ १६४२ ११३० ११२१ ४७
सन इहिदे अशरीन मया व अल्लफ

[२५] बाजीराव प्रधान यास बाळाजी बाजीराव पुत्र मार्गशीर्षमासी लोहगडीं जन्मले

प्लवनाम ३५ १६४३ ११३१ ११२२ ५८
सन इसने अशरीन मया व अल्लफ

[२६] नारायण गोसावी तुकोबाचे पुत्र श्रावण शुद्ध ७ मृत्यू पावले

शुभकृत ३७ १६४५ ११३३ ११२४ ५०
सन आर्बा अशरीन मया व अल्लफ

[२७] ताराबाईचे पुत्र शिवाजीराजे चैत्र शुद्ध २ शात झाले

पराभवनाम ४० १६४८ ११३५ ११२७ ५३

सन सबा अशरीन् मया व अल्लफ

[२८] धाकटे संभाजी याणीं निजाम उल्मुलूख यासि पुण्यास आणून सल्ला विघ-
डला बाजीराव याणीं अवरगाबादेभोंवतीं धामधूम करून पैठणानजीक युद्ध झाले बाजीराव
याची फते झाली निजाम उल्मुलूख याणे सल्ला केला संभाजी राजे दक्षिणेस येऊन आपले
स्थळीं कोल्हापुरीं राहिले

ल्लवगनाम ४१ १६४९ ११३७, ११२८ ५४

सन समान अशरीन् मया व अल्लफ

[२९] राजश्री सदाशीव चिमणाजी याचा जन्म श्रावण शुद्ध ४ झाला
साधारणनाम ४४ १६५० ११४० ११३१ ५७

सु॥ इहिदे सल्लासीन मया अल्लफ

[३०] सरकारचे वाड्यापार्शीं प्राचीन गांवकुसू होतें ते काढून चिमणाजी आप्पा
यांनीं पेठ मोहीयाहाबादीची जमीन घेऊन मदार वेसीपासून मावळत वेसीचे सुमारें घेतलीं.

पिंगलनाम ५१ १६५९ ११४७ ११३८ ६४

सन समान सल्लासीन मया व अल्लफ

[३१] श्रीमत दादासाहेब याचा व्रतबध माघ शु २ झाला

सिद्धार्थीनाम ५३ १६६१ ११४९ ११४० ६६

सन आर्वेन मया व अल्लफ

[३२] बाजीराव बल्लाळ प्रधान मुक्काम काकडे प्रात रावेर रेवस्तीरीं वैशाख शुद्ध १३
स शात झाले त्याचे पुत्र बाळाजी बाजीराव यासि पेशवाई झाली त्याजवर त्यांचे चुलते
चिमणाजीअप्पा पौष शुद्ध ११ स वारले

रौद्रनाम ५४ १६६२ ११५१ ११४१ ६७

सन इहिदे आर्वेन मया व अल्लफ

[३३] श्रीमत विश्वासराव बल्लाळ याचा जन्म श्रावण शुद्ध २ झाला

दुदुभिनाम ५६ १६६४ ११५२ ११४३ ६९

सन सल्लास आर्वेन मया व अल्लफ

[३४] श्रीमत दादासाहेब याचें लग्न वैशाख शुद्ध ३ झालें श्रीमत माववराव
याचा जन्म वध ५ स झाला

रक्ताक्षीनाम ५८ १६६६ ११५४ ११४५ ७१

सन खमस आर्वेन मया व अल्लफ

[३५] श्रीमत राव परशराम प्रतिनिधि शात झाले लीनीं सहगमन केलें मार्गशीर्ष
शुद्ध ८ मुक्काम सातारा

क्षयुनाम ६० १६६८ ११५६ ११४७ ७३

सन सबा आर्वेन मया व अल्लफ

[३६] निजाम उल्मुल्ख बन्हाणपुरीं शात झाले

विभवनाम २ १६७० ११५८ ११४९ ७५
सन तिसा अबैन मया व अल्लफ

[३७] शाहूराजे मार्गशीर्ष वद्य ३ शात झाले पुढें शुद्ध ८ स धाकटे शिवाजी

याचे पुत्र ताराबाईचे नातू राजाराम राज्यारूढ झाले

शुक्रनाम ३ १६७१ ११५९ ११५० ७६
सन खमसेन मया व अल्लफ

[३८] निजाम उल्मुल्ख याचे पुत्र नाजरजग फुलबारीस वारले ते सालीं श्रीमत

भागानगरास स्वारीस गेले मागे द्माजी गायकवाड सातारियास जावयाकरिता आले
सबब पुणे पळालें

प्रमोदनाम ४ १६७२ ११६० ११५१ ७७
सु॥ इहिदे खमसेन मया व अल्लफ

[३९] सलाबतजग व निजामअली व रामरावपत चढार्द्र करून वडुकर गाव

पावेतो आले तीन महिने लढाई झाली मागती सलुख झाला ते समयीं पुणे वीस झालें
श्री त्रिबक किल्ला घेतला

घातानाम १० १६७८ ११६६ ११५७ ८३
सु॥ सबा खमसेन मया व अल्लफ

[४०] आश्विन अधिक वद्य ४ टोळधाड आली व भूमिकप श्रीगगातीरी व

श्रीकृष्णतीरी धोर्मी झाला

ईश्वरनाम ११ १६७९ ११६७ ११५८ ८४
सु॥ समान खमसेन मया व अल्लफ

[४१] सन ११६९ मध्ये नजीबखान रोहिले याणी दिल्लीस अबदुल अलीखान

यास आणून त्याचें व दत्ताजी शिंदे याचे युद्ध झालें दत्ताजी शिंदे ठार पडिले व देशी
श्रीमत विश्वासराव व भाऊसाहेब याणीं सलाबतजग व निजामअली वल्लद निजाम उल्मु-
ल्ख याजवर चढाई करून शिकस्त केलें पांसष्ट लक्षाची जहागीर व दवलताबाद किल्ला
घेतला त्याजवर दत्ताजी शिंदे पडले याची खबर आली म्हणून पडदुरा नजीक राजश्री
नानासाहेब याची भेट घेऊन उभयता दिल्लीस चढाई करून गेले भाऊसाहेब याणीं ६५
लक्षाची जहागीर घेतली ते समयीं दवलताबाद व अशेरी व बन्हाणपूर विजापूर चान्ही
स्थानें घेतलीं

बहुधान्यनाम १२ १६८० ११६८ ११५९ ८५
सु॥ तिसां खमसेन मया व अल्लफ

[४२] चैत्र शुद्ध ६ तारा रात्रौ दुसरे घटकेस पडून नगाच्यासारखा नाद उठला.

कार्तिक शुद्ध ९ स श्रीमत भाऊसाहेब याणीं मुशाफरजग गारपिराशीं मारिला व देकारास

ब्राह्मण गेले होते ते ओढ्यास पूर येऊन दोन चारशें वाहून गेले, ते मेले

प्रमार्थीनाम १३ १६८१ ११६९ ११६० ८६

सन सितैन मया व अल्लफ

[४३] वैशाख शुद्ध ११ स अरुणोदयीं ईशान्येस तारा पडला केतूचा उदय झाला व अधिक श्रावण वद्यंत १३ दिवसाचा पद्मोडा पडला व स्वभाजी राजे करवीरनिवासी मार्गशीर्ष शुद्ध ११ स शात झाले १२ स दहन झाले व फत्तेसिंग भोंसले शाहूराजे याचे पाळक लेक कार्तिक शुद्ध १२ स शात झाले व भाद्रपदमासी वद्य पक्षां कपिलाषष्ठी पडली व फाल्गुन वद्य २ मौजे दउडज तालुके नीरथडी येथे वोड्यात करगळी एवढा रक्ताचा झरा चार घटका वाहिला, म्हणोन गावकरी याणीं राा नारो आपाजी जिल्हेदार यास अर्जदास्त पाठविली व चैत्र शुद्ध १ स श्रीमत भाऊसाहेब व विश्वासराव साहेब अबदुलअली दिल्लीस आला म्हणोन गेले त्याचे व याचें पौष शुद्ध ८ स युद्ध झालें श्रीमत विश्वासराव पडले फौजेनें शिकस्त खाली फार नाश झाला भाऊसाहेब याचा ठिकाण नाहीं मुक्काम पानिपत नजीक दिल्ली

विक्रमनाम १४ १६८२ ११७० ११६१ ८७

सन इहिदे सितैन मया व अल्लफ

[४४] बाळाजी बाजीराव प्रधान पर्वतसि जेष्ठ वद्य ६ मंगळवारीं आवशीचे प्रहर रात्रीस कैलासवासी झाले त्याचे पुत्र माधवराव साहेब यास दादासाहेब याणीं समागमें घेऊन जाऊन मातोश्री ताराऊ आईसाहेब याजकडोन आषाढ वद्य ३ स वृद्धें व शिके देवविले त्याजवर कार्तिकमासीं निजामअली वलद निजाम उल्मुल्ख याणीं सहा मोडिला ह्याज मुळे श्रीमत रावसाहेब व दादासाहेब चढाई करून गेले ते समयींचे प्रसगात ताराऊसाहेब वारली महिना तीथ लागणे आहे मार्गशीर्ष चतुर्दशीस निजाम अली उरळी पावेतो प्रात जाळीत आला त्या मुक्कामीं मोगलाकडाल रामचद्र माधवराव व चद्रसेनाचा पुत्र व मोगल अलीचा धाकटा भाऊ पेशवे याजकडे फुटोन आले सबब मोगलाचा वर सुटला आणि सल्ल- झाला तदनंतर कर्नाटकात पत प्रधान याची स्वारी गेली दादासाहेब रुसून पुण्यास आले निळकठराव महादेव व सखाराम भगवत कारभार सोडून घरीं बसले त्रिंबकराव विश्व- नाथ मामा कारभारी झाले

वृषनाम १५ १६८३ ११७१ ११६२ ८८

सन इसने सितैन मया व अल्लफ

[४५] दादासाहेब माधवरावसाहेब याजवर रुसून एका घोड्यानिशीं गेले त्याणीं वीस हजार फौज दोन महिन्यात जमा करून माधवराव साहेब याजवर चढाई करून आले त्याचे व याचें युद्ध कार्तिक वद्य ११ स न्हावरे तालुके कडे भीमे पलीकडे झालें रावसाहेबाचा मोड झाला त्रिंबकराव मामा व बाबूराव राम फडणीस व गोपाळराव पळून गेले चुलत्या पुत- प्यांच्या भेटी कार्तिक वद्य १२ स झाल्या उभयता एक झाले कारभार सखाराम भगवत

निळकठराव महादेव करू लागले प्रधान पताच्या व मोगलाच्या भेटी मुक्काम पारगाव भिमातीरा झाल्या भाऊसाहेब यांणी पासष्ट लक्षाची जहागीर घेतली होती ती माघारी दिली मोंगल भागानगराकडे गेला पतप्रधान मिरजेस जाऊन मोरचे लाऊन पतांचा व मोंगलाचा सल्ला झाला तदनंतर फौजेसुद्धा मार्गशीर्ष वद्य १३ स सातान्यास जाऊन महाराज रामराजे यास बाहेर काढून अधिकार दिले

रामचंद्रराव जाधव यास सेनापती १
नारो शकर यास प्रतिनिधी १
विठ्ठल शिवदेव यास राजाज्ञा १
कानोजी मोहिते यास सरलष्कर १

चार पदे जुन्याचीं काढून दिलीं बरकड ज्याचीं त्यास दिलीं आणि मिरजेस गेले नंतर प्रतिनिधी नारो शकर यासि दिली म्हणोन गोमाजी यमाजी प्रतिनिधीचे कारभारी जानोजी भोंसले याजकडे जाऊन भोंसले यास मोगलाकडेस घेऊन गेले आणि सल्ला बिघडला मोंगल भागानगरचा रोंख सोडून मिरजेवर प्रधान पताकडे स्वारी केली प्रवान-पत मिरज हस्तगत करून दरकूच अवरगावादेस शहरास जाऊन हल्ला करून शहरापासून दोन लक्ष रुपये घेतले आणि वराडात गेले म्हणोन हेही त्याचे मार्गे लागून वराडांत गेले म्हणोन पत भागानगर प्रातीं गेले मोंगल व भोंसले वराडातून पुण्यास येऊन ज्येष्ठ शुद्ध ११ शके १६८५ पुणे जाळलें आणि मोंगल माघारा धाररास गेला

सुभानुनाम १७ • १६८५ ११७३ ११६४ ९०
सन अर्वा सितेन मया व अल्लफ

[४६) श्रावण शुद्ध १ मोगलाचा दिवाण विठ्ठल सुंदर वगैरे सरदार यासि पत प्रधान याणीं राक्षसभुवनावर मारलें, दहा हजार फौज लुटली निजामअल्ली पळून शहरास गेला पतानीं मोंगल शहरात कोडून नऊ लक्षाची जहागीर घेतली अवरगावादेहून आश्विन अखेर श्रीमत रावसाहेब पुण्यास आले गाव जळाला होता त्याची आबादी करून पौषमासी कर्नाटक प्रातीं गेले तिकडे हैदर नाईक याची लढाई पहिली, पौष शुद्ध २ होऊन परस्परे लढाई लागली याजमुळें छावणी करून भाद्रपदमासी येऊन धारवाड घेतले दादासाहेब नाशिकास आनदवल्ली जवळ आले

तारणनाम १ ८ १६८६ ११७४ ११६५ ९१
सु॥ खमस सितेन मया व अल्लफ

[४७] धारवाड घेऊन फिरून हैदराची गाठ घातली हैदर झाडींत विदनुराकडे पळून गेला दादासाहेब देशीं येऊन अनतपुरास सल्ला झाला

पार्थिवनाम १९ १६८७ ११७५ ११६६ ९२.
सु॥ सित सितेन मया व अल्लफ

[४८] रावसाहेब दादासाहेब वराडात जाऊन भोंसले यास शह देऊन दादासाहेब
फौज घेऊन हिंदुस्थानात स्वारीस गेले

व्ययनाम	२०	१६८८	११७६	११६७	९३

सु॥ सब्बा सितेन मया व अल्लफ

[४९] श्रीमताची स्वारी कर्नाटकात जाऊन सीरे मदागिरी हूसकोट हैदराकडील
घेऊन आणखी खडणी घेऊन आले

सर्वजित्नाम	२१	१६८९	११७७	११६८	९४

सज सम्मान सितेन मया व अल्लफ

[५०] आषाढमासी हिंदुस्थानातून दादासाहेब आले श्रीमत रावसाहेब जाऊन
भेट घेतली पुढें कलह वाढला दादासाहेब आनदवल्लीहून गगातीरानें धोडपेस आले

सर्वधारीनाम	२२	१६९०	११७८	११६९	९५

सु॥ तिस्सा सितेन मया व अल्लफ

[५१] ज्येष्ठमासी श्रीमत रावसाहेब धोडप किल्यानर्जाक जाऊन लढाई झाली.
चित्तो विठ्ठल जोशी सापडले फौज लुटली गेली व काहीं पळाली दादासाहेब किल्या-
खाली येऊन भेटले नंतर पुण्यास स्वारी आषाढमासी आल्यावर गगाधर यशवत होळ
कराकडील याचें पारिपत्य केले पुढें मार्गशीर्षमासी श्रीमत स्वारीस निघाले, ते तुळजापुरा-
हून निजामअल्लीखान याचा दिवाण रुकमत दौला फौजे सुद्धां घेऊन वऱ्हाडात जानोजी
भोंसला याजवर चढाई करून गेले ते गांठ न घालता दूर दूर होते वऱ्हाड नागपूर सुद्धा
झाबडले जानोजी भोंसले फौजे सुद्धां गगातीरास निर्मळचे राखे आले श्रीमत फौजसुद्धा
पाठीवर गेले गाठ पडू दिली नाही चैत्रमासी भेटून सल्ला झाला रामचद्र गणेश व
विसाजी कृष्ण फौज पचवीस हजारनिशीं स्वाना केले

विरोधीनाम	२३	१६९१	११७९	११७०	९६

सुरूसन सबैन मय्या व अल्लफ

[५२] श्रावणमासी धूमकेतु एक महिनाभर निघत होता व पर्जन्याची अतिवृष्टि
झाली त्याजमुळें पिकें गेलीं भाद्रपद मासापासून पर्जन्य अगदीं गेला महर्गता झाली मार्ग-
शीर्षमासी धूमकेतु आठ दिवस निघत होता व सात दिवस पर्जन्य लागला शाळूवगैरे
पेरले पिकें झालीं स्वस्ताई झाली हैदर नायक याचा बिघाड झाला श्रीमत रावसाहेब
याची स्वारी कर्नाटकात वैशाख मासपर्यंत होती शरीरीं समाधान नाही म्हणून खासा
स्वारी पुण्यास आली त्रिबकराव पेठे फौजे सुद्धा तुगभद्रेपार छावणीस ठेविले विसाजी
कृष्ण व रामचद्र गणेश व तुकोजी होळकर व महादजी शिंदे पन्नास हजार फौज सुद्धा
आषाढमासी खेचीवाडा प्रातीं जाऊन छावणी केली जयनगरकर याजपासून दहा लक्ष रुपये
खडणी घेतली, आणि जयनगरकर याची फौज बरोबर घेऊन सुरजमळ जाट याचा प्रात
कुंभरि भरतपूर वाडीगड येथें जाऊन जाटाशीं लढाई झाला जाट पकून भरतपुरास गेला

फौज तीस हजार छटली दहा हत्ती व दोन हजार घोडे व तोफखाना वगैरे सरकारत आला आणि जाटापासून पासष्ट लक्ष रुपये खडणी करार केली नजीबखान रोहिले यांचे राजकारण होळकर यांणी करून रोहिले यांच्या भेटी झाल्या जाटाकडील पासष्ट लक्षा पैकीं दहा लक्ष रुपये वसूल आले बाकी ऐवज वसूल न देतां नजीबखान याचे सूत्रे रामचद्र गणेश व विसाजी कृष्ण बिनीवाले फौज सुद्धा छावणीस राहिले नजीबखान अपमरणानें मेला त्याचा लेक जाबतेखान फौज सुद्धा अतरवेदीत राहिला

विक्रमनाम २४ १६९२ ११८० ११७१ ९०

सु॥ इहिदे सबैन मय्या व अल्लफ

[५३] कार्तिकमासीं माधवराव साहेब कर्नाटक प्रातीं जाण्याकरिता सिद्ध होऊन कृष्णातीरपर्यंत गेले परंतु शरीरीं बहुत समाधान नाहीं म्हणोन फौजा पुढे त्रिबकरावमामा पेठे याचे कुमकेस कृष्णराव अप्पा मेहेंदळे वगैरे सरदार रवाना करून फाल्गुनमासीं स्वारी पुण्यास आली त्रिबकराव मामाची व हैदर नाईक याची लढाई श्रीरंगपट्टणानजीक झाली हैदर जातीनें पुत्रासुद्धा पळून पट्टणास गेला फौज व पचवीस हजार प्यादा मारला गेला मोठें युद्ध झाले मामा फौजे सुद्धा छावणीस राहिले सल्ला झाला नाहीं विसाजी कृष्ण व रामचद्र गणेश याचा व नजीबखान याचा लेक जाबतेखान यास होळकर याणीं शुक्र-तालास नेऊन पोंचविला विसाजीपत बिनीवाले व शिंदे होळकरसुद्धा दिल्लीस राहिले त्यांचे ठाणे होते तें उठवून आपले ठाणे बसविलें रामचद्र गणेश व विसाजीपत बिनीवाले या उभयताचा कारभार सबधे कळह लागला सबब श्रीमतांनीं रामचद्र गणेश देशीं आण-विले विसाजीपत फौजे सुद्धा दिल्लीस छावणी करून राहिले

खरनाम २५ १६९३ ११८१ ११७२ ९८

सु॥ इसने मय्या व अल्लफ

[५४] श्रीमत माधवराव साहेब यास कार्तिक वद्य ७ स प्रात काळीं प्रहरा दिवसास मौजे थोऊर येथें श्रीचिंतामणीपाशीं दैवाज्ञा झाली श्रीमत सौभाग्यवती रमाबाई साहेब याणीं सहगमन केलें धरणीधर देव चिंचवडकर याचा काल मार्गशीर्ष वद्य ६ स मंगळवारीं आवशीचे चार घटिका रात्रीस झाला व श्रीमत नारायणराव साहेब यासि शेशवाईचीं वधें महाराज रामराजे छत्रपति याणीं मार्गशीर्ष वद्य ४ रविवारीं दोन घटिका रात्रीस दिलीं

दिननाम २६ • १६९४ ११८२ ११७३ ९९

सु॥ सलास सबैन मय्या व अल्लफ

[५५] श्रीमत नारायणराव राज्य करू लागले नंतर दादासाहेब व आनदी गाईसाहेब यांचे मनास काहीं विकल्प येऊन बाहेर सखाराम भगवत वगैरे मुत्सद्दी यांचे उल्यानें रावसाहेब यांस कैद करून आपण राज्य करावें असें झालें ती मसलत बाईनीं मोडून शस्त्रघात करून फडशा राव यांचा कराबा असें केलें आणि सरकार वाड्यात हजेरी शेकाची आहे, असें पुणे शहरात वर्तमान फोडून गार्दिनवाई चौकी पहारे यांत जुने लोक

होते ते काढून परदेशी लोक ठेविले त्याजवर भाद्रपद शुद्ध १३ स रावसाहेब यास दादा याणा बोलावून दोन प्रहरीं पाठवून आपले समक्ष आणून सुमारसिंग व खरगसिंग व तुळाजी पवार याजकडून रायावर जखमा करून मारिले वरता चापाजी टिकेकर खिजमतगार तोही खाशाच्या आगावर तेथें मारला गेला इच्छारामपत ढेरे गर्दीत तेसमयीं मारले गेले गोहत्या व ब्रह्महत्या व स्त्रीहत्या वगैरे फार झाल्या हें वर्तमान तिसरे प्रहरीं शहरात स्वखाराम भगवंत व बाळाजी जनार्दन फडणीस व हरी बल्लाळ फडके वगैरे मुत्सद्दी व सरदार मानकरी यास कळल्यावर राव याचें दहन केलें दादासाहेब याशीं बिघड करून श्रीमत मातुश्री गंगाबाई साहेब रावयाची स्त्री यास एक महिना गरोदर होती, तिजला किल्ले पुरदर येथें नेऊन त्याचें नावें मामलेदार व महालनिहाय वगैरे लोकास सनदा पाठवून चार महिने कारभारी याणीं राज्य केलें इकडे श्रीमत दादासाहेब दसरेयाचे मुहूर्ताने वाड्यातून स्वारी सीमोळ घनास बाहेर निघाली, ती शहरात न येता परभारे गारपिरावर डेरे मुक्कामीं दाखल झाली मागून श्रीमत सौभाग्यवती आनदीबाई ही गेली नंतर मागें शहरचा व वाड्याचा कारभारी याणी बंदोबस्त पक्का करून दादासाहेब यास नबाब भागानगरकर याजवर खासा स्वारी फौज सुद्धा जाणें असें मुत्सद्दी याणीं ठरवून समागमें नाना फडणवीस आदि सरदारमडळी शरीरास समाधान नाहीं, हा मजकूर खाशास समजाऊन पुण्यास निरोप घेऊन माघारे आले दादासाहेब याणीं तिकडचा रोख सोडून प्रात सुरत गुजराथ या रोखानें स्वारी कूचदरकूच चालली ती सुरतेस गेली मागे सरकारी फौजा हरीपतात्या फडके बरोबर होते, तेही फौजेनिशीं माघारे आले

विजयनाम २७ १६९५ १९८३ १९७४ १००

सु॥ आर्बा सबैन मय्या व अलफ

[५६] श्रीमत माधवराव नारायण साहेब याचा जन्म अधिक वैशाख शु ॥ ७ इडुवारीं १६ घटका दिवसास पुरदरीं झाला नाना फडणवीस व हरीपततात्या वगैरे मुत्सद्दी किल्ले पुरदरीं होते पुणें शहरचें काम नारो अप्पाजी तुळशीबागकरी याजकडे होतें त्याजला किल्ल्याहून बातमी येताच सरकारी तोफाखान्यातील तोफा सोडावयास प्रारंभ केला व महालनिहाय राज्यातील मामलेदार व किल्लेदार यास सनदा पाठवून किल्ले निहाय तोफा सोडाव्या अशी परवानगी आली नारो अप्पाजी फाल्गुन शु० ५ शात झाले नंतर श्रीमत बाजीरावसाहेब याचा जन्म किल्ले धार येथे माळव्यात, मार्गशीर्षमासीं झाला, तेव्हा श्रीमत दादासाहेब सुरतेस होते

जयनाम २८ १६९६ १९८४ १९७५ १०९

सु॥ खमस सबैन मय्या व अलफ

[५६ अ] कोळ्याचा दगा कल्याण प्रातीं झाला साष्टी इंग्रजांनें सरकारात होती ती घेतली शके १६९७ फ स १९७६

[५६ ब] तोतया भाऊसाहेब म्हणून कोंकणात रत्नागिरीस झाला तेथून

कोंकणपट्टीची खडणी घेत घेत राजमाची पावेतो आला तेथे पुण्याहून फौजा खाना होऊन चौकशी करिता खोटा होऊन मारिला शके १६९८

मोरो बाबूराव फडणीस सरकारचे इतराजीत आले दस्त श्रावणमासी झाले

[५७] राजाराम राजे उत्रपति मार्गशीर्ष शुद्ध १० स भोमवारी कैलासवासी झाले व धरणीवर देव याचे पुत्र नारायण देव गंगास्नानास सिंहस्तास जात होते वाटेने घोड-नदीवर काठीं स्नानास उतरले तो श्री गणपतीची मुहूर्त चोरानें नेली दुसरे तिसरे दिवशीं देवाचे नेत्र व बेंबी काढून घेऊन देव नदीत टाकिला माघ वद्य ३

हेमलबी नाम ३१ १-९९ १९८७ १९७८ १०४

सु॥ समान सबेन मया व अळफ

[५८] पत प्रवान याजकडील कारभारी माववराव निलकठ पुरवरे व अमृतराव विश्वनाथ पेठे याणीं राजाराम ह्याचा पुत्र आणून विल्ले सातारा येथें तत्तावर बसून राजा शाहू नाव ठेवून राजमुद्रा नवी जाहली राजे याणी पतासही नवी मुद्रा करून दिली

विलबिनाम ३२ १७०० १९८८ १९७९ १०९

सु॥ तीसा सबेन मया व अळफ

[५९] श्रीमत माववराव साहेब वाकटे याचा व्रतबव मौजे पर्वती येथें माघ मासीं जाहला

हवनाम ३५ १७०३ १९९१ १९८२ १०८ सु॥ इसने समानीन मया व अळफ

[६०] श्रीमत माववराव साहेब वाकटे यांचें लग्न समारभ मोठा झाला शुभकृतनाम ३६ १७०४ १९९२ १९८३ १०९

सु॥ सहास समानीन मया व अळफ

[६१] श्रीमत डादासाहेब यास मौजे सीतापखेड कसबे वरणगाव परगणे कुभेरी श्रीगोदातीरीं मार्गशीर्ष वद्य ३ सह ४ स देवाज्ञा जाहली तेसमयीं मातुश्री आनदीबाई चिमाजी अप्पाचे वेळेस गरोदर होती

शुभकृतनाम ३७ १७०५ १९९३ १९८४ ११०

सु॥ अर्बा समानीन मया व अळफ

[६२] श्रीगणेश महा थोर पूर आला दोन्ही यडींचे गाव बहुत गेले तीन महिने श्रावण मासापासून दीड पायलींची वारण पुणे प्रातीं जाहली होती पुढें स्वस्थता झाली. कापिलाषष्ठी पडली

पराभवनाम ४० १७०८ १९९६ १९८७ ११३

सु॥ सबा समानीन मया व अळफ

[६३] श्रीगोदातीरीं नासिकाकडे वगैरे प्राता यडी बहुत पडून मोठे वृक्ष सुद्धां झाडें जळालीं

कालकनाम ४२ १७१० ११९८ ११८९ ११४
सुरू० तीसा समानीन मया व अलफू

[६४] परशराम रामचंद्र पटवर्धन मिरजकर फौज सुद्धा कर्नाटकात टिपूवर खाना केले ते धारवाड किल्यास प्रथम जाऊन किल्ला सरकारात घेतला मागाहून हरी बल्लाळ फडके मोंगलाची फौज घेऊन पट्टणास गेले पट्टणाकडून इम्रज ही आला

साधारणनाम ४४ १७१२ १२०० ११९१ ११७
सुरू० इहिदे तिसेन मया व अलफू

[६५] हरी बल्लाळ व मोंगलाची व इम्रजाची फौज मिळोन बेंगळल वगैरे ठाणीं घेऊन पट्टणावर जाऊन हल्ला करून टिपू जेर केला तेव्हा टिपूने तीन कोट रुपये तीघास खडणी देऊन दीड कोटीचा मुलख देऊन सल्ला केला श्रीमताची फत्ते झाली

विरोधकृत्नाम ४५ १७१३ १२०१ ११९० ११८
सुरू० इसत्रे तिसेन मया व अलफू

[६६] हरी बल्लाळ फडके कर्नाटकातून चैत्रमासीं फौजसुद्धा पुण्यास आले नंतर काहीं दिवसांनीं शरीरीं समाधान नाहीं सबब श्रीमताची आज्ञा घेऊन मौजे सिद्धटेक येथे श्रीगणपतीपार्शीं गेले तेथे शात झाले महिना तीथ लागणे असे व पुढे ज्यैष्ठमासीं हिंदु-स्थानातून बारा वर्षांनीं मोठमोठे सस्थानी होते, त्यांस मोडून दिलीस नवा बादशहा बसवून पताचे नावे वजीरी माहीमरातब व नालकी व पोषाक जवाहीर वगैरे घेऊन महादजी शिंदे फौजसुद्धा पुण्यास आले श्रीमताची भेट घेऊन वजीरीचीं वस्त्रे वगैरे नजराणा नालकीसुद्धा आणिला तो सरकारात निवेदन करून रावसाहेब यास नालकींत बसवून खासा स्वारी पुणे शहरातून मोठ्या समारभानें वानवडीस लष्करास गेले तेथे श्रीमतानीं वजीरीचा दिवा णगिरी व दुसरी नालकी शिंदे यास दिली त्या वर्षीं महागाई मोठी तीन चार शेराची चारी मुलखात धारण झाली ते शके १७१५ चे भाद्रपदपर्यंत होती माणसाचा वगैरे संहार फार जाहला आश्विन मासापासून पर्जन्य पडून स्वस्थता जाहली

परिधावीनाम ४६ १७१४ १२०२ ११९३ ११९
सुरू० सलास तिसेन मया व अलफ

[६७] महादजी शिंदे ह्यास नवज्वर होऊन माघ शुद्ध त्रयोदशास अवशीचे पाच घटका रात्री मृत्यु पावले. पोटी पुत्रसंतान नाहीं ते समयीं तुकोजी शिंदे याचे तिसरे पुत्र अमृतराव शिंदे याचा पुत्र दौलतराव शिंदे हे महादजी शिंदे याणीं जिवत असतां पुत्र म्हणून जवळ ठेविले होते परंतु अर्त-काळीं जवळ नव्हते तुळजापुरी देवीचे दर्शनास गेले होते नंतर कारभारी याणीं तेथून आणून शिंदे याची क्रिया त्याचे हातें करवून १३ वे दिवशीं श्रीमत माधवराव साहेब याणीं सरदारीचीं वस्त्रे दिलीं

प्रमाथिनाम ४७ १७१५ १२०३ ११९४ १२०
सुरू० आर्वा तिसेन मया व अलफ

[६८] श्रीमंत माधवराव साहेब मार्गशीर्ष मासा यासा स्वारा समागमे दौलतराव शिंदे व होळकर वगैरे तमाम सरदार फौजेसुद्धा व बाळाजी जनार्दन फडनवीस व चिंता मण हरा फडके वगैरे तमाम मुत्सद्दी घेऊन निजाम अलीखान मोगल ह्याजवर चढाई करून सीनेवर गेले तेथें मोगलाची गाठ खर्च्यानजीक शिंदे व हुजरात व भोसले याणी घालून लढाई मोठी झाली, खासा खर्च्यात कोडिला, तेव्हा मोगलाचा तह होऊन मशीर उत्सु-ल्लुस दिवाण व तीन कोट रुपये खटणी व ३५ लक्षाचा जहागीर व दौलताबाद किल्ला सरकारात घेऊन स्वारी फत्ते करून शके १७१६ चे वैशाख शुद्ध त्रयोदशीम पुण्याम दाखल जाहले, मोगलाचा दिवाण कैद करून ठेविला

आनदनाम ४८ १७१६ १२०४ ११९५ १२१
सुरु० खमस तिसेन मया व अल्लफ

[६९] श्रीमतास काहीं शरीरास स्वारी खर्च्याहून आल्यापासून स्वस्थ नव्हते पुढे आश्विन मासी शुद्ध १० स गणपतीचे रगमहालाचे दुसरे मजल्यावरून सात कारज्याचे हौदात उडी टाकिली त्याने कारजे लागून पाय मोडिला व काही आगासही दगड लागले त्यानी प्रकृति विलक्षण होऊन शुद्ध पौर्णिमेस ४ घटका दिवसास वाड्यात रावसाहेब बैलास वासी जाहले नंतर शहरचा बंदोबस्त करून मग दहन झाले त्याजवर बाळाजी जनार्दन फडणीस याणी मातोश्री यशवदाबाईसाहेब ह्याचे माडीवर दत्तक देऊन पूर्ववत्प्रमाणे चाल-वावे म्हणून आप्रह धरून चार महिने राज्याचा कारभार चालविला ही मसलत दौलतराव शिंदे ह्याचे कारभारी याचे मनास न ये सबब शिंदे फौजेसुद्धा श्रीमंत बाजीराव व चिंताजी आपासाहेब जुन्नरास होते तेथे त्याजकडे सधान बाविले तों नाना फडनवास याणी राजश्री परशराम रामचंद्र पटवर्धन वगैरे सरदार यास फौजेसुद्धा पाठवून उभयता श्रीमतास माघ वद्य पंचमीस खडकीचे पुलापाशीं आणिलें पवरा दिवस मुक्काम तेथेच होता नानाची भेट जाहली नंतर दौलतराव शिंदे फौज जमावानिशीं श्रीमताचे भेटास आले त्याचे भयाने नाना फडनवीस फाल्गुन शुद्ध त्रयोदशीस सातान्यास स्वारी गेली नंतर श्रीमताची व शिंदे याची भेट फाल्गुन वद्य द्वितीयेस झाली स्वारी वाड्यात येऊन दाखल जाहली एक दिवस वाड्यात राहून शहरात पाण्याचा दुकाल भारी यामुळे माघारा खडकी मुक्कामीं स्वारी आली तेथून मौजे थेंऊर येथे मुक्काम करून राहिले व मौजे वीर नजीक जेजुरी येथे ब्राह्मणाचे घरीं गाई माणसासारखी माघमासीं सारखी तीन दिवस मनुष्या सारखी रडत होती व मौजे बेलसरनजीक जेजुरी कऱ्हातीरीं झन्यास करगली येवढा रक्ताचा प्रवाह माघ वद्य पंचमीस एक प्रहरभर वाहिला व श्रीकृष्णातीरीं फाल्गुनमासीं क्षेत्र वाई येथें मासेवळण तीन दिवस जाहलें सहार फार जाहला

राक्षसनाम ४९ १७१७ १२०५ ११९६ १२२

सुहृ० सीतलिसैन मया व अल्लफ

[७०] नाना फडनवीम याची ममजूत करून श्रीमत बाजी साहेब याणीं पुण्यास आणिले काही दिवस नानांनीं कारभार केला नंतर श्रीमतांनीं शिंदे याजकहून नानास वरविले तेव्हा नानांनीं सखाराम घाडगे याजकडें कारस्थानी लावून मोकळे जहाले नंतर श्रीमत अमृतराव यासी व बाजीराव साहेब यासी बिघाड होऊन होळकर पुण्यावर चालून आले मोठी लढाई झाली बाजीराव साहेब पळून वसईस गेले नंतर इंग्रज बहादर याशीं सल्ला करून त्याजला मदत आणिले जाहीरनामा सरकार दौलत मदार कपिणी इंग्रज बहादर सु० समान अशर मयातैन व अल्लफ तमाम लोकांनी जाहीरनामा समजोन त्याप्रमाणे वर्तणूक करावी याजकरिता लिहिले जातें जे —

“ बाजीराव साहेब राज्यावर आल्यापसून नानाप्रकारचे बेखेड व बडे होत होतो राज्यात मुलखावर हुकमत कधीं चालली नाहीं पुढे होळकर याचा दगा झाला तेव्हा राज्य सोडून पळून वसईस जाऊन खडेरार रास्ते या या मदतीने गुजराण करून राहिले नंतर कपिणी सरकारची दोस्ती केली त्याजवरून कपिणी सरकारची फौज येऊन बाजीराव साहेब यासि गादीवर बसवून तमाम बडें व बेखेडे होते ते सोडून मुलखात बाजीराव साहेब याचा हुकूम चालू करून दिला पहिल्याने दग्यामुळें व पुढे पुष्कळ दुष्काळ पडला त्यानें मुलूख बहुतेक उध्वस्त झाला होता तो कपिणी सरकारच्या भरवशावर आबाद झाला बाजीराव साहेब याणीं मामलती करून मकत्यानें लावल्या ते मक्तेदार रयतेपासून जाजती ऐवज घेत गेले तत्रापि बहुत आबादी झाली तेव्हा मुलखाचा ऐवज जमा जाहला त्याजवर बाजीराव साहेब याणीं दौलतीचा खर्च व ऐषआराम करून खजिना बहुत जमा केला व मगठे सरदार याजवर बाजीराव साहेब याचा दाब बहुत दिवसापासून नव्हता तो लागू करावा असें कपिणी सरकाराहून कबूल केलें नव्हतें जें बाजवी असेल ते चालते करून यावे अशी कपिणी सरकारची खायश होती त्यावरून गायकवाड याजकडील जाबसाल ठरावयाकरिता गायकवाड याणीं आपले कारभारी गगावरशाखां यास कपिणी सरकारच्या बहादरीवर पुण्यास पाठविलें ते येऊन बहुतेक जाबसाल लवकरच उलगडावे ऐसे जाहलें होतें त्यात बाजीराव साहेब याची क्फायत बहुत होती इतक्यात गगाधरशाखां यास बाजीराव साहेब याचे कारभारी याणीं पढरपूर क्षेत्री मारिलें त्या वेळेस तमाम रयत व यात्रेकरी वगैरे सर्व म्हणत होते कीं, शाखां यास त्रिबकजीने बाजा राव साहेब याचे हुकुमाशिवाय मारिलें नाहीं असे असता बाजीराव साहेब दोस्त, मोठे दौलतदार, असे करतील हा गुमान मनात न आणिता ज्या त्रिबकजीने मारिलें त्यास हवाली करून यावा असा कपिणी सरकारचा विचार होऊन, त्रिबकजीस हवाला करावा असे बोलणें पडलें तेव्हाच हवाला करावा तो न केला याजकरिता कपिणी सरकारची फौज बहुत जमा झाली नंतर त्रिबकजीस हवाला केला त्यासमयीं कपिणी सरकारात खर्च बहुत जाहला तो दोस्तांवर नजर देऊन न मागता त्रिबकजीस हवाला करून घेतला आणि दोस्ती पहिली चालत होती त्याप्रमाणें कायम ठेविली नंतर बाजीराव साहेब याणीं बाहेरचे सरदार यास पत्रें पाठवून त्याची फौज तयार करावी अशी तजवीज केली व आपले राज्यात

बडे उभा करून बडाचे कुमकेकरिता आपली फौज तयार करून कपिणी सरकारचा लढाई पडावी आणि नुकसान व्हावे अशी तजवीज करू लागले त्याजवरून बखेडा मोडावा याजकरिता कपिणी सरकारची फौज तयार होऊन पुण्यास आले आणि बाजीराव साहेब यांस शहराभोंवता तबी केली त्या वेळेस बाजीराव साहेब हाती मापडलें होते, तेव्हा मुख्याचा बदोबस्त करावयाजोगी कपिणी सरकार फौज बहुत तयार होती, परंतु तहनामा झाल्यापासून हरवस्त बाजीराव साहेब याचे बोलणें पडत होतें, जे आम्हास राज्य प्राप्त जहाले व आम्ही ऐषआराम करितों हे सर्व कपिणी सरकारचे देणें आहे आमचा शुकार गुजारा कपिणी सरकारचे भरवशावर होत आहे, असें बहुत तन्हेने बोलत होते याजकरिता गादी कायम ठेवून त्याचे हातीं फिशाद न व्हावा याजकरिता वसईचा तहनामा कायम ठेवून नवा तहनामा जहाला पांच हजार स्वार व तीन हजार पायदळ मदतीस देत जावे असा बाजीराव साहेब याचा पहिलाच करार होता, ती फौज कपिणी सरकारातून ठेवावी, असे होऊन फौजेचे सर्वास मुखूस लावून दिला तेव्हा पासून दोस्ती पाहिल्याप्रमाणें चालेल नंतर पेटारी चहुकडून रयतेस दरसाल उपद्रव करितात बाजीराव साहेब याचे मुलाखात बहुत उपद्रव होता याजकरिता पेटारी याचा बदोबस्त व्हावा अशी कपिणी सरकारातून तजवीज जाहली तेव्हा बाजीराव साहेब याचे बोलणे पडले जे, पेटारी याचा बदोबस्त झाल्यानें आमची बहुत क्फायत आहे आम्ही ही फौज सामील देतो असे खात्रीने बोलून बहाण्यानें कपिणी सरकारच्या आश्रयावर जो खजिना जमा केला होता तो ऐवज बाहेरचे सरदारास पाठवून त्यास बिघडविले व आपला फौज तयार केली कपिणी सरकारची फौज जवळ होती ते दूर जावा याजकरिता दोन हजार स्वार व कपिणी सरकारची फौज बराबर देऊन फौज दूर केली अशी सधि पाहून एकाएका कांहीं कारण व जाबसालाची तक्रार नसता फौज तयार करून कपिणी सरकारचे फौजेची लढाई केली व कोणत्याही मुखुखात चाल नाही तशी चाल करून इमजी वकिलाचे बगले व छावणीची जागा जाळून लुटून टाकिली कपिणी सरकारचे मुख्याची रयत व वाटसरू सळ्याचा भरवसा धरून येत होते त्यास धरून कैद करून व कित्येक लुटले व दोन इमजी सरदार मुबईकडून येत होते त्यास तळेगावाजवळ चोराचेही पारिपत्य करीत नाही त्या तन्हेने मारिले ते मारणार अद्याप चाकरीवर आहेत त्याजवरून बाजीराव साहेबाचे हुक्माशिवाय मारिले नाही, असा निश्चय होतो व ज्या त्रिंबकजीने गगाधरशास्त्री मारिले त्यास जवळ आणून कारभारात वागवू लागले त्यावरून बाजीरावाचे हुक्माशिवाय त्रिंबकजीने शास्त्रा यास मारिले नाहीत असे पाहिल्यापासून लोक बोलतात तो मुद्दा शाबूद करून घेतला व पेटारी बोलावून मुखुख लुटवावा अशी तजवीज करू लागले या तन्हेचे दौलतदारीचे साप्रदाय सोडून वर्तणूक करू लागले आणि कपिणी सरकारास बुडवावे असे केले त्यावरून कपिणी सरकारचा निश्चय जहाला जे बाजीराव साहेब राज्याच्या उपयोगी नाहीत याजकरिता बिलकूल राज्यातून काढून कपिणी सरकारातून मुखुख व किल्ले काबीज करून अमल करावा अशी तजवीज होऊन एक सडी फौज बाजीराव साहेब याचे मागे रवाना करून एक

फौज किल्ले पेण्याकरिता जात आहे व दुसरी फौज अहमदनगराजवळ येऊन पोहोचला व एक मोठी फौज खानदेशात आली आहे व जनरल मनरोसाहेब कर्नाटकाचा बंदोबस्त करित आहेत, व मुबईकडून फौज येऊन कोकणचे किल्ले घेऊन त्या प्रांताचा बंदोबस्त होत आहे आता थोडे दिवसांत बाजीराव साहेब यांचे ठिकाण नाही असे होऊन महाराज छत्रपति सातारकर बाजीराव साहेब यांचे कैदेत आहेत त्यास सोडवून मोकळे करून त्याचे मडळीत शानशोकीकरिता त्याजकडे काहीं राज्य चालेल, अशी तजवीज करून कपिणी सरकारचे हातून सातारे किल्ल्यावर महाराजाचे झेंडे कायम करून त्याचे तर्फेचे लोक होते त्याची खातरजमा केली असे त्यास जो मुलुक महाराज याजकडे होईल त्याचा न्यायइनसाफ व हुकमत व अमलात करितील कपिणी सरकारात मुख्य राहिल तेथे सरकार कपिणीचा अमल होईल परंतु कोणाचे वतनास व इनामास व वषसनास व देवस्थानास व खर्चास व खैरातीस व कोणाचे ज्ञातीस व वर्मास खलेल न होता बाजवी असेल तसे चालेल बाजीराव साहेब मक्तेदारास मामलती देत होते ते महकूब होऊन कमावीसदार याजकडे सागून बाजवी ऐवज अमेल त्याची उगवणी होईल कोणावर जास्ती जुलूम काहीं एक होणार नाही येवशी कोणी अदेशा घेऊ नये बाजीराव साहेब याजकडे चाकरीस कोणी असतील त्याणी चाकरी सोडून आजपासून दोन महिन्या आत घरी यावे जे कोणी न येतील त्यांचे वतन जप्ती होऊन खराबी झाल्याशिवाय रहाणार नाही जमेदार याणी आपले परगण्यातून जे बाजीरावसाहेब याजकडे चाकरीस असतील त्याची याद तूर्त समजवावी चाकरी सोडून जसे जसे घरी येतील त्यावेळेस यादी समजावीत जाव्या बाजीराव साहेब यांची कुमक करू नये त्याजकडे वसूल एकदर देऊ नये न दिल्यास सालमजकुरी मुलकास उपद्रव लागला असेल त्याची फिर्यादीची दर्याप्ती होऊन सूट मिळेल बाजीरावसाहेब याजकडे वसूल दिल्यास तो ऐवज मजुरा न देता दरोबस्त घेतला जाईल व जमेदार कुमक करितील व ऐवज देतील त्याचे वतन व जमिनी त्याजकडे चालणार नाहीत तारीख ११ माहे फेब्रुवारी सन १८१८ इसवी मुा छ ५ रबिलाकर *

ले ४९० }
[४९०] }

{ ता २०-११-१८३०
{ मार्गशीर्ष शु ५ शके १७५२

श्री

† श्रीमंत स्वार्ई माधवराव याचा व्रतवध चैत्रमासी जहला इंग्रजाचे भयाने

“ हे ” मेस्तक’ विष्णु घोंदेदव वरिमाडकर याणी कोल्हापुराहून पाठविले हे खर्ची कागदाच्या चिकट बदावर लिहिले आहे अक्षर वाटोळे वळणदार सुवाच्य आहे शेवटचा जाहीरनामा राजवाड्यानी इ ऐ च्या बखरीत व भाब्यानी रुमाल २ यात छापला आहे

† येथपासून पुढील मजकूर अताजी रामचंद्र हरडीकर याणी एक प्रकरण पाठविले त्यावरून जशाचा तलाच उतरून घेतला आहे ह्या प्रकरणाच्या पूर्वभागातील माहिती ले ४९२ च्या ‘ मेतकांत ’ आली आहे सबब तो मात्र घेतला नाही

पुण्यात पळण झाली सखाराम बापू बोकील सरकारांत इतराजीत येऊन कैद झाले,
फान्गुनमासी शके १७०१

वसई सरकारात होती ती इग्रजाने घेतली १७०३

श्रीमत माधवराव यांचें लग्न माघ शुद्ध ९ स पुण्यात झाले कृष्णाजी बहिरव
यत्ते याची कन्या सौभाग्यवती रमाबाई साहेब केली शके १७०५ फ० स० ११८४

श्रीमत रघुनाथराव दादासाहेब मार्गशीर्ष वद्य [पक्षां] गगातीरीं मौजे सितापखेडें
प्रा धरणगांव प्रांत कुभारी एथें शात झाले, ते समयीं मातोश्री आनदीबाई गरोदर होती
पुढें चिमाजीआपा यांचा जन्म जाला

इग्रजानें वसई घेतली होती ती पुन सरकारात घेतली

मातोश्री पार्वतीबाई साहेब यासि देवाज्ञा झाली श्रावण वद्य ३ शके १७०६

चिमाजीआपा यांचा जन्म चैत्र शुद्ध ९ स झाला शके १७०७

श्रीगोदेस महापूर येऊन गाव वहावले तीन महिने श्रावण मासापासून दीड पायलीची
घारण झाली पुढें स्वस्तता जाली कापिलाषष्ठी पडली शके १७०९

श्रीगगातीरीं नाशिकाकडे वगैरे थडी फार पडली त्यानें मोठे वृक्ष सुद्धा जळाले

सरकारचे वाड्यात थोरले चौसोपीस बाधावयाचा प्रारंभ केला कार्तिक वद्य १२

सदाशिव दीक्षित दात्ये यास मार्गशीर्ष वद्य २ स देवाज्ञा झाली तात्या पेंडसे
यांस माघ वद्य ३ स देवाज्ञा झाली श्रीमत मातोश्री गोपिकाबाईस श्रावण वद्य १ स
देवाज्ञा झाली १७११

रामशास्त्रीबाबा यांस कार्तिक शुद्ध ३ सह ४ स देवाज्ञा झाली शके १७१२

राजश्री परशुरामभाऊ पटवर्धन मिरजकर करनाटक प्रातीं खाना केले त्यानीं
सरकारांत धारवाड किटा सर केला मागाहून राजश्री हरि बल्लाळ फडके व मोंगलाची
फौज घेऊन टिपूवर गेले इग्रज ही चिनापटणाकडून आला शके १७१३ फ० स० ११९२.

लक्ष्मणराव रास्ते याना नहर आणिला तो पेटेंत श्रावणमासी दाखल जाला
शके मजकूर

हरि बल्लाळ व इग्रज व मोंगल तिघे मिळून बेंगळूर वगैरे ठाणी घेऊन पटणावर
जाऊन हल्ला केला टिपू जेर होऊन तीन कोटी तिघांस खडणी देऊन व दीड कोटीचा
मुलूक देऊन सल्ला केला सरकारची फत्ते झाली

सरकारवाड्याचे चौसोपांची वास्तुशांत वैशाख वा ७ स झाली

वैशाख वा १ स तिसरे प्रहरीं पार्वतीस कार्तिक स्वामीचे देवाळ्यावर वीज पडली श्री
देवास धक्का लागला नाही

नाना फडणीस याचा नहर पुण्यात सदाशिव पेटेंत हौदात मुहूर्तानें सोडला
मिसि ज्येष्ठ वद्य ५ तेच दिवशीं तिसरे प्रहरीं सरकारची सातखणी व बगला कोठांस अन्न
कागून जळाली

घाशीराम कोतवाल यानें ब्राह्मण मारिले, सबब भाद्रपद शुद्ध प्रतिपदेस रात्रीस वळून

आणिला दुसरे दिवशीं दोन प्रहरी शहरात धिंड काढून गारपिरावर ब्राह्मणारूढून मारविला,
१७१४ फ० स० ११९२

हरि बल्लाळ फडके कर्नाटकातून चैत्रमासी पुण्यास आले तेच सालीं महादजी शिंदे हिंदुस्थानात मोठे मोठे सस्थानी होते त्यांस मोडून दिश्रीस नवा पादशहा बसवून श्रीमत पत प्रवान याचे नावे वजिरी व काहीं मरातब व नालकी घेऊन ज्येष्ठमासी पुण्यास आले श्रीमताचें दर्शन घेऊन वजिरीचीं वळे वगैरे सर्व आणिलीं होती तीं निवेदन करून समारभाने नालकींत श्रीमतास बसवून स्वारी करून शहरात मिरवत आले नंतर श्रीमतानीं वजिरी, दिवाणगिरी, व मोरचल व दुसरी पालखी महादजी शिंदे यास दिली वानवडी वर मुकाम करून राहिले तेच वर्षा ज्येष्ठापासून महागाई चार शेराची धारण मुलकात जाली शके १७१५ भाद्रपद पावेतो होती शहरात माणसें फार मेळीं पुढे स्वस्ताई झाली श्री ओंकारेश्वर याचे देवाल्यात नदीचे पाणा पुराचे आले श्रीमत रमाबाई यास माघ वा १४ स शके १७१५ फ० स० ११९४ सालीं देवाज्ञा झाला

महादजी शिंदे यास माघ शुद्ध १३ स देवाज्ञा झाली पाटील बावा याचे बंधु तुकोजी याचा पुत्र अमृतराव याचा पुत्र दौलतराव यास मरणाचे पूर्वी पुत्र म्हणविले होते तेरावे दिवशीं श्रीमताना सरदारीची वळे दौलतराव यास दिली

फाल्गुन वद्य ११ स मातोश्री आनदीबाईस देवाज्ञा झाली आनदनाम सवत्सर (४८) शके १७१८ फ० स० ११९५ खमस तिसैन मया व अळफ

श्रीमत माधवराव नारायण मार्गशीर्ष मासीं यासा स्वारी समागमे शिंदे होळकर वगैरे तमाम फौजा घेऊन निजाम अलीखान याजवर चढाई करून शिना नदीवर गेले तेथें मोगलाची गाठ खड्यांनजीक पडोन लढाई झाली मोगल शिकस्त होऊन पळोन खड्यात मेला मश्रुलमुळुक मोगलांचा दिवाण व तीन कोटी रुपये खडणी व तीस लक्षाची जहागिर दौलताबाद किला सरकारात घेऊन शके १७१७ वैशाख शुद्ध १० स कैद करून

हरि बल्लाळ फडके यास सिद्धटेकास शुद्ध ७ स देवाज्ञा झाली राक्षस-नामसवत्सर शके १७१७, सन ११९६ त तिसन मया व अळफ

श्रीमत माधवराव साहेब यानी आश्विन शुद्ध १२ रविवारी श्रीगणपतीचे रगमहा-लावरून उडा टाकिली त्याने पाय मोडला शुद्ध १४ सह १५ स अस्तमानीं देवाज्ञा झाली नाना फडणीस याचे मनात दत्त पुत्र देऊन पूर्ववतप्रमाणे चालवावे म्हणून आग्रह धरून चार महिने चालविले शिंदे याचे कारभारी बाळोबा पागनीस याचे विचारास न ये सबब शिंदे फौज सुद्धा गगातीरास गेले म्हणून नाना फडणीस यानी राजेश्री परशुराम भाऊ वगैरे यास पाठवून उभयता श्रीमत माघ वद्य ५ स पुण्या नजीक खडकीचे पुला-जवळ आणिले पधरा दिवस मुकाम त्याच ठिकाणी होता शिंदे ही फौज सुद्धा भेटीस आले तेव्हां त्याचे भयानें नाना पळून साताऱ्यास गेले श्रीमत व शिंदे याच्या भेटी झाल्या फाल्गुन वद्य २ स वाड्यात स्वारी येऊन एक दिवस राहून उदकाचे दुकाळासुळें स्वारी माघारी जाऊन खडकीवर राहिली

मुकाम वीर एकलपूर नजाक जेजुरा एथे ब्राह्मणाचे घरीं माघमासी गाय माणसां सारखी तीन दिवस रडत होती

मौजे बेलसर नजीक जेजुरी एथे कऱ्हेऱ्या तीरीं करागळी एवढी रक्ताची धार वाहिला माघमासी नळनाम (५०) सवत्सर शके १७१८ सन ११९७ सबा तिसैन मया व अल्लफ

दौलतराव शिंदे रुसले, म्हणून श्रीमत बाबासाहेब समजुतास गेले तेथें त्यानीं अटकाव करून ठेविले मार्गे परशुराम भाऊ व बाबा फडके यानीं चिमणी आपास बलात्कारे पालखींत घालून वैशाख वद्य १० स दत्ताविधान केले त्रिबकराव अमृतेश्वर थत्ते यास पाठवून शाहूराजे याजपासून वख्खे आणून चिमणीची माधवराव जहाले परशुराम भाऊ कारभार करू लागले यानीं मश्रुल सोडिला नाना फडणीस यानीं

मा काहून परत आले जहागीर मोगलाची सुटली कालयुक्तनाम सवत्सर शके १७२० सन ११९९ तिस्सा तिसैन मय्या व अल्लफ

शिंदे याचे व बायाचे न बने, झाडून फौज बायाकडे जालां पूढे लढाई जाली नंतर बाया मिरज प्रातीं गेल्या तेथून वार्डस आल्या तेथें समजूत पडली नंतर बाया बऱ्हाणपुरास गेल्या.

गोविंदराव काळे व शिवराम नारायण थत्ते पौष शुद्ध ८ म केद केले

श्रीमत विनायकराव याचा व्रतबव माघ शुद्ध १३ स जाला चैत्र वैशाख मासी टोळ अति होते झाडास पान राहिले नाहीं, नाना फडणीस शिंदे याचे कैदेंतून सुटून श्रावणमासी पुण्यास आले, सिद्धार्थीनाम सवत्सर शके १७२९ सन १२०० मयातैन व अल्लफ

श्रीरंगपट्टण इग्रजानें टिपूस मारून वैशाख वद्य ३ स घेतलें नाना फडणीस यास फाल्गुन वद्य ३ स देवाज्ञा जाली सरकार वाड्यात शागीर्द होता तो जिनगर निघाला, सबब आश्विन ६ स त्याचे पारिपत्य केले, आणि शहरास प्रायश्चित दिले परशुराम भाऊ भाद्रपद वद्य ४ म कोल्हापूरकर याचे लढाईत ठार मेले

यशवतराव होळकर व शिंदे याजकडील पलटणे याची लढाई पुण्या नजीक होऊन शिंदे याचा मोड झाला सबब बाजीराव साहेब महाडास पळून गेले तेथून सुवर्णदुगास गेले तेथून वसईस गेले बाजीराव साहेब यानीं इग्रजाशी सल्ला करून इग्रजास बरोबर घेऊन वैशाख वद्य ९ शके १७२६ शकीं पुण्यास दाखल जाले श्रावणमासी मोठी महागाई होऊन तीन मापटीं म्ह० दीडशेर कैली दाणे रुपयास वारण झाली माणसे फार मेला शके १७२६

श्रीत्रिबकेश्वरची अर्चा बाजीराव यानीं माघमासी केली शके १७२८

शेडेनक्षत्र मार्गशीर्ष मासी निघत होते शके १७२९

गतभर्तृका स्त्रिया याचें क्षौर नाकझरीवर पुण्यात श्रावण शुद्ध १२ म केले यशवतराव होळकर यास कार्तिक शुद्ध १३ स देवाज्ञा जाला

शेडेनक्षत्र आश्विनमासी धूमकेतु निघाला धरणीकप फाल्गुनमासा शुद्ध १२

फाल्गुन शुद्ध १२ स सरकार वाड्यास अन्न लागून बगला व कोठी जळाली १७३४+
 (मूळ प्रतीचे) हस्ताक्षर गोविंद रघुनाथ वाडदकर रहाणार कसबे भिवडी
 प्रगणे साकसे प्रात कल्याण भिवडी हल्ली वस्ती कसबे भिवडी तालुके वसई, यांचे असे.
 सु स इहिदे सल्लासीन मथातैन व अल्लफ (१७३१) माहे मागशीर्ष शुद्ध ५ शनिवारी
 सकाळीं लिहिली कोणी घेऊ नये इंग्रजी ता० २० माहे नवबर सन १८३० सवत १७७४
 विकृतिनाम सवत्सरे

समाप्त

ले ४९१ }
 [४९३] }

पेशवे याची वशावळ

बाळाजा विश्वनाथ यास वखें शके १२३५ माघमासी झाली नंतर शके १२४२
 शार्वरीनाम सवत्सरी चैत्र शुद्ध ७ स सासवड मुकामी शात झाले

बाजीराव बल्लाळ यास शके १६४२ वैशाखमासी वखें झाली नंतर पुढे शके १२६२
 रौद्रनाम सवत्सरी रेवातीरीं मुकाम काकडें येथे शात झाले

बाळाजी बाजीराव यास शके १६६२ त वखें झाली नंतर पुढें शके १६८३ ज्येष्ठ
 वद्य ९ स प्रहर रात्री पर्वतीस शात झाले

माधवराव बल्लाळ यास शके १६८३ वृषनाम सवत्सरी आषाढ वद्य ३ स वखें झाली
 पुढें शके १६९४ विकृतिनाम सवत्सरी कार्तिक वद्य ८ स थेउरास प्रात काळीं प्रहर दिवसास
 शात झाले स्त्री रमाबाई आग्निप्रवेश झाली

नारायणराव बल्लाळ यास शके १६९४ मार्गशीर्ष वद्य ४ रविवारीं दोन घटका रात्रीस
 वखें झाली नंतर पुढें शके १६९५ भाद्रपद शुद्ध १३ दोन प्रहरीं सुमेरसिंग व खरगसिंग व
 तुळाजी पवार यांनीं मारिलें

रघुनाथ बाजीराव यास शके १६९५ त वखें झाली पुढें शके १७०५ मिति मार्ग
 शीर्ष वद्य ३ स शात झाले

माधवराव नारायण याचा जन्म शके १६९५ मिति अधिक वैशाख शुद्ध ७ दोन
 प्रहरीं झाला पुढें शके १७०१ चैत्र शुद्ध १ स वखे झाली नंतर पुढें शके १७१७ आश्विन
 शुद्ध १२ स दिवाणखान्यांतून तिसरे खणातील माडीवरून उडी टाकिली तिसरे दिवशीं
 शुद्ध १४ स शात झाले

चिमणाजी माधवराव यास शके १७१८ नल्लनामसवत्सरे वैशाख शुद्ध ३ प्रहर दिव-
 सास वखें झाली

+ ही शकवार माहिती रा० रा० अताजी रामचंद्र हरडीकर यांनीं महाडाहून ता २४
 अक्टोबर १८८३ रोजी पाठविली तिचें हस्ताक्षर रा० नारायण बळवत हरडीकर यांचें आहे.

बाजीराव रघुनाथ यांस शके १७१८ मार्गशीर्ष शुद्ध ५ भानुवासरौ श्रवणनक्षत्रीं रात्रौ वृषे झालीं षष्ठस्थानीं चंद्र

सातारचे राजे याची वशावळ

शके १५९६ आनदनाम सवत्सरे ज्येष्ठ शुद्ध १३ स राज्याभिषेक [शिवाजी महाराज] झाला समाप्त झाले चैत्र

सभाजी शिवाजीचे पुत्र सिंहासनारूढ श्रावण शुद्ध ५ शके १६०२ रौद्रनाम सवत्सरीं शके १६१० फाल्गुन वद्य ३० स तुळापुरीं औरगजेब पादशहा याचे लष्करात शात झाले शके १६०८ त वरून नेले पुढे भालेराई झाली

शाहू सभाजीचे लेंक सिंहासनारूढ झाले शके १६२९ शके १६७१ मार्गशीर्ष वद्य ३ स समाप्त झाले

रामराजे दत्तक शके १६७१ पासून पुढे शके १६९९ मार्गशीर्ष शुद्ध १० स समाप्त झाले

शाहू राजे दुसरे दत्तक सिंहासनारूढ झाले शके १७०० मार्गशीर्ष वद्य ७ स पुढे वैशाख शुद्ध ९ शके १७३० विभवनामसवत्सरीं समाप्त झाले

शाहू राजे तिसरे सिंहासनारूढ झाले शके १७३० विभवनामसवत्सरे मिति वैशाख शुद्ध १३ स ते समयीं पहिलें नाव टाकून शाहूच ठेविलें सबब दुसरे शिके फिरविले नाहींत

ले ४९२

[३३२]

सन १८३२

श्री

यादी पेशवे यांनीं पेशवाईचा उपभोग कधीं पासून रुसा केला त्याची अनुक्रमणिका जुने कागदावरून लिहिली सुरूसन सल्लास सल्लासीन मयातैन व अलफ

बाळाजी विश्वनाथ यांसि पेशवाईचीं वृषे शाहू छत्रपति यांनीं शके १६३५ विजयनाम सवत्सरे सन ११२३ फसली अर्बासन अर्बाअशर मया व अलफ या सालीं माघमासीं जहालीं त्यांनीं सात वर्षे कारभार केला त्याचा विस्तार—वर्षे

१ प्रथम सालीं वृषे जाहलियानंतर स्वारी कोंकणात कानोजी आगरे याजकडे जाऊन, भेटी होऊन सल्लख जहाला लोहगड कोरीगड वगैरे किल्ले घेतले लोहगडास बहिरो मोरेश्वर पिंगळे अटकेस होते त्यास घेऊन सातारियास आले

१ सन रवमस अशर मया व अलफ, सन ११२४ शके १६३६ जयनाम सवत्सरे, या सालीं तमाम रयतेस कौल दिल्ला, आणि आबादी केली

१ सनसात अशर मया व अलफ या सालीं सासवडास वगैरे ठिकाणीं होत

१ सन सर्बां अशर मया व अलफ स्वारीस सहकुडुब निघोन दमाजी थोरात यांची भेट होऊन हिंणगांव नजीक दमगडास अटकेत होते

- १ सनसमान अशर, थोरातास खड देऊन मुले माणसें ठेऊन स्वारी दिल्लीस गेला
- २ सन तिसां अशर शके १६४० कोटिहोम केला दिल्लीहून स्वारी येऊन थोराताचे पारिपत्य केले आणि स्वारी सातारियास गेली ते सन अशरान सातारियास होते,
- १ सन इहिदे अशरीन मया व अल्फ, शके १२४० शार्वरानाम सवत्सरे सासवडास निवन जाले

७

बाजीराव बळाल याची कारकीर्द—वर्षे

- १ सन इहिदे अशरीन मया व अल्फ, शके १२४० शार्वरी सवत्सरे उ० २० जमा दिलासर वझे जाहलीं स्वारी देशीं
- १ सन इसत्रे अशरीन स्वारी बऱ्हाणपूर भडभुज्याचे पारिपत्य केलें
- १ सन सल्लास अशरीन गोदऊचे पारिपत्य केले
- १ सन आर्बा अशरीन सैद याचे पारिपत्य केलें
- १ सन खमस अशरीन औरंगाबादेम किलीजखान याचा भेट दाऊदखान वंगरेचे पारिपत्य केलें
- २ सनसीत अशरान दिल्लीस स्वारीस गेले बराबर अबाजीपत पुरदरे मुख्यत्व होते. ते सनसबा अशरीनात दिल्लीहून सातारियास आले
- १ सनसमान अशरान सातारियास होते
- १ सनतिसा अशरीन स्वारीस आपासाहेव हिंदुस्थानात दया बहादूर याजवर गेले बाजीराव यास पुत्र जहाला दमाजी गाईकवाड याचे पारिपत्य केले
- ११ झा सनसल्लासीन मया व अल्फ ता सन आबैन मया व अल्फ अकरा वर्षे स्वारी शिकारी करून स्वामी सत्रिव राहून कृपा सपादन होते या सालाचा तपशील लागला नाही कर्नाटकात मोगलावर अशा स्वान्या जाल्या असतील
- २ सन इहिदे आबैनात रेवातीरी निवन पावले

२०

बाळाजी बाजीराव नाना साहब

कित्ता

कित्ता

१ सन इहिदे आबैनात [११८१] वझे जहाली. सातारियास होते	२ सन इसत्रे आबैन [११४२] हिंदु- स्थानात गडेमडळे येथील खडणी घेऊन
१ सन अर्बा आबैनात [११८४] स्वारी भोंसले पायागडावरून उजनीस	मखसुदाबादेस जाऊन भागिरथास्नान करून, सन सल्लास आबैन [११४३] पुण्यास आले.

खडणी घेऊन स्वारी माघारी आली भाऊ साहेब कोकणात किल्ले पहावयासि गेले ते साली वयबाईचे लग्न जहालें

१ सनसीत आबैन [११४६] साता स मुक्कामी होते जनार्दन बाजराव निज वामास गेले

१ सन समान व सनतिसा [११४८ ४९] देशीं होते लहान स्वारी शिकार केली असेल सर्व राजकारण सातारा येथें होत असे

१ सन इहिदे खमसेन [११५१] खासा व भाऊ बरोबर स्वारी कर्नाटक सावनूर पावेतों गेले पुढे महादोबा पुरदरे रवाना केले स्वारी पुण्यास आली द्मार्जी गाईकवाड सातारियास आले पुढे माहादोबाही आले अखेर साली

१ सन सल्लास खमसेन [११५३] खासा व भाऊ व दादा नाशीक पावेतों गेले पुढे खासा व भाऊ कोकणातून पुण्यास आले दादासाहेब अमदाबादेस जाऊन, ती घेऊन आले थाळनेरास होळकर सुद्धा मिळोन हिंदुस्थानात गेले

१ सन खमस खमसेन [११५५] स्वारी कृष्णे पावेतों जाऊन आले पुढे सिंहस्थ सबब नाशीक त्रिंबकास गेले दादासाहेब हिंदुस्थानांत

१ सन सद्दा खमसेन [११५७] खासा स्वारी श्रीरगपट्टणास गेली बराबर भाऊसाहेब होते दादासाहेब लाहूरचे स्वारीस गेले तोफा रात्रौचा रिवाज चालू

१ सन समान खमसेन [११५८] खासा स्वारी व भाऊ बरोबर ताडुळजे पर्यंत जाऊन नबाबापासून पचवीस लक्षाची जागीर घेतली दादासाहेब लाहूरचे स्वारीस होते

विश्वासराव साहेब याचा जन्म इसत्रे आबैनत जहाल

१ सन सदा आबैन [११४७] स्वारी कर्नाटकात जाऊन वहादूरबिडा घेऊन पुण्यास आले ताई यात्रेहून आली

१ सन खमसेनात [११५०] स्वारी सातारे येथे होती शाहूमहाराज निजधामास गेली व उमबाई निधन पावली

१ सन इसत्रे खमसेन [११५०] खासास्वारी पुण्यात भाऊसाहेब सांगोले पावतो गेले मागे उमबाई दाभाडीमुळें माघारी फिरोन चन्होलीस भेटी जहाल्या पुढे गाजुदिखान आला गगथडीवरून गेले पुढे नासरजग व रामदासपत आले लढाई जहाली बाबूगव फडणीस यास गोळा लागला

१ सन अर्बा खमसेन [११५४] खासा व भाऊ माधवराव याचे लग्न करून कर्नाटकात गेले तरदळ व जमखडी घेऊन स्वारी माघारी आली दादासाहेब हिंदुस्थानात कुभेरीस गेले

१ सन सीत खमसेन [११५५] नारा यणराव याचा जन्म पुढे स्वारी कर्नाटकात सावनूर पावेतों जाऊन अखेरीस पुण्यास आले दादासाहेब कुभेरीहून देशीं आले स्त्री जानकी बाई प्रसूत होऊन मृत्यु पावली उपरांतिक गलगल्यास दुसरे लग्न करून सावनूरस स्वारीत मिळोन बरोबर आले तुळार्जी आगरे यासि धरून आणिले

१ सन तिसा खमसेन [११५९] खासा स्वारी कोकणात पुळ्याचे गणपतीस गेली मातोश्री ताई मृत्यु पावली भाऊसाहेब पुण्यात होते दादासाहेब लाहूरचे

१ सन सितैन [११६०] खासा स्वारी व दादासाहेब तादूळ्याचे मुक्कामी मोगलापासून साठ लक्षाची जहागीर घेऊन माघारे आले तेच साली भाऊसाहेब व विश्वासराव साहेब नगरचा किल्ला घेऊन हिंदुस्थानात गेले

स्वारीहून दसरियास देशीं आले तेही पुण्याचे गणपतीस गेले

१ सन इहिदे सितन [११६१] खासा वारी मार्गशीर्षमासीं पैठणास लग्न केले पुढे पाणीपतचें वर्तमान विपरीत आले सबब हिंदुस्थानात खेचिवाड्या पावेतो जाऊन माघारे पुण्यास आले भाऊसाहेब पाणीपतास गर्द झाले फौज गारद जहाली दादासाहेब गु ट म ट क ला कडे जाऊन अखेर साली पुण्यास आले नानासाहेब याणीं ज्येष्ठ वय ६ स कैलासवामी जाले तेच सालीं करीरकर सभाजी राजे शात जहाले पुढे पुत्र घेऊन शिवाजी नाव ठेवले

नानासाहेबाची कारकीर्द

माधवराव बल्लाळ थोरले रावसाहेब

१ सन इसने सितैन [११६२] शके १६८३ वृषानाम सवत्सरे वखे जहालीं या-
नतर मोगल उरळीवर आला त्याजवर स्वारी करून त्यास माघारा लाऊन कितूर पावेतो कर्नाटकात जाऊन पुण्यास आले नतर नारायणराव साहेब याचा व्रतबध जहाला

१ सन सल्लास सितैन मया व अलफ उभयता पुण्यास होते दरम्यान घोडनदीवर खासा व दादासाहेब दोनी फौजाची लढाई होऊन खासा हस्तगत जाले सन्निव दादा येऊन उभयता फौजा घेऊन मिरजेस जाऊन मिरज घेऊन भागानगर प्राती गेले मोगल पुण्यास येऊन जाळपोळ करून माघारा गगेवर गेला तों स्वारी गगेचे आसपास आली सरजाम लोकास दिले सिंहगडास नारायण राव साहेबाचे लग्न झाले

१ सन अर्बा सितैन मया व अलफ खासा व दादासाहेब भागानगरच्या पेठा जाळून गगेनजीक आले राक्षसभुवनावर मोगलाशीं लढाई होऊन त्याची खराबी जाली तो पळून औरंगाबादेस गेला उपरांत स्वारी पुण्यास आली पुण्याहून [दादा] साहेब आनंदवल्लीस गेले दोन तीन महिने झाल्या नंतर स्वारी कर्नाटकांत धारवाडास गेली तेथें छावणी जाली

१ सन खमस सितैन मया व अलफ खासा स्वारी धारवाड घेऊन पुढे गेले हैदर खानापासून खंडणी घेतली तों दादासाहेब आनंदवल्लीहून कर्नाटकात येऊन स्वारींत मिळाले नंतर उभयता पुण्यास आले

१ सनसीत सितैन मया व अलफ खासा स्वारी भोंसल्यावर जाऊन पुढे गगापुराकडून पुण्यास आले. दादासाहेब श्रावणमासची दक्षिणा होऊन आनंदवल्लीस गेले तेथून हिंदुस्थानास

जावयाम निघाले ते खासा स्वारींत मिळाले नंतर पुढे गोहदेस गेले तेथे छावणी जहाली रामचंद्र गणेश खासा स्वारीतून फौजेसुद्धा भवानराव प्रतिनिधीवर जाऊन त्यास घेऊन आले

१ सन सबा सितैन मया व अलफ खासा स्वारी कर्नाटकात जाऊन सिरे मदगार व खडणी घेऊन अखेरीस पुण्यास आले दादासाहेब गोहदेस छावणीस होते ते पुढे अखेरीस देशी आनदवलीस आले

१ सन समान सितैन मया व अलफ स्वारी दक्षणा श्रावणमासची होऊन आनदवलीस जाऊन दादासाहेबास भेटून पुण्यास आले अखेरीस मागती गगातीरास धोडपपावेतो गेले दादासाहेब आनदवलीस होते पुढे वैशाखमासी अमृतराव यास घेऊन, आणखी फौज धरून, स्वारीस धोडपे पावेतो गेले आणि खासा व आपण पुण्यास आले गोपाळ राव गोविंद मिरजकर फौज घेऊन कर्नाटकात गेले होते, ते अखेरीस गगातीरास स्वारींत मिळाले

१ सन तिसा सितैन मया व अलफ खासा व दादासाहेब पुण्यातच होते श्रावणमासची दक्षणा जहालियानंतर आपण भोसल्यावर गेले विसाजी कृष्ण व रामचंद्र गणेश यासि हिंदुस्थानात फौज देऊन रवाना केले

१ सन सबैन मया व अलफ खासा स्वारी कर्नाटकात जाऊन निजगल किल्ला घेतला तेथे नारायणराव साहेब याचे हातास गोळी लागली तेथे त्रिबकराव मामास फौज सुद्धा छावणीस ठेऊन अखेर साली पुण्यास आले विसाजी कृष्ण व रामचंद्र गणेश व शिंदे होळकर हिंदुस्थानात

१ सन इहिदे सबैन मया व अलफ खासा स्वारी कर्नाटकात जाण्यास निघाली ते तादुळवाडी प्रात वाई पावेतो गेली तेथे समावान नाहीस झाले सबब कृष्णराव बळवत याजबरोबर दहा हजार फौज देऊन त्रिबकरावमामाकडे पाठविले आणि खासा पुण्यास आले त्रिबकरावमामा कर्नाटकात होतेच रामचंद्र गणेश, शिंदे, होळकर हिंदुस्थानात

१ सन इसने सबैन मया व अलफ खासा स्वारी गगातीरास कटोरे पावेतो जाऊन नगरावरून पुण्यास आले मागाहून नारायणराव साहेबही कटोरे यास येऊन स्वारींत मिळाले रामचंद्र गणेश व शिंदे व होळकर यास हिंदुस्थानातून माघारे खासा स्वारींत आणविले हिंदुस्थानात विसाजी कृष्ण विनीवाले राहिले त्याणीं नजीबखान मोडिला तेच साली राधाबाई *निजधामास गेली

१ सन सल्लास सबैन मया व अलफ त्रिबकरावमामा हैदरखान याजपासून खडणी घेऊन भाद्रपदमासी पुण्यास आले खासास्वारी कटोरियाहून पुण्यास आले बागेत राहिले होते तेथून निघोन थेवरास गेले अत्यंत दुखणें जाले, येणेंकरून कार्तिक वद्य ८ कैलासवासी

* नानासाहेबाची बायको वाखरे याजकडील, लग्न २७-१२-१७६० व मृत १९-११-१७७०

झाले रमाबाईसाहेब याणीं सहगमन केले दादासाहेब व नारायणरावसाहेब सनिवच होते. पुढें पुण्यास आले

१०

नारायणरावसाहेब

१ सन सलास सबैनात मार्गशीर्षमासीं वल्ले झालीं नंतर गगापुराम गोपिकाबाईसाहेब यास भेटावयास गेले भेटून माघारे पुण्यास आले

१ सन आर्बा सबैनात भाद्रपदमासीं गाड्याचा दगा होऊन पाड्यातच मारले गेले शके १६९५

१

दादासाहेब यास वल्ले सन आर्बा सबैनात आश्विनमासीं वल्ले आणविली नंतर दसरा करून स्वारीस निघाले ते वेदराहून बल्लहारापावेतो गेले विसाजी कृष्ण हिंदुस्थानांतून आश्विनमासीं पुण्यास आले त्रिबकरावमामा यास सावार्जी भोंसले याचे पारिपत्यास खाना केले व हरी बल्लळ याजबरोबर फाज जमावून स्वारी झाली सरासरी मिळून दादासाहेब कारकीर्द वर्षे १

माववराव नारायण सवाई—कारकीर्द वर्षे १

१ सन आर्बा सबैनात या सालात राज कारणे जालीं —

१ माघमासीं पार्वतीबाई साहेब व गगाबाई साहेब पुण्याहून निघोन पुरदरास गेली तेथून सर्व बंदोवस्त जाला साशाचा जन्म अधिक वैशाख मास शके १६०६ शुद्ध ७ स जहाला वल्ले मातासियाहून आणविली

१ त्रिबकरावमामा व भोंगल मिळाले दादामाहेबाचे मागे लागले पठरपुरा नजीक लढाई होऊन मामास वरिले चैत्रमासीं

१ हरि बल्लळ फडके मामास वरिल्यावर फौज सुद्धा दादासाहेबाचे मागे लागले

२

१ सन खमम सबैनात

१ खामा स्वारी पुरदरास

१ हरि बल्लळ खानदेशातून गुजराथेंत गेले

१ सखाराम भगवत व बाळाजी जनार्दन बऱ्हाणपुरा पावेतो दादाचे तहाकरितां गेले मार्गशीर्ष मासीं साष्टीचा किल्ला इग्रजानी घेतला विसाजी कृष्ण कुमकेस गेले, ते अखेरीस पुण्यास आले

३

१ सन सीत सबैन

- १ खासा स्वारी पुरदरास
- १ होळकर, शिंदे देशीं आले
- १ हरि बल्लाळ गुजराथेंत
- १ रामचद्र गणेश तळेगावीं जाऊन करवीरास गेले
- १ कोन्हेरराव पटवर्धन कर्नाटकांत गेले

—
५

१ सन सबा सबैन

- १ खासा स्वारी पुरदरास
- १ हरि बल्लाळ गुजराथेतून येऊन कर्नाटकांत गेले
- १ बाजी गोविंद तोतया आगरे यांनी व सरकार फौजेनें धरिल्यावर कोंकणातून घुमट शिराळे थावर रामचद्र गणेश होते त्याजकडे गेले
- १ पाडुरगराव गोविंद कर्नाटकांत गेले ते हैदरखानानें धरून नेले
- १ भीवराव पानशी कोंकणात बंदोबस्तास गेले

—
५

१ सन समान सबैन

- १ खासा स्वारी पुरदरास
- १ हरि बल्लाळ कर्नाटकांत शिरेटीस
- १ शिंदे वगैरे करविरास
- १ मोरो बाबूराव फाल्गुन अखेर कारभार करू लागले, ते पुरदरीं गेले
- ० गगाबाई साहेब निजधामास गेलीं
- १ रामचद्र गणेश करविराहून आले ते कोरेगाव पावेतों गेले

—
५

१ सन तिसा सबैन

- १ खासा स्वारी पुरदराहून वैशाखमासीं व्रतबया करितां पुण्यास आली.
- १ इग्रज व दादा साहेब तळेगावास आले, त्याचा तह होऊन झाशीस रवाना झाले ते नर्मदा तीराहून मागती गुजराथेतून मुबईकडे गेले.
- १ सरकारी फौज इग्रजांचे पारपत्यास तळेगावा नजीक गेली हरिबल्लाळ कर्नाटकातून अब्बलीस पुण्यास आले.

—
३

- १ सय समानान

१ खासा स्वारी पुण्यास

१ सरकारचे डेरे गारपिरावर जाले बाजी गोविंद, कल्याण इग्रजाने घेतले सबब कोकणात गेले

—
२

१ सन इहिदे समानीन

१ खासा स्वारी पुणे गडबडी मुळे माघमासी पुरदरास गेले

१ इग्रज बोरघाट चढोन आला, त्याचें पारपत्य जालें वसई किल्ला इग्रजानें घेतला लढाई जाली रामचंद्र गणेश ठार जाले त्याचे पुत्र माधवराव व बाजी गोविंद गुजराथेंतून आले व गणेश विश्वनाथ गुजराथेंतून आले

—
२

१ सन इसजे समानीन खासा स्वारी पुणे गणेश विश्वनाथ बेहरे खानदेशातून आले ते निर्मळास मोगलाचे कुमकेस गेले

१ सन सहास समानीन खासा स्वारी पुणे --प्रथम लग्न जालें

१ सन आर्बा समानीन खासा स्वारी पुणे दादा साहेब इग्रजाकडे गेले होते ते सुरतेहून आले पुढें मार्गशीर्षमासी कैलासवासी जाहाले याच साली पार्वतीबाई व सगुणा बाई निधन पावलीं बाळाजी जनार्दन व हरि बल्लाळ येदगिरीस मोगलाचे भेटीस गेले इग्रजाचा तह होऊन गुजराथ मुलुख सुटला

१ सन खमस समानीन खासा स्वारी गंगापुरास बाईस भेटून आले भाऊ-साहेब याचा पालाशविधी केला बाळाजी जनार्दन मोगलास भेटून अब्बलीस नंतर हरी बल्लाळ गंगापुरास गेले

१ सनसमानीन खासा स्वारी पुणे, बाळाजी जनार्दन व हरी बल्लाळ कर्नाटकात गेले ते नाना बदामीहून माघारे आले, हरी बल्लाळ पुढें गेले

१ सन सबा समानीन खासा स्वारी पुणे हरि बल्लाळ कर्नाटकातून अखेर सालीं पुयास आले

१ सन समान समानीन खासा स्वारी गंगापुरास जाऊन आली अली बाहादूर हिंदुस्थानात रवाना केले, व होळकर ही रवाना केले ते सालीं शिंदे यांजवर रागडे फिरून पडले सबब

१ सन तिसा समानीन, खासा स्वारी पुणे श्रावणमासी गोपिकाबाई साहेब बाणीं कैलासवास केला, दक्षणा पुढें जाहली,

१ सन तिसैन, खासा स्वारी सिंहस्थ सबब त्रिंबकेश्वरास जाऊन पुण्यास आले

१, सन इहिदे तिसैन, खासा स्वारी पुणे, परशराम रामचंद्र कर्नाटकात होते, ते धारवाड घेऊन पुढें गेले हरि बल्लाळ माघमासी कर्नाटकात इग्रजाचे कुमकेस गेले.

१ सन इमने तिसैन खासा स्वारी कन्यागत निमित्त वाईस गेले, रास्ते याणीं मोठा समारंभ केला तेथून राजदर्शनास सातोरियास गेले हरि बल्लाळ व परशुराम रामचंद्र श्रीरंगपट्टण पावेतो गेले, पुढें टिपूशीं खडणी घेऊन तह केला

१, सनसल्लाम तिसैन खासा स्वारी पुणें दुसरें लग्न झाले, हरी बल्लाळ कर्नाटकातून अब्बलीस आले शिंदे हिंदुस्थानातून आले परशुरामभाऊ तोफयाना घेऊन कर्नाटकातून आले रगाचा समारंभ अलौकिक झाला

१ सनआर्बा तिसैन, आनदीबाई व महादजी शिंदे व हरी बल्लाळ फडके त्रिवर्ग याच सालीं मृत्यु पावले दौलतराव शिंदे यास वल्लें झाली गोविंदराव गाईकवाड यास सेनाखासखेल समशेर बहादूर हें पद दिलें

१ सनखमस तिसैन खासा स्वारी मोगलावर झाली भोंसले व परशुराम भाऊ व होळकर स्वारीबरोबर होते मुख्यत्वे दौलतराव शिंदे याजकडील जिवुबादादा बक्षी मोगलाचा पराभव करून माशिरास घेऊन पुण्यास आले, मोठी फत्ते झाली अलीबहादूर मोठे फौजेनिशी हिंदुस्थानांत होते

१ सन सीत तिसैन, खासा अश्विन शुद्ध १२ माडीवरून पडून अत्यावस्थ झाले ते शुद्ध १५ कैलासवास केला, राज्याचा शेवट नानासाहेबाचे वशाचा झाला ब्रम्हप्रलय होईल, रावसाहेब बोलले, त्याप्रमाणें पुढें निदर्शनास आलें

२३

ले ४९३ }
[४९०] }

{ सन १८३३
{ श १७५५

श्री

फेरिस्त नबर १

सन १०३६ फसली

यादी चदावराकडील वशावळ व राज्यकारकीर्द मूळ शहाजी महाराज हे दौलताबादकडून शके १५४८ क्षय नाम सवत्सरात विजापुरीं आले

त्यास पुत्र तीन आणि पत्न्या दोन ज्येष्ठ पत्नी जिजाबाईसाहेब लुकजी जाधवराव देऊळगाकर याची कन्या दुसरी पत्नी तुकाबाई साहेब मोहिते याची कन्या तिघां

पुत्रांचा तपशील

जिजाबाई साहेब याचे पुत्र

१ ज्येष्ठ पुत्र सभाजी महाराज यांचा जन्म दौलताबादेस कनकागिरी [येथें] तोफेचा गोळा लागुन उडाले त्याची नकल

तुकाबाई साहेब याचे पुत्र

व्यकटेशराजे यांचा जन्म चदावरी जाहला प्रवृत्ति नाव यमाजीराजे †याची व्ही देशच्या घाडम्याची कन्या भुयेकर किंवा

† यकाजी किंवा येकोजी असावें

१ शिवाजी महाराज याचा जन्म शिवनेरी किल्यावर हे छत्रसिंहानाधीश जाहाले याचा तपशील अलाहिदा आहे कागलकर या उभयतातून कोणीची असेल ती असो .. कलम

३

मूळ पुरुष शहाजी महाराज, एक शिवाजी महाराज स्वदेशी राज्य व वशावळ अलाहिदा आहे यमाजी महाराज याचा वंश चंदारावकडील मूळ पुरुष शहाजी महाराज याचा काळ होदिकरी तुगभद्रातीरी शके १५८३ प्लवनामसवत्सरे माघ शुद्ध ५ रोजी काळ जाहला

यमाजीराजे यास पुत्र तिघे, ज्येष्ठ शहाजीराजे, याची स्त्री इगळे यांची कन्या, यात सतान नाही दुसरे सरफजीराजे याम स्त्रिया दोन कोयाजी घाटगे याची बहीण, दुसरी शिके याची कन्या एक. उभयतांच्याही पोटी सतान नाही तिसरे तुकोजीमहाराज हे वंशधर व्यकाजी राजपुरुष २ रे

तुकोजीमहाराज व्यकाजीचे औरसपुत्र यास स्त्रिया चार इगळे याची कन्या एक मोहिते याची कन्या एक, नलवडे यांची कन्या एक, व खेबोडेराव याची कन्या एक एकूण चार इगळे याच्या कन्येच्या पोटी बाबासाहेब महाराज पुत्र व एक कन्या, ती शिके याच्या घरी दिली मोहिते याच्या कन्येच्या पोटी प्रतापसिंह राजे पुत्र एक व कन्या एक ती कन्या मल्हारजी गाढे यास दिली नलवडे याच्या कन्येच्या पोटी चवघी कन्या, चवघी पैकी एक सटवोजी गाढे यास दिली एक पुजाजी गाढे यास दिली सुलतानजी जगताप यास एक दिली व हुबे यास एक दिली खेबोडेराव याच्या कन्येच्या पोटी दोघे पुत्र, एक अण्णा साहेब व दुसरे नानासाहेब उभयतांस सतान नाही बाबासाहेब व प्रतापसिंह असे उभयता पुत्र तुकोजी महाराज हे पुरुष तिसरे ३

बाबासाहेब महाराज यास स्त्रिया तीन, कामराजे घाटगे यांची कन्या एक व बाबूराव इगळे याची बहीण एक यडोहत याची कन्या तिसरी घाटगे याच्या कन्येच्या पोटी दोघी कन्या मात्र, तिघींही पुत्रसतान नाही याचे सापत्न बहु मोहिते याच्या कन्येचे पुत्र प्रतापसिंह राजे यास बायका पांच, प्रथम लक्ष्मणराव मोहिते याची कन्या एक दुणगो याची कन्या एक, शिवाची कन्या एक, महाडकाची एक व काटकर याची एक, एकूण पांच दुणगो याच्या कन्येच्या पोटी तुळजा महाराज जाहले व काटकर याच्या कन्येच्या पोटी अमरसिंह महाराज जाहले मोहिते याच्या कन्येच्या पोटी कन्या दोन, एक महाडकाच्या घरी व एक निंबाळकर याच्या घरी अशा दोघी दोघाच्या घरी दिल्या बाबासाहेब यास पुत्रसतान नाही सबब कनिष्ठ सापत्न बहु प्रतापसिंह महाराज वंशधर यास पुत्र दोघे तुळजा महाराज, दुसरे अमरसिंह महाराज प्रतापसिंह महाराज हे पुरुष ४ थे

तुळजामहाराज ज्येष्ठ व अमरसिंह महाराज कनिष्ठ तुळजामहाराज याचीं लग्ने चार

पैकी महाडकाच्या दोन, इगळ्याची एक व मोहित्याची एक एकूण ४ चार महाडकाच्या कन्येच्या पोटी कन्या एक जहाली, ती निळकठराव घाटगे यास दिली तुळजामहाराजास पत्रसतान नाही याच्या कारकीर्दीत इम्रजी जहाली अतकाळ समयी बुवाजी भोसले याचे भाऊ शहाजी भोसले याचा पुत्र दत्तक घेऊन नांव शरफजी राजे ठेवून अमरसिंह बधु याच्या हाती पुत्र देऊन तत्तावर बधूस बसवून त्याचा काळ जहाला हे पुरुष ५ वे

शरफजी राचे तुळजामहाराजाचे दत्तकपुत्र व सापत्नबधु अमरसिंह, उभयता मिळून राज्य करीत असता अमरसिंह यास छिया चार, गोविंदराव गाढे याची कन्या एक, कृष्णराव गाढे याच्या कन्या दोन व पिराजी शिंदे याची कन्या एक, एकूण चार छिया गोविंदराव गाढे याच्या कन्येच्या पोटी कन्या एक, ती भानजी मोहिते याच्या पुत्रास दिली कृष्णराव गाढे याच्या कन्या दोघी पैकीं एकीच्या पोटी प्रतापी रामराजे साप्रत आहेत याच्या छिया दोघी, काशीराव इगळे याची कन्या एक, व रामचंद्र मोहिते याची कन्या एक, एकूण दोघी छिया साप्रत आहेत शरफजी राजे याची लग्ने दोन पैकीं सर्जेराव घाटगे याची कन्या एक व झुजारराव घाटगे याची कन्या एक, एकूण दोघी सर्जेराव घाटगे याच्या कन्येच्या पोटी कन्या चार व झुजारराव घाटगे याच्या कन्येच्या पोटी कन्या एक एकूण कन्या पाच व पुत्र एक नाव शिवाजी एकूण सहा कन्या इगळ्याच्या घरी एक, सुर्वे याच्या घरी एक, मोहिते याच्या घरी तीन, याप्रमाणे पाच कन्या दिल्या शिवाजी महाराज यांस छिया तीन सुर्वे याची कन्या एक, मोहिते याची कन्या एक व महाडीक याची एक, एकूण छिया तीन त्या साप्रत आहेत अमरसिंहराजे राज्य करीत असता इम्रज याची चार हिस्से चाकरी बद्दल आम्हास द्यावे, एक हिस्सा तुम्ही घ्यावा असे असता अमरसिंह याणी कबूल केले नाही शरफजीमहाराज ज्येष्ठ बधूचे पुत्र, राज्याचे अधिकारी ते जाणून इम्रजानी त्याजकडे साधन केले शरफराजे याणी मान्य केले अमरसिंह याणी शरफजीस बोलले की, वडील व राजधर तुम्ही होऊन कबूल केले फार उत्तम आहे आहांस राहण्यास जागा दुसरी योजून द्यावी त्याजवरून शरफजीमहाराजा याणी मघ्यार्जुन नेमून दिले तेथे जाऊन राहिले व मानकरी काहीं बरोबर गेले तेही तेथेच आहेत तेथे गेल्यावर अमरसिंह याचा काळ जहाला त्याचा पुत्र प्रतापराम महाराज कुटुंबसुद्धा मघ्यार्जुनीच आहेत. शरफजी महाराज चदावरी राहून राज्य करीत असता शके १७५५ साली काळ जहाला याचे औरस पुत्र शिवाजीमहाराज साप्रत चदावरी राज्य करीत आहेत शरफजी वराधर हे

पुरुष ६

{ श्रावण शु १५ शके १७६२
ता २-८-१८४१

ले ४९४ }
[४९६] }

श्री

यादी पेशवे यांचे मूलपुरुष वशावळ §

§ हे प्रकरण रा बापू दीक्षित श्रोत्री बेकनाळकर इनामदार याजकडील रा विष्णु धोंडदेव भागवत याणी कोल्हापुराहून पाठविले

१ मूळपुरुष विसाजीपत, गोत्र गार्ग्य, उपनाम भट, वतन श्रीवर्धन देशमुख, प्राक्त
दंडाराजापुरी पचमहाल यांचे पुत्र

१ कृष्णाजी विश्वनाथ वडील

१ जानो विश्वनाथ दुसरे

१ रुद्राजी विश्वनाथ तिसरे
चवथे पुत्र यापैकी

१ बाळाजी विश्वनाथ चवथे

१ बाळाजी विश्वनाथ नानासाहेब यांची स्त्री, मल्हार दादाजी बर्वे यांची बहीण,
नाव राधाबाई, कटोरेकर पुण्यास आले

१ समागमें कृष्णाजी विश्वनाथ यांचे पुत्र नारोबा यांची स्त्री गोदूबाईस घेऊन
आले वरकड कोणी आले नाहीत

३ बाळाजी विश्वनाथ यास पुत्र

१ बाजीराव बल्लाळ प्रधान
जन्म काल शके १६४१

१ चिमणाजी बल्लाळ आपासाहेब

१ अनुबाई कन्या घोरपडी इचलकरजा
दयकटराव घोरपडे यास दिली

याच्या स्त्रिया

१ बाजीराव प्रधान यांची स्त्री का-
शीबाई बळवतराव जोशी चास-
कर यांची कन्या, कृष्णराव यांची
बहीण.

१ चिमणाजी बल्लाळ आपासाहेब
यास त्रिबकराव विश्वनाथ मामा
पेठे यांची बहीण

बाजीराव प्रधान यास पुत्र व कन्या

१ बाळाजी बाजीराव प्रधान नाना-
साहेब

१ तिसरे जनोबा बाबासाहेब

१ दुसरे रघुनाथराव दादासाहेब
उमर वर्ष ५४ कापूरगावी
[कोपरगावी ?] शके

१ भिऊबाई कन्या आबाजी नाईक
जोशी वारामतीकर यांस दिल्ली +

या त्रिवर्गांच्या स्त्रिया

२ बाळाजी बाजीराव प्रधान नानासाहेब यास दोघी बायका.

१ गोपिकाबाई भिकाजी नाईक रास्ते वाईकर यांची कन्या

१ दुसरी राधाबाई पैठणकर वाखरे देशस्थ यांची कन्या

२

३ दादासाहेब यास उमर ५४ काळ कोपरगावी जहाला

१ गोपाळराव बर्वे यांची कन्या जानकीबाई

१ दुसरी आनदीबाई राघो महादेव बोक म ल ण क र यांची कन्या

१ तिसरी भिकाजीपत पेंडसे यांची कन्या मथुराबाई

३

+ ही बाजीरावाची बहीण, मुलगी नव्हे

१ जनोबा बाबासाहेब यास बायको नारोबानाईक भिडे याची बहीण, नाव सगुणाबाई बाबासाहेब मयत १२ वर्षांचे

बाळाजीपत नानासाहेब यास पुत्र व कन्या

१ विश्वासराव यास स्त्री सदाशिव हरी दीक्षित पटवर्धन याची कन्या, नाव लक्ष्मीबाई पाणपतास गेली होती माघारे येउन पण्यमुक्कामा मेली

१ माधवराव याची स्त्री रखमाबाई शिवाजी बल्लाळ जोशी याची कन्या थेऊरावर सती गेली शके १६९४ कार्तिक वद्य ८ रोज बुधवार

१ तिसरा मोरोबा लहानपणी देवाज्ञा जहाले

१ चवथा नारायणराव याची बायको कृष्णाजी हरी साठे याची कन्या नाव गंगाबाई

—

४

चौघापैकी वश जाहला [तो] नारायणराव साहेब यांजे पोटी माधवराव सवाई जहाले नारायणराव साहेब यांजवर गर्दी होऊन मयत जहाले शके १६९५ भाद्र पद मास शुद्ध १४ राज्य केलें मास ९ सवाई माधवराव यांसि बायका

१ रमाबाई केशव नाईक टोंकेकर १ दुसरी यश्वदाबाई गणेशपत गोखले यत्ते याची कन्या. यांची कुबोशीकर

—

चिमणाजी बल्लाळ आपासाहेब यासि बायका त्रिंबकराव विश्वनाथ पेठे मामा यांची बहीण आपासाहेब वसईस जाऊन तीन वर्ष लढाई करून ठाणें घेतले पुण्यास आले नंतर मयत जहाले पोटी वश

१ सदाशिवराव भाऊसाहेब

१ वयाबाई कन्या गंगाधरराव नाईक
ओंकारास यास दिली

—

सदाशिवराव भाऊसाहेब याची स्त्री

१

१ दुसरी पावेताबाई भिकाजी नाईक कोळटकर
यांचा कन्या

भाऊसाहेब व वयाबाई पांच वर्षांची होती आपासाहेब देवाज्ञा जहाले बाई सती गेली पुष्प मुक्कामी ओंकारेश्वराजवळ

१ भाऊसाहेब पाणपतच्या स्वारींत गेले शके १६८२, उमर ३३, समागमें विश्वासराव गेले होते

रघुनाथराव दादासाहेब यांचे पोटी

१ प्रथम पुत्र जहाले विनायकराव नाव ठेंविले होतें, मुलास घेउन खेळवीत होते हातावर घेउन उडविता खाली पडून मयत जाहला

१ नंतर दुर्गाबाई कन्या जाहली ती पांडुरगराव बाबा वारामतीकर जोशी यास लग्न करून दिले ते लग्न माधवराव साहेब व नारायणराव साहेब यांना केले ममारभ बहुत केला

१ दत्त अमृतराव रावसाहेब

१ मंग बाजीरावसाहेब धारस जन्म

१ चिमणार्जा आपासाहेब कोपरगावी जन्मले दादासाहेब यांचा काल जहाल्यावर चार महिनेनीं उपजले

१ दादासाहेब मयत होताच आनदीबाईचे आगावरील जवाहीर घेऊन येणे म्हणोन नाना फडणीस याणीं अन्याबा मेहेदळे यासि पाठिवले जवाहीर देणे म्हणोन मशारनिल्हे बोलिले बाईनीं उत्तर केले कीं, आगावर आहेत ते काढून घेणे म्हणोन बोलली हे उत्तर मशारनिल्हे याणीं नानास लिहिले त्याणीं उत्तर पाठिवले कीं निघून येणे म्हणोन माघारे आले

बाळाजीपत प्रधान यासि प्रथम बहिरो अनत पिंगळे याजकडे पेशवाई होती त्याची गुमस्तगिरी सागून पिंगळे याणीं श्रीमंत महाराज सातारेकर याजकडे ठेविले ते पाच वर्षे शके १६३० यात ठेविले ते पाच वर्षे करून शके १६३६ सालीं आपणच खुद्द पेशवाई करून घेतली पुढें मयत जाहले उपरांत बाजीराव बल्लाळ प्रधान याणीं राज्य केले

१ सवाई माधवराव याणीं माडीवरून उडी टाकिली शके १७१७ आश्विन वद्य १२ रोज भोमवार अस्तमानीं नंतर देवाज्ञा जहाले चवथे रोजीं शुद्ध १५ राज्य केले वर्षे २२

१ शाहू महाराज यांचा काल जहाला शके १६७२ राज्य केले वर्षे ४४

१ अवरगजेब बादशहाचा काल शके १६२८ नंतर त्याचे पुत्र तक्तावर आजम तारासाहेब

१ बाजीराव रघुनाथसाहेब याणीं राज्य केले वर्षे २२ जन्म शके १६९५ यासि बाइक ।

१ भागिर्थाबाई धोंडभट भागवत याची कन्या

१ दुसरी सावताचे वाडीकडील नाव लागणे

१ निसरी दाजिबा फडके यांची कन्या

१ चवथी धोंडोपत मडलिक रास्ते याची कन्या, नाव वाराणशीबाई, याचे पोटीं पुत्र जहाले होते, नाव वामनराव

१ पाचवी हरि रामचंद्र ढमढेरे याची कन्या उपनाव देवधर

१ सहावी बळवतराव पेंडसे नाव सरस्वतीबाई

—
६

बाळाजी बाजीराव नानासाहेब यांचा काल जहाला शके १६८३ पर्वतीस जहाला दहन लाकडी पुलानजिक केले वृदावन तेथे आहे उमर वर्षे ४२

१ पुणे जाळिले शके १६८५ सुभानुनाम सवत्सरे

१ तोतया होऊन मारिला शके १६६९ पौषमास

महादजा शिंदे याचा काळ जहाला शके सतराशेपधरा माघ शु॥ ११

१ दौलतराव शिंदे यांचा काळ जहाला १७४९

१ नाना फडणीस याचा काळ जहाला शके १७२१, सिद्धार्थीनाम सवत्सरे

१ हरिपत फडके याचा काळ जहाला शके १७१६

१ परशुराम भाऊ याचा काळ जहाला शके १७२१ सिद्धार्थीनाम सवत्सरे, भाद्रपद चवथ ४ मंगळवार

बद चार वेदशास्त्र सपन्न राजश्री बापूराव दीक्षित श्रोत्री इनामगाव सस्थान मौजे बेकनाळ कर्यात सोलापूर प्रात हुकेरी याचे आहेत हस्ताक्षर सखाराम गोविंद निसबत श्रोत्री याणी लिहिले शके १७६३ प्लवनाम सवत्सरे श्रावण शुभा १५ सन इसने आरबैन मर्यातैन व अल्प जमादिलावर .

ले ४९५ }
[४९४] }

{ ता ७-८-१८४१
{ श्रावण वा ६ श १७६३

श्री*

बाळाजी विश्वनाथ

कैलासवासी बाळाजी विश्वनाथ यासि पेशवाई महाराज शाहूराजे याणी दिली ती कधी दिली ? कोणत्या कारणाने प्राप्त जहाली ? पूर्वी काय संपत्ति होती ? पेशवाई जहाल्यावर किती दिवस केली ! पराक्रम कसे कसे काय काय करून स्वामिकृपा संपादिली ! म्हणोन पुशिले त्यास बाळाजीपत नाना [याचे] भट उपनाम हे कसबे श्रीवर्धन होते, सुभा प्रात राजापुर्ण येथील देशमुख तेथेच रहात होते त्याजवर शामलाचा कसाला जहाला म्हणून परागदा होऊन कसबे चिपळूण सुभे दामोळ येथे राहून, काही दिवस जकाती वगैरे रोजगार करून, ससार करीत होते पुढे श्रीहरीने कृपा केली, तेव्हा मोठा रोजगार मिळवावा ऐशी उमेद धरून श्रीमत पतसचिव शकराजी नारायणपत त्याजकडे आले तेथे काही दिवस योग्यतेने राहिले तेथून किल्ले सातारा येथे मातुश्री ताराबाई आजसाहेब राज्यकारभार चालवीत होती, त्याजपाशी परशुराम त्र्यंबक प्रतिनिधि होते, तसेच थोर सरदार धनाजी जाधवराव व त्र्यंबकराव दाभाडे सेनापति व सताजी घोरपडे व हुजारातचे सरदार होते, त्याचे ममलतीने राज्यकारभार चालत होती शाहू महाराज दिल्लीस बेगमेजवळ अटकात होते दक्षिणेस कोट किल्ले मुख्य यवनाक्रात सर्व होते, त्याची त मू ट मर्दाईने चालवीत होते, तेथे बाळाजीपत नाना सचिव याजबरोबर गेले ते स्थळी जाते समयी अब्राजीपत पुरदरे याची गाठ पडली दोघाचे बोलणे जहाले त्यात तुम्ही आम्ही बेरोजगारी, एकदु खी, त्यापशी एक जागा रहावे

* हे प्रकरण रा बापू दीक्षित श्रोत्री बेकनाळकर याजकडील आमचे स्नेही रा० विष्णु धोंडदेव भागवत याणी कोल्हापुराहून पाठविले खर्ची कागदावर लिहिले असून बद० पाठपोट आहेत अक्षर साधारण आहे

नानानीं अबाजीपतास वाचा दिल्ली कीं, वडील भाऊ तुम्हा, वाकटा भाऊ मी, रोजगार मिळविला तर तुम्हीं ससार पहावा तुम्हास मिळाला तर मी पाहीन याप्रमाणें निश्चय करून सातान्यास एकत्र राहिले देवयोगेकरून घनाजी जाधवराव याचा दिवाणगिरी नानास मिळाली तेथेच दहा पाच वर्षे राहून सर्व दौलतीची यकत्यारी करून दौलत मिळविली

त्यानंतर शाहू महाराज याविशीं पादशहाजवळ बेगमेने बोलणें केलें कीं, “ शाहू राजा माझा पुत्र, त्यापक्षां बहुत दिवस आठरा वर्षे सरक्षण केलें आता यासि राज्यावर बसवावा ” ऐशी भीड खर्चून वहाली करवून वल्ले देऊन दिल्लीहून रवाना केले दहा हजार फौज दिरही तेथून येत येत खानदेशात आले याजवर इकडील वर्तमान सर्व सस्थानिकास पत्रे आलीं त्यावरून परशुराम भोंसले यासि पवरा हजार फौजेनिशीं नागपुराहून सताजी भोंसले याणा पाठविलें आणि सांगितलें कीं, खोटा असल्यास मारून टाकावा, लुटणें त्याणीं महाराजास भेटल्यावर चौकशी केली त्यात सूर्यबिंब खरें असें भासलें तेव्हा विरोध करून लुटावें तो सशय गेला महाराजाची शर्तीने चाकरी करून सिंहासनीं बसला आहे हे निष्ठा करून नागपुरास लिहून आणखी फौज आणवून दरकूच चालले

इकडे सातान्यास आजसाहेब याणीं निश्चय केला कीं, हा राजा नव्हे, जोगडा कोणी आला आहे, यासि मिळू नये याप्रमाणें सरदार व सरकारकून बोलावून सर्वासि पुशिलें दूधभाताची पाटी पुढें ठेविली त्यात प्रथम प्रतिनिधि याणीं हात ठेवून सांगितलें कीं, प्राण आहे तोंवर युद्ध करीन, भेटणार नाहीं तैसाच साचिव याणीं सर्वल्प केला सर्व निश्चय सांगितले, परंतु जोगड्यास मिळणार नाहीं ऐसा विचार होऊन तयार करून किल्ले रागणा येथें आजसाहेब यास पाठविलें

तो खेडकडूस येथें महाराजाची स्वारी पचवीस हजार फौजेनिशीं आली हें ऐकून प्रतिनिधि खासा सरदार सुद्धा चाळीस हजार फौजेनिशीं चाकणेस आले दुसरे दिवशीं दोन्ही फौजा तयार होऊन दरम्यान गाठ पडोन लढाई जहाली त्या लढाईत महाराजास यश आलें दहा पाच हजार घोडे प्रतिनिधीच्या फौजेतलिल सापडले प्रतिनिधीचे फौजेचा मोड होऊन मागती चाकणेस आले परशुराम भोंसले याचे खातरजमेमुळें बिंब खरें, ऐशी सर्वांची खातरजमा जहाली तेव्हा रात्रीस सर्व सरदारांनीं जाधवराव याशीं विचार करून आपआपले कारभारी गुप्त रूपें पाठवून भोंसल्याचे हातून कोणास न कळतां भेटोन मुख्यत्वे करून बाळाजीपत नाना सर्वांचे येखलाशींचें बोलणें बोललें कीं, आम्ही महाराजाचे चाकर पाय पहावे ऐशी निष्ठा आहे हुकूम व्हावा प्रात काळीं येतो याप्रमाणें निखालस बोलणें करून, हुकूम घेऊन, जे कारभारी आले होते त्यासि शेले पागोटी व झगे व विडे देऊन रवाना केलें नानानीं महाराजासि पचवीस हजार फौज घेऊन उदईक येतो म्हणोन कबूल केलें महाराजांनीं बहुत प्रसन्न होऊन आज्ञा केली कीं, “ ही चाकरी केलियावर मागाल तें बक्षीस आहे निखालस मागा ” याणीं अर्ज केला कीं, “ आठां पदातून उत्तम

देखत बक्षीस ब्हावें ' महाराजांनीं कबूल केलें आणि लागलेच गोटास आले सर्वांचा एक विचार जहाला कीं, भेटास जावें

नतर प्रात काळीं प्रतिनिधि याणीं तयारीनिशीं फौजेस ताकीद केली परतु कोणीही जीव ठेविला नाही चार घटका दिवसास प्रतिनिधि तयार होऊन बसले सर्वांचे कारकून बोलावून आणून पुशिले सर्वांनीं उत्तर दिल्लें कीं, कालचे लढाईत कांहीं घोडों गेलीं, कांहीं जखमी जहालीं लोक जखमी फार जहाले, त्यामुळें त्याचे खबरदारीस आणखा लोक गोटात गुतले आज आमचें निघणें होत नाही हें ऐकून फितूर जहाला ऐशी [शका] मनात आणून आपले मायेची पाच सात हजार फौज होती तितकीच घेऊन पुण्यास येऊन जलद साताऱ्यास जाऊन किल्ला बळकावून राहिले वरकड फौज जाधवराव याजबरोबर जाऊन महाराजास नानांनीं भेटी केल्या महाराजाची मर्जी बहुत सतोष जहाली तेथून शिरोळास येऊन किल्ले रोहिडा यावर शंकराजी नारायण साचिव होते त्यास भेटास बोलाविल्लें ते क्रियेस स्मरोन आले नाहीत त्याजवरून महाराजांनीं सांगून पाठविल्लें कीं, आम्ही भेटास येतो हें वर्तमान ऐकून त्याणीं देहावसान केले दुसरे दिवशीं महाराज किल्ल्याखालीं गेले तों त्याचें शव वरून उतरले हे पाहून वर जाऊन त्याची स्त्री येसूबाई याचें समाधान महाराजांनीं बहुत प्रकारें केलें, आणि साताऱ्यास येऊन मोर्चेबंदी केली ते एक वर्षपर्यंत किल्ला लढला तेव्हा शेखमिरा वाईकर हा दिल्लीस महाराजाजवळ अटकेंत होता, त्याजवर बहुत विश्वास होता त्यास सांगून किल्ल्यावर फितूर करविला आणि किल्ल्यावर स्वारी जाऊन प्रतिनिधीस बेड्डी घालून कैद करून ठेविले महाराज शके १६०९ एकूणातिसाचे सालीं सिंहासनावर बसले मुलखाचा बदोबस्त करून सस्थानिक सरदारास निरोप जहाले तेव्हा महाराजांनीं नानास सांगितलें कीं, *मोरोपत पिंगळे पेशवे आहेत ही पेशवाई त्याजकडून दूर करून तुम्हास देतो तुम्ही करावी नानांनीं अर्ज केला कीं, तूर्त " मी जाधवरावाचा चाकर आहे त्याजपासून निरोप घेऊन येईन नतर चाकरी करीन तोंपर्यंत माझें बक्षीस जामदारखान्यात असावें "

असें बोलून निरोप घेऊन जाधवरायाबरोबर गेले चार वर्षेपर्यंत जाधवराव याजवळच होते एके दिवशीं नानाकडील चाकर याजपासून बेकैदी जहाली म्हणोन जाधवरायांनीं हात तोडावयाचा हुकूम केला हें समजल्यावर नानांनीं सांगून पाठविल्लें कीं, हात तोडू नये, मला बक्षीस द्यावे हें त्यांनीं न ऐकता हात तोडिला इतक्यावरच नानांनीं आपले मायेचे पांच हजार लोक होते ते तयार करून जाधवरायास सांगितलें कीं, इतकी गोष्ट आमची चालली नाही, तेव्हा आम्हांस चाकरीची गरज नाही पोट भरेल तिकडे जाऊ असें म्हणून तेच समर्थी कूच करून सातारचे वाटेनें वीस कोसाचा मुकाम केला याची फौज काहीं घेऊन समजावयासि कारभारी आले त्याची गाठ पडों न देता कृष्णा उतरून माहुलीस मुकाम केला, तेथून त्याची फौज माघारी गेली नाना येऊन महाराजास भेटले.

त्याचा निरोप घेऊन सेवेशा आलों म्हणोन अर्ज केला महाराजांनी बक्षास तयार आहे म्हणोन हुकूम केला नंतर मोरोपत पेशवे यास महाराजांनी आज्ञा केली की, तूर्त सरकारात गरज आहे तर तीस हजार रुपये तुम्हीं घावे पेशवे याणीं विनति केली की, तूर्त ऐवज नाही महाराजांनी सांगितलें की तुम्हीं पेशवे, तुमच्यानें कार्य होईना, तेव्हा कसे करावें ! त्याणीं अर्ज केला की, पेका तर नाही, महाराजाची मजा असेल तसे करावें महाराजांनी हुकूम केला की, याचा विचार होइल नंतर बाळाजीपतनाना यास बोलावून सुमुहूर्तावर पेशवाईवखें बहुमान केला रहावयासि किला पुरदर सचिवाकडे होता तो देविला तेथून आज्ञा घेऊन पुरदरास येऊन सासवड येथें वाडा बावून राहिले

ते समयीं पिलाजी जाववराव हे वाघोलीस रहात होते, तेथून दिवे घाटावर चाहूर भर जागा इनाम घेऊन तेथें वाडी वसवून आपला किला बावून मजबूत वस्ती केली तेथें रहात होते ते सरजामी सरदार दौलतदार पोक्त त्यास पूर्व स्नेह होताच परंतु पुढे केवळ घोरोबा भाऊपणा जहाला तैसाच बाजी भिवराव रेटरे यासी घोरोबा विश्वासाचाच जहाला तेही दौलतदार होते राणोजी शिंदे हे योग्यतेस पुढे विशेष आणिले, परंतु त्या वेळेस त्यांची चाल मर्दुमीची मनसोब्याची ऐशी होती मल्हारजी होळकर हे शिलेदारीनें बाज्याचे पदरीं होते तेथून आणून मर्द माणूस मसलतदार अशा योग्यतेने जवळ बाळगिले अशा माणसाचा सग्रह करावा ऐशी आवड नानास होती म्हणोन मध्य देशात सासवड ऐशी जागा पाहून वाडा बाधून वस्ती केली

तेथें चार सहा महिने जहाल्यावर दमाजी थोरात मवास हिंणगाव ठाणें करून मुख्ख मारून रहात होना, त्याणें हजार पांचशें प्याद्यानिशा येऊन पेशव्यास धरून नेलें तेव्हा त्याशी खडाचा ठराव पन्नास हजार रुपये केला आणि त्याजपाशीं बोलीस बाजीराव व आपासाहेब उभयता पुत्र मातुश्रीबाई सुद्धा व अबाजीपत तात्या पुरदरे असे हिंणगावां ठेवून, आपण निघोन साताच्यास येऊन महाराजास वर्तमान सांगितलेवर महाराजांनी पन्नास हजार रुपये सरकारातून देऊन रवाना केले तेथून सासवडास येऊन विचार करून आठ पधरा दिवस राहून, खातरजमेचे लोक चार हजार फौज ठेवून हिंणगावावर चालून जाऊन सागून पाठविलें की, लढाईस येणे, नाही तर बोली सोडून देणें हे ऐकून दमाजीनें बाई सुद्धा सर्वास जिवे मारावें ऐशी तसदी केली, का तुम्हीं त्यास याप्रमाणें सागून पाठविले नाही तर मारले जाल, ऐसे ऐकून अबाजीपत तात्या याणीं उत्तर केलें की, “ आमची आशा त्याणीं सोडली, म्हणोन चालून आले आहेत आम्ही प्राण तुम्हास अर्पिले आहेत तुम्हामध्ये मर्दुमी अस्ली तर त्याशीं लढाई करून धरून आणा, अथवा आम्हांस मार मारल्यानें तुमचे हातीं, उगेच सापडणार नाहीत ” तेव्हा दमाजी याची लढाई जहाली दमाजीस वरून कैद करून हिंणगाव लुटून मुलें माणसें यास भेटून दमाजी कविले सुद्धा कैद करून ब्रेड्या घालून, गावावर गाढवांचा नागर फिस्वून त्याची दौलत सापडली ती घेऊन सासवडास आले फौजेस निरोप देऊन मुलें माणसें तेथें ठेवून खासा नाना तात्याजी पुरंदरे यासि समागमें घेऊन दमाजीस घेऊन महाराजास

भेटले दमाजी कविले सुद्धा महाराजांनीं किल्ले परळी येथें बदात ठेविले मोठें खूळ मोडिलें येणे करून महाराज सतोषी जहाले पन्नास हजार रुपये सरकारचे नेले होते ते पोत्यास लाविले महाराजांनीं आज्ञा केली कीं, “ हे रुपये तुम्हास बक्षस दिले होते, त्यासि देऊन मुलें माणसें सोडून आणावीं तें का न केलें । ” यावर नानांनीं अर्जा केली का, “ महाराजांनीं कमी केले नाहीं परंतु पेशवाई मी करितो, मुलें माणसें खडणी वोलगारास देऊन सोडविल्यानंतर पेशवाई करावयाचे स्वरूप जातें, यास्तव केलें नाहीं स्वामीचे कृपेंकरून मुलखाचें खूळ मोडलें स्वामींस यश आलें ” हे ऐकून महाराजांची मर्जा बहुत प्रसन्न जहाली

नबाब † निजामन्मुलूख औरंगाबादेत होते त्याशीं लढाईचे प्रसंग करून स्वराज्याचा बंदोबस्त पूर्व मर्यादेप्रमाणें गोदेपर्यंत करून अम्मल चालता केला पुढें नबाब दिल्लीस जाऊ लागले, त्याकाळीं नानाशीं सधान त्यांणीं केलें कीं, तुम्ही दिल्लीस फौज पचवीस तीस हजार स्वार घेऊन यावें त्यावरून तीस हजार तयार करून रोज तीस हजार रुपये ध्यावे याप्रमाणें करार करून महाराजांची आज्ञा घेऊन दिल्लीस गेले त्याची खातरजमा बहुत जहाली तेव्हा नानास तगटी निशाण देऊ लागले त्यासि नानांनीं उत्तर केलें कीं, आमचे स्वामीचें निशाण भगवें हें ठेवून दुसरें करावें हें आम्हास योग्य नाहीं त्यावर नबाबांनीं त्या निशाणाची गौरव राखून बादली पटका निशाणास लावून उभयपक्षां सतोष राखिला दिल्लीस जाऊन पादशाहाच्या भेटी जहाल्यानंतर बोलणें लाविलें कीं, राजा शाहू बेगम साहेबाचा पुत्र यासि कृपा करून राज्यावर खाना केलें, त्याप्रमाणें सस्थानीं काईम जहाले साहेब सुभे दक्षिणेंत याची सरदेशमुखीचें वतुन करून दिलें आहे, त्याचा सनदाचा हुकूम होऊन बक्षीस जहालें पाहिजे असें नबाबाचे सस्थानाचें बोलणें करून पादशाहाची सनदा दरोवस्त घेऊन दहा कोटी रुपये सरकारची नजर व एक कोट रुपये दरबारखर्च असे आकरा कोटी रुपये कबूल करून निशासावकारी दिल्ली निरोपाचे [पोशाख] पादशाहाचे गेले तेव्हा सर्व मुत्सद्दी याणीं एक विचार केला कीं, ब्राह्मण मर्दामर्दी नामोश घेऊन जाणार यासि कोठें नेऊन दरवाज्यात घालमेल करून सनदा हिरावून घ्याव्या पादशाहा आमचें ऐकत नाहीं त्यापेक्षा हा सिद्धांत करून शहरचे दरवाज्यात पाच हजार सोदे पाठविले ही बातमी नानास समजली त्याजवरून मनसोबा करून सर्व स्वारीचा सरजाम करून आपले नावकरी बाळाजीपत भाऊ, फडणीस याचे आज्ञे बरोबर होते त्यास पालखीत बसवून, झाडून लवाजमा त्याजबरोबर देऊन, स्वारी त्याची लाविली आणि आपण शेंपन्नास स्वारांनिशीं कोणी शिल्लेदार असें लोकांत भासवून दरवाज्याबाहेर निघोन लष्करात गेले, आणि पादशाहास अर्जा लिहून पाठविली कीं दरवाज्यात सोद्याचा जमाव झाला आहे त्यात ताकीद व्हावी ऐशी अर्जा पाठविली तों स्वारीत हत्यार चाललें फडणीस ठार जहाले इतक्यात ताकीद सजावलाची आली त्याणीं सोदे दूर केले परंतु फडणीस कामास आले वरकड स्वारीचे लोक येऊन लष्करात पोचले ते वेळेस रामाजीपत भानू, बाबूराव फडणीस याचे तीर्थरूप, याचें समाधान करून वचन दिले कीं,

तुम्ही चाकरीची शर्त केली त्यास जोंपर्यंत बाळाजी विश्वनाथ याचा वश यास पेशवाई तोंपर्यंत तुमची फडणिसी, असा करार करून देऊन शातवन केलें नंतर नबाबाची स्वारी देशीं आलियावर निरोप घेऊन महाराजाकडे येऊन भेटी जहाल्या सारे निवेदन करून सनदा व खिलत पादशाही म्हणजे वखें आणिलीं होती [तीं] महाराजास दिल्ली त्याजवरून महाराजास अति उत्साह जाहला

घुढे नबाबाची एखलास यामुळें दक्षिणचे सहा सुभे विजापूर, दौलताबाद, बऱ्हाणपूर हे लगत यात अम्मल सरदेशमुयी व गनिमाची चौथाई बाबतीं पेशजीचे कराराचा हा अम्मल स्वारी करून सुरू [करू] लागले आणि विजापूर, बेदर, भागानगर हे तीन सुभे यात नागपूरकर भोसले यासि फावेल तसा अम्मल याणीं बसविला

याप्रमाणें श्रम साहस करून बाळाजीपंत नाना याणीं महाराजाची सेवा एकनिष्ठें करून पेशवाई केली थोरले पुत्र बाजीराव बऱ्हाळ व धाकटे पुत्र चिमणाजी बऱ्हाळ आपा, वडील कन्या अनूबाई ही दयकटराव घोरपडे यासि दिल्ली दुसरी कन्या भागूबाई* ही बाबूराव सदाशिव बाबूजी नाईक बारामतीकर याचे बधूस दिल्ली याप्रमाणें सात वर्षे पेशवाई करून शके १६४२ बेचाळीस सालीं दिनगत झाले पुढें बाजीराव साहेब याणीं पेशवाई चालविली [हस्त अक्षर रामचद्रभट्ट जोशी यांचें असे मि० श्रावण वा ६ मदवारी तिसरे प्रहरीं समाप्त शके १७६३ लवनाम सवत्सरे सुा इसजे अर्बेन मया तैन व अलफ]

ले ४९६ }
[४९५] }

{ ता १६-८-१८४१
{ श्रावण वा ३० श १७६३

श्रीबाजीराव बऱ्हाळ

कैलासवासी बाजीराव बऱ्हाळ प्रवान याणीं पेशवाई केली ती किती वर्षे केली ? यासि पेशवाई कधीं प्राप्त झाली ? पराक्रम काय काय केला ? म्हणोन प्रश्न केला त्यास बाळाजी विश्वनाथ याणीं शाहू महाराज याची चाकरी एकनिष्ठपणे करून पेशवाई मिळविली त्या दवलतीचा उपभोग सात वर्षे केला स्वामींची कृपा पूर्ण सपादून †दिवसगत जाहले ते समयीं बाजीराव साहेब वीस बावीस वर्षांच्या वयात होते चिमणाजी आपा साहेब दहाबारा वर्षांचे उमरींत होते कारभारी अबाजीपंत पुरदरे दिवाण होते तसे ब्राह्मण मडळींमध्ये बाजी भिवराव व कृष्णराव महादेव जोशी चासकर हे बाजीराव यांची स्त्री काशीबाई ताई यांचें बधु हे मोंगलाईत चाकरी करून दवलत करीत होते, शिपाई महाशूर होते त्याचे तीर्थरूप महादाजी कृष्ण बहुत बुद्धिवान् होते तसेच चिमणाजी आपा यांचे सासरे विसाजी कृष्ण, त्रिंबकराव मामा पेठे याचे तीर्थरूप, हे बुद्धिवान् तसेच मल्हार दादाजी बर्वे कचरेकर, रायाचे मामा, हेही शहाणे द्रव्यवान् मामलेदार व बाबूरावजी नाईक बारामतीकर शिपाई आणि द्रव्यवान् व दयकटराव घोरपडे हे सरकारचे सोयरे सरदार

* हिचें नाव अन्यत्र भिऊबाई असें आढळतें

† मूळात " दिवसगत " झाले असें आहे तें बरोबर नाहीं

प्रसिद्ध पूर्वी नारोजी घोरपडे प्रसिद्ध होते त्याचे पुत्र हेही होते व मराठे लोकात पिलाजी जाधवराव व राणोजी शिंदे व मल्हारजी होळकर इत्यादिक मोठमोठे माणूस दवलतीत होते तेव्हा बाजीराव सातान्यास जाऊन महाराजास भेटले नंतर वदनाचें बोलणें लागले तें तेकाळीं बाजीराव साहेब बहुत उद्दाम प्रकृतीचे, शिपाईगिरींत अवघा वेळ मग्न, राज्यभार चालवावयास सबूरी असावी तो भाव नव्हता याजमुळे या पदाचे उपयोगा नाहींत असें राजश्री यासि बहुतानीं मसलत दिल्ली सर्वांचें ऐकून घेऊन सर्वास एक उत्तर दिलें कीं बाळाजी विश्वनाथ याणीं या राज्यात जिवादारभ्य श्रम साहस करून पुढें सुख भोगिले नाहीं याजकरिता यास वदनें तूर्त देतो याचे दैवी असल्यास श्रीशंभु कृपा करील उपयोगीं नाहीं असें दिसल्यास पुढें विचार होईल अशी श्रीदेवाची प्रार्थना करून महाराजांनीं बाजीराव साहेब यासि वदनें दिल्ली दिवाणगिरीचीं वदनें चिमणाजी आपासाहेब यासि देऊन बहुमान केला काहीं दिवस हुजूर राहिले

नंतर स्वारी तेथून निघोन सासवडास येऊन आपले दौलतींत किल्ले कोट महाल मुलुख याचा बंदोबस्त करून फौजेचा जमाव करून औरंगाबाद प्रांती गेले तेथें नबाब यांस भेटून खानदेशात जाऊन बागलाण प्रांतात जाऊन खडप्या घेऊन यश घेऊन आले दुसरे-यानें अशिरी किल्ल्यापर्यंत जाऊन अशिरी हाल्याने घेतली ती स्वारी जय घेऊन आले फिरोन स्वारी हिंदुस्थानात जयनगरास गेले तेथें राजा जयसिंग याची भेट घेऊन खडणी मागितली त्याणी सांगितलें कीं, खडणी कोणास आजपर्यंत दिल्ली नाहीं देणें ते ब्राम्हणास देतो रायानीं उत्तर वेलें कीं, आम्ही चाकरी करितों, पोटास पाहिजे, आणि ब्राह्मण आहों तेव्हा राजानीं तीन लाख रुपये तुलसीपत्र घालून पाठविले ते रायानीं घेतले आणि राजाची मर्जी बहुत सतोष करून स्वारी करून येऊन फिरोन स्वारी हिंदुस्थानात जाऊन किल्ले कोट काहीं हस्तगत केले प्रात माळवे, सुभा मोठा, तेथें दया बहादूर का र ब्राह्मण होता त्याशीं लढाई चिमणाजी आपा साहेब यांनीं करून सुभा बुडविला वीस लक्षांचा प्रात घेऊन अमल बसवून हुजूर आले राजश्रीस मोठा सतोष जहाला फिरोन नबाब निजामउन्मुलूख यासी विघाड होऊन लढाई होऊन सल्ला करून आपल्या मनोदया-प्रमाणें तह केला

त्यावर महाराजांनीं सांगितलें कीं, “ राव, तुम्हीं त्रिंबकराव दाभाडे सेनापति हे गुजराथेंत फौजबंद जड्याले आहेत, ते हुकम गेला असता हुजूर येत नाहींत, त्यास घेऊन यावें तर तुमची शर्थ, ” अशी आज्ञा जहाली आणि विडे दिले, ते घेऊन गुजराथेंत गेले तेथें ऐशी हजार फौज दाभाडे याजबरोबर व रायाबरोबर बाराहजार ते हस्तगत कसे होतील अशी मसलत झाली परंतु बाजीराव साहेबांनीं सर्व सरदारास सांगितलें कीं, लढाईस जातो महाराजाचे पुण्ये करून यश आल्यास दाभाडे यास घेऊन जाऊ ते न आले तरि आम्ही तेथें खर्च जाहलों, तुम्ही देशीं जावें हें ऐकताच पिलाजी जाधव याणीं सिद्धांत सांगितला कीं, तुम्हांस टाकून आम्ही देशीं कशास जावें ? तरी लढाई उदयीक करावी जें होणें बें होवो असा विचार करून तरतूद चागली करून लढाईस उभे राहिले चार घटका लढाई

लागली तो ईश्वरइच्छेनें त्रिबकराव सेनापति अबारोंत बसून तिरदाजी करीत होते, तेथवर चालून जाऊन बदुकीची गोळी कपाळात लागून ठार जाले ते काळी दाभाडे याचे फौजेस पळ सुटला हे सर होऊन लूट केली दहा बारा हजार घोडे सापडले व हत्ती सापडले

नंतर कूच करोन देशीं आले त्रिबकराव पडल्यावर बाबूराव सर्वाई [व] त्याचे पुत्र यशवतराव हे दोघे काबिले सुद्धा पाठलाग करीत साताऱ्यासि आले तों अगोदर बाजीराव साहेब राजवाड्यात पोहोचलें तेथवर दाभाडे येऊन महाराजापार्शीं दाखल झाले तैसे पाहूनच माघारे माहुलीस जाऊन राहिले ते पवरा दिवस पर्यंत होते महाराजांनीं विचार केला कीं, “ दोन्ही सरदार मोठे त्यात दाभाडे मारिले यामुळें त्याची स्त्री उमाबाई कीर्तिवत आहे ही फिर्याद बाजीराव पेशवे याणीं मारिले म्हणून आली त्यास हुकुमाने आणविलें, तेथें लढाईस उभे राहिले तेव्हां मागे सरावें तें ठीक दिसत नाही दैव योगे दाभाडे पडले, परंतु समजूत दोघाची करावी लागती या अर्थें माहुली सगमीं सरकारचा डेरा देऊन बाड कनाथाचें उभे केलें आणि खासा स्वारी महाराजाच्याच डेऱ्यात आली आणि उमाबाईस बोलाविले वर्तमान ऐकून घेऊन बाजीराव यासि बोलाविले तेव्हा खासे राव व दादासाहेब व जनार्दनपत बाबा दोघे पुत्र लहान दहा बारा वर्षांचे होते, ते बरोबर घेऊन डेऱ्यास येऊन मुजरे करून उभे राहिले एके बाजूस उमाबाई बसली होती दुसरे बाजूस यासि आज्ञा जाहाली, तेथें बसलेवर महाराजांनीं पुसिलें तेव्हा यांनीं अर्ज केला कीं, “ उमाबाई काकी यासि बहुत प्रकारे हुजूर यावयाचा हुकूम आहे त्याप्रमाणें त्रिबकराव काका यासि बोलावे त्याप्रमाणें काकी बोलली कीं, मीही काकास बहुत विचारे सांगितलें परंतु एकदर लढाईवाचून दुसरें बोलणें चालेना युद्धास उभे राहिले तेव्हां मला दाली महाराजांनीं बाधली तिची शरम राखावी लागेल त्यांत मी बारा हजारांनिशी, काकाजवळ ऐशीं हजार फौज, तेथें मला मारावयासि त्याला कठीण नव्हते परंतु देवगतीने त्यास गोळी लागली असें जाहलें असता महाराज आज्ञा करितील ते शिरसा [वय] असें म्हणाले तें ऐकोन महाराजांनीं आज्ञा केली कीं, “ राव ! तुमचे दोघे पुत्र उमाबाईचे माडीवर बसवा ” म्हणताच रायांनीं दोघास बसविले उमाबाईस हुकूम केला कीं, त्रिबकराव आयुष्यानें गेले, चिंता नाही हे दोघे पुत्र बाजीराव याचे तुजला दिले, हे तुझे यासि वाढवून आपले म्हणावे असें समाधान करून मिठाई भरून ताटें आणवून मध्यें माडून हुकूम केला कीं, “ या उपरि उभयपक्षांनीं मनांतील किंतू सोडून द्यावा आणि ताटात अवघीं बसून पेढे खावे साच क्रिया ” इतकें बोलून महाराजांनीं घास उचलिला सर्वांनीं पेढे मिठाई खाऊन एकलासी केली नंतर स्वारीस जावयाची खानगी केली

तेथून हिंदुस्थानात स्वारी केली राजा जयसिंग यासि भेटले शिंदे, होळकर व यशवतराव पोवार यांचे बाप आनंद पोवार हे ते काळीं दौलतदार होते या सर्वांसि तह केशा कीं जो मुख्य सरकारांत येईल त्याचे हिस्से करून फौजा जमा करून एक विचारें चालावें याप्रमाणें बोलणे ठरावून हिसे केले त्यात शेंकडा एकतीस रुपये सरकार एक हिसा, शिंदे रुपये

तीस एक हिसा, होळकर रुपये तीस एक हिसा, पोवार रु० नऊ याप्रमाणे करार करून फौज ठेवून दिल्लीस जयसिंग राजा सुद्धा जाऊन पादशहाचे दौलतीविषयी चाकरीत उणे पडों देत जाऊ नये, ये प्रमाणे ठराव करून, सस्थानी करून, राजवाडे जे जे बेरोख होते त्याजवर मसलत केली बुदेलखडचे राज्य घेऊन राजाशी तह करून सरकारात मुख्ख आला त्याची रुमावीस गोविंद बल्लाळ बुदले यास सागून ठेविले उज्जनी शिंदे याजकडे वाटणीत आली होळकर याजकडे दूर दिल्ली पवारास घारेचे सस्थान दिले याप्रमाणे वाटणी केली दिल्लीत कोणी वकील ठेवावयाचा, परंतु तीन वर्षे स्वारी होती याजमुळे कोणी मागे रहावयास अनमान करू लागले तेव्हा महादेव भद्र हिंगणे नाशिककर याणी कबूल केले त्यास राजाचे विद्यमाने दिल्लीस पातशहा जवळ ठेवून देशी घेऊन महाराजास भेटून सर्व वर्तमान निवेदन केले त्यापासून शिंदे होळकर पवार याचा तह हिंदुस्थानात चालला आहे

पुढे वसईस फितूर आपासाहेब याणी करून फौज पायदळ पाठविले तीन वर्षा अगोदर फितुराचा उद्योग चालला होता, तो मजकूर समयासि आतील फिरगी यास कळला तेव्हा आपासाहेब इरेस पडले जे खासा स्वारी वसईस गेली तेव्हा होळकर व जावहराब व बाजी भिवराव व गणपतराव मेहेदळे सासवडकर व रामचद्र हरी पटवर्धन मानाजी आगरे आणखी सरदार बरोबर होते हशमी लोक बहुत ठेविले आणि मोर्चेबंदी किल्यास केली किल्याभोवती जमीन वाळूची, याजमुळे मोर्चे ढासळतात तीन वर्षे मोर्चे बसले पावसाळ्यात उपाय नाही लोकांनी लढाई बहुत बाहेर फिरगीयाशी प्रातात पडल्या त्यात बाजी भिवराव चिंचणचे हल्ल्यात ठार जहाले तसेच दुसरे लढाईत शकराजी केशव फडके याचे बहु महादजी केशव हशमाचे सरदार हेही ठार जहाले माणूस दहा हजार साहेब चाकरीवर कामास आले तितक्याच्या बाळपर्वशा आपासाहेब यांनी चालविल्या शेवटी आपासाहेब यास क्षयाचे दुखणे लागले वसई तों येत नाही तेव्हा साहेबीं सर्व सरदार बोलावून सर्वास विचारले की, “ वसई येत नाही माझा हेतु वसई पहावी, त्यास तुम्ही तोफा भरून मी पुढे उभा राहतो तुम्ही बत्ती घावी म्हणजे मेलेवर आत जाऊन पडेन तुम्ही देशी जावे ” असे ऐकताच रामचद्र हरी पटवर्धन, पिलाजी जाधव व होळकर याणी खातरजमा केली की, “ धनियास टाकून गेल्याने भिक्षा देखील आम्हास मिळणार नाही त्यापेक्षा आम्ही किल्ला घेतो चिंता नाही ” त्याजवर सलाबत कूच करून दारूचे बुधले भरून सुरगाने बुरूज उडविला तेव्हा आतील फिरगी याने जरब खाऊन दाणा आंतील सरला असे पाहून सवान लाविले तेव्हा किल्ला दिवाण रहावयासि घावा आणि तीन दिवसास चीजवस्त जाईल ते नेऊ, असे सवान आले याप्रमाणे कबूल करून फिरगी बाहेर काढून वसई सर करून आपासाहेबानी किल्ला पाहून महाराजास विनतीपत्रे पाठविली की, “ किल्ला मर जहाला कोणाकडे घावा ही आज्ञा घावी ” म्हणोन त्याजबरोबर पत्रे पाहताच महाराजास परम सतोष होऊन उत्तर लिहून सनदा नानासाहेब याचे नावे पाठविल्या ती पत्रे आल्यावर प्राताचा बंदोबस्त केला शकराजी केशव याचे भाऊ चाकरी-

वर पडले सबब सुभा सागितला हशमी सरदार पडले त्याचे भाऊ व पुत्र व पुतणे काम-काजाचे उपयोगी होते त्यास सरदान्या करार करून वसईत ठेविले त्याचा वस्ती नेहमी केल्यावाचून मालवणचे रानची लावणी होणार यास्तव उजाड गाव होते ते सरजामास लावून दिले त्याचे कविले आणून लावणी करविली वसईचे बेट आगाशीपावेतो सहा कोश तितकियात कौल देऊन नारळीची झाडाची लावणी करून वीस वर्षे चालवू असा कौल दिला आरमार होते ते त्याची सुभा बाजीराव बेलोसे याणी पहिली फितुरीची मेहनत केली, सबब त्यास सागून किल्ला नवा जाजिरा बाविला व चंद्रराव मोरे याणी पहिली फितुरीची चाकरी करून श्रम केले होते त्यास वसईचे किल्याची हवालदारी सागितली या-खेरीज ज्याणी ज्याणी तेथे श्रम केले त्यास बहुतेकास कामधंदे सागून ठेविले नंतर कूच करून हुजूर येऊन महाराजाची भेट घेऊन निवेदन केले महाराजाची पूर्ण कृपा जाहली ते समयी भेटीचे वेळेस महाराजांनी बादली चादर आगावर घातली आणि चिमणाजी पंडित म्हणोन किताब दिलहा

बाजीराव साहेब याचे स्वारीची खानगी केली तेथून सासवडास येऊन फौजेचा बंदोबस्त करून औरंगाबादेस स्वारी आली नबाबाशी बोलण्याचा हा घाट बनला नाही सबब विघड जाहला उभयपक्षांही लढाईस उभे राहिले नबाबाची फौज कोंडली पाणी नाही असे जाहले दोन प्रहर भरत आले तेव्हा सेनापति यांनी एक बाजू धरली होती, त्यांनी रायास सागितले की आपण पाठीमागे जाऊन स्नान करून भोजन करून लवकर यावे तोंपावेतो आम्ही यास जाऊ देत नाही या बोलण्यावर कोसभर मागे बाज्यावर येऊन स्नान करून भोजन उरकून तेथे जाई तो चार घटिका लागल्या इतकियात नबाबांनी बातमी आणून लाख रुपये सेनापतीस अतस्थ देऊन याच्या फौजेतून पाण्यावर जाऊन हुशार जाहले त्याजवरून ते दिवशी मनात निर्वर्ष होता तो राहिला दुसरे दिवशी निकड बसवून नबाबाची रस्तबद केली आठ चार दिवस नबाबाचे लष्करात फार महागाई पडली बाजार बंद जाहला त्या समयास त्याचे सणाचा दिवस जाला तेव्हा नबाबांनी वकिलास पाठविले की, लष्करात महागाई जाहली आहे यास्तव दाणा किराणा पाठवून द्यावा त्याजवरून रायांनी सर्वास पुशिले, कोणी मसलत दिली की, या समयी नबाब काहील होईल, ते ऐकून रायांनी उत्तर दिले की, आपला शत्रु आजारी अथवा मुक्केला अथवा निजेला असता नाश करणे आमचे शिपाईगिरीस योग्य नव्हे नबाबांनी सागून पाठविले त्यापेक्षां गौरव करावा असे बोलून शेट्यांस सागून दाणा किराणा जिन्नस पाच हजार बेट आपल्या छबिन्यातून त्याचे लष्करात पाठविले त्याजवरून नबाबास बहुत सतोष वाटला पुढे लवकरच सल्ला होऊन भेटी जाहल्या

त्याजवर नबाबांनी सागून पाठविले की, तुमची आमची एखलास ह्या अर्थे बायकाचा मनोदय आहे की, आपले पुतणे आपले घरी येऊन भेटावे याकरिता तुम्ही जाऊन भेटून यावे तेव्हा रायांनी उत्तर केले की, त्याची आमची लढाई प्रसंगे करून साहेबचाकरीकरिता होती, परंतु कैलासवासी नानांचा व त्यांचा भाऊपणा त्या अर्थे आम्ही त्याचे पुतणे खरेच

म्हणून त्याणीं बोलाविले न गेलो तरि आम्ही भिऊन न गेलों असें होईल महाराजाचें पुण्य समर्थ आहे त्याणीं काल सल्याचें बोलणें जालें ते समयी आण शपथी केल्या आहेत त्यापेक्षा बट्टा लावून घेणार नाहींत जावे हें योग्य असे म्हणोन पाच हजार खासा निवड करून फौजेतून स्वारा बरोबर घेतला लष्करात मुक्कामी आपासाहेब व अबाजीपत तात्या ठेविले आणि सांगितले कीं तुमची तयारी असावी आम्ही जातो शहरात गेल्यावर एक प्रहरभर वाट पहावी आम्ही प्रहरात येतो न आलो तरि तुम्ही चालून यावे असे सांगून पाच हजार स्वारानिशीं शहरच्या दरवाज्याजवळ गेले तेथे हजार स्वार उभे करून पुढे गेले दुसरे दरवाज्यात हजार स्वार उभे केले तिसरे दरवाज्यास हजार स्वार खासा वाज्यात दरवाज्याशीं दोन हजार याप्रमाणे बंदोबस्त करून शहर लोकांनिशीं वाज्यास जाऊन दिवाणखान्यात बसले तेथून जनानखान्यात जातीनें राव व मल्हारजी होळकर व राणोजी शिंदे हे दोन सिजमतगार करून बरोबर घेतले नबाबाचे कारभारी जनानखान्यात रहाणार असे चौघे आत गेले तेथे बागेमध्ये बैठक करून भोंवतालीं सोपियास चिकाचे पडदे लावून आत बायका बसविल्या खाशीं बैठक बेगमेची होती त्या पडद्या बाहेर लगत रायास बैठक केली तेथे राव जाऊन बेगमेस सल्ला करून बसले राव स्वरूपाने अति सुन्न होते ते पाहून बेगमेस व सर्व बायकास सतोष जाहला चार घटकापर्यंत बैठक होऊन निखालसपणाचीं बोलणीं बेगमे वडून वडीलपणाचे नात्यानें रायाकडून लेकरूपणाचे नात्यानें जाहलीं नंतर बाटली वखें बेगमेने रायासि दिलीं जवाहीर उत्तम प्रकारें देऊन विडा देतेसमयीं बेगमेनें आपले हातीं विडा घेऊन चिरजीव म्हणून पडदा उचलोन रायाचे हातीं विडा दिला वरकड अत्तर गुलाब इत्यादिक उपचार केला आणि निरोप दिला तेथून राव उठून येथे अनुक्रमें शहराचे दरवाज्या बाहेर फौजे सुद्धा निघोन लष्करात प्रहराचे आत पोहोचले हें सर्वांनीं पाहून रायाचे मर्दुमीचे लोकांनीं आश्चर्य केले या नंतर बेगमेनें नबाबास सांगितलें कीं, आपली कन्या वधू आहे ही राव बाजी यास द्यावी, वर उत्तम द्यावयासि योग्य आहे हिचें लग्न करून देऊन घरोबा वाढवावा म्हणोन त्याजवरोन नबाबांनीं सधान करविलें राजिरा बरोबर विवाह विधि केला लेंकीस आदण बहुत दिलें हत्ती व पागा व दासी असे दिले जवाहीर, वखें व भूषणें बहुत दिलीं त्या लोकात आपली कन्या पुतण्यास द्यावी असा मार्ग आहे म्हणोन केलें त्याप्रमाणें घेऊन आले तिचें नाव मस्तानी तिचें आदण आलें त्या घोड्याची पागा व हत्ती वगैरे व तिचें सस्थान निराळें राहून पुण्यातील वाज्यात निराळी हवेली करून ठेविली तिचे पोटीं दोन मुलें जहालीं तीं राहिलीं नाहींत एक पुत्र राहिला त्याचे नाव समशेरबहादूर ठेविलें त्याची योग्यता खासे पुत्राचे अन्वये राखिली लग्न केलें त्यास सरदारी दिली पुढें नानासाहेब याणीं चौघडा साहेब नौबद सोन्याचे दाडीची चौरी दिली त्यास पुत्र एक अलीबहादुर जहाले, त्याचाही तसाच मरातब राखिला समशेर बहादुर भाऊ साहेब याजबरोबर गिलचाचे लढाईत जखमा लागून वाटेनें येतांना वारले

दिल्लीहून बाजीराव जय पावून आल्यावर राजश्री यांसि साताच्याशीं मुत्सद्दी व

सरकारकून याणी गैरत बहुत सर्वांनी समजाविलें कीं बाजीराव आता चढून गेले आहेत पाहिली मर्यादा होती आता महाराजांच्या भेटी झाल्यावर जन बोलले त्याची खातरजमा करावी या अर्था एक दिवशीं खासा मदारी हत्तीवर अबारी ठेवून खासास्वारी व सरकारकून प्रतिनिधि श्रीपतराव सुद्धा माहुलीस घेऊन तिमरे प्रहरां वडाचे झाडाखालीं गाशावर महाराज उभे राहिले इतक्यात बाजीराव लष्कराहून सडेआले तेथें सर्वास सांगितलें कीं बागेतून जाऊन येतो म्हणून सर्वास हुकूम जहाला सर्वाकडे पाहून झाला तेव्हा सर्व जाग्यावरच राहिले पेशवे याजकडे पाहिलें नाहीं याजवरून ते बरोबर चालले पाच खिसमतखार मात्र बरोबर चालिले बाग जवळच होता, बागेच्या दरवाज्यापर्यंत खिजमतगार होते तेथें त्याजकडे पाहिलें, ते सारे तेथेंच राहिले, महाराज पुढे चालिले रायाकडे पाहिले नाहीं ते बरोबर चालिले शेषनास हातावर बागाचे नहर होते तेथे पायातील पैजार टाकून महाराज पुढें गेले तों बाजीराव याणी पैजार महाराजाची घेऊन महाराज बगल्यात बसले, तेथें जाऊन उभे राहिले नंतर महाराजानी आपले ठिकाणीं विचार केला कीं मुत्सद्दी सागत होते जे, बाजीराव पाहिले पेशा उन्मत्त जहाले, पाहिली मर्यादा राहिली नाहीं, असें सांगितले होते, त्याची परीक्षा पहाता मर्यादेपेशा विशेष मर्यादा पाहून सतोष वृद्धे व पैजारा बाजीराव याणी उचलिल्या होत्या त्याच रायास दिल्या, आणि निरोप दिला याप्रमाणे बाजीराव साहेब याणीं राज्य केले

शके १७६३ इवनामसवत्सरे मिति श्रावण वद्य १४ स प्रारभ समाप्त मिति वद्य ३० स प्रात काळीं प्रहर दिवसास समाप्त माहे जमादिलाखर सन इसजे आर्वेन मया तैन व अरुफ *

ले ४९७ }
[४४०] }

{ सन १८२६
{ शके १७४८

॥ श्री ॥

इ। शके १-३५ सन हिजरी ११२४ श्रीमत बाळाजी विश्वनाथ महाराज शाहूराजे भोसले याचे पतप्रधान जहाल्यापासून कारकीर्दी होत गेल्या त्यात कारभारी जाले त बितपशील.—

१ श्रीमत बाळाजी विश्वनाथ प्रधान, कारभारी अबाजीपत पुरदरे दिवाण

२० कारकीर्दी श्रीमत बाजीराव बलाल प्रधान

* हेंही प्रकरण बापू दीक्षित श्रोत्री याजकडालच रा विष्णु गोडदेव भागवत यांनी पाठविले हें खर्ची कागदाच्या उभ्या बदावर लिहिलें आहे नवव्या बदावर सपूर्ण झालें आहे अक्षर मध्यम प्रकारचे आहे शेवटीं शक १७-३ लिहिला आहे, तो प्रत केल्याचा किंवा बखर लिहिण्याचा हे कळण्यास मार्ग फारसा नाहीं तथापि प्रत केल्याचा असावा असें वाटते

१७ कारभारी अबाजीपत पुरदरे दिवाण
३ श्रीमत चिमाजी बल्लाळ, भाऊ कारभारी
२०

२२ श्रीमत बाळाजी बाजीराव प्रधान
१२ महादाजी अबाजी पुरदरे दिवाणपणानंतर [सर] दार
३ रामचंद्र बावा व भाऊसाहेब
६ भाऊसाहेब कारभार करून दिल्लीस गिलच्यावर गेले
१ नीलकंठ महादेव पुरदरे स्वारी एक हिदुस्थान
२२

१२।= श्रीमत माधवराव बल्लाळ प्रधान कारकीर्दी वर्षे
३ नीलकंठ महादेव पुरदरे, सखाराम भगवत बोकील
॥॥ त्रिंबकराव मामा
४॥ सखाराम भगवत बोकील
४ मोरो बाबूराव फडणीस भानु धोडप स्वारी
४= सखाराम भगवत बोकील, श्रीमत रघुनाथ बाजाराव वाड्यात होते ते मोकळे जाले-
शके १६९४ कार्तिकमास-

१२।=

-॥॥- श्रीमत नारायणराव बल्लाळ प्रधान इस्तकबील पोष शके १६९४ तागाईत भाद्रपद
शके १६९५ कारभारी सखाराम भगवत व बाळाजी जनार्दन फडणीस व हरिबल्लाळ

फडके श्रीमत रघुनाथ बाजीराव वाड्यात आहेत

-॥॥- रघुनाथ बाजाराव वाड्यातून मोकळे जाले कारभारी सखाराम भगवत महिने ३
श्रीमत रघुनाथ बाजीराव कार्तिक अखेर प्रधान जाले कारभार सदाशिव रामचंद्र
व चिंतो विठ्ठल व आबाजी महादेव करू लागले सखाराम भगवत व नाना फड-
णीस निरोप घेऊन पुण्यास आले पुण्यात नारो आप्पाजी मुतालकीवर व केशव
राव केतकर कोतवालीचे अमलावर श्रीमत स्वारीस कारकीर्द महिने ९ शिक्रा लष्क-
रात अधिक वैशाख पर्यंत चालला शके १६९६ कारकीर्द पुण्यात इस्तकबाल माघ
शके १६९५ शुद्ध ५ तागाईत अधिक वैशाख शुद्ध ७ शके १६९६ मातोश्री गगाबाई
किल्ले पुरदरी पुण्यात केशवराव केतकर कोतवालीचे कामावर होते त्यास धरिले
नारो आप्पाजीचा अमल पुण्यात किल्यावरून बाईचा हुकूम चालविला स्वारीत
श्रीमत रघुनाथ बाजीराव आहेत किल्यावर बाई जवळ कारभारी सखाराम भगवत
बोकील व बाळाजी जनार्दन होते त्रिंबकराव मामा व हरिपत फौज सहवर्तमान
निजाम अलीखान भागानगरकर नबाब एक होऊन श्रीमत रघुनाथ बाजीराव

थावर गेले असत स्वारीत फौजेत हुकूम श्रीमताचा किल्यावरून हुकूम मातुश्री गंगाबाईचा एकूण महिने ९ कारकीर्दी २

२० इ। शके १५९० अश्विन वैशाख शुद्ध ७ मातुश्री गंगाबाई गरोदर होती त्यास पुत्र त्रिके पुरधरी श्रीमंत माधवराव नारायण जाले कारभारी स्वखाराम भगवत व बाळाजी जनार्दन फडणीस असता वखें माधवराव नीलकण्ठ पुरवरे याणी सप्तऋषीस जाऊन राजश्रीचा वखे पेशवाईची व शिके कटार आणिली, ती वैशाख मासी शके मजकुरी किल्यावर बाळतीणीजवळ श्रीमंत असता चौरगावर वखें जवाहीर व ढाल तरवार कटार १ व शिके कटार जाबते माफक आली, ती ठेवून सभा कचेरी नाच [चालला] असता नजरा लोकानी करून माधवराव नारायण प्रधान याचा शिक्रा पत्रावर जाहला त्यास कारभारी

५ स्वखाराम भगवत बोझील व नाना फडणीस

१० बाळाजी जनार्दन फडणीस व हरी बळ्हाळ

२०

कारकीर्दी श्रीमंत माधवराव नारायण इ। आश्विन शुद्ध १५ मोजागिरीची, शके १७१७ राक्षसनाम सवत्सरे वषे २१।। वि। बाळाजी जनार्दन महिने ५ फाल्गुन शुद्ध १५ पर्यंत नंतर श्रीमंत बाजीराव चिमणाजी आपा साहेब परशराम रामचंद्र घेऊन आले
॥= कारकीर्दी चिमणाजी माधवराव प्रधान ई। वैशाख शके १७१८ नलनाम सवत्सरे आश्विन वद्य १० कारभारी परशराम रामचंद्र, बाबा फडके, बहिरोपत मेहदळे. यात बाबा फडके कैद चाकणेत गेले, पुन्हा आले नारोपत चक्रदेव मशीराचे लष्करात

२० कारकीर्दी श्रीमंत बाजीराव रघुनाथ प्रधान इ। मार्गशीर्ष वद्य ५ सह ६ नलनाम सवत्सरे शके १७९८ कारभारी —

१ बाळाजी जनार्दन फडणीस कैद झाले, सुटले, घरी आले, मेले

१ नारोपत चक्रदेव कैद जाले सुटले घरी आले, मेले

१ बाबा फडके कैद जाले सुटले मिरजेस गेले

१ त्रिंबकराव परचुरे काशीस गेले मृत्यु पावले

१ चिमणाजी खडेराव निा जाधव, कैदत आहेत

१ दौलतराव शिंदे आलिजाहाबहादूर हिंदुस्थानात

१ भोंसले नागपूरकर निरोप दिल्ली

१ मशिरीन्मुख दिवाण निजामलीखा बहादूर भागानगरीचे निरोप दिल्ली

१ होळकर मल्हारराव मारिले, त्यास खडेराव जाले त्याचे येशवतराव हिंदुस्थानात

१ सपूर्ण पागा वगैरे भेटल्या

१ गोपाळराव मुनशी निा पारसनीस कारकून कैदत आहेत कारभारास लागले होते.

१ गोविंदराव काळे कैद सोडले ते आहेत

- १ गोविंदराव पिंगळे मृत्यु पावले
 १ बाळोजी कुजीर शिंद्याकडे गेले, बन्हाणपुरी आहेत
 १ वैजनाथ भट मामा सातारियास राजश्री जवळ त्यांचा काळ आषाढमासी पुणे मुक्कामी जाला
 १ चित्तो वामन देशमुख आहेत फडणीसीची तेरीख करितात
 १ मोरो बाबूराव फडणीसीवर आणिले कैद जाले सुटले मेले त्याचे पुत्रही मेले नातू काशीपत आहेत
 ४ शके १७२५ श्रीमत वसईदहन वैशाख मासी आले कारभारी
 १ राजश्री सदाशिव माणकेश्वर भाऊ यास चौघडा दिल्या रहावयास दादा गद्रे याचा वाडा दिल्या हल्लीं नाना फडणीस याचे वाड्यात शके १७२८ त येऊन राहिले
 १ राजश्री कृष्णाजी भवानी दिवाण राजश्री सदाशिव भाऊचे कारभारी होते शके १७२० ज्येष्ठ मासी मृत्यु पावले
 १ राा चितोपत देशमुख फडणीसीची तेरीख घालितात महाल मुलकी कारभार करितात
 १ कर्णेल कलुष इम्रज चाकर ठेविले ते पुण्याजवळ आहेत
 ४
 शके १७२७ फाल्गुन शिंदे होळकर हिंदुस्थानात, भोसले नागपुरी मशरीन्मुख भागानगरीं गेला तो मृत्यु पावला उभयता सरदारावर इम्रज लढतात, हिंदुस्थान प्रांतीं तह करून आहेत
 १ श्रीमत अमृतराव साहेब काशीस गेले, तेथे आहेत शके १७२८
 १ श्रीमत चिमणाजी रघुनाथ जुन्या वाड्यात आहेत शके १७२८ खर्चाची नेमणूक जाली आहे
 १ शके १७३९ कार्तिक शुभा ९ लढाई इम्रज मोरदीक्षित समाप्त नंतर बापू गोखले श्रीमत हिंदुस्थानांत ब्रह्मवर्ती, या प्रमाणे जाले
 —
 झा शके १७३९ ताा शके १७४८ कपनी साहेब इम्रज बहादूर पंतप्रधान बडे साहेब अलाफिन्टन बहादूर सुभा पुण्यात राबोन्सन् साहेब वर्षे ९

ले ४९८ }
 ४८९] }

श्री

(छ ११ जमादिलोवल)

श्रीमत राजश्री पंतप्रधान स्वामींचे सेवेशीं

विनती सेवक सोयराजी अवधूत कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनती विशेष विज्ञापना

ता ७ २५ माहे रकिलाखर स्वामीचे कृपावलोकने करून सेवकाचे वर्तमान यथास्थित असे विशेष सरकारचे आज्ञापत्र सेवकाचे नावे सादर जाले की तुम्हांम-सक्रमणचे तळि शर्करायुक्त पाठविले असत ते घेऊन स्वीकार करणे म्हणून त्यास आज्ञापत्र शिरसा वदन करून शर्करामिश्रित तीळ अत्यादरे सेवकाचे स्वीकारून अमृतलाभातुल्य आनंद होऊन सेवक सनाथ जाला सेवेशी श्रुत होय हे विज्ञापना ~

ले ४९९
[४९०]

श्री

याद इग्रजाचे ता। गडकिल्लेस ठाणा घातल्याची तपशील *

१ चगमचा किल्ला	१ पोळूरचा किल्ला	१ त्रिणामलचा किल्ला
१ सुलभगड	१ तिमरायगड	१ रावतनळूरगड
१ वोवीगड	१ चेतपटचाकिल्ला	१ आरणाचा किल्ला
३	३	३

ले ५०० }
[५०१] }

श्री

१ पादशाही तवारिखेतील फिकरा पोख्त समजस मलसत बोलणारास आदब माफ जसे लिहिणारास ताजीम माफ तसे राज [कारण] करणारास सलाह मसलत बोलणे व लिहिणे, एक शब्द सख्त पडतो, बोलण्यात येतो, त्यात एक चित्तास वाईट वाटून झोबतो, एक पसत पडतो तो सतोषजनक चित्तास होतो असे शब्द येतात हे पूर्वीपासून थोर, सुज्ञ पातशाहादिक याणीं माफ केले आहेत व पसदही करतात हे थोरार्ची रीत आहे S

* अशा पत्राची तारीख देण्यास साधन नाहा सन अदाजाने दिला आहे

S ह्या लेखाची नकल रा० रा० बळवत कमळाकर याजकडून मिळाली

ले ५०१ }
[४९९] }

{ स १८५०
श १७७२

पत अमात्य हुकुमपन्हा बावडेकर याची वशावळ

सोनोपत

निळी सोनदेव मुजुमदार १६४०-१६७२

आबाजी सोनदेव कल्याणचे सुभे

नारो नीळकठ

† रामचद्र नीळकठ १६७२-१७२०

अमात्य १६७४, हुकुमपन्हा १६९०

§ भगवतराव १७२०-१७५०

शिवरामपत

कृष्णराव १७५०-१७६२

रामराव

सुबराव (दत्तक) १७६२-१८१०

रामचद्रपत (दत्तक), † मोरेश्वरराव (दत्तक) १८१३-१८२५
१८१०-१८१२

गोविंद मोरेश्वर १८२६-३५

रघुनाथराव[¶] (दत्तक) १८३५-४५

रामराव (दत्तक) १८४७-४९

मोरेश्वरराव (दत्तक) १८५०

माधवराव (दत्तक)

समाप्त

† स्त्री जानकीबाई मोरोपत पिगळे याची कन्या § स्त्री ब्यकुबाई आपले मुलाचा कृष्णरावाचा सर्व कारभार दक्षतेने करी † मोरेश्वरराव मुलासहित दत्तक घेतले होते ¶ रघुनाथरावाच्या पश्चात् कारभार त्याची स्त्री जानकीबाई नेमलेल्या कारभाऱ्या मार्फत पहात असे सुमारे वर्षे २ २ ही वशावळ रा० गोविंद बल्लाळ शित्तूत असि० मास्तर याजकडून मिळाली

L

5

1. The first part of the document
 2. describes the general situation
 3. and the objectives of the study.
 4. The second part of the document
 5. describes the methodology used
 6. in the study. The third part of
 7. the document describes the results
 8. of the study. The fourth part of
 9. the document describes the
 10. conclusions of the study.

11. The first part of the document
 12. describes the general situation
 13. and the objectives of the study.
 14. The second part of the document
 15. describes the methodology used
 16. in the study. The third part of
 17. the document describes the results
 18. of the study. The fourth part of
 19. the document describes the
 20. conclusions of the study.

कठिण शब्दांचा

कोष.

अ

अकबरनीस—बातमीदार
 अखबार—बातमी, वर्तमान
 अगेज—अगिकार
 अगेजणी—शौर्य
 अगाध—कठीण
 अज-तर्फ—कडून (अज्-प्रत्यय, तर्फ-
 राजू)
 अज-तरीक—रीतसर, (तरीका पद्धत)
 अजरामत } बक्षीस
 अजरा-मन्हामत } (मर्हमत कृपा)
 अजम—सर्वश्रेष्ठ (आजम)
 अजीनी—आर्जवानें, नम्रपणानें
 अजुर्दा—खटू, खिन्न
 अजुर्दार-पत्रें पाँचविणारा जासूद, काशीद
 अंतरवेद— (अतरवेदी) गंगा व यमुना
 यांच्या दरम्यानचा मुलुख
 अतराई—अतर
 अदेशा—सशय
 अन्करीब—जवळ, लवकरच, बहुतकरून
 अनुपान भोगणे—जेवणें (अन्नपान)
 अनुपत्य—अनुपपत्ति, दालभ्यं
 अनुफा-अडीशी— (उल्फा=शिवा
 अडीशी अडीच शेरी, पासरीचा विम्मे
 अडीशी)-शिवासामुग्री, पोटगी
 अमल—घडणूक (अमल-कलम-लेखे हाण)
 अमा—परतु, पण, लेकिन

अमानत—ठेव
 अमारत—प्रधानत्व (अमीरपासून)
 अमीनपणें—विश्वासूपणानें
 अयान—ज्ञात, श्रुत, व्यक्त
 अयालत्—वर्चस्व
 अलग-कोट, भित, =राग, =बाजू, (सैन्याची)
 अलफ—हजार
 अलबता—बेशक, खास, निश्चित
 अलम-रोषन—दुनियेंत श्रुत, जगद्विख्यात
 अवलाद—सतति (मुलाकडून वंशज)
 अफलाद—सतति (मुलीकडून वंशज)
 अवश्यक—अगत्य
 अवसान—बळ
 अवाली पन्हा—उच्चपदाचे आश्रय
 अवाली-मजलस—उच्चपदाचे
 अशुरा— (आधुरा) मोहरमचा नववा
 अगर दहावा दिवस
 अहाद—अटी
 अहीर—रानातील चोरांची एक जात

आ.

आँ—तो, = ती, = ते = (ओं साहेबी-त्या
 प्रभूनी)
 आईदे—पुढें
 आखीरश—शेवटीं
 आगेजणी—स्वतःच्या हिंमतीनें केलेलें
 कृत्य, शौर्य, साहस, लगट

आजम (आजम)—विचार, सकल्प,
निश्चय
आजमायष—अनुभव, परीक्षा
आजराहा— (अज्राहे) रस्त्यानें, मागे,
पूर्वक
आजीन-सबब—या कारणास्तव, यास्तव,
आजीज—लाचार
आध्यान—आधीन, हुकमांत
आफरीन—शाबासकी
आफ्तर— (आत्तर) दोषयुक्त, बिघ-
डलेला (ले ८०)
आब—मान
आबदारखाना—विष्याचें पाणी साठ-
विष्याचें टाके
आबरी शमामा—अबरासारखा सुवासिक
पदार्थ
आबळ—आबाळ
आवादी—समृद्धि
आमद—उत्पन्न, आवक (पटवर्धन)
आमदन—येणे, आगमन
आमद-रफती—दळणवळण, ये जा
आयास—हायास, जिकीरीस
आयास येणें—जेरीस येणें
आरगानरगा—वेढा (पटवर्धन)
आरजो—आर्जव
आरसा— (अर्सा) अवाधि, वेळ, काळ,
सवि, अवकाश
आराबा—तोफखाना, तोफेचा मारा
आलाहिदा—वेगळा
आहाद—शर्ती, अटी
आहाद पैमान—वचन, करार, दारमदार

इ

इजाहार करणें—स्पष्ट करून सांगणें,
जाहीर करणें

इजाफत—इसाफत पहा
इजारा—मक्तेदारा, खडाचा पद्धति
इत्तफाक—एकी, सहविचार, योगायोग
इतवारी—विश्वासू
इतराजी—गैरमजा
इतल्ला—वार्ता, खबर, लक्ष, लोभ
इतिजारी—मार्गप्रताक्षा, प्रतीक्षा
इबलाग—पाठविणे
इमान उजवणे—आणभाकेतून मुक्त होणें
इर—ईर्ष्या, तटा
इरसाल करणें—पाठविणें (ले ३०२)
इरशाद—हुकूम उपदेश
इस्तकबील—भावी, पुढे होणारे
(हाल म्ह हल्लाचें याचे उलट)
इस्तमालत—लावणी
इसाफती—
इजाफत—
इजाफा— } इनमि गाव, गावचें उत्पन्न,
वाट

उ.

उजूर—सबब, तक्रार, आक्षेप
उत्पात—दाडगाई
उतारी—वापरून = निरुपयोगी = झालेले
(कपडे)
उपमर्दन—नाश
उपराळा—मदत
उमर-दराज—चिरजीव, पुत्र
उस्तवारी—व्यवस्था, शुश्रूषा, मजबुती
पहतियाद—सावधारिण, खबरदारी
ऐतजात—विश्वासू (स्नेही)
ओढगस्त—अडचणीत असलेला

क

—+—

कजाखी—कटकट, मारामारी, लडाई
 कजिया—तटा
 कडा करणें—कापून काढणें
 काडिवडे—कढी-वडे
 कतवा—लेख, करारनामा
 कत्तल-आम—सर्वांची कत्तल
 कथळा, -ळें—भाडण, लाथाळी
 कदीम—जुना, पुरातन
 कवज—पावती, पोच, ले २४५)
 कवजी—ताब्यातील, अमली
 कवदस्त—हस्तगत
 काविला—उदुब, बायकामुलें, परिवार
 कबू—चिवट, कठीण
 कम्पेश } —कमजास्त
 कवेश }
 कयास—विचार, तर्क
 करदन-वस्नन—हिशेब, (पट गणित)
 कर्यात—तालुका, दहाबारा गावाचा पेटा
 करवळ } बहुक, बहुक स्वार
 करोळ }
 करार बमोजीब—कराराप्रमाणें
 करिना— (करिणा) योग्यायोग्य-
 विचार, सबब
 करीन सल्ला—योग्य सल्ला
 कलम करणें—लिहिणें, छाटणें
 कश्यप—(कच्छप) कास ? आसरा
 कसाला—स्त्री मेहनत, श्रम, दु ख, पांडा
 कही } —दाणा वैरण वगैरे मिळवून
 कहीवाले } आणणारी लष्करी तुकडी
 काटकाई—कापाकापी

कावाडे—मजूर
 कावूतलब—सधिशोधक, सधिसाधु
 काबुकार—वूर्त, हिकमता
 कायम-मिजाज—दृढचित्त, दिलाचा खबी
 रपणा
 कारणिक—उपयोगी
 कारपरदराज } —कारभारी, मुत्सदी
 कारपरदाज }
 कारेगार—लागू सिद्ध
 काशीद—पत्र पोहोचविणारा दूत, जासूद
 काहील—निरुत्तर
 काहिली—बिमारी, घबराट
 किताबत—पदवी
 क्रिया—आणभाक शब्द, करार
 किलाफ—किस्सा, तटा
 कीर्द-महामुरी—लावणी, लागवड व
 वसाहत (पट०)
 कुचैद—खटपटी, कारस्थान
 कुचोद्य—कुविचार, लुच्चेगिरी
 कुमक—मदत
 कुल—सर्व
 कुल—अजीजुल-कुद—(कुल+अजीज+उल+
 कुद) सर्वमित्र
 कुलाह-पोश—टोपाकर, इग्रज
 कैद—शिस्त
 कोतवाल } —अडीअडीचणीमाठीं
 कोतल } राखून ठेवलेला, रिकामा
 उ० घोडा
 कोताई—कमीपणा
 कोरबदी—राग
 कोसल—कौन्सिलचा अपभ्रंश
 कोळबे—रुद तोडाचें भाडें, पडगा
 कौल—लेख, परवाना, सुरक्षितपणे जाण्या-
 विषया अभयपत्र

कौलास येणे—शरण येऊन तहास प्रवर्तणे
कौसलदार—कौन्सिलर (अप०)

ख

खट्टी—नाराज (मर्जी)
खत—पत्र
खत—किताबत—चिठ्ठीचपाटी
खत्ता करणे—इमान गमावणे, बेइमान
होणे
खपगी—खफा होणे, राग येणे, वाईट
वाटणे

खबरदारी—सरक्षण
खर्च होणे—पडणे, कामास येणे
खलव—तटा
खलेल—व्यत्यय, प्रतिबध
खलश—खड, अतर, अदेशा, विरुद्धपणा
खवासखाना—अबारीत खासे बसण्याच्या
मागील मानकरी बसण्याची जागा
खस्त करणे—कापून काढणे
खामखा—काही झाले तरी, निश्चयाने,
खचित, जरूर
खारीज—हाकलून लावणे
खावदगिरी—धनीपणा
खास-बारदार—खाशाची बद्दक घेऊन
चालणारा नोकर
ख्याल दिगर—दुसरा विचार
खाहेश-इलाही—ईश्वराजी मर्जी
खियाल—विचार
खिलत—सन्मानाचा पोषाक
खिसा—बोलाचाली, तटा
खुदा-प-त-आला—प्रभावशाली ईश्वर,
तेजोमय ईश्वर
खुदावत-न्यामत—श्रीमंत
खुरमी—(खुरमी) आनंद, सतोष

खुलाश—माराश
खुश-नमत—आनंददायक प
खुश-वक्ती—आनंद, खुशाल,
खुपकी—जमान
खेमा—डेरा
खेमे दाखल—डेरेंदाखल
खेरखुपी—समाचार
खेर आफियत—क्षेम कुशल, खुशाली
खैरियत—खुशाली, सुरक्षितता

ग

गडीबद्—गढी किल्याचा आश्रय असलेला
गजिफा—दारुगोळा
गगेरी पाने-विड्याच्या पानाची एक जात
गमगिनी—(गम दु ख) फिकिर, दु ख
गफलत—बेसावधपणा
गर्नाळ—मोठी तोफ
गरगशा—गोधळ, दगल
गरमी—उष्णता, जाचणा, तोंडजरब
गलवा—गवगवा
गल्ला—धान्य, पीक
गली—गॅली नावाचे पोर्तुगीज तारु
गलेफ—गवसणी
गळाटा—डबघाई, खराबा
गारत—गारद-नष्ट
गालव—जिकणारी
गाशा—पातळ गादो
गाहा—जमाव
गाही—साक्षी
गिर्दी—वर्तुळाकार लहानशी उशी
गिरफदारी—बधन, विवचना, चिंता

गिरफू-दीर—दु खी, कधी
 गिराणी—महागाई
 गिराशी—डोंगरी छुटारू
 गिरिफदार—गुतलेले, कैद झालेले
 गिरिफूतर—हैराण
 गीर्दनवाई—शहरकोट व भोंवतालचा प्रदेश
 गुजारत—मध्यस्ती, मार्फत
 गुत्ता— } अडथळा, दगा फटका, अडचण
 गुत्ता— }
 गुबर—(घोबार) भ्रम, सशय
 गुबार—वावटळ, हेतू
 गुमज—घुमट, समाधि, मदीर
 गुमान—विचार
 गुरवत—नम्रता, अजीजी
 गुराब—एक प्रकारचें तारु
 गुरे वळणें—कारभार करणें
 गुलदान—(गुल—दिव्यावरची कोळी,
 काजळी) गुल काढण्याचें भाडें
 गुसल—स्नान
 गौरशी—नावाजणे, वाहवा करणें

घ.

घराऊ—घरगुती, स्वपक्षाकडील, आपल्या
 राज्यातील
 घावदाव—साधे
 घासदाणा—घोड्याच्या गवत व चदीच्या
 खर्चाबद्दलचा कर, हा गावचे उत्पन्नावर
 शेंकडा सुमारे २५ असे
 घवाड—मोठा लाभ

च.

चकला—बरेच परगणे मिळून झालेला प्रात
 चक्या घोड्यानिशी—घोड्यावरून न
 उतरतां

चद रोज—काहीं दिवस
 चर्मी—कातड्याचा
 चाचवे—चांचे, समुद्रावरील छुटारू
 चाडी—चाहाडी
 चाडे—समईत तेल घालतात तो भाग
 चादणी—मडपाचे वर लावण्याचें पाल
 चाहूर—जमीन मोजण्याचें एक माप
 चिरा—मोठा दगड, पायाचा दगड
 चुनाचे—ज्या अर्थी, जसें कीं, ऐशियास.
 चोरपायकी—चोरून हल्ला करणे
 चोळणीत येणें—खराब होणें
 चौगीर्द—चोहोबाजूनीं
 चौफुला—चार खण असलेले पात्र
 चौसोपी—चार सोपे असलेली जागा

छ

छकडा—लहानशी गाडी
 छद्म—कपट.
 छविना—रात पहारा
 छाण—छाननी, सत्यनिर्णय
 छिडकाव—सडा शिंपडणें

ज.

जकड-जखड—ताण
 जकिरा— }
 जखीरा— } साटा, सामान सुमान.
 जड—मूळ पाळ
 जडाव—जमाव
 जथा—साचणी, मिळवामिळव, सध
 जथणें—जमाव जमवणे
 जगी—(जग=लढाई) लढाईचें, युद्ध-
 सबधीं विशेषत दारुगोळ्याचे व तोफखा-
 न्याचें सामान
 जजिरा—जलदुर्ग
 जबुरा—लहान तोफ
 जनावेंत उजू—स्वत नवावाच्या निष्ठेत.

जमात—जमाव
 जमियेदोस्त—सर्व मित्र
 जरब—यका
 जरबा—तोफा
 जराबाजरा—कण न कण
 जरीद—नवीन ठरलेला
 जरीदा—सडा (स्वार)
 जरूर—कठीण, अशक्य
 जलचर—इयज
 जलुषी-जुलूस = राज्यारोहण, राज्यरोहणा
 पासून मोजण्यात आलेला शक
 जवा बसविणें—ठाकठीक करणें
 जश—यश
 जहुरात—जाहिरात
 जानाबैन—(जानेबैन) दोन्ही बाजू, तफैत
 जाबता—नियम, बदन, यादी
 जाबसाल—(जबाब, सवाल अप०) तहाचें
 बेलणें, सभाषणरूप तह
 जिनसी—माल सामान, धान्य गवत वैगरे
 जिनहार—बिलकूल, हरगीज, कवीही
 जिम्मा—जबाबदारी
 जिलब—लवाजमा, मिरवणूक, शृंगारलेला
 घोडा
 जिलबीस—आघाडीस
 जीवादारभ्य—जिवापलीकडे
 जिवनमाफक—सामर्थ्यांनुरूप
 जीवाभ्य—जिवापलीकडे
 जूद—(फा) लौकर
 जुदतर—(फा) फार लवकर
 जुदाई } दुजाभाव, निराळेपणा
 जुदाशी }
 जुरत—वैर्य, हिंमत
 जूज—झुळक, थोडी, किरकोळ, अल्प
 जैजाल—लहान तोफ

जेठी—मल्ल
 जेर—चीत, पराभूत
 जोडी—जासूद जोडी
 जोतपात—शेतकीस लागणारे सामान
 व जनावरे
 जोरतलबी (मुख) —शक्तीच्या योगें-
 करून अम्मल चालवावा लागतो असा
 मुख
 जोर-ब-जोर—जबरदस्ताने
 जोरी—ज्वारी
 जोहार—(जतुगृह, लाक्षागृह) जाळून घेणें

झ.

झडती—तपशीलवार हिशेब
 झरझर्या—दाडीचे हुके
 झाडून—सर्व
 झुज—लढाई
 झोबट—लढाई

ट.

टप्पा—प्रात
 टिका—टिळा (गादीवर बसण्याचे वेळीं
 वडील नातलगानें टिळा लावला म्हणजे
 सर्व विधि पूर्ण झाला असा रजपुतांचा
 समज आहे)
 टिळा—टिळ्याचें गव लावण्याचा शिक्का
 टेपर—वाईटपणा, बाल, दोष

ठ.

ठोकरा—बुरडी नाव करून तिला कात-
 ङ्यानें मढवितात अशा नावेस ठोकरा
 म्हणतात
 ठाकुरकी—लौकिक, अब्रू

ड.

डेरेदाखल— तबूत येऊन उतरणे

डौल—स्थिति

डौल—मात्रा, दरजा, दौलत, ऐट

डौळ—सहीशिक्याचा कोरा कागद

ढ.

ढालाईत—ढाल बाधलेले-शिपाई, चोप-
दारासारखे काठी घेतलेले थोर गृहस्थाचे
परिचारक

ढाल—निशाण, बावटा

त.

तगटी—सोनेरी

तगीरी—बडतर्फ करणे, काभावून दूर
करणे

तजावजा—पागलेले

तदबीर—युक्ति, प्रयत्न, योजना

तबीब—शस्त्रवैद्य

तबी—शिक्षा, पारिपत्य

तमा—फिकीर, पर्वा, भीति

तमा-त-वक्का—महत्वाकाक्षा, आशा

तरक्की—उन्नति, प्रगति, सुधारणा

तरकीब—व्यवस्था, युक्ति

तरतूद्—उपाय

तराडे—एक प्रकारचे तारु

तरिक—साबिक—(तरिका रस्ता, साबिक,
जुना, पहिला) जुना मार्ग, रीत,
वाहिवाटीप्रमाणे

तर्फ—तालुका, पेठा

तर्फैन—उभयपक्ष, उभयपक्षी (हा शब्द

दुसऱ्या शब्दास जोडून लावतात जसे—

तर्फैन दिलात्—तर्फैन खलष, तर्फैन जुदाई)

तलब—पगार, वतन, बोलावणे

तलावा—टेहळणी

तवकल, तवकूल—भरवसा, (ईश्वरावर)

तवाफ—प्रदक्षिणा

तस्लीफ—आगमन, बहुमानाचा पोशाख

तसलीमात—(तस्लमात)

मोघम खर्ची घेतलेली रक्कम, अनामत,
सलाम, वदन

तसरूफ—ताबा, कबजा

तहकीक—खात्री, निर्णय, निश्चिती

तहकीकात—चौकशी, सत्यान्वेषण

तहतग—अडकविलेले, वैद केलेले

तहद } — (ता = हद फा)सीमात, पर्यंत

तहत } — (आहद-पासून)

तहरह—तह वगैरे

तग करणे—गच्च बावून टाकणे, पक्के
पेचात आणणे

ताकूब—पिच्छा, पाठलाग

ताख्त—मारलूट, उध्वस्त

ताख्त-ताराजी—हल्ला करणे व लुटणे

ताजीम—उत्थापन, बहुमान

ताफा—मडळी, टोळी

ताब—शक्ति, सामर्थ्य

ताब्वीन—आज्ञेत, स्वाधीन

ताबूत—तिरडी

ताब्र—इग्रज

ताराज—खराब, उध्वस्त

तालमाला—(ताळमाळा) रागरग.

तालीक—नकल

ता-हाल—हा काळपर्यंत, आजपर्यंत

ताळेबद—हिशेबाचा तक्ता

तिजाई—तिसरा हिस्सा

तिडण—पेच, पचाईत

तिरकती—एक प्रकारचे जहाज
 तिरा—तिसरा
 तिचट—पागोटें
 तूट खाणे—तह मोडणें
 तेरीख—बेरीज, ताळेबद
 तैनात—पगार
 तैनात-जावता—नोकरीबद्दल लेखी करार
 तोड पाडणें—दिलसफाई होणें, तोड
 निघणें
 तोंड—बाजू
 तोंड टाकणें—हल्ला करणें
 तोर तोरा—डौल, दरजा
 तोशीस—नुकसान, झीज
 थट्टी—गोशाळा (‘थट्टी गोवाटिका नाम’
 रा ग्य कोश)
 थांक, थाग—ठिकाण

द.

दखल—ताबा, प्रवेश (नवीन घेतलेल्या-
 मुलखाचा ताबा करणें)
 दखलगिरी—ढवळाढवळ
 दखल करणें—हात घालणें
 दबाब—दरारा
 दफा—कलम
 दफाति—स्मरण वही
 दर्ज (दरज)—फरक, संदेह
 दरख—सरकारी अधिकाराची जागा
 दरखदार—सरकारी अधिकारी
 दरकार—जरूर, आवश्यकता
 दरज—फट, छिद्र
 दरपेश }
 दरफेज } —पुढें

दरोबस्त—सर्व, तमाम, बिलकुल
 दरि न्विला—थावेळीं, हल्लीं
 दरुणीमहाल—जनानखाना
 दस्तक—परवाना, लायसेन्स
 दस्तक—सही (दस्तखतचा अपभ्रंश)
 दस्तांत आणणें—ताब्यात घेणें
 दस्तगीर—जरूरी
 दस्तुराचें गाव—वह्निवाटीचे गांव
 दागिना—नग
 दारमदार—करार, वचन प्रमाण, मान-
 सन्मान
 दाली बाधणे—तरवार कमरेस बाधणें
 दास्त—रक्षण
 दास्तान—कोठार
 दिक्क—खिन्न, रुष्ट
 दिक्कत—अडचण, शका, हरकत
 दिक्कत बसवसी—दिक्कतखोर, सशयी
 दिगर—अन्य, आणखी, भलते, उलटा
 दिमत—पदरचें, तैनात, हत्नाला
 दिरिंग—उशीर, विलग
 दिली—(जानी) मनातील
 दिलखवाह—यथास्थित, मनाजोगे
 दिलताजगी—सतोष,
 दिल-निशीन—पसत
 दिल-शाद—चित्तास सतोष
 दिलासा—आश्वासन, धीर, उत्तेजन
 दिलेरी—रस्तुमी पैर्य, शौर्य, पराक्रम
 दिवटे—दिवे लावणारे
 दुकित्ता—दुहेरी
 दुदिल—दुलग, दोन्हीकडे सधान बांध-
 णारा
 दुनियाई—दुनिया
 दुमदारी—पिछाडी (दुम = शेपूट)

दुमाला—इनाम, जहागार
 दुरदेश—दूरदर्शी
 दुरा—दुसरा
 दुरादृष्ट—कमनशाब, दुर्दैव
 दुशाखी—अनेक काकडे लावता यावे
 म्हणून एका काठीच्या टोकास शिंग
 लावलेला दीपयष्टी
 देखील—सुद्धा, सह (अभ्यय)
 देशकत वतने—स्थानिक वतने उ. देश
 मुख, देशपाडे वगैरे
 देहे } —गाव
 देह }
 धमधमा—तोफा डागण्यासाठी केलेला
 उचवटा
 धोरवटा— धोरण
 धातुपोषण—गोड थाप (ले ०४)

नू

नगदी सामान—रोकड पैसा
 नजर पेशकशी—(पेशकशा-नजराणा)
 नजर नियाज—(नवस)नजराणा ले ५८
 नतिजा—फळ, परिणाम, शिक्षा
 नफर—नग,सख्या, ब्याक्ति,हलका शिपाई.
 नमूद—रुजू, उद्युक्त
 नवघण—ओझीं वाहण्याकरिता बांबूच्या
 काठीस दोर लावून करतात ते
 नविस्ता—पत्र, लेख
 नशीहद—उपदेश अद्दल, शिक्षा
 नशीहतपूर्वक—(नशीहत-ताकीद)
 निकडीचा, निक्षून
 नहर—नळ

नक्षत्रमाळा—लगाच्या मिरवणुकीत
 कागदी फुलाच्या माळा करतात त्या
 नक्षा—कार्यक्रम, विचार, व्यूह
 न्याहायत—अति, बहुतच, पराकाष्ठा
 नामोश—लौकिक, अब्रू
 नायकवाडी—पत्तिनायक शिवदीचा मुख्य
 नालकी—पालखीसारखे वाहन
 नालवदी—स्वाराच्या खर्चाकरिता आगाऊ
 दिलेली रक्कम
 निकड—निकराचा हल्ला
 निकर्ष—निकराचा हल्ला वेढा (१७० ले)
 निखालसता—खात्री, शुद्धभाव
 निगादास्त—शुश्रूषा, रफौजभरती, फौज
 बदी
 निगारष—लेखन
 निदेश—हुकुम (निर्देश)
 निफाक—दुष्मनी, वैर
 निफासी—फासा नसलेले, कोंडा नसलेले
 नियावाच—(नियाबत) नायबी, मुतालिकी
 निर्गम—निकाल
 निष्प—आर्धा
 निशा—खातरी, परीक्षा, खातरजमा
 निशाणें—शेवटील अक्षरें, “आज्ञा प्रमाण”
 हीं अगर अर्शांच अक्षरें, जीं सही ऐवजीं
 घालीत
 निसवत—पक्ष, तर्फ, सबध
 निसूर—निश्चित
 नीम—रजावद (नीम=अर्धा, रजावद=
 खुषी) अर्ध प्रसन्न
 नील—तरवार
 नेकीवदी—हलाली हरामी, इमानदारी
 अगर बेमानी

नकसल्ला—चागला सल्ला, सदुपदेश
 नेहेटबाजी—नेटानें चाल करणे
 पडदळ—(कटिचर्म तु पडदळे, रा व्य
 को) कमरपट्टा
 पन्हा—छाया, आश्रय
 पर्याय—मजकूर
 पर्वाचें स्नान—पर्वकाळाचें स्नान
 परवर—एक भाजीचें फळ
 परामृष—परामर्ष
 परावा—दुसरेपणा
 परिच्छिन्न—बिलकूल, सर्वथा, साफ, स्पष्ट
 (पर्वरीश)
 परिवारिष—समाचार, निभावणी, पोषण
 पस्पा—पिछेहाट
 पळण—पिछेहाट
 पाइक—जासूद, हालकारा, सेवक
 पाग्या—रिसाल्याचा अधिकारी
 पाडाव—जिवत सापडलेले किंवा कैद
 केलेले शत्रुकडील लोक
 पाणी पडणें—थड पडणें, दाद न देणें
 पाघरणें जाळणें—पत्रास जबाब लवकर
 मिळण्याकरितां धरणे धरण्याचा हा एक
 प्रकार (ले २१३)
 पायमाली—पायमळी, नाश, तुडवणुक
 पारचे—वहें, पोषाक, पत्र
 पालखीनशीन—पालखीच्या योग्यतेचे
 पालछत्र—काठीच्या टाकास, पागोटें
 बाधून तयार केलेलें छत्र
 पालाशविधि—कोणा पुरुषाचा शोध न
 लागल्यास त्याचा पळसाच्या पानांचा
 पुतळा करून सर्व उत्तरकार्य करतात या
 विधीस पालाशविधि म्हणतात
 पावण्यादे—पायदळ
 पास—काळजी, व्यवस्था, पक्षपात

पाळेकर—(पाळेगार) म्हैसूरकडील जमी
 नदार
 पीलखाना—हतीशाळा
 पुरशीस—चौकशी
 पुस्त पुन्हा—पाठराखा, मदत, पाठवळ.
 पेटा—तर्फ, बाजू
 पेशकदमी—युद्धाची हालचाल
 पेशजीप्रमाणें—पूर्वाप्रमाणें
 पेस्तर—पुढें पुढील
 पैगाम—बोलणें, सवान, प्रयत्न, सदेश,
 बोलण्याचा क्रम
 पैजार—पायताण, जोडा
 पै-दर-पै—एकामागून एक, दरदिवशीं,
 वरचेवर
 पैरवी—पाठलाग, खटपट, विचार, वाटा
 घाट, आव
 पैवस्ती—दाखल झाल्याची तारीख
 पैहाम—वारवार वरचेवर निरोप
 पोख्त—पुष्कळ
 पोष्य—सेवक
 पोत—विंध्याची बेटोळीं करून त्याचीं
 केलेलीं कडीं
 पोतें—तिजोरी, कोथळा, खजीना
 पोतनसि—खजिनदार
 पोशीस—गुप्त
 पोशिदा—(पोशिदा) गुप्त.
 प्रत्योपकार—उलट मारा
 प्रस्त—प्रस्तुत (अपभ्रंश)
 फ
 फजल—कृपा
 फड—कचेरी
 फडफर्मास—सरबराई
 फडशा—निकाल, नाश
 फंदफरेब—(फन्फरेब) लुचेगिरी.

फदफिरिदा--कौटिल्य
 फर्दे--यादी
 फर्माशी--मुद्दाम तयार करविलेले, उच्च प्रकारचें (कापड) सांगितल्याप्रमाणें काढलें
 फरहत-नमत-आनददायक (पत्र बातमी)
 फरद--एकेरी पत्र
 फरहद्--(फरहत) खुषी, सतोष
 फराशिस--फ्रेच
 फरासखाना--राहुटया, शामियाने, जाजमें, खुर्च्या वगैरे सामान अगर तें ठेवण्याची जागा
 फलादेश--फलप्राप्ति
 फवार--हजाऱ्याचें तोंड, कारजे
 फाजील--जास्त उरलेला, शिक्क
 फाणूस--कदील
 फासला } --अतर
 फासेला }
 फावलेमानी--फावले सधीला
 फितनाफिसाद--गडबड, दगा
 फिरस्ताद--पाठवणूक
 फिलहाल--सध्या, आता
 फिशादल--तटा
 फिसालत--कारस्थान
 फुरोई--मामलेदाराने कायद्याविरुद्ध घेतलेला दंड
 फूलपाडणे--(सुपारीचे)फुलाच्या पाकळी प्रमाणें पातळ कातूरे करणें.
 फेरिस्त--यादी
 फैतारी--फॅक्टरी, वखार
 फैला--कृत्य, कर्म

ब

ब--हें एक फारसी अव्यय आहे याचा अर्थ " नें " " सह " असा होतो

बई--सबब--या कारणास्तव
 बकाया उमर दराज--(बकाया=घडून आलेल्या गोष्टी, उमर दराज=चिरजीव, पुत्र) दीर्घायुष्याची शाश्वती
 बगलेंत आग--अत शत्रु, हितशत्रु, अस्तनीत आग
 ब- जिन्नस--खुद्द तेच, अस्सल
 बजिंदे--आजीज, लीन, दीन
 बजीद--लाचार, रुष्ट, दीन
 बजीद होणें--आग्रह करणे, बळी पडणे
 बतपशील } --तपशीलवार
 बितपशील }
 बतग--गतिहीन, जेर, लाचार
 बद्-नक्षा--कमीपणा, दुर्लौकिक
 बद्-मामली--उद्दाम वर्तन, हरामखोरी
 बद्-वक्र--बेअब्रू, अप्रतिष्ठा
 ब पोषाक--पोषाकासुद्धा, पोषाक केलेले
 ब फजल इलाही--ईश्वरकृपेने
 बमय } --सह
 मय }
 बमिनत--मिनतवारीने
 बमोजीब--प्रमाणें
 बरकदाज--बदूकवाला शिपाई
 बरखदाजी--गोळीबार करणें
 बरवख्त--योग्यकाळी
 बराय--साठीं
 बराय-खुद्द--जातीनें, स्वतः
 बलकी } --इतकेंच नव्हे तर
 बलके }
 ब-वख्त नेक--सुसमयीं
 ब शर्त--अटीप्रमाणे
 बस्ता--गाठोडे, थैली
 ब-साअलत नेक--(बसाअतनेक, साअत--तास) सुसमयीं

बहाली—बहालमर्जा, जागेवर किंवा हुद्या
 वर नेमणूक (बडतर्फान्या उलट)
 बहिरी—गर्दी
 बहुताद—पुन पुन
 बहुल—कृष्ण, वध
 बळ कुवळ—वाईट प्रसंग
 बाका—एक प्रकारचें शिंग, बाका वाज-
 विणारे, बाके
 बाकी—मजबूतीची (जागा), खबीर
 बाजत-बरसात—बरसातीनंतर
 बाजे—वरकड, अवातर, इतर
 बाजेकरी } —उत्पादक, कर्ता, कार-
 बाजीकार } —भारी, पुढारी
 बाट—लुच्चा
 बाड—तबू
 बातेच्या—बुरूज
 बाद } —नतर
 बाजद }
 बादली (पोषाक)—भरजरी पोषाक
 बाबत—स्कम
 बाबती—चौथाई वसूल येईल त्यातून
 सरकारात जमा होणारा पैका
 बारा महाल—१पोतें २ कोठी ३ पागा
 ४ दरजी ५ टाकसाळ ६ सौदागिरी
 ७ इमारत ८ हवेली ९ पालखी १० थट्टी
 ११ चौबिना १२ शरी महाल
 बायक-दिगर—एकमेकाशी
 बाहीर बुनगे } सैन्याबरोबरचे
 बाजार बुनगे, बुनगे } —उदमी वगैरे
 बुलगे } गैरलढाऊ लोक
 बाळ-पर्वशी—(पर्वारीश—पालनपोषण)
 बाप कामास आल्यावर करण्यात येणारें
 पुत्राचें पोषण, तत्सबर्धी नेमणूक
 बितपशील—तपशीलवार, सविस्तर

बिदा—खानगी
 बिनावर—म्हणून, माठी
 बिनी—आघाडी
 बिलद—उच, दुर्गम, बेलाग
 बिलफैल—आता, साप्रत (माने)
 वस्तुत, अगदीं (पटवर्तन)
 बिसयार—फार, पुष्कळ
 बुनगे } —गैर लढाऊ लोक
 बुलगे }
 बुधला—कातड्याचें केलेले कुपीसारखें भाडें
 बुलद-दरजे—दर्जा उच आहे असा
 बे औसान—गलित धैर्य
 बेगन्या—बेगमा
 बेगमी—पुखठा
 बे-गुबेग—बेगीबेगी लवकर
 बेजरब—न भितां
 बेतन्हा—रीत सोडून
 बेतरह—अतीशय, खूब
 बेदडा—पेढारी, बेरड
 बेदील—असतुष्ट
 बेनिहायत—पराकाष्ठेची
 बेबदल भाषण—बडखोरीचे भाषण
 बेफाम—गाफल, असावध
 बेमुबलग—अपरिमित, असख्य
 बेरोख—वाकडे
 बवाकाई (बवाकई)—त्याप्रमाणे
 बेशुभह—नि सशय
 बेषचुनीदी (बिषचुनीदी)—अधिक
 निवडक, अगदीं निवडक
 बेहडा—नाल्याच्या प्रवाहामुळें झालेली
 खोल भेग, ओघळी, नाला
 बेहबुधि—कल्याण, सुस्थिति, भरभराट,
 मजबुती

बेहरम—साशक, रुष्ट
 बेहवा मर्जी—बिघडलेली मर्जी
 बेदा—अडथळा
 बंदवे—कैद करणे, बंदिवान
 ब्यहस्त नशीन } —स्वर्गस्थ, (बेहेस्त=
 बेहेस्त नशीन) —स्वर्ग)

भ.

भाष्य—शपथ
 भुलावा—फसवणूक
 भुमे—गुजराथेकडील एक प्रकारचे माहीत-
 गार लोक
 भोस—बोरु, वास

म

मकर-फरेब—कुटिलपणा, फदाफितुरी,
 दगलबाजी
 मकरी—विश्वासघातकी
 मखपी—गुप्त, आतली
 मखलाशी—बरोबर आहे असा शेरा देणे
 (सरकारी पत्रावर)
 मजरे—मौजा वाडी, गाव
 मजल—मजाल, विशाद
 मज्बूत-मिजाज—दृढ चित्ताचे खबीर
 दिलाचे
 मज्मू—वसुलीचे काम
 मज्मुदार } —वसुलाचा अधिकारी
 मुजुमदार }
 मज्मून—मजकूर, साराश
 मझेला—तटा, भाडण
 मतालिव—मतलबचे अनेकवचन
 मदनजर—हेतु, एकदृष्टि
 मदार—भार, विश्वास
 मदारुल—महाम—मुख्य व्यवस्थापक,
 (एक पदवी)
 मनसबा—विचार

मनसुबेबाज—युक्तिवान, अकल लढवि-
 णारा, मुत्सद्दी
 मनोति—पस्तुरी, वाद, (सावकार ठराविक
 व्याजाशिवाय जास्त रकम घेतो ती)
 ममलकत मदार—राज्याचा आधार, एक
 किताब
 मरकुम करणे—लिहिणे
 मरातब } पदवी, आतील भेद,
 मरातिब } विशेष माहिती, मजकूर
 मरामत—दुरुस्ती
 मर्फी—एक प्रकारचा नगारा
 मवसुफ—मशानिल्हे, वर सांगितलेले
 मवास—छुटारू
 मवाशी—रानटी छुटारूचा धदा
 मश्रुल—लौकीक
 मसुदी—मुत्सद्दी
 मसलहात—(मस्लहात) मसलत, योग्य
 विचार, उपदेश, अगीकृत कार्य,
 मोहिम, स्वारी
 मसरत—नमत—आनदकर (पत्र, बातमी)
 मस्नद—गादी
 महकूब } तात्पुरती थाबवणूक,
 महकूफ } तहकुर्बा, रहित, बद
 मवकूफ }
 महजर—बादशाही सनद, निवाडा,
 निकालपत्र
 महमुदी—बारीक आणि घट्ट विणीचे कापड
 महसूर—(महशूर) सुप्रसिद्ध, माहीत
 महागिरी—एकप्रकारचे तारू
 महावतनामा—मैत्रिपत्र
 महाल—अतर्गह, राणीवसा, जिल्हा
 महालकरी—जिल्हाधिकारी
 (महाल=जिल्हा)
 महासरा—मोहसर, वेढा
 माकूल—योग्य

रेच मोडणें—तोरा उतराविणें, खैरी जिर-
विणें

रेचण—मातीचा ढीग किंवा बुरूज

रोखा करणें—गावकऱ्याना शेतसारा
किंवा दुसरे काहीं पैसे देण्याबद्दल हुकूम
करणें

रोजकर—खर्चाचे पैसे, मुशाहिरा

रोठा—सुपारीची जात, (ज० श्रीवर्धनी
रोठा)

रगात हमरग करणें—ज्या नादीं किंवा
भरीस असेल त्याच नादीं किंवा भरीस
भराविणें

ल.

लगामी—आधीन

लतिया—हद्द, शीव

लब—निरोप घेऊन जाणारी मडळी

लव्हा—तरवार

लाकिन } —परंतु, तथापि
लेकिन }

लाजम—योग्य

लाजिमा—कर, हक्क

लुगारा—छट

लबछड्या—लाबछोड्या, लाबपल्ल्याच्या

व.

वजे—रीत, मार्ग

वजारत-माब—(वजारत मआब) एक
पदवी

वजीर-इ-आजम—मुख्य प्रधान

वरात—हुडी, चेक

वसवसा—भीति, सशय, दिक्कत

वसवासी—सशयी

वलंदेज—डच

वाकनीस—अखबारनीस, वृत्तांतलेखक

वाका—प्रकरण, खटला, हकीकत

वाकीफ—माहितगार जाणता

वाजेह—ज्ञात, स्पष्ट, विशद

वाढून येणें—चालून येणें

वारापाणी—नाश, निकाल

विराह—कलह

वालगार—ओलीस ज्याच्याजवळ आहे
तो मनुष्य

वोला—ओलीस, करार पुरा करीपर्यंत
ताब्यांत ठेवलेले लोक

श.

शक्स—माणूस

शकल—योजना, व्यवस्था, स्थिति, प्रकार

शकटभेद—क्षपटानें फोडणे

शकष्टुभा—(शुक शुभह) अदेशा, भीति,
सशय

शकी—दुर्दैवी

शकुनाचें पोतें—आरंभाचें पोतें, बोहणी-
सारखा प्रथम वसूल आलेला पैसा

शरीक—सामील

शह—दरारा, धाक, अडवणूक

शहरपन्ना—तटबंदी, कोट

शहाजणें—मगल वाचें (जय झाल्यावर
शहाजणें वाजवितात)

शादमानी—आनंद, खुशाली

शामल—हबशी

शाहिदी—(शहादत) साक्ष, पुरावा

शिकम—पोट

शिकस्त—पराभूत, हटविलेला

शिवदी—वसुलीच्या कामासाठी ठेवलेली
फौज

शिरा—उत्तम

शिलशिला—क्रम, जमाव, परपरा, वहि-
वाट

शुकरगुजारा—कृतज्ञता

शुतरस्वार—(सुतर = उट) साडणीस्वार

शेखदार—तर्फदार कारकून (याजकडे

सुमारे २०-२५ गावाचाकारभार असतो)

शेर—जबरदस्त, समर्थ

शेरी—(१) मणी २ शेर या प्रमाणें एक

दर उत्पन्नावर कमाविसदाराचा हक्क

(२) शेरी (जमीन)=गाव सीमेच्या

बाहेर असलेली वागाईत जमीन

शोखी—दाडगाई

शोध करणें—शुद्ध करणे

शोहरा—प्रसिद्धि

शौहरत—प्रसिद्धि, कीर्ति

शात होणें—मरणे

ष

षकी } -दुर्देवी.
शकी }

षुभ. }
शुभा } —अदेशा, भय
सुभा }

स.

सई होणें—जिकणें, यशस्वी होणें

सकटतार—सेक्रेटरी (अपभ्रश)

सकेकरी—पाणी देणारे, सका = पखाल

सखत—कठीण कडक

सखुनाची पांस—शब्दाचा मान, वच-
नाप्रमाणें चालणें

सजावल—ढालाईत, वसूल, तगादा कर-
णारा

सजुदा—परिपूर्ण, तयार

सत्का—कुरवाडी, ओवाळणी

सदाकत—प्रामाणिकपणा

सदाकत—दस्तगाह—प्रामाणिकपणाचा
निधि

सदाकत—अतवार—प्रामाणिक

सनगे—कापड

सनमादिक, सामादिक—मसलतींत
असणारे

सप्रयुक्त—युक्तीच्या वाटेने

सफेजगी—खडे युद्ध, घोर युद्ध

सबनीस—लष्करची जमा, तैनात, हजरी
घेणारा अधिकारी

सबर—सबुरी, धीर, सहनशीलता

सबर-निबर—थकले भागलेले

समजौता—तडजोड, समजूत

समष्टीन—एकत्र, बरोबर

सर्फराजी—कृपा

सर्फराजी करणें—मान देणें, सत्कार करणें.

सरद—सरहद्द

सरपोस—चादर, आच्छादन

सरबरा—व्यवस्था

सरबागे—सरकारी बागेतील मुख्य कामगार

सरसबाजी—समृद्धि

सराफखाना—(शराबखाना) पर्णागार,
विड्याचें साहित्य ठेवण्याची जागा

सरेमो—(सरि- म) बालाग्रही, थोडेसुद्धां.

सलानत—वचक, दरारा, भीति

सा—अलत—वर्षाची वेळ सण

साडेतीन वखे—दरबारात अधिकाऱ्यांना
देण्यात येणारा पोषाख, त्यात साडेतीन
वखे असत

१ पागोटें

१ शालजोडी अथवा शेला

१ महमुदी कापडाचा पायजमा

अथवा झगा

१ पटका करण्याकरिता किनखापाचा
अर्वा तुकडा

सातानेक—सुमुहूर्ती
 सापेक्षित—दु खी
 साविक—पूर्वी, प्रथम
 स्वामी—कार्तिकस्वामी
 सार्वभौम—दिल्लीचे पादशाहा
 सारद—सरहद्द—(अपभ्रंश)
 सार्वान—साडणस्वार, उटवाला
 साल ब साल—वर्षानुवर्ष
 सावर बसणे—बाजू सावरून बसणे
 साहित्य—मदत
 साहेबकाम—स्वामिकार्य
 साहेबनौबत—मोठा नगारा, हत्तीवरील
 डका
 साक्ष—उपसाक्ष—उपमा प्रतिउपमा, निर-
 निराळे दाखले
 सिकम-पोट
 सिकस्त—पराभूत
 सिगोफ } —भिन्नभाव, निराळी गोष्ट
 सिकोप }
 सिगोपे बरपा करतील—दुसरी शकल
 लढवतील
 सुद—शुद्ध
 सुदामत— वहिवाट, सरळ
 सुपूर्द—हवाली
 सुरतपिजीर—यशस्वी
 सूत्र—तहाचे बोलणे, धागा
 सूत्रनाल—उटावरील तोक
 सेरणी—शिरणी, ज्याच्या बाजूने जय
 झाला असेल त्याने आनंदप्रदर्शक म्हणून
 धावयाची रक्कम
 सेहत—(प्रकृतीस) आराम, तन्दुरुस्ती
 सजगुरा—एल प्रकारचे बारीक वान्य
 सजुता—जयत
 सध्यातून—सवि साधून
 सभूत—वार्ता साडणीस्वार

ह
 हजारिया—सहस्र सैनिक बाळगण्याची
 मनसब
 हप्तहजारी—सप्त सहस्र सैनिकांचे आधि-
 पत्य
 हमरग—तोच रग, एकच नाद
 हमराहा—सगति, बरोबर, सामील
 हमराही—बरोवरील लवाजमा, फौज
 हमवार—सारखी, सरळ, प्रसन्न
 हया—दुर्दशा, त्रास
 हकारा—जासूद
 हर्दु—दोन्ही
 हर्शामर्ष—तह अगर लढाई
 हरगीज—कधीही, बिल्कुल, सर्वथा
 हरोरा—शिरा, साजा
 हरोळ—बिनी, आघाडी
 हलखुद—जसे पाहिजे तसे (“ यथा तथ्य
 तु हलखुदम् ” रा त्य को)
 हशम—परिवार, शिपाई, प्यादे
 हगामा—वूम, लुटालूट
 हाजत—जरूरी, आवश्यकता, अडचण
 हाटेली—हत्ती
 हावभरी—आशाळभूत, उत्सुक
 हास्वदील—मर्जीप्रमाणे
 हाशील—खर्च, प्राप्त, लभ्य
 हिफाजत—संरक्षण
 हिलाल—टेंभा
 हुक्के—१ गुडगुडी २ (बॉब) ज्वालाग्राही
 पदार्थांना भरलेले पात्र
 हुजरात—खुद्द हुजूरची खडी फौज
 (फक्त आणीबाणीच्या वेळीच ही लढाई
 वर पाठवितात)
 क्षेपनिक्षेप—ताबडतोब, एकदम

आनदीबाई पेशवे	४६३, ४६४, ४६५, ४७२, ४८३
आप्पाबळवत (कृष्णराव बळवत पहा)	४०३
आप्पाजी गणेश	२१४, २१५
आप्पाजीराम दाभोळकर	९६, १८५, २६८ ३६४, ३७२, ३८९, ३९३
आबरकाबी (मुबईचागव्हर्नर)	३९७-४०१
आबाजी नाईक, आबूजी नाईक	६५, ७०
आबाजी महादेव	२१३
आबोजी इगळे	२४९, २७८, ३२६, ३६४

इ-ई

इद्रसेन	२९९, ३४३, ३६३, ३६६, ३७४, ३८०, ३८१
इब्राहिमखान वजीर	१६
इमामखान हवालदार	१३
इरादतखान	१०, १२
इच्छोरामपत ठेरे	४६४
इब्राहिम अदिलशहा	८, १४
इस्माइलखा पनी (एलिचपूरकर)	४०८

उ

उदाजी चव्हाण	३० ३१, ४५, ७३ ९७
उदीतसींग रजपूत	७
उदीष्टीन Wather stone	३१५, ३८०
उमरावगरि गोसावी	१९६
उमाबाई दाभाडे	७७, ८२, ४७७, ४९६

ए

एकलासखान (सिद्दीरेहान)	९, १५
एफिस्टन अलिफस्टन पहा	
औरगजेब	५, ७, ११, २४, २५, २६, ४५५, ४५६, ४७५

क

कदमराव	९
कबगुलशन दिवाण (कलुशा)	२६
करीम पेंढारी	४४७
करीम सजे	१४
कलुश (कर्नल क्लोज)	४५१, ४५२, ५०३
कलुष कलुशा	२६
काजी सय्यद रणदुल्लाखान	९, ११, १३, १४

कान्होजी आग्रे	३१, ८१, ४७५
कान्होजी मोहिते	४६१
कान्होजी गायकवाड	४२६
कामबक्ष शहाजादा	२७, २८, ४५६
काशीबाई (नागण प्रभूची बायको)	२९
कुडिडोर (डच सरदार)	४८
कूट (कर्नल)	२७२, २७४, २७६, २७७
कृष्णभट अभ्यकर	३४
कृष्णराव बल्लाळ काळे	२२०, २३०, २५७
कृष्णराव बळवत मेहेदळे	२०४, २१८, ४०३, ४७९

कृष्णाजी भास्कर पाडित	७
कृष्णाजी भवानी	५०३
कृष्णाजी महादेव जोशी	४९४
कृष्णाजीपत घोरपडे	२६
कृष्णाजी बहिरव थत्ते	४७१
कृष्णाजी मोहिते	३६
कृष्णाजी नारायण, जोशी	२२४, २३३, २४४, २५६, २६७, २७१, २७२, २७६, २७७, ४२७

कृष्णाजी दाभाडे	४५, २२१
कृष्णाजी परशराम प्रतिनिधि	४१, ४२, ७३
कृष्णाजी अनत	१६६, २१७
कृष्णाजी तानदेव	३८३
कृष्णाजीराव केतकर	५०१
केशव भास्कर	७
केसो अनत	३७८
केसो कृष्ण दातार	२३८, २३९, २४९, २६७ २७३
कोन्हेरराव पटवर्धन	४८१
क्लोज कर्नल	४५१, ४५२, ५०३

ख

खकरखान	२२
खडेराव होळकर	५०२
खडेराव दरेकर	२०४
खडेराव गायकवाड	२०६, २१४
खडेराव पवार	२८१
खडोजी अरगडे	१९६, १९७
खडोजी भोंसले-ऊर्फ चिमणाबापू	८, २२०

खरकसिंग गारदी	४६४
खवासखान दौलतखान- नवाजिषखान पहा	
८, ९, ११-१५, १९, २०, २१, २२, २५	
खवाज हुसेन	१५
खवाजे अमीन	२१
खाजे दातखान	१०
खानमहमद	१६
खान आलम	९४, ९५
खुजस्ते बुनियाद (औरंगाबाद)	२७
खुजस्ता अख्तर	२८
खुशरुद्दीन मोदी	४५०, ४५१
खेदसिंग बुदले	१४९
खेमसावत	२, २९, ३६ ४०१, ४०२
खेलोजी भोंसले	१
खैरीयतखान	९, १३, १३

ग

गगाधर यशवत चद्रचूड	८२, ८३, ११९, १२५, ४६२
गंगाधरशास्त्री	४५१ ४५२, ४०८, ४६९
गगाबाई पेशवे	२०५, ४६४, ४८०, ४८१, ५०१
गगाधर गोविंद खेर	१९६
गणपतराव मेहेंदळे	४९७
गणेश विश्वनाथ बेहेरे	२१४, २३६, २३८, २४५, २५४, २५५, २७३, २७६, ४८२
गणेश कृष्ण	११९
गणोबल्लाल देसाई (पचनदी)	३४
गाजीखान	१५
गाजीउद्दीनखान	२४, २५, ९०
गाजीउद्दीनखान फेरोज्जग	९०, ९२, ९३, ९४, १००, १०३, १०४, १०६-१११, १५६, १५७, ४७७
गाडर (कर्नल)	२२०, २४१-२४३, २५०, २५१, २५६, २६६, २६७, २७२, २७३, २७९, २८१
गायकवाड वशावळ	३९६, ३९७ कान्होजीपहा
गालीषखान	१९
गुमानसिंग माडवीकर	२१५

गुरुजी १ महादजी बल्लाल करकरे पहा,	
२ राघोपत गुरुजी पहा	
गुलामकादर	३८९
गोपाळ खडेराव रास्ते	४५१, ४८३
गोपाळ जनार्दन वैद्य	४५३
गोपाळराव गणेश बरवे	१३३, १३५, १७०, १८०, १८१, १९०, १९१, १९६
गोपाळराव पटवर्धन	१८७, ४७९
गोपाळराव रामचंद्र	२३८, २३९, २४१, २४२
गोपिकाबाई पेशवे	१७९ ४७१, ४८०, ४८२
गोविंद हरी (पटवर्धन)	७७
गोविंदराव चिटणीस	७७, ७८, ८१, १०२
गोविंदराव दाभाडे	८२
गोविंद बल्लाल बुदले (खरे)	१३२, १३३, १३५, १४८, १४९, १५६
गोविंद दीक्षित	१४५, १६९, १७०, १८१ १९६

गोविंदराव गायकवाड	२०१, २०२, २०६, २०७, २१४, २१६, २४२, २४४, २५१, २८३
गोविंदराव नारायण	२१५
गोविंद गोपाळ कामतेकर	४२१ २४२
गोविंदराम	३७१, ३७२
गोविंद कृष्ण काळे	३८६, ३९२, ३९३, ४०९, ४१२, ४१३, ४७३, ५०२
गोविंदराव पिंगळे	३९३, ५०३

घ

घाटगे—आनदराव, चांदोजी, झुझारराव,	
नरसिंगराव, सखाराम सजैराव	
घाशाराम कोतवाल	४७१, ४७२
घोरपडे -	४२३
मांलोजी पहा	३०, ३८४, ३८५
सताजी	३०
हिंदुराव (बहिरजी घोरपडे पहा)	४२
राणोजी	४२
सगुणाबाई	४२
नारायणराव	७४, ३८५
बहिरजी घोरपडे	३८५
मुरारराव घोरपडे	३८५
नारोजी	४९५

सोतया भाऊसाहेब	४६४
त्रिंबकराव पेठे	६६,
१८५, १९५, २००, २०४, २०५, ४६०,	
४६२, ४६३, ४७९, ४८०, ५०१	
त्रिंबक विनायक कौन्सेपत	८२, ८३
त्रिंबक हरी पटवर्धन	८३
त्रिंबक सदाशिव ऊ० नाना पुरदरे—नाना	
पुरदरे पहा	
त्रिंबक नारायण १९०, १९१, ३७५	
त्रिंबकराव गायकवाड	२०२
त्रिंबकराव दाभाडे सेनापति २१५, ४८९	
४९५, ४९६	
त्रिंबकराव आप्पाजी	२२४
त्रिंबक महिपत पुरदरे	४२६
त्रिंबकराव डेंगळे ४५०, ४६८, ४६९	
त्रिंबकजी ढमढेरे ४४६	
त्रिंबकेश्वर अमृतराव थत्ते ४७३	
त्रिंबकराव परचुरे	५०२
द	
दर्गाकुलीखान १०७, १०८, १००	
दत्ताजी शिंदे—८९, ११२, १२८, १२९,	
१३१, १३२, १३५, १३८-१४१,	
१४४, १४५, १४७, १४८, १५३,	
१५४, १५५, १५७, ४५९	
दमाजी थोरात १०७, १६५, २०७, ४७६,	
४७७	
दमाजी गायकवाड ४५७, ४७५, ४७६,	
४९२, ४९३	
दलपतराव	१५
दयाबहादुर	४९५
दाऊदखान	१४
दारकोजी निंबाळकर भाटील ८३, २०४	
दादभट पिलभट उपाध्ये (सिंधुदुर्ग) ३४	
दादोबा प्रतिनिधि १०६	
दादोबा देसाई (पचनदी) ३४	
दाभाडे—गोविंदराव—उमाबाई—कृष्णाजी	
त्रिंबकराव, यशवतराव,	
दाभोळकर—	
रामाजी अनंत पहा	

आपाजी राम पहा	
ब्यकटराव राम पहा	
रामराव आपाजी पहा	
कृष्णराव रामराव पहा	
आपाजी रामराव पहा	
दाराशिको, शहाजादा	१३
दारुलजफर विजापुरी—दिलेरखान पहा	
दियामत् उल्मुल्क	६
दियानतराव	१९, २०
दिलेरखान—रस्तुमखान २३, २४, २५, २६	
दिवाकरपत चोरघोडे	२६२
दीक्षित—पाटणकर कायगावकर—वासुदेव,	
नारायण, गोविंद ऊ बाबा, बालकृष्ण,	
लक्ष्मीनारायण, रामचंद्र	
दुर्विंश पातशहा	८
देव चिंचवडकर—थोरले धितामणी, धरणी-	
धर महाराज, नारायण देव ४५५, ४५६	
४५७, ४६३, ४६४	
देवराव हिंगणे	३०५
दौलतराव शिंदे ७५, २०२, २०६, ४५३,	
४७२, ४७३, ४८३, ५०२	
दौलतराव शिंदे (सभाजीचा सरदार)	
२६, ४६६, ४६७	
दौलत बाबूराव	२०७, २०८
दौलतखान (खवासखान, नवाजिषखान	
पहा) ८, ९, ११-१५, १९-२२, २५	
धनाजी जाधव	३१, ४८९, ४९०
धर्माजीपत डबीर	१९, २०
धोंडोपत पुरदरे	७७, ७८
धौशा (जाबीतजग पहा)	
न	
नजीबखान रोहिला—	१५३, १५६,
१६२, २४९, २५१, ३०५, ४५३,	
४५९, ४७९	
नबाबखान	९, १५
नरहर कृष्ण मुतालिक दि पंत प्रतिनिधि ३७	
नरसिंगराव घायगुडे	२०४
नरसिंगराव तमाजी २२०, २३१, २३४,	
२५७, २६८	

पवार—

आनदराव, खडेराव, तुळशी, यशवतराव	
प्रतापसिंह राजे	४९४
पाटणकर—दीक्षित कायगावकर पहा	
पॉटिंजर (कॅप्टन)	४५३
पांडुरंग गोविंद पटवर्धन	२११, २१२, ४८१
पांडुरंग रघुनाथ (शिंघाचे लष्करात)	३०१, ३०४, ३१७, ३४३, ३६४, ३७५, ३७८, ३७९, ३८३

पानशे—

१ चिमाप्पा	
२ भीमराव यशवत उर्फ भिवराव	
३ मल्हारराव जगजीवन उर्फ मलबा	
४ सखारामपत	
पादशहा बिबी (आदिलशहाची मुलगी)	
शहरबानु पहा	
पाम नाईक महार (किलेदार)	२५, २७
पायपुडे=मानाजी पायगुडे पहा	
पार्वतीबाई पेशवे	१७१, १७८, ४८०, ४८२
पिंगळे— गोविंदराव, मोरोपत, बहिरो	
मोरेश्वर	
पिताबर शेणवाई	२
पिराजी घोरपडे	५, ३८५
पिलाजी जाधवराव	४९१, ४९५, ४९७

पुरंदरे—

१ अबाजी त्रिंबक	
२ महिपत त्रिंबक उ बजाबा	
३ त्रिंबक महीपत	
४ सदाशिव मल्हार	
५ त्रिंबक सदाशिव उ नाना	
६ नीळकंठराव महादेव	
७ महादोबाऊ माधवराव नीळकंठ	
पुर्तकेश (पोर्तुगीज)	३७०
पुरुषोत्तम महादेव हिंगणे	१७८, १९१, २५०, ३०५
पोलादखान	१९
पोटसाहेब—फोर्ड पहा	

फ

फत्तेखान	९,१०,११
फत्तेसिंगराव माने	४२७
फत्तेजग-शेख निजाम पहा	
फत्तेसिंग भोंसले	६९,७०, ८३, २२३, ४५९
फत्तेसिंग गायकवाड	२०२, २१४, २१५, २२१, २३७, २३८, २४२
फरहादखान	९
फाजलखा रोहिला	४०८
फिरगोजी निंबाळकर	१४४
फेरोजजग-गाजीउद्दीनखान पहा	
फोर्ड (कॅप्टन फोर्ड) पोटसाहेब	४५१, ४५३
फोंडसावत (कुडाळकर)	३४,
फ्रेंच	३२३, ३२९, ३४२, ३६४, ३६९, ३७०
बजाजी माधवराव	१०५
बजाबा पुरंदरे	१९२
बयाजी नाईक	४५०, ४५१, ४५२
बयाबाई	४७७
बदेगान अल्लीनिजाम	३९२
बहादूरखान नबाब	२१, २२, २३
बहादूरशहा (औरंगजेबाचा पुत्र)	७७, ४५६
बहादूरखान रोहिला	८७
बहलोलखान	२१, २२, २३
बहिरो मोरेश्वर पिंगळे	४५६, ४७५
बहिरोपत मेहेंदळे	५०२
बहीरजी घोरपडे (उर्फ हिंदूराव)	५
बहीरजीनाईक गायकवाड	२११, २१२
बळवन गणपत मेहेंदळे	१४७, १७६
बळवतराव भवानीशकर	३९२
बाजिराव घोरपडे	१६
बाजी गोविंद बरवे	२१२, २२५, ४८१, ४८२
बाजीपत जोशी (बाजी गगाधर)	२४०, २४५
बाजी कदम	४५७
बाजीराव रघुनाथ पेशवे	४१५, ४१६, ४२६, ४४५, ४६४, ४६७, ४७०, ४७२, ४७५, ५०३
बाजी भिमराव	४९२, ४९४, ४९७,

बाजीराव थोरले ३१,४० ४४,४८,४९,५०, ५४,५७,५९,६०, ११८, १७९,४५७, ४५८,४७४,४७६,४९४, ५०३	
बापूजी बाजीराव ६६,१०४	
बापूजी रघुनाथ २७९,२८०	
बापू गोखले (बापूजी गणेश) ४५२,५०३	
बाबा करी १५	
बाबा फडके ४१०,४११,४७२,४७३,५००, बाबा दीक्षित गोविंद दीक्षित पहा १९६,१९७	
बाबूराव मल्हार ५५	
बापूजी भीमराव ६३, -४, १००	
बाबूजीनाईक बारामतीकर ५५, ७३, ७४, ७५, ८०, ८१, १०२, ११५, ११६, १८८, ४९४	
बाबूराव कान्हेर १४७	
बाबूराव रामरामी १२९	
बाबूराव कृष्ण २१७	
बाबूराव फडणीस ४६०, ४७७, ४९३	
बाबूराव दाभाडे ४९६	
बाळकृष्ण दीक्षित ११९, १२३, १८४,	
बाळाजी गोविंद खेर १७०, १८२, ०९०, १९४, १९५, १९६	
बाळाजी कृष्ण १८९	
बाळाजी बाजीराव उर्फ नानासाहेब पेशवे ३१, ४५, ५५, ५७-८०, ८३-९१, ९३, ९५-९८, १०४, १०७-१०९, ११२, ११३, ११५, ११७, १२१, १२२, १२४, १२५, १२७ १२९, १३१, १४०, १४१, १४३-१४५, १४८, १५०, १५३, १५४, १५८, १६१, १६३, १६५-१७१, १७८, १७९, २१८, २२३, २२४, २३५ ४५९, ४७३, ४७४, ४७६-४७७, ४७८, ४८३, ४९७, ५०१	
बाळाजी विठ्ठल २०१, २११, २१२	
बाळाराव शिंदे २०८, २३५,	
बाळाजी देसाई (पचनदी) ३४	
बाळाजी विश्वनाथ पेशवे ४५६, ४५७, ४७४, ४७५, ४७६, ४८९, ४९३, ४९४, ४९५, ४९८, ५००	

बाळोजी कुजीर ३९७, ३९८, ३९९, ४०१ ५०३,	
विरबल ११	
बीबी बडेसाहेब (अदिलशाही) ८, १६	
बगस (अहमदखान पहा)	
ब्रह्मेश्वरस्वामी ४७, ४९, ५०, ५३, ५५, ५९, ६१, ६३	
भ	
भगवत रामचंद्र अमात्य ४२	
भगवानसिंग माडवीकर २१५	
भगीरथराव शिंदे २४४, २४६	
भद्राप्पा नाईक राजे १८	
भवानराव प्रतिनिधि १८९, १९०, २०३, २०५, ४०८, ४७९	
भाई-राणखान भाई पहा	
भानजी प्रभू देसाई-(कुटें, सिंधुदुर्ग) ३५	
भीमराव यशवत पानशे २०४, २१३, २१४, ४०७	
भोमले (नागपूरकर) २४१, २४३, २४८ २४९, २७०, २७४, २७५, २७६, ३६९, ४०७, ४२०, ४७६, ४७८, ४७९, ४८३, ४९४, ५०२	
भोमले—सातारकर—वशावळ ४७५	
तजावरकर वशावळ ४८३	
म	
मल्हाराव जगजीवन पानशे १९१, २०३	
मल्हारराव होळकर (पाहिला) ६७-६९, ७६, ८२, ८३, ८६-८८, ९०, ९३-९६, १००, १०६, १०७, १०९-१११, ११९, १२८, १७८, १८२, १८६, ४४७, ४४८, ४५०, ४९२, ४९५	
मल्हारराव होळकर (दुसरा) ४७४, ४४८, ४५०, ५०२	
मल्हार नाईक रास्ते १४७	
मल्हारपत २४१	
मल्हार बल्लाळ भडभडे २१७	
मलिकवर १०	
मलिक रेहान (सिद्दी रेहान पहा)	
मनरो-(जनरल) ४७०	

मन्याबापू भोसले	४०८	माधवराव नीलकंठ पुरदरे	४६५, ५०२
मनसूर अलीखान (वजीर) सफदरजग पहा ७७,		माधवराव रामचद्र	१८८
८९, १२४, १३७, १५३, १५५, १५७		मादण्णा	११
महमद (अदिलशाहा) ८, १३, १४, १६, १७,		मानाजी पायगुडे	८१, ८३, ८४
महमद अमान	९, २२	मानाजी आग्रे ४६, ४७, ५५, ६०, ११३,	
महमद याकूबखान	१३	१५२, १५०, ४९७	
महमद आजम	२३-२८	मानाजी जाधव	५५
महमद अकबर (औरंगजेबाचा पुत्र)	२७	मानसिंग (उर्फ बाबजी जाधव)	८६
महमद बेदर बख्तखान	२८	मानसिंग जयनगरवाले १३४, १३६, १३७,	
महमद मनरुद्दीन [उर्फ जहांदर बादशाहा]	२८	मानाजी शिंदे फाकडे १८६, २४५, २९२	
महमद आजिमुद्दीन	२८	मालीट	३९६, ४०४
महमद फिरकसेर	२८	मालोजी घोरपडे ५१०, १११, ३८४, ३८५	
महमद अब्बास	३६	मालोजी नाईक निंबाळकर	२०४
महमद अलीखान (अर्काटचा नबाब) १०३,		मालोजी भोसले	१२
२००, २५२, २५७, ३६८, ३७१,		मालोबा देसाई पचनदीकर	३६
३७३, ३७५		मीर्झा यूसफ बेगखान	१९, २०
महमद इसफ गारदी	१९५, २०८	मीर्झा बकर	२१
महादजी नाईक निंबाळकर	८६	मीरखा	७१
महादोबा पुरदरे ८२, १०७, १२६, १४८,		मीर्झा महमद (मुस्तफाखान पहा)	
४७७, ५०१		मीर अलम	४०३
महादाजी केशव	१६६, ४९७	मीर पोलादअल्ली निजामाचा पुत्र	४०३
महादजी बल्लाळ करकरे (उर्फ गुरुजी) १७८		मिग्या अच्छन	१६५
२०९		मीर अल्ली रझाकखा	२२४
महादजी बल्लाळ फडके	१८७	मुकरवखान	१६
महादजा कृष्ण जोशी	४९४	मुरारपत (मुरार जगदेव)	१०-१५
महादजी शिंदे (उर्फ पाटील बाबा) १३७,		मुर्तजा पादशाहा	१३
१८५, १९६, २११, २१७, २१८, २२०,		मुल्ला महमद	१७, १९
२०४, २२९-२३४, २३९, २४०, २४३,		मुमलखान	१८
२४५, २४६, २४७, २५०, ते ३४३,		मुजफ्फरखान	१९, २०, १६६
३६१-४६१, ४६६-४७२ ४८३		मुरारराव घोरपडे (उर्फ हिंदुराव) ८८, १२६	
महादजी प्रभु	२१३	१९५, १९६, २०४, ३८५	
महीपत त्रिंबक उर्फ बजाबा पुरदरे १६७,		मुधोजी भोसले	१५०, २६२, ३२४
१६८, १८३, १८४, १९२, बजाबा पहा		मुरारराव सावनूरकर	१८७
मशीर उल्मुल्क (निजामाचा दिवाण)		मुत्तरामलिंग सेतुपति	४१६
३८६, ४०३, ४०४, ४०६, ४१२,		मुसा मुर्तीण (फ्रेंच)	३६५, ३६६ ३७१
४१३, ४६७, ४७२, ४७३, ५०२,		मुसाभुसी (फ्रेंच सरदार)	३६५
५०३		मुसा बर्णेन (फ्रेंच सरदार)	३६५
माधवराव गोविंद कानडे ४८२		मुस्तफाखान	८, ९, १२-१६
माधवराव तुकदेव	२९२	मोहबतखान	१०-१३

मोरोपत पिंगळे ४९१, ४९२
मोर दीक्षित ५०३
मोरोबादादा फडणीस ४६४, ५०१, ५०३

य

यतिवारखान ८
यतियादखान ९
यशवतराव १६
यतिकादखान उर्फ झुल्फुकारखान २६
यशवतराव गोपाळ ४१
यशवतराव पवार ७७, ८१, १३१, १८२, ४९७
यशवतराव दाभाडे ११७, ४९६
यशवतराव निंबाळकर १६२, १६३
यशवतराव शिंदे २०१, २११, २२४, २२७, २४५

यशवतराव होळकर ४२७, ४४५, ४७३, ५०३
यमाजी शिवदेव ८०
येसूबाई नागण प्रभू कुडाळकर २९
येसूबाई शाहूची आई ३१
येसाजी भोसले ७४
येसाजी कुसाजी शिंदे (यशवतराव शिंदे पहा)
येहेतीशाम जग धौशाचा मुलगा ३६६, ४०८
यशोदाबाई ४१४, ४६७

र

रघुनाथ बाजीराव ऊ राघोबादादा
९८, १००, १०५, ११२, ११५,
११६, ११८, १२०, १२३, १३२, १४५,
१५१, १५३, १५४, १६१, १६२, १७९—
१८१, १८४—१८६, १९०, १९१, १९३,
२०१, २०४, २०५, २०८, २३९, २४०,
२४१, २४२, २९५, ३२७, ३३१, ३३२,
३६४, ३६६—३६९, ३७१, ३७२, ३७८,
३८१, ३८२, ४१५, ४५८, ४५९, ४६१,
४६५, ४७१, ४७४, ४७७, ४८०, ४८२,
४९६, ५०१

रघूजी भोसले ६९, ७०, ७३, ७६, ७८,
८०, ८३, १०१, १०४, ११८

रघुनाथराव रामचंद्र २४९
रघुनाथ हरी १७१
रघुनाथ नारयण राजेबहादर २१४

रफीउल् दराजत २८
रणमस्त खान ६
रणदुल्ला खान ९, ११, १३, १४
रमाबाई पेशवे ४६३, ४७१, ४७२, ४८०
रसेल ४५१, ४५२
राघो गोविंद ६३, ६४, ७७
राघोपत गुरुजी २८२, २९६, २७९,
३६४, ३८२

राघोपत १३, १४
राघो बल्लाळ देसाई पचनदीकर, ३४
राघो विठ्ठल २०१, २२५
राजसबाई ३१
राजाराम छत्रपति (कोल्हापूरकर) ४३९
राजार्जी-रामदासपत पहा
राजा नेमीवत-मिजामाचा सरदार ४०८
राजाराम छत्रपती ५, ३०, ३१, ३७, ४५६,
४६५

राजे राम मोगलाचा सरदार १०
राणेखान उर्फ भाई २७८, २९१, ३७६
राधाबाई पेशवे १७९, ४७९
राणोजी घोरपडे ५, ४०
राणोजी चव्हाण ३०
राणोजी निंबाळकर २०४

राणोजी शिंदे ५१, ६६, ४९०, ४९९
रामराजे (छत्रपती) ८६, ४२१, ४०५
रामराजे (तजावरकर) ४८५
रामजी बाबाजी २९
रामशास्त्री प्रभुणे ४७१
रामसिंग बढा ४५६
रामचंद्र बाबा शेणवी ६६, ६८, ७१, ७५,
७८, ८०—८२, ५०१

रामदास पत उर्फ राजा रघुनाथ ९२—९४,
९८, १००—१०५, १०८,
रामदासस्वामी ४५५

रामजी पाटील ३२०, ३३४, ३३६, ३४९,
३७२, ३६४, ३७५, ३८१, ३८२, ३७३

रामचंद्र पंडित अमात्य ५, ६, ३४, ३७
रामसिंग जोधपूरकर १२४, १३०, १३३,
१३६, १३८

रामचंद्र गणेश कानडे	१३३, १८८, १८९, १९४, १९८, ४६२, ४७९, ४८१, ४८२
रामाजी केशव	६०
रामाजी विश्वनाथ बर्वे	१६८
रामाजी महादेव	११४, १६७
रामाजी अनंत दाभोळकर	९६, ११६, ११७, १२४, १२५, १२८, १३१, १४०-१४२, १४४, १४९, १५३, १५४, १६१, ४५३, ४५४
रामचंद्र जाधवराव	९५, १११, ४६०, ४६१,
रामराव आप्पाजी दाभोळकर	९६, ४५३
रामचंद्र भगवत	२०९, २१०
रामचंद्र मल्हार फडणीस	४५३
रामचंद्र दीक्षित	२४, २७
रामचंद्र हरी पटवर्धन	४९७
रायाजी भोसले	१११
रात्राजी आप्पाजी गायकवाडी दिवाण	२०३
रावजी गोविंद	४४७, ४४८, ४५०
रावभा निंबाळकर	३८६, ४१०
रस्तुमखान (दिलेरखान पहा)	
रुकनुदौला	४६२
रभाजी निंबाळकर	४५६, ४५७

ल

लखम सावत	२
लक्ष्मण शंकर	५८, ५९
लक्ष्मीनारायण दीक्षित-कायगांवकर	४२७
लक्ष्मण केशव वैद्य	४५३
लक्ष्मणराव रास्ते	४७१
लाजसिंग राजे मोगलाचा सरदार	१०
लालखान वजीरखान	४०८
लुकजी जाधवराव	४८३

व

वशावळी-पेशवे	४८०, ४८९
,, बावडेकर	५०३
वजीर-सफदरजग पहा	
मनसूर अलीखान पहा	
वणगोजी नाईक (निंबाळकर)	२०४
वलदेज (डच)	३७०
बालाजहा (महमद आजमचा पुत्र)	२८

वासुदेव दीक्षित कायगांवकर	५८, ५९, ६१, ७९, ८३, ८५, ९१, ९३, ९६, ९७, ९८, १०७, १०८, १०९, ११५, ११६, ११८, ११९, १२३, १२५, १२७, १२९, १४५, १५३
वासुदेव जोशी	५५
वामनराव गोविंद पटवर्धन	२०४, २०५
विठोजी चव्हाण-हिम्मत बहादर	५, १०, ३१
विठ्ठल शिवदेव	५५, १४५, १५२, १५४, १८२, १९८

विठ्ठल सुंदर राजेबहादर	१०५, ४६१

विष्णु महादेव गद्रे	१४५, १९८, २०८, २०९, ४०६

विश्वासराव पेशवे	१४८, १७६, ४५८, ४६०, ४७७, ४७८

विसाजी कृष्ण (बिनीवाले)	१६८, १९८, २१३, २३९, २४१, ४६०, ४६३, ४७९, ४८०, ४९४

विश्वासराव लक्ष्मण-नारोशकरचा पुतण्या	१८०, १८१, १८२

विश्वासराव झांशीकर	१९६

विनायकराव रघुनाथ पेशवे	४८७

विसाजीपत आठवले	२४४, २४५, २५४

विसाजी आप्पाजी	२९८

विनायक विठ्ठल	३८१

विनायक अमृतराव पेशवे	४४५, ४७३

वेलस्ली (जनरल)	४२७

व्यकटराव	६६

व्यकटराव मोरेश्वर	८०

व्यकटराव राम दाभोळकर	९६

व्यकटराव घोरपडे	४९४

व्यकजीराजे तजावरकर	४८३, ४८४

श

शंकराजी नारायण पत-साचिव	४८९, ४९१

शंकराजी केशव फडके	४९७

शंभु छत्रपति (करवीरकर)	५, २९, ३१, ३४, ३९, ४१, ४३, ४४, ४८, २१८, २२०, २२१-२२३, ३९४, ४५८-४६०, ८७८, २४८३

सभाजी राजे (शिवाजीचा पुत्र)	२३, २४,
२६, ३०, ३६, ४५५, ४५६, ४७५, ४८३,	
सभाजा भोसले शहाजीचा वडील पुत्र	१७, २१
सभासिंग बुन्देले	६७
सभाजी आग्ने	४६, ५५, ५६
समशेर बहादुर	१३१, १४५, ४९९
सयाजी गायकवाड	२०७
सरफराज (जयसिंगाकडील सरदार)	१९
सरफोजीराजे (तजावरकर)	४८४
सगफोजीराजे दुसरा तजावरकर	४८४
सय्यद इलपास उर्फ सर्जेखान	१८
सय्यद उस्मान	१४
सय्यदखान	२१, २४
सय्यद बघु	४५७
सय्यदमखदुम	२४
सय्यद रणदुल्लाखान काजी	९, ११
सय्यद लष्करखान ९२, ९३, १०२, १०५,	
१०६, १०८, १०९, १२५, १२७, १२८	
सय्यद शरीफखा	८०
सलाबतजग निजाम ९०, ९१, ९२, ९४,	
९५, १०६, १०७, १०८, १०९,	
११५, ११८, १२९, १४८, ४५९	
सलाबतखान (औरंगजेचा सरदार)	१९, २०
सवाई माधवराव	
२०१, २१४, २१६, २१७, २१८,	
३४३, ३६३, ३६६, ३८८, ४०९,	
४१४, ४६१, ४६३-४६७, ४७०-	
४७२, ४७४, ४८०, ४८१, ४८३, ५०२	
साडीफोर्ड (उलियम टॉमस सॅन्डफोर्ड)	३९७-४०१
सादलखान पठाण	८९
सादतखान	१०५
साबाजी अक्षदे	८८
साबाजी भोसले	२०४, २०५, ४८०
सिआदतखान	८
सिद्दी अबर	१२, १३, ४५
सिद्दी अबदुल अजीज	१८
सिद्दी जवाहर उर्फ सलाबतखान	१७

सिद्दी पोलाद	१२
सिद्दी मसाऊद	१८, २२, २३, २५,
सिद्दी याकूत हवालदार (तोरमळकर)	१८
सिद्दी रेहान	११-१६
सिद्दी समुल (सबल)	४५
सिद्दी सायासईफखान	१२, १३
सुजाउदौला-	१५७, १५८, १६१
	१६२, १९५,
सुभानराव	४४,
सुमेरसिंग गार्दी	१२९, ४६४
सुर्यांगव	१५
सोमाजी	५३
सोमशेखर नाईक (हरपनहली)	१४८
ह	
हणमतराव जाधव	२०४
हणमतराव निंबाळकर	११२, १४४, १४७
हमीदखान	९
हरी गोपाळ	१६८
हरी बल्लाळ १८७, १८९, २०८, २३०, २३८,	
२४५, २४६, २४७, २५२, २७३, २७६,	
२८२, ३७८, ३८९, ३९२, ४६४,	
४८०-४८३, ५०१, ५०२	
हरीराम	१८
हरी सावत	३४
हाफीज अबदुल	२४
हाफीज नसरुल्ला	१२
हारिदास कृपाराम-[काशीचे सावकार]	१२४
हिन्दुराव घोरपडे	४२
हिदायत मोहिदीनखान	८२, ९३, ९४, १००
हिंदुपत बुंदेले	१४८, १४९, १७०
हुसेनखान	१४
हैसिंगज	२९७, ३०१, ३६३, ३८०, ४७१
	४७२ [हेष्टिन]
हैदरअली १८५, २००, २११, २१७, २१८,	
२२०, २२१, २२४, २३०, २३१, २३४,	
२३५, २४३, २४६, २५३-२५७, ३४३,	
३६१, २६४, ३६६, ३६८, ३७१, ३७८,	
४६१, ४६२, ४६६, ४८०, ४८१	

मराठ्यांच्या इतिहासाची साधनें खंड १ ते २२ मधील
कै० इतिहासाचार्य रा. वि. का. राजवाडे
याच्या संपूर्ण

ऐतिहासिक प्रस्तावना.

पृष्ठसंख्या ५०० चे वर किंमत ३ रु.

राजवाडे यांचे भाषाप्रभुत्व व विचारसामर्थ्य एवढे गभीर, तेजस्वी आणि शास्त्रीय असून प्रसंगविशेषी इतके बालबोध आहे का, त्याचे लेख वाचताना गोष्टीतल सोपेपणा, तत्त्वज्ञानातील गूढता आणि काव्यामधील स्फूर्ति, ध्वनिवाद व मनोहारित्व हीं एकत्र अनुभवास येतात मराठीतील अमां क्वचितच वाचक असेल कीं ज्यानें राजवाडे यांचा एकादाहि लेख वाचला नाही 'यामुळे इतिहासाचार्य राजवाडे यांचे हे लेख होत,' एवढे म्हटले म्हणजे ह्या प्रस्तावनासंबंधाने वेगळे व विशेष सांगण्याचे कारण नाही मराठ्यांच्या इतिहासाविषयी अधिकांश लेखन असें राजवाड्यांचेच होय सामान्यतः पुढीलप्रमाणे ह्या प्रस्तावनाभागात विषयविवेचन आलेले आहे आर्यांच्या व पाश्चात्यांच्या इतिहासब्याख्येची तुलना इतिहासाची स्थलकाल-ब्याप्ति, भाषा व इतिहास यातील परस्पर संबंध, इतिहासाचे भौतिक व आरिभिक भाग, मराठ्यांच्या इतिहासाची स्थिति, मराठ्यांच्या मोहिमांची वोरणमीमासा, महागृधर्मविवेचन, वारकरी पथ व इतर पथ, श्रीशिवाजीची थोरवी, शिवाजीच्या बखरीचे विस्तृत व प्रसंगशः परीक्षण, ग्रॅटडफच्या इतिहासातील चुका, पानपतप्रकरणाची साद्यत व कारणात्मक चिकित्सा, ब्रह्मद्रस्वामी, पेशवे, छत्रपति, आग्ने, शिद्दी, चद्रराव मोरे, समर्थ व बुदले इ इ व्यक्तींचे कार्य, मराठे व अबदली, तत्त्वज्ञान व व्यवहार, मराठी भाषेची श १२१२ ते १८१८ तील चढउतार, फारशी भाषेच्या समर्गाने झालेले स्थित्यंतर, भाषेची वाढ केव्हा होते, समाजभ्रष्टता म्हणजे काय, मुमलमान व हिंदुसंस्कृतीवैशिष्ट्य, स्वराज्याची अंगे, इतिहाससाधनाची प्रामाण्याप्रामाण्यता, कालनिर्णय इ इ अनेक महत्त्वाच्या विषयांचे विवेचन साधार व परिणामकारक भाषेनें ह्या प्रस्तावनातून आलेले आहे पुस्तकास शेवटी विस्तृत सूची दिली असल्यामुळे वरील कोणत्याहि विषयावरील राजवाड्यांचे मत नेमके व चटकन् काढून पाहण्याची मोठी सोय झाली आहे किं रु ३ ट ह ८६ सर्वास घेण्यास सुलभ पडावे म्हणून किंमत अत्यंत कमी ठेविली आहे

महिकावतीची ऊर्फ माहिमची बखर.

शके १३७० पासून १६०० पर्यंतच्या माहिम बेटांतील राजकीय, सामाजिक व धार्मिक उलाढालींची हकीकत यांत आली आहे ह्या ग्रथास प्रसिद्ध इतिहास-सशोधक कै० विश्वनाथ काशीनाथ राजवाडे, यांनी विवेचनात्मक व धार्मिक प्रस्तावना जोडली आहे पृष्ठसंख्या ५५५ कागद ग्लेझ, बाइंडिंग जाड पुठ्याचे, कापडी मजबूत किंमत रु २४८ ट ख ४३

शिवचरित्रसाहित्य खंड ३ रा. (विक्रीस तयार)

किंमत ३ रुपये.

पृष्ठे २८०

भा इ मडळाच्या सभासदास २॥ रु संपादक -श ना जोशी, व ग ह खरे
[भा इ सं मडळ पुरस्कृत ग्र क्र २४]

शिवकालीन मराठ्यांचा इतिहास अस्सल मराठी पत्राच्या आधारें लिहिला पाहिजे, या इतिहासाचार्य राजवाडे यांच्या सिद्धातानुसार विश्वासनीय व निवडक कागदपत्र प्रसिद्ध करण्याचें काम पुणें येथील शिवचरित्रकार्यालयाच्या खटपटीनें व या खडांतील, २७७ नवीन पत्रानें होणार आहे पुरंदर किल्ला घेतल्याची हकीकत, जयसिंगप्रकरण, भोरया गोसावी व रणदुल्लाचे उल्लेख वगैरे साक्षात् शिवाजी चरित्राच्या माहितींत भर घालणारे प्रसंग यात २५।३० आले असून सोंधेकर, जेवे, मोरे, बेलसरे, शिवरे, आणि इदापूर, आकोले, बावडे, नागोठणें, चाबळी वगैरे ठिकाणचे वतनदार, यांच्या कागदातून शिवाजीकालीन लोकांची स्थिति व विचार समजण्यास उपयोगी असे निवडक कागद यात ३३ घराण्यातून १०।१२ सशोधकांच्या कित्येक वर्षांच्या खटपटीनें प्रकाशित झाले आहेत मराठ्यांच्या इतिहासाची अभिरुचि असणाऱ्या सर्व वाचकांनी व सस्थानी या ग्रथाचा सग्रह करणें अवश्य आहे

राधामाधवविलासचंपू.

शहाजीमहाराजांच्या पदरीं असलेल्या जयराम कविकृत बारा भाषेत बाल-बोधींत लिहिलेला श्रीशहाजीमहाराज हा अपूर्व चरित्रात्मक चंपूग्रथ इतिहास-सशोधक कै० वि० का० राजवाडे, यांच्या प्रस्तावनेसह आम्हीं छापला आहे पृष्ठे डेमी अष्टपत्री तीनशें मराठ्यांच्या इतिहासांतील शेकडों बाबींवर यानें प्रकाश पडत आहे किंमत ३ रु ट ख ४४

मराठ्यांच्या इतिहासाची साधने.

[खड ४]

(वि० का० राजवाडेकृत)

सुदर ग्रथास १३३ पानांची प्रस्तावना प्रसिद्ध इतिहाससशोधक कें० विश्वनाथ काशीनाथ राजवाडे, यांनी लिहिली आहे या ग्रथात (१) नारायणव्यवहारशिक्षा (२) सवाई माधवराव आठ वर्षांचे असतांना त्यांच्याकरता तयार केलेली पेशव्यांची बखर (३) पेशवाईच्या अखेरची अखबार (४) रमास्वयंवर (५) शके १७३८ सालची हकीकत (६) पेशव्यांची वशावळ या या राजवाडे यांचे प्रस्तावनेत त्या वेळच्या स्थितीचे सविस्तर वर्णन असून जागोजाग माहितीहि अगदी नवीन दिली आहे पृष्ठसंख्या डेमी १२ पेजी ३१७, कागद ग्लेझ, बाइंडिंग कापडी जाड पुठ्याचे आहे किंमत १०४ ट० ह० ०००६

श्रीरंगपट्टणवर मोहीम

अथवा

सव्वाशें वर्षापूर्वीचा दक्षिण हिंदुस्थान.

ले०—द० वि० आपटे

फक्त सव्वाशें वर्षापूर्वी महाराष्ट्रातील मुत्सद्दी व लढवय्ये कोणत्या घोरणाने आपले राजकारण चालवीत, इंग्रज, निजाम आणि टिपू यांना ते कसे बिनतोड शह देत, यांचे सविस्तर वर्णन या पुस्तकात भरपूर ऐतिहासिक पुराव्यानिशी केलेले आहे आणि अनेक ऐतिहासिक चित्रे व नकाशे ठिकठिकाणी दिले आहेत. किंमत १॥ रुपया ट० ह० ०२०६

* इतिहासमंजरी

अथवा

ऐतिहासिक पत्रे, उतारे, चर्चा.

लेखक—द० वि० आपटे.

महाराष्ट्राच्या इतिहासातील प्राचीन काळापासून पानिपतपर्यंतच्या विविध प्रसंगांची माहिती यात अस्सल पत्राच्या व गद्यपद्यात्मक अनेक उताऱ्यांच्या सहाय्याने दिलेली असून ती लहानापासून थोरापर्यंत सर्वांना मनोरंजक वाटण्याजोगी आहे. शिवाय अनेक चित्रे व नकाशे दिले असून भरपूर टीपा जोडल्या आहेत पृष्ठसंख्या ३१६ किं रु २ ट ह ०२०६

* फुल्या केलेली पुस्तके प्राथमिक शाळाकरता सरकारने मजूर केली आहेत